GULIELMI
BALLONII
OPERA OMNIA MEDICA.
In quatuor Tomos diviſa.

TOMUS PRIMUS.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

OPERA OMNIA

In quatuor Tomos diviſa,

STUDIO ET OPERA

M. JACOBI THEVART,

Medici Pariſienſis, digeſta, denuo in lucem edita:

CUM PRÆFATIONE

THEODORI TRONCHIN,

In Academia Genevenſi Medicinæ Profeſſoris.

TOMUS PRIMUS.

GENEVÆ,

Apud FRATRES DE TOURNES.

M. DCC. LXII.

9445

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

ORDO OPERUM.

Tomus I. Epidemiorum & Ephemeridum Libri duo.
Definitiones Medicæ.
Commentarius in Librum Theophraſti de Vertigine.
De Convulſionibus Libellus.

Tomus II. Conſiliorum Medicinalium Liber Primus.

Tomus III. Conſiliorum Medicinalium Lib. Secundus & Tertius.

Tomus IV. De Virginum & Mulierum morbis Liber.
Opuſcula Medica de arthritide
de calculo
& de urinarum hypoſtaſi.
Libellus de Rheumatiſmo & Pleuritide dorſali.

VERÆ MEDICINÆ CULTORIBUS

THEODORUS TRONCHIN,

MEDICINÆ PROFESSOR,

S. P. D.

CORPORIS ſanitas quam neque deſidia, neque luxuria vitiavit, ipsâ Corporis Naturâ conſervatur. Ità enim, ſi benè natum, factum eſt Corpus, ut ſibimet ipſi ſufficiens, cibum, potum, ipſumque aerem aſſimilans, in propriam mutet Naturam, atque vi vitæ deperdita reſtauret. Verùm & præterea gaudet facultate, quâ morboſa ſpontè ſubigere ac expellere poteſt. Hancce facultatem, vitæ ſatellitem, Medicus ſapiens admiratur, hanc vitæ conſervatricem ſuſpicit. Hujus molimina tempeſtivè juvat, ſi nimia ſint cohibet, ſi torpeant excitat, obſtantia removet, deficientia ſupplet, quod nimium aufert, coetera permittit Naturæ.

Aeris noxæ atque mutationes, alimenti ac potûs errores, vitæ ipſius actio, animi denique pathemata coævas ferè mortalibus ægritudines fecere. Primi autem mortales, morbum mortemque prætimentes, potentis ignari naturæ, coeci ſolamen quæſivere, nuſquàm, ait *Celſus*, non fuit Medicina, quum imperitiſſimæ gentes herbas aliaque promta in vulnerum morborumque auxilium quæſiverint.

Chirurgia enim Artis Medicæ fundamentum prima ab iis qui ἰατρῶν nomine vocabantur exculta fuit. Hujus antiquitatem humana ipſa teſtatur Natura, hiſtoriæ monumenta confirmant. Firmis ſolidiſque Corporibus neque deſidiâ neque luxuriâ vitiatis neceſſaria, in initio prima exculta fuit. Internam quam intemperantia atque luxuries neceſſariam poſteà fecerunt Artem, nec re nec nomine primi cognoverunt Mortales, quibus Corporum irruentium vis coæva, primos internis equidem priores externos effecit morbos. Firma duraque Corpora nec aeris noxæ, neque viciſſitudines vitiabant. Illis qui comedebant ut viverent, nec vivebant ut comederent, inutilis erat Diæta; inutilia erant Medicamina. Contuſiones, vulnera, luxationes, oſſium fracturæ venatoribus ac agricolis ferè propriæ, primæ poſcebant artem. Manans de vulnere cruor efflagitabat opem, nec impavidus ſalientem venam Ruſticus vidit. Quid ubi neceſſaria vitæ numero aucta, novam cupiditatis ſcenam aperientia, aviditatis, invidiæ, doli, rixarum, injuſtitiæ pediſequa cohors, contumelia, certamina, pugnas, atque bella fecere. Ilias iſta malorum animos hominum longè priùs infecit quàm luxuria, mollities, immoderataque libido. Excutiant Critici ἰατρȣ̃ vocis originem, ἀπὸ τȣ̃ ἰȣ̃ quod telum ſignificat oriundi, videbunt in *Hippocratis* libro *de Officinâ Medici*, præter quod ad Chirurgiam pertinet, nil ibi reperiri. Ità ut ἰατρικὴ origine vocis artem medendi, quæ manu, non quæ diætâ aut pharmacis perficitur, deſignare videatur. Prima igitur Artis monumenta, haud propinatas, ſed vulneribus appoſitas herbas recenſent. *Chiro Centaurus Herculis* ſagittâ incautè vulneratus, herbâ Centauriâ dictâ curavit vulnus. *Æſculapius* ipſe *Apollinis* filius ſpecillum invenit, vulnera deligavit, dentes evulſit. Patris veſtigia preſſere filii *Podalyrius* atque *Machaon*, qui in Trojano bello immortale nomen adepti ſunt. Hos nec in peſtilentiâ, nec in aliis morbis, ſed vulneribus, tantummodò ferro atque medicamentis, curandis profuiſſe dicit *Homerus*. Primus ſecuit venam *Podalyrius*, quo decumbente, *Euripylum* manu ſanavit *Patroclus*. Sequentia tempora nocte denſiſſimâ latuerunt.

Senſim

Senſim tamen nata eſt quæ internè ſanabat Medicina, nomenque ἰατροῦ Chirurgo primò proprium Clinico tunc datum eſt, internos qui tractabant morbos Medici vocati ſunt, Empyrici omnes, incertâ experientiâ ſuperbientes.

Antiquiſſima verùm monumenta docent *Chaldæos*, *Aſſyrios*, *Babylonios*, *Medos*, *Perſas*, *Ægyptios*, internam hancce coluiſſe Medicinam, cujus prima fundamenta jecit caſus fortuitus. Rudem huic formam dedere proſperorum eventuum memoria in columnis, tabulis, parietibuſque Templorum conſecrata, ſicque tradita poſteris. Si *Homerum*, *Herodotum*, *Diodorum Siculum*, *Strabonem*, *Pauſaniam*, *Plinium*, ipſumque *Hippocratem* pervolvamus, nubem teſtium habebimus. Artem hanc ſanandi uſque adeò coluerunt Ægyptii, ut totam Ægyptum Medicum fuiſſe dixerit *Plato*. Ità ut ſi fuerint ſecula, quibus defuere Medici, ſeculum non fuit cui defuit Medicina. Nec mirum ſi Deorum immortalium inventioni Babyloniis ac Aſſyriis conſecrata ſit Ars Medica, Diiſque inventores ſuos aſſignaverit Medicina.

Apud Græcos poſteà magis adhucdum excultam, quoniam ſubtiliùs coluiſſet *Æſculapius*, in Deorum numerum receptus eſt. Hic *Ori* Aſſyriorum Regis filius, *Chironis Centauri* diſcipulus, *Podalyrii* ac *Machaonis* pater, Clinicæ Medicinæ fundamenta jecit, nec tutò in triviis, Aſſyriorum more, expoſiti ægrotantes poterant obſervari. Primus igitur omnium ſimplicis obſervationis ope, veræ ſimpliciſque Medicinæ poſuit fundamenta, veſtigia preſſere filii atque nepotes, firmaque ſenſim evaſiſſet ſcientia, ſi primus *Pythagoras*, philoſophicis figmentis, naſcentis progreſſibus Artis non obſtitiſſet. Morborum cauſas explicare conatus, tenebris obſcuravit, veriſque rerum vocabulis amiſſis, ventoſa loquacitas ſapientia fuit. Salutaris ſic ante *Pythagoram* ſcientia, nociva mortalibus evaſit, inaniſque ſapientia faciem Naturæ ementitis coloribus deturpavit.

Falsâ Philoſophiâ fœdatam artem accepit *Hippocrates*, vi animi propriâ, factitiam artem fatalem ægris faſtidivit. Medicinam non fictis hypotheſibus, ſed obſervationibus excolendam eſſe putans, hiſtorias morborum veras deſcri-

proſperæ valetudinis vel adverſæ cauſas detexit, ſalutis mortiſque prognoſtica tam certa tradidit, ut ad hunc uſque diem oracula vera ſint. Ea ubique terrarum vera comperiri pronuntiavit, nec nos fefellit. Quamvis enim inter Græciæ, aliarumque Regionum aerem, aliquid diſcriminis adſit, ſi quædam in Græciâ, à calore ad frigus aeris mutatio Pleuritides, Peripneumonias, Anginas, alioſque generis inflammatorii pariat morbos, ſimilis in aliis regionibus aeris mutatio, ſimiles ibidem facit morbos. Talis enim mutatio haud certiùs in Græciâ, quàm in aliis regionibus, firmabit fibras, vaſa contrahet, ſanguinem denſabit, in vaſis minimis retinebit. Meruit hanc laudem *Hippocrates*, nec major datur in arte, quod attentè obſervaverit, caſtè obſervata tradiderit, Naturamque morborum medicatricem ſemper veneratus ſit. Sed inconſtantiâ rerum à ſemitâ Patris mox aberrarunt filii, in Aulâ *Archelai* Macedoniæ Regis *Theſſalus* vixit. De *Dracone* nil ſupereſt, niſi quod *Roxanæ* Medicum filium habuerit. Nec *Hippocratis* doctrinæ fidelior fuit *Polybus*. Hanc deſeruit *Prodicus*. Caſta igitur Medicina, Medicinæ patri non fuit ſuperſtes. Mox enim *Platonis* deliria ejus fundamenta dejecere, Philoſophiæ figmenta fuere, ubi obſervatio Naturæ reperiunda erat, præceptoriſque *Platonis* Medicæ vaniloquentiæ imitator *Ariſtoteles*, nil niſi verba dedit.

Contrà Philoſophos maſculè pro Naturâ militavit, *Ariſtotelis* coævus *Diocles Caryſtius*, ſed præter fragmenta, quod dolendum, ſapientis iſtius viri nil ſupereſt. Poſt *Dioclem*, *Praxagoras*, *Chryſippus*, tandem & *Eraſiſtratus* artem ſic exercuerunt, ut aliquid in diverſas curandi vias reverâ proceſſerint. In tres partes tunc diducta fuit Medicina, ut una eſſet quæ victu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu mederetur.

Sequentes Medici garrulitate clari, periculo plenam Artem exercuerunt, teſtis eſto in Anatome coecitas, tanta ut *Philotimus* ipſius *Eraſiſtrati* diſcipulus cerebrum humano corpori dixerit inutile. Clari tamen Medici nomen habuit, nec mirum in ævo ubi Anatome Medico inutilis cenſebatur. Haud ità diù poſt, encomio ac uſu Medico vini inſignis

gnis *Cleophantus*, nomen etiam adeptus eſt. Doctrinâ vini conſpicuos habuit diſcipulos.

Omnia ſenſim in pejus ruebant, quod inchoaverat ignorantia perfecit garrulitas, ſummum jam erat periculum artis. Cujus conſcius ac erubeſcens *Serapio*, prima, regnante *Ptolomeo*, Empiricorum ſectæ fundamenta jecit, primuſque pronuntiavit unicum Artis fundamentum experientiam dari, ſolam experimentorum notitiam neceſſariam ſiſtens. Indè nata diſſentio, Dogmaticorum ſectæ primum dedit ortum. Hi corporum rerumque naturalium ſcientiam experientiæ addendam putantes, rationalem Medicinam profitentes, evidentium abditarumque cauſarum, actionum dein naturalium, partium tandem notitiam Medicinæ neceſſāriam dixerunt. Ditiſſima indè diſputationis occaſio, tumidam, inanem, magiſque nocivam fecit Medicinam, ventoſæ Artificum gloriolæ, non Artis augmento inſervientem. Licet enim cum Empyricis, de neceſſitate obſervationis conſentirent Dogmatici, ratio diſputationis adeò ſubtilis evaſit, ut mortalium nemo mentem capere potuerit. Utroſque culpabat *Celſus*, utriſque verba ſupererant, deerat ſcientia medendi. Maximâ tandem diſcordiâ natâ, vir magni nominis *Heraclides*, *Herophili* diſcipulus, quò ſe verteret neſciens, Empiricus eſſe maluit, quamvis *Hippocratis* anteà in arte medendi preſſiſſet veſtigia. Hicce Empyricorum facilè Princeps alta voce pronunciavit, non poſt rationem, inventam eſſe Medicinam, ſed poſt inventam Medicinam, rationem eſſe quæſitam.

En brevis ſed vera Græcæ Medicinæ pictura, num huic Romana præſtet videamus. Orbis terrarum imperium ſpirantibus Romanis, unà cum ſcientiis Græcorum ac artibus, Romam intrarunt Medici. *Lucio Æmilio*, *Marcoque Livio* Conſulibus, Medicus Græcus *Archagatus*, Medicinam omnium primus exercuit Romæ. Ipſi jus Quiritium conceſſum eſt, tabernaque in Campo Acilio publicè empta fuit, molles ipſi aditus fuere, famâ mox excidit, *Plinii* verbis utar, nomen in carnificem, ars in tædium abivit. Nec mirum quod *Marco* filio, aliquot annis poſteà de Medicinâ, atque

Medicis acerbè ſcripſerit *Cato*, tantum enim Artis tunc erat odium, ut ipſum *Æſculapii* Templum extrà urbem poſuerint Romani. Exul abiit *Archagatus*, nec hujus exilii author fuit *Cato*, vix adoleſcens tunc temporis de ſalute publicâ nondum cogitabat. Ab Urbe conditâ igitur, qui Medicis caruerant Romani, per ſeculum adhuc fœlices caruere. Romam tunc ingreſſo, cum eſurientibus Græcis, *Aſclepiadi*, magni tempore *Pompeii*, jus Medicinam faciundi conceſſum eſt. Rhetorum Arti quam docebat, in initio deditus, poſteà ſe dedit Medicinæ, cujus ignarus, ægrotantium inſaniâ fretus, loquacem exercuit Artem. Verſutus inviſam medendi methodum *Archagati* damnavit, fortiora hujus medicamina improbavit, leniorisque Medicinæ famâ cupidus, ut tutò atque jucundè curaret, Medici officium dixit. Periculoſa tamen, ait *Celſus*, in Medicinâ feſtinatio atque voluptas. Mirè juvarunt *Aſclepiadem* Magicæ tunc in uſu vanitates, quas irridere ipſis ignaris non erat difficile. Vanam attamen condebat Artem, totam conjecturalem, in quâ ne veſtigium quidem erat ſapientiæ Hippocratis. Mitioris Medicinæ illecebris decepti Romani, nomen atque decus *Aſclepiadi* dedere, viro equidem facundo, qui obſequioſus ægris, novas quotidie excogitabat artes, quibus veræ denegatam ſcientiæ, gratiam fraudi conciliaret. Coævorum turba minimè præſtantior ſimilem exercebat Artem, donec, regnante *Auguſto*, cauſarum notitiam in Medicinâ habens *Themiſon*, communia modò morborum phoenomena obſervans, Methodicorum ſectæ fundamenta jecit, *Aſclepiadis* placita vana pronuntians, obſervationem contemnens, generalia ipſi morborum ſigna pro unico Artis fundamento fuere.

Eodem ferè tempore vivebat Romæ *Aur. Corn. Celſus*, vir in Medicis nulli ſecundus, nil unquam de ſe arroganter fatus, aliis nuſquam moleſtis ſermonibus gravis, nativâ facundiâ donatus, quam cohoneſtavit, cohoneſtatus Arte, Anatomes peritus, in Chirurgiâ expertiſſimus, tantâ exiſtimatione floruit, adhucdumque floret, ut præterita ſecula ei vix ullum comparandum habuerint, poſtera vix parem ſint inven-

inventura. Prudentiâ inſignis, majorem fidem externis dabat medicamentis, timidus internis utebatur. Pulchrum ſanè ſapientiæ argumentum. Raro ducebat alvum, ſummum ex imbecillitate metuens periculum, turgentem modo minuebat materiem coctam atque mobilem. Somnum, cibum, potum pro re natâ moderabatur, nil horum utique perpetuum cenſens, cùm maximè referat qualis morbus ſit, quale Corpus, quale Cœlum, quæ ætas, quod tempus anni. Cedro digna audiant ipſiſſima verba Medici: Ab uno Medico multi haud poſſunt curari, Medici verò quæſtui ſervientes, quoniam hi majores ex populo ſunt, amplectuntur lubenter præcepta quæ ſedulitatem non exigunt.

Celſo coævus *Antonius Muſa*, origine ſervus, frigido, quo *Auguſtum* vitæ Romæque votis reſtituerat, balneo clarus, hâc ſanatione ſibi fecit nomen, quod morte *Marcelli* eâdem medicinâ enecti, perdere debuiſſet. Fortuito caſu è faucibus orci ereptus *Cæſar*, *Marcelli* necis oblitus, ſervum fœlicem ad ſupremum Medicinæ culmen evexit, libertate, aureo annulo, muneribus, ſtatuaque donavit. Eoſdem Medicis conciliavit honores, omnes aureo annulo atque immunitatibus ab Auguſto donati ſunt.

Schola erecta fuit in Eſquiliis, inutilis Arti, utiliſſima Artificibus, qui à Magnatibus exoptati, fortunæ fugacis avidi, ventoſæ gloriæ curioſi, divitias undiquaque, tunc uti poſteà, adepti ſunt. Tanta erat inſania, ut *Claudio* regnante, inane *Pamphili* medicamentum, ducentis ſolveretur ſeſtertiis, tunc etiam ut præparationis pompâ deciperentur Romani, in ipſo *Cæſaris* Palatio præparabatur Theriaca, ac ubi ne nomine quidem vera cognita erat Medicina, in immenſum creſcebat pompa Medicamentorum.

Iſtis artibus ad *Galeni* uſque tempora decepti Romani, inani Medicamentorum cohorte, inanioribuſque Medicis enecti fuere. Aliquot annis poſteà, triginta annos natus adiit Romam *Galenus*, *Marco Aurelio* regnante, Principibus placuit viris *Sergio Paulo* Prætori, *Barbaro Lucii* Imperatoris avunculo, Conſuli *Boetho*, ipſoque *Severo*. Quâ pollebat Ars, Medicos ipſi fecit inimicos. Vicit invidia *Galenum*,

Româ

Româ exiit, quinquennio poſt *Marci Aurelii*, atque *Lucii Veri* gratiâ tectus, rediit victor. Vir equidem in re medicâ verſatiſſimus, indefeſſique laboris. Teſtes ſint innumeri ſcripti Libri, quorum pars maxima periit. Medicinam perturbatam, factionibus dilaceratam, inſcitiâ formidoloſam, necibus exitialem invenit. Hanc reſtaurandam, Medicos habuit debellandos. Vulgare quidem certamen, nec ſine magno ægrotantium diſcrimine dirimendum. Scientiâ in genere, arteque medendi, nemini tunc temporis ſecundus, fœliciſſimos habuit ſucceſſus, magnique *Hippocratis* oblitam doctrinam reſtituens, divinam audacter proclamavit. Hujus lucida principia de Viribus Naturæ, attractione, ſympathiâ, morborum coctione, criſi, mirè explicavit. Sed heu, infortunio ſapientioribus ferè proprio, ultrà limites Artis vi mentis imaginantis raptus, inutilia multa addidit Arti. Teſtes ſint vana de Temperamentis commenta, nec non obſcura quæ de pulſibus, urinis, ac medicâ tradidit materie. Ingenio præ coeteris pollens, cum nemine æquo Marte pugnans, ſcientiâ, genere, liberaliori educatione ſuperbiens, altè nimium de ſe cogitans, ſe *Trajano* parem dicere non erubuit. Prægnantis imaginationis impetu obſcura, quatuor qualitatibus cardinalibus obſcuriora fecit. Dicere ſit licitum, perpenſis omnibus, nocuit Arti. Quis crederet *Galenum Hippocratis* æmulum, Hippocraticæ ſapientiæ præconem, cui uno Hippocraticæ Doctrinæ intelligentiam debuere Poſteri, luxuriante ſuperbe imaginatione raptus, novam, inauditam, periculo plenam Artem finxiſſe?

Authoritate atque nomine *Galeni* decepta Medicorum cohors, ſervum *Galeni* pecus, Principeſque Medici *Oribaſius*, *Aetius*, *Alexander*, *Paulus*, in Magiſtri verba jurantes, præeuntem ſubmiſſe ſecuti ſunt. Poſt hos *Palladius*, *Theophilus*, ultimuſque Græcorum *Actuarius*, mutatis modò verbis, *Galeni* doctrinam exſcripſere.

Verſatâ ſic ob oculos Græcæ atque Romanæ Medicinæ picturâ, nonne concludere licet quod ſi *Hippocratem* inter Græcos, *Celſum*que inter Romanos excipiatis, qui ſapientis Medici nomen mereatur nullus ſupereſt.

Num

Num apud Arabes reperiundus ſit videamus. Arabum turmis oppugnatâ atque devictâ Alexandriâ, anno Chriſti ſexcenteſimo quadrageſimo, *Cleopatræ* Bibliothecam flammis devoratam vidit. Igni hinc indè erepti, nec numero multi Medici, *Attali* imprimis Regis, Codices Manuſcripti, primò in Syriacam, mox in Arabicam linguam fuere verſi. Infideli verſione deteriores facti, fundamenta fuerunt Medicinæ, quâ pro hominum infortunio ſuperbierunt Arabes. Garrulitate atque figmentis horum Barbarorum, Ars ſacra medendi vitioſior atque exitioſior facta eſt.

Omnium antiquiſſimus *Haly Abbas*, Magus præ ſcientiâ cognominatus, circà annum MDLXXX. *Almaleci*, ſive opus modeſtè Regium dictum, ſcripſit; perfectum Medicinæ ſyſtema, uti ipſe dicit, in quo errantem Hippocratem in viam reducere non erubuit. Hoc libro nil obſcurius, dicamne inſanius datur.

Hujus preſſit veſtigia *Rhaſes*, novâque audaciâ in opere, *Continente* dicto, univerſam amplexus eſt Medicinam, in quâ denſis tenebris obvolutâ, omnia turbavit atque miſcuit. Per aliquot tamen ſecula famâ adeo pervulgatum fuit *Continens*, ut in ſcholis publicè prælectum, fuerit expoſitum. Quod habuit nomen coævorum ignorantiæ, non meritis debuit. Ille tamen eſt qui primam variolarum hiſtoriam dedit.

Rhaſem pede claudo ſequens *Avicenna*, plus voluptati quàm Medicinæ deditus, *Canonibus* adeò notis, tantum ſibi finxerat nomen, ut majus in Arte vix fuerit. Ex *Rhaſe*, ut & alii, libros ſuos contexuit. *Hali* filius, Bocharæ, in Choraſanâ, circà annum MDLXXX. natus, Iſpahami dein commoratus eſt. Ad Viziris dignitatem aſcendit. Ingentis operis fama adeò pervulgata eſt, ut ubique in Epitomen redactum, ubique fuerit commentatum, ac ſcientiarum inſtaurationem, uſque in Medicorum ſcholis, ſolùm fuerit expoſitum. De vitâ ac morte pronunciantes Medici, per plura ſecula in hujus verba juravere. Mitis præ tali Magiſtro Pyrius pulvis.

Nec parcior Libitinæ cultor *Avenzohar*, deliriis *Avicennæ* inſaniam ſuperſtitionis addidit. Hunc tamen *Averrhoes*,

admirabilem, glorioſum, ſcientiæ omnis theſaurum, uni *Galeno* ſecundum clamitat. Centum triginta quinque annos vixit incolumis. Hoc nomine & quidem ſolùm reverâ clarus, qui calculum extraheret ipſi impius erat. Primus omnium lapide Bezoar, pretioſo illo atque inani medicamento uſus eſt. Geſto ſuper ventrem ſmaragdo dyſenteriam curabat. Tria hordei grana commendabat in Ictero.

Ut omnia tandem in pejus ruerent, Arabum commentis *Ariſtotelis* philoſophiam addidit *Averrhoes*. Vix erat veſtigium Artis, ſenſus ipſe communis paſſus eſt Eclipſim. Quid mirum igitur ſi vim Medicamentorum ad Arithmetices Muſiceſque præcepta redigere conatus ſit.

Nec Eclipſim diſcuſſit *Albucaſis*, *Alſaharavius* aliter dictus. Quam denſis immerſam tenebris acceperat Artem, denſiori caligine obſcuravit. Compoſuit opus *Al-Taſrif* dictum, in triginta duo volumina diviſum, quæ ibi de Variolis reperiuntur, cuncta ferè ad verbum eorum quæ de Peſtilentiâ dixerat *Rhaſes*, mutuatus eſt. Res ergò Medica Romana, Græcâ pejor, peſſima per Arabes facta eſt.

Creſcebant in dies Artis ægrorumque miſeriæ, mortis miniſtri naturalis mortis cauſas factitiis cumulabant, Arſque medendi in exitialem impunè occidendi Artem erat mutata. Nec levavit malum *Schola Salernitana*. Æquè parùm profuere Scholæ in Hiſpaniâ erectæ, ubi ſola Arabum ſcripta explicabantur. Quò magis harum ope creſcebat Medicorum cohors, eò major numerus homicidarum erat. Uti enim Romæ, Medicinam olim factitaverant ſervi, ſic in Hiſpaniâ, ac in Italiâ *Judæi*, qui tunc temporis audaciâ, ignorantiâ, avaritiâ ac mendaciis, liberales omnes peſſumdabant Artes.

Ignota, quaſi nulla fuiſſet, à ſeptimo ad quindecimum uſque ſeculum, maſcula Medicina *Hippocratis*, è tenebris tandem ſurrexit, *Emanuelis Chryſoloræ*, *Theodori Gaſæ*, *Argyropyli*, *Laſcarii*, *Demetrii Chalcondylæ*, aliorumque ſociato labore. Codices Græcos Byſantio eductos, Venetiis alibique interpretatos, typis mandarunt. Recens enim

inventa

inventa Ars Typographica diſſeminandæ Hippocraticæ Diſciplinæ haud parum profuit. Nec inutilis fuit Chemia, auxiliareſque manus mirè promota tunc Anatome, illi dedit. *Mundini* enim, *Berengarii Carpenſis*, *Veſalii*, *Columbi*, *Euſtachii* ſociati conatus, mira præſtitere, ſanguiniſque circuitus detectus eſt. Hoc ſolum inventum *Epiſcopo Nemeſio*, *Cæſalpino*, *Serveto*, *Columbo* denique non ignotum, *Harvæi* ſolertiâ demonſtratum, majus affudit lumen Medicinæ, quàm omnia ſimul Veterum inventa. Medicinæ nova fundamenta jecit. Nec ità diù poſt Vaſa Lactea *Aſellius*, Ductum Thoracicum detexit *Pecquetus*. Lumen additum eſt luci, fulgorem dedit Medicina Statica quâ immortale decus meruit *Sanctorius*.

Nata erat dies Artem promovendi, jacebant fundamenta. Quid non ſuperſtruxiſſet *Hippocrates*, at ædificium quod indefeſſo labore, ſapienti induſtriâ ſtruendum erat, arduum nimis fecere vanitas Medicorum atque deſidia. Vanis ratiocinationibus obcœcati, ſervitutem faſtidientes, Naturæ imperare voluerunt. Clara, vera, æterna ex Hippocratico fonte haurienda, ſomniis phantaſiæ doloſis poſtpoſuere. Quid enim profuere in Galliis *Hollerius*, *Duretus*, *Jacotius*? Quid profuit *Ballonius*, Viri equidem immortales, ſapientiæ Hippocraticæ præcones? Illi *Hippocratem* commentando, hic ejus veſtigia premendo, digni porrò fuerunt per ſecula duraturas Poſteris obſervationes conſecrare. Verùm fermenta, acidum, alcali, ſales, multaque ſimilia inutilia Arti, obſervationem Naturæ inutilèm fecere. Hâc ſolâ, hâc unicâ tamen, verum Medicinæ ſyſtema efformari poteſt, formato ſic edax parcet vetuſtas. Sed infortunio inevitabili, futuri, ut & præſentes Medicorum errores, ignavia, atque vanitas, mollibus horum manibus grave nimium pondus efficient. Aliæ dantur ſemitæ minus arduæ, incompoſito gradu, laxis poplitibus calcandæ. Eritque Medicina, dicere pudet, uti ſemper fuit, flagellum quo plectentur Mortales.

Attamen quum ad condendam Medicinam, ſi aliqua adhuc ſpes ſuperſit, accurata requiratur eventuum hiſtoria,

ſeverum dein ex eâ ratiocinium, *Ballonium* denuo exarandum curavi, ſanctam ac illibatam caſte tuetur veritatem, nec quatuor elementis, nec qualitatibus *Galeni* obſcurat Artem. De morbis elementorum, de calido innato, de radicali humido, ne verbum quidem profert. Subtiles ac in immenſum adauctas pulſuum morborumque diviſiones ſapiens præteriit. Hypotheſi liber, nulli ſerviens opinioni, præjudicatæ expers, quæ benè vidit, recepit, narravit, docuit. Si parùm hactenùs profuerit, utinam in poſterùm proſit!

GUIL-

GUILLELMUS DE BAILLOU,

EX LIBRO RENATI MORÆI

DOCTORIS MEDICI PARISIENSIS ET PROFESSORIS REGII,

De Illuſtribus Medicis Pariſienſibus.

INTER cetera ϗ καλὰ ϗ μιμήσεως ἄξια, hoc in Thucydide ſummum & eximium eſt, docente Halicarnaſſeo, quod neque mendacium ultro dixerit, neque ſuam ipſe conſcientiam prodiderit. Quiſquis ad hiſtoriam ſcribendam accedit, velim intelligat μόνη θυτέον τῇ ἀληθείᾳ, præceptoque Phocylidis obſequatur.

In judicio de Thucyd. Lucian. de ſcribenda hiſt.

In poem. νυθετ.

Ψεύδεα μὴ βάζειν, τὰ δ᾽ ἐπίτυμα πάντα ἀγορεύειν. Sic ut nihil odio, nihil amicitiæ tribuat, non metuat, non ſperet, non parcat, non miſereatur, non erubeſcat. Ut hiſtoria fax eſt & lumen temporum, ſic hiſtoriæ veritas: ſine qua degenerat in fabulam ϗ εἰς ἀπάτην ϗ εἰς γοήτειαν. Sic mecum ab initio hujus operis conſtitui; ut nihil ad fucum, nihil ad pompam ſcriberem, nec diſſimulatis, ſi quæ ſint, criminibus, nec virtutibus, ſi deſint, inductis. *Elogiorum* ea lex eſt ut ſplendeant ſolis virtutum luminibus, neque ultra hos carceres progrediantur: liberiora ſunt βιογραφίας ſpatia, laudis & vituperii alternat vices, virtutis & vitii coloribus diſcriminatur, atque ut fidentius exſultat in commemoratione rerum præclare geſtarum, facinora tamen, licet verecunde, ϗ ἀπὸ κηδεμονίας, delibat: Facit quod Pictores ſolent, qui dum venuſtas imagines penicillo exprimunt, nævos & umbras non prætermittunt, ne conciliandæ magis gratiæ quam delineandæ ſpeciei lenocinari videantur. In hoc ego imitatus graves & ſummos viros, in ipſa vitarum deſcriptione a nonnullis maculis interdum non abſtineo; non tam conviciandi pruritu & libidine, quam ut inſinuem non modo quod ſequendum, ſed etiam quod ſit fugiendum. Quod quidem non ideo longo deduximus exordio, ut in GUILLELMO DE BAILLOU, cujus hiſtoriam enarrandam ſuſcipimus, multorum criminum aut vitiorum veniam deprecer, quam ut a me criminationem adulationis removeam; quod in illo culpandum nihil aut vituperandum invenerim.

Idem Lucia. ibid.

Idem Halicar. ibid.

Ut Elogia differant a vitis Plut. in Cimone.

Plutar. Sueton. Tacit. Caſſius, Herodia. Corn. Nep. Eunap.

Is Lutetiæ natus circa annum Chriſti milleſimum quingenteſimum triceſimum octavum, Nicolao patre (quod illi fuit cum Galeno ſingulare) Geometriæ & Architecturæ peritiſſimo: qui e generoſa ſtirpe BALLONIORUM apud Unellos ad Nogentum Retrodi, ubi eorum eſt nobile

Patria & natalia BALLONII.

Parens Architecturæ peritus.

præclium, oriundus, ſedem & domicilium fortunarum ſuarum Lutetiam tranſtulerat; allectus favore atque amicitia *Guillariorum Mortariorum*, qui eo ſæculo primos dignitatis gradus in imperio Gallico erant conſecuti. Ex his enim ſenior ſupremus Ærarii Tribunus Catharinæ Mediceæ, regia & egregia ædificia molienti, apud quam gratia valebat plurimum, *Nicolaum* obtulit, ut eximium Architectum qui linearem daret delineationem, & Sacelli illius politiſſimi Sueſſionenſis Palatii, & ſcalarum regiarum quæ ſunt in poſtica Lupara, quo opere nec auguſtius quicquam nec elegantius priſca ſæcula viderunt. *Andreas* vero *Guillarius* in ſupremo Senatu Præſes, vir integerrimæ vitæ, vel eo argumento quod ſolus cum Sancerræ Comite, & Cancellario Hoſpitalio Principis Condæi damnatoriæ ſententiæ ſubſcribere noluerit, *Guillelmum* Nicolai filium una cum liberis ſuis erudiendum in ludum litterarium miſerit, ac propriis ſumtibus aluerit. Florebat ea tempeſtate Academia Pariſienſis non modo celeberrimis Profeſſoribus, ſed diſciplinis inſtitutiſque ſeverioribus: ſic ut *Guillelmus* noſter, quum eſſet proclivi ad artes & ſcientias ingenio, & ad virtutes a natura comparato, intra aliquot annos Græci Latinique ſermonis peritiſſimus, Philologicarum & Philoſophicarum rerum ſcientiſſimus, modeſtiæ, pietatis, temperantiæ, ceterarumque virtutum ſtudioſiſſimus evaderet. Ut erat ſolitudinis amans, expers curarum, ludi & aleæ neſcius, honeſtarum etiam voluptatum negligens, impatiens otii, librorum helluo, pulcherrimarum rerum avidus, proſa, verſaque oratione dies & noctes ſtilum exercens, primas in oratoria & poëtica conſecutus eſt: adeo ut qui purius Latine loqueretur, aut floridius ſcriberet, aut litteras pingeret elegantius, parem non habuerit. Ita feliciter emenſo liberalium diſciplinarum ſtadio philoſophiciſque ſtudiis ex uno Ariſtotele delibatis, de *Pædagogia* cogitare cœpit; quæ ut hodierna die fæx eſt ſæculi & ingeniorum remora, ſic ea tempeſtate fax fuit eruditionis, virtutis & gloriæ ſeminarium. Annis aliquot in Montano Athenæo humaniores docuit literas, quæ ornamenta ſunt ſuperiorum diſciplinarum; deinde invaleſcente eruditionis fama ad Ariſtotelem (quem nonnulli ex Academia exterminare contendebant) explicandum accitus & invitatus frequentiſſimum auditorium habuit nobilium illuſtriumque diſcipulorum, qui tam ex ejus ore facundo & erudito philoſophiæ præcepta, quam ex modeſto & verecundo ejus vultu virtutum exempla hauſerunt. Interim vero ſub *Rocheo*, *Contæo*, & *Dureto ſeniore* Pariſienſibus Medicinæ Profeſſoribus rudimentum ejus artis poſuit, cujus poſtea futurus erat ornamentum. Tunc temporis erat Medicina velut in ætatis flore conſtituta, ex quo ſub *Copo*, *Briſſoto*, *Ruellio*, *Tagaultio*, *Andernaco*, ex cineribus Arabum reviviſcens, & adoleſcens ſub *Hollerio*, *Flexelio*, *Sylvio* & *Fernelio*, qui beatiſſimis ſuis conſiliis emorientem Valeſiorum ſtirpem fecundiſſima prole ad vitam excitaviſſet, cœperat florere & vigere, ducibus *Varandæo*, *Dureto*, *Rocheo*, *Fabro*, *Pietreo*, *Laſſitæo*, auctoritate, gratia, dignitate, gloria, opibus locupletata. Hoc lenocinio excitatus *Guillelmus* ad præclariſſimam artem, Baccalaureorum numero adſcriptus eſt anno 1568. ac ſequenti biennio poſt *Martinum Akakiam* ἰατρῦ παῖδα, primum in licentia gradum obtinuit; quum alioquin quatuordecim haberet Commilitones & Anta-

Guillarii.

Andreas Guillarius. Serranus ad annum 1560.

Studia Ballonii.

Dotes ejus.

Litteras humaniores & & philoſophiam docet.

Studet Medicinæ.

Status Medicinæ ſæculo ſuperiori.

Baccalaureatus ejus.

Antagoniſtas, atque inter eos viros egregios doctrina & eruditione illuſtres *Antonium Valerium* Hollerii ſcholiaſten, *Nicolaum Ellain* ſcholæ noſtræ Atlantem, *Henricum Blacuodæum*, *Jo. Amicum*, *Jo. Pelleterium*, *Claudium Bazinum*, & *Antonium Bruelium*, qui licet in eodem ordine, & ſub iiſdem ducibus cum GUILLELMO BALLONIO meruiſſent & pugnaviſſent, attamen non niſi poſt eum ſacramento legibuſque ſoluti miſſionem & exauctorationem adepti ſunt. Renuntiatus Doctor a *M. Nicolao le Grand*, anno 1570. ſic ſe ad omnia Doctoris munia & officia exſequenda comparavit, qua diſputando, qua orando, qua docendo, ut per quadraginta ſex annos continuos ſuam ſtationem deſeruiſſe non perhibeatur. In palæſtra Medica tam ſtrenuus pugil, diſputator tam vehemens, tam acutus ſyllogiſmorum artifex, & ſubtilis argumentorum architectus, ut non ſolum in commentariis noſtris ab eruditiſſimo Gourmeleno *Vir acutiſſimus*, ſed etiam vulgo *flagellum majus Baccalaureorum* ſingulari Elogio diceretur. In componendis adornandiſque *Theſibus*, ſive ſententiarum ubertatem, ſive ſermonis ornatum, ſive polymathiam, ſive concinnam rerum recto ordine cohærentium ſeriem ſpectes, nemini poſtremus: ſic ut (quod hactenus in ſcholis noſtris fuit inauditum) eruditiſſimam Theſim: *An cuique hominum ſua μοῖρα πεπρωμένη, ſuus Genius*, bis diſputandam propoſuerit, anno ſcilicet 1602. & rurſum anno 1615. omnium Medicorum rogatu perfectiſſimum illum & abſolutiſſimum ingenii fœtum ſuſpicientium, e quo licet brevi & exiguo plus ille laudis & nominis eſt conſecutus,

Alterum licentiæ locum obtinet.

Doctor factus.

Eximius diſputator.

Elogia ejus.

Theſium peritus artifex.

Theſis bis diſputata.

Martial. Ep. 29. l. 4.

Quam levis e tota Marſus Amazonide.

Theſium apud Medicos Pariſienſes compoſitio ut varium & eruditum opus, ſic difficile, arduum, & argutum: conciſa dictio ſed compta, artificium ſingulare, ſed de induſtria involutum, multiplices rerum & verborum ad gratiam non ad laſciviam comparatæ delitiæ, eruditio maſcula non elumbis, condita ſententiis non lenociniis epicheiremata; ſyllogiſmo nititur quinque appendicibus quaſi totidem fulto columinibus ſeu tranſtris; πρότασις duobus primis corollariis expoſita & confirmata ſenſim ducit ad ὑπολαμβανόμενον, tertio & quarto explicatum & probatum, e quo συμπέρασμα, ultima appendice deducitur ad totius negotii complementum, argumento tam acri junctura & ſubtili ſtamine contexto, ut artificium non niſi peritis & oculatis innoteſcat. *Theſes* aliorum more ſi ſcribas, nihilo plus laboris & induſtriæ colloces, quam ſi e libro tranſcribas: plana & facilis narratio, ſed jejuna & ſterilis, nuda & plerumque barbara vocabula, ſcabra & inculta rerum maceries, nullæ ſcintillæ dignitatis litterariæ, nulli floſculi, ut occurrunt verba ſic cadunt ſub numeros, ſed ſine numeris, ſine luminibus ne quidem ſententiarum, quibus diſciplinæ ſolent colluſtrari. Medicæ autem Pariſienſes Theſes ut verborum ſuavitate demulcent, ſic ſententiarum gravitate delectant, doctrina nobiles, arte illuſtres, rerum varietate mirabiles, totæ tamen ſuæ. Seſe hic explicant eruditorum ingenia, & in hoc ſcriptionis genere ſe produnt probantque tanquam in perplexo omnium opere atque arduo, e quo licet Doctorum eruditionem, facundiam & ſollertiam æſtimare.

Theſis argutum opus.

Ut differunt Theſes Medicæ Pariſ. ab aliis.

Præfiſcine dictum hic velim ad amoliendam invidiam, neve quemquam

meo

meo ſermone commoveam, ſi palam & publice profitear in iſto laudis & ſtudii argumento *Guillelmum* noſtrum cæteros omnes antevertiſſe. *Theſis* illa bis agitata, ſemel atque iterum probata, laudata ſemper, ut & illa, quam de rheumatiſmo & arthritide expoſuit omnes in admirationem rapuere, nonnullos in æmulationem, in ſocietatem gloriæ neminem. Solet plerumque invidia alienis incrementis inſidiari, & comitari incedentes per gloriam non ſecus ac umbra deambulantes per Solem. Eam tamen *Guillelmus Ballonius* virtutum ſuarum ſplendore exſtinxit & comitate morum ſuperavit,

Stobæus de invid. ſerm. 38.

Livor abſuit ab illo.

Claudia. in Stilic.

> *Facta ſequebatur quamvis ingentia livor,*
> *Solus hic invidiæ fines virtute reliquit*
> *Humanumque modum;*

Collegas enim ſuos tam faventes & benevolos expertus eſt ut primam illi ordinis ſui dignitatem contulerint, eumque menſe Novembri anni 1580. *Decanum*, qui caput eſt facultatis, conſpirantibus omnium votis in biennium procrearint. Laboravit per ea tempora Medicus ordo Pariſienſis duabus maximis calamitatibus *ſolitudine* & *ſeditione*. *Illam* induxerat peſtilens lues quæ ferini & contagioſi catarrhi a caputio denominati prænuntia ſcholas feriari coëgit, diſperſis Doctoribus & diſcipulis urbem & Academiam deſerentibus. *Seditionem* movere adverſus facultatem *togati Chirurgi*, & arroganter publice profitentes docenteſque Medicinam, & impudenter Doctorum nomen & titulum ambientes. Per eas rerum anguſtias, & in illo negotiorum æſtu in uno *Ballonio* ſpes omnium & exſpectatio fuit collocata: utpote qui & auctoritate qua pollebat, & virtute qua cunctos demerebatur, & morum integritate qua plurimos antecellebat, & animi conſtantia atque fortitudine qua ſe a rebus adverſis frangi non patiebatur, unus eſſet qui nutantem & labantem dignitatem noſtram, labefactatumque imperium ſuſtinere & fulcire poſſe videretur. Initio quoque ſui magiſtratus nihil prius aut antiquius habuit quam ut Agyrtas, circumforaneos, & empiricos, quorum capita erant Itali duo *Cyprianus* neſcio quis, & *Caurianus* ſeu *Cabrianus*, ex urbe exterminaret. Ut gens illa eſt adulteriis, lenociniis, veneficiis, Aſtrologicis & ſuperſtitioſis divinationibus famoſa, ſic ſe ſolet tacitis artibus in aulas Principum inſinuare, & in Nobilium domos, qui nihil niſi quod peregrinum eſt & exoticum amant & admirantur. Horum parricidia ut compeſceret, reos apud Senatum egit: neve hæc impetigo ad facultatis uſque Medicos ſerperet, renovandum antiquum decretum omniumque Doctorum ſigillis ac novo jurejurando confirmandum curavit adverſus eos qui ſocietatem inirent cum Empiricis & illegitime Medicinam exercentibus. Interim aperto Marte pugnandum illi fuit in Miniſtros medicinæ refractarios, ſervile bellum facultati & Academiæ intentantes. Quum enim *togati Chirurgi*, ſuperioribus annis ſubreptitios libellos a Rege obtinuiſſent non ſolum de docenda publice Medicina, ſed de adipiſcendis Licentiarum & Doctoratus titulis; ſenſiſſentque eluſos & retuſos conatus ſuos novo diplomate regio a M. *Claudio Rouſſelet*, primo decanatus ſui anno qui fuit 1576. impetrato: ad novas artes & technas convolandum rati, a ſummo Pontifice, neſcio quo ſuadente Genio, diploma *indulti* nomine extorſerunt; quo Cancellario Eccleſiæ Pariſienſis facultas demandabatur concedendi

Decanus electus.

Calamitas ſcholarum Pariſ. Peſtis.

Bellum Chirurgicum.

Lis in Empiricos.

Decretum in Empiricos renovatum.

Cauſa litis in Chirurgos.

Diploma pontificium pro Chirurgis.

cedendi illis Apoſtolicam benedictionem ut Licentiatorum gloria relucerent. Mirare quo ſe ambitioſa illa ſocietas extulerit, & quo faſtu in omnium florentiſſimam Academiam quintam quamdam Facultatem introducere ſperaverit! Quum itaque verendum foret, ne ſi taceretur, jus præſcriptionis litteræ illæ habituræ eſſent, coërcenduſque initio videretur impetus iſte novitatis qui jam Rectorem Academiæ (inconſultis licet ordinibus) cum toto ſuo ornatu & comitatu ad actus Chirurgorum evocaverat: Decanus primo expoſtulatione facta in Rectorem, ab illo publicam hanc confeſſionem extorſit, *pœnitere ſe facti, & quod contra jura Academiæ illum actum Chirurgorum exornaſſet.* Deinde vero litem omnem ad ſupremum Senatum detulit, & cum Academia ejuſque Cancellario ad ipſum provocavit. Interea ſummi Pontificis fides & æquitas imploratur, multorum Purpuratorum Eſtenſis, Pellevæi, Rambulieti auctoritas interpellatur, Foxii apud Pontificem Oratoris Regii, Mureti, aliorumque clariſſimorum virorum gratia & favor crebris litteris ſollicitatur. Quid plura? apud Legatum Pontificium frequentes itiones & reditiones, orationes a Decano habitæ, variæ actionum formularumque argutiæ ſuſceptæ, tandem dicta a ſummo Præſide dies cum duabus aliis integris in Patronorum actionibus inſumuntur. *M. J. Chouart, pro Academia prudentiſſime ſummoque judicio dixit*; *M. D. Chopinus pro Facultate aliquot capita ſatis plauſibiliter perſtrinxit*: *M. C. Robert, pro Cancellario Univerſitatis ingenioſe oravit*; *M. Auguſtinus de Thou, Regius patronus, breviter & ad rem convenienter*: *Pro Chirurgis M. J. le Verſt, à Chirurgo natus & Chirurgorum patronus vaſte & effœminate dixit, Academiæ cardines & firma facultatis Medicæ fundamenta molliuſcula & effœminata oratione concutere ac convellere giganteo more tentavit.* Nec tamen ut ipſe fatetur BALLONIUS in Commentariis ſui Decanatus, plurimis licet ſumptis laboribus hoc conſequi potuit, ut abſolutum ea de re Senatuſconſultum obtineretur. *Defuit*, inquit, *voluntas nuſquam, ſed fortuna: Affectum quidem, ſed non perfectum negotium. Nullus non a nobis ſuſceptus labor eſt, partim ut apud Senatum, partim apud Romanam curiam res conficeretur. Nobis defuit is favor qui in litteras, & in publicam rem eſſe debet. Quod enim commune eſt negligitur. Accedit quod tot ſunt ambages, tot in foro formulæ & diverticula, ut ante in medio curſu obruamur, quam portum aliquem conſpiciamus.* Hactenus commentarii de illo negotio, cui quamvis extremam manum non impoſuerit GUILLELMUS BALLONIUS, ita tamen affecit & diſpoſuit, ut illud non ſolum diuturnitate temporis ſponte ſit diſſipatum, ſed ambitioſa Chirurgorum ſocietas ſic attrita, ut quæ olim chirurgicarum rerum & medicarum cognitione ſuperbiret, nunc rerum prope omnium ignoratione videatur gloriari. Relicta rerum publicarum adminiſtratione BALLONIUS ad uſum Medicinæ ſe contulit; in quo tam prudenter feliciterque ſe geſſit, ut inter primi nominis Medicos haberetur acceptiſſimus gratiſſimuſque viris conſultiſſimis *Mareſcoto*, *Magno Altino*, *Riolano ſeniori*, *Pietreo*, *Liebaultio*, *Gourmeleno*, *Mironio*, *Laurentio*, *Seguino* Archiatris, quibus fama & gloria par eſſe potuiſſet, ſi quantum doctrina & ingenio valebat, tantum uſu & exercitatione voluiſſet contendere. Sed homo ab omni famæ au-

Animadverſio in Rectorem.

Articuli digeſti & oblati. Ex Commentariis Facult.

Ex iiſdem comment.

Ad medendū ſe applicat.

cupio alienus, divitiarum quoque minime appetens, neglexit adminicula quibus ad ſummos honores, & facultates conſcenditur. Minus aula quam Muſæo delectabatur, magiſque ægris plebejis & ignobilibus quam illuſtribus & Aulicis qui Medicos velut catulos in compedibus vinctos & alligatos retinent.

Gratus Regi Henrico.

Eum *Henricus Magnus* ante urbis deditionem in oppido Sancti Dionyſii & benigniſſime exceperat, & de rebus graviſſimis, præſertim vero de calamitate Pariſienſium differentem longo tempore audiverat; ut ſi voluiſſet ad aulam convolare faventia habiturus fuiſſet numina. Sed ab Aula velut famulitio abhorrens privatam vitam amplexus eſt; exinde anno 1601. evocatus a Rege potentiſſimo, hortante & ſuadente illuſtriſſima Domina de Monglas Regiorum Liberorum curatrice, ut curam ſuſciperet ſalutis Sereniſſimi Principis Delphini, cujus capite ſalus orbis continebatur;

Recuſat dignitatem Aulicam.

dignitatem eam recuſavit, ſenilem ætatem, effœtas vires, ingeniique tenuitatem objiciens, ne cogeretur otium domeſticum aulico negotio, philoſophicamque parcimoniam Principum deliciis permutare. Ita ſui juris & poteſtatis factus popularibus ſuis medicinam factitavit, non ad aucupandam (quod nunc fieri amat) popularem auram, vel ad opes ſummo æſtu comparandas, ſed ad ægrorum tædia levanda & lenienda, tanta humanitate & comitate, ut non inſtar Archagati a ſævitia urendi & ſecandi *hominum carnifex*, ſed a mitiſſima curandi ratione *infantium Medicus*, vulgo nuncuparetur.

Medicus infantium dictus.

Labor & ſtudium ejus.

Interim nihil de ſtudio remittere, Græcos Latinoſque auctores probæ & antiquæ notæ diurna nocturnaque manu evolvere, difficillima eorum loca & notare & illuſtrare, priſcam Hippocratis & Galeni doctrinam adverſus Novatorum calumnias tueri, de graviſſimis morbis & peritiſſimos quoſque litteris conſulere, & viciſſim a multis conſuli, rariores morbos ac prodigioſos in adverſaria cogere & explicare, ſingulorum morborum hiſtorias Hippocratis exemplo deſcribere, quotidie aliquid adnotare, obſervare, deſignare; ut mirum ſit negotioſo homini tantum ſtudii ad tot monimenta conſcribenda; homini vero ſtudioſo tantum otii ad tam multa circa ægros ſuſcipienda negotia ſuperfuiſſe. Quum vero perfectiſſimum & abſolutiſſimum Medicum ſola eruditio non conſtituat, ſed probitas & virtus, cujus gratia cætera quæ in vita contingunt expetuntur;

Vir ut doctus ſic probus.

Pietas ejus.

Philo de nominum mut.

Syneſ. ep. 139.

potuit GUILLELMUS BALLONIUS, ut ingenii gloria, ſic morum integritate gloriari. Pietatem enim, imprimis quæ virtutum eſt condimentum, καὶ κτημάτων τὸ κάλλιστον, ita excoluit, ut nullum diem a ſacro miſſæ ſacrificio intermiſiſſe perhibeatur: omnia auſpicatus a Deo & in Deum omnia referens, ut pote quum Θεοῦ παρόντος, ἅπαν ἄπορον πόριμον, præſente & favente Numine quod inextricabile eſt, facili negotio explicari poſſe profiteretur.

Caritas vera.

Valent. & Marcian. l. 12. §. 2. C. de Sacroſanct. Eccleſ.

Factioni non ſubſcripſit.

Tanta autem caritate exardeſcebat, ut non ſolum conſilio ægros omnibus adjumentis deſtitutos ſolaretur, ſed pecuniis ſublevaret, quas non paucas in pauperes ſingulis diebus erogaſſe multi recordantur. Ignotorum miſeriis illacrymari, aut verbis recreare gementes integrum non eſt humanitatis noſtræ officium, ſed egenis proſpicere ac dare operam, ut pauperibus alimenta non deſint. Licet vero Orthodoxæ religionis incenſus amore hæreticæ pravitatis ſectarios cane pejus & angue averſaretur, non potuit tamen probare peſſima eorum conſilia, qui Henricum

cum

cum IV. legitimum Regni ſucceſſorem avita hereditate privare malis artibus contendebant; ſed ejus partibus, licet in urbe rebelli, non ſolum tacite favit, ſed publico monimento quod ſub *Riveti* nomine de calamitate & miſeria civium Pariſienſium conſcripſit. Duxerat in uxorem filiam Gervaſii Honoræi Pharmacopœi Pariſienſis pudiciſſimam fœminam, ſingularis virtutis, prudentiæ, probitatis, frugalitatis, e qua inter cæteros liberos filium natu minorem ſuſceperat quem Medicinæ deſtinabat. Sed is poſtquam multa & virtutis & ingenii argumenta præbuiſſet, optimoque Parenti propter eximios in litteris factos progreſſus eſſet acceptiſſimus, œſtro quodam pietatis in familiam Capucinorum tranſilivit, inſcio & inconſulto, ut fieri ſolet, Parente. Qui quum hoc triſti nuncio quaſi turbine afflatus fuiſſet, ſubito quidem caſu exanimatus & velut e mentis ſtatione dimotus fuit; ſed mox revocata in conſilium ratione, & inſtitutum filii divinæ providentiæ committens in hæc verba Evangelii prorupit, *meliorem illum partem elegiſſe quæ ab eo non auferetur*, piiſſimaque hac meditatione recreatus ſeceſſum amantiſſimi filii patientiſſime toleravit. Singulas virtutes quid attinet commemorare? quum obitu ſuo, qui eſt univerſæ vitæ ἀνακεφαλαίωσις, & comœdiæ totius concluſio, quanta ſanctimonia & mentis puritate vixerit, reliquerit quaſi conſignatum. Eo enim temporis & rerum articulo quo virtutes & vitia pro ſuo in nos imperio ſolent cogitationibus noſtris obverſari, eas ad Deum fudit preces, ea conſtantia venientem mortem excepit, eo ſpiritu mundi veneficia ejuravit, iis votis in cælum adſpiravit, ut igniculos pietatis ſpectatoribus ingeneraret, cogeretque religioſiſſimum virum ex Capucinorum ordine, qui ut vicem abſentis filii ſuppleret illi aſſidebat, palam exclamare *in Ballonio ſe juſti Lothi imaginem atque ſpeculum contemplari.*

Uxor. *Filius natu minor Franciſcanus.* *Obitus & mors.*

Quadrato fuit GUILLELMUS BALLONIUS, & obeſulo corpore, pleno, aperto, & ad lætitiam compoſito vultu, raſo capillitio & barbitio, ſuavitate vocis eximia, blando eloquio, & in ſales explicato, non dicaci, non petulanti.

Corporis dotes.

Ingenio plurimum valuit, prudentia & ſagacitate, laborum patientiſſimus, virtutum egregius cultor, comis quidem, ſed ab urbanitate ſæculi alienus, totus in libris, ſed in adminiſtratione rei familiaris prope nullus, quam uxoris prudentiæ committebat.

Ingenium & virtus.

Stilus illi floridus, limatus, nitidus, & in utraque oratione proſa & verſa accuratus; dictio compta & elegans, circumciſa potius quam diffuſa; condendi Epigrammatis inſignis artifex, cujus exemplum non pigebit apponere ex Commentariis Dureti in Coacas Hippocratis deſumptum, quibus Epigramma præfixit:

Stilus & dictio. Poeta non vulgaris.

Exit opus tandem, multos quod preſſit in annos
Duretus, Coi lux & imago ſenis:
Fallor: non operis, non libri nomina quadrant:
At melius dici bibliotheca poteſt:
Cunctarum hic ſeges eſt medicarum uberrima legum,
Et modica medicas mole coercet opes:

††† 2 *Morborum*

Morborum cauſas & ſigna, πρόγνωσιν & horum
Legibus & caute, queis medeare, docet:
Venalis medicinæ hæc Ilias unica proſtet,
Fruſtra alios cudes Bibliopola libros.

Liberi.

Ex ſuaviſſima uxore liberos quatuor ſuſcepit, duos mares, feminas totidem: Filius natu major armaturæ militaris inſpector & arbiter: minor militiæ Capucinorum nomen dedit, Polycarpi cognomen conſecutus, vir ut facundia ſic pietate nulli ſecundus: filiarum alia D. Chappotino tributarii judicii Nivernenſis Præſidi ſaltuarioque Præfecto nupſit, altera D. Subleto armatæ militiæ Cenſori & Ariſtarcho, quos opima ſatis hereditate beavit.

Antiquior Doctor. Mortis annus. Pronepotes duo.

Obiit *Antiquior Scholarum Magiſter*, anno Doctoratus ſui 46. ætatis 78. Chriſti 1616. elatus in ædem D. Paulo ſacram ubi reſurrectionem exſpectat.

Loco filiorum duos Pronepotes habuit Doctores Medicos Pariſienſes, unum a ſorore *Simonem le Letier*, eruditiſſimum prudentiſſimumque virum; alterum ab uxore JACOBUM THEVART, non minus virtutum quam Librorum & Manuſcriptorum heredem. Is cultiſſimi ingenii vir, doctrina & eruditione nobilis, rerum philoſophicarum & Medicarum cognitione clarus ut reipublicæ Medicæ dignitatem promoveret, ſimulque memoriam optimi Senis intermorituram exſuſcitaret, opera ejus omnia publici juris facere conſtituit.

Amici.

Amicos, familiares, diſcipulos ejus ſuperfluum eſſet recenſere, quum ex Epiſtolarum & Conſiliorum libris repeti facili negotio poſſint.

APPRO-

APPROBATIO.

EGO CAROLUS GUILLEMEAU in ſaluberrima Medicinæ facultate Pariſienſi Decanus, Conſiliarius, & Medicus Regis Ordinarius, fidem facio me Libros, qui inſcribuntur M. GUILLELMI BAILLOU Doctoris Medici Pariſienſis Ἐπιδήμια, Ἐφημερίδες, Πάρεργα, Τετηρημένα, Ἐρωτήματα ἀξιόλογα, Σύμμικτα, ſeu *Epidemiorum* & *Ephemeridum Libri duo*, perlegiſſe; omniaque in illis juxta veram & legitimam Hippocratis & Galeni doctrinam ſumma cum eruditione exponi. Lutetiæ Pariſiorum, octava Octob. Ann. Dom. 1636.

GUILLEMEAU Decanus.

JOANNES DE BOURGES,
Doctor Medicus Pariſienſis.

JACOBUS CORNUTY,
Doctor Medicus Pariſienſis.

NOI REFORMATORI
Dello Studio di Padoa.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approbatione del *P. F. Tomaſo Maria Gennari Inquiſitore*, nelli Libri intitolati *Gulielmi Ballonii Medici Pariſienſis de Virginum, & mulierum morbis. Ejuſdem Conſiliorum lib. duo, Tomus primus, & Secundus. Ejuſdem Epidemiorum, & Ephemeridum libri duo*, non v'eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concedemo Licenza, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl' ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle Pubbliche Librarie di Venetia, & di Padoa.

Dat. 26. Gennaro 1733.

Gio. Franceſco Moroſini Caval. Refor.
Andrea Soranzo Procur. Refor.
Pietro Grimani Caval. Procur. Refor.

Agoſtino Gadaldini Segretario.

1733. 9. Febbraro.

Regiſtrato nel Magiſtr. Eccell. contro la Beſtemmia.
Angelo Legrenzi Segretario.

Ad clariſſimum THEVARTUM Pariſienſem Medicum doctiſſimum, excudi curantem typis Avunculi BALLONII Opus de Morbis popularibus.

EPIGRAMMA.

BALLONIUS ſparſos in vulgi corpora morbos
Dum fugat, egregia profuit arte ſibi.
Illius æternos dum noſtra ætate labores
Æternis mandas, Clare Thevarte, *typis:*
Ballonio *famam Medico, populoque ſalutem*
Concilias, laudem ſed magis ipſe tibi.

JOANNES BERAULT,
Medicus Pariſienſis.

In Opuſcula BALLONII CAROLO BUVARDO, Archiatrorum Comiti numquam ſatis laudato inſcripta a JACOBO THEVARTIO, Medico Pariſienſi.

EPIGRAMMA.

NOn melius poteras inſcribere opuſcula noſtri
BALLONII, fatum quæ populare fugant,
Et mille ingenii doctrinæque artibus, orco
Eripiunt prædam nocte dieque ſuam.
BUVARDO totum debetur namque, THEVARTE,
Quod ſervat populum Principis atque caput.
Ille unus populum ſimili quondam arte, ferina
Tactum, curavit reſtituitque, lue.
Ille unus Regem ſummo e diſcrimine vitæ,
Eque metu Francos arte ſua eripuit.
Prodeat ergo ſub hoc BALLONIUS, alterius quum
Vivere non poſſit mortuus auſpiciis.

JACOBUS CORNUTY,
Doctor Medicus Pariſienſis.

Epidemiorum Elogium.

CONSILIIS Medicæ robur concluſerat artis,
Humano forſan dogmate BALLONIUS.
HOC, morbis quod ΘΕΙΟΝ *ineſt, molimine ſummo,*
Nec ſine divino lumine, pandit OPUS.

GUILLELMUS SAVVAGEON,
Collegio Medic. Lugdun. Aggregatus.

In

In Commendationem Epidemiorum

M. G. DE BAILLOU,

CLARISSIMI MEDICI PARISIENSIS,

olim Decani & Antiquioris Scholæ Magiſtri,

EPIGRAMMA.

Plurima BALLONIUS *præclara volumina ſcripſit,*
Bellum cum morbis mente, manuque gerens.
In quibus excellunt ſcriptis Epidemica *tantum,*
Chironi *quantum præſtitit* Hippocrates.
Sive docent Quintæ *ſuperare pericula tuſſis,*
Sanguinis aut torrens ſiſtere profluvium.
Seu ſparſas late in populos reſtinguere febres,
Vulgatiſque volunt pauca licere malis.
Hæc abſtruſa prius nihil utilitatis habebant,
Auctoris mortem pæne ſecuta ſui.
Quæ nunc ut THEVARTE *queant* Epidemica *dici,*
Hac, quam maturas, editione facis.

H. VALESIUS.

BENEVOLO LECTORI,

JACOBUS THEVART Medicus Pariſienſis.

Eruta de cæcis Epidemica ſcripta tenebris,
Quæ juris fiunt, editione, tui;
Omnibus iſta licet non ſint placitura, quid obſtat,
Juppiter haud cunctis ipſe placere poteſt.
Attamen effugient ſtolidæ convicia linguæ,
Quum populi morbis adferat Auctor opem.
Nam vitium linguæ populares inter habetur
Morbos; quos docet hic arte fugare liber.

ANTO-

ANTONIUS M. ZANINI M. D. VERONENSIS,

Ad Præſtantiſſimum Virum D. STEPHANUM BERGLERUM Lipſienſem, in Patria Univerſitate Græcarum Literarum emeritum Profeſſorem.

A*NNIS proxime elapſis, præſtantiſſime BERGLERE, tamquam Pythium oraculum conſulturus, de quibuſdam ſecretioris linguæ vocabulis anxiè ſollicitus,* ἐξηγήσεις τῶν γλωσσῶν *(a) vocant Elegantiores, Te ipſum auſus ſum convenire, & omni obſequiorum genere proſequi noſtri Sæculi decus, & incrementum. Iterum paucis conventum te volo, & omni pudore devorato, Tuas nemini non profuturas occupationes, moleſtus interpello. Encomia tua non refrico, modeſtiſſimi Hominis candorem reveritus. Ubique tui nominis ſplendor late diffunditur, reverà* τηλαυγῆς *(b.) Undequaque Tua monumenta Hymettum ex Luciano redolent, & Atticiſmum. Alciphronis epiſtòlæ quantum latinis auribus ſapiunt, Te interprete, & enarratore? Homerum tuum* Εὐμεταχείριςον *(c) tuis notis illuſtratum, nemo eſt, qui non diurna, & nocturna manu verſetur. Celſiſſimi Valachiæ Principis* commentariorum περὶ καθηκόντων *(d) ex tempore* latiniſſima Verſio, *omnibus arridet, omnium vota moratur, tamquam nonum in annum elaborata. Si quis nodus vindice dignus inciderit, ſi quid abditum, ſi quid profundæ eruditionis Achaicis cimeliis deliteſcit, tuam cortinam ſubeunt, & cenſorium ſupercilium ſecuro animo expectant. Ut in univerſum loquar, ſedes tanquam Stator, & præſes Univerſæ Græcitatis, nemini non ſuſpiciendus. Sed manum de tabula; immodica laus pro faſcino eſt. Stephani Athenienſis Medici vetuſtiſſimi, ut de me loquar,* λείψανα, καὶ κειμήλια *(e) in animo erat, Romano ſyrmate circuminduere, & aſpectui tuo ſiſtere, ſed timui judicium tuum, præſertim laceſſitum. Rufi Epheſii inter Veteres vetuſtiſſimi* ἀποσπάσματα *(f) auro cariora Oxonii nuperis annis, Græcè, & Latinè prodierunt, elegantiſſimis formis delineata, & nobis laborem præripuerunt. Profectò totum negotium Anglis, & Batavis rei medicæ proceribus in antiquiſſimis ſcriniis compilandis. Utinam Herophili* Antiprognoſtica *nobis ſupereſſent. Sed tam pretioſam mercem edax Vetuſtas invidit. Fortaſſe multis puſilla ſunt iſta, & nullius ponderis, curto centuſſe æſtimabilia. Quidquid velint alii,* γλωσσαλγήτωσαν *(g), Nos* ἀρχαῖα *(h) ſpiramus. Patere, Vir,*

(*a*) Exegeſis & interpretationes obſcuriorum verborum.

(*b*) Longe emicans.

(*c*) Homerus Εὐμεταχείριςος. Qui manibus tractari poteſt ad modum enchiridii, duobus enim parvulis opuſculis Stephanus Berglerus Lipſiæ totum Homerum edidit & συντόμως illuſtravit.

(*d*) De Officiis. Nicolaus Maurocordatus Princeps Valachiæ edidit elegantiſſimum libellum de Officiis ὑπερρατικῶς.

(*e*) Lipſana & Cimelia.

(*f*) Fragmenta & collecta.

(*g*) *Nugentur, obloquantur.* Αἰρετίκοι γλωσσαλγήτωσαν, *nugentur*, Bilibaldus interpretatur. Nazianz. Orat. 6. Γλωσσαλγίω, *Linguâ prurio, linguæ meæ venenum commoveo.* Γλωσσαλγία, *Linguæ prurigo, morbus linguæ, loquacitas, linguacitas.*

(*h*) Antiqua.

Vir Graviſſime, mea vota, meas cogitationes, & me Archaicis lectis convivam recumbentem pauliſper ſuſtineas, & modica patella olus cœnantem. Quod in præſentiarum eſt Gulielmus Ballonius Medicus Pariſienſis præſtantiſſimus, omnium ſæculorum memoria digniſſimus, deſperatæ perquiſitionis, nullis relictis exemplaribus, novæ fœturæ redditur, & feliciſſimam ἀποκατάστασιν (*i*) *nactus, melioris lucis uſura fruitur. Græciſſimæ inter Medicos litteraturæ, Græcarum litterarum Anteſignanum, & Antiſtitem implorat. Ballonius in ora Hominum prodit, Ballonius in animo, in oculis. Hippocratis Genius,* ἰσόθεος φώς (*k*). *Mediusfidius Pariſienſis Academia Hippocraticæ medicinæ reſtauratrix, Hollerius, Duretus, Fernelius, Deſiderius Jacotius, Carolus Piſo, Ballonius, Heurnius, Cordæus, Foeſius, quanta nomina! Aſclepiadum Scholæ addicti Hippocratem noctesque dieſque clamitabant. Pulpita, Fora, immortalem ſenem perſonabant. Deſævit noſtris temporibus maligni Fati crudelitas, ut omnia ſuſque deque habeantur. Scholæ tamquam loto paſtæ, & papavere delibutæ, ſuum Hippocratem deſeruere.*

——— ceſſere Magiſtri
Phyllirides Chiron, Amythaoniuſque Melampus.

Obſordeſcunt Veteres Patres; confecti ſenio, & languore ſumus; in maximis rebus μικρολόγοι (*l*) *cluimus; nempe ad illum Solem cæcutientes.* Omnia miſcet omnipotens Ætas. *Quanto fœnore emerget Ballonius? Abſterſis tenebris, abſcondita Græcis nominibus myſteria promulgantur, palam fiunt, & in acta referuntur. Nempe ſolertiſſimo Typographo prolubuit, ne Studioſorum vota remorarentur, ut omnia Græcè enunciata, & inſperſa, latinè redderentur. Magna vis, & energia in vocabulis poſita.* Ἀρχὴ παιδεύσεως, ὀνομάτων ἐπίσκεψις (*m*), *ut ex Arriano ſancivit Epictetus. Mihi ſupplicibus vocibus impoſitum onus, paucarum horarum ſpatium conſtitit labor. Statim arrepto pugillari, præcipiti, & indignanti calamo, ſeverioribus curis ablegatis, latinas voces ſubſcripſi, Hypodidaſcali munus mecum tacitè ſubridens.* Definitiones Medicas *intactas reliqui, & Theophraſtum de Vertigine, in quibus Auctor ſe ipſum explicat, & interpretatur. Irritus labor fuiſſet, & ſatagentis Hominis diſquiſitio. Nolumus* περιεργάζεσθαι (*n*). *Appoſitis tabulis omnia latinè reddidi. Quædam Græca in coloniam latinitatis tranſierunt. Quædam vix verti poſſunt. Quantum laborat Gellius in* πολυπραγμοσύνη (*o*) *latia Civitate donanda. Tuum erit, Præclariſſime BERGLERE, cenſoriam virgulam apponere; ſive album, ſive atrum lapillum protuleris; ſub ferula expalleſcens magiſtra, paratus ſum expungere, & ſpongia emendare, ſi quid inconſideratum, & non ad exactam amuſſim irrepſerit. Vale, præclariſſime Vir, Lipſienſibus Tuis valeas, Teque ad diuturniora temporis ſpatia, Fatorum Tabulæ reſervent.*

Venetiis pridie Idus Junii 1734.

(*i*) *Renovationem, in integrum reſtitutionem.* Multi ſomniant de univerſali rerum ἀποκαταστάσει, apud Athenagoram de mortuorum Reſurrectione.

(*k*) Diis ſimillimum lumen. *Homer.*

(*l*) Puſilla ſectantes. De minimis ſermonem facientes.

(*m*) Principium doctrinæ, nominum perquiſitio.

(*n*) Curioſe agere, inaniter laborare.

(*o*) Curioſitas, negotiatio, multarum rerum aggreſſio, earumque omnium actio.

NOBILISSIMO AC SPECTATISSIMO
VIRO DOMINO
CAROLO BUVARDO,

In utroque Regis Conſiſtorio Secretiori Conſiliario, & Archiatrorum Comiti digniſſimo,

JACOBUS THEVART,

Medicus Pariſienſis,

S. P. D.

MULTIS *gentibus eum morem fuiſſe legimus* (Vir ampliſſime BUVARDE) *ut mola ſalſa & lacte Diis ſupplicarent, ſi deficerent thura, quibus Deos patrios rite venerarentur: neque umquam culpæ aut vitio datum fuit Deos ſumma religione colere, aut heroas aliquo officii & obſequii genere proſequi. Maximo ſic quondam Regi a tenuis cenſus opifice oblatum fuit* ὑδάτιον, *quod is benigniſſime excepit, pluriſque dantis animum & religionem, quam muneris pretium & dignitatem æſtimavit. Dabis, ſi placet, pariter veniam,* Archiatrorum Comes digniſſime, *ſi hos Epidemiorum & Ephemeridum libros a Clariſſimo BALLONIO, plurimum olim tibi commendato, ſtudioſe lucubratos, ampliſſimi muneris inſtar tuæ dignitati & auctoritati voveo atque offero; quum non ſuppetat magnificentius aliud, quod ad tuos tholos appendam. Levidenſe fateor, ut par eſt, hoc munuſculum æſtimabis, ſi ex tua dignitate, aut eruditionis abſolutæ gloria ſpectetur: Verum ſi novitas rebus omnibus aliquid pretii & dignitatis adferre ſolet, non eſt quod diffidam quin aliquam apud te gratiam ineat. Nullus enim, ex clariſſimis noſtri ordinis proceribus, in hunc uſque diem, de Conſtitutionibus aëris imperii noſtri Gallici, & anniverſariis temporum viciſſitudinibus, quicquam ſcriptis aut litteris mandavit. Quæ tamen temporum tempeſtatumque vices & aeris* καταστάσεις, *in Medicina facienda tanti momenti exſiſtunt, ut in iis* τὸ θεῖον *reperiri, parique ratione, a temporum mutationibus potiſſimum oriri morbos ſcripſerit Hippocrates. Quamobrem apud ſuos, hanc Medicinæ partem divinus Senex diligenter excoluit,*

luit, ſexque aureis plane libris comprehendit. Nemini igitur mirum videri debet, ſi præ cæteris BALLONII *operibus, hoſce de Morbis, qui apud nos populariter ſuperioribus annis graſſati ſunt, libros, tibi tuoque nomini nuncupandos ſelegi. Nam quum in Hippocratis & Galeni lectione ſis verſatiſſimus, nihilominus tamen divinis Hippocratis Epidemiorum libris potiſſimum te delectari fama prædicat. Unde mihi ſperare licet, quod animi relaxandi gratia, anniverſarias haſce cæli noſtri conſtitutiones curioſius legere non aſpernaberis, in quibus nonnulla forte comperies, quæ præſtans tuum ingenium recreabunt, & grave tuum judicium exſpectant: nam ſi hæ lucubrationes a te probatæ fuerint, non eſt quod cujuſvis cenſuram, aut maligni livoris dentem poſtmodum reformident. Is enim es unus pulcherrimo illo Madaurenſis philoſophi dignus elogio, inter doctos nobiliſſimus, inter nobiles doctiſſimus, inter utroſque optimus; Is, inquam, qui poſt ſummam in viſendis ægris curam & ſedulitatem, poſt tot devictos & ſuperatos populares morbos, tot præſtantes viros orci faucibus ereptos, ad ſupremum medicæ dignitatis faſtigium evectus fueris. His præclaris titulis & nominibus, artis ſcilicet peritia, probitate, prudentia, fide, integritate, vigilantia,* εὐτυχίᾳ *denique, Regis inviċtiſſimi & juſtiſſimi vitam tueris ſanitatemque moderaris; Hanc ſæpius nutantem, & prope labantem (ſed maxime dum potentiſſimæ morborum cauſæ regione fervida, æſtuoſo cælo, ſævientibus paſſim popularibus morbis iiſque periculoſiſſimis, Principis generoſiſſimi, immo totius regni incolumitati inſidiarentur) ſingulari tu, & prope divina* ἀγχινοίᾳ *& mirabili* προνοίᾳ *ſtabiliviſti, atque confirmaſti. Quid plura? ad tam laudabilem* εὐεξίας *&* εὐκρασίας *gradum beatiſſimis tuis conſiliis Regem potentiſſimum perduxiſti, ut ille Auguſtiſſimæ* Borboniorum *ſtirpi, imperio Gallico, totique orbi tamdiu deſideratam & exoptatam prolem magna omnium admiratione ac lætitia fortunaverit. Quos iſtos tuos honores ac fauſtos rerum exitus, Deum Optimum Maximum oro, atque obteſtor, ut bene ac feliciter provehat, teque nobis incolumem quam diutiſſime ſervet. Vale. Lutetiæ Pariſiorum Kal. Aprilis. Ann. a ſalutifero partu M. D C. X L.*

BENEVOLO LECTORI
JACOBUS THEVART,
MEDICUS PARISIENSIS,
S. D.

VETUS eſt, ſapientumque omnium calculo comprobata ſententia (BENEVOLE LECTOR) non nobis ſolum natos nos eſſe, ſed & Patriæ: quam qui pro ſua virili nulla umquam ratione adjuverint, indigni profecto ſunt, qui aliquod inter cives nomen obtineant, adeo ut, vel ipſo referente Seneca, turpius nihil ſit, quam grandis natu ſenex, qui nullum habet aliud argumentum, quo ſe probet diu vixiſſe, præter ætatem. Quod quum alta mente repoſtum gereret Clariſſimus BALLONIUS, digniſſimus quondam facultatis noſtræ Decanus, & antiquior Magiſter, ita dum viveret ſemper ſe domi foriſque geſſit, ut poſthabita ac ferme neglecta rei domeſticæ cura, totus is utilitati publicæ deditus atque conſecratus videretur. Teſtes ejus rei ſunt hac in urbe ſuperſtites adhuc pluſquam ſexcenti, quum nobiles ac locupletes, tum pauperes & egeni, quos pari ſedulitate ac vigilantia inviſit ægrotantes, & a morbis vindicavit graviſſimis. Idipſum & abunde teſtantur præclara ejus monumenta, quibus conſcribendis & elaborandis totum id, quod ex ægrorum curatione ſuccidere tempus poterat, inſumſit, quæque fatis ipſe concedens apud me Nepotem, tamquam cariſſima pignora, depoſuit, eo conſilio, ut captata per me εὐκαιρίᾳ ederentur aliquando: ſicque is ipſe non præſens tantum coætaneis ſuis, ſed & vita functus poſteritati prodeſſet. Nec ſua illum hactenus fefellit exſpectatio; quippe ex ejus Conſiliis jam ante annos aliquot evulgatis, Philiatrων plerique fatentur palam ac ingenue plurimum ſe adeptos, & ad perite, ornateque de rebus medicis diſſerendum, & ad medendum periculoſis non paucis affectibus. Verum longe majoris apud me ponderis ſemper fuit Nobiliſſimi & meritiſſimi Archiatrων Comitis BUVARDI de Conſiliis ipſius, deque Auctore judicium, quem ipſe non ſemel pronuntiavit, talem olim ſe noviſſe, ut nihil ab eo niſi doctum, curioſum, & ad unguem elaboratum prodire poſſet. Quo certe elogio (quum laudari a laudatiſſimis viris ſingularis virtutis ſit argumentum) quaſi ſtimulo quodam vehementer me incitatum ſenſi ad alia quædam BALLONII Opera ex muſæi noſtri latebris in publicum emittenda, ac

Lib. 1. de tranq. vitæ.

præ-

præ ceteris Epidemiῶν & Ephemeridum libros duos: Definitionum medicarum unum: Commentarium in Theophraſti libellum de vertigine, ac tandem famoſum illud Problema, Cur ſauciatis dextra capitis parte convulſio ſiniſtræ partis contingat. Quæ opuſcula quatuor diverſis etſi de rebus tractent, uno volumine viſum æquum eſt comprehendere, quod ſingula mole exigua ſint, rerum tamen ac ſententiarum pondere ampliſſima, ex quibus ſi legere vacat, utilem juxta ac ſuavem fructum percepturus es. In prioribus enim duobus libris non modo morborum paſſim graſſantium, ut ipſa pollicetur Ἐπιδημιῶν ἐπιγραφὴ, ideam & morem licebit obſervare, ſed & anniverſarias temporum conſtitutiones ac mutationes accurate deſcriptas illic invenies (quare & Ἐφημερίδες id operis nuncupatur.) Immo & memorabiles hiſtorias quaſdam, raraſque auctoris obſervationes, nec non quæſtiones ſcitu digniſſimas paſſim offendes, quæ hiſce titulis, Τετηρημένα καὶ Ἐρωτήματα ἀξιόλογα intelligi debent: Omnia denique tanta doctrinæ varietate ubique conſperſa animadvertes, ut non immerito Πάρεργα quoque, καὶ Σύμμικτα idem hoc opus Auctor inſcripſerit. Quos ad libros ſcholia etiam nonnulla addidimus, quo facilius & promptius ad præcipuos & ſelectiores locos oculorum & mentis aciem intenderes. Ad librum autem Definitionum Medicarum quod ſpectat, parum abfuit quin æternis illum tenebris addixerim, quod nempe id argumentum jam olim a JOANNE GORRÆO Medico Pariſienſi doctiſſimo eleganter excultum, nuper vero ab ejus Nepote, aviti ut nominis ſic & doctrinæ & virtutis hærede, tanta acceſſione locupletatum ſit, ut vel ipſe Ariſtarchus ad ejus perfectionem nihil deſideret. Unde ſic apud me reputabam, ſi poſt ampliſſimum hoc abſolutiſſimumque GORRÆORUM opus pauculas BALLONII Definitiones in lucem profero, perinde exceptum me iri, ac ſi Noctuas Athenas, ut eſt in proverbio, comportarem: ideoque ab ejus eruditiſſimi libelli editione decreveram abſtinere. Verum qui haſce BALLONII Definitiones perluſtraverant docti quidam viri, meum id conſilium neutiquam probaverunt, iis me verbis affati, quibus apud Homerum Automedontem affatur Alcimedon,

—— τίς τοίνυ θεῶν νηκερδέα βȣλὴν *Hom. Iliad. 17.*
Ἐν ςήθεσσιν ἔθηκε.

An non liquet, ajebant, aliud omnino ſcriptionis genus ſequutos eſſe GORRÆOS, aliud BALLONIUM? qui nimirum ſpinoſas dictionum & diſtinctionum ἀκριβολογίας vix attingens, totus in explicandis rebus obſcuriſque Hippocratis & Galeni locis, Scholiaſtis inſtar, enucleandis occupatur. Ne invideas, iterabant, eam utilitatem Philiatris, quam aliunde conſequi non poſſint. Quibus dictis ipſe perſuaſus, non potui non manum admovere operi, hoc eſt, nullo certo ordine diſpoſitas voces juxta litterarum Græcarum ſeriem deſcribere, typiſque excudendas tradere cum Epiſtola quadam ad L. DURETUM, ex auctoris Epiſtolis excerpta, qua conſtat ſe, ſi vixiſſet, opus hoc ipſi DURETO, quo uſus erat Præceptore, dicaturum fuiſſe. At vero de Theophraſti libello περὶ ἰλίγγων, depravato quondam ac mutilo, nunc vero priſtino ſuo nitori atque integritati reſtituto, prima

quidem habenda venit gratia BONAVENTURÆ GRANGERIO, Medico Pariſienſi eruditiſſimo, a quo & Latinus olim factus, & ſcholiis aliquot illuſtratus eſt; ſed iis ita brevibus, ut dictionis dumtaxat curam habuiſſe videatur. At BALLONIUS rebus ipſis quam nominibus magis addictus, nihil obſcurum non abunde explicatum, nihil dubium non diſcuſſum ac ſolutum relinquit, omniaque ad vertiginis generationem, dignotionem & curationem pertinentia, quantumvis abdita ſint, ita pateſacit, ut tenebricoſus ille affectus σκοτόδινος, jam pellucidus ac perſpicuus haberi debeat. Huic autem de Vertigine tractatui ob affectuum affinitatem attexuimus celebrem illam, quæ multorum ingenia hactenus exercuit, quæſtionem de Convulſione, quam adverſus neotericum quemdam BALLONIUS ipſe conſcripſit, non ullo quemquam reprehendendi ſtudio, ut ex eo liquet quod ejus nomini parcere voluerit, ſed tantum veritatis indagandæ gratia. Pro quibus operibus ingenuo liberalique animo communicatis grande præmium reportavero, ſi intellexero aliquem ex iis ad te ægroſque tibi commiſſos fructum perveniſſe: Immo ad elegantiſſimum ejuſdem autoris Librum de Virginum & Mulierum morbis ad mentem Hippocratis, cis paucos menſes σὺν Θεῷ edendum alacrius me accingam, quaſque perferre oportet eum qui cum Typographis rem habet difficultates ac curas, tui gratia lubens ipſe ſubibo humeris, nec me labor iſte gravabit. Vale.

BENEVOLO LECTORI,

GUL. DE BAILLOU,

DOCTOR MEDICUS PARISIENSIS,

S. D.

QUum quiſque noſtrum ita vivit, ut ſe ad voluptatum illecebras natum non exiſtimet, tunc brutorum more non negligit quid ante pedes ſit, quid a tergo, quid denique ſequens dies ſit allatura: ſed prudenter temporum anteceſſiones animadvertit, & futuris quoad poteſt præſentia annectit. Fruſtra alioqui communi hoc cœlo frueremur, fruſtra alius ante alium naſceretur: ſed melius natura ex communi quodam Chao, aut Democriti fortuito atomorum adhæſu concurſuque homines produxiſſet, ut nil ante, nil poſt, nil molle & juvenile, nil ſenile foret & vietum. At quum illa ſapienter nil univerſum profuderit, ſed ætates conſtituerit, quibus homines inter ſe, tamquam in Comœdiæ actibus perſonæ diſtinguerentur: eam ſingulorum conſenſionem eſſe voluit, ut qui ante nati fuerint, tamquam uſu rerum & temporis curſu triti calluerint, aliquid a ſe cognitum, viſum, cultum, animadverſumque ad poſteros manu transfundant; ut in id unum intenta poſteritas augeat, minuat, melius faciat, limet, aut novum cudat. Quod ſi homini deſit, deeſſe quoque illam vim oportet qua Deum prope attingit, nec quicquam eſt quo pecudes, quas ventri obedientes natura effinxit, ab homine vincantur ac ſuperentur. Quæ cauſa fuit, ut anniverſarias temporum vices, ſtatus eorum ratos, inconſtanteſque in memoriæ ſubſidium ſcripſerimus, ut id ad uſum ejus artis quam colimus, accommodetur. Siquidem qui ſpretis temporum obſervationibus, quorum par eſt & ad morborum cognitionem & curationem momentum & ratio, ad faciendam medicinam ſe accingit, idem is agit ac qui aliquo perventurum ſe confidit; quum ne conſtet quidem qua ſit ingrediendum. Contra, præclare in obeundo ſui officii munere verſantur, quorum animo impreſſa eſt notitia antecedentium temporum, & conſequentium progreſſus, ut quum morbi hujus aut illius indolis inciderint, aliquid novum contigiſſe non dicant, & novorum morborum, tamquam incogniti cujuſdam monſtri acceſſu ac fronte non terreantur. Quod iis accidit qui in diem vivunt, paullum admodum ſentientes quid olim adventarit, atque ita ad admirationem ſciolorum & plebejorum aſylum confugiunt: Et dum rei admirationi incumbunt, multa ſinunt elabi ac effluere, quorum facta copia immortalem gloriam iis acquireret.

Si

Si vero temporum quæ adſunt, ſola ratio habenda, poſthabita præteritorum cura, quo pertinet memoria, cui tamquam reconditiori theſauro rerum ante actarum obſervatarumque imago concreditur, ex quo tamquam penu quum uſus erit, aliquid tandem eliciamus: unde hiſtoriam celebrarunt veteres, quod in ea omnium ſæculorum, rerumque progreſſarum imago contineretur. Immo hiſtoriæ nomen deduxerunt ἀπὸ τοῦ ἱςάναι τὸν τῆς μνήμης ῥοῦν*: quod illa curſum fluxumque memoriæ compeſcat ac retardet. At interea omnes rogatos velim quibus induſtriæ futurus eſt fructus aliquis, ut eum hebeſcere non ſinentes adverſaria conſcribant, Divinum interea Senem, cujus laus omnem memoriam eſt ſuperatura, imitati: ut nos una incumbentes operi, unum aliquid moliamur, cujus fructus & utilitas ad poſteros permanet. Vale. 4. Cal. Novembr.* 1574.

GUIL-

GULIELMI
BALLONII
MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI
EPIDEMIORUM
ET
EPHEMERIDUM LIBRI DUO,
STUDIO ET OPERA

M. JACOBI THEVART, MEDICI PARISIENSIS,
digeſti, ſcholiis aliquot illuſtrati, & in lucem
primum editi :

Prodeunt denuò emendatiſſimi, & Græcarum dictionum paſſim occurrentium interpretationibus inſigniter aucti.

Ἀφόβως βιώσειν, καὶ μὴ λανθάνειν,
Φθεγξόμενα πρότερόν τε πεπαίνειν.

Ἐπιδήμια	(id eſt)	*Morbi populares :*
Ἐφημερίδες		*Diaria.*
Πάρεργα		*Appendices.*
Τετηρημένα		*Obſervata.*
Ἐρωτήματα ἀξιόλογα		*Quæſtiones memorabiles.*
Σύμμικτα		*Miſcellanea.*

QUEMADMODUM rebus omnibus, quæ materia conſtant, naſcendi conditio data eſt, ita & intereundi, neceſſitatis lege aut natura potius, conceditur. Quod quum aut primordiis ipſis, quæ æternitatis neſcia viciſſitudines varias ſortiuntur, acceptum ferant, aut potius diviniori cuidam cauſæ, quæ ex ſe omnis concretionis coagmentationiſque expers, & ſuo ipſa nutu ſe ſe movens ac ſuſtentans, illud in confeſſo eſſe debet, corporum cœleſtium vim aliquam in hæc inferiora defluere, ac conferri: unde placuit Ariſtoteli mundum hunc inferiorem a ſuperiore regi, *Cap. 2. lib. 1. Met.*

ac adminiſtrari. Et graviſſimus Auctor ac omnium philoſophorum princeps Plato occulto adumbrat artificio principatum iſtum manifeſtum corporum cœleſtium in hæc inferiora, dum fingit quoſdam eſſe Deos majores qui minoribus diis curam adminiſtrationemque rerum harum ſublunarium & caducarum demandent. Quod ipſum primum movens Cœlum aut Natura, immo ipſius naturæ auctor & Architectus ab omni corporum mixtione ſecretus nullum commercium cum his inferioribus habere videatur: Itaque agendi ac mutuo patiendi ratio omnis a quodam corporum cœleſtium influxu eſt, abundeque conſtat quantum hæc infima corpora vim ſuperiorum experiantur, quacumque ratione id fiat: maxime vero quod qualitates quædam ſunt, ac interjacent quibus is ſit conſenſus ac conglutinatio ut ſeſe invicem excipiant, aliaque in alia convertantur: quæ cauſa eſt cur corpora noſtra aëris qualitatem facile experiantur ſive ejus alienam mutationem. Nec abs re dictum eſt una cum temporibus mutari corporum conditionem, ita ut qualis eſt aër, tales & ſpiritus & humores exſiſtant. Quinetiam quum ſtatuuntur ab Hippocrate morborum principia, plenitudo, vis ſeu violentum, & cœlum, nomine cœli omnis rerum cœleſtium vis audienda, immo contra multorum opinionem Galenus non alio refert τὸ θεῖον (*a*), quam ad varias aëris affectiones & alterationes, quas pro corporum cœleſtium acceſſu, diſceſſuque, poſitione, aut interjectu ſuſcipit; adeo magna eſt vis a ſuperis cauſis in hæc inferiora influens, magnaque

In Timæo.

Hipp. lib. de aëre, loc. & aquis.

(*a*) Τὸ Θεῖον QUIDPIAM DIVINUM; quidpiam Sacrum, Ἱερὸν, καὶ ἄμαχον, inexpugnabile in morbis. Omnia & magna, & horrenda Ἱερὰ vocabant Veteres. Ἡ ἱερὰ νοῦσος, morbus ſacer. Θεοπληξία, a Deo percuſſio, Theoplexia, ICTUS SANGUINIS, Aurelii Victoris in VERO Cæſare, qui inter Altinum, & Concordiam ICTU SANGUINIS exanimatus eſt. Theoplexia lethaliſſimæ apoplexiæ ſpecies rariſſima. Ἱεροκομεῖον, locus, in quo aluntur leproſi, & Ἄνιατοι. Τὸ Θεῖον infinitam magnitudinem notat, ut lectiſſimis exemplis DE DIALECTIS notat Georgius Paſor, ille Græcorum famigeratiſſimus. Αστεῖος Τῷ Θεῷ venuſtiſſimus, πόλις μεγάλη Τῷ Θεῷ, Civitas maxima. Δυνατὰ Τῷ Θεῷ, hoc eſt δυνατώτατα, validiſſima. Innumeræ ſunt de DIVINO Hippocratis ſententiæ. In obſcuris dictionibus, ut lubet, intelligere conceditur, ex Galeno 1. *Prorrheticorum.* QUIDPIAM MULIEBRE Johannes Tzetzes in Heſiodi Commentariis oſtendit eſſe intelligendum. Θεία, Mulier, & nomen mulieris apud Heſiodum, eſt enim Hippocrates in ſuis vocabulis φιλόμηρος, φιλοησίοδος, ὁμηρικώτατος, Homericiſſimus ex Erotiano, & maximè Heſiodæus. QUIDPIAM DIVINABILE, Μαντικὸν, præſagibile alii proponunt. Ex Æliano Elephantes habent COR DIVINUM, id eſt præſagiens. Sic melancholici dicuntur habere in animo quidpiam divinum, atque præſagiens ex Syneſio. Quidam audaciores in Grammaticorum ſcholis enutriti, ulterius progrediuntur, & ſubunionem moliuntur; ὑφὲν vocant Pædotribæ, ab inuſitato Τιθεῶ, Τιθῶ & Τιθεῖον connectunt ad invicem, quaſi obſoleta Μετοχή; ut ſignificet quidpiam POSITUM in morbis, & conſummatum, non ſolubile, completum TANQUAM CLAVUS IN ALTO DEFIXUS; adeoque ſit idem quod Θετὸν, ab uſitato Τίθημι, Τιθέμενον, & poëtica ectaſi Τιθήμενον. Opſopæus, & Æmilius Portus Cretenſis juratiſſimi obteſtantur Deos, & homines, ſic eſſe Hippocratem ex vetuſtiſſimæ Dialecti Ionicæ proprietate intelligendum. Quod ſi talis ſignificatio ὕπαρ καὶ ὄναρ recipiatur; nonne Religio eſt in tali ſtatu morborum quidpiam moliri? Nullas machinas conclamatis morbis, Κεκρατημένοις eſſe adhibendas; ſed ex Sophocle ἐνδὸν στηφρενί eſſe altiſſimè quieſcendum.

que adeo aëris nos circumfluentis, ſpirituum impetum facere natorum & humorum, immo & partium ſolidarum conſenſus & conſpiratio. Quod autem partes ipſas ſolidas attingat præterquam quod ſenſus fidem facit, dictum etiam eſt ab antiquo Præceptore, cerebro aërem ipſum vim, vigorem, ac prudentiam elargiri, quod evolutum plus habet virium & momenti, quam implicatum. Quoniam autem morem & ingenium morborum, unde aut (*b*) εὐήθεις, aut κακοήθεις ἢ ἐυςατεῖς paſſim ab Hippocrate dicuntur, ex obſervatione tum antegreſſorum tum præſentium temporum facile repetimus, & ad normam iſtam dignoſcendi, præſentiendi, immo & medendi momenta captamus; ideo Medicus inglorius ſuaque functione parum dignus videatur, qui horum rationem animo complexus non fuerit; ſi ideo morborum κακοήθεια æſtimatur quod ii ſuperent noſtra remedia, tametſi ex arte ac legitime quæſita ac adminiſtrata ſint, noſtrarum eſt partium ex temporum obſervatione diligenter ac penſiculatim attendere, an iſta κακοήθεια corpori an cœlo tribuenda ſit, ut ſi præ vi, ac ingenio pravo morbi ægro contingat obire, omnes animadvertant non induſtriam defuiſſe, ſed adverſum eventum mori morbi tribuendum eſſe: Itaque antiqui in hac parte laborarunt maxime, & quoad ejus fieri potuit eam præclare coluerunt.

Lib. de morbo ſacro.

Hoc veluti præludio & levioris armaturæ excurſione via munienda eſt ad popularium morborum explicationem quam noſtro marte comparavimus, ut nobis in memoriæ ſubſidium ſufficeret, in quo alias nude temporum vices ac vires explicamus, alias rem exemplis illuſtramus, alias noſtro marte aliquid agimus, & velut amentatis haſtis digitum inſerimus, & veterum ſcriptorum monimentis, exempliſque tamquam probatis ac ſubſidiariis utimur, ut inde ad Dei immortalis gloriam & Reipublicæ ſalutem id totum referatur.

CONSTITUTIO AUTUMNALIS

Anni Domini 1570.

ANnus ſeptuageſimus ſupra ſeſquimilleſimum nebuloſus ac pluvius fuit πολὺς πλάδος (*c*), exceſſit toto decurſu in calido humidoque cœlo ac ſuffocante. Quæ ut longior fuit temporis conſtitutio, ita alia fuit natura, conditioque morborum, qui in hanc tempeſtatem inciderent, quam quum

I. *Siccitas licet imbribus ſalubrior, morbis tamen non vacat.*

(*b*) Morbi Εὐήθεις; κακοήθεις ἢ ἰυςατεῖς, Boni moris; Mali moris; Conſtantes. Morborum κακοήθεια. Malignitas.

(*c*) Multa humiditas.

quum nativam ſuam temperiem conſervat. Quamquam ſiccitas ipſa morbis vacua non eſt ut Hippocrates demonſtravit: mediam in Æſtatem febrium putridarum ilias incidit, magnam partem duplices tertianæ, continuæ, putres. Veſperi exacerbationes, nox moleſtiæ plena; dolor capitis implacabilis omnes adoriebatur; lumborum dolor, jactatio, inquietudo: ſeroſorum humorum ac pituitoſorum maxime proventus per æſtum incaluerant, & nothas tertianas intulerant. Eos invadebant potiſſimum, qui melonibus, & ſimilibus immodice uterentur, & quibus præterea familiaris vomitus, & diarrhœa adeſſet. Paucis pepercerunt qui ſimiliter veſcerentur, quibus ſolennia remedia mature adhibita non ita diu tentati ſunt; Qui ſecus fecerant diu laborarunt: Multis ad hydropem verſus eſt morbus, præſertim ſi cathartica abhorruiſſent, & aquam egregie potaviſſent.

Autumno graſſantur ſæpe male morati morbi ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι; id eſt, inconſtantes, & mali judicii.

Autumno ineunte poſtliminio redeunt morbi; qui paullo ante inducias fecerant reviviſcunt, ac repullulant, immo periculoſiores. Nam Galenus videtur aſſerere Vere & Æſtate morbos oriri potius ob plenitudinem quamdam quam ob κακοήθειαν (*d*): ſed Autumni tempore magis viget qualitas quam quantitas & malo ingenio præditus humor. Multis ſudores primis diebus parum levantes nec morbum ullatenus ſolventes; qui decubuere de ſolo capite conquerebantur, cæteris partibus illæſis. Virgines viſæ ſunt febre, quam τριταιοφυέα (*e*) vocat Galenus, prehendi, quas inappetentia potus in ſummo æſtu premeret. Quamdam ſimilis febris infeſtabat, & meridie exacerbationes, ſeptima veſpertina frigidi ſudores, circa ſextum diem κάρος (*f*) per protopathiam (*g*) genitus, nam & remiſſionis tempore perſeverabat carus, ſeptimo ſudor erupit calidus ſatis, alvus adſtricta, nec niſi πρὸς ἀνάγκην (*h*) dejiciens; ſi fluxiſſet, ſpes aliqua ſuperfuiſſet: Die decimo quarto convulſa interiit: Omnes corporis partes convellebantur, incuria matris alvus nihil de humore morbifico reddidit; de vermibus erat ſuſpicio. Aperto cadavere cerebrum erat humidius, quam e natura foret: Illa quamdiu vixit doloribus capitis erat obnoxia, perpetuo incumbebat operi, quod ad capitis imbecillitatem faciebat; auſtrina conſtitutio facile caput repleverat.

Sub finem phrenitidis galli exenterati capiti adhibiti proſunt.

An in hujuſmodi acerbis capitis doloribus & convulſionibus gallos exenteratos applicabis capiti? quum humores adhuc moventur ac ſurſum rapiuntur ut curetur gravitas capitis pleriſque adhibiti ſunt ad ſomnum conciliandum; nocuit plurimum, tamen ſub Phrenitidis finem valent ad digerendum.

Nocturnæ febres diurnis deteriores.

An proprium febrium tertianarum ut nocte exacerbentur? & tamen duplices tertianæ erant, quarum exacerbatio in noctem incideret. Immo dubitari poteſt an nocturnæ febres deteriores diutiuſque vexent, quam diurnæ, an contra. Hippocrates nocturnas minus malas eſſe diurnis docet *in Epidemiis*: tamen experientia contra niti videtur.

Quibus

(*d*) Malignitas.
(*e*) Tertianæ naturæ referentem.
(*f*) Sopor.
(*g*) *Protopathia*, primarius affectus.
(*h*) Ad neceſſitatem.

Quibus ea tempeſtate detractus ſanguis is plane vitioſus, ne ſi quidem crebrius detraheretur. Febres erant populares, ſed nil cacoëthes. Multis dolores lateris; ſi ſanguis ſtatim detraheretur laudabilis erat, non ita longe poſt quieſcebant; in febribus erat plane putris & magno commodo detrahebatur.

Febrium putridarum ἡγεμονικὸν venæ ſectio (i).

An Neotericorum ſtandum opinione, qui in febribus, quas humor putreſcens accendit, a venæ ſectione temperant, quod in meſenterio humores concludantur? Contra ſtat experientia, nam ſtatim a ſectione morborum levatio; Ratione empyreumatis & caloris qui poſt paroxyſmos in imo concipitur, & cujus impreſſio novi paroxyſmi occaſio eſt, phlebotomia ex uſu eſt.

2\. *Tumenti puerorum ventri confert venæ ſectio.*

In tumore ventris puerorum quum præſertim ſitis, ſymptoma fere intolerabile, adeſt, ea maxime methodus ſequenda eſt ut latentis incendii ratio habeatur. Caloris enim alieni dominatu tenentur interna, putredo eſt ἀνάδοσις (*k*) impedita, orificiorum venarum meſaraicarum lactiumque ipſorum phlogoſis: Itaque debet ſanguis mitti nec dehortari debet ætatula. Deinde purgandum corpus ſenna & rheo frequenter vel ſyrupo Regis Saporis cum ſenna. Nec forte omitti debet agaricus, & qui parcunt his medicamentis parcunt & vitæ.

Auſtrina conſtitutio deſtillationum parens.

Pluvioſo cœlo pleriſque efferi in pulmones catarrhi; quum vetus eſt in pulmone infirmitas, in vicinas partes facile vitium irrepit: nullis fere pulmonicis (quod pluribus Medicis placuit) laudabilis ſanguis detrahitur. Sed hoc dioriſmo utendum; Si intemperiem calidam pulmo concepit, illud verum non eſt, ſi putredo magna ſit, contra.

Lienoſis περίῤῥοια confert.

Quibus lien laborat, iis urinæ cineritiam hypoſtaſim habere ſolent; at hypoſtaſis non eſt; tamen juvat tales excerni urinas, alioqui res deteriore loco ſunt, & id fit ob congeſtionem & exonerationem partium vicinarum. Quibus color ſubviridis eſt, eos talis urinæ excretio initio juvat, teſtatur id Galenus, & ſcribit: *Jecore, aut liene male affectis dejectiones ſeroſæ & tales urinæ excernuntur, idque commode*: Quod non ab affecta parte defluere ſine ratiocinatione rudis tantum experientia ſignificat, alioquin foret magnæ cruditatis argumentum, cacochymiæ, & humoris ſuperflui.

Sub finem 5. de loc. aff.

Alvi fluor alias hydropem ſanat, alias non.

Multis dyſenteriæ implacabiles, hydropes. Qui detinebatur diuturna tertiana erratica largiore utens potu ſitibundus permanebat, περίῤῥοια (*l*) nil juvat; immo videbatur magis intumeſcere abdomen. An hydropem alvi fluor tollit? Si diarrhœa aut hydrops a συναθροισμῷ (*m*), verum; alias apud Hippocratem fluor alvi necat, alias juvat.

Apoplecticis ſternutatoria nocent cruda exſiſtente materia morbifi-

Nonnullis præſertim vino deditis Apoplexiæ. Quidam in Apoplexiam cadit, omnibus modis agitatur, pulvis hieræ injicitur in nares. An ita agendum? Obſervarunt Apoplecticum injecto ſimili pulvere Epilepticum exſtitiſſe. Quæ calidiora in os & nares ad ſternutamentum excitandum injiciuntur,

(*i*) Venæ ſectio putridarum febrium Ἡγεμονικόν. Principale.
(*k*) Diſtributio.
(*l*) Fluxus urinæ, Perirrhœa.
(*m*) Coacervatio.

ca. Comm. in 3. Aph.

ciuntur, quia cruda omnino materia eſt, amovenda ſunt. Cui Coryza derepente incidit, potius nares omnino adimas, quam elicias quippiam. E pulmonibus & partibus inferis rapitur quid frequenti uſu rerum in os injectarum. Præterea an agitatio corporis juvat? Qui plethorici ſunt & verno tempore exercentur Apoplectici fiunt: An plenitudo hoc facit?

Fluor alvi parotidibus ſuperveniens ſalutaris.

Anno iſto parotides etiam fluente alvo non ceſſarunt, unde copia materiæ ſignificatur, quæ & ad alendas parotidas ſufficiebat, & ad alvi profuſionem: Sed hominem alvo repreſſa necaviſſe quemdam Empiricum obſervavimus.

Gravidæ mulieri ſanguinis ex utero fluor erat continuus; quærebatur an accelerandus eſſet partus, quod in eo ſalutis ſpes poſita eſſe videretur, & ad id medicamentum abortionem facturum daretur: Conſentaneum erat conſilium hoc ſequi; contra in ancipiti omnia erant; hoc tutum negabant alii; alii vero danda ſuadebant oxypora, ita augeretur ſanguinis ferocientis impetus, nam uſu τῶν ὀξυπόρων (*n*) auctum iri ſanguinis fluorem aſſeverabant, nulla ratione ægram adjuvando: Præſtat quieſcere quum certiores ſimus quod partus actio ſit fœtæ & fœtus; ſi effœtæ vires gravidæ matris, quid confert medicamentum? hoc controverſum maxime eſt.

Pleuritidi ortæ ob diffuſionem ſeri a capite confert phlebotomia.

Pleuritides prædicto Autumno graſſatæ ſunt, potius dolores erant laterum ob διάχυσιν (*o*) (id eſt diffuſionem) ſeri a capite. Non erat magna δυσπνοία (*p*), non tam in tumore & phlegmone conſiſtebant, quam in affuſione quadam eryſipelatode: Juvabat venæ ſectio.

Nobili viro dolor erat perpetuus lateris circum mammam ſiniſtram, nullis ceſſit remediis: perſeverat quatuor menſes; inopinato rumpitur abſceſſus in pleura conceptus; livens, vermiculatum ſputum educitur, evaſit: tamen febricula manet & veſtigium aliquod doloris remanet, forte tandem tabidus interibit: Metus ne pulmo huic lateri adhæreat: ἀνακάθαρσις (*q*) perpetuo procuranda.

Qui conſuetis remediis non cedunt, morbi κακοήθεις.

Vidimus dolores lateris perpetuos, ſed qui de nocte urgerent; nullis ceſſere remediis. Quum remedii inopes eſſemus, de lue Venerea ſuſpicio fuit: tandem diæta & litu curatio procurata eſt. Quoties conſuetis remediis morbi non profligantur, ad κακοήθειαν (*r*) Galeni conſilio eſt recurrendum.

Alios & dolores laterum obſervavimus a flatu: flatum autem excitabat διάθεσις ὑποχονδριακὴ (*s*), & præſertim quum chyli ſit ἀνάδοσις (*t*), aut quibus ſolennis eſt frigidæ hauſtus dum cubitum diſceditur, aut crudorum fructuum uſus.

Lac conve-

De ablactandis pueris quæſitum eſt, dictum quoque eſt operæ eſſe pretium

(*n*) Velociter tranſeuntium.
(*o*) Diffuſio.
(*p*) Difficultas reſpirationis.
(*q*) Purgatio per ſputa, Anacatharſis.
(*r*) Malignitas.
(*s*) Diſpoſitio Hypochondriaca.
(*t*) Diſtributio.

tium ut lactere ſinamus puellos annos duos integros cum dimidio; Quod enim alimentum partibus ſolidis fovendis convenientius?

nientiſſ. ſubſtantiæ partium ſolidarum alimentum.

An illud verum, mollitiem gingivarum cauſam eſſe cur non ita cito naſcantur dentes? Puellarum exemplo docent quibus mollities dentes tardare ſolet.

In malignis temporum conſtitutionibus & febribus parce detrahendus ſanguis.

In malignis temporum conſtitutionibus, præſertim quum febres ἀσσώδεες (*u*) vexant & ægri uruntur, ſæpiſſime detrahitur laudabilis ſanguis magno ægrorum & virium detrimento, ſerum nullum aut paucum, floridus ſanguis: ſerum calor abſumit; truces oculi, jactationes, καρδιωγμοὶ (*x*). An venæ ſectio tunc utilis? Nequaquam, aut parce detrahatur, immo alexipharmaca & cardiaca dentur, alvus blande & ſæpe eluenda, nam dejectionibus inſtar pultis croceæ morbus ſolvetur: hoc Hippocratis & Galeni conſilium eſt: Vomitiones ſiſtere, & ſanguinem plenius detrahere nocet.

3. *Vomitiones in febribus tertianis κακοήθειας ſunt expertes.*

In pleriſque tertianis ſunt cardiogmi, vomitiones ſubvirides: An ideo κακοήθεια (*y*) eſt: & ſcobs unicornis præſens alexiterium? Id faciunt Medici qui id vulgo perſuadent, ut aliquid agere videantur; vix enim febris intermittens κακοήθειαν habet, quum & κακοήθεια, & partium κακοπραγία (*z*) ſecum ducant febres aſſiduas. Tales cardiogmi, ἀλυκαὶ, ἀλυσμοὶ (*a*), jactationes oriuntur a refluente bile & os ventriculi feriente, talibus evacuationibus plurimum vires dejectæ videntur (ſed id fit ob morſum bilis) & purgatione reſtaurantur.

Una Noverca duæ matres de febre.

Quid hoc vult apud Aulum Gellium, *Una Noverca duæ Matres*? de quartana febre audiendum, in qua duo quietis dies blandæ matri comparantur, paroxyſmi dies diræ Novercæ. Numquid paroxyſmi dies melior, quod vis naturæ ſignificetur? Ideo Arabes eo etiam die catharticum præſcribebant; immo ſunt qui febrem quartanam, aut aliam intermittentem inoffenſum ſuum curſum tenentem, volunt intercipi amuletis, ſed ſatius eſt cum cauſa ægrotare, quam ſine cauſa juvari.

Quemdam diuturnæ quartanæ tædebat: nil opis a Medicis experiebatur, qui ſuorum theorematum fiducia mitius cum quartana agerent: Præſtigio medicinali humores quieverunt naturæ curſu impedito, & conatibus fruſtraneis nihil promovebatur quod paroxyſmos revocaret, viſus allevari, & tum dicteriis artem Medicam petivit: ſed hanc contumeliam non impune tulit, ſequenti die non ita conflictatur, non repetit febris, levior obtrectatoris pœna, quæque videbatur hiſce præſtigiis repreſſa, furibunda tandem effecta eſt funeſtaque evaſit. Hoc obſervandum ut idiotarum & quorumdam primatum animus maleficiis plus æquo tribuens reſipiſcat & componatur; & interim notandum non parum referre, ſi quoquo modo, & ſine cauſa manifeſta morbo abſolvi videatur æger.

Febre

(*u*) Anxiæ.
(*x*) Cardiogmus, Cordis morſus, Palpitatio.
(*y*) Malignitas.
(*z*) Mala actio.
(*a*) Anxietates.

Variæ ſunt ſanguinis ῥοπαί (b).

Febre quartana quis laborabat, deinde in febrem erraticam incidit, quærebat cur ſiniſtro pede calorem perpetuo ſentiret, non item in alio: Reſponſum, quod ab Hippocrate ſcribitur, quibus lien declivis, iis pedes calidiores, nam ἀναῤῥοπίη (c) ſignificatur & metus abſceſſus in eas partes; ſic aliis facies rubore ſuffunditur, ut hepaticis, aliis pedes incaleſcunt & tibiæ varicoſæ fiunt ut lienoſis, nam hepar quid habet ἀνάῤῥοπον (d), lien quid κατάῤῥοπον (e).

Cerebri actiones aliæ hominibus ſunt communes cum belluis, aliæ propriæ.

Cerebro affecto aliæ actiones læduntur, aliæ incolumes manent; aliud enim eſt cerebrum lædi penes actiones quæ ſunt animales, & quæ temperamentum cerebri reſpiciunt; aliud in actionibus lædi, quæ ſunt mentis & ejus partis quæ conſilii eſt: una ratione cerebrum & facultates ejus nobiſcum ſunt communes cum cæteris animantibus, altera hominibus diviniore donatis particula propriæ.

Polemarcho Briſſiaco motus erat impotentia, deliria, nullus potandi appetitus in ſummo æſtu, magna raraque ſpiratio, oblivio, quæ omnia læſionem cerebri ſignificabant, tamen de rebus divinis altius philoſophabatur, de domeſticis diſputabat, in cæteris delirus omnino: ſpiritus tardus imbecillitatis cerebri index, ratus facultatis ejus infirmitatis qua intelligere debuerat ſe magna egere reſpiratione ut uſui ſatisfiat. Sic vis intelligendi nobis cum brutis communis in cerebri temperamento ſita elanguit, vis hominis propria erat vegeta & erecta; itaque alias mentem ægrotare putat Hippocrates; alias mentem naturamque occultam neque mutationi ulli obnoxiam, idque diviniore quodam afflatus numine cenſuit quaſi vis illa nec diæta nec aëre alterari poſſit. In Conſule Regio idem obſervavi, qui quum ſumme deliraret nulla ratione adducebatur niſi quum de Deo differentes audiret, cætera erat phreniticus, immo quod vocat Hippocrates νεανικῶς ἐξιςάμενος (f).

Julepi & apoz. hydropicis non conferunt.

Ad Hydropicos numquid ut vulgo fit julepi & apozemata conferunt? Annon ſua vi diuretica id quod tenuius eſt per renes deducunt, craſſiorem partem relinquunt? At hoc morbum auget: numquid radicum vis coctione exoleſcit, & plus humiditate aquea decoctionis officitur quam vi qualicumque hydragoga incluſa proſit? ut convaleſcas omnino, potu temperandum, & liquor apozematum conferet.

Vinum album lienoſis confert.

Sunt qui negant conferre vinum album lienoſis & melancholicis, quod id ſubigat inſtar fermenti ſuccum melancholicum illic reſtagnantem. An illud verum? Contra ſubſtantiæ tenuitate urinas & ſudores movet.

Catarrhoſis nocet inedia.

Quo plus nutritur impurum corpus, eo læditur magis; cur tamen bilioſis, immo catarrhoſis, (in quibus & impuritas eſt & exceſſus humoris) inediæ malum potius augent; nam inanis ventriculus & exhauſtus ſatiat ſe impuris humoribus, bilis ferventior redditur: contra acer, acutuſque

(b) Inclinationes.
(c) Surſum vergentia.
(d) Surſum vergens.
(e) Deorſum vergens.
(f) Vehementer mente motus.

que humor benignitate alimenti mitigatur. Sic in peſtilenti ſtatu accidiſſe narrat Galenus omnes fere peſte perculſos minime cibos faſtidientes evaſiſſe, ἀποσίτους (*g*) autem omnes fato functos fuiſſe.

Nobili cuidam ἰσχουρία (*h*) fuit. Suppreſſo urinæ profluvio lethargus, de funere cogitatur, largiſſime profluit urina, brevi tamen moritur. Unde hoc? quia ſuppreſſio omnis excrementi, ſeroſi potiſſimum, partes nobiles inquinat: Et tametſi ejus curſus redierit, non perinde meliore loco ſunt res ægrotantium.

Enemata gravidis interdum nocent.

Gravidas mulieres tormina, dolores, nephriticique vexant: An clyſmata, fotus & litus conveniunt? Cavendum ne dum id fit, effœminatio partium uterinarum conſequatur, unde abortus fiat.

Phthiſicorum alii ſumme extenuantur, quibus ſcilicet partium ſolidarum alimentum corrumpitur: aliis tument aut pedes, aut facies, aliquando totus habitus: Ab eadem corruptione id ſit, ſed diverſa ratione. Nobili viro tabido & phthiſica ſtirpe nato paucis antequam moreretur diebus totus fere habitus intumuit ac ſi hypoſarcidio laboraret. Sed quod mirum fuit, tumor erat fugax, unde hoc? loco ſanguinis hepar tabeſcens halitus malignos generabat: Hippocrates hoc ſuis temporibus animadvertit ἔθνησκον μὲν ἐκ τῶν θανατωδεστάτων οἷον καὶ ἡ νοῦσος ἡ φθισικὴ καλεομένη (*i*).

Fortuita juguli apertio anginæ profuit.

Dum regalia celebrantur & vino hypocratico aromatiti indulgetur, multis tonſillarum inflammationes contingunt. Cuidam juveni, qui illud vinum biberat, de nocte angina oborta; quum ſtrangularetur jugulum gladio aperuit, ſaniei plurimum emanat, convaluit: hic fortuna plurimum poteſt: An urgente neceſſitate idem fieri poteſt?

5. *Arthritis ob influxum Lunæ.*

Sub dio mulier numquam articulares dolores experta dum in multam noctem ſermonem produceret influxu Lunæ caput graviſſime doluit, ab eo tempore omnes arthritidis ſpecies experitur, nullis malum ceſſit remediis.

6. *Hydrargyr. cor igneum fugit nec lædit.*

An tutus hydrargyri uſus? Quibuſdam non placet recentioribus, nam non oppugnat venenum, immo quum ſit frigidum intro pellit venenum & difflatu prohibet: tamen uſu hydrargyri proliciuntur ſudores; tenuitas huhujus id facit, attenuata materia ſibi quaquaverſum exitum quærente. Et quod ita ſuperiora petat hydrargyros cor fugiens, (nec enim hoc lædit) eſt quia inimica igni, immo hunc maxime fugit: Cor autem fere igneum eſt. Cuidam in arte Chymica verſato placet hydrargyron frigidam eſſe, ſi partes extimas ſpectes, in imo enim calorem eſſe ſummum & tenuitatem partium, quo utroque tantam habet ἐνέργειαν (*k*). Quod autem ſemini corrupto bellum indicat hydrargyros tamquam alexipharmacum, hanc reddunt rationem, id fieri quidem, quod magna ſit analogia inter ſemen & hydrargyron (hæc enim hydrargyrus ſemen quoddam eſt om-

Semen metall. hydrar. ſeminique corrupto bellum indixit.

(*g*) Ciborum faſtidioſos.
(*h*) Urinæ ſuppreſſio, Iſchuria.
(*i*) Decedebant quidem ex morbis maximè lethalibus ſicuti morbus Phthiſis appellatus
(*k*) Energiam, Operationem.

nium metallorum) & quatenus ſemen ejus auctor corruptum quid eſt, eatenus quadam ἀντιπαθείᾳ (*l*) argentum vivum illud perſequitur.

ANNOTATIONES.

1. HIppocrates lib. de diebus decretoriis *jubens obſervare temporum conditiones*, *ait*; Videndum num tempus cum morbo pugnet: nam hominis natura ſæpe univerſi poteſtatem non ſuperat.

2. *Quum pueri & adultiores Cachectici vocantur*, *quod vulgo dicitur* être en chartre, *id eſt* ἐν τῇ καχεξίῃ (*m*), *vel* τῷ καχεκτικῷ (*n*), *ſupple*, σχήματι, *vel* τῇ ἕξει καχεκτικῇ (*o*), *vel* τὴν ἀτροφίαν (*p*) *pati*, *fere pro conclamatis relinquuntur*; *& quod ad ſummum maciei ventum ſit*, *ne medicamentulo quidem locum relictum putant*, *ſed ſoli* προγνωστικῷ (*q*). *At longè ſecus res habet. Nec fraudari laude debita debet Fernelius qui*, *meo quidem judicio*, *de atrophia aliquid litteris commemorabile conſignavit.* Bilis flavæ & atræ circa jecur perfuſio atrophiæ cauſa ſæpius eſt. Vix enim vera ἀτροφία obſervatur, in qua viſcera præter intemperiem non multa quoque bilioſorum humorum colluvie ſcaterent, ac eorum copia diſtenderentur: & quum hæc cauſa naturalem ſpiritum & calorem proterat, vix laudabilis ſanguis gigni poteſt; *ac in Cachexia quidem medicamento locum relictum putant*, *quod vitioſa ſit nutritio*; *in atrophia autem ad ſolam* ἀνάληψιν (*r*) *confugiunt*: *At ſi circum viſcera colluvies eſt iſtius bilis quæ fovet intemperiem*, *fruſtra alimentis eam tollere nitaris.*

In eum finem laudari poteſt decoctum hordei, *omnium intybaceorum*, *radicis anchuſæ*, *florum nenupharis*, *violarum*, *portulacæ*, *ſeminum frigidorum majorum & minorum*, *in quo diſſolvere poteris caſſiam*, *& infuſum rhei ad robur partis* αἱματοποιητικῆς (*s*); *colatura clarificata quotidie utatur æger*: *item julepo roſato qui licet ſiccandi vim quamdam habeat*, *refrigerando tamen utilis eſſe poteſt. Sic moveri non oportet macie iſta & quaſi tabe quadam*, *quin bilem concavo jecoris clauſam ſenſim eliciamus. Quidam pueris cachecticis*, *in quibus & ſitis incredibilis &* ἀποσιτία (*t*), *uſum aquarum naturalium potu ſumptarum conſulunt*, *quæ opinio ſuis deſtituta non eſt patrociniis.*

Cæterum in eo ſtatu conſtituti pueri laborant ſæpe fluxu alvi chyloſo, *ut & ii quibus venæ meſaraicæ ſunt obſtructæ*, *vel hepar imbecillum. Non fit enim ſuctio*, *nec exſugitur*, *eliciturque pars purior chyli devehi ſolita ad hepar hæmatoſeos officinam. Et dum Medici albicantes & chyloſas dejectiones obſervant*, *intrepide purgant & cunctanter*, *quum tamen hic audendum ſit*, *& diligenter.*

(*l*) Antipathia, Repugnantia.
(*m*) In malo habitu.
(*n*) In habitu cachectico, ſeu malo, depravato.
(*o*) Habitu cachectico.
(*p*) Defectum nutritionis, Atrophiam.
(*q*) Prognoſtico, futuras res denunciante.
(*r*) Renutritionem, Analepſim.
(*s*) Sanguificatricis.
(*t*) Ciborum averſio.

diligenter purgandum. Donec enim obſtructio ſublata fuerit, non eſt ſpes ægrum convaliturum. Procuranda enim omni ſtudio eſt ἀνάδοσις (u) ipſius chyli non ſubeuntis anfractus viarum meſaraicarum, & eas tantum ſalutantis.

Cæterum in cœliaca excretione duo ſæpe adſunt notanda, unum, febris adeſt cum pulſus frequentia; alterum, deliquia animi elato ad os vicinum ventriculi tetro vapore. Quibus ergo remediis chyloſa cœliacaque excretio curari debet? febris quæ adeſt ob contumacem fit obſtructionem venarum meſaraicarum, & ea ſymptomatica eſt, ſi Galeno credi debet, ideo oppugnanda eſt iis quæ contumaciam obſtructionis tollant. In eum finem valent decocta radicum enulæ campanæ, ſymphiti, utriuſque erythrodani, gentianæ, immo etiam ariſtolochiæ per horas ſex in aceto forti maceratarum, herbarum praſſii albi chamædryos, chamæpytis, lichenis, capillorum, cicerum rubrorum, pentaphylli & intybi utriuſque, addito ſemine ſeſeleos, pœoniæ, citrii, geniſtæ, incoctis foliis ſennæ, agarico, & rheo addito. Nec te moveat quod alvus fluidior ſit; chylus enim non ſuctus, nec elicitur, nec rejectatur ob vias interceptas, quarum libertas cauſam morbi tollet, ut corpori ſuperſit libertas ſui reficiundi attracto benigno alimento.

3. *Galenus* Comment. in particul. 9. ſect. 1. lib. 1. Epid. *ait in febribus continuis humorem contineri in ſimis hepatis & circum os ventriculi; nota, quod dicit circum os ventriculi, unde ſi vomitus adeſt, ſi defectiones animi, non propterea de maligno verebere, hoc enim de eſſentia morbi eſt; & quod notandum magis, Hippocrates* libr. de Diebus judic. *ſcribit in morborum principiis hepar intumeſcere & expandi, elevarique ad diaphragma, quod rationem reddit omnium quæ horrifice fiunt initio morborum & paroxyſmorum; nam tumultuatur humor, facultas partis inſurgit adverſus id quod moleſtat, pars quoque ipſa enititur, ut in ſternutamento cerebrum; & ſic potius valet vomitorium in ejuſmodi ſymptomatis quam cardiacum.*

4. *Aphoriſmus is eſt* in Coacis: Quibus partes infernæ affliguntur pruritibus antea fortibus obortis, his arenoſa urina fit & ſupprimitur. Qui ex his pernicioſe habent his mens obtorpeſcit. *Hippocrates* 4. Epid. *in hiſtoria de puero, talem affectum τῶν οὔρων ἐπίσχεσιν (x) vocat.*

5. *Quæri ſolet an ineunte paroxyſmo arthritico tutum ſit dare medicamentum, & quale; an ſanguis mittendus, & unde; an etiam manu arthritica, dolore ferociente, tuto mittitur ſanguis; an vero ſinendum elabi tempus paroxyſmi; deinde ſub finem purgandum. Quæſtio hæc multos torquet, & magno ægrotantium & mœrore & damno indefinita adhuc remanſit. Boni medendi Magiſtri præferunt phlebotomiam ut quæ evacuato ſanguine putri (qualis fere ſemper in arthriticis trahi ſolet) impetum humorum inhibeat, & dolorem demulceat inflammationem minuendo; & hæc opinio plauſibilior. Immo, ajunt, ſi ineunte paroxyſmo medicamentum datur, humor concitatior majores moleſtias exhibebit, motus quidem & non promotus, & vis medicamenti ad par-*

(*u*) Diſtributio.
(*x*) Urinæ ſuppreſſionem.

tes longinquas provecta infirma, tamen in habitu corporis humorem excitat, ferocioremque reddit: eſt enim quaſi in habitu morbus ut fit in laſſitudinum generibus. Fernelius tamen male ratus a capite humorem arthritidis auctorem manare, totum ſtudium dirigit ad capitis evacuationem: Initio paroxyſmi arthritici purgat vehementer ad educendum putre ſerum dolorum auctorem non expectata coctione ulla, ne verbum quidem de venæ ſectione. At in paroxyſmo arthritico fit ut colliquatio, fuſio in genere muſculoſo, exoneratio a vaſis ſeri & ſanguinis putris; quid tam frænat impetum humorum quam phlebotomia? Item articuli fere fiunt imbecilli; at prima cautio eſſe debet ut non fiat exoneratio partium principum ut ditiorum in imbecilliores ut pauperiores contra quam fit in Rebus publicis. Purgatio quidem valet ſi corpus ſit cacochymum, ſi hepar ſanguinem fervidiorem generat, & multa bile ſcatet, ut purior minuſque maleficus ſit ſanguis. De ea quæſtione velim ratum & conſtitutum ſit, ne rebus his ambiguis magno ægrotantium malo & clade dubitabundi & diſputabundi Medici tam male de ægris mereantur.

Plura videre licebit in libro BALLONII de Arthritide contra FERNELIUM ſcripto, in quo Veterum auctoritas defenditur.

Obſervatione autem dignum eſt, Fernelium exiſtimare ſanguinis albedinem eſſe teſtem redundantis pituitæ. Nos initium putredinis putamus; per moram enim ſanguis corrumpitur & exalbeſcit, præſertim quum natura ſanguis craſſior & copioſior, & quem natura reſpuit, reſes in venis manet. Alii non omnino contra naturam eſſe dicunt albedinem hanc ſanguinis; fierique ajunt vi & robore partium ſpermaticarum ſanguinem dealbare conantium.

6. Luis Venereæ alexiterium cenſetur hydrargyroſis: benigniora tamen remedia primum ſunt invocanda. Lues, ſtruma & elephas aliquid habent cognatum & συγγενές (y). Tres has hydras unus alexicacos Hercules hydrargyroſis vincit & opprimit.

CONSTITUTIO HYEMALIS

Anni Domini 1570.

EOdem anno Hyeme ineunte humorum congeries, quæ radices altas aliquas fecerat, atque latuerat, ſe ſe prodit & deſerens intimas corporis partes foras erupit: hinc alvi fluores pigro euntes greſſu, dejectiones apparebant ſubrubræ, fœtentes, hepaticæ, meſaraicæ maxime: dyſenteriæ multis contigerunt; etiam blandis e lacte injectis clyſmatis profundebatur alvus, adeo copioſa ſuberat materia: Multi periere; vires languebant ob fluores ejuſmodi: Sectio venæ multis profuit; forte conandum erat ut quam citiſſime ſiſterentur, nam fluores erant ſymptomatici; at dices populares; omnis autem ſuppreſſio excrementi in morbis populariter

I. *Omnis ſuppreſſio excre-*

(y) Cognatum & ejuſdem generis.

riter vagantibus mala eſt ; tamen multis commode ſtatim initio ſuppreſſimus ; quibus non ſuppreſſi ſunt diu perſeverarunt, immo ſemeſtres fuerunt.

menti in morb. popular. mala.

Nobili viro ſuppreſſa rhei uſu alvus tumorem phlegmonodem totius abdominis attulit ; iterata phlebotomia tumenti alvo occurſum eſt ; ſanguis erat ἰκτεριώδης (z).

Frequens enematum uſus effœminationem adfert ulceratis inteſtinis.

An in prædictis fluoribus dyſentericis aſſiduus clyſmatum anodynorum uſus tutus ? Nequaquam : & in hoc valde Medici decipiuntur quum inteſtina abluendi lacte finem non faciunt ; dum enim inteſtina ſic proluuntur, & diluuntur, effœminatio & mollitudo adfertur ipſis inteſtinis, unde fit διάθεσις (*a*), quam Galenus ῥευματικὴν vocat.

Equitis uxori dolores atroces circum dorſum, ventriculum, ſcoptula operta ; intercipiebatur aliquando reſpiratio : a maligno flatu id erat ; febris ſucceſſione allevatum iri putabamus, quod dixerit Hippocrates, *quibus ad hypochondrium dolor abſque inflammatione, febris ſuccedens morbum ſolvit* : Item in aphoriſmis : *Qui ex dorſo ad cubitum dolores deſcendunt, hos venæ ſectio ſolvit* : fluxit ſanguis ſpirituoſus abunde, repurgata convaluit.

2.
In longa alvi ſuppreſſione acriora enemata Ileum accerſunt.

Quum longa alvi ſuppreſſio, an ideo ad acerrima clyſmata recurrendum ? Nequaquam ; immo blandiora ſæpius repetita magis conferunt, vehementiora ſæpe volvulos intulerunt ; efficiunt enim ut puncta acrimonia medicamenti inteſtina motum περισταλτικὸν (*b*) ſuum inferne ſurſum immutent.

3.
In aſſiduis vomitionibus cum alvi adſtrictione ab Ileo metuendum.

In magnis vomitionibus clyſterum uſus frequens & boli ex rheo valent, nam potiones facile excluduntur. Quum autem vomitiones frequentes ſunt nec ulla fere arte compeſcuntur, & alvus adſtricta eſt, valde a volvulo metuendum.

Hydropis pulmonis ſigna.

Joannis Platearii vidua hydrope pulmonis laborabat quo interiit : Difficultatem ſpirandi per annos triginta habuerat, de oppreſſione ſtomachi querebatur : ſed id tantum per conſenſum fiebat ; omnes membranæ putruerant, cor aqua natabat nec facile movebatur. E capacitate thoracis aquæ libræ ſex putrentis educuntur : in latus dextrum facile declinabat, in ſiniſtrum non poterat citra ſyncopem : aruerant pulmones ; pulſus magnus, elatus, tardus, interciſus, & intercalarem habens in pulſatione una atque altera intermiſſionem ; ſævis cum doloribus & magna oppreſſione interiit.

Hæmorrhagiæ ſymptomaticæ hepat. & pulmonicorum ſiſtendæ debili exiſtente ægro.

In fractis jam morbo longo ſæpe hæmorrhagiæ ſymptomaticæ paruerunt : putant hac una excluſione allevari ægros : Contra fit ; maxime vero iſtæ hæmorrhagiæ contingunt pulmonicis & hepaticis, quod maxime eſt notandum de pulmonicis, & has hæmorrhagias bonum eſt ſiſtere.

Nobilis mulier multis ſcatens excrementis propinata medicamenta quinque evomit. Concinnant illi ſyrupum ſolutivum, de eo uno die cochlear

(*z*) Ictericus, ſeu flavus.
(*a*) Diſpoſitio rheumatica.
(*b*) Periſtalticon, Compreſſivum.

Ut rejectis vomitu medic. occurſum fuerit. unum dant, ſequenti duo, deinde tria: tandem natura retinet medicamenta: numquid hoc tenendum eſt?

Vinum arthriticis nocet. Si ventriculus hominis arthritici imbecillus & facile colligit excrementa, an dolores artuum vinum circumcidet? Nequaquam; nam nova materia morbo ſuppeditatur, id experientia verum deprehendimus.

Arthritis a variolis. Puero annorum duodecim exanthemata: extinctis his dolores cutanei oborti ſunt implacabiles, ad ſolum manuum appulſum irritati: ab eo tempore ſtatis temporibus articularibus doloribus eſt conflictatus. Id evertit dogma Hippocratis, *pueri podagra non laborant*: Forte gentilitium hoc malum, nam novimus patrem arthriticum; quamquam morbillorum materia ſuppreſſa id genus doloris poteſt invehere, quod in multis obſervavimus.

Quum dolores laterum a flatu fiunt, nocet phleb. Multis pulmonicis levi de cauſa dolores lateris excitantur pleuritidem mentientes: an his ad ſedationem dolorum frequens venæ ſectio? Minime; quum tantum aut flatus ſit aut febris exigua, ſic ſectio non confert; nam ſi quum dolor oritur, ſecueris, lædes plurimum; nam latera tandem debilitantur & hoc nocet: ſi inflammationis ſit ſuſpicio, id quidem agendum & protinus ad anodyna concurrendum.

Lateris doloribus a congeſtione confert phlebot. Cæterum notandum pleriſque hyeme præſertim rigente dolores ejuſmodi laterum excitari a congeſtione ob ambientem frigidum: An his ſectio venæ imperanda? (ad orgaſmum impediendum) faciendum, aut omnino, nam purgationi tunc nullus locus. In hoc a pleriſque peccatur, & ideo Hippocrates purgationi præfert celebrationem phlebotomiæ.

In phlebotomiis ſi pigro lapſu fluit ſanguis etiam amplo vulnere facto, debilitas: ſin fluit rivuloſe, facultatis excreticis vis & robur cernitur.

ANNOTATIONES.

1. G*Alenus* Comm. ad Aphor. 21. lib. 4. *docet in peſtilentibus morbis excreta peſſima juviſſe, addit id non in principio apparere debere, ſed morbo conſiſtente; nam ſi initio appareant, pravam corporis diatheſim ſignificant, aut inſignem humorum corruptelam, ſi morbo progreſſo, vi caloris & morbi fiunt conatumque naturæ deſignant. Et nos in malignis morbis & temporum conſtitutionibus vidimus excretiones fere ab initio morborum factas ad bonum apparuiſſe. Et ut ajunt optimi medendi magiſtri: Qualis ſit excretio & quovis tempore, juvat tamen, quod notari debet, ne temere de morbis judicium ſententiamque feramus.*

2. *Id innititur auctoritate Hippocratis* lib. de Aëre locis & aquis: Quorum (*inquit*) ventres duri ſunt & ad hoc idonei ut amburantur, his dulciſſimæ leniſſimæ ac ſplendidiſſimæ aquæ ex uſu ſunt. *Non nitro aut alumine imbutas & medicatas aquas præſcribit, quæ tamen alvum magis ſollicitare viderentur; contra molles, dulces, liquidas laudat. Par quoque eſſe debet ratio medicamentorum quum aſſumtorum tum clyſteribus injectorum: nam ut ad ventres ardentes ciendos aquæ molles & dulces, ſic & medicamenta lenientia, mitigantia, leniendo ſolventia & eccoprotica conferunt. Contra vero obſunt calidiora & validiora medicamenta, ut ſcammoniata, metu Ilei & incre-*

menti

menti caliditatis, ſiccitatis, & firmitatis inteſtinorum retentricis, quæ cauſæ ſunt præcipuæ adſtrictioris alvi, ſive quod ægrius, nec niſi πρὸς ἀνάγκην (*c*) *alvus egerat reddatque. Itaque corporibus duritie alvi præditis aut ſiccis & ſqualidis lenientia potius quam valde attrahentia conferunt medicamenta.*

3. *Hippocrates* ſect. 1. lib. 2. Epid. *de Volvulo loquens, ſic ait*: Abdominis ruptiones quæ circa pubem fiunt ut plurimum ſtatim ſunt innoxiæ; quæ vero paullulum ſupra umbilicum in dextra parte hæ doloroſæ ſunt & anxioſæ & ſtercoris vomitum inducunt, ut Pittaco accidit. Fiunt autem hæ aut a plaga, aut vulſura, aut alterius inſultu.

CONSTITUTIO VERNA

Anni Domini 1571.

QUum hyems præceſſiſſet aſperrima, ac exciperetur ab auſtrino pluvioque tempore, necnon magnæ aquarum inundationes eſſent, ineunte vere magna morborum ilias fuit; ſed maxime ſub finem hyemis: & ῥεύματα (*d*) innumera in pulmones, unde tuſſes & dolores laterum: in fauces, unde anginæ & tonſillarum dolores. Et quum tempus vernaret & tepidiuſculum foret, repentini laterum dolores oriebantur; in doloribus hujuſmodi ſectio venæ non profuit; ac quærebant num aliud eſſet remedium præter iſtud ſolenne quod primum ducitur in pleuritide; nam innumeri fato eripiebantur quibus ſecta foret vena; ſic colligebant a ſero potius cacoëthe & maligno eos oriri dolores, quam ab inflammatione; ille humor pepaſmum non admittebat: prompte oriebatur dolor & inopinato, tuſſiculæ ſiccæ erant, deinde dolor fugiebat, facile alvus irritabatur, ceſſabat dolor poſt venæ ſectionem, ſed ſubinde renaſcebatur: Multis ad pulmones μετάστασις (*e*), deinde ad caput, quæ omnia orgaſmum, ferociam, tenuitatem humoris cum πεπασμοῦ ἀδυναμίᾳ (*f*) ſignificabant. Pleuritides erant ἐρυσιπελατώδεες (*g*). 1.

Nobili mulieri poſt horrores acuta febris orta eſt cum lingua aſpera, dolore lateris acuto, δυσπνοίᾳ (*h*). Secta ter vena non quievit, deinde repente ſedatus eſt, evanuit potius: quarto rubent inſigniter genæ, deliria, mentis alienationes, frequentes ſurrectiones, ἀλυσμοὶ (*i*), nullus lateris dolor, caput dolebat, febris duplo major; medicamentum datum, quod

(*c*) Ad neceſſitatem.
(*d*) Rheumata.
(*e*) Permutatio materiæ in nobiliorem partem. Metaſtaſis.
(*f*) Concoctionis impotentia.
(*g*) Eryſipelaceæ, rubicundæ.
(*h*) Difficultas reſpirationis.
(*i*) Anxietates.

quod vomitu rejectum movit humores & non exegit ; quod peſſimum. Vermes ſemipedem longi excernuntur per alvum ; caloris & frigoris vices : An id a vermibus eſſet dubium erat : lingua torrefacta apparebat & mucore plena :. Peripneumonica facta eſt per translationem : alvus liquidis ducitur excrementis, viceſimo interiit : Debueramus illam pluribus ſectionibus venæ exercere, præſertim quum peripneumoniæ adeſſent argumenta : nam morbus iſte maxime phlebotomiam poſtulat. Et notandum diligenter quod ſcribit Galenus *in libro* 2. *Acut.* dum comparat phlebotomiam cum purgatione. In pleuritide omnino antefert phlebotomiam purgationi, etiamſi dolor ad ilia fuerit, atque argumento utitur a minori ad majus, quum dolor occupat hypochondrium indicatio potius eſt purgandi, quam ſecandæ venæ; tamen, ait, licet minus auxilii allatura ſit phlebotomia in pleuritide nothas occupante coſtas, multo ſecurius eſt reſerare venam, tum quia ignores ſæpe qualis ſit natura ejus qui purgatur, tum quod ſæpe humores medicamento agitentur, & non excludantur, quod peſſime fit : Accedit quod ſi ſit inflammatio potius partem liquefacias quam purges : Denique quum inflammationis ſunt ſigna, ingenſque febris eſt, omnino melius eſt & tutius venam ſecare (ait Galenus eo loco.).

Venæ ſectio in pleurit. præferenda purgationi.

Peripneumonici ſæpe imbecilli ſunt & delinquunt animo ob incendium, & obſidionem partis principis, & tamen non oportet eſſe valde timidos in ſecanda vena, immo audacter mittendus ſanguis.

Audacter peripneumonicis detrahendus ſanguis. Dolores laterum a vermibus.

Puero dolor erat circum latera, detrahebatur audacter ſanguis, dolores non concedebant, inopinato vermes excluſi ſunt, dolores quieverunt; an vermes id facere potuerunt ? Ita prorſus, immo & innumeras doloris ſpecies excitare poſſunt in omnibus partibus, ac præſertim ſi ad ventriculum repant. Mulierem vidimus cui ſtomachus & ventriculus intumuerat, cum ſuffocationis periculo ; excluſis vermibus levata eſt. An huic ſectio contuliſſet ? Nequaquam. Itaque nos admodum eſſe ſagaces oportet.

2\. Equiti febris continua, urina cum hypoſtaſi multa, divulſa, cineritia : tales in iis apparent quibus laborat lien aut ſiniſtrum hypochondrium : auris ſiniſtræ dolores ; ingens erat incendium : ſeptimo ad inferiorem maxillam tumor. Miſſus fuit ſanguis, omnia pacantur, ſero recrudeſcunt, nocte ſequenti ingentes parotides apparent, quæ ad aſpectum increſcebant, oppreſſio ſumma, febris minor, muſculorum κροταφιτῶν (*k*) tenſio & dolor, omnia in pejus abiere : viceſimo primo interiit.

Parotides febre non ceſſante pernicioſæ.

3\. In febribus tertianis & continuis pravas manuum contractiones vidimus : hoc a venoſo genere translationem indicat : Interdum his venæ ſectio confert, ſæpe periculum creat.

Manuum contractiones in febribus cur malæ. Diuturni partium dolores abſceſſum accerſunt. Acria enemata meden-

Puellæ nobili de Paleſeau febre tertiana jam menſem laboranti ante paroxyſmos dextri hypochondrii & cruris dolores, calore accenſo quieſcebant ; Quid hoc rei ? niſi purgationibus antevertas, hoc minatur abſceſſum ut ex aphoriſmis diſcere licet.

In febre quæ tertio repeteret die cuidam nobili mulieri dolor incredibilis in hypogaſtrio oriebatur, idque ineuntibus paroxyſmis ; necnon ſimul e regione

(*k*) Temporalium.

e regione illius partis dolor in ſyncipite excitabatur; hoc Medicis negotium faceſſit, duabus horis ante paroxyſmum indebantur clyſmata acria cum folliculis ſennæ parata: dolores in utraque parte ceſſarunt.

tur hypochond. dol.

Syrupus ex aqua vitæ paratus cum ſaccharo in crudis humoribus tormina excitantibus mirifice contulit.

In longis febribus, quoniam initio vires multum frangere non oportet tanquam ſatisfacturas longitudini, juvat ſectiones venæ iterare, ſed parciſſima manu; nam frequenter miſſo ſanguine parca manu natura irritatur ad aliquid moliendum, immo ſub finem earum febrium ſecare venam convenit.

In longis febribus ſervandæ vires ἐπαφαιρέσει (l).

In ſufflatis, turgidulis, ut iis qui a morbis convaleſcunt, & iis quibus 3.
flatibus hypochondria diſtenduntur, an miſſos facere oportet clyſteres, & frequentem juſculorum uſum? Videntur nocere plurimum illa, quia intrudunt flatus. Hæc autem ἰφθότητα (*m*) quamdam & diſſolutionem adferunt.

In ſufflatis nocent enemata.

Cuidam pleuritico ſecta vena dolor diſparuit, an ideo ſecuros de morbo eſſe oportet? Nequaquam; nam multos ſtatim peripneumonicos evaſiſſe vidimus: ingens erat ſitis, incendii in pulmone nota, tuſſis non aderat niſi aliquando: fallacia ſæpe ſunt ſigna inflammationis pulmonis, quia exquiſita raro urget. Si inflammatio ἀκριβὴς (*n*), ingens tuſſis, ſitis, lingua cum virore pallida, pulſus duriuſculus cum mollitudine, vomitiones, circa alvum dolores, alvus facile irritatur; ſic cautos & reſtrictos eſſe oportet in uſu medicamentorum catharticorum. Animus videtur ſæpe deficere tum ob phlegma contentum quod fatuitatem quamdam inducit, tum ob vaporem, tum maxime quod cordis regia accenſa animus præ incendio videatur deficere: Accedit revocatio caloris & ſpiritus ex omnibus partibus, excitatio ῥευμάτων (*o*) capite accenſo, evocatio humorum, ichorumque a partibus inferis, quod Hippocrates obſervavit.

Pleuritidis in peripneumoniam facilis tranſitus.

An quum animus linquere videtur, a ſectione venæ (quæ hic præſentius & unicum remedium) temperandum? Nequaquam; immo ea ſæpe repetita ſanguis copioſe detrahendus, nec terreri oportet iſtis deliquiis, (non ſunt enim συγκοπτικὰ (*p*) nec madoribus & τῇ ἐφιδρώσει (*q*), quæ ſæpe adeſt ob cordis incendium. Et experientia & ratio, & judicium Medicorum ſi quando alias hic maxime elucet.

Ob animi deliquia non temperandum a venæ ſectione.

Multi incauti eripiuntur ob inflammationem pulmonis, quorum in pulmonibus nihil reperitur aperto cadavere, niſi quod veſtigium aliquod flammæ apparet: ſed hoc idiotæ non animadvertunt.

An in colicis doloribus ſectio venæ? Immo præſens remedium, ſi a bile eſſe videtur. Cavendum a medicamentis validis & uſu linteorum impenſe calidorum. Tepore juvantur & thermaſmate. Syrupus violatus confert, immo & uſus lactis recens mulcti aut calidi.

Colicis doloribus confert phleb.

(*l*) Subtractioni.
(*m*) Corruptionem.
(*n*) Exquiſita.
(*o*) Fluxionum.
(*p*) Syncopalia, ſudore frigido affecta.
(*q*) Cum ſudatiuncula.

4. *Graviditas non dehortatur phleb.*

Quum gravida mulier morbo tenetur qui maxime ſectionem venæ poſtulet, an graviditas a crebra ſectione & larga profuſione ſanguinis avocabit? quum enixæ ſunt, ingentem evacuationem ſanguinis habent & impune ſuſtinent; immo mulieres crebriores & largiores venæ ſectiones ferunt quam viri; hic-ne reſtrictiores eſſe oportet?

Parotidum ſuppuratio formidanda.

Procurandum omni ſtudio ne parotides ſuppurent, nam & longitudine opus habent & ſæpe in chœradas abeunt quum ſuppurant, & tunc nec clyſteribus nec catharticis peperceris.

5. *Crebræ vomitiones cum alvi adſtrictione ſæpius volvuloſæ.*

Quum quis Iliaca paſſione cum crebris vomitionibus torquetur, prolapſum ilei inteſtini vereri oportet (nam non ſæpe iliaca paſſio aliunde oritur); quum autem prolapſum eſt inteſtinum, tametſi vires admodum debiles videantur ob infectos ſpiritus, oportet blandis medicamentis alvum ſolvere: qui revocaturi erant humores a partibus inferis ad ſuperiores. Nobilis mulier id declaravit, quam repurgavimus poſtquam repoſitum inteſtinum fuit, tametſi omnes extimæ partes frigeſcerent; fruſtra enim ad cardiaca confugitur: id quod foras eminebat in hac nobili muliere adeo erat exiguum ut id omnes negligerent, immo Chirurgus negabat eſſe inteſtinum, alioqui (inquiebat) alius foret tumor & major: Quidam tamen Medicus rei Anatomicæ peritiſſimus obſervavit enterocelem mulierum eſſe periculoſiorem quam virorum, licet ſit multo minor, & ab ea ſæpius interire; & ſane hoc vidimus; nam in mulieribus id quod tumet ſæpe non ſuperat medietatem annularis digiti: at in viris ſæpiſſime capitis magnitudinem refert, & non ita periculoſe laborant: An quod in mulieribus vere cæcum inteſtinum obſtruitur & deſcendit, in viris autem alia inteſtina & præſertim Ileos.

ANNOTATIONES.

1. *Credo quod tales pleuritides peſtilentiales erant; multi ſub eadem ſpecie morbi interibant. Nil omnino proficiebat venæ ſectio. De pleuritide peſtilenti, & an ſecanda in ea vena, Vide Manardum* Epiſt. 5. lib. 12.

2. *Galenus* Comm. ad part. 84. ſect. 2. lib. 1. Epid. *ait parotidas citra ſuppurationem curatas fuiſſe ſolis ad inferiores partes factis excretionibus. Deinde ſubdit Cratiſtonactem & pictoris ancillam periiſſe ad ſuppurationem ductis parotidibus, cruda ſcilicet exſiſtente materia in venis contenta. Neque enim impoſſibile eſt particularem in parte aliqua fieri concoctionem remanente totius corporis cruditate. Et Hippocrates* part. 81. ſect. 2. lib. 1. Tumores, *inquit*, circum aures qui in febribus cum dolore exſurgunt quibuſdam ceſſante judicatorie febre neque ſedati ſunt, neque ſuppurarunt. Factum his bilioſum profluvium vel dyſenteria, vel craſſarum urinarum ſedimentum ſolvit, ut Clazomeno contigit. *Expurgatis ſcilicet per hæc vacuationum loca morbum parientibus cauſis.*

3. *Has contractiones ex* 3. Prorrh. *vocabis potius* συνολκὰς σπασμώδεας (r), *quam*

(r) Contractiones ſpaſmodicas, ſive convulſivas.

quam σπασμὸς (*s*) *: at longe differunt ut poſt explicabimus.*

4. *Tutius gravidis tunditur vena, quam purgatio inſtituitur. Et multas obſervare licet mulieres plethoricas, quibus niſi circiter quartum menſem reſeretur vena, abortiunt, fœtuſque copia obruitur. Et citra hanc quum febris aut inflammatio aliqua vehementius urget, gravidis tuto detrahitur ſanguis; ſequendumque ea in re Celſi conſilium, qui magnitudinis morbi & virium dumtaxat rationem habet.* Firmus puer (*inquit*) robuſtus ſenex & gravida mulier valens tuto curantur hoc præſidii genere. *Sicque uteri geſtatio inter quantitatis dumtaxat obſervationes habenda. Non enim perpetuum eſt quod ab Hippocrate ſcribitur* in Aphoriſm. Mulierem utero gerentem ſecta vena abortire, idque magis ſi auctior eſt fœtus. *Id dumtaxat temperandum ſuadet a magnis vacuationibus, tempore Hippocratis fieri ſolitis, ne ſcilicet fœtus uteri latebris concluſus in lucem prodire, idonei alimenti defectu, cogatur.*

5. *Prolapſo in ſcrotum inteſtino, iliaca contingit paſſio & miſeranda fæcum per os motu inteſtinorum perverſo rejectio. Reſtituto inteſtino æger nondum omnino periculo liberatus eſt; ideo danda opera eſt, ut ſaluti falſo creditæ non acquieſcat: alvus non eſt ſupprimenda; nam per aliquot dies multa colluvies debet per inferiorem alvum excerni, & os ſuperius ventriculi confirmari irritatum & ſymptomaticæ excretioni male aſſuefactum. Rheum aut pilularum forma aut potu datum confert. Sed & aliud aliquando deterius contingit: nam in lactibus & circum glandulas meſenterii inflammatio contingit; hinc chyloſa excretio, hepate non attrahente nec exſugente ob inflammatas Meſaræi & Meſenterii venas. Et tum alvus quidem fluit, & tamen venter intumeſcit; ideo danda quæ inflammationem compeſcunt, id quod in multis a nobis eſt obſervatum: Ut docte explicat Galenus* Comm. in part. 2. lib. 2. Progn. *Celſus* cap. 20. lib. 7. *præ cæteris in prolapſu inteſtini laudat inediam & phlebotomiam.*

CONSTITUTIO SECUNDA.

ANno 1571. circa menſem Auguſtum quum immodicus foret fugacium fructuum uſus vagata ſunt tormina, fluores alvi, dyſenteriæ: nil proficiebatur remediis ſolennibus; ventriculi torſiones, cœliacæ paſſiones. Inclinante Luna multi perierunt. Febres funeſtiſſimæ, acutæ, mali moris: omnes veſperi exacerbabantur, vomitiones æruginoſæ, paraphrenitides, ἀγρυπνίαι, ἀλυσμοὶ (*t*), omnia ferè qualia in peſtilentibus Conſtitutionibus: magna cerebri & nervoſi generis imbecillitas: etſi alvus flueret non concedebat febris: Morbi erant κακοήθεις (*u*), & nobis incautis multos e medio tollebant. Multis fuerunt faucium exulcerationes, ſtomachi

C 2 ipſius

(*s*) Convulſiones.

(*t*) Vigiliæ, Anxietates.

(*u*) Maligni.

ipſius ſquallor, deglutiendi difficultas niſi erecta cervice, vox clangoſa. De iis videtur dixiſſe Hippocrates: *Fauces exulcerari cum febre, malum: & ſi malum aliquod ſignum affuerit, periculum.*

Circum menſem Septembrem multis mulieribus laborioſus partus, mors denique: ingens erat humorum corruptela. Vidi mulierem recens enixam, cui ad inguen dextrum dolor erat incredibilis, ſine ejulatu non movebatur, alvus adſtricta, inappetentia, ſitis ingens, putabant obſtetricem male ſuo functam officio. Alvus multa viridia ejecit; decimoquinto die multa purulenta materia e ſinu pudoris excreta eſt: abſceſſus illic fuerat; convaluit.

Alteri idem pene contigit a partu; hypochondrium tumet, difficultas ſpirandi, a coxis ad humerum ſiniſtrum dolor ingens, nec moveri loco, nec extuſſire, nec ſpiritum ducere poterat: Febris conquieſcebat, dolor repetebat, vomitiones variorum humorum; An illis doloribus opus ſec-

In Coacis. tione? Si id fit, lochia ſiſtentur. Forte illuc pertinebat *Aphoriſm. Dolores juxta latus in febribus tenuiter conſiſtentes citra notas venæ ſectio lædit, ſive cibum averſetur æger, ſive hypochondrium ſublime habuerit*; nec enim in ea muliere notæ erant pleuritidis.

1. Vi febris continuæ quinto menſe mulier abortit: purgationes a partu multæ, magna peripneumoniæ ſuſpicio: quaſi exulceratis faucibus magna copia puris ore excernitur ſine conatu, tuſſi, ſed primo quoque ſcreatu: Ad radicem linguæ erat abſceſſus, aut pulmonum prima bronchia erant purulenta: Interiit. Nil umquam tale obſervatum. Credibile partem ſuperiorem Thoracis in pus verſam, & forte vetus erat malum quod ſe ſe

2. nobis poſtea aperuit.

Tabidis dentes liveſcunt.

Tabeſcentibus dentes liveſcunt: an occaſione catarrhi? An non potius ob tetrum halitum? ſi arte exalbeſcant color iſte fœdus repetit.

In iſta conſtitutione multi quartanarii decubuerunt; qui ſine remediis derelicti ſunt, omnes pene convaluerunt: quibus curioſe adhibita remedia, ii fere interiere, præſertim ſi macilenti bilioſique forent; ut febres iſtæ potius a bile eſſent uſta, quam a fæce ſanguinis. Sic cum quartanis agendum mitiſſime, ne officioſa ſedulitas plus obſit quam proſit.

3. Quibus caput furfuraceum ii magis ſani degunt: quibus contra, dolore capitis facile tenentur: nam ſpiracula & ſuturæ connivent, at in illis aperiuntur.

Cum quartana febre mitiſſime agendum. Cephalæa torquentur quibus eſt calva ἄῤῥαφος (x). Nutricibus nocent ſcammoniata.

Quum morbillis vagantibus febres ingraveſcunt, unum animadvertendum, an febris urgeat ob morbillorum ſuppurationem: an aliunde proveniat: ſi primum, a medicamento abſtineto: ſecus, medicamentum juvat, nam in exanthematis locus eſt carthartico.

Hippocrates vult infantulorum nutrices ſæpius ſumere medicamentum, quale puello conſcriberetur; nocent namque plurimum ſcammoniata nutricibus lactique admixta aliquando exhibita puerum convulſerunt.

Conſulis filio ſub axillis tumor diſparuit. Vomitiones aſſiduæ, dolor lateris;

(x) Sine ſuturis.

teris; ſecta vena compeſcuntur vomitiones. Repetit dolor lateris, & circum ventriculum: negligunt uſum medicamenti a Medico præſcripti; videtur convaleſcere; ſtatim dolor ad ventriculum repetit, hic fit abſceſſus, extima algent. Mors κακόηθες (*z*). Spes in purgatione erat.

4. *Judicatoria non judicantia δύσκριτα (y).*

Melancholicis ſi ex uſu eſſe videtur phlebotomia, veſperi potius eſt celebranda, quod eo tempore humor moveatur: quamquam nocturnæ & veſpertinæ ſectiones venarum, ob receſſum Solis & dominatum pituitæ, & quia minime tum illuſtrantur ſpiritus, potius animi defectionem afferunt: & pauci ſanguinis detractio magis debilitat, quam multi, ſi alio tempore fiat.

Veſpertinæ venæ ſectiones melancholicis conferunt.

Piſcator hydrope laborans translata ſurſum materia Epilepticus fit, ſæpius convellitur: abſceſſu in teſticulos & femora facto liberatus eſt & hydrope, & epilepſia. Tamen Hippocrates ſcripſit, *Ex Hydropicis comitiales, pernicioſum.*

Abſceſſus in teſticulos & femora ab Epilepſia & hydrope liberavit. In Coacis.

Qui fit, inquirunt multi, ut ſeſquidrachma foliorum ſennæ a mulierculis poculo data plus efficiat quam duplum a Pharmacopœo præſcriptum? Reſpondent fieri, quia jus majore multo quantitate a mulieribus præſcribitur, ac propinatur, ut ad uncias octo. Pharmacopœi minore dant ut ad uncias tres. At dices: virtus contracta major eſt ſe ipſa diffuſa.

Error Pharmacopæorum in inſtituenda doſi medicamentorum.

In longis febribus ſæpe ὑποσαρκίδιος (*a*), & tumor aut totius corporis, aut quarumdam partium naſcitur manente febre; an hic tutus vini uſus? Non hercle ob febrem. An tutus juſculorum uſus? Non, quia ſerum augeſcit. In iſta ἀντενδείξει (*b*) quid agendum? Difficillimum hoc & Medicos varias in partes trahit, tamen urgentioris affectus habenda ratio ſecundum Galenum.

Dum indicationes contrariæ, urgentioris affectus habent rationem.

5. *Multis putria viſcera, attamen ſanguis demitur laudabilis & contra.*

Qui fit ut multis detrahatur ſanguis laudabilis, quibus viſcera ſunt fere putria? Multis illaudabilis, quibus ſana ſunt viſcera? Multis facies decolor, pallida, ſubviridis, habitus corporis veluti cachecticus, & tamen laudabilis detrahitur? Multis color floridus, habitus εὐεκτικὸς (*c*), quibus lutoſus putriſque adimitur? Difficile hæc quæſtio dirimetur: ſic pituitoſis decoloribuſque ſanguis detrahitur laudabilis quod pituita elaboratur in ſanguinem.

ANNOTATIONES.

1. HUnc morbum Hippocrates depinxit* lib. 2. de Morbis, *& vocat fiſtulam pulmonum aphthoicam.*

2. *Huc alludit Plinius.* Dentes (*inquit*) ignibus indomiti cavantur tabe pituitæ.

3. *Ambigunt, an in quartana febre purgandum. Si piget & tædet diuturnitatis, purgandum, ut febris aut tranſmutetur, aut deficiat. Et Hippocrates in acceſſione dandum pharmacum ſolutivum jubet. Celſus* cap. 16. lib. 3. *docet* *Lib. de Aff.*

(*y*) Difficilis judicii.
(*z*) Malignum.
(*a*) Hypoſarcidios, hydrops.
(*b*) Contraindicatione.
(*c*) Bonus habitus.

docet movendam eſſe febrem quartanam ex eo ſtatu, in quo detinetur. Et quod mirum, contra id quod in hac conſtitutione a nobis fuit obſervatum ſæpius, vi exceſſu aliquo febris quartana ceſſat. Sic Fabius in cruento contra Allobroges prælio febre quartana liberatus eſt, & febrili ardore per bellicum ardorem eſt abſolutus, referente Plinio cap. 50. lib. 7. *Sic narrat Celſus quoſdam Medicos, maxime vero Petronem, hac ratione, temeraria quidem, (quia quos ratio non reſtituit, temeritas adjuvat) ægros expediviſſe ac explicuiſſe.*

4. *Hippocrates* ſect. 1. lib. 2. Epid. *ait*: Abſceſſus aut per venas, aut per oſſa, aut nervos, aut cutem, aut alias ἐκτροπὰς (*d*) fieri. Bonos autem eſſe, qui infra morbum fiunt, velut varices, lumborum gravitates ex ſupernis. Optimos vero inferiores, & longiſſime infra ventrem, & remotiſſimos a morbo, & κατ' ἐκρὲν (*e*), ſeu per effluxionem factos.

5. *Hic mirari quis poſſit, qui fiat ut in multis cadaveribus multus adeps reperiatur in ventre & toto corporis habitu, qui a puriore ſanguine eſt: item* εὐσαρκία (*f*) *bonitaſque coloris adſit, quum tamen viſcera ipſa, id eſt, hepar & lien putria appareant. Si enim tertia coctio non corrigat ſecundam, qui fit ut habitus exterior laudabilis in colore, charactere & mole videatur, immo multo adipe carnes perfundantur, quum tamen interna ſit viſcerum labes, quæ viſcera ſunt officina & penu ſanguinis & cæterorum humorum? Id in hominibus ſæpe deprehendimus, in ovibus ſæpe viſitur quarum pinguia ſunt corpora: hepar autem ſiccum hydatidibus & calculis refertum. Quæ quidem quæſtio multos torſit, & indiſcuſſa manet. Non pigebit tamen noſtram ſuper ea re in medium proferre ſententiam, ſalvo meliore aliorum judicio.*

In habitu eſt ſua vis, ſua natura regens & moderans: & partes externæ habent quamdam vim actionis ſuæ, quam non mendicant ab hepate ut cæteræ partes motum & ſenſum a cerebro: & quum multiplex fiat elaboratio, ros quidam fit & extrahitur, quaſi arte chymica, qui carnes, & adipem generat. Accedit quod hæ partes externo aëri exponantur qui repurgat elicita fuligine eas partes qua faciunt τὴν ἕξιν (*g*) *corporis, &* τὸν ὄγκον (*h*), *id eſt, molem. Tertio labor, quem hæ partes ſuſcipiunt, & exercitatio & frictio vegetans, calorem & excitans, efficit ut fiat quædam depuratio & repurgatio: unde licet ſanguis origine nonnihil vitii & labis contraxerit, mutatione loci, labore, elaboratione multiplici, ſecretione facta fæculentioris & craſſioris materiæ tenuior, purior, ſinceriorque fieri poteſt. Itaque ut habitus ipſe peculiarem quamdam naturam habet, ſuaſque peculiares & vernaculas vires: ita videtur habere quoque ſuos morbos non repetita origine a partibus internis. Partes enim extimæ corporis dicuntur a Galeno natura imbecillæ, utpote in quas partes internæ, ut primariæ & principes, in quas (inquam) ut depoſitarias ſuum virus amandent & ablegent: quin & habere ſuarum actionum vim non ab hepate, aut* Lib. de loc. aff. *aliunde mendicatam Galenus auctor eſt. Sic ſuam quamdam naturam habent, ſuum miniſterium, ſuas vires & genium, ſuam ſanitatem, ſuos morbos. Un-*

de

(*d*) Inclinationes.
(*e*) Per effluxionem.
(*f*) Carnis bonitas.
(*g*) Habitum.
(*h*) Tumorem.

de Theophraſtus Paracelſus, monſtrum hominis & portentum, ridet Medicos qui ſemper recurrunt ad partes internas, quas miris & crebris evacuationibus & eccoproticis exagitant & exhauriunt, quum ipſi habitui ſit providendum, prætermiſſis viſceribus. Forte non deſunt iſti monſtro ſua patrocinia. Sunt enim habitus ſui morbi. Tamen ut non eſt omnino jurandum in verba Galeni, ſummi licet viri: ita iſte Paracelſus, juratus Medicæ artis hoſtis, nec omnino audiendus, nec explodendus; videndum enim non quis dicat, ſed quid dicatur, ut ad normam rationis omnia dirigantur.

CONSTITUTIO TERTIA.

ANno Domini 1573. quum tota Æſtas inæqualis fuiſſet, ſi umquam alias, morborum inæqualium & maxime febrium quartanarum maxima fuit ſeges; quod mirum, ſtatim & primo inſultu febres erant quartanæ. Obſervarunt primates Medici viceſimo ante anno talem conſtitutionem temporis viguiſſe, in qua innumeri pæne a quartanis perierunt; quibus mortuis lien plane flaccidus tabuerat, necnon exhauſta erat bilis in cyſti, & illius loco concreverat lapis. Qui duplices quartanas habuerunt aut febrem complicatam, aut qui vi & arte febrem depellere voluerunt, omnes fere interierunt. Ineunte Januario quartana ſpeciem mutavit, & in aliis duplices tertianas, in aliis continuas mites effecit; deinde pruritus, puſtulæ ardentes, rubores & dolores articulorum innumeri, præſertim qui macilenti & febre ſiccati forent. Sudores proruperunt omnibus febribus, an quod ſiccitas hepatis, & habitus corporis cauſa fuerit?

CONSTITUTIO QUARTA.

STatim initio menſis Novembris hyems incepit algidiſſima, quæ ad menſem Martium ſæviit, & poſt hominum memoriam numquam obſervata fuit tam diuturna. Aquilonia quidem erat conſtitutio, ſed & ſævior & diuturnior, ſic morborum ferax neceſſario fuit; in omnibus intolerabiles dolores capitis fuerunt, ἀγρυπνία (*i*), quod tamen non convenit hyemi; nam quum ſani, tum ægri de vacuitate ſomni & occurſu variorum ſomniorum dormiendo querebantur, quum hyeme longi & profundi ſomni eſſe debeant, & nullæ, aut paucæ apoplexiæ. Cur non? Quum & Aquilo cerebro noceat; unde non mirum ſi de capite conquererentur, immo Medici talia hypnotica præſcripſerunt, qualia æſtivis fervoribus. Graſſa-

(*i*) Vigiliæ.

Graſſabantur faucium inflammationes exquiſitæ, difficultates deglutiendi συναγχικαὶ (*k*), non tamen in lingua ariditas ſumma erat: Febres lentæ, continuæ, cum colli & dorſalium muſculorum dolore ſuperficie tenus, necnon cum convulſivo tremore, ſi diu decumberent ſine manifeſto auxilio: Languebant vires, erat in multis præ frigore veluti σφακελισμὸς (*l*) (crudorem Gaza vertit) & ſqualor quidam, Virgilius aduſtionem vocat, *penetrabile frigus adurit.* Pleuritides multæ graſſatæ ſunt, multos interemere: Graviſſimi dentium dolores, ophthalmiæ alias ſiccæ, alias humidæ & ψωροφθαλμίαι (*m*), vertigines, otalgiæ, tinnitus aurium, a ſuppreſſis excrementis dolores ad hypochondria, tuſſes implacabiles. Exacta hyeme menſe Martio omnes pæne pleuritides funeſtæ, nullis cedebant remediis, epidemiæ erant, & κακοήθεες (*n*), ſine ullo violento motu prehendebant: dolor erat fugax, & quum ægri bene habere putarentur & immunes a dolore lateris, interibant: erant a ſero acri, indomito, cuniculos, & viam ſibi parante, eryſipelatodes, non phlegmonodes: non erat magna difficultas ſpirandi, ſed dolor tantum mediocris, & hinc decepti Medici; ingens erat ſitis, leipothymiæ erant, & præter rationem vires vacillabant: nil commemorabile expectorabant. Vagabantur innumeri herpetes, aphthæ pueris: pauci ab aphthis immunes fuerunt: puſtulæ in extrema lingua ſero plenæ: Mulieres iſtas aphthas contempſerunt tamquam leve malum & inauditum, ſed in cancros abiere: teſtamur innumeros ab iſtis cancris ſublatos. Quum talis viget conſtitutio, frequentibus purgationibus & ptyaliſmis morbos antevertere oportet.

Georg. lib. 1. *Ariſt. in Probl.*

Die ſexto ſalutares criſes ut fiunt.

Occupatus pleuritide generis commemorati vir nobilis quum periculoſe ægrotaret, ſexto die ſudavit, nil ſeptimo natura excrevit. Naturam irritaveramus noſtris remediis ad criſim accelerandam: Revera fere in iſta criſi interiit; niſi ætas juvenilis impediviſſet, mors obveniſſet. Galenus *in Epid.* multum ætati tribuit. Mirum quomodo evaſerit, quum dies ſextus tyrannus ſit: Galenus *in hiſtoria de virgine Lariſſæa* negat omnino ſextum diem malum eſſe, præſertim ſi inflammatio non adſit aut κακοήθεια, aut ſi diebus ſequentibus abſolvatur criſis, ut morbus ſit potius a quadam plethora: ſed hic erat inflammatio, at illam ſedaveramus tentatis ſæpe phlebotomiis.

Nobilis juvenis initio febricitans, nec uſum vini reliquit, nec a Sole & valida exercitatione abſtinuit: putabat ſe ſuo robore morbum ſine remediis, & decubitu victurum; tandem fractus morbo ſexto decubuit; ſecta vena, catharticum datum, allevatur: decimo pacantur omnia, undecimo exacerbantur, jactatur, delirat, furit, ἐμάνη (*o*), lingua arida, ἄδιψος (*p*), partes extimæ ſatis temperatæ, interiora ardent, oculi flagrantes, ἐφίδρωσις (*q*), tremores membrorum: mors. Sic morbi initio moderati & curabiles

(*k*) Anginoſæ.
(*l*) Sphaceliſmus, Sideratio, Corruptio.
(*m*) Ophthalmiæ ſiccæ, ſcabies calorum pruriginoſæ.
(*n*) Vid. pag. 2.
(*o*) Inſanit.
(*p*) Sine ſiti.
(*q*) Sudatiuncula.

biles ex eventu funeſti fiunt per incuriam & errores commiſſos in victus ratione. Quo pertinet admodum notanda hiſtoria de eo, qui leviter febricitans, quod intempeſtive cœnatus eſſet interiit.

Menſe Junio omnes morbi ingentem corruptionem in corporibus ſubeſſe ſignificabant: nam vomitiones aſſiduæ cum inquietudine, & omnibus fere ægris vermium excretio per os & alvum: idque non modo in juvenibus, ſed & in ſenibus: ſanguis quicumque detrahebatur erat plane ſeroſus & putris, ichores erant & ſeroſi humores, qui phrenitides faciunt, deliria, convulſiones, non quatenus illi ſanguineam retinent naturam, ſed cum corruptione totius ſubſtantiæ aut maligna qualitate infeſti ſunt, & biliosi aut atrabilarii. Multis pruritus intolerabiles, febres levi de cauſa orientes, multæ ad lipyriarum naturam accedebant, latens intus incendium, extima moderata, horrores ex intervallis, ac ſi propter humores ἑτερογενεῖς (*r*) ad naturam febrium horrificarum accederent, arida lingua, φρικώδης (*s*), dolores ad alvum, aliis dejectiones biliosæ nihil juvantes, aliis alvus impenſe arida, & vomitiones rerum ingeſtarum, modo alienarum: omnes propter indolentiam horum ſymptomatum ægros toxico infectos credebant; intus conceptum incendium maxime erat. Chirurgo Guenino bilis in æſtu ſummo torrefacta, ſexto die partium extimarum refrigeratio. In aliis idem alio tempore contingebat. Ita areſcebant & ſqualebant morbum funeſtum patientes ægroti.

Comm. in part. 8. ſect. 2. lib. 3. Epid.

Toto menſe Junio, Julio, Auguſto, febres vagabantur mali moris: Medici decipiebantur, tamquam quotidianas intermittentes putantes, quod ſingulis noctibus repeteret febris: verum aſſiduæ erant, & tamen hoc fugiebat Medicos, nam interdiu bene omnino habere videbantur. Initio quidem erat febris vacuitas, ſed poſt unum atque alterum paroxyſmum aſſidua erat febris. Noctes omnibus implacidiſſimæ, interdiu mens erat integra, doloris quædam vacuitas, ſed erat ſummas linguæ ariditas, amaror, averſatio ciborum, ſitis, jactationes; veſperi inopinato ſine ſenſu caloris & frigoris aut inæqualitatis ſenſim reaccendebatur febris, ſummas inferens moleſtias, dolores capitis atrociſſimos, alienationes mentis, ſitim ingentem, vacuitatem ſomni: febris tamen non adeo manifeſta. Quum ſic noctem exegiſſent quaſi ſpiritibus infectis, tanta matutino tempore erat imbecillitas ut animam agere viderentur, immo multi exſoluti frigidis ſudoribus ſcatentes, ἀσφυξία (*t*) aut exilitas & inæqualitas in pulſu, calor admodum aridus. Adeo tempus matutinum terrificis erat ſymptomatis plenum etiam primo quaternario, ut multi ſacro oleo peruncti fuerint, qui una hora poſt primæ reſtituti ſanitati videbantur. Et tale morborum ingenium numquam ſe obſervaſſe Medici dicebant: ſic obſervato hoc more morbi nullis ægris datum eſt medicamentum mane, ſed circum undecimam aut poſt meridiem, & ante medicamentum ingerebatur cibus: nullis item ſecta vena, niſi jam die affecto. Cauſam tantorum ſymptomatum in matutinum tempus incurren-

(*r*) Alterius generis.
(*s*) Horrifica.
(*t*) Carentia pulſus.

currentium eſſe credebamus, quod maligno vapore morbi infecti de nocte ſpiritus adeo imbecilli eſſent, ut appetente die, quo tempore humores qui intro confluxerant a centro ad habitum corporis revocantur, vix illuſtrare poſſent corpus: Quod ſi ſudor mane aliquis una erupiſſet, prærepta occaſio fuiſſet tantis ſymptomatis; at nullus erupit niſi ſymptomaticus, frigidi enim erant ob ſummam imbecillitatem corde occupato. Immo in pleriſque, ut dixi, obſervata quædam pulſus exilitas & veluti carentia, in aliis formicans pulſus, & hæc præſertim diebus criticis contingebant, ac ſi natura fruſtra aggrederetur criſim: Qui criſim ſubiere nono aut undecimo die cum magno vitæ diſcrimine fuerunt, aliis febris protracta & ſine criſibus fere ſoluta, quaſi infracta & domita ſucceſſu temporis ferocia morbi. Multis parotides apparuerunt, aliis funeſtæ; aliis non. Morbillis illo tempore prehendebantur pueri. Nos autem obſervavimus febres omnes eas quæ jam grandiores natu prehendunt, morbillis vulgo pueros exercentibus, omnes (inquam) eas mali eſſe moris & funeſtas, ac ſi aliquid reſipiſcerent de febre ea quæ morbillis comes eſt. Et quoniam ob cutis mollitiem exanthemata pueris erumpunt, ideo funeſtam vim morborum iſtorum depellunt, alioqui deperirent. Satis autem manifeſtum erat eas febres quæ in grandiores inciderent, ejuſdem eſſe moris cum febribus pueros exanthematis obſitos exercentibus, quod cum ſumma inquietudinis & doloris ſenſione, ut ægri ne minimum quidem contrectari poſſent, vidimus multis obortas eſſe maculas rubentes, mox liveſcentes cum ſumma membrorum confractione, eas Græci ἐκθύματα (*u*) vocant, Celſus papulas vertit, quod in Epidemiis multis contigiſſe vidimus magno ægrorum periculo, & Galenus ideo ait eas papulas malas ut ſignum & ut cauſam: ut cauſam, quia & phlogoſin ſignificabant partium internarum & humorum κακοήθειαν (*x*); ut ſignum, quia ſunt judicatoriæ non judicantes, nec enim tanto morbo ſolvendo ſatis ſunt & pares. Quod (ſi quando alias) in ea temporis conſtitutione innumeris contigit, ut mirum non ſit, ſi translatione facta ad cerebrum multis parotides obortæ fuerint, quæ duabus de cauſis ſunt pernicioſæ, tum quod morbo impares ſint, tum quod omnis translatio ab infimis partibus ad ſuperas ſit pernicioſa; & quod mirum fuit, pulſus non erat incendio interno analogus.

Comm. in 3. Prorrh.

1. *Parotides cur pernicioſæ.*

2. *Bilis & pituita hemitritæi cauſæ. In Coacis.*

Si quis quærat cujuſmodi illæ febres viderentur, quarum eſſentiæ in phlogoſi viſcerum contineri videbantur, cum ſeri bilioſi & ichoris putredine, non cordis & cerebri partium in corpore momentanearum. Harum cauſa humor videbatur eſſe duplex aut unus confuſus bile & pituita mixtus, qui malignus effectus non poterat hæc dira ſymptomata non invehere: Febres ad hemitritæos & τριταιοφυεῖς (*y*) accedebant, quæ inflammationis ſunt ſoboles, & cacoëthiam ſequuntur.

In Coacis.

Vidimus multos, quibus fluxerat alvus excrementis bilioſis, ut ait Hippocrates, cum borborygmis: ſed iſti fluores parum proderant. Tamen præſta-

(*u*) Eruptiones.
(*x*) Malignitatem.
(*y*) Tertianæ naturam referentes.

præſtabilius erat alvum quomodocumque fluere quam ſubſiſtere, nam materia morbifica excernebatur: tamen ſi quæ excernerentur ſubſtitiſſent, deterius actum eſſet cum ægris; adeo quæ injiciebantur alimenta in corpus ſtatim corrumpebantur. Aliis fluente etiam alvo cardiogmi remanebant. Aliis ἀπροαιρέτως (z) fluxit alvus cum mentis læſione & comatoſa diſpoſitione atque evaſerunt; adeo natura juvabatur iſta excretione, licet ſymptomatica foret: nam in peſtilentibus & male moratis morbis qualeſcumque excretiones juvant: Urinæ nullis erant flammeæ, ſed ſaltem boni erant coloris: quod boni ſigni rationem habet, & ſaltem ad longitudinem apparet, ut *in Epidemiis* Galenus obſervavit. *In peſtilentibus morbis qualiſcumque excretio juvat.* 3.

Nonnullis tametſi febres eſſent continuæ per unum diem aut duos vacuitas febris adeſſe viſa eſt, quod novum non eſt: nam *in Epidemiis* quidam febre continua laborabat, & octavo die a febre immunem fuiſſe ait Hippocrates; & eodem loco prægnans mulier aſſidua febre occupabatur, per tres dies febre vacaviſſe ſcribit Hippocrates, undecimo die febris repetiit & judicata eſt: quod notandum eſt, ne eos evaſiſſe exiſtimes, quod febre vacare videantur. Ἐξανθήματα (a) epidemia fuiſſe in pueris diximus: unum notavimus, inſolentia ſymptomata eorum eruptionem præcedebant: nam puellæ Domini Mommoræi intolerabilis erat dolor dextri brachii; adhibita fruſtra remedia, rara fuerunt exanthemata; ſi plura & ſi cito paruiſſent, non ita doluiſſet: per tres menſes iſte dolor brachii manſit, & nullis vel validiſſimis remediis ceſſit. Beaſaldæ filio annos ſexdecim nato dolor implacabilis ad ſpinam dorſi: purgationes, litus, phlebotomiæ: quarto die erumpunt morbilli adeo copioſi, ut nihil copioſius: diu latebant antequam erumperent. Duabus filiabus Domini Amoræi febres lentæ, dolores implacabiles capitis, purgationes, clyſmata, & tamen erumpunt abunde exanthemata. An commode præſcribi poſſunt medicamenta antequam morbilli ſeſe prodant? An illa impediunt motum naturæ? Immo inopinato venam ſecuimus & medicamentum purgans dedimus, quibus die ſequenti aut poſtridie apparerent variolæ, & melius multo habuerunt, quam quibus non auſi fuerimus idem exhibere: ſic parum probabile quod dicitur, minus affatim erumpere papulas ſi corpus ante purgaveris.

Hiſtor. 12. ſub fin. 1. Epid.

4. *Venæ ſectio & catharſis non impediunt variolarum aut morbillorum eruptionem.*

Dominus ab Inſula de ſumma difficultate deglutiendi (quæ erat tantum morbillorum latentium ſoboles, nos autem nil tale ſuſpicabamur) conquerebatur, inſignis febris: eluimus alvum clyſmate, venam metu ſynanches ſecuimus: ſequenti die exanthemata apparent, & brevi tamen convaluit.

Eodem anno, quum dies per aliquot ſatis rigida hyems viguiſſet, circa æquinoctium hyemale innumeræ fluxiones vagantur, in oculos, pulmones, & ſubjectas partes: pleriſque collum riguit ac ſi tetanus eſſet: ſtupores brachiorum, lancinationes cum ſtupore quodam; multi apoplectici interiere, multi repente interierunt exſudantes & exſoluti, ac ſi Anglici

 ſudoris

(z) Sine electione, Spontanee. (a) Exanthemata, Efflorefcentiæ.

In Solis & Lunæ Eclipſibus maximam patiuntur corpora noſtra alterationem.

ſudoris ſpecies aliqua foret : Febres cum ſudoribus manantibus toto tempore : & menſe Decembri dicebant Solem novum jam curſum inſtituere, Lunam & Solem ita affici ut eclipſis contingeret : incredibiles, ingentes, & vix auditæ in ægris mutationes apparuerunt : Corpora ſana pæne languebant jamjam repente & ſine cauſa manifeſta, quaſi quodam agente dæmonio agere videbantur animam, & nos qui nihil tale in cælo fieri augararemur, tantæ tamque ſubitæ mutationis cauſam mirabamur. Numquam crediditſem tantas turbas & mutationes excitari in iſtis Solis & Lunæ, & cæli affectionibus. Convulſiones repente incidentes, deliria & præter rationem novæ & ſubito incidentes in morbis mutationes ea nocte ſatis fidem fecerunt : Unde non abs re Hippocrates magnas aëris mutationes valde obſervandas putavit.

Vomitiones & diarrhœas ſiſtere interdum perniciosiſſimum.

5.

Nobili mulieri cachecticæ poſt horariorum fructuum uſum immodicum vomitiones bilioſæ, æruginoſæ, dolor ad ſtomachi regionem : Cautum erat a Medico ne vomitus ſiſteretur, tamen præter conſilium repreſſus eſt : virulenta materia repreſſa atrociſſimum dolorem cum tumore accerſivit in prima corporis regione. Supervenit recurrente humore ad partem affectam febris ἀσσώδης (*b*), algent extima, uruntur interna, poſt duodecim horas a lipyria interiit : ſic nocet plurimum diarrhœas & vomitiones ſiſtere, præſertim ſi quæ excernuntur excerni debent.

αἱματόπτυσις (c) non ſemper formidanda.

Quum e pulmone ſanguis rejicitur tuſſi, ille omni arte reprimi debet & ſolet : An hoc verum? Si febris adeſt, conſtat & eſt extra controverſiam omnem non debere ſiſti, niſi quum ſufficienter & imminutus, & alio revulſus fuerit neceſſaria venæ ſectione : Hoc Galeno videtur *Comm. in Aphor.* quod inflammationis magna ſit ſuſpicio : An tum malum eſt e pulmone ſanguinem educi? Quidam nomine Reveſche ſatis declaravit ſæpe innocue e pulmone ſanguinem rejici : nam vidimus eum ſæpe febribus detentum, cum quibus alias cruentum expuit, alias ſanguinem e pulmone ſpumantem expectoravit : ſed hoc putamus ob mollitiem pulmonis fieri, ut id eſſet illi inſtar evacuationis ſolennis, aut per nares, aut per hæmorrhagiam : quod quum ſit & ſuſpicio inflammationis non eſt, & quæ adeſt febris non ob vitium in pulmone oboritur, ſed propter corruptos in meſenterio humores, tum minus formidandus eſt ille impetus ſanguinis per os : niſi enim magna vaſorum pulmonis eſſet mollities, impetum ſanguinis non facile ſuſtinens, ad nares ſanguis viam affectaret. Vidimus qui minus ſæpe minore quantitate ſanguinem e pulmone rejectarent, quos proxime tabes ſit conſecuta. Quamquam magno opus eſt judicio, ut diſtinguas an excretio illa ſanguinis ſit formidanda, an non, quum parvi non referat ſcire quomodo ſe ea in re gerere oporteat.

ἰδιοσυγκρασία in medicina facienda magni momenti eſt.

Illuſtris eſt Lutetiæ familia, in qua multi ſunt liberi, quorum alii aliquid retinent nativum a patre, alii a matre : Pater minimo medicamentulo repurgatur, idem liberis paternum quid habentibus contigit : Matrem nonniſi valida medicamenta commovent, qui maternum quid habent,

(*b*) Anxia.

(*c*) Sputum ſanguinis.

bent, nonniſi validis medicamentis commoventur; adeo magni refert ad prudenter medendum non Civitatis tantum, non urbis, non domus peculiarem habere notitiam, ſed cujuſque ἰδιοσυγκρασίαν (*d*) animo impreſſam tenere.

Quum die decimoquarto morbi natura aliquid decernit, & foras aut alio excernit, aut per ἀπόθεσιν (*e*) aut per ἔκρουν (*f*), numquid quæ abſcedit materia alba, lævis, & æqualis, cujuſmodi eſt vera hypoſtaſis, mitificata eſt, & characterem naturæ recepit? ſi hoc verum, cur parotis critica, aut alius quivis abſceſſus criticus eo ipſo die quo erumpit non ſuppurat? Æquum id videtur: & numquid parotidon materia calida eſt?

In ſectionibus venarum conſideranda εὐθυωρία.

Cuidam pleuritico ter atque quater ſecta vena mediana, quum tamen Medici cenſerent tundendam baſilicam, ſed quia & erat parum conſpicua, & ramuſculus tantum cernebatur, ideoque parum profutura videretur ea ſectio, contra ea adjutura, ex qua rivuloſe & affatim ſanguis flueret, quum alioqui parum differre putarent quum ab eodem deriventur ramo: tamen, quum parum profuiſſe ſectiones viderentur & educeretur laudabilis ſanguis, viſum eſt melius fore ſi ramuſculus ille feriretur, quod recta ad partem affectam pertineret: tunditur, ſanguis fluit illaudabilis, ſtatim allevatur, adeo in ſectionibus venæ magnifacienda eſt τῶν φλεβῶν εὐθυωρία (*g*).

Agitatio & perturbatio cerebri epilepſiam movet.

Epilepſia a Comitiis morbus Comitialis vulgo nuncupatur: propterea autem Comitialem morbum dici decernunt quod Comitia dirimerentur ac dimitterentur, ſi quis forte quum hæc haberentur paroxyſmo epileptico prehenderetur: Sed iſtud etymon, etſi a Comitiis deducitur, non tamen a dimittendis comitiis ortum habet: quin potius comitialis nomen morbus invenit, quod vis illius morbi latentis, & ad tempus ſuppreſſi maxime in comitiis & hominum coitione celebri emicat ac eluceſcit; nam quum morborum ſtata periodo circuitioneque redeuntium alii hoc potius tempore vel hac occaſione excitentur ac pullulent, quam illo, illave occaſione, ſi quis epilepſiæ eſt obnoxius, maligni hujus morbi ſemen facile ſeſe profert ac profundit, tum quum cogitatione cerebrum ac contentione aliqua metuve movetur ac percellitur: ſiquidem ſpirituum fit impetus & motus quidam inordinatus, quem cerebrum, aut delicatum, aut imbecillum facile non fert. At qui in concionem prodeunt dicturi, aut de re gravi deliberaturi contremiſcunt, metuque quatiuntur, ac hujus perturbationis vim facile cerebrum perſentiſcit; illud enim dividitur, nuncque huc, nuncque illuc rapitur, contrahitur in ſe, dum mox ſe ſe explicat ac exprimit, ut mirum non ſit ſi vetus infirmitas innoteſcat, facileque detegatur. Quod Alcibiades ſatis patefecit, verba faciens apud populum, cujus tamen fronte minime perturbari debuiſſet, & tamen totus ſolebat contremiſcere: ac Socrati iſtum muliebrem metum objicienti

 &c.

(*d*) Proprietas individualis, Idioſyncraſia.

(*e*) Segregationem.

(*f*) Per effluxionem.

(*g*) Venarum rectitudo.

& affirmanti dedecere maxime Alcibiadem, tanta in populum poteſtate præditum, coram populo & in concione hominum plebeiorum & proletariorum ita terreri, reſpondit putare ſe in hominum iſta frequentia non paucum hominum catorum, & res magnas aggredi ſolitorum numerum adeſſe. Immo noſtra memoria obſervatum eſt clariſſimum Budæum, quum pauca haberet dicenda apud Regem Franciſcum primum, obmutuiſſe ac ſterilem paruiſſe, adeo aſpectus Regis majeſtate regia plenus eum terruerat; quum tamen omnes ſciant quantæ animi dotes, divitiæ, & ampla ingenii ſupellex Budæo fuerit, ſed in receſſu erat, non in fronte. Et in Baſilica Pariſienſi dicturus Jodellus, acutiſſimi & ſollertiſſimi homo ingenii, feliciſque memoriæ coram Henrico Rege obmutuit, obſtupuitque; ac poſtea narravit ſe illo tempore rerum omnium quas animo comprehenderat oblitum fuiſſe, ut nulla pæne ratione ad ſe rediverit; & ſi plus apud Reges ipſos concepta de iſtis luminibus Galliæ ignorantiæ opinio valuiſſet, quam roboratum jam ac confirmatum, grave ac Regium de utriuſque vi & ingenio, & interioribus litteris judicium, inanes ac inglorii diſceſſiſſent. Ac non tam in eis ſuſpecta fuit eorum inſcitia quibus quum adſint verba res deficiant, quam infantia eorum qui quum rebus abundent eas nequeant explicare. At prudentia indiſerta loquaci ſtultitiæ eſt præferenda? Atque obſervavit Rondeletius, acutiſſimo ſollertiſſimoque præditos homines ingenio cum cerebri præſtantia, dum magna animi contentione aliquid moliuntur, epilepticos fieri. Ac viri graves ſui fere ſunt diffidentes, nec audent quicquam aut proponere, aut eloqui, aut conſtituere niſi accurate: contra impudentes, leves homines, ac ignari fiducia ſui omnia audent, nec cujuſquam terrentur aut aſpectu, aut auctoritate.

Lacrymas promoventia nocent ophthalmiæ.

Quum dolor oculos occupavit, aut ophthalmia, aut epiphora, poſt unam aut alteram purgationem ſequentes motum naturæ excernentis, non dubitant dare quæ lacrymas proliciant: erumpente enim per oculos humiditate multa eos ſanatum iri putant: at hæc ratio medendi non placet: Doctiſſimus Sylvius hanc retinebat; & magna inde incommoda conſecuta eſſe audivimus. Aëtius medicamenta lacrymas promoventia præſcribit: Hippocrates jubet aliquando humectari oculos, & lacrymas prohiberi vetat, immo omni ratione excitat: ſed loquitur de illapſu humoris cruenti in oculum: ut topicum remedium ſit lacrymæ provocatio. Sed quum a cerebro aut pericranio malum eſt, hoc ita tutum non eſt. Quamquam cur non fieri poſſit?

Dominum Sangermanum dolor ad gibbas hepatis vexabat: irrita omnia fuerunt remedia ex arte comparata. Et quum naturæ totum negotium relinqueretur, ruſticus advocatus eſt, hic ſimilem affectum ſe aliquando curaſſe aſſeveravit: Æger confidenter ei ſeſe credit: accipit radicis hederæ pulveriſatæ drach. j. aut drach. ij. potui dat cum decocto capi aut pulli; non longe poſt juvatur plurimum. Et ejuſmodi remedia a Veteribus ſunt præſcripta, a nobis neglecta: & eadem magno noſtro vituperio cum ſumma laude uſurpant ruſtici. Aëtius caput ſcripſit de iis quæ purgant cavas & gibbas partes jecoris.

Cap. 156. & 157. ſerm. 3. Tetrab. 1.

In

In profliganda lue venerea decoctum ligni guajacini commendant, quod eo proliciantur ſudores, maximum remedium illius venenati morbi: ſed ei decocto turpethum, colocynthidem, folia ſennæ, agaricum adjiciunt. An hoc convenienter fit? Forte eadem eſt ratio, quæ & de purgatione quæ ſub cane inſtituitur. Contrarii enim motus ſunt, unus caloris externi foras evocantis, alter medicamenti intro. Idem de decocto ligni ſancti cum ſolutivis medicamentis.

An decocto ligni ſancti purgantia rite adjiciantur.
Comm. in Aphor. 5. lib. 4.

Si in deſtillatione a capite & tuſſi tuto aliquando præſcribitur opium, & ea quæ opium recipiunt, quum impenſe frigidum ſit, cur non idem aqua præſtet quæ frigida eſt & ſiſtendi vim habet? Aëtius ſcribit de aqua pluvia illam deſtillationes excitare ſi frigida bibatur; cur opium frigidum actu & potentia ſiſtit eaſdem?

Cap. 165. Tetrab. 1. ſerm. 3.

Notandum quod ſcribit Rondeletius, ſæpe terreri Medicos, quum vident ob dolores capitis vires admodum detritas: non audent enim aut inſignes venæ ſectiones, aut valida præſcribere medicamenta: & tamen in his tantorum dolorum ſedatio conſiſtit: tamen iſto infirmitatis metu non terreri debemus. Quid tantopere enim corpus frangit, & ſpiritus diſſolvit? Dolor: ergo eum amovere ſtudeamus. Quoniam autem ſtupeſcit quodam modo ſenſus ob inſignem dolorem, danda ſunt medicamenta valida, quæ naturæ calcar addant, alioqui inanis erit opera. Et ſic fecimus in ſervo Epiſcopi Siſteronenſis, quum adeo præ dolore capitis infirmum eſſet caput, ut animam agere videretur: tutudimus venam frontis & ſatis copioſe ſanguinem detraximus. In illo verum comperimus, quod Hippocrates ſcribit: *Quibus capitis ac colli dolor adeſt, & totius corporis tremula impotentia, ſanguinis eruptio ſolvit. Quin & tempore hæc ſolvuntur, verum veſicæ in hoc ſupprimuntur.* Numquid arte ſanguinem detrahere conveniet?

Cap. de dolore Capitis ex bile.
Virium infirmitas in vehementiſſimis doloribus non dehortatur venæ ſectionem & purgationem.
In Coacis.

Maxima ratio habenda eorum qui purgari debent, ne videamur corpora accommodare medicamentis, non medicamenta corporibus per obſervationem peculiaris naturæ: In hoc plurimum aberratur. Pleroſque vidimus, quibus medicamenta ſtatim ab alvo præcipitantur, & nonnulla ſecum educunt, ſed non talia qualia purgari oporteat: hoc autem fit in iis quibus ventriculus eſt admodum delicatus, & exquiſiti ſenſus: quod diſcernes ex eo: nam ſunt ut plurimum decolores, vix ſuſtinent inediam, aut ſi ſuſtinent, magna virium infirmitas eſt: acetariorum uſu, & aquæ frigidæ & rerum humidiuſcularum & frigidiuſcularum facile offenduntur, lævorem habent alvi facilem, quem nos Græce vocabimus σπατίλην (*h*), non λειεντερίαν, torminibus cœliacis facile tenentur, non valde ſitiunt, ſaliva in iis ob os recurrit, uſu rerum calidarum & admotarum & aſſumtarum facile juvantur: his nec caſſia, quia lubricat nimium & ſuo virore alvum iſtam ſubvertit, nec catholici confectio, nec ſcammoniata proſunt: nam quæ ſcammonium receperunt, dum cito ad actum reducuntur, & cito pyloron alvique fundum irritant ac pungunt, una poſt medicamentum

6.
Peculiaris naturam quum corporum tum humorum purgandorum, cognitio neceſſaria eſt.

(*h*) Alvi liquidam excretionem, non lienteriam, ſeu alvi fluxum.

mentum ſumptum hora alvum ſollicitant perturbate, & ταραχὴν non κάθαρσιν (*i*) faciunt: quum vera κάθαρσις electiva eſſe debeat: itaque quum ob effœminationem & mollitiem, & humectationem ventriculi facultas retinens non ſit valida, & pars exquiſito ſit prædita ſenſu, non mirum eſt, ſi moram in ventriculo medicamentum non facit. Præterea quibus in ventriculum ipſum perenniter allabitur catarrhus, ut multa humiditate alvus natet, eadem medicamenta non ferunt: Et caſſia in talibus ventriculis inflatur, & dolores infert magnos & λειποψυχίας (*k*): Nec his, nec illis tutus pilularum uſus, quia ab alvo ſtatim nullo effectu præſtito devolvuntur. Si itaque velis quippiam effatu dignum facere, corpus aut præexſiccandum eſt, aut danda medicamenta quæ vim habeant purgandi, & una fibras ventriculi roborandi: alioqui ludes operam.

Scammoniatis non miſcenda adſtringentia.

Sunt qui dum ſcammoniata præſcribere volunt, ipſi ſcammonio admiſcent ea quæ vim adſtringendi habent. An hoc eſt ὁμοιότροπον (*l*); nam unius vis alterius actionem interturbat. Immo obſervatum eſt ab iſtis dyſenterias facillime inferri: nam quæ adſtringunt, dum in ſpiraculis fibriſque ſcammonium retardant, dyſenteriæ quoque occaſionem dant: ſiquidem non poteſt ſcammonium non erodere ſi moram trahat. At dicent: quæ adſtringunt, impediunt quominus tam cito ſcammonium ſuam vim exerceat. Immo ſiſtunt potius ipſius ſcammonii corpus quam actiones. Sed ut actionem actioniſque vim temperes, adhibenda ſunt quæ vim ſcammonii hebetent: ut dactyli retundunt in confectione diaphœniconis. Sed quibus adſtringendi vis conceſſa eſt eaque primaria, ea non poſſunt legitime admiſceri.

Hydrops a maraſmo hepatis ſcammoniatis, antimonio &c. tuto non curatur.

Numquid in vulgata hydropicorum curatione plurimum ubique aberratur? Nam quum paſſim hepar hydropicorum vitiatum ſit, exſuccum, & per quemdam maraſmum περιφυγία (*m*) arefactum, tamen ſæpe & confertim dantur ſcammoniata, antimonium, ſuccus ebulorum, ſambuci, thymeleæ, chamæleæ, tithymalorum: numquid adaugetur hepatis intemperies? numquid malum malo cumulatur? & augetur perpetua generatio? Unde nullo profectu omnia hæc propinata vidimus. Immo ab his multos interiiſſe teſtamur, quod ſerum utile traxiſſent, & majorem ſitim, calorem, febrem, ſquallorem corpori attuliſſent, nil de materia morbifica dempſiſſent. An non alia medendi ratio, & num potius παρακέντησις (*n*) conferat, quam nullo profectu, & cum auctione cauſæ iſta medicamenta præſcribantur?

Clyſmatis acribus non utendum in magna adſtrictione alvi.

Quum alvus admodum adſtricta, cavendum ab enematis valde acribus: nam dum eorum vis intruditur & tranſcendit rectum inteſtinum, dum alia irritat vellicatque inteſtina valide, & præ obturante fæce in recto inteſtino nequeunt ſeſe exonerare, ſæpe adiguntur ad contrarium motum &

(*i*) Perturbationem; non Purgationem.
(*k*) Animi defectiones.
(*l*) Similem in modum.
(*m*) Arefactum, Frixum, Toſtum; Retorridum.
(*n*) Paracenteſis, punctio, perforatio.

& mutant ſuum motum πεϱιςαλτικὸν (*o*), unde frequentes provocantur ilei.

Capitis dolores non ita ſurgunt ob humorem melancholicum aut frigidum quatenus ejuſmodi remanet : quæ enim humori melancholico ineſt ſiccitas, ea parum ad dolores excitandum idonea eſt : frigiditas vero & humiditas, quæ tamquam qualitates propriæ pituitæ quadrant, parum quoque ad dolorum generationem valent : nam opinione Galeni frigus torporem potius & ſtuporem inducit. Itaque quum in fluxionibus tam acerbi dolores excitantur, vel tales humores ſunt pituita ſalſa aut acida (nam de fluxionibus bilioſis ſermo non eſt) vel flatulenta materia eſt : ac credibile nullum pene dolorem excitari, quin aliquid ſit de natura flatulenta & ichoroſa, quod videbatur Medicis πνευματικοῖς (*p*), quorum dogma Hippocrates ſecutus videtur *lib. de flatibus.* Iſtas ventoſitates ἀνεμίας (*q*) vocare poſſis, & flatus ſubventaneos, vagabundos, leves, irritos, nam ἀνέμιος idem aliquando ſignificat quod ὑπονέμιος, id eſt, ſubventaneus : in talibus autem phlebotomia ſolvit. Porro ſi flatulenta natura eſt ex quadam pituitæ reſolutione, numquid pilularum tutus uſus, quarum tenuis & acer calor facile pituitam in flatum reſolvit, & ita cauſam auget?

Com. in particul. 38. ſect. 2. lib. 6. Epid.

In hyſtericis affectionibus & apoplexiis, in quibus aut aboletur omnino reſpiratio, aut exigua manet (quod ad ſenſum ſpectat) an uſus cucurbitularum tutus in muſculis abdominis? Nequaquam. Nam dum illi intenduntur muſculi, augetur difficultas reſpirationis : & ita exaugetur malum.

Cucurbitulæ admotæ muſculis abdominis reſpirationem impediunt.

In lethargicis affectionibus & comatis & apoplexiis theriaca vulgo præſcribitur. An id tuto fit? Nequaquam, idque duabus de cauſis. Nam & obruit vis opii quæ vix tempore retunditur : & etiam retuſa, ſi aliqua ſuperſit, maxime apparet in iſtis affectionibus : Præterea theriacam multa ingrediuntur quæ vim adſtringendi habent ; ideo duabus iſtis de cauſis impune dari non poteſt.

Theriaca tuto non exhibetur lethargicis.

Hippocrates ita ſcribit in aphoriſmis. *Qui ſanguinem evomunt, ſi ſine febre, ſalutare, ſi cum febre, malum. Curandum refrigerantibus & adſtringentibus.* Hoc conſulit ſumpta indicatione ab ipſa excretione. An tuto iſta adſtringentia præſcribuntur? Nequaquam; niſi magna cum cautione. Nam niſi uſu rerum mellitarum aut oxycrati dilutiſſimi purgaveris pulmones eo ſanguine qui moram in eis trahere poſſet, metus eſt ne corrumpatur, & ita phthoen accerſat. Immo non bonum omnino ſedare tuſſiculam, quia per eam pulmones ἀνακαθαίϱονται (*r*). In his plurimum errant Medici.

Lib. 7. Aph. 37.

Adſtringentia pulmonicis non conferunt.

Illuſtris Domina de Charny implacabilibus capitis doloribus tenebatur. Suſpicabantur humorem eſſe frigidum, rebellem, efferatum tamen & jam in

(*o*) Periſtalticon, Compreſſivum.

(*p*) Pneumaticis, Spirituum doctrinæ addictis.

(*q*) Ἀνεμία, Ἀνέμιος, ὑπονέμιος, Ventoſitas, Ventoſus, Subventaneus.

(*r*) Per ſputum purgantur.

in flatulentam naturam verſum. Sectæ venæ ſunt brachiorum, purgatum corpus, veſicæ ſuillæ admotæ lacte plenæ: nil proficitur. Tandem interbaſtantur ſacculi ſemine lini pleni, vino & aquæ incoquuntur, applicantur: dolores ceſſant. Non longe poſt repetunt: eadem uſurpantur. Tandem quum nil proficeretur, ſæpe adhibentur galli exenterati: miraculo convaleſcit.

In acerbis doloribus ad ſcapulas & rachitidem, ob fluxionem ſeroſæ materiei efferæ, poſt purgationem juvit litus ex axungia gallinæ, ſuilla & ſucco ſalviæ cum vino albo extracto.

Quæri poteſt, dum partus inſtat, numquid ante eum per octo aut novem dies mulier commode uti queat vino Hippocratico, ut ejus uſu ſenſim vaſa aperiantur, ſic partus facilior ſit, & a partu purgationes καταμήνια μετὰ τόκȣ (s) dictæ, melius erant? Fieri hercle id poteſt. Tamen cavendum ne quid peccetur; nam ſi uſus vini Hippocratici ſit major, cavendum ne ſanguis caleſiat, & ita febribus poſt partum occaſio detur: immo majus inde incommodum, quam commodum ſequatur. Unde in uxore Præſidis Pariſienſis Dolu vidimus convulſiones epilepticas in partu. Ante ſatis liberaliter eo vino uſa fuerat: hinc ſanguinis & humorum incitatus eſt curſus.

Cauſæ Aphtharum. *Com. in Aph. 24. lib. 3.* *Cap. 4. Tetrab. 1. ſer. 4.*

Puellos dum lactent aphthæ maxima ex parte exercent, id eſt ulcuſcula igneæ caliditatis in modum herpetis miliaris. Galenus *in aphoriſmis* harum generationem ad mollitiem partium internarum oris refert, quæ tanta eſt, ut ſi lac paullo amplius ſerum habeat, vix iſtam qualitatem ferre poſſint quin exulcerentur. Sed Aëtius, quod diligenter notari debet, ideo aphthas plerumque generari ait quod nutricibus mammarum papillæ breviores ſint juſto: & ita puellus ore non poteſt apprehendere, ideoque affliguntur maxillæ: nec non lac ejaculatum, non autem probe attractum ob papillarum brevitatem pelliculam toti ori & pharyngi obductam ſuccingentemque ferit & aphthas ulcerando generat. Sic cavere oportet ne ora puellorum imprudenter lædamus medicamentis, quum curatio conſiſtat potius in mutatione nutricis.

Quum in pleuritide vexant dolores, venam ſecamus, quum adaugentur, audentius ſecamus. An id bene? Nequaquam. Quia dum pus fit dolores ſurgunt, an propterea ſecanda tam ſæpe vena? Naturam impedimus, ut mirum non ſit ſi multi moriantur.

Incredibiles circum ſcoptula operta, & rachitidem dolores oriuntur a delapſu crudi ac ſeroſi humoris per partes poſticas capitis: & ii mulieres maxime exercent. In Domina Du Pleſſis per viginti menſes perſeverarunt, nulli cedentes remedio. Joanni Bellicanto eos dolores ſæpe perpeſſo quum corpus mortuum ſecaretur, omnes nervi & ligamenta muſculorum humeralium erant oppleta ſero pingui: idem obſervatum in aliis ſimiles dolores paſſis, quos nulla pæne ars levaverat. Quid hic capias conſilii? quæ medendi methodus?

Narravit

(s) Catamenia ſive Menſtruum cum partu; puerperia.

Narravit quidam, quum verruca occupatam manum haberet, ſatis alta & profunda, per dies aliquot aſſidue locum affectum perfudiſſe & affricuiſſe ſucco vi affrictus extracto ex portulacæ thyrſo jam grandiuſculo & lanuginoſo: atque ita miraculo verrucam extabuiſſe. *Ad verrucas portulacæ ſuccus confert.*

Sexto menſe ſolari vitales partus eſſe, ſubducta dierum ratione, Hippocrates in ſuis libris docet. Quid ergo eſt, quod ſeptem menſium tempus ad vitam deſideratur? Hoc quæſtione dignum eſt. Nam ſæpe teſtamenta conſtituuntur vitalibus partubus, ſexto menſe ſolari erumpunt, num legitime decernitur hereditas? An contra jus hereditatis ad alios debet pertinere? Dicendum eſt, ſexti menſis ſolaris extremum in quartum diem menſis civilis & lunaris, qui jam ſeptimus eſt, incidere, immo in ſeptimum illuminationis & peragrationis diem; ſic ut ſi eo tempore fœtus edantur, non jam ſexti menſis eſſe, ſed ſeptimi, & civilis & lunaris eſſe dicantur. Maximus autem lunaris civilis dicitur, & habet dies 29. & horas 13. & ſeptem ſolares civiles efficiunt ſeptem lunares tribus tantum diebus exceptis. Hoc autem parum differre videtur. Hippocrates *lib.* 2. *Epid.* ait: *Quicquid in ſeptuaginta movetur, in triplicitatibus perficitur*: Ter autem ſeptuaginta conficiunt ducentos & decem dies: Ducenti & decem dies complent ſeptem menſes integros. *Quicquid in nonaginta diebus movetur, in triplicitatibus perficitur*, id eſt, in novem menſibus. Nam ter nonaginta in ſe reducta conficiunt dies ducentos & ſeptuaginta, & moveri ſeptuageſimo die, eſt moveri ſecundo menſe & dimidio, moveri autem nonageſimo die moveri eſt tertio menſe. Quæſtio autem maxima eſt: ſi luna morbos acutos moderatur, Sol autem longos, ita ut quemadmodum prima menſis ſeptimana, quæ ſeptem diebus completur, morbus judicatur acutus & movetur, ita longus tertio menſe: & ſi prima ſeptimana morbus acutus non judicatur, in extremum ſecundæ ſeptimanæ judicium differri ſolet, id eſt, in decimum quartum diem: ita qui longus tertio menſe non ſubit judicium is in ſextum menſem aut nonum judicandus venit. Arque id ad motum Solis pertinet: judicium autem acutorum morborum ad Lunam ipſam ſpectat. Et quod de menſibus dicitur, idem de annis audiendum eſt. Morbi enim ſeptimo anno judicantur, auctore Hippocrate. Si Luna frigida humida cur ſpectat ad acutos morbos? Solis enim id proprium eſt. 7. *Septimeſtris partus vitalis, & cur?*

Si mas eſt fœmina perfecta, & fœmina mas imperfectus, ut opinione Galeni *in lib.* 2. *de ſemine*, & *in libris de uſu partium*, quæ partes reconderentur, temporis ſucceſſu & caloris vi promittantur, cur mas in die 30. aut 35. perficitur, femina 42. nam mas femina fuit, ſi ratio Galeni inconcuſſa manet?

Qui inveteratas habent hemicranias, præſertim ſi non tam per protopathiam, quam per ſympathiam excitentur, ſæpe aut aëris mutatione, aut diætæ, aut intempeſtivo quodam rerum externarum occurſu ſuos veteres dolores experiuntur: an juvat eodem die quo & dolores repetunt valida exhibere medicamenta? Ita enim ferunt, dum humores ſunt in orgaſmo, bonum eſſe conari aliquid contra obſtinatos, contumaces & inveteratos morbos: & narrant ſe ab inveterata hemicrania liberatos. *Medicamenta danda dum humor eſt in orgaſmo in obſtinatis morbis.*

Magna vis aſtrorum in hæc inferiora corpora: & maxime eorum vis paret, quum morbo affecta magnam virium jacturam fecerunt. Ideo Hippocrates magnas temporum mutationes diligenter obſervandas putavit: immo ne medicamentis tum agitanda eſſe corpora judicavit. Narratum eſt a fide dignis Medicis & primariis hujus urbis, contigiſſe aliquando, ut in defectione Solis in manibus curandam Dominam illuſtrem de Varades haberent: quum paullo ante eclipſim iſtam nil tale de ægra cogitarent, in ipſo defectionis momento, dum attenti in cœnaculo ſublimiori aqua in pelvim conjecta defectum ipſius Solis intuentur, evocantur ſtatim ad ægram decumbentem, quod ea animam agere videretur: tantæ tamque ſubitæ mutationis cauſa in eclipſim iſtam referebatur: ſed Sole ſuum primarium curſum repetente, &c. prout vires acquirebat, ſeſeque aperiebat, ægra vires corpuſque amiſſum reſumebat. Immo obſervatum quoque eſt, non ſatis feliciter mitti ſanguinem ſilente deficienteque Luna: quod Medicos latere non debet, ne plus apud nos valeat trita vulgariſque factitandæ Medicinæ via, quam ratio & medendi cautio, legitimis fundata argumentis.

Hippocr. lib. de Aere, & locis.

Aſtronomia Medico neceſſaria.

ANNOTATIONES.

1. GALENUS Comm. ad part. 11. ſect. 1. lib. 1. Epid. *meminit parotidum, quæ exitiales minime erant, quod febrem comitem non haberent, & tumoris œdematoſi naturam redolerent, & propter ſpirituoſam ſubſtantiam facile evaneſcerent: quæ autem fiunt propter copiam ſuccorum multorum craſſorum & crudorum, propter vehementiam acrimoniamque, & febrilis caliditatis abundantiam ſurſum ad caput delatorum, quos natura in aurium glandulas deponit, propter allatas cauſas periculoſæ exſiſtunt.*

2. *Huc forte pertinet Aphoriſm. Coacarum*, Febres tertianam referentes erroneæ, in pares dies translapſæ difficiles. *At vero* Comm. ad part. 25. ſect. 2. lib. 1. Epid. *Galenus ait, Diſcrimen ſtatui inter* πυρετὺς τριταιοφυεῖς (*t*), *&* ἡμιτριταίυς (*u*), *quod illæ febres naſcantur a bilioſo humore, ſed lentiore; hæ autem a bilioſo ſubtili & pituitoſo. Hæ* κατ᾽ ἐξοχὴν (*x*) *horrificæ dicuntur, & fere ſunt pernicioſæ.*

3. *In morbis malignis qualiſcumque ſit excretio, tamen non ſemper damnanda eſt: nam & bubo peſtilens ſtatim erumpens ſæpe ad bonum apparet. Unde Galenus* lib. de atra bile *narrat nigras excretiones profuiſſe & impediviſſe, quominus carbunculi apparerent.*

4. *Hic quæſtio moveri poteſt quæ maximam utilitatem ægris eſt allatura, qua una re Medicus naturæ miniſter impendio magis delectari debet. An non ſcilicet bonum ſit ſanguinem demere, & ante, & poſt eruptionem variolarum, quum æger totus ſcaber & fœdus, Elephantico non diſſimilis, & febricitat, & fœtet, & cutim offertam obſeratamque iſta ſcabie, & totum corpus* δυσδια-

(*t*) Febres Tertianarum naturam referentes, Tritæophyas.

(*u*) Hemitritæas, ſemitertianas.

(*x*) Per excellentiam.

δυσδιαφόρητον (*y*) *habet; & denique carnes corrumpuntur, & quaſi in virus iſtud putre dilabuntur, ac colliquantur. Proprium autem eſt caloris maligni & peſtilentis, ut & urat, corrumpat, & corpus liquefaciat; urat quidem, quia calor peſtilens in carnibus & membranis quaſi ſenſum carbonis urentis infert, & calorem naturalem depaſcitur & exſtinguit, corrumpit, inficit, & neſcio quam vim humoribus imprimit, ut ecthymata, carbones & puſtulæ appareant, & ex humore miti efferum & malignum reddat, liquefaciat. Id experientia didicimus his temporibus, in quibus ſæviit in vulgus febris purpurata; nam qui evaſerunt fere omnes tabuerunt, liquefacto toto corpore, & profluvio alvi ſpontaneo, quaſi minime ſentientibus ægris. Denique quemcumque humorem attigerat calor iſte malignus & peſtilens, is omnis excretus eſt, & non deſiit febris, donec corpus quaſi exhauſtum, aridum, & ſqualidum redditum fuerit, ſicque remanſit ſola corporis* ἐπιγραφὴ (*z*), *ſolus* σκελετός (*a*). *Hippocrates duo obſervat in ea immani, & communi peſte, quæ ſecuta eſt conſtitutionem humidam calidam, ventis carentem, & umbroſam, id eſt, nebuloſam: prius, quod ea putredo fuit alia, id eſt, non vulgaris & ſolita, ſed inſolens & ſymptomatum inſolentium procreatrix: poſterius, quod multi tabidi interiere. Galenus ad deſtillationem a capite refert: ego vero ad colliquationem corporis, partim ob calorem peſtilentem, partim ob collectionem pravi humoris in pulmone, ſicut & in cæteris partibus: Unde in febribus peſtilentibus ob humorum fuſionem, facultatum læſionem & humorum pravam qualitatem, item ob caloris naturalis affectionem eſt* νωθρότης (*b*) & ἀκινησία (*c*) *totius corporis, lentitudo, gravitas, eo modo quo in carbunculo partis obſervamus: Nam quæ pars affecta eſt carbunculo peſtilenti, ea præter ſenſum caloris quaſi prunæ adurentis, gravis eſt & plumbea; id quod notandum eſt; ſic in peſtilenti febre, in morbillis, & cæteris id genus morbis qui ſe affinitate quadam attingunt, eſt dolor* ὀστεοκόπος (*d*), *& ſenſus quaſi ponderis & gravitatis, ut neutram in partem flecti poſſit corpus. Vulgus autem Medicorum corporis gravitatem iſtam ad humorum abundantiam refert, quum id potius ad malignitatem ſit referendum. Hæc quum ita ſint, videndum qua ratione prohiberi poſſit, ne iſte calor peſtilens increſcat, & ita corrumpat, urat, tabefaciat liquando, & liquet tabefaciendo, & denique multorum & graviorum ſymptomatum fœtura tandem ad internecionem ducat ægrum. Id fiet ſubtrahendo materiem tamquam pabulum, & ſtatim febrem ipſam jugulando. Sic phlebotomia primo quoque tempore facta id operæ pretium adferre poteſt. Prohibendus enim eſt iſte calor omni arte: nam brevi tempore multum propagatur & inaugeſcit. Sic ſi puellis detrahatur ſanguis initio in ſuſpectione morbillorum & variolarum, impedietur augmentum febris, cujus calor maleficus eſt tabeficus: & ſic fuſis liquatiſque carnibus non ita intumeſcet corpus, nec fœda ſcabie maculabitur & inquinabitur: Immo, dum erumperunt,* Lib. 3. Epid.

(*y*) Difficulter ſpirabile.
(*z*) Epigraphe, Inſcriptio.
(*a*) Sceleton, Oſſium compactio vel Corpus ſiccum.
(*b*) Torpor.
(*c*) Impotentia motûs.
(*d*) Oſteocopos, frangens oſſa.

perunt, poteſt etiam detrahi ſanguis, quod nos beato quodam ſucceſſu fecimus & conſecuti ſumus. Sic enim una ſanguinis detractione plus educimus ſanguinis, quam natura foras poſſit propellere. Interea ſucceſſu temporis & febris augetur, & corpus quaſi in putre ſerum reſolvitur. Accedit quod in morbillis & variolis, immo in peſte fiunt excretiones ſanguinis αὐτομάτως (*e*), *excretiones per os, per urinas, propter acrimoniam & malignam qualitatem in ſanguine ut materia fundatam, quæ a parvo incipiens in totam maſſam prorogata & propagata eſt. Sic ſubducendo materiam ut pabulum, minuemus morbum, & faciemus quod morbus ipſe facit, & natura ipſa, ſed coacta. Nam profuſiones urinarum immenſæ proveniunt, & alvi profluvia eo utraque progredientia, donec totum fere corpus tabeſcat, relinquaturque, ut ante dictum eſt, ſola corporis ſuperficies & deſcriptio: Nec deſinit natura eas excretiones moliri, licet ſæpe ſymptomaticas, (ſed quia proſunt ab effectu commendantur) procurare ac promovere, quamdiu aliquis humor reſtiterit. Remanent partes ſolidæ, in quarum vi natura ipſa reſidet ad reliquias naufragii, vel tamquam ultimæ naufragii tabulæ. Ergo habita ſemper virium ratione in morbillis, variolis, immo & in peſte poſſumus tuto detrahere ſanguinem. Quod nos docuit longa experientia in popularibus morbis, in quibus exanthemata apparuerunt, ſæpius iterata venæ ſectio, & profuſio alvi, immo olida proluvies, tum arte, tum natura, tum vi morbi procurata, multos orco eripuit. Hæc paucis, quæ plenum commentarium requirerent.*

5. *Hoc diligenter attendendum; nam in colicis doloribus ſeu veris, ſeu nothis graviter peccatur a Medicis, dum occurrere volunt ſymptomati, nempe vomitui: utuntur enim ſtypticis foris admotis. Intereaque ſi eſt contumax, aut materia, aut obſtructio, unde ſtimulus iſte ad vomendum, ea rerum talium uſu augetur: & ſic colici doloris cauſa fit rebellis magis: id quod huic viro forte contigit. Et in hoc graviter peccatur.*

6. *Et tam celeris excretionis ab aſſumto medicamento cauſa non eſt ad ea referenda de quibus hoc in loco dicimus, ſed quia plerique aut primam regionem knbilioſam habent, aut quum inordinato victu utantur cruditates habeant, perturbatur facile iis alvus; maxime vero ſi* πικρόχολοι τὰ ἄνω (*f*): *bilis enim commota alvum ducit.*

7. *Hippocrates enim* lib. de octimeſtri partu, *ſeptimeſtres dimidia anni parte naſci ait, id eſt, centeſimo octuageſimo ſecundo die, & ſic ſeptem menſes complentur, accipiendo dies 26. pro menſe.*

(*e*) Spontanee. (*f*) Bilioſi ad ſuperiora vergentes.

CONSTI-

CONSTITUTIO AUTUMNALIS

Anni Domini 1574.

ANno 1574. quum æſtas pluvia eſſet, auſtrina, & autumnus eam excepiſſet eodem temperamento, infinitos prehenderunt dentium dolores, coryzæ, ophthalmiæ, tuſſes, pulmonum affectiones, deſtillationes in partes ſubjectas, immo & nonnullis apoplexiæ. Cerebrum ita oppletum erat, ut vel minima occaſione omnes iſtas calamitates excitaverit. Fugaces dolores omoplatarum, pectoris, &c. dolores pleuritin ementientes. Juvit non valde medicamentis corpus agitare, coquere, mitificare ſerum, quod & copia & qualitate moleſtum erat.

Quæſtio non contemnenda: Quum iſchias arthritidis ſpecies ſit, qui fit ut quum aliqua ſpecie alia arthritidis quis laborat, ut gonagra, aut chiragra, de alia parte conqueratur? immo ex Galeno, tum arthritis dicitur, quum multos articulos dolor occupat: quum autem iſchiade tenetur, aliæ partes conſimiliter non afficiuntur; quamquam in quibuſdam aliter a nobis obſervatum eſt: ſed ut plurimum ita fit. *Comm. in Apho. 17. lib. 3. Apho.*

Vulgo obſervatur arthriticos valde eſſe libidinoſos, & congreſſum appetere valde, quamquam podagra cum ſuis germanis ſororibus libidinoſorum pœna vulgo ſtatuitur: & pueri ante uſum rerum venerearum podagra non laborant. Illius rei cauſas duas naturales conſtituunt: una eſt exercitatio in ludo palæſtraque venerea, quo fit ut vaſis dilatatis teſtibusque ſemine turgentibus vix capiat oblivio tam jucundæ rei etiam in clamoſis doloribus; ſecunda, quia arthritici coguntur cubare ſupini, & incalefacta ſpinali medulla turgeſcunt facile teſtes: tertia eſt, quod quum videant arthritici crapulam vino rurſum egregie hauſto, tamquam legitimo remedio, in ebriis tolli, & ictos a ſcorpiis ab iiſdem ſolitos remedium petere, quæ venus arthritim attulit, eadem videtur poſſe tollere: quarto, illud Hippocratis, ad frigidos & increſcentes morbos μίξις (*g*), ideſt, veneris uſus: quinto, præ dolore pedum aut coxendicis eſt magna humorum καταῤῥοπὴν (*h*): Sexto, abundant arthritici ſero multo acri. *Arthritici libidinoſi, & cur? Ideo Arthritis fingitur filia Veneris & Bacchi a poëtis, vocaturque μισοπτωχὸς (i).* *6. Epid.*

Si inflammatio articulorum in arthritide non niſi intra diem quadrageſimum ſedatur, quod nervorum, chordarum, tendinum ea ſit natura, ut ægre admittant humorem, & admiſſum dimittant, qui fit ut pleuritis morbus acutus ſit, quum ſit inflammatio partis nervoſæ, membranoſæ, frigidæ & ſpermaticæ? Nam Galenus *Comm. ad Aphor.* 40. *lib.* 5. dum *Gal. com. in Aph. 49. lib. 6. Aëtius c. 8. ſer. 4. Tetr. 3.*

(*g*) Mixtio, Concubitus.
(*h*) Deorſum vergentia.
(*i*) Arthritis pauperes odio habens.

dum loquitur de mammarum adenibus, ait partes ſpermaticas crudiorem & frigidiorem ſanguinem facere. Immo & Galenus docet, cur peripneumonia a quovis humore fiat, non tam facile pleuritis, quod membrana non facile humorem admittat, ut pulmo.

Pillulæ ex rheo, maſſa pillulæ ſine quibus & caſtoreo veteres, & conſummatas fere gonorrhœas, & fœdos colores, & muliebrem fluorem profligaverunt.

Nobilis mulier pudicitiam ſuam proſtituerat, uteroque conceperat: conceptus fere trimeſtris aut bimeſtris; quum de ea re nulli ſuboleret, forte quum joco multa faceret pateretùrque, in vicinum lectum conjicitur: in ejus ventrem incidit juvenis, qui impetu lapſus, & ſua ipſe mole opprimens, tantam utero vim intulit, ut eliſus fuerit fœtus: ingens copia ſanguinis fluit: qui aderant nil tale de conceptu cogitabant: advocatus Medicus, de amiſſa pudicitia ne cogitare auſus, totum id ad preſſum iſtum referebat: ideo rogatus ut omni ratione ſanguinem cohiberet, & ſupprimentia, & ſectionem venæ recens enixæ adhibuit: ſequenti die rhabarbarum præſcribit: nihil inde alienum conſecutum. An urgente neceſſitate recens enixas ad ſolemnia remedia adigere audebis?

Nephriticorum urinæ fallaces.

Quum curabis ægrotantes qui olim nephriticis doloribus obnoxii fuerint, aut jam etiam oppreſſos obſeſſoſque renes habeant, cave decipiaris in judicandis urinis. Sæpe enim hic fallaces ſunt & Medicos decipiunt.

3. Aphor. Doloribus pectoris a flatu nocet phleb.

Dum ſævit hyems dolores pectoris & lateris ſæpiſſime graſſantur: immo & tertio aphoriſmorum inter hyemales morbos numerantur lateris dolores; qui ſæpe a flatu crudo & frigido in pulmonem thoracemque ducto oriuntur: & mendax eſt id quicquid eſt. Ad id feſtinanter Medici phlebotomiam præſcribunt: & id temere: potius valet uſus lituum & thermaſmaton. Hic graviſſime aberratur uſu & experientia parum probanda.

Mirum illud eſt, hyemales febres, quoad ſenſum externum pertinet, mites eſſe & manſuetas: ſed ſi ſitis, linquæque ariditas ſpectetur, aliud multo nobis apparet. An non retruditur intro calor, copiaque augetur & qualitate? Internæ partes æſtuant. Non tantæ jactationes, quantæ æſtate, ſed quibus viſcera ſunt præcalida, in iis multus æſtus intus, multus ſquallor. Et quod vulgo dicitur, verum non videtur, ut hyeme validiſſima medicamenta præſcribantur: nam ſi multum calida ſint, adaugebunt inteſtinum illud incendium, immo & lientericum quid efficient, non ſine ægrorum damno. Sic expectanda ibi, ſi quando alias, concoctio eſt. Si habeatur humorum quidem ratio, validis utique medicamentis locus eſſe debet: at quia ſuperficies inteſtinorum æſtuat ob revocatum intro calorem, verendum ne adaugeatur incendium calore medicamenti. Et ſi quando valet illud, πέπονα φαρμακεύειν (*k*), illud ad hyemales morbos referendum. Dum enim rationem reddit Galenus, cur morbi hyemales ſint longi, ad contumaciam humorum id refert, &

Hyeme non ſunt uſurpanda valida medicamenta. 2. Aph.

(*k*) Concocta medicari.

& quia nil in corpore foras protruditur, ſed abſtruſum reconditumque intus eſt. An igitur calidiſſima medicamenta hyeme uſurpanda? Nequaquam.

CONSTITUTIO HYEMALIS

Anni Domini 1574.

QUum Hyems anni 1574, cujus pars media incurrit in annum 1575, auſtrina fuiſſet & εὔδιος (*l*), nec ὡραίως ὡραῖα (*m*) fuiſſent, morbillorum, variolarum, puncticularum, exanthematon, rubiolarum magna ilias fuit. Vulgo obſervantur maculæ rubræ, puncticulæ (ut vocant) quum tamquam pulicum morſus apparent, ecthymata, quæ putamus eas eſſe liveſcentes maculas, quas purpureas vulgus vocat; variolæ, & rubiolæ. Maculas ſæpe in morbis vidimus, in quibus ingens erat æſtus partium interiorum, & illæ aliquando diſparent cito, aliquando ad tempus aliquod, ſed breve, conſiſtunt: fere ad rubiolas accedunt: ſed rubiolæ diutius manent, & ſua habent tempora, & pathognomica. Et ex his quædam ſunt ſuperficiariæ, aliæ non ita humiles: item aliquando præcurrunt febrem manifeſtam, aliquando febris ſunt comites, id eſt, quarto aut quinto, aut ſexto, aut alio die apparent: & hæ ſunt deteriores, & peſſimæ, niſi febris conquieſcat. Conſuli Seguierio quum dolorem præſentiret, & quemdam extraneum calorem, quum e Senatu rediiſſet, ſtatim totum corpus erubuit, & rubiolis eſt contaminatum: & hoc non ita formidandum. Uxori Bodini & Lyſſæi febris præceſſit: illa ſeptimeſtrem partum excuſſit vi morbi, eodem modo maculatum, quo & mater: Hæc nono die morbi, qui dies ſeptimus erat ab exacerbatione, nonus ab invaſione, nam febris videbatur intermittere, cum multa ſanguinis copia falſum (ut vocant) germen excluſit, vi & morbi & naturæ, quum tamen maculæ ardorem amiſiſſent. Hæc ſunt rubiolarum argumenta, febris modo ad manum mitis, modo acerrima, jactatio & inquies corporis, membrorum confractio, ἀλυσμὸς (*n*), modo ἀνέμετος, modo ναυτιώδης, tum affecto ore ventriculi, tum ob malignam qualitatem: oculi lacrymabundi, propenſio in ſomnum, & tamen dormiendi impotentia: & idcirco maxime vix in ſomnum impendent, quod is facile interrumpatur ob tuſſim. Inter παθογνωμονικὰ (*o*) enim tuſſis, oculorum ardor & flagrantia (ut ſic dictam), raucedo cum jactatione, numerantur. 1. Alia aſſidentia & communia: appetit enim maxime partes ſuperiores malum, &

Rubiolarum ſigna.

(*l*) Serena.
(*m*) Tempeſtiva tempeſtivè.
(*n*) Anxietas, modò cum vomitu, modò cum nauſeâ.
(*o*) Pathognomonica, id eſt, affectuum index.

pulmones arteriaque aſpera facile patiuntur: unde uvulæ inflammatio multis, & deglutiendi difficultas, angina quædam ſicca (ut vocat Hippocrates) per eryſipelatoden phlogoſin, ſuffocatio inde: multis & parotides comites ſunt, & præcedunt, & ſequuntur: quæ non ſunt ita metuendæ, ſi non oriantur per translationem a partibus inferis, ſed tantum per exonerationem ipſius cerebri. Unde uni ex iſtis mulierculis nuper numeratis, quum æſtus eſſet maximus, oculorum erant lacrymæ perpetuæ, & dolores in oculo profundi, immo & coryza, & aurium dolor: ſed hæc a capite erant. Inter cætera ſiccitas in lingua maxima eſt, & implacabilis ſitis cum ἀνορεξία (*p*). Lyſſæi uxori quæ imprægnationem falſam habebat, præter morem rubiolarum, in ventre & thorace, & inguinibus maculæ & ardentes notæ paruerunt, nullæ fere in facie: unde metus erat ne in utero inflammatio conciperetur: quod facile potuit contingere, quia concurſus fuerat multus ſanguinis inanis in uterum. Et miror cur id non contigerit. Dejectiones albebant, & ſuppreſſam bilem indicabant. Quibuſcumque gravidis rubiolæ oboriuntur, abortionis metus eſt: id experientia docuit.

4. Acutor.

Illud medendi magiſtri obſervaverunt, in falſa imprægnatione, quum aperto utero excluſio fit, conſequitur quintuplo major excretio ſanguinis, quam in vero partu, aut vera fœtus abactione, ſed abortiva. Unde hoc?

Viſæ ſunt mulieres molam excreviſſe, & quarto poſt menſe verum excluſiſſe fœtum: & quædam verum habuiſſe partum, deinde longo poſt tempore velut molam excreviſſe: ut contigit Damiſellæ de Bryaco, quæ quum fere egiſſet a partu dies 20. molam quamdam excluſit. Idem vide pæne apud Hippocratem 5. *Epid.* Quum falſum germen excuſſum eſt, ne quieſcas, donec pro comperto habeas num aliud reſtet, nam tria aliquando excluduntur. In hoc metu obſtetricis ne adſtringentibus utantur, ſed aquam calidam ſupponant ex decoctione fœni Burgundiani, ut notum ſit num aliquid reſes ſit & ſuperſit.

In rubiolis, tametſi ſitis urgeat, cavendum ne potus ſit frigidus: quia quum corpus impurgatum eſt, & obſtructum eſt, uſu frigidæ augetur obſtructio, & ſic motus venenatæ materiæ impeditur.

Rubiolæ accedunt ad eryſipelatis naturam, morbilli ſeu variolæ ad herpetem miliarem.

Plerique diu ſuperſtites manent præſente partium putredine.

Qui fit ut plerique diu decumbant ægrotantes, quibus omnes partes internæ fere putrent & διαφθορὰν (*q*) patiuntur, alii quibus ſanæ ſunt partes oborto morbo facile intereant. Declaravit Dominus de Hodeville, & uxor Domini Merlæi, cui utrique partes & earum parenchyma computruerunt. Idem uxori Putrini Notarii contigerat, & neſciebant quomodo tum valetudinaria foret, quum ſpecioſa ſatis eſſet. Totum internum corpus putruerat: ac vere ſepulcrum erat dealbatum. Quia in illis nutritio fit ſpiritualis, ut ſic loquar, & per quamdam διαπήδησιν (*r*) & halitum, ut

(*p*) Inappetentia.
(*q*) Corruptionem.
(*r*) Perſudationem, Tranſſudationem.

ut tamdiu maneant, quamdiu ſpiritus recreantur: quamquam ſi morbus validus eſſet, ſtatim interirent: ſed non tam ægrotant quam languent: ut eorum morbus non ægrotatio, ſed languor appelletur, corruptis nimirum & reſolutis partibus, & officium ſuum deſerentibus. Et diu reſiſtunt, pote morbo fatum non accelerante, ſed ſenſim mole corporis, & partium compage diſſoluta: ſuperſtitibus ſpiritibus minime illuſtribus, qui euchymia alimenti ſuperſunt & recreantur. Declarat facilis eorum ἔκλυσις (*s*). nam ſi vel tantillum moventur, animo linquuntur, & ἐκλύονται (*t*): vere autem ſyncopen non patiuntur, alioqui ſtatim interirent.

Abbatiſſæ duæ viſæ ſunt cancro in mammis laborantes, quibus ſanguis cancroſam naturam acquiſiverat; quum appetebat uterum, menſtruus oriebatur fluxus, qui non facile conſiſtebat: & mammæ detumebant, & videbatur cancer miteſcere. Suppreſſis menſibus, mammæ intumeſcebant.

Viſa eſt mulier cancrum in mamma habens: huic, quum annoſa foret, menſes deſierant: tamen quadam periodo hiabat cancer mammæ, & tantus erat ſanguinis effluxus, ut eo tota perfunderetur.

Cuidam ſemen luis venereæ nondum erat extinctum: macruerat plane: tabis magna ſuſpicio. Quæſitum an ad diætam & decoctum adigeretur? Non eſt viſum utile. Litus ex mercurio blandus & ſuffitus eſt inſtitutus: Convaluit. Nam anima morbi non alio remedio erat tollenda. Alioqui uſu hidròticorum in mortis periculum conjectus fuiſſet. *Corpora macra & ad tabem propenſa hidrotica non ferunt.*

Duos hos verſus mandare memoriæ oportet, quibus explicatur temporum varietas & dierum, quibus Natura in concepto conjectoque in uterum ſemine vim ſuam prudentiamque exercet, atque explicat.

„ *Sex in lacte dies, tres ſunt in ſanguine terni,*
„ *Bis ſeni carnem, ter ſeni membra ſigurant.*

Id eſt, ſexto a conceptu ſatuque die id quod in uterum conjectum eſt totum lacteum apparet: Ad decimum quintum vero diem, ſi forte effluxio ſit, jam affuſo ſanguine ſemen perfuſum eſt, ita tamen ut carnis ſpecies non referatur. Sed ſatis apertum eſt ipſius carnis argumentum die viceſimo ſeptimo, ſanguinis ipſius affuſione, mora ac coalitu. Quadrageſimo autem, ductis jam lineis partium omnium, membrorum coaptatio conformatioque apparet: ac tunc ad animam cœlitus infuſam idoneum relinquitur receptaculum. 2.

Sectus quidam nobilis eſt a lithotomo: extracti ſunt lapides tres. Mirum eſt quod illi contigerat: nam ante annos triginta aut quadraginta ita pigra alvo erat, ut ea non ſolveretur, niſi clyſmate, aut alia arte. Hujus rei cauſas varii machinabantur: ſed cadaveris apertio rem aliter habere demonſtravit: nam inteſtinum jejunum ita anguſtum & cartilaginoſum deprehenſum eſt, ut vix per illud chylus deflueret; itaque diu *Coarctatio jejuni inteſtini cartilaginoſi cauſa adſtrictionis alvi.*

(*s*) Animi exolutio. (*t*) Animo exſolvuntur.

diu morabatur in eo, tum propter anguſtiam, tum propter impeditum motum periſtalticum. Quod notandum eſt.

Quæritur ita : Si corpus purum eſt & apertum facile ſuſcipit, & attrahit contagionem ab aëre : nam hic facilius ſubit corpus patens, quam obſtructum occluſumque. Sed qua ratione aër corpus ſubit per arterias? Nam aut attrahunt aërem & qualitatem venenatam, dum contrahuntur, aut dum dilatantur. Neutro modo : non enim dum contrahuntur, expellunt enim potius. Neque dum dilatantur : nam dum dilatantur, cor contrahi videtur, ideo non excipit ab arteriis dilatatis.

Quomodo fit paralyſis? per obſtructionem, inquies. At obſtructio eſt corporum cavorum : nervi non ſunt cavi : ergo per eorum obſtructionem frigidi affectus non oriuntur. Relinquitur ut per obturationem id fiat : obturatio vero eſt oſculorum : at obturatis vaſis non poteſt impediri affluxus facultatis; immo ne ſpirituum quidem. Quid itaque reſtat?

Syrupus violatus poſt purgantia medicamenta.

Solebat Fernelius poſt uſum medicamentorum purgantium, præſertim rhabarbari, & eorum quæ reſiduam aliquam ſiccitatem faciunt, dare magna ſatis copia ſyrupum violatum aqua diſſolutum. Et hæc agendi ratio probatur valde.

Aurelianenſi mercatori perfugæ a deſtillatione ferina dolor vehemens oboritur ad claviculas : hic ſuppuratum. Quum relevatus a morbo videretur, empyicus factus eſt; pus cuniculos ita egit in thoracem & ventrem, ut ſex ſeptemque emiſſaria fecerit : tamen inde miraculo convaluit.

In Cap. 2. lib. de compoſ. Medic. ſecundum locos.

An tutus aloes uſus in iis quibus hepar calidum eſt? Hepar ipſa aloe non tranſcendit ac ſuperat niſi in majore ſit quantitate, ait Galenus : itaque vix ullum incommodum ſequitur in talibus ab aloe. At eodem in loco ait Galenus, niſi multæ obſtructiones ſint præviæ in quas aloe agat, ſi hepar calidius ſicciuſque fuerit, magna inde clades ſequitur.

Rigores aut ſudores inanes tranſlationem ad caput afferunt ſymptomaticam.

Mirum illud quod aliquando a Veteribus obſervatum eſt, rigores inanes & qui fruſtra fiunt, tranſlationem ad caput afferre ſolere ſymptomaticam. Quod in Domino de Grosbois deprehenſum eſt, cui quum periodici eſſent horrores, illi aut arte, aut caſu ceſſantes comatoſam in cerebro diſpoſitionem attulerunt. Id quoque verum perſpicitur in Monſpeſſulo ſatellite Regio, cui dolor cum æſtu ſummo caput occupat ineuntibus paroxyſmis, quum non oboriantur rigores qui oboriri debent; nam quum rigores iſti apparebant, nihil tale contingebat. Id quod de rigoribus dicitur, idem de ſudoribus audiendum : nam quum vel arte, vel vi elicitur ſudor corpore pleno, quoniam exprimitur vi quadam, ſi ſit inanis, aut ſi fruſtra elicitur, tranſlatio fieri poteſt ad caput. Id quod verum eſſe experientia comprobavit.

Rheum niſi rite præparatum infarctus auget.

Rheum barbarum aut ſimilia præſcribunt plerique initio morborum, etiam quum ſumma obſtructio eſt : an hoc commode fit? Nequaquam : nam malum exaugetur. Tamen quidam ex noſtratibus aliam rationem utendi rheo barbaro innocue, & citra obſtructionis augmentum excogitaverunt : macerari jubent taleolas rhabarbari in lib. j. aquæ, additis cinnamomo & paſſulis : de ea aqua uncias ſex aut octo præbent : tale decoctum

coctum vias & meatus, anfractuſque meſenterii facile penetrat, nec eo modo obſtruit, quo quum ejus expreſſum parva quantitate exhibetur. Et tale decoctum proficit plurimum in iis quibus meſenterium obſtructum eſt, & uligine plenum.

Ad purgationem puerorum idem fere convenit: nam in magna aquæ copia maceratur, aut ſenna, aut rheum: deinde ex ea aqua paratur aut decoctum inſtar ptiſſanæ, aut ſimile aliquid: deinde mirifico profectu uſui datur.

Joanni Formagæo febris quartana. Eum diuturnitatis pertæſum eſt. Ad eam abigendam, Empiricorum conſilio, paratum deſtillatum aceti in alambico extracti, infuſionis micæ unius panis. Hujus liquoris hauſtum vomitus eſt inſecutus. Febris quievit. Sed iſta quies & fucata ceſſatio majore malorum cumulo ægrum locupletavit: nam totum corpus ſcabie infectum eſt: iſchias inſecuta: articulorum dolores, immo & 3. arthritis ipſa. Sic iſtorum malorum pullulatione novit, quanti referat contumacis obſtinatique morbi curſum interrumpere velle.

Cur arthritis & quartana Medicorum vulgo cenſetur opprobrium? Cur melancholici edaces ſunt? Melancholicos paſſim edaces eſſe cenſuit Galenus, quod a corpore lienis refluat per vas venoſum in ventrem ipſum ſuccus melancholicus acidiuſculus, proritandæ appetentiæ accommodatus. Sed & alia ratio reddi poteſt, cancroſa diſpoſitio in liene: ut quibus lien putris eſt & corruptus. Duabus enim de cauſis iſti ſunt & voraces & edaces, tum quod lien laborans & infirmus non defæcet corpus a ſucco melancholico, tum quod inſtar cancri depaſcatur alimentum. Sed ſi hoc verum eſt, cur quibus in pulmone ulcus depaſcens conceptum eſt, hi melancholicorum more vitio lienis laborantium, cibi & potionis non ſunt valde appetentes? Præclara quæſtio: De iis quibus putris & vitioſus erat lien & edacitas ſumma erat, patet exemplo Caroli d'Herville Palleaquæi & Joannis Formagæi, cui utrique putris erat lien, & edaciſſimi erant. Nec ab iis longe abeſt Dourſæa Præſes, in qua male affecti lienis argumenta multa ſunt; accedit & iſta lupia regioni lienis adnata. Melancholicos iſtos & lienis vitio laborantes capparum uſus juvat, & vini uſus cum pane infriato, & oleoſarum uſus rerum.

Melancholici edaces tum ob acidum ſuccum in ventrem per vas breve refluentem, tum ob cancroſam in liene diſpoſitionem.

Iſti Joanni Formagæo, de quo ſupra, mirum quod contigit: nam derepente ab anevriſmate interiit. De eo amplius dicetur in hiſtoriis noſtris.

Ruzæo Cantori incredibile quod contigit. Pedis pollex doluit, & 4. 5. inflammatio erat, moxque liveſcere pars videbatur. Iſtud negligebatur initio, quum tanti eſſe non arbitrarentur. Mox intacta cute, nullaque manifeſta mutatione in ſuperficiem incidente, ſerpſit ita ſubtuſque cuniculos egit malum, ut omnes pæne tendines & nervoſas partes, quæ illic plurimæ ſunt, corruperit. Tunc quum ſepticam iſtam qualitatem malignumque humorem deprehenderent Medici, cutim inciderunt profunde, ut putrenti humori via pateret. Et quod mirum magis, idem in thorace contigit, ut coacti fuerint Medici totam carnem coſtis obſi-

tam incidere. Tandem σφακελώδης (u) interiit. Hoc veteres obſervaverunt, ac præſertim Hippocrates *in Epid.* de eo cui pes ex pollice dolere cœpit, & puſtulæ nigræ apparuerunt, qui ſecundo die morbi delirus & inſanus periit: Et de Calvo, cui dextrum femur derepente doluit, & dolore circa tertium diem deſinente, inſaniit; quartoque interiit. Ubi annotat Galenus, animadvertendum eſſe in doloribus iſtis repente oborientibus ne quid procatarcticum ſit, ut ne offenſa fuerit pars, contuſa aut læſa noctu forte fortuna: nam in ejuſmodi doloribus ait: *Nec præcipitanter timidum, nec temere ſecurum Medicum in iſtis doloribus eſſe oportet.*

Hiſtor. 5. ſectio. 3. lib. 3. Epi. & Hiſtor. 9. ſect. 3. lib. 1. Epid. Et Com. in par. 17. lib. 2. Prorrh.

Illud vulgo dicitur, alias catarrhum febri præcurrere, alias febrem catarrho occaſionem eſſe: atque tum aliter atque aliter ſeſe gerere oportet. Quoties catarrho febris conjuncta eſt, ſi externæ cauſæ excuſatio nulla afferatur, febris ipſa catarrhi auctor eſſe dicetur. Atque tum videre primum oportet, quod ab Hippocrate ſcribitur *lib.* περὶ νούσων (x), & *lib. de morbo ſacro*, ubi docet per διάχυσιν (y) in cerebro fieri derivationem pituitæ a partibus ſupremis ad partes inferas; declarat multæ urinæ ejuſque tenuis excretio. Si febris catarrhum provocat, in febrem incumbere oportet: at ſi catarrhus dum in vaſis humores conturbat caloremque alienum excitat, & proinde febrem, febris negligenda; ſymptomatis enim rationem habet.

6. Andreæ Baillæo Conſulis Regii filio, annos 20. nato, magna ſanguinis per os rejectio: valde pulmonibus metuitur: omni arte pulmonibus ſtudetur: forte fortuna dum hypochondria manu blande continguntur, pulſus percipitur, ac veluti παλμός τις (z): necnon ab hypochondriis decurrentis ſanguinis ac partes ſuperiores affectantis curſus percipiebatur, ac ſi manu ſanguis duceretur: prout partes ſuperiores petebat, horror quidam excitabatur; at tum confertim rejiciebatur e pulmonibus. Talis rejectio erat hæmorrhagiæ loco, quæ juvenibus erat familiaris. Relictis tum præſidiis quæ pulmoni dicabant, converſum eſt ad hypochondria ſtudium. Expurgata innumera colluvie prærepta eſt ei rejectioni ſanguinis occaſio. Quod notandum valde eſt.

Galen. Com. ad Aph. 15. lib. 6. ubi videtur omnem e pulmone excretionem valde damnare.

In acceſſionibus, contra præceptum Hippocratis, dare cibum oportet bilioſis quibus os ventriculi bilioſis humoribus tentatur facile & exquiſitioris ſenſus eſt, febribus ſyncopalibus laborantibus, morbo extenuatis, & famelicis melancholicis: alioqui facile eis linqueretur deficeretque animus.

Fernelius contra c. 10. lib. 5. Path.

7. In falſa imprægnatione alias mola excernitur tertio aut quarto menſe, tardius celeriuſque; alias ſemen, quod juſtam figuram coaptationemque membrorum, vi prolifica evaneſcente, non eſt nactum. Quum falſum eſt ſemen ſeu germen, ut ajunt, falſaque & ementita imprægnatio eſt, ſecundinas exſpectare oportet: ſed quum mola adeſt ſecundinæ nullæ ſunt. Itaque

Molæ & ementitæ imprægnationis ſigna.

(u) Sphacelatus, corruptus.
(x) De morbis.
(y) Effuſionem.
(z) Palpitatio quædam.

Itaque hoc valde diligenter diſtinguere oportet, ne aut tardius fluentem ſanguinem reprimas, aut citius quam opus ſit. Si de ſecundinis retentis ſuſpicio eſt, cave ſanguinem ſiſtas. Quum falſum germen eſt, id quod excernitur lacteum, & veluti innatans eſſe videtur: quum mola eſt, corpus informe & indigeſtum apparet: ut Advocati Guerardi uxori contigit, quæ cum larga ſanguinis effluxione quadrimeſtrem molam exegit. Sed miror cur non paſſa ſit purgationes pelliculoſas, & caſſibus aranearum ſimiles: quum Hippocrates dicat iis mulieribus quum pepererint, tales fieri excretiones, ſi dum geſtarent tumidiuſculæ fuiſſent, alias atque alias febriiſſent, caput doluiſſent, &c. Quod huic mulieri maxime contigit. Hippocrates 1. *de Morb. Mulierum.*

In iis defluxionibus quæ repente & affatim in faciem incidunt, præſertim ſi fauces appetant, vide ut quamprimum emiſſarium in os ipſum moliaris: alioqui repente ſuffocationis metus ingruit: Griffonis uxor ſatis aperte id declaravit.

Quum obſtinato animo dolores oculorum & ophthalmias divexare conſpicis, ne obſtinate contra malum pugnes: ſed remiſſionem aliquam & inducias aliquas naturæ concede. Verum enim conſpicimus quod a Celſo dictum eſt, *Oculorum morbi fruſtra multis remediis vexantur, per ſe ipſi ſaneſcunt.* In Navarrea domo qui puer decumbebat, ſatis aperte id declaravit; ac de eo comperimus illud verum, quod Hippocrates ſcripſit: *Oculi lippientes optime permutantur, ſi & lacryma, & ſordes, & tumor ſimul fieri inceperint. Si vero lacryma ſordi fuerit admixta & non valde calida, ſordes autem alba fuerit & mollis, & tumor levis & ſolutus, ſi hæc ita habuerint, oculus conglutinabitur ad noctes, ut doloris expers ſit, atque hoc modo res minime periculoſa fuerit ac diuturna. Si vero lacryma procedit multa & calida, cum pauciſſima ſorde ac parvo tumore, atque hoc tantum ex altero oculo, tunc diuturnum valde malum fuerit, verum non periculoſum. Et doloris expers eſt hic modus & judicationem exſpectare oportebit ad viceſimam aut* 40. *diem.* Ratio horum dictorum in promptu eſt.

Oculorum morbi fruſtra multis vexantur remediis.

Lib. 2. Pror.

Servo cuidam Nobilis Sueſſionenſis per dies aliquot e naribus ſanguis noctu diuque fluebat: ad ætatem hæmorrhagia iſta referebatur, ac nulli movebat ullius mali eventus ſuſpicionem: expers febris non erat: tandem victus malo, quum reliquos dies egiſſet ὀρθοστάδην (*a*), decubuit; febris 8.
ad manum mordax & validiſſima: nox implacida: mane quum deſideret & deſurgeret ad deſidendum, laxatis veluti fibris, ſurſum deorſumque excreta ſunt multa fœtentia: & vomitio erat humorum viridium: pulſus concidit: hora duodecima repente interiit. De eo verum eſt, quod Galenus ſcripſit quodam in loco: *Excretiones omnes fœtentes ſunt pernicioſæ.* Et mirum non eſt, ſi denuo non fuerit accenſus calor, quod per febrim naturalis calor conſumtus pæne fuerat, licet uno die tantum vehementia iſta febris apparuerit. Nam Galenus dum reddit rationem, cur Pythion ſecundo die morbi factus fuerit βραχύπνους (*b*), quum magnus & frequens ſpiritus

(*a*) In erectum ſtando.

(*b*) Breviſpirus.

Hiſtoria 3. ſect. 3. lib. 3. Epid.

ſpiritus eſſe deberet, ſcribit: *Quum hic non ſit magnus & frequens ſpiritus, qui ratione febris adeſſe deberet: Reſpondemus, ait; primo quidem die calorem febrilem per putreſcentes humores accenſum, & febrilem ipſum digeſtum eſſe, relictum vero nativum adeo infirmum, ut jam prius ante exſtinguatur, quam denuo febrilis accendatur, veluti fervefactis qui computreſcerent ſuccis.* Atque de eo verus Aphoriſmus: *Quibus ex morbo acuto, aut vulnere, ſive quovis modo alio extenuatis nigra bilis, ſive velut ſanguis niger deſubter exierit, poſtridie moriuntur.* Extenuatus erat porro ſanguinis profluvio: Et quod de excretione atræ bilis aut veluti ſanguinis nigri dicitur, idem, meo judicio, de alia excretione, quæ corruptionem partium indicat, poteſt confirmari.

Aphor. 23. lib. 4.

Quum lichenes, aut lepræ, aut leucæ apparent in corporibus noſtris, an ſunt in numero morborum hi affectus nominandi, an ſunt partium mandantium mittentiumque abſceſſus tantum? Placet quibuſdam vitia hæc morbos eſſe per ſe cutis, nec recurrendum eſſe ad partes internas, nec has validis medicamentis fatigandas eſſe, tamquam fomites horum morborum, quum cutacei affectus ſint, utpote corruptione alimenti in ultima aſſimilatione. Immo volunt in Elephanticis ſpectandum eſſe illud vitium externum, nec penitius agendum eſſe, quaſi totum corpus internum prius elephanticum factum ſit, quam externa facies corporis contaminetur. Quæ opinio fuit Archigenis apud Aëtium, hujus hæc verba: *Elephantiaſis non ſolum ob id gravis eſt, quod indiſſolubilem ferè habeat ſtructuram & apparatum, ſed quod principia generationis ejus ferme ignota ſint. Quum enim circa ſuperficiem ſigna apparent, tunc non gignitur, ſed perficitur, intus a viſceribus facto initio, & progreſſu uſque ad cutim dilatato: quare non eſt abſimile tumentes eminentias etiam in internis oboriri.* At huic opinioni refragantur, quaſi fieri poſſit ut tam fœda cutis infectio contingat interiore corpore non infecto: ut etiam ictericus quis fieri poteſt, puro exſiſtente corpore interno: ac ſi vernaculo proprioque partis vitio alimentum ſuum corrumpentis hoc contingat: Unde Hippocrates; *Ubi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore naſcuntur, dejectiones inſpice. Si ſimiles ſanis, tutum eſt corpus alere.* Sic interno corpore puro exſiſtente progerminant tubercula in cute. Forte & huc pertinet locus de latis puſtulis & pruriginoſis cujuſdam Simonis, cujus vitium erat tantum cutaceum: Sed omnium apertiſſime Hippocrates de his ſcripſit: *Impetigines & lepræ, & vitiligines quibus quidem pueris aut juvenibus quippiam horum fuerit, aut paullatim conſpectum in multo tempore augeſcit, his non putare oportet tale ἐξάνθημα (c), id eſt, ejuſmodi eruptionem eſſe abſceſſum, Græcis ἀπόςασιν (d), ſed morbum. Quibus vero horum quid factum fuerit multum & derepente, hoc ſane fuerit abſceſſus. Fiunt autem vitiligines ex lethalibus morbis, ut eſt tabes: lepræ vero & impetigines ex morbis ab atra bile.* Hic locus valde præclarus eſt, & hunc ſenſum habet meo judicio.

Cap. 120. ſermo. 13. Tetrab.

In morbis cutaneis habenda ratio partium internarum, a quibus prima mali labes oritur.

Aph. 15. lib. 2.

Part. 30. ſect. 2. lib. 6. Epid.

Lib. 2. Prorr.

Lepra,

(c) Efflorescentia. (d) Abſceſſum.

Lepra, vitiligo, impetigo tribus modis in corpore apparent: vel enim 9.
tamquam morbi ſunt, vel tamquam abſceſſus, vel ut tertium quid apparent, id eſt, quod ambigat inter morbum & ἀπόςασιν, ut paullo poſt dicemus. Exempli gratia; Socrates quum olim cutim nitidam puramque habuiſſet, ſenſim illa mutari cœpit, defloreſcere, conſpurcari, aut exalbeſcere, aut ſcabritie exarari, ſic ut contra vim remediorum ſerpat vireſque acquirat malum ipſum: tunc non dicetur abſceſſus, ac ſi morbi cujuſdam conſequens exſiſtat, ſed vere morbi nomen merebitur, utpote contractum malum ex prava alteratione alimenti in ſuperficie, & totius ſubſtantiæ vitio; ac tunc in externum illud vitium incumbere oportet, non laceſſitis per medicamenta purgantia partibus inteſtinis: nam ipſius mali ὕπαρξις, ἡ ὀσία, καὶ ἡ ψυχὴ (*e*), id eſt anima ipſius morbi in 10.
corpore externo conſiſtit. Sed ſi iſta efflorescentia eruptioque (nam nomen ἐξάνθημα, ἀπὸ τοῦ ἐξανθεῖν ductum, generaliter amplectitur quicquid aliquo modo in cute exſiſtit, emergit ac effloreſcit:) derepente contingat, ἢ ἄλις (*f*), id eſt, ἀθρόως, confertim ac ſimul fere totum, (ut ſic dicam) non morbi, ſed ἀποςάσεως appellatione donabitur: ut quum vel die critico, vel non critico, præeunte febre, auriginoſo colore cutis maculatur, abſceſſus eſſe dicitur, non morbus: item quum aut vitio hepatis aliquo, aut immoderato hauſtu aquæ in cauſo abdomen derepente ac confertim intumeſcit, non morbus, ſed ἀπόςασις vocatur: ſin ſenſim intumeſcat, tametſi forte in partibus imis vitium latens ſit, a quo principium malum duxerit, abdominis morbus, non abſceſſus dicetur: eodemque modo videmus multa in cutim efferri, quæ dubitamus an ſint ut morbi exiſtimanda, an ut ſymptomata, an ut abſceſſus, ut tempore auſtrino aut peſtilenti quum morbilli erumpunt vaganturque & variolæ, & id genus reliqua, alias ut morbi, alias ut abſceſſus ſunt. Quum aut incipiente febre, aut aliquando febre nondum apparente, aut paullum progreſſa febre cutis puſtulis iſtis inducitur ac inficitur, quibuſdam veluti initiis ac rudimentis modo in ventre, modo in thorace, modo in facie apparentibus, talis eruptio morbus dicetur: ac revera febris quæ tum adeſt ſymptomatica, non eſſentialis eſſe dicetur. Sin die critico provectaque febre eruperit aliquod tale ἐξάνθημα, ut Hippocratis 1. *Epid.*
more loquar, non morbus, ſed abſceſſus nuncupetur. Atque ideo Hippocrates in hiſtoria de Pythione aut de Sileno narrat octavo die ecthymata paruiſſe, quæ non profecerint, tantum mortem diſtulerunt, quæ paullo ante advenire debuiſſet: ſed tali excretione, licet & toto excretionis modo, & natura ipſa ſymptomatica fuerit, natura aliquatenus re- 11.
creata eſt: atque iſta ecthymata in abſceſſuum numero erant reponenda. Galenus *in Comm.* ideo ait non profuiſſe iſtam eruptionem, quod ea non fuerit analoga, nec digna morbo: oportet enim ἀξιολόγους (*g*) eſſe abſceſſus,

(*e*) Exiſtentia; ſubſtantia; & anima *morborum.*

(*f*) Confertim; cumulatim.

(*g*) Inſignes, & effatu dignos.

abſceſſus, ſi modo ſint profecturi. Hippocrates illo loco τῶν προῤῥητικῶν (*h*) ſuis definitionibus ac diſtinctionibus rem totam determinavit. Tria proponit ut explicet, quomodo vitiligo, aut impetigo (quod idem de cæteris affectibus audietur) dicatur morbus; Primum eſt, *Si pueris aut juvenibus vitii rudimentum apparuerit*; Secundum, *Si paullatim conſpiciatur*; Tertium, *Si multo tempore augeſcat*: Ac ſi dicat, ut cutaceum vitium dicatur, jamque & fomite & ſemine mali in cute ipſa exſiſtente cutis morbus credatur, tria maxime quæruntur, ut jam olim quædam primitiæ morbi ac incunabula apparuerint; ut ejus creſcentis augmentumque capientis notæ conſpiciantur; denique ut progreſſu temporis ſuam perfectionem abſolutionemque accipiat: quod in vera Elephantiaſi maxime conſpicitur. Contra ut abſceſſus & nomine nota charactereque inſigniatur, quæruntur alia tria tribus ſuperioribus contraria, ut nil olim aut puero aut adoleſcenti apparuerit, ut repente oboriatur, ut multum, id eſt, ἀθρόως (*i*) id fiat: tunc enim ἀπόςασιν vocabis ac ſymptoma: utpote cujuſdam mali latentis ac inteſtini ſobolem ac argumentum. Sed in funeſtis morbis, ut in phthoe, & cachexia conſummata, ſi forte aut vitiligo, aut aliquid vitiligini impetiginique ſimile apparuerit, (ut nos in phthiſicis, modo pedes & faciem valde intumuiſſe vidimus, modo totum corpus, ac ſi ὑποσαρκίδιος (*k*) fuiſſet) illud tamquam promiſcuum erit, utpote & ad abſceſſus, & ad morbi naturam ſimul accedens: ſed proprie ſymptoma vocatur.

In libris de morbis.

In febribus continuis quum ſanguis ὀρῤοῦται, ut loquitur Hippocrates, id eſt, ſeroſam naturam acquirit, ut humiditas naturalis ſanguinis quæ blanda eſt in ichorem & ὀῤῥὸν (*l*) vertatur, unde orgaſmus & incitatio, & dolorum ſubita origo, ſi detrahitur ſanguis bis terve e brachio, illaudabilis vitioſuſque apparet in vaſculo: ſin eodem die fluat αἱμοῤῥαγικῶς (*m*), ut ſic loquar, laudabilis eſt, & tamen eodem modo ſolvit tepefacitque febrem quo ſanguis e gibbero demptus; unde hoc fit, quum idem ſanguis videatur eſſe? Immo narrant raro admodum e vena cephalica corruptum detractum fuiſſe. An quia ſanguis, qui e baſilica trahitur, magis materialis, & ideo corruptionis notæ facilius in eo apparent, contra qui e capite fluit floridulus & ſpirituoſus? Tamen qui e capite manat corpus & molem habet. At nos dicimus, ſi ſanguis moram in cerebro traheret, æque corruptus efflueret atque is qui e brachio, quia mora vitium contraheret. Qui e brachio ducitur, quoniam a magnis vaſis fluit ac virtute naturæ, facultas excretrix in eo ſuam vim docet, quod retento ſinceriore ſanguine, impurum coëffundit. In uxore Martini Chirurgi quum dolor ingens præceſſiſſet capitis, hæmorrhagia fluxit ἀθρόως multus ſanguis corruptus: at moram traxerat. Et in abſceſſibus pone aures quum feritur cephalica vena putris educitur. *Hippocratem ſecutus Ariſtoteles ait capitis ſanguinem tenuiſſimum, reliqui corporis craſſiſſimum.*

E vena cephalica & naribus ſincerus ſanguis ſæpe fluit, at qui e baſilica detrahitur magis corruptus eſt.

12.

Sunt

(*h*) In prædictionibus.
(*i*) Cumulatim.
(*k*) Hypoſarcidios, hydrops.
(*l*) Serum.
(*m*) Per hæmorragiam, ſeu profluvium copioſum.

Caphura coeundi impotentiam adfert.

Sunt qui caphuram macerant in aqua plantaginis ad ignes ſacros; hoc multis non placet: immo rodere ac calefacere caphuram volunt. Narrant quidam uſu rerum caphuratarum coeundi impotentiam accidiſſe: immo omnes partes quæ generationi devotæ ſunt, effœtæ languerunt.

Jam annotavimus ante maxime laborare Medicos quum mulieri gravidæ fluor ſanguinis contingit: fere enim adeſt aborſus. Itaque conſulendum mulieribus ut ſeſe domi contineant: & omni ratione impediendus eſt curſus iſte: Et quum advenerit pariendi tempus, tum Medici erit prudentis videre an iſte ſanguinis curſus intercipiendus ſit, an non.

Humorum motus ſequendus eſt in morbis.

Nos ſæpe forte incidimus in ægros, qui in febrium alias continuarum, alias ad intermittentes accedentium paroxyſinis de laterum dolore adeo queſti ſunt, ut Medicos ad ſectionem venæ adegerint, & eſt ſecta vena feliciter. Numquid initio paroxyſmorum ſectio venæ conveniet? Item datum ſæpe pharmacum initio paroxyſmorum ſatis feliciter: & paroxyſmi remiſſiores facti ſunt. An non ſequendum Arabum conſilium, qui initio morbi paroxyſmorum medicamenta præſcribunt, ut facilius deturbent morbi cauſam dum in motu eſt?

Mulier quadraginta dies fœtum gerens dum rure Lutetiam profecta eſt
cœlo parum ſereno & tranquillo & equo inſidens; quum ab equo deſiliit
hoſpitium petitura forte ſororem ſuam nacta eſt, eamque amiciſſime am-
plectitur: paullo poſt tenebricoſum quid ob oculos obverſatur, nec am-
plius poteſt conſiſtere: hinc aphonos jacet, ac primum ſtertit ac ſi ſuf- 13.
focante catarrho premeretur: convellitur: nulla ratione reſtitui potuit:
omnia tentata ſunt: convulſiones perſeverant: ſex horis poſt moritur.
Aperto cadavere pulmones inveniuntur corrupti ac ſanie fœtenti ac olida *Mors ſubitanea a catarrho ſuffocante.*
repleti. Sed hoc non fuit cauſa tanti morbi, quamquam juvare potuit.
In cerebro nil fere alienum compertum eſt. In ventriculis aliqua erant
corpuſcula, ſed adeo tenuia & exilia ut parvi eſſent momenti. Accepi-
mus eam huic morbo alias obnoxiam fuiſſe: erant hæc epileptica. Et non
interiiſſet niſi convulſiones aſſiduæ fuiſſent: nil enim eſt quod tam vires
frangat. Vitium illud pulmonum, de quo dictum eſt, ad ſubitam iſtam 14.
moriendi occaſionem aliquid forte attulit.

Corpora noſtra non ferunt venæ ſectionem ad animi deliquium.

In ſectionibus venæ multa vulgo obſervari debent, quorum cognitio ad medendum apprime confert. Atque in primis notandum illud, quod Galenum obſervaſſe dicunt, ut ſumatur a viribus detrahendi ſanguinis indicatio. Nam ſæpe incidunt leipothymiæ terrificæ: quas quamquam Veteres non reformidabant, immo ad eas uſque ſæpe ſanguinem ducebant, noſtris tamen temporibus terrorem ſæpe inſerunt, nec tutæ ſunt in nobis, quorum corpora ſunt molliora & languidiora: Olim non tam periculoſæ, ut pote corporibus robuſtioribus. Atque quæ ſequebantur leipothymiæ, & a priſcis laudatæ, tantum ratione evacuationis magnæ & confertæ aderant, & tunc minus intendunt periculi: Sed nulla fere præeunte evacuatione ἐκλύσεις καὶ λειποθυμίαι (n) inſequuntur, quod declarat mag-

G 2 nam

(n) Exſolutiones, Leipothymiæ ſeu animi deliquia.

nam virium imbecillitatem, & facilem valde ſpirituum diſſipationem. Atque labantium virium, adventantiſque λειποψυχίας (*o*) argumenta ducuntur ex pulſu: nam frequentior quum eſſe incipit, & intercalarem intermiſſionem, aut inæqualitatem habet, tunc jam certum ſit de futuro deliquio animi. Sed hic falli non oportet: nam ſi ſemel hoc fiat, quavis mutatione in pulſu terreri, & ab inſtituto revocari puerile eſt ac meticuloſum nimis. Sed ſi ſubinde hoc eveniat, tunc avocari oportet ab inſtituto curſu.

Intercalaris pulſus venæ ſectionem non dehortatur.

In multis, præſertim jam grandioribus ætate, intercalarem pulſus intermiſſionem καὶ ἀνωμαλίας (*p*) obſervavimus quum de ſecanda vena dubitaretur, nec tamen ſumus retardati: nec enim hoc debet a vena ſecanda divertere, præſertim ſi alias pulſus magnus & validus, compenſans iſtam inæqualitatem: inæqualitas enim ſæpe eſt a plenitudine, immo eadem plenitudo pulſum intercalarem facit. Eadem inæqualitas in pueris dormientibus, & iis quibus pulmonum læves arteriolæ obſtructæ ſunt, ſæpe obſervata eſt, & tamen periculum abfuit.

Somnus non concedendus a venæ ſectione.

Quæritur ſæpe an ſomnus concedendus a phlebotomia? Obſervatum aliquando indulto ſomno poſt phlebotomiam cuidam illuſtri Domino non multo poſt mortem obrepſiſſe: In ſomnum repentinæ tantæ calamitatis cauſa relata eſt. An non ea experientia eodem exemplo terrere nos debet? Quoniam videmus paſſim Medicos gratificandi ægris gratia theorematon artis ſuæ deſertores, nil perinde eſſe putare an quis a ſecta vena dormiat, an non. At ſi vires ſint imbecillæ, verendum eſt ne ſi ſomnus interdicatur, vigiliis frangantur magis. Verendum quoque eſt, ne eodem ſomno intro revocati ſpiritus & ſanguis refrigeratis partibus extimis grave aliquod periculum creent. Sic in iis rebus morte infauſtoque aliorum eventu moniti, ne quid tale eveniat videamus.

Colici doloris & dentium remedia non vulgaria.

In colico dolore, præſertim circum ventriculum vexante, conferre dicunt juſculum ex ſucco amygdalarum dulcium cum granis aliquot piperis longi ex vino Hippocratis pauco.

Vidimus cuidam acerbitate doloris colici detento placatos eſſe dolores adhibito umbilico modico emplaſtro cauſtico & veluti eſcharam faciente, & intus foras evocante: quomodo etiam in doloribus dentium deforis extremo maxillæ inferioris eſcharoticon miro profectu applicant quidam. Vidi mulierem gravidam in dentium gravi dolore cineres calidos, donec ſtigma notaque inureretur, temporibus adſperſiſſe: hinc dolores ceſſaverunt. Pericula iſta debent nos cautiores & ſcientiores reddere ad excogitanda affinia remedia, ſed illis aliquanto tutiora.

Multas mulieres obſervavimus, quibus immodicus ſanguinis fluor per nares contigit aut per uterum: incredibile dictu qualia eis contingant: quorum tamen tenenda ratio ut eis accommodate medicina fiat: nam in earum morbis depellendis alia ſequenda via eſt, quam quæ vulgo teritur: alioqui graviſſimus error committitur. Iſtæ mulieres quibus, ut

prædixi,

(*o*) Animæ defectionis ſeu deliquii. (*p*) Et inæqualitatis.

prædixi, large fluxit ſanguis, catarrhis & refrigerationibus cerebri ſunt obnoxiæ : ſi quos patiuntur morbos, ii longiſſimi ſunt : & ſi calidiuſculo erant hepate, fere hemitritæis morbis tenentur : nam a prima conformatione calor iſte immodicus eſt progenitor & procreator bilis acris : frigiditate cerebri, & aliarum partium quarumdam, præſertim ventriculi, qui eſt pars exſanguis, pituitoſus humor gignitur : & a confuſione utriuſque hemitritæi naſcuntur : & quæ eas moleſtant febres calorem habent acerrimum : quia non retunditur calor nec regitur ab illa humiditate nativa, quæ jacturam damnumque paſſa eſt, ob immodicum fluorem ſanguinis, in quo caloris ſedes eſt. Unde enim contingeret laxitas alvi ob immodicum fluorem ſanguinis, auctoritate Hippocratis, niſi vis calori naturali inferretur? Denique hoc verum eſt, ubi ſemel calor alienus inductus eſt, is vere imprimitur hepati, quia nativo humido maxime deſtituitur. 15. *Sanguinis fluor immodicus catarrhi cauſa.*

16. Denique in iſta corpora inducitur quoddam frigus poſitivum, ut vocant Veteres medendi magiſtri : & notandum eſt illud in talibus corporibus : Si rigores aut horrores contingant periodici aut ſimiles, durant diu valde; immo etiam dum febriunt ignorant an plus caleant, an frigeant : Gravillæa Domina & Maria Tarteron id declarant : nam perpetuo queruntur de capite narrantque ſe ſenſum glaciei ſimilem in ſutura coronaria percipere; de ventriculi infirmitate & refrigeratione ſunt ſollicitæ : quod cur eveniat mirum non eſt. Denique horrores perpetuos fere in rachitide percipiunt. His ſecare venam ſæpe tutum non eſt : ut nec mulieribus ſiccis & ſqualidis, quas in leipothymias videmus incidere exigua etiam ſanguinis detractione. Et Hippocrates 2. *de morb. Mulier.* docet quam malignus reddatur ſanguis, quum evacuatione præcedente bilioſus redditur.

ANNOTATIONES.

1. *IN febribus & continuis & intermittentibus, præſertim ſi differatur ſectio venæ, & febris vires eundo acquirat, puſtulæ apparent, quæ non ſunt malignitatis ullius, ſed ingentis æſtus argumenta : ut in Damiſella du Four, tertiana febre laboranti, ſimilis efflореſcentia apparuit in febris paroxyſmis.*

2. *Et Hippocrates* lib. de alimento *ita ſcribit* : Ad figurationem ſoles triginta quinque, ad motum 70. ad perfectionem ducenti & decem. *Et ſub finem* ſect. 7. lib. 6. Epid. Quicquid in 70. movetur, in triplici perficitur : & in 90. movetur.

3. *Quum ob flatus melancholicos & ſanguinis calorem ſæpe dolores ſentiret maximos in ventre, ſtatim ſe adjutum phlebotomia aſſeveravit, ſecundum illud Hippocratis* ἀνεμίην φλεβοτομία λύει (q), ſectio. 5. lib. 2. Epid.

4. *Ad hunc locum pertinet Hippocratis* Aphoriſmus lib. 2. Prorrh. *in quem librum Galenus commentatus non eſt* : In principiis febrium ſive de-

(q) Anemien, id eſt, Ventoſitatem venæſectio ſolvit.

lirium acceſſerit, ſive alicujus membri ſideratio, periturum hominem ſciendum eſt, ſi non omnino aut ex ſignis optimis aliquod accedat, aut corporis vires adſint. *Huc pertinent hiſtoriæ hoc loco citatæ & hiſtoria de phrenitico. Hunc quoque affectum adumbrat Hippocrates* 5. Epid. initio, *de quodam qui interiit a tumore oborto in genis, & erat* ξηρὰ σηπεδὼν (*r*), *ut vocat apto & notando verbo.*

5. *Cantor iſte Ruzæus ſexagenarius erat: Et mirum quo modo igne ſacro prehenſus ſit, quum hic morbus ætati valde ſit degener. Sed locus eſt præclarus apud Galenum* Com. in part. 22. ſectio. 3. lib. 3. Epid. *Ubi notat quomodo in quadam aëris conſtitutione ſexagenariis ignes ſacri contigerint ratione ſuperfluorum excrementorum: aliis aliarum partium putredines eveniebant. Et Galenus* cap. 5. lib. 3. de uſu part. *docet in quadam peſtilentia ſummos fere pedes affectos.*

6. *Hollerius* Com. in Coac. *docet quomodo rejectio ſanguinis alias periculum, alias nullum intentet. Atque huc ferre pertinet* Aphor. in Coacis: Dolores circa umbilicum palpitatorii, habent aliquid quod mentem moveat. Verum circa judicationem pituita his acervatim copioſa cum dolore penetrat. *Ac ſi dicat, congeriem humorum facile & congerere & cogere ſanguinem, & ejus curſum impedire, unde facile* οἱ παλμοὶ (*s*) *generantur.*

7. *Hippocrates* lib. 1. de morb. Mulierum, *maximum ſignum molæ, quum mulier prægnans eſſe videtur, putat eſſe ſi mammæ turgeant, & lac tamen in mammis non ſit. Et mirum quod ſcribit*, ſi caro una fiat, perit a mola mulier: ſi plures, non perit. *Et tunc, ait,* αἷμα σαρκῶδες ῥήγνυται (*t*), *ſanguis abit carnoſus.*

8. *Hippocrates* lib. 2. Prorrh. *ait eos, quibus e naribus frequens fluit, videri alioqui ſanos: tamen iis tumidum ſplenem eſſe, aut quid aliud: quaſi dicat viſcus aliquod in vitio eſſe. Is vero de quo ſermo eſt, quum decolor eſſet & veluti plumbiformis, non potuit non mala fuiſſe hæmorrhagia: ſi verum quod Hippocrates ait* ſectio. 6. lib. 6. Epid. Quibus multus ex naribus fluit ſi decoloratio mera ſit, id non prodeſt, rubicundis prodeſt.

9. *Galenus* Comm. in partic. 17. lib. 2. Prorrh. *Vitiliginem morbum totius ſubſtantiæ facit, & in ea vult alienationem eſſe ſubſtantiæ partium ſolidarum: quod notandum.*

10. *Dum quis cum ſcabioſo concumbit, & cutis inficitur, malum hoc vere cutaceum eſt, & ſuperficiaria curatio eſſe debet. Sed quum ab imo corpore erumpunt tubercula aut aliquid conſimile, mali contagionem ſubeſſe in partibus internis ſit veriſimile.*

Cuidam vetulæ, homini peſte occupato aſſidenti, quum æger forte revomeret aſſumptum juſculum, peſtilentis veneni maculæ in facie contigerunt: & quot fere guttulæ juſculi revomiti faciem attigerant, tot peſtilentes nævi & maculæ fuerunt. Numquid hoc malum plane cutaceum erat? Et annotavimus

(*r*) Sicca putredo.
(*s*) Palpitationes.
(*t*) Sanguis carnoſus diſrumpitur.

tavimus in libro meo de arthritide, *ex opinione Avicennæ, quoſdam affectus eſſe vere habitus corporis qui male ad corpus internum referuntur: Immo illam auram venenatam, quæ ab imo pede delata ad caput Epilepſiam committebat ad affectum corporis externi retulit. Quid enim impedit quominus aut peculiaris generatio fiat in habitu corporis, aut vi partium ſolidarum depulſa ſit particula humoris venenati, quæ in habitu corporis tumores & phlegmonas faciat? Et illud eſt Hippocratis quod inſpici velit dejectiones faucibus ægrotantibus: ſunt enim aliquando ſanorum ſimiles.*

11. *Locus eſt præclarus* 5. Epid. *de quodam Athenienſi cui erat prurigo, craſſa cutis & velut lepra. Uſu aquarum* αὐτοφυέων (*u*) *his affectibus liberatur: ſed fit hydropicus & moritur. Sic magni refert ſcire an curare oporteat hos cutaneos morbos. Porro ſi darthæ, vulgo dictæ, ſi impetigines non tam ſequuntur malam diatheſin partium internarum, quam peculiare vitium externarum, an tanti refert, quanti intereſſe putant, ſi exſtinguatur prorſus impetigo aut dartha, quæ partem aliquam obſedit? Nam ſi alimentum quod ad partem impetigino ſam accedit bonum eſt, etiamſi in parte vicina ſubſiſtat, non perinde conſimilem affectum generabit, aut in locum veteris mali exſtincti novum excitabit. Dicere autem diatheſin ipſam a parte in partem manare & ſerpere abſurdum eſt.*

12. *Tamen in eodem morbo ſi demitur ſanguis ex dextra baſilica, corruptus apparet: ſi ex dextra cephalica aut ſiniſtra baſilica, bonus egredietur. Si ſunt qui hæmorrhagias ſiſtendas primo etiam in febribus continuis putant, licet die critico appareant: tamen contra Galenus* Comm. in particul. 9. ſect. 1. lib. 1. Epid. *in ſinceris continuis & febribus ardentibus per hæmorrhagiam criſin fieri contendit: Vide* particul. 6. lib. 2. Prorrh. *Et notanter contendit* c. 3. lib. 3. de Criſibus, *febres ardentes continuas, & inflammationes viſcerum hæmorrhagiis criticis ſolvi: Et* 2. Epid. ſect. 1. *in Heragoræ filio taxat Medicos, qui diebus criticis hæmorrhagias ſiſtunt: Immo proprium ardentium febrium ait per hæmorrhagias ſolvi*, ad part. 63. ſect. 2. lib. 1. Epid.

13. *Hunc morbum forte Medici ignorarunt, & is fuit quem Hippocrates* lib. 1. de morbis Mulierum *deſcripſit: Ut ſi ſimile quid obtigerit, factum ſemel periculum nos prudentiores faciat.*

14. *Ac mihi potius perſuadeo fuiſſe catarrhum ſuffocantem per quamdam* διάχυσιν (*x*): *quod iis qui multum ſeſe exercuerunt evenit. Et in iis malis multum ægros agitare malum eſt.*

15. *Et quod hic dicitur de mulieribus, idem de viris dici poteſt, quibus aut data opera multus detractus ſanguis, aut fluxit per ſe, aut alio modo: nam in paria mala incidere ſolent, & morbis a cruditate occupantur.*

16. *Diſtinguunt frigus poſitivum a privativo. Privativum eſt initio paroxyſmorum, in leipyriis, & ardentibus, in quibus extima frigent. Poſitivum eſt, ut quum pituitoſa eſt multaque materia, quæ ſenſum frigoris inducit. Atque hic maxime videndum, ne dum videmus partes extimas frigidas eſſe, aut pauco perfuſas calore, male de ægris ominemur, quum hoc potius ſit aliquando*

(*u*) Sponte naſcentium. (*x*) Diffuſionem.

quando à copia crudorum ſuccorum, quam alia ratione. Et hi dicuntur ſæpe ἀναθερμαίνεσθαι (*y*) *apud Hippocratem* in Epidemiis. *Et frigoris privativi ſigna potius elucent in manibus & pedibus: poſitivi vero in toto corpore, unde ſunt in utrumque mutationes. Quum Hippocrates in hiſtoria de Philiſco ſcribit ita refrixiſſe, ut denuo incaleſcere non poſſet, vere loquitur de privativo frigore.*

CONSTITUTIO VERNA

Anni Domini 1575.

MOrbi admodum longi fuerunt, qui &, præcedente hyeme, & autumno ſunt graſſati, & in vernum tempus inciderunt: nec mirum: nam πολὺς πλάδος (*z*), & ob auſtrinam conſtitutionem inæqualemque multa excrementitia collecta ſunt, quæ morbum adauxerunt. Ineunte vere & ſub finem hyemis quum ſerum multum redundaret in capite, & in ventre corrupta multa forent, morbi capitis, oculorum, thoracis, & ventris inferioris, lentitudines, laſſitudines, anhelationes, dolores ſtomachi & juncturarum graſſati ſunt. Horum fuit mos & ingenium: in quibuſdam implacabiles fuerunt dolores: pleuritides multos aliquando jugularunt: repente admodum inciderunt: celebrata ſemel atque iterum phlebotomia conceſſerunt: a deſtillationibus a capite fluxerunt pæne omnes: & ſubeſt ſuſpicio ſeri mali: maxime vero dolores lateris patiebantur ii, quibus aut natura imbecilli pulmones, aut vitio laborantes. Ventris tormina multis fuerunt, quæ non niſi magna evacuatione ſurſum ac deorſum ceſſarunt. Multi dolores nephritin referebant: at non erant tamen.

Vidimus Nicolaum Le Grand Sangermanum, difficultate ſpirandi laborantem cum pandiculationibus & extenſionibus & oſcitationibus crebris: dubitabamus aliquid eſſe ὑποχονδριακόν (*a*). Hic melius habuit poſt frequentiſſimas purgationes, ac præſertim per catapotia. Ita diſtinctionibus opus eſt: Quibus facies nitida eſt & viridi colore (χλώρασμα λαμπρὸν (*b*) vocat Hippocrates) in iis vereri non oportet de prava aliqua partium interiorum diſpoſitione: ſed ſi facies contaminata eſt nævis, lentigine & baronibus (ut vocant veteres medendi magiſtri) aliquod latet in præcordiis vitium. In quibuſdam eo modo affectis repertus eſt abſceſſus inter pulmonem, ventriculum & diaphragma.

6. Epid. Nævi, lentigines ſunt ſigna viſcerum. βλαστήματα ἐχόντων (*c*).

Qui fit ut viri hæmorrhagias per nares confertas ac copioſas ferant ſine leipothy-

(*y*) Recaleſcere.
(*z*) Multa humiditas.
(*a*) Hypochondriacum, viſcerum abdominalium obſtructionibus affectum.
(*b*) Facies nitida cum viridi colore.
(*c*) Germina habentium.

leipothymia, quum tamen qui e naribus fluit ſanguis fere ſit ſpirituoſus, ac propterea natus potius inducere eam defectionem animi, quam ſi craſſior magiſque terrenus foret: Item mulieres ad ſtuporem uſque patiuntur profluvia ex utero ſine damno & eclyſi; & neutri detractionem ſanguinis e brachio multo minore ſanguinis copia effluente, quam vel per nares, vel per uterum fluat, quin graves aut ſyncopæ, aut ἐκλύσεις (*d*) conſequantur? Si enim recurritur ad eam ſolutionem, ut dicamus detractionem ſanguinis e brachio eſſe proximiorem fonti caloris, propterea vires magis infirmare: contra objicietur, quod detractio ſanguinis e malleolo majoris cauſa infirmitatis ſit, & tamen e longinquiore loco eſt.

Vulgo dicitur: quoties duorum ſolennium remediorum uſus incidit neceſſarius, a venæ ſectione potius, quam purgatione eſt auſpicandum. An hoc verum? Mihi valde difficile videtur ſtatuere, quibus in morbis, quando, & quomodo hoc ſit uſurpandum. Forte hujus rei cognitio petenda erit ex *Com. part.* 21. *&* 22. *lib.* 4. *Acutorum*, ubi ex profeſſo de præmittenda phlebotomia purgationi docet; item *ex Com. ad part.* 6. *ſect.* 1. *lib.* 6. *Epid.* ſed nullibi apertius, quam *cap.* 4. *lib. de Renum affect. Si* (ait) *phlebotomia corpus evacuaveris, catharticum venas, arterias & inanes regiones inveniet, non oppletas: Ita facile in totum corpus pervadet ad attrahendos ſuccos, & facile educentur ob eorum fuſionem & tenuitatem. Si contra vaſa repleantur, ob plenitudinem in corpus medicamentum non deferetur: unde aut ſubſiſtet, aut nil bene faciet.* *Venæ ſectio purgationi præmittenda dum duorum remediorum uſus incidit neceſſarius.*

Quum conjecturis aſſequere aut fluxum alvi adventaturum, aut vomitionem, aut utrumque potius in morem choleræ morbi, cave ne purgans agitansve des medicamentum: nam periculum inde ſæpe evenit. Nam agitati humores valide multos & graves excitant tumultus, immo & ſyncopas, & alia ejuſmodi, quæ ſolent innocenti per ſe medicamento attribui, idque immerito: Declarat virgo fidelitate plena. Atque eo modo videtur interpretanda opinio Hippocratis quum ait, eos qui pravo utuntur cibo, ægre ferre purgationes. Virgines intemperantes facile a medicamento perturbantur: ideoque illic circumſpectos eſſe oportet.

Cuidam viro continua laboranti, præ calore febrili decocto fere & hactenus ſine remediis derelicto, intempeſtive Medicus vocatûs venam ſecuit & ut dierum ſupputatio erat, nonus dies fere aderat: a ſecta vena recreatus plurimum, duabus horis poſt oborto ſudore copioſo interiit. Si materia parata fuiſſet, & remedia tempore uſurpata, & vires ſuffeciſſent ad tolerandum illum ſudorem criticum, aut ſi natura non tam cito criſin poſt phlebotomiam aggreſſa fuiſſet, nil inde periculi fuiſſet inſecutum. Hinc diſcere oportet, periculoſam omnem evacuationem, aut die critico præſente, aut inſtante, præſertim ſi morbi hiſtoria ſit bene ordinata. Immo & ſæpe vidimus, experientiaque didicimus, dato medicamento non valido ſexto die, jam ſeptimo apparente, graves & periculoſas ὑπερκαθάρσεις (*e*) attuliſſe: nam tanta commotio affertur, ut ſymptomati- *Præſente, aut inſtante criſi evacuatio omnis periculoſa.*

(*d*) Animi exſolutiones. (*e*) Superpurgatio.

ptomatica inde conſequatur evacuatio : nam mixtim, conſuſe, & promiſcue omnia evacuat natura.

Socrates tres jam dies febre continua laboravit, quarto die pleuritis oritur : an ſeptimo die totius morbi tuto ſecari vena poteſt, qui dies pleuritidis tantum tertius eſt? Numquid criſis ſeptimo iſto die oriri poteſt : & interea ſi vena ſecetur, verendum ne aliquid eveniat ſiniſtri? Hoc vidimus ſæpe, quum tertio aut quarto die oritur pleuritis, augetur febris, quæ eſſentialis dicitur, & partim eſſentialis fit, partim ſymptomatica; nam per ſectionem venæ pleuritide remiſſione facta, remiſſior quoque fit febris.

Aphor. 9. lib. 6. Non omnes deſipientes medicamentis agitandi. Comm. in par. 17. lib. 1.

Quæritur an deſipientiæ locus eſſe poteſt in inanitione, quia deſipientes omnes valide agitant Medici, & fruſtra. Hippocrates *in Aphoriſ.* docet ob fluorem alvi magnam deſipientiam contingere; an tunc venam ſecabis? Nequaquam : alioqui in grave periculum ægros adduces. Et in *Prorrhetico* phrenitidem maniacam ait contingere, & ob malignam qualitatem, pote humore bilioſo exaſſato, & propter immodicam ſiccitatem, quod diligenter animadvertendum eſt, ne quid hic peccetur. 1. Unde phreniticam mulierem vidimus ſine inſigni febre, quæ nono die interiit κωματώδης (*f*), quum moleſta aſſidentibus multum fuiſſet : Illa autem conſuendo noctes inſomnes degebat, perpetuis querelis virgunculas ſibi
1. ad erudiendum concreditas inceſſendo, & ut audivimus, parce ac duriter victitando; nec non vinum ſæpe pitiſſando : Bilioſo erat valde temperamento : atque omnia ſymptomata erant cerebri primario affecti ac exſiccati, nec non aduſtam quamdam bilem continentis. Nimiis quoque jejuniis conſimiles affectiones conſurgunt : & maxime in bilioſis, ſi bilis blanda, alimentorum anathymiaſi deſtituta, efferocit magis. Videtur quod ei non multum conferebat phlebotomia : nam *ex fine comm. in hiſtor.* 1. *lib.* 3. *Epid. de Pythione* ſcies delirium non tam ſequi ex humorum quantitate, quam qualitate; immo quantitas ex ſe non delirium, ſed coma inferet. Cuidam obortus dolor ad hypochondrium dextrum : metuebamus ne ibi abſceſſus fieret : omnia tentata ſunt : non interiit, ſed humoris neſcio cujus ad crus & tibiam e regione poſitam translatione hypochondrii dolore levata eſt.

Vulgus dicit, il eſt recrû, *id eſt præ vigiliis & inedia veluti exhauſtus.*

Fernelius præclare de differentiis dolorum lateris cap. 11. *lib.* 5.

Ex doloribus lateris maxima pars a defluxione a capite oritur. Sed dicat quis, ſi fluxionum major pars frigida eſt, quomodo & tam ſubito oritur inflammatio, & phlegmone? nam phlegmones natura eſt calida & humida. Et ſi hoc verum eſt, an venæ ſectio confert? Potius in purgatione & anacatharſi & anodynis conſiſtendum videretur. Sed in ſuis libris paſſim Hippocrates maximos dolores oriri ait a confuſo phlegmate & bile cum ſanguine. Quod ſi in nervos ſolos humor frigidus incideret, non tam cito ad phlebotomiam recurrendum eſſet : ſed quum per venas fluxio fit, facile datur occaſio phlegmone. Sed pleuritidon & dolorum lateris tres fere ideas in operibus artis obſervavimus : alii enim dolores ſunt

(*f*) Comatoſus, ſeu ſopore laborans.

ſunt ob phlegmonem, alii ob eryſipelatoden affectionem, ut nos *in Conſiliis noſtris* ſcripſimus, alii ob purum & ſincerum humorem a capite labentem: & tunc non tam eſt pleuritis, quam lateris dolor: ac fere talis dolor inflammationis non eſt comes, ſed tantum congeſtionis cujuſdam humoris, & adhæſionis. Immo infinitos vidimus laborantes dolore lateris, ob copiam excrementi in pulmone, cujus pars tenuior & ſeroſior dum ad membranas funditur, dolores excitat. Sed quod diligenter eſt obſervandum, major eſt pars & pleuritidon & dolorum capitis tum a congeſtione cujuſdam excrementi in pulmonem & thoracem, tum ob recurſum tenuioris humoris per orgaſmum a ventre inferiore, quam a capite, & partibus ſuperioribus: quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare, & ſolvere ventrem: at ſæpe hoc plus confert, quam phlebotomia: immo tunc ſectioni venæ locus non eſt: niſi forte ſemel id fiat. Unde in Conſulis uxore dolorem lateris patiente quinquies ſecta vena, idque fruſtra: hyems erat: a capite malum erat: quod notandum valde. Nam quum Hippocrates ait 3. *Aphoriſmor.* hieme vagari pleuritides, vult explicare illud quod ſcribitur *lib. de locis in homin.* ubi diſputat de pleuritide ſine ſputo. Eſt autem dolor lateris a congelatione, ut idem Hippocrates *illo loco* explicat, & Galenus *Com. in tertium Aphoriſmorum.* An in talibus laterum doloribus tuta ſectio venæ? Nequaquam. Sic non oportet cum tam multis turpiter errare. Incredibile enim dictu, *quam multos trita vulgataque medendi via, ac præſertim in pleuritide perdidit?* Nam audito lateris doloris nomine, ſi quis aliud præter venæ ſectionem remedium tentet, ἀνάθημα ϗ ἀπειρία ἴςω (g) immo, quod pertinet ad dolores lateris, nullus hodie non Medicus eſt:. quamquam hic multorum carnificina, & fruſtranea ſanguinis (in quo vita ſedet) eductio, ſpirituumque evacuatio committitur, magno artis vituperio, ut etiam hac una medendi pleuriticis via bajuli, carnifices, ſutores ac univerſa mulierum garrulitas Medicorum celebrium induſtriæ obſtrepat ac ſeſe opponat. Immo, ſi quis de latere queritur, quocumque id modo fiat, ne articulo horulæ differre fas ſit. At non novit imprudens mulier, & impudens barbi-tonſor, nugigerulaque mediaſtina mulier multis ex cauſis dolores laterum oriri, in quibus ut aliquando venam non ſecare nefaſtum eſt, ita eamdem aperire crudele, impium, ac ignorantiæ plenum ſit; nam, *nulla eſt cauſa tam exilis, tamque parum efficax, quæ non dolorem in latere excitet.* Ac æquumne eſt tamquam cauſa eadem ſit, ac idem malum, remedium idem uſurpare, & omnibus eumdem cothurnum attribuere?

Non ſemper tuto præſente lateris dolore vena ſecanda.

Conſequens eſt, ut quæramus num, quum ſecandi venam occaſio eſt, & phlegmone dolorque urget, tuto in die quater vena ſecari debeat, & potius id fiat, quam expectetur quid ſequens dies vehat: nam quum phlegmone in pleuriticis naſcitur, dolorque adeſt magnus, omni ratione impedienda eſt phlegmone incremento. An vero præſentius remedium ſit, quam identidem facta phlebotomia?

H 2 Veriſimi-

(g) Anathema & inexperientia eſto.

Sectio arteriarum in manu dolorem lateris ſolvit.

Veriſimilene eſt illud quod ſcribit Galenus, ſectionem arteriarum in manu dolorem lateris, & qui circum jecur erat ſolviſſe, quod per magnam revulſionem id factum fuerit? An venarum infra gibberum ſectio in pleuritide conferre poteſt? Forte attractio iſta longa, & ſenſim facta exonerat facilius partem, quam quum e propinquiore parte affatim attrahitur. Nam dum e propinqua parte ducitur ſanguis & confertim, quia ex aliis locis attractio fit violenta, verendum eſt, ne concurſus iſte ſanguinis & ſpirituum noceat. Sed quum veluti materiam conjunctam dolorem aut abſceſſui aliquid ſimile foventem educimus, ſenſim revellendo, tutior & veriſimilior videtur eſſe eductio. Unde videmus ſuctas mammas mulierum a majoribus natu facile areſcere ac inaniri, quod attractio violentior ſit: ſed puelli etiam recens nati, dum minimo conatu atque lambendo tantum eliciunt ſuguntque aliquid, conſecutione quadam ex profundis venarum elicere videntur. Sed quum ſuctus attractioque eſt potentior, interciditur conſecutio ipſa & tamquam in chorea complexio ac contingentia. In filio D. Noel, quod commode in gibbero feriri vena nequiret, ad pleuritin ſecta eſt vena inter carpum & gibberum: & id valde profeciſſe putamus, quum ab eo tempore dolor quieverit. An idem factitare poterimus?

2.

3. Chirurgi uxori tuſſis valida & diuturna, expectorabat ex facili: tum tuſſis ſicca fuit, verebantur ne ſuppreſſione materiæ aliquid alienius contingeret: tandem, ac ſi ab albis moleſtaretur, ſinus pudoris aqua madet, & tranſmittitur ea materia a pulmonibus ad pudenda. An hoc veriſimile? Ita ſane: nam & hoc Hippocrates obſervavit *in Epidemiis. Multi infeſtabantur arida tuſſi, nilque excreabant, nec multo poſt rauceſcebant; nonnulli multo poſt: quibuſdam teſticulus alter, aliis uterque cum dolore inflammabatur.* Galenus *in comm. ita* ait. *Pars illius humoris qui in pulmone erat, pro eo quod conſentiunt pulmo & teſtes ad eos venit: & quod ad teſtes venit, deterius erat eo quod primum ad thoracem, quoniam diuturnitate computruerat.* Miror quomodo is ſit conſenſus pulmonis & ventris ſuperioris cum inferiore. Galenus enim, dum rationem reddit cur gibberum in ſpondylis thoracis non facile ſolvatur per dyſenteriam, aut abſceſſum in tibiis, ut gibberum in lumbis, recurrit ad difficultatem viarum: quod non ſit promta & aperta via a thorace ad partes inferiores: immo videtur negare plane ullas vias eſſe, quibus materia a partibus ſuperioribus tranſmittatur ad inferiores. Quod ſi verum, quomodo dicimus pulmonicos ſæpe per ventrem, & urinas repurgari?

Lib. 1. part. 12.

Lib. 1. ſect. 1.

4.

Com. in particul. 3. & 4. lib. 3. de artic.

Audio Ambroſium Paræum *in ſuis hypomnemoneumatis* annotaſſe cuidam mulieri obortum fuiſſe in crure tuberculum, piſum magnitudine adæquans, quo tantopere cruciaretur, ut convelleretur plane; deinde diaphoreticis obortis ſudoribus ſemimortua jaceret. Quid illud erat? Malignus humor, cujus pars minimo tumore ſe prodebat, reliquum ut latens venenum ſerperet, manaretque longius, ac tandem in conſenſum cerebrum trahebatur, aut communicato vapore, aut nullo communicato. Atque hic de morbis per conſenſum tria animadvertere convenit, obſervatione digniſſima: primum eſt, an in omni morbo per conſenſum, aut

flatum,

flatum, aut ichorem, aut humorem aliquem ad partem quæ compatitur ac conſentit, tranſmitti oporteat: Galenus tribus modis docet per conſenſum fieri, aut quia facultas non ſuppeditatur, aut quia materia deficit, ut in reſpiratione, aut per vapores: Quum per vapores oritur morbus, fere fit, ut ſi malum perſeveret, tandem impreſſo in parte veſtigio morbus per protopathiam oriatur. Sed Arculanus melius ſtatuit duplicem eſſe συμπάθειαν (*h*) (communitatem vocat) unam abſolutam, alteram non abſolutam. Abſoluta dicitur, quum ex membro communicante nil traditur ei parti quæ conſentit præter paſſionem: nil vero traditur corporeum, ut humor, vapor, ſpiritus, flatus. Non abſoluta vero elicitur, quum a parte, affectionem in ſuo ſinu alente, aliquid ad conſentiens membrum demandatur; quod conſimilem fere affectionem pariat. Abſolutæ exemplum eſt, dolor capitis ortus poſt ſpaſmum alicujus partis, aut totius corporis: dolor a punctura, dolor capitis per conſenſum juncturarum: item in furore uteri: nam Aëtius furorem uteri ab uterina ſuffocatione diſtinguit, quod in furore uteri paſſio ipſa ſine corpore ullo, ſed ſola fere qualitate cerebro communicetur. Item quum dicitur,

Cap. 6. lib. 1. de loc. aff.

5.

Cap. 74. ſerm. 4. tetra. 4.

Quumque caput dolitat, cætera membra dolent.

An communicatur aliud præter quamdam affectionem, materiei omnis expertem? In quo oportet partem reapſe laborare, quia definitio hæc eſt doloris, ut res materialiter imprimat: non quod requiratur materia in omni dolore, eo præſertim qui fit per conſenſum; ſed ut excludatur opinio eorum, qui putant abſolutam communicationem doloris eſſe, quum ſpecies intentionales offeruntur: at hoc falſum: nam communi ſenſui neceſſario ſpecies doloris objicitur, ſed non propterea laborat.

Morbi per conſenſum quot modis fiant.

Secundum ex iis quæ explicanda propoſuimus, eſt quod Galenus ſcribit, quicumque per conſenſum communicationemque morbi fiunt, eorum nullus eos morbos ſolvit qui præceſſerunt: niſi forte reapſe materia transferatur alio, & tandem abſentia materiæ diatheſeos occaſio, & proinde morbi tollatur. Ut quum translata a capite ad pedes materia, capillorum defluvium ceſſat, & varices ſuperveniunt.

Comm. in part. 10. lib. 3. de articulis.

Tertium eſt illud quod Galenus ſcribit, pauci morbi chronici fiunt per conſenſum & abſque loco affecto. Attamen multis Hemicraniæ ſunt longæ per conſenſum: ſed aliud eſt χρόνιον νόσημα, aliud χρονία διάθεσις (*i*): nam diatheſis eſt ſine materia; ſed morbus materialis & longus propriam habet ſedem, & humorem craſſum qui fovet.

Comm. in Aphor. 19. lib. 1.

6.

Nobilis vir, quia luis venereæ contagione infectus fuerat, &. quum inſtar venenatorum humorum lues iſta ſæpe de inſtituto adoriatur hanc aut illam partem, dolores ſentit implacabiles in tertio & quarto metaphreni ſpondylis: nullis ſuperantur remediis: præ dolore interit. Reperti ſunt duo iſti ſpondyli carie ac tabo confecti: hinc dolores, hinc mors. Avicennas

Caries ſpondylorum metaphreni ob luem veneream mortis cauſa.

(*h*) Sympathia, morbus ab alio morbo dependens.

(*i*) Morbus diuturnus, & diuturni diſpoſitio.

cennas *fen.* 22. *tractatu primo*, *capite* 12. eam corruptionem ſpinæ vocat ventoſitatem ſpinæ, quod talis corruptio ſit ab ichore: ichor vero & flatus malignus conſimiles fere affectus afferunt. Diximus enim ichorem & flatum dolorum maxime cauſas eſſe.

Nobili cuidam, ſed moribus ignobili ac obſcuro, de quo idem dici poteſt, quod de Mezentio Poeta,

Virg. Æn.7.

Contemptorque Deûm Mezentius,

dolor in perioſtio menti (locus autem dolens magnitudine ſextantem non ſuperabat) iſque erat implacabilis: quum inſolens hoc malum foret, inauditum, inviſum ac implacabile, id ad Divinam Dei ultionem referebant: tandem quum ægreſceret medendo malum, effero & temerario motu, lato per omnes faciei partes humore ejuſdem fere moris, non ita longe poſt interiit. Quid hoc rei fuit?

Cauſæ, ſigna, remedia & prognoſtica pleuritidis & peripneumoniæ ſiccæ.

Peripneumoniæ ſiccæ & pleuritides, id eſt, quæ non tam in humore & tumore phlegmonode conſiſtunt, quam in phlogoſi & vagabunda aſſatione aut aduſtione, jugulant homines incautos & minime cogitantibus Medicis. Harum auctor eſt ſerum, acre, ſubtile, malignum, efferum, eludens excluſionis anſam, & pepaſmi occaſionem, a quo ſiderantur pulmones derepente. Signa ſunt rubores genarum fugaces, tuſſis inanis, indolentia fere, jactationes, ariditas linguæ, & extenuatio præter rationem, dolores pungentes & fugaces; an in his ſecanda vena? Hippocrates ita ſcribit: *Fit peripneumonia & pleuritis ſine ſputo, ambæ ex eadem cauſa, & ſiccitate; ſiccant autem & calida quum nimium calefecerint, & frigida ubi nimium frigefaciunt. Congelatur autem latus & quæ in ipſo ſunt venæ, & convellitur. Quantum in ipſo eſt bilis & pituitæ, id a caliditate reſiccatur, & dolorem inducit, & febrem. Hinc venam ſecare convenit in manu ſplenitidem aut hepatitidem, juxta utram fuerit morbus.* Tamen alio loco dum de pleuritide ſicca & ſine ſputo loquitur, humectationis quidem multæ commeminit, at numquam phlebotomiæ. Sic hic accuratos & ſagaces eſſe Medicos oportet. Quum autem meminit pleuritidis ſiccæ a frigore, a quo congelatur in pleuritide latus, videtur explicare ideam earum pleuritidon, quas *in Aphor.* per hyemem graſſari ſcribit Hippocrates: nam in his fruſtra tentatam ſectionem venæ ſæpe vidimus: quum potius ſit conſilio Hippocratis veniundum ad tepefacientia & paregorica medicamenta. Quod prudentiores Medici, & qui non tam ſolent id remedii accelerare, nec ex vulgi opinione pendere, factitant.

Lib. 1. de morbis.

Lib. 3. de morbis.

3. Aphor.

2. Acutorum.

Supra de ſcammoniatis obſervavimus: nunc hoc dicendum, verum illud eſſe Hippocratis, dejectiones numero non eſſe æſtimandas, medicamentaque agere debere καλῶς, καὶ κρισίμως (*k*), alioqui fruſtra ea dantur; & medicamentis accommodantur corpora, non corporibus medicamenta. Hoc unum dicam, electarium diacarthami de ſucco, magni ſcutiferi, quod ad inſigne mortarii aurei venale eſt, aut nil agere, aut perturbate

Benignum, blandum, & leniens medi-

(*k*) Benè & criticè.

turbate agere. Nam dum aquoſas quaſdam ſuperfluitates educunt, perturbant ſolum, non evacuant ea quæ evacuari oportet: unde alios vidimus in profluvia illaudabilia alvi incidiſſe, alios nil aut parum purgatos. Unde ægri ſæpe faſſi ſunt valde ſe pœnitere quod ea ſumſerint, quum nullus inde profectus ſecutus fuerit, ſed aut inanis aquarum eductio, aut ſiccitas quædam corporis contigerit. Immo medicamentulum blandum & leniens vidimus plus leniendo profeciſſe, quam iſta valida inaniter agitando.

camentum plus proficit ſæpe, quam ſcammoniatum.

7. Quoniam pleroſque pueros febribus continuis & vehementibus videmus interire, quibus forte omiſſio phlebotomiæ obfuit, ut Medicis probro & ignorantiæ vertatur, quod temere ſolenne illud remedium tam præſens in continuis auxilium prætermiſerint, an non tuto ſecari puellis eo in caſu vena poteſt? Ita revera, tum quod caſus requirat, tum ut parentibus ſatisfiat qui in phlebotomia prima ſalutem, immo & a mortuis excitationem poſitam putant. Pariſiis enim malunt ſuos ad phlebotomiam adduci, & ſi phlebotomati interierint, minus illis moleſtum eſt. Itaque miror Galenum tam ſtudioſe in pueris venam non ſecare, & ſi vel pleuritis, vel peripneumonia orta fuerit in pueris etiam prætermittit ſectionem: Ait enim: *ſi vero poſt decimum quartum annum pleuritis aut peripneumonia, aut aliud acutum νόσημα* (*l*), *aut angina adſit, præſertim ſi ſanguis adſit multus, ſi tempus vernum, ſi regio temperata, ſi pueri natura ſanguinea, audacter venam ſecabis*: quaſi vero ſi tales morbi puellos adoriantur, non ſit bonum venam aperire: quum tot etiam in juvenibus phlebotomiam experturis circumſtantias requirat. At noſtrates afferunt ſuas experientias de ſectione in bimis & junioribus; forte ſine ſectione venæ erant convalituri. Exemplum eſt filius Vandolii, cui neceſſario ſecandam venam dicebant, & purgationibus liberatus eſt lateris dolore. Idipſum & filiola Dom. Royſſæi indicavit: quum enim de ſecanda vena concluſum eſſet, tamen dilata eſt; & ea omnino prætermiſſa convaluit.

Lib. de ſang. miſſ. 9. Methodi.

Pueris urgente neceſſitate audacter vena ſecanda.

Sunt qui ut ignorantiæ ſuæ velum prætendant, quum nil agere circa ægrotantes volunt, afferunt juſtam dilationis cauſam, quod hic vel ille dies ſit criticus. At Galenus contra factitandum putat; itaque ſcribit: *Quoniam ſæpe quum quis dies ſex aut quinque ægrotavit ad curationem accerſimur, expediet utique ſanguinem mittere, etiam ſi prima occaſio ſit prætermiſſa. Quocumque enim die mittendi ſanguinis ſcopos in ægrotante inveneris, in hoc præſidium hoc adhibeto, etiam ſi viceſimus ab initio morbi dies fuerit.*
Scopi vero ſunt, magnus morbus, virium robur, excepta ætate puerili, & ambiente nos aëre vehementer calido. 8.
At dices: numero dierum vires exſolvuntur, ideo ſi jam progreſſus ſit morbus, demendi ſanguinis occaſio tollitur. Galenus autem rejicit iſtum numerum dierum, quod hic primario & per ſe efficiat ut vires minuantur, ſed quod ex eventu propter longitudinem ipſam vires labent. Immo etiam ſecundo die morbi vires imminutas admodum videre licet. Tamen ſi auctore Hippocrate diebus impari-

Etiam die critico mittendus ſanguis.

Cap. 20. lib. de ſang. miſſ.

4. de morbis.

(*l*) Morbus.

imparibus & criticis medicamentum purgans dare nefas eſt ob ὑπερκάθαρ-σιν (*m*) quæ inde inſequitur, cur tuto vena ſecabitur? Galenus autem iſta maxime ſcripſit contra eos, qui de ſectione venæ ſtatuentes, in duobus graviter peccaverunt: nam ultra quartam diem venam non ſecabant; unde *in Epid.* tacite eis ſuam ignorantiam obtruſit, quum ait: *Anaxioni octavo die venam ſecui.* Alter autem erat error quod ſecarent venam quum humores adhuc inconſtantes eſſent & errantes; non autem quum fixi & inerrantes, ut Tulliano verbo utar: Quod attinet ad phlebotomiam, multa hinc illinc probabilia afferri poſſunt tum ad ſuadendum, tum ad diſſuadendum: Sed multa ſæpe ad majorem religionem & cautionem, non ad omiſſionem afferuntur. Non alienum forte ad diſſuadendam phlebotomiam, frequentem præſertim, id quod a quibuſdam ex Theophraſto objici ſolet: Is enim dum reddit rationem, cur arbores non inſitæ & ſilveſtres plures producant fructus, quam inſitæ, hoc affert: minus feraces eſſe arbores inſitionem paſſas διὰ τὴν ἕλκωσιν (*n*), vulnus enim illud in inſitione factum vires minuit: quod & de phlebotomiis poteſt audiri: maxime vero nocent delicatis, & λεπτοῖς (*o*) hominibus.

In libris de Natura Deorum.

Sunt qui objiciunt conſuetudinem ut Medicos adducant ad præſcribenda ſæpe ſibi medicamenta, aut phlebotomiam. Sed valde notanda ſunt, quæ a Galeno ſcribuntur, ut aliam vacuationis rationem pro ſectione venæ ſubſtituamus. Scarificare autem convenit præſertim partes ignobiliores, ut longius revocentur humores. Quot ſunt enim qui diuturnis doloribus aut oculorum, aut capitis detenti ſexies aut octies in anno ſibi venam aperiri volunt? Galeni verba hæc ſunt ad unguem tenenda, & ſæpe Medicis obtrudenda opponendaque, qui in ſanguine humano fundendo liberaliores eſſe ſolent: *Sæpius anno venam ſecare non expedit, quippe cum ſanguine copioſo e vena vitalis excernitur ſpiritus. Eo autem copioſius abſumpto, univerſa corporis moles refrigeratur, omniaque naturalia opera deteriora fiunt: ideo ab ignobilibus, utpote cruribus, detractionem fieri convenit.* At quoniam plerique liberalius ſanguinem fundunt, ideo hic notandum fuit: nec omittendum id quod obſervavimus contigiſſe Damiſellæ de Lonquerque; poſt evacuationem magnam ab utero repertum eſt jecur plane albicans. Item Dom. de Montgiron, in campo vulgo *les Tournelles* dicto interemto, ob vulneratas inſignes venas crurales inventum eſt hepar pallidiuſculum, idque ob evacuatum inſigniter ſanguinem. Quidnon aliquid non abſimile continget ob frequentem phlebotomiam? Ex Hippocrate enim poſt inſignem ſanguinis evacuationem alvus ὑγραίνεται, in Coacis πονηρεύεται (*p*). Galenus vero de frequenti uſu medicamentorum loquens ita ait: *Frequenter medicamentis uti non convenit, tum quia corpus in pravam conſuetudinem adducitur, tum quia nocet plurimum.* At conſuetudinem objiciunt, dicuntque ſe prævertiſſe magnos morbos ea ratione: ſed eludit iſtam frigidiuſculam

Lib. de ſcarificat.

Frequentior uſus medicamentorum & venæ ſectionis propter conſuetudinem damnandus.

Comm. Aphor. 15. lib. 2.

(*m*) Superpurgationem.
(*n*) Propter exulcerationem.
(*o*) Tenuibus.
(*p*) Lubrica fit alvus, & malignè afficitur.

diuſculam opinionem Galenus. *Si victus rationem mutaverint illi qui tam ſæpe vacuandum velint, proderit plurimum.* Et quod dicant ſe illis vacuationibus allevari, *non ratione iſtius conſuetudinis*, ait, *evenit, ut iſtæ purgationes conferant, ſed quia ex victu depravato pravos humores congerunt.* Item ait: *Evacuatio eorum quæ quotidie generantur, minor eſt quam ut requirat medicamentum purgans.* Sed valde indigentibus & ex intervallis utile eſt medicamentum: Nam ut aquæ ſtagnantis motu contingit ut efferantur vapores, & aër contaminetur; ita dum ſubinde nulla vere urgente occaſione medicamenti uſu moventur humores, ſpiritus inficiuntur, & dum per venas rapitur dividiturque alimentum commotæ materiæ in inteſtino corpore reſtagnantis contagione vitiatur: Quæ diligenter ſunt notanda. *Lib. de conſuet. cap. ultimo.*

Pyroticum ad acerbos dolores dentium & colicos valet.

In acerbis dentium doloribus, immo & in colicis, ut ante docuimus, pyrotica ex uſu ſunt: quoniam educitur quædam ſanies tenuis. Et mirum tam exigua materia & pauca excreta tam acerbos dolores dentium ſedari: An non ſimili exemplo, ut intercipiatur curſus & impetus materiei in partes ruentis & dolores excitantis pyrotica applicabimus in his aut illis partibus? Immo obſervatum in multis corporis partibus, poſt ingentes dolores, tuberculum aliquod exſtitiſſe & apparuiſſe; quod in ſe videtur concluſiſſe, & ſecum rapuiſſe id totum, quod moleſtiam afferebat: dolores enim poſtea conquieſcunt.

Balnea quibus conveniant in capitis dolore.

Siccæ meninges atque velut ſideratæ apparuerunt poſt diuturnos capitis dolores, præſertim quum & humores pravi ſunt, retinentque aliquid de natura humoris atrabilarii aduſti. In talibus balnea potius ex uſu ſunt, quam agitatio ulla ſudorificis aut calidioribus medicamentis tentata.

Bile ſaturatæ urinæ aut tincturæ expertes ſolæ venæ ſectionem non ſuadent.

In inſpiciendis urinis cavendum eſt ne decipiare, & ne temere tibi aliquid ſine ratione perſuadeas: nam quum expertes tincturæ bilioſæ apparent, vulgus Medicorum ſtatuit de ſectione venæ, quod putet ſupprimi per quemdam inflammationis modum illum humorem, qui urinam tingere deberet. Si vero bile ſaturatæ ſint, itidem de ſecanda vena, & detrahendo largius ſanguine cogitant plerique, quod credant inflammationem eſſe, & generationem multi humoris bilioſi. Sic vide quomodo temere ex contrariis urinis argumenta ſecandæ venæ petant. Malum porro eſt aliquid in arte Medica comminiſci, ut inducaris ad hoc vel illud agendum.

Quum dolores vagabunde tenent nothas coſtas, & continuatione membranarum attingunt aliquando mammas, & partes ſterni anteriores, caute videre oportet an propter ventris inferioris cacochymiam, a qua, propter vapores elatos dolores ſurgunt, ſenſio adſit doloris, an cauſa ipſa a partibus ſuperioribus pendeat, an vero in thorace ipſo ſit: Vulgo enim ſecatur vena, undelibet dolor ſit: atque id quidem male. Quis enim neſcit, ſi dolor iſte agnoſcat cauſam in ventre inferiore, non modo non prodeſſe phlebotomiam, ſed etiam nocere ſæpe, quod attractio fiat a partibus inferis; & ſi nondum adſit pleuritis, ea per ſectionem venæ acceleretur? *Fernelius cap. 11. lib. 5.*

Vana eſt ex indicatio de-

Quum hodie demitur ſanguis, & ultimum vas corruptiſſimo ſanguine

 plenum

trahendi ſanguinis, quæ ex ſanguinis impuritate ſumitur.

4. cap. lib 4. ſanitat. tuend. par. 43. ſect. 3. lib. 6. Epid.

plenum eſt, tum incitantur Medici ad iteratam, immo tertiam & quartam ſectionem venæ: & quo majoris corruptionis particeps ſanguis eſt, eo de ſecanda vena audacius cogitant: & ſic miſere in humani generis ſanguinem contenditur ac ſtatuitur. Quid reſpondebunt auctori ſuo Galeno, quem ducem ſequuntur? Hic enim eo magis a ſectione venæ avocatur quo corruptionis majoris ſanguinis argumenta majora apparebunt. Ita ſcribit, *ubi vel citra ſanguinem reſtitum eſt, vel ſupra proceſſum, nullo modo ſanguis mittendus eſt.* Quum bilioſus humor redundat, & tota ſangui-
9. nis maſſa bilioſior eſt, ſupra ſanguinem proceſſum eſt, an non conveniet venam ſecare? Quid ergo vult Galenus? Idem Auctor ita alio loco ſcribit: *Si copioſus ſanguis, & nondum inſigniter mutatus in alterius naturam fuerit, audacter detrahe: contra agendum ſi jam mutatus eſt.* Vide ergo in quo conveniat poſteritas cum antiquitate. Et tamen idem Galenus mulieri extenuatæ, cui pici ſimilis ſanguis erat plurimus, large ſanguinem detraxit. Ego vero, ut conciliem Gálenum ſecum, & cum poſteritate, puto Galenum tam religioſe interdicere venæ ſectione, ubi vel ſupra ſanguinem proceditur, vel infra reſtitum eſt, id eſt, vel quum plane crudus eſt, & pituitoſus ſanguis, & ὠμὸν ἅιμα (q) dicitur, vel quum ita proceſſum eſt, ut jam aduſtus ſit; vel hoc intelligi debet, ut non ſolum qui ſanguis ruber eſſe debet colorem mutaverit, (nam omnium faciliime ſanguis floridus colorem mutat) ſed & alii ſanguinis maſſam humores conſtituentes parem quoque mutationem acceperint: alioqui decipi facile eſt. Et plerique turpiter allucinantur. Nam in noſtris ſectionibus venæ putamus ſanguinem valde malum eſſe, quia ſuperficies mala, & alieni coloris apparet: error eſt: nam ſi vel in vaſe ſtanneo, ut in ſcutella conjiciatur, vel ſi vas totum plenum non eſt, vel ſi dimoveas ſanguinem ipſum, tunc ſuperficies florida apparebit. Sed, quod magis urgebit, duæ ſunt rationes, quibus forte revocari poſſis a frequenti ſanguinis detractione. Prius eſt hoc, pauca quantitas croci multum aquæ tingit: ita pauca bilis ſanguini confuſa alterat ſanguinem & mutat: ſi ergo per confuſionem, aut admiſtionem bilis in ſanguine mutatio appareat, non propterea ſtatim ad unam atque alteram phlebotomiam deveniendum: quod forte multis fraudi fuit. Poſterius argumentum hoc eſt, quum Socrates febricitat ſanguinis maſſa confunditur & turbatur, reſident vero humores febre ceiſſante: ſi ſanguinem detrahis, dum æſtus eſt in venis confuſum ſemper elicies, & ſic ægrum, ejuſque vires diminues. Itaque non oportet adduci ad audacter ſanguinem detrahendum ex eo quod ſanguis confuſus & alteratus aliquando apparet.

Cauſarum procatarcticarum habenda ratio in morbis.

An cauſarum προκαταρκτικῶν (r) prætermittenda ratio in morbis? Nequaquam. Hippocrates enim *in Epid.* de febribus continuis acturus meminit crapulæ, apricationis in Sole, potus vini meracioris, laborum, laſſitudinis: & *in diæta τῶν ὀξέων*, (s) quum de febribus continuis agit quas ab

(q) Crudus ſanguis.

(r) Procatarcticarum, Præincipientium.

(s) Acutorum.

ab attractis ichoribus naſci putat, laſſitudinum, & laborum, & vigiliarum meminit, tamquam cauſarum προκαταρκτικῶν, ſed tamen ad morborum καὶ γένεσιν, καὶ διάγνωσιν (*t*) conferentium. Quamquam inter eas quædam ſunt contemplabiles, aliæ non: ut comediſſe racemum, deinde incidiſſe in febrem, aut ſub dio fuiſſe, aut egelidam bibiſſe, aut acetarium ediſſe, illud vulgo cauſa febris putatur. Sed aliæ ſunt cauſæ procatar- 10.
cticæ, quæ in re ipſa quodammodo inhærent.

Qui fit, ut magna pars eorum, qui in pleuritim incidunt, horreat; quum tamen illud non videatur eſſe de natura iſtius mali? Hippocrates explicat cur laboraturum pleuritide horror occupet, ſive ſit ebrius, ſive ſit ſobrius, atque ait: *Quum latus natura carne nudum ſit præ omnibus corporis partibus & non ſit quicquam in ipſo quod renitatur, præter ventriculi cavitatem, maxime rigorem percipit. Et quum riguerit, ac perfrigeratum fuerit, tum caro quæ eſt in latere, tum venæ contrahuntur, ac convelluntur.*

Lib. de morbis.

Horror prodromus pleuritid.

Toto menſe Aprili & Majo iidem pæne morbi, qui & ineunte vere. Veteres morbi repullularunt. Numquam, quod meminiſſent, tam diuturnos & inexpugnabiles morbos Medici obſervarant. Ad multam humiditatem retuleramus prius. Idem de iſtis morbis dici potuit, quod & Hippocrates quum multum temporis ſtatus auſtrinus fuiſſet, addidit, ſqualidus, id eſt, pluviis carens; noſter ſtatus pluvioſus fuit, & nebuloſus. Non mirum ſi nil e corpore effluxerit, ſed quod erat, cumulatum fuerit. Spiritus & humores caliginoſi & nebuloſi facti ſunt. Nam verum illud, *Auſtri auditum hebetant, caliginoſi, capiti graves, &c.* Et in iſta ſpirituum & humorum caligine non mirum ſi & domari non potuerint humores, & ſi natura ſopita fuerit, utpote non illuſtrata.

Par. 8. ſect. 1. lib. 1. Epid.

Pleuritides ſiccæ & humidæ vagatæ ſunt, dolores lateris, tuſſes, ophthalmiæ, gravitates capitis, & inter cætera parotidon magna copia fuit, ſed illæ ſine febre erant. Et maxime juniores & calidiores prehenderunt, non abſque febre, ſed ea moderata.

Si quando alias, illud contigit videre, quod ab Hippocrate ſcriptum eſt: *Tubercula multis ſecundum aures, febre carebant. Nonnullis parum accendebantur, ſed omnibus ſunt extincta citra incommodum. Nemini ſuppurarunt. Erant laxa, magna, diffuſa, citra phlegmonem. Accidebant hæc adoleſcentibus, juvenibus, adultis, præter cæteros luctatoribus & athletis, mulieribus vero parum.*

Part. 10. lib. 1. Epid. ſect. 1.

Multos videmus aut iſchiade laborare, aut alio articulo, quum ne tantillum aut cervices doluerint, aut collum, aut guttur, aut claviculas, aut occiput. An vero credibile a capite tam efferum humorem, tam ſeroſum, tam indomitum, ut nullos dolores in mediis viis excitet, ſed ſolum quum ad articulos devenerit? Ut idem faciat quod lepus marinus, qui quum perreptet innumeras corporis partes, ſolos pulmones ulceret? Hoc non credibile. Sic valere jubeamus Fernelium: & non temere innocens caput medicamentis agitemus: nam ſunt qui dolent articulos, & nullus

Iſchias non ſemper a cerebro.

I 2

(*t*) Et generationem, & diagnoſin ſeu cognitionem.

nullus præceſſit omnino dolor capitis, nec gravitas, nec aliud ſimile.

Bilis & pituita omnium morborum auctores. Hippocr.

Si febres hemitriteæ & horrificæ humorum ἑτερογενῶν (*u*) ſunt ſoboles, quare non ſemper tales febres excitantur, quum in corpore noſtro tanta ſit varietas humorum, & maxime bilis & pituita redundet, quos duos humores paſſim Hippocrates morborum omnium auctores ſtatuit? Si dicas in quaque febre unum humorem maxime in vitio eſſe, ac turgere: quare quotidie tam ex diverſis medicamentis purgationes morbificorum humorum inſtituimus?

Juveni annos undeviginti nato præter modum pingueſcenti, quod in cute curanda plus æquo operetur, & ſoleat

> . . . *In medios dormire dies, &*
> *Ad ſtrepitum citharæ ceſſatum ducere curam,*

6. Epid. Victus ratio ut corpus minime pingueſcat.

conſultum eſt illud, quod ſcribit Hippocrates, ut maza & lucta uteretur: id eſt, laboraret plurimum; & non cibis ſatiaretur. Volebat omnino abſtinere a jentaculo, alias a cœna. Hoc non probatum eſt, immo conſultum ut levi jentaculo ſublevaret illam famem inſatiabilem quam in paſtibus habet. Accedit quod iis qui breviore collo ſunt, & aqualiculo obeſiore ad os ventriculi ſolet quædam coarctatio contingere, ob abdominis preſſum pinguioris, ac fere idem contingit quod & mulieribus præter naturam craſſis, quæ non concipiunt, quoniam omenti pinguedo os uteri coarctat ac comprimit. Numquid idem ad regionem oris ventriculi poteſt contingere? Hoc notandum. Conſultum præterea eſt, ut aliquando uteretur decocto abſinthii pontici: item ut manderet ſæpe coriandrum: etſi enim calidum, non tranſmittit gibbas hepatis: potius veſceretur aſſis: hyeme pane, ut vocant, biſcocto, non ſolenni de pane qui de capitulo vocatur, aut conſimili.

Apho. 46. lib. 5.

Cur mulieres difficilibus morbis implicentur. Lib. 1. de morbis.

Notandum eſt valde quod ſcribit Hippocrates *lib.* 1. *de morbis mulierum*, dum rationem reddit, cur mulieres tam difficilibus morbis implicentur, qui & ægras lateant, & Medicos. Ἐπικίνδυνα τὰ νȣσήματά εἰσι ταῖς γυναιξὶ, καὶ ὀξέα, ϗ μεγάλα, ϗ χαλεπὰ ξυνιέναι, διὰ τȣ̃το, ὅτι αἱ γυναῖκες μετέχοισι τῶν νȣ́σων. ϗ ἔσθ' ὅτε ȣ̓δ' αὐταὶ ἴσασιν ὅτι νοσέȣσιν, πρὶν ἢ ἔμπειροι νȣ́σων γίνωνται ἀπὸ καταμηνίων, ϗ ἔωσι γεραίτεραι. τότε δὲ σφέας ἥτε ἀνάγκη, ϗ ὁ χρόνος διδάσκει τὸ αἴτιον τῶν νȣ́σων. ϗ ἔςι, ὅτε τῇσι μὴ γινωσκȣ́σῃσιν ὑφ' ὅτεν νοσέȣσι φθάνει τὰ νȣσήματα ἀνίητα γινόμενα, πρὶν ἂν διδαχθῆναι τὸν ἰητρὸν ὀρθῶς ὑπὸ τῆς νοσεȣ́σης, ὑφ' ὅτου νοσέει. ϗ γὰρ αἰδέονται φράζειν, κἢν εἰδῶσι. ϗ σφὶν δοκȣ̃σι αἰσχρὸν εἶναι ὑπὸ τῆς ἀπειρίης ϗ ἀνεπιςημοσύνης. ἅμα δὲ ϗ οἱ ἰητροὶ ἁμαρτάνȣσι ȣ̓κ ἀτρεκέως πυνθανόμενοι τὴν πρόφασιν τῆς νȣ́σȣ. ἀλλ' ὡς τὰ ἀνδρεικὰ νοσήματα ἰώμενοι. ϗ πολλὰς εἶδον διεφθαρμένας ἤδη ὑπὸ τῶν τοιȣ́των παθημάτων. ἀλλὰ χρὴ ἀνερωτᾷν αὐτίκα ἀτρεκέως τὸ αἴτιον. διαφέρει γὰρ ἡ ἴησις πολλὸν τῶν γυναικείων νοσημάτων, ϗ τῶν ἀνδρώων.

Id eſt. *Vitia mulierum plerumque magna ſunt, acuta & intellectu difficilia; eo quod mulieres participent morbis, & aliquando neque ipſæ ſciunt quod*

ægrotent,

(*u*) Diverſi generis.

ægrotent, priuſquam morbos experiantur à menſibus; & ſeniores factæ fuerint. Tunc ipſas & neceſſitas & tempus docet cauſam morborum. Et quandoque ipſis non cognoſcentibus ex quo morbo ægrotent, perveniunt ad morbos incurabiles, antequam Medicus rectè doceatur ab ægrotante, ex quo morbo ægrotet. Et verentur narrare antequam ſciant, & ipſis turpe videtur, propter inexperientiam & ignorantiam. Sed & Medici ſimul peccant, non exactam cauſam morbi percontantes, ſed veluti viriles morbos curantes. Et multas novi jam ab hujuſmodi affectionibus corruptas. Quare ſtatim interrogare oportet; multum enim differt morborum muliebrium, & virilium curatio.

Remedia ad gradiendi impotentiam.

In gradiendi impotentia poſt morbum valde diuturnum, quum neſcio quis extraneus calor partes eas occuparet, nec ſanguinis ſpiritusſque eſſet affluxus, ut partes iis perfuſæ vegetarent ac alerentur, in iis quædam erat ἀτροφίας, καὶ μαρασμοῦ (*x*) ſpecies: primum embroche ex oleo violato adhibita eſt, litus ex oleo amygdalarum dulcium ſine igne extracto, affuſio aquæ omazorum, in qua infuſæ fuerint vini optimi lib. ij. litus ex medulla cervina, alias in vino albo lota, alias in aqua roſacea, ſi caloris moleſtias ullas ſenſerit.

In rudimentis Paralyſeos vena non ſecanda.

Mulier jam paralyſeos rudimenta quædam in parte ſiniſtra habebat: & quum de capitis dolore quereretur, ut tanto impetu in partem affectam humor non influeret, at revelleretur, conſulta eſt phlebotomia in brachio ſano. Quo die ſecta vena eſt, tanto impetu in partem ſanam humor irruit, ut magna impotentia ei parti ſit conciliata: immo majora in ea ſana parte paralyſeos argumenta fuerunt, quam in ſiniſtra jam vetere morbo afflicta paruiſſent. Et hic eventus docere nos debet, ne temere, quum humor frigidus eſt in motu, venam ſecemus. (Verumtamen uxori detractus ſanguis ex dextro brachio, quum tamen manus torpida eſſet, nil inde tamen ſecutum incommodi.) Idem fere evenit nobili mulieri: hinc dolor capitis crudeliſſimus: impetu humor deſcendit in collum, ſcapulas, & adjacentes partes: clamores, ejulatus, agitationes, lancinationes, & punctionis ſenſus. Secta vena ad tantum dolorem compeſcendum: non ita longe poſt torpidum pæne erat brachium, & contrectandi impotentia erat. Sic in catarrhoſis, & præſertim dum humor tenuis & ſeroſus vult confundi cum ſanguine, a phlebotomia abſtinendum: nam provocatur catarrhus, refrigeratur pars: niſi forte in contrario brachio fiat ſectio. Tamen mihi magis placet aliud remedium, niſi calidiſſimus ſit humor fluens, & magna ſint argumenta confuſi humoris defluentis cum ipſo ſanguine. Ita enim ob perturbationem ſanguinis facile corruptio contingit. Quamquam dubitari poteſt an ἀτρεκέως (*y*) debeat mitti ſanguis?

Quum Nutrices fiunt pleuriticæ, graviter ægrotant, & magna dyſpnœa tenentur: idque fieri puto quoniam & mammæ attrahunt, & ad eas impetu humor fertur, ut *in libris de ſimplicium medicamentorum facultatibus*

(*x*) Atrophiæ & Maraſmi, ſeu Tabis.

(*y*) Exacte.

tatibus Galenus adſtruit; ſi demitur ſanguis, an non propter tranſumtionem a venis in venas facile albicans apparet: ut facile imponat Medicis credentibus, talem humorem & colorem a corruptione eſſe?

In febribus quibuſdam continuis hydroticis locus eſſe poteſt.

In febribus tertianis juvat plurimum ſub finem acceſſionum, præſertim ſi morbus progreſſus jam eſt, & coctionis ſigna aliquot paruerint, dare aquam vino albo perfuſam, ſive dilutum valde aqua vinum album ὀλιγοφόρον (z): nam ſudores provocat. Tum autem maxime ſudores proſunt, quum obſtructionibus ſublatis, corpus internum apertum eſt, & reſtat forte quædam cutis conſtipatio, quam aquæ egelidæ lotio poteſt tollere. Immo etiam in quibuſdam febribus continuis, quum vel oblita ſui officii natura videbitur, vel cutis ſpiracula erunt obſerata, hydroticis locus eſſe poteſt, ut venenatus morborum halitus, & ſpiritus una cum ſudore erumpat.

Aquæ laudabiles multa coctione deteriores fiunt, malæ contra.

Hoc ex Vitruvio, auctore probato in arte Medica, ſancitum eſſe debet de aquis: quum laudabiles erunt, & iis dotibus præditæ, quibus eſſe debent, brevem coctionem quærunt: contra, quum illaudabiles erunt, multa coctione opus habent: nam bonæ coctione amareſcunt, deterioreſque fiunt; malæ vero coctione, dum malitiam exuunt, adſcititiam naturæ indolem induunt.

Arteriotomia in capitis dolore an tuta? Aphor. 7. lib. 6.

Yvoni Chirurgo ἀπυρέτῳ ἐόντι (a) fere dolores aderant capitis profundi, vehementes, lancinantes, divellentes, διαΐσσοντες (b), ut inde vires pæne conſternarentur. Atque Hippocrates ſcribit, dolores ſublimes non ſublimibus minus eſſe malos, ob difficultatem curandi, & ſymptomatum vehementiam. Adde quod quo profundiores ſunt, eo partes magis momentaneæ læduntur. Omni modo laboratum eſt, ut dolores ſedarentur cataplaſmatis, pipionibus, farinis, oxyrhodinis, cucurbitulis; terna aut quaterna venæ ſectione: nil profectum eſt; immo ne pilularum quidem uſus profuit. Vena frontis ſecta, ſed præſentiſſimum attulit remedium arteriotomia: dicto enim citius dolores conquievere. An non idem tuto fieri poteſt? Qui ſanguis detractus eſt, ei erat aſſimilis, qui ex brachio detractus fuerat. Verumtamen ſunt qui, ut audacter arteriotomiam in capitis dolore celebrent, & de capite ſanguinem ducant, dicunt multum ſanguinis in capite eſſe, & ſæpe etiam mortuis turgere venas. At primum noſſe debent cerebrum eſſe natura frigidum, & facile refrigeſcere ſecta vena: ſecundo abundare cerebrum ſanguine per modum raptus tantum, non propter generationem: tertio, quum in cerebro venæ turgent, hoc fuit morboſum, non naturale. Et Ariſtoteles *lib. de ſomno* ait, ſanguinem capitis eſſe tenuiſſimum, contra partium inferiorum craſſiſſimum eſſe. Ideo non fieri poteſt, quin tenuiſſimum ſanguinem multi comitentur tum fixi, tum fluentes ſpiritus. Niſi forte dicat quis, iſtam tenuitatem non poſſe eſſe, niſi cum caliditate: & ideo metu inflammationis, & majoris mali non eſſe alienum e capite ipſo demere ſanguinem. Contra

(z) Pauciferum, tenue, paucis ſpiritibus gaudens.

(a) Infebricitanti.

(b) Proſilientes, inſilientes.

Contra faciunt ſuperiores rationes : item , quod cerebrum ab Hippocrate dicatur eſſe glutinoſum , frigidique metropolis. Vide Hippocratem *lib.* 7. *Epid. in hiſtoria Halicarnaſſenſis* , ad diſſuadendam phlebotomiam , præſertim frequentem , in dolore capitis.

Dentium doloris cauſa.

Vulgo obſervatur proclives admodum eſſe catarrhos in dentium acetabula , ſi dens unus vitium attigit : ſublato dente , aut confeſtim ceſſat affluxio humoris , aut ſaltem nullo gravi ſymptomate ſe profert. Sin dens remanet vitiatus , nullus pæne dies eſt , quo non , præſertim veſperi , aut externa aliqua occaſione incidente , & dolores recrudeſcant , & non affluxus humoris alias frigidi , alias alius generis percipiatur. Unde hoc ? quoniam imbecillitas partis & vitium juvat iſtam proclivitatem catarrhi , immo veluti irritat , prolicit atque provocat : quod mediusfidius mirandum eſt , maxime vero , exemto dente fluxionum provocatore tam repente fluxum conſiſtere. Hoc exemplum ſatis nos poteſt inducere ad cognitionem repetitionis febrium : nam neceſſario in ventre ſtatuenda eſt diatheſis mala , eodem modo viſcus aliquod occupans , ac vitium dentem ipſum : illaque diatheſis , & infirmitas partis , & vitium corruptionem alimenti in parte facit , & motus humoris ejus qui facile movetur , cauſa eſſe poteſt. Et ſublata diatheſi , vitio partis correcto , necnon ἀπιόντος ἐμπυρεύματος (*c*), ceſſat motus , irritatio , provocatioque humorum febris , aut ſimilis affectionis auctorum : eodemque modo febris aliqua particularis eſſe poteſt. Unde quidam narrant os , aut caput , aut manum æſtuare videri , ac ſi febri particulari prehenderetur.

Galenus in comm. ad partic. 37. lib. 3. Prorrh. ubi pleniſſime hanc diſſolvit quæſtionem.

Mulieres quibus menſtrua ſupprimuntur, de dolore circum os ventriculi queruntur.

Qui fit , ut eæ mulieres quibus menſes ſupprimuntur , de dolore (quem vocant) ſtomachi querantur , dicantque habere ſe manifeſtum cujuſdam ponderis ibi incumbentis ſenſum ? An circum os ventriculi ſanguis colligitur ? Nequaquam. Sed id fit propter hepatis ſimas quæ ſanguine oppletæ ſunt , & ita hepar quodammodo gravius redditur , & propter ſanguinis conculcationem , & ſpeciem quamdam ἐμφράξεως (*d*) non habent ſuum motum , & impetus naturales τὰ ἐνορμῶντα (*e*) : quæ cauſa eſt , meo judicio , cur ponderis gravitatiſque ſenſus tantus in ea parte ſit. Sed cur non in partibus reliquis idem contingit ? quoniam poſitis paribus cauſis doloris in ea maxime aut dolor , aut ſenſus gravitatis adeſt , quæ exquiſitioris ſenſus eſt. Accedit quod quum per uterum , pote aut vitiatum , aut obſtructum non liber ſit exitus , ſurſum fit refluxus , ut teſtantur vomitiones cruentæ , mulieribus non menſtruis conſuetæ. Mirum itaque non ſit , ſi hujus maximæ ſuppreſſionis primas notas & damna os ventriculi habeat ac ferat. Immo initio febrium , quum maxima eſt cacochymia , circa ventriculum dolores ſunt maximi , quod circum eam partem primum tumultus fiant. Hippocrates refert ad ipſius hepatis , & vicinarum partium quamdam intumeſcentiam & elevationem.

Com. in par. 1. ſect. 1. lib. 6. Epid.

Corpora ſervorum minus

Qui fit ut corpora ſervorum , & ſervarum dura , compacta , ſolida , non

(*c*) Abeunte empyreumate , ignitione.
(*d*) Obſtructionis.
(*e*) Impetum facientia.

ferunt morbos, & remedia quam liberorum; eorumdemque comparatio.

non lubricæ ſanitatis, ut corpora liberorum, ſæpe in morbis, purgationibus, & venæ ſectionibus facilius obruantur, premantur, deficiantque, quam corpora quæ ſunt apertiora, molliora, ſubtiliora? Immo teſtamur obſervaſſe nos ſæpe ejuſmodi corpora facilius λειποθυμεῖν καὶ ἐκλύεσθαι (*f*) in purgando, & venam ſecando, quam alia. Tres cauſæ eſſe videntur. Primum, quum hæc corpora aratro apta, dura, & compacta ſana degant, nec facile morbis implicentur, & non niſi magnis, & gravibus a cauſis perculſa in morbum cadant, ſic magnitudine cauſæ territa imbecilliora redduntur. Secundo, quum in his humores crudi ſint, nec tam putres ſint humores, & ad putredinem apti, quam ſunt corporum delicatiorum, & delicatioribus diætis utentium, non facile ferunt pharmaciam: immo in cenſu corporum ſanorum fere habentur, etiam quum ægra ſunt; unde eorum morbi longi ſunt, & ante corpora imbecilliora morbo prædita, aut ſanitati reſtituta ſunt, aut morbi vi perculſa & abrepta, quam duriorum corporum morbus ad incrementum proceſſerit. Sic quum Medici in vilibus iſtis mancipiis audacius vacuationes inſtituant ac periclitentur; non mirum ſi valde perturbant: nam & ſana corpora, & crudiſſimis humoribus ſcatentia medicamentis agitata exſolvuntur. Tertia ratio: In corporibus denſis, obſtructis, magnis & denſis viſceribus præditis, ob compactionem non facilis eſt, & excitus curſus, ac impetus, inclinatioque ſpirituum, quæ ſurſum ac deorſum ferri debent ad corporis illuſtrationem, ut mirum non ſit, ſi ejuſmodi corpora facile obruuntur, & morbo implicita ignava redduntur. Quæ enim ratio eſt corporum denſorum ab Hippocrate aſſignata, ea poteſt eſſe corporum ſervilium: fere enim denſiora, & compactiora ſunt. At Hippocrates *lib. de morb. mulierum*, docet corpora mulierum denſa non abundare lacte, quia a ventre ad mammas lac facile non penetret, quum via ſit denſa. Item, Hippocrates *ſect.* 7. *lib.* 6. *Epid.* notat de quadam conſtitutione, in qua a ſero malo multa mala vagarentur, præſertim anginæ: Mulieres non afficiebantur, ſed viri; immo ii peribant: Deinde dum loquitur de liberis virginibus, hæ non graviter laborabant, ſed famulæ, ſi quæ corriperentur, interibant. Sic notandum, quod ſummus vir Hippocrates non modo in conditione corporis, ſed in conditione vitæ aliquid ponit admirandum. Plinius *cap.* 50. *lib.* 7. & *cap.* 1. *lib.* 26. obſervavit aliquando proceres potius tentari morbis, aliquando ſervos. Explicationem hujus quæſtionis ex ſequentibus erues. Multas alias rationes in eam rem confingere, comminiſci, & architectari poſſemus: ſed hæc abunde erunt.

Fernel. cap. 11. lib. 5. & Aëtius de dolore lateris ex cruditate.

Unum annotare optimum, & utiliſſimum fuerit, quoniam hic pleroſque falli comperimus. Plerique queruntur de dolore pectoris unaque ventriculi, & ſeſe animam ducere non poſſe dicunt: ſtatim Medicorum quorumdam vulgarium opinione ad phlebotomiam concurritur: at nil, aut parum proficit: declarat rerum exitus. Etenim ſi vel cholera morbus ſuccedat, vel alvi fluor, vel medicamento laxante alvus ſollicitetur, manifeſta

(*f*) Animo deficere; exolvi.

niſeſta eſt dolorum iſtorum levatio. Sic cacochymia, obſtructio hypochondriorum dolores facit, qui maxime apparent, & proferuntur in pectore ob conſenſum diaphragmatis, & quia in thorace communis eſt membrana, & lateribus, & diaphragmati parte convexa. Sic in iis qui melancholia flatuoſa tenentur, circum mammas, & ſternon, & latera dolores ſurgunt; an propterea venam ſecabis? Non; præſertim ad evacuandum; ſed ſi velis, & urget dolor, ad aperiundum, & libertatem obſtructionis, poteſt parva ſanguinis detractione occurri. Sic initio paroxyſ- 11.
morum, & in ſpecie incubi, & contumaci obſtructione viſcerum, excitantur dolores in thoracicis partibus, & fruſtra ſecaretur vena. Sic in talibus tentandam prius purgationem exiſtimo, non phlebotomiam, contra opinionem vulgi. In doloribus excitandis maxime valet illud quod *2. Aphor.*
dicitur, totum corpus conſpirare, ac confluere; ut ſæpe dolor alia in parte excitetur, quam ubi cauſa primaria ſit.

Lac in colico dolore, atque bilioſo bonum.

In doloribus colicis, iiſque bilioſis lactis uſum valde contuliſſe vidimus, ut in genero Beaſaldæ. Et tametſi Hippocrates interdicat lactis uſu, dum eunt dejectiones bilioſæ: tamen niſi inſignis ſit febris quæ corrumpat lac, ab eo abſtinendum non videtur. Si in ventrem clyſmate injicitur, & nulla inde inſequitur noxa, cur non in ventriculum injici poterit, in quo quum diu non cunctetur, corruptionem non acquiret?

Terminthorum origo quæ.

Terminthi, ideſt, puſtulæ nigræ ex aſſato ſanguine, quæque in tibiis maxime apparent, cuidam apparuerunt in febre continua apud Hippocratem: & innocuæ fuerunt. Medicis ignaris hoc terrori eſſe potuerit. Sed divino quodam modo originem hujus rei explicavit, ait enim, ὑπόσπληνος ἦν (*g*), ſublienoſus erat, ac ſi lienem hujus mali auctorem ſtatuat. Si tales puſtulæ apparuiſſent vi febris aut malignitate humoris, malum id quidem foret: ſed talis eruptio peculiarem diatheſin partis alicujus ſequitur. Sic ſplenicos in febribus nigrum mejere videmus, & tamen nihil ſiniſtri denuntiatur.

Sect. 2. lib. 2. Epid.

Damiſellæ de Vieil-moulin nigræ puſtulæ effloreſcunt aliquando in toto corpore, & nil inde incommodi ſequitur; ferventiore eſt jecore. Tunc primum cœpit iſta eruptio, quum annos undeviginti nata decuſſa ab equo, humique velut ſemimortua proſtrata, & attonita ſanguinem ore rejectavit. Credibile internam fuiſſe ſugillationem, & ecchymoſin, cujus adhuc eſt ſoboles iſta efflorescentia puſtularum, & ecthymaton. Idem plane contingit Damiſellæ de Goupigny, cui tibia læſa fuit. Has puſtulas Hippocrates *ſectio. 3. lib. 2. Epid.* vocat τρηχίσματα κεγχρώδεα τοῖσιν ὑπὸ κωνώπων γινομένοις ἴκελα ἀναδήγμασιν (*h*), aſperitates milio ſimiles, & haud diſſimiles morſibus pulicum. Si talia in febre continua effloreſcerent, an de maligno verendum eſſet? Nequaquam. Hoc enim eſt veluti ex numero τῶν συγγεγονότων (*i*).

In febribus laborioſis, & jactatione plenis, præſertim dum iis mulie-

(*g*) Sublienoſus.
(*h*) Aſperitudines miliaceæ; morſibus pulicum ſimiles.
(*i*) Concomitantium.

res confliɗantur, menſium eruptionem vidimus; & tunc valde anxii ſunt Medici, an ratione tam ſævæ febris ſecanda ſit vena; & an tuto ſecari poſſit; quoniam ex iſta menſium eruptione non tam promptum ſequitur remedium, ac ex ipſa evacuatione ſanguinis per phlebotomiam: obſervamus enim quotidie parum adjumenti afferri mulieribus febricitantibus inſigniter: contra ſi demitur ſanguis e brachio, manifeſtus apparet profeɗus. Quod autem erumpant menſes in iſta ſymptomaton in febribus agitatione, Hippocrates docuit *in Coacis*. *Horrores*, *labores*, *dolores capitis*, *& colli moleſtiæ*, *menſes proritant*, ut Domini Guerardi uxori evenit: anteverterunt menſes. Hippocrates 7. *Epidem.* notat de Cleomenis uxore pleuritica. *Quarto die copioſi menſes fluxerunt*, *dolor lateris*, *ſputa*, *omnia denique ceſſaverunt.* Vide quanti facienda eſt ea eruptio.

In Coacis.

Dominæ ab Inſula Nutrici putabatur eſſe abſceſſus ſub lingua, nomine batrachium. Non erat tamen humor, qui abſceſſum & tumorem committebat; adeo induruerat, ut lapideſceret: ac in pelvim injeɗus in ægræ faciem reſiliit. Idem Hippocrates obſervavit, ne hoc inſolens eſſe videatur.

Lib. 2. Epid. ſect. 3. Sect. 3. lib. 2. Epid. lib. de ſuperfœtatione, & Epid. 2. Epid.

Hippocrates paſſim narrat, quibuſdam mulieribus nonnulla accidere, dum utero concipiunt, alia adeſſe antequam conciperent; poſtquam conceperunt, abeſſe. Atque inter cæteras, narrat cuidam, quum prægnans fieret, exanthemata ſolita eſſe erumpere, quæ poſtea evaneſcerent. Atque noſtra memoria vidimus uxorem Domini Amorrhæi, quæ conceptus certiſſimum hoc habet argumentum, quod in tibiis varices intumeant, & dolores arthriticis non abſimiles patiatur.

σκελοτύρβη Paralyſeos ſpecies novus morbus non eſt. Gal. in libro definitio. medic. Epiſt. 14. lib. 2. Epiſt. Lib. 2. Prorrhet. in quem Gal. non eſt commentatus.

In Divi Victoris cœnobio Monachus eſt annos 35. natus qui decumbit ob reſolutionem artuum inferiorum, crurum, & tibiarum: cætera ſanus eſt, alacer, & expeditus, functiones omnes probe exercet: nil eſt venereum. Medici nil umquam tale accidiſſe credebant. At nos legimus morbum iſtum ante Cæſaris Germanici expeditionem contigiſſe ex uſu corrupti frumenti, & rerum vitiatarum, ut Strabo ſcripſit; & a diſſolvendis genuum, & crurum compagibus nomen meruit σκελοτύρβη (*k*). Et aut ſpecies παραλύσεως (*l*), qua qui correpti ſunt, recto calle progredi nequeunt; ſed modo a dextris in ſiniſtrum vacillant, in progrediendoque crus attollere ipſi coguntur. Langius acutiſſimus ſcriptor hujus mali originem repetit ex ſpinalis medullæ vitio, ob deſtillationem, quemadmodum ex ipſo Hippocrate ſumit, ut mejendi, & egerendi actio aliqua ex parte lædatur. Hoc notatum volui, quoniam plerique ſunt, qui ut ſpecioſam aliquam ſuæ ignorantiæ excuſationem, & velum prætexant, & obtendant, morbos ſæpe graſſari inſolentes, & antiquis minime cognitos palam profitentur.

Scitu valde dignum eſt, qui fiat ut multis quibus putrefacta pæne viſcera reperta ſunt, laudabilis ſanguis detractus fuerit; item & viris, & mulieribus

(*k*) Cruris perturbatio, nunc ad hanc, nunc ad illam partem inclinans.

(*l*) Paralyſis.

mulieribus multis ὑποχλώροις (*m*), pallidis, ac fere virentibus, quum alioqui judicaſſes ſanguinem non abſimilem colori (quum quale alimentum, id eſt, ſuccus in venis, talis color effloreſcat) tamen florentiſſimus ſanguis detractus fuerit, non ſeroſus nimium, non ſubviridis, aut virore pallidus. Quare, ſi tale alimentum, id eſt, ſuccus in venis conſiſtens, qualis eſt color, ſanguis iſte omni culpa vacat? Tribus rationibus id fieri putamus. Prima eſt, quod hepar bene ac probe ſuum facit officium, quoad fieri poteſt, & ſæpe in habitu corporis, & in capillaribus venis per facultatis aſſimilatricis vitium, & peculiare vitium in cute, quod a diatheſi interna contractum magna ex parte eſt, non ob vitium ullum in maſſa ſanguinis, ſed in parenchymate alicujus partis, alimentum ultimum corrumpatur. Sic tametſi laudabilis ſuppeditetur ſuccus ab hepate, & vaſis majoribus, tamen vitium in habitu accerſit: & ſic cutis defœdatur. Ut multos videmus ſcabie infectos, aut ſimili vitio, quibus certo affirmabamus nos impurum ſectione venæ ſanguinem detracturos, & tamen in iſta defœdatione cutis illibatus, & incorruptus ſanguis eſt, & opinionem, ſpemque fallit eventus. Nos Elephanticis ſæpe laudabilem ſanguinem detraximus. Quamquam fieri poteſt, ut ſpecie laudabilis ſanguis appareat, quum inteſtinum aliquod vitium in eo deliteſcat, quod quidem in habitu corporis, & præſertim in partibus delicatioribus, ut in facie, quum ultimo elaboratur, & in rorem convertitur, tum demum ſeſe profert ac exhibet. Præterea ſi quis ſplenicus eſt, aut empyicus manente in venis ſanguine puro, non deſinit eſſe pallidus, emaciatus, ſubviridis, aut nigricans, quia non in maſſa ſanguinis vitium, & labis cauſa eſt, ſed in alia parte: unde ſpiritus inficiuntur, non ſanguis ipſe (quod pertinet ad manifeſtum vitium) & ob ſpirituum infectionem, aut aliam atque aliam affectionem, ita quoque talis aut talis in corpore color apparet: Declarant ii, qui animo deficiunt, aut facile expalleſcunt, aut erubeſcunt: magna enim vis eſt ſpirituum. Et quod dicimus in viridibus, & pallidis, ſquallentibuſque corporibus laudabilem detrahi ſanguinem, illud debet intelligi κατά τι, id eſt, ſecundum aliquid, non abſolute. Nam empyicis ſi cephalica aperiatur, aut baſilica, ſæpe floridus & ἀνθηρὸς (*n*) ſanguis fluit; ſi mediana autem ſecatur, quia de parte, in qua vitium latet, quod compatiens corpori ſoli defœdationem aliquam affert, ſanguis demitur, putris & illaudabilis eſt. Lienoſo ſi ſiniſtri brachii vena feriatur cephalica aut mediana, vitio carebit ſanguis; ſin baſilica ejuſdem brachii, quia a parte affecta fluit, rapiturque ſanguis, inquinatus erit. Si eidem feriatur dextrum brachium, nulla vitii nota ſanguini inerit. Si parotidas patienti, aut caput laboranti dempſeris ſanguinem, is vitium contraxerit; ſi ex baſilica, immunis erit a culpa. 12.

Laudabilis ſæpe ſanguis detrahitur iis quibus viſcera ſunt putrefacta, &c. cur?

Quoties nos docuit experientia, multis mulieribus, dum animi etiam gratia, menſe Majo ſex ſeptemque ſanguinis vaſa detrahuntur, ea putri ſanguine referta eſſe: ſi autem e naribus fluat, aut ab utero, vitio cariturus

(*m*) Subviridibus.

(*n*) Efflorefcens.

 riturus eſt? In hoc vis naturæ pellentis elucet. Vidimus enim ſæpe impu-
ris corporibus & languentibus, quum corruptæ majori ex parte ſanguinis
maſſæ maxima forent undique argumenta, fluxiſſe ſanguinem laudabilem,
quod fatiſcerent, ac vacillarent vires, quibus paullo poſt reſurgentibus
detractio impuri ſanguinis facta fuit. Sic fieri poteſt, ut in decoloribus,
pallentibus & defœdatis, quum in imo corpore impuritas ſanguinis mul-
ta reſtagnet, ac reſes maneat, affluat patente vena laudabilis ſanguis,
impurus autem non expellitur, quia vires non conſtant. Certum autem
eſt in impuritate ſanguinis, & viſcerum robur virium, & nervorum
13. non poſſe ſtare. Ne mirum itaque ſit, ſi impuritatem natura infirma
non expellat. Præterea in multis expalleſcentibus ſæpe ſanguis crudus
eſt, & pituitoſus, & infra coctionem poſitus: mutatio autem ſangui-
nis pituitoſi eſt, ut ab uno puncto ad aliud moveatur per coctionem,
ex pituiteſcente, & quaſi albeſcente ſanguine fit floridiuſculus, ait Ga-
lenus; contra quum jam rubet, & mutatio contingit, ad nigredinem
tendit. Et ſic in aliis. Itaque mirum ne ſit, ſi in iis qui quadam ſpe-
cie hypoſarcidii laborant, dum aperitur vena, floridulus & rubens vi-
ſitur.

Præcipua vero cauſa hujus rei, quam quærimus hoc loco, cur in
cachecticis, & ὑποχλώροις, & cacochymis pertuſa vena ſanguinem incul-
patum, eructat, ea eſſe ſtatuenda eſt, quod color non effloreſcit talis
aut talis (ut quidam male credunt) pro ratione, & natura humorum in
venis contentorum, & qui ſuo complexu quatuor humores comprehen-
dunt. Tametſi enim τὰ συγγεγονότα κατ' ἐξοχὴν (o) in illis dicantur eſſe,
quum bilis, quæ in ſua veſicula eſt, aut alibi, pituita, quæ circum ven-
triculum, ſuccus fæculentus in liene, aut alicubi latet, dicunt humores
quatuor excrementitios ſtatuere, qui τὰ συγγεγονότα dicuntur κατά τι: &
quum moderati ſunt humores, tum qui in venis ſunt, & vere faciunt
plethoram ad vaſa, & ad vires quum exuberant, tum qui extra vaſa
ſunt, & cacochymiam facere, conſtituereque dicuntur, quum naturæ
gremio non continentur, tum viriditas, & nitor apparet in toto corpo-
re; immo ſæpe, quod de Alexandro dixerunt Hiſtorici, fragrantiſſimus
14. odor e corpore exhalat. Quum contra utrique vitium contraxere, de-
cutitur, ac deperit flos, & nitor faciei totiuſque corporis. Et licet maſſa
ſanguinis aliquando laudabilis ſit, defœdatio cutis contingit ob diffuſio-
nem quamdam ichoris manantis a colluvie humorum: qui ichor, dum
ſpiritus illuſtres inficit, pallorem quoque inducit. Et in recurſu ſangui-
nis, & ſpiritus ad interiora, videmus decolorationem, aut plumbiformem
faciem contingere: Et quibus internum aliquod vitium eſt, in iis deco-
loratio eſt aliqua: & tamen in vaſis ſanguis non peccat. Quia revera ſi
omnino, & plane ſanguinis maſſa talis eſſet in ſubſtantia, & colore,
qualis habitus apparet, vix, ac ne vix ſubſiſteret animans. Unde illa
extenuata mulier, cui in vaſis ſanguis pici ſimilis eſſet, ideo non profi-
ciebat.

(o) Concomitantia per excellentiam.

ciebat, quia ſanguis erat μελαγχολικώτερος (*p*). Præterea hoc addam: tametſi ſæpe, ut ante dictum eſt, ſpecie ipſa, & obtutu apparet in ſuperficie floridulus ſanguis, non propterea tamen idem de reliquis, qui ſubſunt humoribus, judicium eſto: non deſinit enim eſſe aut biliosior, aut ſeroſior, aut nigrior. Unde in melancholicis jubebat Galenus, ſpectandam eſſe ſanguinis colorationem, ut mittendi ſanguinis conſilium capiatur. Quum eſt niger, id eſt vitium quoddam totius corporis ſequitur, audacius mittatur; quum floridus, id eſt, tametſi fundum, & ipſius ſanguinis fæx, quæ ſubeſt toti maſſæ, ut depreſſa ſuo pondere, a natura deſciverit, tamen quia in ſuperficie flos quidam, & rubor ſanguinis apparet, hoc indicium eſt, Socratem, aut Calliam particularem tantum habere melancholicam affectionem, ut forte in parte, in qua malum ſedet, ſanguis vitio non careat: ſed non idem eſt de toto corpore: Itaque quum etiamnum apparente ſuperficie ſanguinis florida, aut manifeſtum, aut occultum eſt in reliqua maſſæ ſanguinis parte vitium, non mirum ſi cutis per diffuſionem illius partis vitioſæ inficiatur: erat enim in ſuo vaſe ruber ſanguis, ſed quum egreſſus eſt, & in morem roris effunditur, ut tertio fiat alimentum, tum partes vere ſentiunt, qualis natura erat ſanguis ille: nam omnes partes, pro ſua quæque ratione & natura, nutriuntur, aliæ bilioſiore ſanguine, aliæ pituitoſiore, &c. Quid ſi ſanguinis maſſa ſit bilioſior, aut μελαγχολικωτέρη in tertia aſſimilatione, & ultima elaboratione qualitas ipſius ſanguinis tum demum apparet: maxime vero ſi habitus corporis, & tertia regio a natura aliena fuerit, quum ante docuerimus aliquando vitium eſſe in habitu corporis, cujus fere nullum eſt in partibus internis ſeminarium. Sic decipi non oportet, iſta coloris, & ruboris in ſanguine apparentia, & prætextu.

15.

16.

Sed duo valde notanda ſunt hoc loco ex Hippocrate, prius eſt quum ait *in Epidemiis, diligentia adhibenda eſt, ut excandeſcentia inducatur coloris reparandi gratia*; Græce, ϗ χρώματος ἀναλήψιος ἕνεκα, ϗ ἐγχυμώσιος, ideſt, ut color reſtituatur: & ſanguis ſuffundatur; id eſt, quidam ſunt plumbei, defœdati, pallidi, pituitoſi, in quibus velut reſtagnat in venis ſanguis, qui quia non excitatur, nec effluit vi e venis, & ſuffunditur in ſuperficiem per quamdam ἐπίλαμψιν (*q*), decoloratio, ſeu ἄχροια manet; ſi autem ira inducitur, aut aliquid ſimile, quod ſpiritus, & ſanguinem ignavos exſuſcitet, attenuet, & ſuffundat, tum demum coloratio corporis apparet: hoc autem fit per quamdam ἐγχύμωσιν (*r*): quæ vox notanda eſt: aliud enim eſt ἐγκεχυμωμένον, & ἐκκεχυμωμένον: ἐκχύμωσις enim egreſſum e propriis conceptaculis ſignificat, ut fit in ſugillationibus, & contuſionibus; ἐγχύμωσις non iſtam egreſſionem ſignificat, ſed diffuſionem humorum ſignificat: ut quum in ictero ſuffunditur bilis, ἐγχύμωσις eſt. Hoc autem loco Hippocrates dum corpori nitorem conciliare vult, nomen ἐγχύμωσις uſurpat, non pro bilis, aut alius humoris diffuſione contra naturam, ſed

Sectione 4. lib. 2. Epid.

(*p*) Magis melancholicus.
(*q*) Splendorem, nitorem.
(*r*) Suffuſionem.

pro naturali caloris, ſpirituum, & ſanguinis perfuſione, quæ primum corpori nitorem reſtituit. Ut quum a ſomnio deſurgimus, eoque longiore uſi ſumus, decolores, pallidique, & velut decocti apparemus; quum vero aut corpus movimus, excuſſimus, & exercuimus, tum veluti abacta caligine, & corporis nube primo nitori, & viriditati reſtituimur: & in hoc vis τῆς ἐγχυμώσεως eluceſcit, & enitet. Sic ſi diffuſio ſit illuſtris ſpiritus, ſanguinis, & caloris affluentis temperati, halituoſi, & ἀτμώδεως (*s*), tum nitet facies: ſin calor diffundatur acer, mordax, ſiccus, ſqualidus, nebuloſus, ac caliginoſus ſpiritus, & ſanguis, deperit floſculus, & nitor vultus, totiuſque corporis decutitur viriditas. Et tunc non oportet tantum intelligere de humorum in vaſis contentorum diſperſione, ſed de calore contento in corde, & ſpiritibus qui ab infinitis humoribus
17. excrementitiis, qui in corpore continentur, inficiuntur. Nam quis dubitat, quin ſi in meſenterio, in ſinis, & gibbis hepatis, in lienis penu colluvies ſcatet pravorum humorum, & jam a natura egreſſorum, a ſpiritu, & vapore illinc elato, non afficiatur maſſa ſanguinis, deinde coloris corporis amiſſio fiat, ut pote habitu ipſius fœditatem iſtius vaporis perſentiſcente? Sin moderati ſint humores excrementitii, aut qui extra vaſa in uſum naturæ aſſervantur, ut τὸ φλέγμα (*t*), quis dubitat, quin benignitas illius vaporis, juncta benignitati vaporum ejus ſucci, qui in venis eſt, & qui proxime alit, corpori nitorem ſit conciliatura? Videmus mulieres ῥῷ laborantes, dum fluor perſeverat, etiam boni coloris eſſe: ſi ſupprimitur, faciei ſplendor obſcuratur. Quamquam reperio duplicem
In 3. oratorio. εὐχροιαν (*u*), (coloris ſuavitatem verto ex Cicerone) unam naturalem, de qua dictum eſt; alteram contra naturam, & ea aut eſt præſentis morbi ſignum, aut futuri præſagitio: præſentis, ut ἔμπυοι (*x*) rubentes, & floridulas habentes genas, qui color vulgo placet, Medicis ingratus eſt:
18. futuri autem, ut quum quis multis humoribus abundat, qui tamen adhuc retinentur a natura, & aliqua ex parte reguntur, ut ἐν τῇ ἕξει ἀθλητικῇ (*y*) ob habitus bonitatem ſummam, & plethoram maximam facilis in mor-
In Coacis. bum eſt caſus. Unde Hippocrates (quod eſt maxime notandum, & valde huc pertinet) ſcribit, circa faciem εὐχροια, & ſudores ſine febre, ſtercora vetuſta, aut ſubeſſe ſignificat, aut inordinatam vitæ rationem. Et hoc futuri morbi præſagium eſt: iſta enim bona ſunt ſuſpecta, ut ſic loquar: Et ita affectos intra paucos dies derepente videmus interire: Sangermani hiſtoria hujus rei fidem facit. Et tametſi εὐχροια illa mala ſit, quia tamen de natura ſanguinis retinet, non tam mala eſt, ac ſi aut plumbea, aut viridis cum pallore eſſet facies; & ſi ſolveris habitum corporis, facile eſt a periculo corpus vindicare. Facit enim ſuppreſſio humorum (quorum nimietas nocet) ad nonnullam coloris ſuavitatem, ſed ſuſ-
19. pectam, ſi ad ſummum res devenerit, ut alvi fluor, & lubricitas ad pallorem, & deformitatem facit. An vero ichor, & fœtens colluvies ad bonita-

(*s*) Vaporoſi.
(*t*) Phlegma.
(*u*) Bonum colorem.
(*x*) Suppurati.
(*y*) In habitu athletico.

bonitatem coloris faciebat? Ita ſane ex eventu. Et hoc exemplo ſcies, quomodo non a ſolis in vaſis contentis humoribus manat nitentis faciei occaſio. Accedit quod cavendum eſt, ne hic decipiamur. Nam ſunt plerique, quibus os ventriculi delicatius eſt, aut pars aliqua perenniter laborat, qui decolores apparent, quum tamen bonitatis in humoribus, & τῆς ἐντελεχείας (z) ſumma ſint omnia.

Poſterius illud quod Hippocratis eſſe dixeramus, eſt, *Colorum mutationes corde adſtringente venas, & laxante fiunt: laxante quidem rubicundi colores fiunt, & bene colorati: conſtringente vero virides cum pallore, & livi-* *Lib. de oſſium natura.* 20. *di*: quæ omnia ob recurſum ſanguinis, caloris, & ſpiritus fiunt, ut in animi pathematis. Et hoc loco non repetit ſuavitatem coloris, aut ejuſdem depravationem ex ſuccis, alendo corpori idoneis, qui ſunt tantum ut materia; ſed a calore, qui tamquam eſt cauſa efficiens, cui proxime adhæret ſpiritus: magna enim vis eſt rerum affluentium ad colorum mutationem. Unde Hippocrates in judicio de coloribus, & humorum dominatu faciundo, celebrat ſuam ἄμπωτιν (a), quoniam difficile eſt judicare de iis, niſi omnia ſint ſedata, & tranquilla, & niſi diligenter animi aciem intenderis.

Miror, cur in herpetibus, inflammationibus, in quibus humectandi, & refrigerandi conſilium eſt, non potius ad aquam ſolam recurrimus, quam ad aquam & ſuccum plantaginis, & ſimilia.

Galenus, ni fallor, *in 2. de temperamentis judicandis*, illam de moribus inſitis, reconditiorique natura, quæ fere ſoli Deo, & naturæ patet, temeritatem quæ a Phyſiognomis petitur, videtur convelliſſe. Frons multis ſimulationum involucris obtegitur, ut ſæpe mentiatur, callidiſſimoſque decipiat. Tamen quidam Græce, Latineque doctus, ita de iſto judicio ſentit ad Phyſiognomiæ commendationem. Quemadmodum oratio mentis eſt character, ita & vultus animi certus, & conſtans index exſiſtit. Cælo enim ipſius capitis proximus animus, ſenſuum aciem, mentis rectionem, & altiſſimum culmen attingit: ex quo tamquam ex alta ſpecula recondita animi ſenſa comprehendimus. Sic in vultu divinus ille, & au- 21. guſtus Architectus naturæ cujuſque inflexiones, motus, inclinationes ac proclivitates, ad certa morum, actionum, ſtudiorum, & affectuum genera appendiſſe videtur, & appreſſiſſe, ut receſſus animorum, & latebræ in conſpectu obtutuque forent. Quo proxime ad Deorum numen, vim ac poteſtatem accederemus, ut qui ex manifeſtis lineolis, & monticulis internas rerum variarum intelligentias, & imagines profundiore conſcientia preſſas, arctas ac conſtrictas eliceremus ac erueremus. At quoniam in his labi, & decipi facile eſt, & quod ſacra pagina vetuit, ſi quis ita faxit, dum inteſtina hominum ſenſa ſcrutatur, & inquirit, pravo de aliquo opinionis errore ſeducitur, ac fluctuat; ſatius multo eſt noſſe ſeipſum (quod ipſum difficilius de aliis ſcire) quam in mores aliorum ita levibus ex argumentis, & inſtrumentis inquirere, & potius ex affectis manifeſtiſque

Ut oratio mentis eſt character, ita vultus animi index.

(z) Perfectionis.

(a) Reciprocationem, & maris receſſum.

que indiciis ſuſpenſum tuum judicium, ac opinionem valde ancipitem, nutantemque ſublevare ac roborare. Alioqui, dum te languida, ſupina, & erronea opinio, ac de cujuſdam moribus haud dubie occultis, & non niſi magno rerum uſu evolvendis, inquiſitio tranverſum agit, forte enim malæ indolis eſſe putas, qui egregie ad virtutem natus ſit; contra tuæ iſtæ egregiæ lineolæ opinionem tibi faciunt de cujuſpiam probitate, aut felici ingenio, qui quum in ſumma rerum ignoratione verſetur, ſit tamquam quiddam caſſum, & inani vocis ſono decoratum, aut in quo omnium vitiorum ac ſcelerum ſit cumulata complexio.

Phyſiognomia fallax.

Hyſtericis convulſiones familiares.

Hyſtericas mulieres videmus aliquando quibuſdam contractiunculis capi, quæ non ſunt malæ, & de genere verarum convulſionum, affecto nervorum principio. Ideo Hippocrates *in Coacis* ait σπασμοὺς in hyſtericis, ſi ſine febre ſint, eſſe εὐχερεῖς, ideſt, faciles, non periculoſos. Quamquam Galenus *in comm.* de voce εὔχερὸς dubitat valde: ſed, quod valde notandum eſt, in commento Galenus non uſurpat eam vocem, σπασμὸς, qua in contextu Hippocrates uſus eſt: ſed ait in hyſtericis fieri contractiones convulſivas continuas, quæ cæteris convulſionibus ſimile periculum non habent: ſua lingua vocat συνολκὰς σπασμώδεις & συνεχεῖς (*b*): quod abs re dictum non eſt: nam ſi eſſet vere σπασμὸς & συνεχὴς, quis dubitat, quin adeſſet præſens periculum? Ergo συνολκὴ eſt tantum σπασμώδης, contractio quædam inſtar convulſionis a flatu, videlicet ſparſo: qui ſi veram convulſionem faceret, non abeſſet periculum. Et non tam principium nervorum pungitur ac feritur, quam per quaſdam inanitates vapor fertur. De talibus forte συνολκαῖς audiendus eſt locus Hippocratis, *ſectio. 5. lib. 2. Epid. Si puerperæ convulſio accidat, febrem excitato.* Et *lib. 5. Epid. in Cholera morbo oborti ſunt* σπασμοὶ *ab alvo & inteſtino, ſed erant potius* συνολκαί.

Com. in particul. 27. ſect. 3. lib. 1. prorrhet.

Utero affecto ſinciput dolet.

Com. in part. 1. ſectio 1. lib. 6. Epid Lib. 1. de morb. mul. Epiſtola 49. lib. 1. Epiſt.

Sincipitis dolores adſunt, potiuſque in ſincipite ipſo ſymptomata elucent, ſi qua ex affecto utero manent, quam in occipite. Galenus in hoc valde laborat; tandem probabilem valde rei hujus rationem affert *in Epid.* Ac hoc quod verum ſit, Hippocrates *in libro 6. Epid.* inſinuat, ſed multo apertius in *libris de Morbis mulierum* docet. Ita ſcribit: *Partes ſunt multæ, cum quibus uterus ſocietatem habet, ſinciput, & ſtomachus; mens quoque percellitur, improbaque fit.* Langius vero, ſi ei fides abroganda non eſt, fatetur ſæpius obſervaſſe ſe in hyſtericis, & quavis uteri affectione, verticem capitis prope ſuturam coronalem, qua glaciei pondus mulieres ſe ſentire fatentur, utero affecto lege conſortii condolere. Quod valet ut intelligas, an caput per uteri conſenſum laboret. Sed demonſtratio hujus rei, nimirum cur facilius omnino laboret cerebri pars anterior, eſt ex Hippocrate, *lib. de vulner. cap.* quum docet, in ſincipite plus ineſſe ſubſtantiæ cerebri, & mollius eſt ea parte.

Admirabilis eſt motus humorum febres committentium, cum diatheſi

ἀῤῥήτῳ.

(*b*) Divulſiones ſpaſmodicas & continuas.

ἀῤῥήτῳ (*c*). D. De Maſſeparrault libellorum ſupplicum Magiſter affirmavit, ſe ſemel annis ſingulis febricitare: cui objeci illud Plinianum, toties celebratum de Cajo Mæcenate, qui tota ſua vita febricitavit, & de Antipatro Sidonio, qui ſingulis, & omnibus annis ſemel die natali febre corripiebatur. *Cap. 51. lib. 7.*

ANNOTATIONES.

1. M*Orbus illius mulieris erat finitimus Siriaſi puerorum, de qua Aëtius. Verum inter cætera ſigna cerebri phlogoſin patientis, & velut exhauſti, eſt unum, quod nimirum oculos habent* ἐπίχνους, *id eſt, pulverulentos*, part. 17. ſectio. 1. prorrh.

2. *Galenus in diuturno lateris dolore, dum ſecuit arterias in manu, id tamquam miraculum memorat. At Hippocrates* (*quod mirum eſt*) lib. 1. de morbis *in pleuritide ſine ſputo, a calore, aut ſiccitate ſecat in manibus venas. Credo illum dolorem lateris, cujus ſedandi ergo Galenus arteriam ſecuit, a vapore fuiſſe, & obſtructione melancholica, cui certe prodeſt ſectio in manibus.*

3. *Quid ſi teſtes in tuſſientibus non tument ob humorem tranſlatum, ſed ob tuſſiendi conatum?*

4. Initio lib. 2. Epidemior. *hanc communitatem pulmonum cum teſtibus explicat Hippocrates. Et* com. in ultimam part. de Pythione lib. 3. Epid. *docet operis ſocietate communionem eſſe inter thoracem, & teſtes. Et quod valde notandum, vocis gracilitatem omnino ſolvit obortus varix ad dextrum aut ſiniſtrum teſtem, ob magnam communitatem inter partes thoracicas, voci, & reſpirationi ſervientes, & teſtes ipſos.* Vide initium ſect. 5. lib. 2. Epid. *Et* ſect. 5. lib. 2. Epid. *ait*: Quibus tuſſis ſicca, iis non ſolvitur, niſi ad teſtes, aut crura irrumpat. *Et inter cæteros locos valde notandus* lib. 4. Epid. ſub finem. *Sed nullo loco plenius meminit iſtius conſenſus thoracis, & partium vocalium cum teſtibus, quam quum* ad Aphor. 41. ſect. 3. lib. 6. Epid. *ubi & vocem, & genituram declarare ait iſtum conſenſum partium ſuperiorum cum inferioribus.*

5. *Quum quis malo inaudito tenetur, & dolor aliquis mox hanc partem, ut crus, modo illam occupat, omnes fere recurrunt ad corpus internum, & ad viſcera. Contra ſæpe malum eſt cutaceum, aut potius ſuperficiarium, ut non tam ſit conſulendum corpori interno, quam externo: id declarat aura a pollice, & pede epilepſiam inducens. Et tunc malum in habitu corporis eſt. Habitudo corporis autem eſt in iis partibus, quæ primæ oculis ſubjiciuntur.*

6. *Exemplum abſolutæ communitatis eſt dolor punctorius: nam in una tantum parte ſenſus punctus eſt, ſed expanditur dolor ſine materia longius. Galenus* lib. de ſanguinis miſſione.

7. *Tametſi qui ſæpe caput dolent, & hemicrania ſunt implicati juventur alvo*

(*c*) Ineffabili.

alvo ſoluta, aut vomitione : non eſt tamen quod inferas per conſenſum a partibus imis eſſe morbum ; non deſinit enim eſſe per protopathiam cerebri.

8. *Hippocrates de pleuritide ſicca ſine ſputo mentionem fecit* lib. 3. de morbis. *Item* particul. 21. lib. 4. acutor. *meminit orthopnææ ſiccæ, quæ non eſt a ſuppurato, ſed a ſpirituum interceptione. Hippocrates* lib. 1. Epid. ſect. 1. par. 28. *loquitur de ferina deſtillatione a qua pharynx vitiatur, & brevi extabeſcit : quod ad hunc locum pertinet.*

9. *Si enim ratione particularis inflammationis etiam audacter & commode detrahatur pueris ſanguis, cur ratione febris continuæ, quæ inflammatio eſt univerſalis, vena non aperietur? Fortaſſis enim ſolis chalaſticis inflammatio particularis ſedabitur.*

10. *In præcedentibus docuimus, non niſi magna cum religione agitandos eſſe ægros circa dies criticos : nam hinc hypercatharſeis conſequuntur : ſæpe enim emovemus materiam reſidem, & quæ non furit : & ſi eam agitamus, & tunc forte tum irritatione materiei, tum medicamento natura ad criſin incitetur, eveniet mors, aut grave aliquid. Sed dices, eo levius habebit natura ; immo gravius, nam ſæpe in criſi natura contenta eſt quodam ſudore. Et tametſi omnino non ceſſet morbus, pote ejus cauſa omnino non ſublata, ſaltem diminuta eſt cauſa, & morbus. Et ſatius eſt naturam criſin aliquam non omnino perfectam, cum relapſus aliqua opinione, moliri, quam conando cum natura coeffundere, ejus inſtitutum impedire, & mortem intentare.*

11. *Quid? dum in venis coctio facta eſt, & nondum excretio, urinis apparentibus ſatis laudabilibus, ſanguis impurus detrahetur. An id faciendum?*

12. *Locus de his præclarus eſt* com. in part. 115. lib. 4. Acutorum, *qui diligenter legendus eſt, & ad hunc locum maxime pertinebit. Numquid* primo prognoſt. *dum vultum iſtum terrificum deſcribit, cauſarum externarum maxime rationem habet?*

13. *Galenus* cap. 9. lib. 3. de criſibus, *docet multis de cauſis contingere ut in principiis acceſſionum ſuffocentur ægri, ſtrangulentur, ægre ſpirent, immo & moriantur aliquando. Hujus rei ratio eſt, quia hepar* ἀναπτύσσεται (*d*) *& ideo mala ſymptomata ſurgunt. Vide* Hiſtor. 1. lib. 2. conſil. meorum, circa principium.

14. *Mirum eſſe poteſt, & quæſtione dignum ; quomodo mulieres decolores (quibus etiam bonus ſanguis trahitur e vena) & cacochymæ tam male habeant a detractione ſanguinis : ut Damiſella Du bez. Ratio eſt, quia capillares venæ ſunt plenæ virulento, & ſeroſo ſanguine : & eſt morbus in habitu corporis, eo modo, quo in Elephanticis : & incumbendum videtur in habitum ipſum : nam quum peſtifera morbi vis in habitum ipſum ſit rejecta, toties demere ſanguinem e majoribus vaſis, calorem ipſum nativum eſt imminuere : quod diligenter obſervandum, ne graviter peccetur.*

15. *Galenus* ad particul. 10. lib. 2. de diæt. acutorum *docet pituitoſum, & crudum ſanguinem, ſi ex loco inflammato fluit, florentem apparere ; an propterea putandum eſt e loco affecto non fluere, quia eſt floridus? an aut timidiores, aut audaciores in ſecanda vena eſſe oportet?*

16. *Num-*

(*d*) Explicatur, intumeſcit.

16. *Numquid in mulieribus concepto ſemine ſtatim decoloratio contingit?*

17. *Horum omnium demonſtratio manifeſta, & ampla peti poteſt ex hoc loco, ubi ait Hippocrates*: Qui ventre calido ſunt, &c. part. 25. ſectio. 4. lib. 6. Epid. *ubi* in comm. *Galenus docet a calore acri coctionem corrumpi, & vix eſſe poſſibile, ut laudabilis ſanguis in jecore generetur: tamen poteſt eſſe floridus color, & in ſe eſſe acrior & bilioſior. Unde quædam mulier* ὑπόχλωρος (*e*), *& ejuſmodi prædita temperamento mihi affirmavit, ſi quando vel ex dentibus ſanguis effluit, vel e capite, eum ſibi guſtu ſentiri ſalſum, & moleſtum. Ut mirum non ſit, ſi id alimentum ſalſum partes reſpuunt, & malus color apparet.*

An non revera male conſulunt ægris Medici, qui inſpectis quibuſdam rebus, & affectionibus contra naturam in habitu corporis, ad internorum curam ſe convertunt? Sunt enim vitia propria partium internarum, ſunt & ipſius habitus corporis. Et male ex affectione corporis externi de corpore interno judicas: quamquam color effloreſcit ſimilis alimento. Sed illud alimentum tam de proximo, quam de remoto intelligi debet.

Unde obſervatum de quibuſdam, quibus facies primum nitorem exuerat; immo aut virore, aut flavitie, aut pallore erat deturpata: in quorum prima regione viridantium, omniſque generis humorum erat cumulus, ac copioſa ſurſum deorſumque facta excretione, primo nitori ſplendorique faciei ſunt reſtituti.

18. *Hippocrates* libro de alimento *ait*, Habitus athleticus non eſt a natura, habitus ſanus melior in omnibus.

19. *Hippocrates* lib. 1. de morbis, *requirit ad generationem phrenitidis bilis motionem, & ut ſanguinem ſubeat. Nam quum ſani ſumus, non tranſſumitur ichor a vaſis in meſenterio contentis; ſed dum ægrotamus, facile ea fit tranſſumptio, & proinde deturpatio cutis.*

20. *Talia in multis mulieribus, & viris effœminatis viſuntur, qui ſe facile a perturbationibus vinci ſuperarique patiuntur, nec eam conſtantiam ſervant, æquabilitatemque, quæ in homine vere viro cernitur, ut omnium perturbationum radices facile elidat, & inconcuſſus maneat. Qui ita molli, muliebrique ſunt animo, ſtatim pellucent, ac florent, ac minimo moleſtiarum vento facile quatiuntur: Vulgo vocantur* journaliers.

21. *Quod de Phyſiognomicis hic dicitur, idem de aſtrorum vi in animos, & corpora noſtra. Aſtrorum decreta non ſunt prætoria, nec aſtrorum ſignificationes vim afferunt, licet omnino non ſint otioſæ.*

(*e*) Subviridis.

FINIS LIBRI PRIMI.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI

EPIDEMIORUM

LIBER SECUNDUS.

Ἐπιδήμια	(id eſt)	*Morbi populares*:
Ἐφημερίδες		*Diaria.*
Πάρεργα		*Appendices.*
Τετηρημένα		*Obſervata.*
Ἐρωτήματα ἀξιόλογα		*Quæſtiones memorabiles.*
Σύμμικτα		*Miſcellanea.*

ÆSTIVA CONSTITUTIO

Anni Domini 1575.

1. *Morbi ob ſeri dominatum.*

DEPREHENDIMUS ſeri invenimus bilioſi, efferi ſi quando alias, magnitudinem, & malignitatem: atque hujus maxime vis & copia in cerebro apparebat: quod quum plethoricis auctum eſſet ſymptomatis, non mirum ſi ophthalmiarum, præſertim ſiccarum, parotidon non funeſtarum, & ſine febre, tuberculorum circum maxillas, dentium dolorum, colli, & occipitis dolorum maxima fuerit annona. Atque inter cætera capitis dolores viguere tanti tamque longi, ut Medicorum opera eluderetur: ſeri malignitas remediorum vim ſuperabat: nec non conclu-

concluſum ibi in capite, & exitum non habens, non poterat non affe- 2.
ctionem nutrire. Et quod nobis videbatur, illud ſerum peculiarem in cerebro generationem habens, & quod indomitos capitis dolores inferebat, diatheſim quamdam in cerebrum induxerat, quæ tantæ diuturnitatis cauſa exſiſtere potuit: unde quum ſine febre ægri viderentur, tamen erat neſcio quæ oris ſiccitas, oculorum rubedo, pulſus in temporibus manifeſtus, ſenſus punctionis & lancinationis. Ac valde notandum, quod Galenus ſcribit, *Rubor oculorum, quum ſequi poſſit ob ventriculi inflammationem, maxime vero exſiſtit propter diſpoſitionem in cerebro inflammationi ſimilem*: Atque tunc dolor eſt quidam perſeverans; & habet aliquid puerorum τὴν σειρίασιν, aut σιρίασιν referens: eſt porro quædam inflammatio partium cerebri, & membranarum, adeo ut oculorum, & ſincipitis conſequatur cavitas quædam; quum ſiros ſignificet quamdam foſſam, & cavitatem, in qua ſemina aſſervantur: & ob iſtam ſimilitudinem ſincipitis cavi cum foſſa illa ſiriaſis appellatur per τὸ ι. Sed Langius σειρίασιν (*f*) per τὸ ει 3.
vult ſcribi, ut illa dicatur ἀπὸ τοῦ σειριᾶσθαι, ideſt, inflammari & exſiccari, quod pallor, cavitas, & ariditas corporis conſequatur cum inſomniis & vigilia; & vocatur alio modo febrilis capitis infantium dolor; (proprie enim ad pueros refertur, quamquam cur non idem in viris?) ac proprie πυρετὸς κεφαλικὸς (*g*) dici poterit: quod valde notandum eſt. Nam ſi exquiſita eſſet inflammatio, phrenitis foret: ſed varietas humorum, ſiquidem humor eſt quidam pituitoſus cum bilioſo, efficit ut non ſit phrenitis, ſed quippiam analogon, nec magna febris inſequatur. Nam, ut inquit Alexander Aphrodiſienſis, *fervor per arterias deſcendens ad ſedem cordis, & ſpiritum vitalem fervefaciens, febrem ſine putredine accendit. Bilis vero ipſa inflammata alvum irritans, facit fluorem alvi.* Sed quæſtio præclara. An non in doloribus iſtis capitis cum calore & humore ἑτερογενεῖ (*h*) junctis, præſertim quum ſerum bilioſum adeſt, conferent embroche ex oxyrhodino & repercutientibus? Si enim minima ſeri per ſudorem excretio capitis dolores acerbiſſimos ſedat, numquid uſu adſtringentium in capite, tamquam carcere, concluditur humor, qui diſſlari prohibitus, ſeipſo per moram deterior & fit, & exſiſtit?

Diatheſis in cerebro. Fernel. Cap. 1. lib. de morbis. Com. in Aphor. 3. lib. 7. Aphor. Rubor oculorum phlogoſeos in cerebro argumentum. Unde dicatur ſiriaſis. Aëtius Cap. 13. ſermo. 4. Tetrab. 1. σειριᾶσθαι quid. Langius lib. 1. Epiſt. 14. Febris capitalis. Phrenitidis & ſiriaſeos differentia.

In ea maxime conſtitutione, in qua proventus bilioſorum & aduſtorum humorum erat, & autumnale tempus æſtiva iſta intemperies referebat quodammodo ob ſummam temporis inæqualitatem & inconſtantiam, plurimis hypochondrium ſiniſtrum doluit: ut omnino admirer eximium illum Hippocratis qui autumno lienes vigere ait: nomine τοῦ σπληνὸς (*i*) intelligens duo, & tumorem efflorescentiamque ejus: (ſic enim Hippocrates vocat σπλῆνα θάλλειν (*k*), id eſt, efflorescere, increſcere, extuberare: qui modus loquendi eſt politicus,) vel dolorem, vel, ut melius dicam, morbos ſplenicos, per ſynecdochen, aut metonymiam nomine partis indi- 4.
cante

L. 1. prob. 96. problemate. Splenes quid ſignificent.

(*f*) Inflammatio ſincipitis in Pueris; Exſiccatio, æſtus ſincipitis; Inflammari, Exſiccari in Pueris ſinciput.

(*g*) Febris capitalis.

(*h*) Alterius generis.

(*i*) Splenis.

(*k*) Splenem efflorescere.

Lib. de locis in homine. Splenem florere quid ſit. Autumnus ſplenicorum morborum auctor.

cante affectiones ei proprias. Galenus *in comm.* non ſimpliciter dixit ſplenes, ſed magnos lienes, ob ubertatem atræ bilis: quod verum quidem exſiſtit, quum adeſt autumnus ipſe, per congeſtionem humoris. Sed hoc tempore, non tam eſt congeſtio, quam diſpoſitio quædam ad morbos ſplenicos: ideo ægri ſine manifeſto tumore de hypochondrio ſiniſtro querebantur: ac præſertim erant ii quos ſplenicos & melancholicos noveramus. Multis ſacri quidam ignes fuerunt, & in faciem herpetes: In tibias, in ſinguina derepente humores tenues, non tam quantitate, quam qualitate moleſti multis eruperunt: non erat manifeſtus tumor, & dolori analogus. Sic potius peccabat qualitate humor.

Febres continuæ cur rigorem aliquando habent.

Febres continuæ, præſertim quæ exacerbationes nocturnas habent, aut levem aliquando perfrigerationem, aut rigorem habent, acerbationis præambulonem. Et quum id non ſit periodicum, nec ſequatur motum materiæ a partibus internis ad exteriores per ſenſibilia corpora, quemadmodum aut frigus, aut rigor periodicus, non confert in ejuſmodi febribus vomitum ciere.

Vomitio confert initio paroxyſmorum.

At in periodicis initio paroxyſmorum, præſertim ſi facile vomitu rejici poſſe conjectura aſſequare, utile eſt valde vomitorio excretionem tentare per os. Et ita Veterum decreta ſancivere.

Linguæ obſervatio in febribus.

De linguis ampla eſt materies, præſertim quod pertinet ad judicium de febribus faciundum. Fere quum lingua alienum quid in ſeſe habet, tum aut febrem ſuſpicamur, aut affectum aliquem partium internarum: Galenus enim ait maxime linguæ, & totius corporis colorem alterari, quum hepar laborat. Sed an neceſſario febrem adeſſe ſignificat, ut aliquid præter naturam in lingua contingat, quaſi vero caloris contra naturam proprium ſit, aut vaporem, aut exhalationem excitare a ſegni latenteque in corpore humore? Numquid eorum qui pomeridiano ſomno indulgent, & os, & lingua aliquid aut inſulſum, aut δυσῶδες (*l*) habet, quum tamen nulla adſit febris? Numquid & Hippocrates ait, *Salſæ guſtatui carnes, ſuperfluæ materiæ ſignum*, id eſt, ſi ſalſedinis guſtus ſit in ore, materiei ſuperfluæ & excretionem ſui indicantis eſt argumentum? Non meminit febris. Sic quum humor redundat in corpore, poteſt ſui ſpeciem repræſentare in lingua abſente febre: & tamen quia talem humoris exceſſum proxime aliquando ſequitur febris, tribuitur alteratio linguæ, non tam humori quam febri, & id quidem male. Sic lingua tingitur, aut quia febris adeſt, aut hujus illiuſve humoris abundantia, ut in hypochondriacis; & nigricat lingua, & aciditatis ſenſus in ore adeſt, aut quia in ventriculo proxime continetur humor. Et Hippocrates ait, *lingua lotium indicat*, id eſt, quis humor in corpore redundet: id quod lotium, id eſt, ſerum cujuſque humoris refert, tamquam facilior paranymphus. Et eo loco varias ſpecies colorum in lingua deſcribit: ſed omnino duo ſumma genera colligemus. Aut lingua affecta eſt per modum vaporis, aut per modum fuliginis & exhalationis. Una ſpecies eſt humoralis, altera non tam eſt materialis quam immaterialis per æſtum tantum, & effervefcentiam, ita ut vel nulla ſit materia, vel ſi ſit, ea pauca eſt, aut jam exuſta, ut vapor nullus

Cap. 9. lib. 2. de loc. aff.

Lingua vitium hepatis declarat.

Linguæ mutatio materialis, & non materialis.

(*l*) Quidpiam Graveolens.

nullus excitetur. Et revera, aliud eſt alterari linguam materialiter per modum vaporis, aliud eſt, immaterialiter per modum fuliginis, & exhalationis. Prius purgationem vacuationemque poſtulat, poſterius omnimodam alterationem. Qui ſecus faxit rebus minime intellectis, in ſumma ignoratione verſabitur. Quæ omnia Hippocrates quodammodo explicavit, ſed obſcure: dum enim ait: *Linguæ virides bilioſæ*, materiam ſignificat; quum ait: *Aridæ a fuliginoſa exuſtione*, poſterius linguarum alteratarum genus graphice deſcribit. Maxime vero materies aliqua in lingua & dentibus apparet, quum a calore extraneo excitatur vapor: quod & Hippocrates ſcribit, dum ait: *Quibus in febribus circa dentes lentores quidam ſunt, iis fortes febres ſiunt*: declaratur enim & caloris multitudo, & pituitoſioris humoris copia, a qua craſſus vapor excitatur, qui reſiccatus febrili calore circa dentes τὰ περίγλισχρα (*m*) facit. Tametſi enim humor in præcordiis redundet, vix magna copia excitatur vapor, qui ἀξιολόγως (*n*) linguam inficiat, niſi calor contra naturam adſit, qui materiam agitet. Unde pleriſque ſanis, mane ſæpe a ſomno excitatis, aliquid περίγλισχρον apparet: ſed id facile aquæ lotione eluitur, quia cauſa efficiens non manet.

In capitis doloribus (niſi forte periculum grave minentur) nec nimis ſecure venas frontis aut occipitis aperies, nec audacter arterias temporum reſerabis. At, ajunt, multus in capitis venis ſæpe ſanguis deprehenſus eſt: Credo: in male affectis quum factus eſt morbus, quem Hippocrates vocat τὸ ὑπερέμετον τῶν φλεβῶν τῆς κεφαλῆς (*o*). At cerebrum pars eſt natura frigida, ſpiritu limpido, & illuſtri, valdeque elaborato plenum eſt, cujus facilis eſt diſſipatio: & proinde aut imminutæ memoriæ, aut morborum frigidorum, aut cæcitatis occaſio. Præterea, quod dolet caput ſæpe, id potius per quamdam effumationem fit, quam ſanguinis copiam: at iſta effumatio potius poſtulat revellens remedium, ut purgationem, quam phlebotomiam. Accedit quod cerebrum potius nutritur per modum raptus, quam legitimæ attractionis: glandula enim eſt, & ſitum in corpore ſuperum habet. At carnes, quia ſunt calidæ humidæ natura, non ex eventu, ut cerebrum, vere ab Hippocrate ὁλκοὶ dicuntur, id eſt, attrahendi facultate pollent, ideo & facile in iis ſanguis congeritur, & attrahitur ad eas: propterea minus formidare oportet phlebotomiam in morbis carnis.

Febres aliæ ſunt venoſæ, aliæ ſunt γαστρικοὶ (*p*), ideſt, quædam phlogoſin ſequuntur potius venoſi generis, quam vitium humorum in præcordiis contentorum. Quæ venoſi ſunt generis, hæ primo quoque tempore per phlebotomiam ceſſant; quæ alius ſunt generis, non facile phlebotomia ſolvuntur, contra potius cathartico egent. Ut non mirum ſit, ſi quaſdam febres, veluti miraculo, tollat phlebotomia, aliæ potius exacerbentur.

Domina le Boindre morbo Medicis incognito, ſed tandem inter legendum ab Hippocrate deſcripto, periit: cujus ratio tenenda eſt ad unguem, quoniam

Part. 17. lib. 6. Ep. ſect. 5.

Febrem adeſſe non oportet ut lingua mutetur.

Par. 14. ſect. 5. lib. 6. Epid.

Linguæ alteratio quid agendum inſinuet.

Lentor circum dentes quid ſignificat.

Aphor. 53. lib. 4.

Calor febrilis vapores excitat.

Venarum capitis apertio parum tuta.

Arteriotomia parum tuta.

Cerebrum non fert phlebotomiam, & cur.

6. Epid.

Febres venoſæ.

Fernel. cap. 6. lib. 2. meth. med.

Venæ ſectio quibus febribus conveniat.

(*m*) Circumviſcoſa, Viſcoſiſſima.

(*n*) Inſigniter.

(*o*) Cum venæ cerebri ſupere vomuerint.

(*p*) Febres aliæ ſunt venoſæ, aliæ ſunt γαστρικοὶ, id eſt ab alvo provenientes, *Gaſtricæ*.

Peripneumonia ad lethargum accedens.

5. Lib. 3. de morbis fere initio.

quoniam valde Medici decipiuntur. Et Domina Garnier non diſſimili morbo conſumpta fuit. Utraque comatoſa, ac veluti lethargica interiit: affecti valde pulmones erant. An lethargus a pulmone eſſe poteſt? Ita ſane, eo modo quem Hippocrates deſcripſit. Ita ait, *Morbi lethargi appellati idem ſtatus ac peripneumoniæ : & non omnino remotus ab humida peripneumonia. Tuſſis & ſopor ipſum tenet ; quum moriturus eſt multum & liquidum egerit*, &c. Idem repetit *lib.* 2. *de morbis*. Ac lethargus proprie affectio eſt cerebri. Sed hic affectus, qui proprie affectionem pulmonis ſequitur, & facile cerebro communicatur, ob pulmonis, & capitis συντιμωρείαν (*q*), bifariam aut trifariam, a ſimilitudine quadam λήθαργον (*r*) dicitur. Primum, quia hominem λήθαργον, id eſt, ignavum, & comatoſum cum febre reddit: λήθαργος enim impotentem, ignavum, & abjecti animi hominem notat. Tum quia lethargicam diſpoſitionem in cerebro facit, ob craſſorum vaporum elevationem a pulmonibus concalefactis excitatorum: talis enim ſpecies peripneumoniæ a pituita putri eſt, cujus craſſior vapor feriens cerebrum, veluti hominem lethargicum facit: ſic enim obſervavimus ex Galeno, in febribus, & præſertim earum acceſſionibus ſæpe ſoporoſos affectus per ſympathiam contingere. Tertio, lethargus dicetur, quoniam quum obſtructi ſint a pulmonibus pituita infarctis mæandri & viæ, liber aditus, & exitus ſpiritibus non ſit: & ſic ληθαργικὸν quid inducitur, quia ſoporantur inſtar eorum qui lethargo tenentur. Hæc notanda ſunt, ne male conſulas capiti, quum omnino ad pulmones ſtudium referre oporteat.

Horreſcendi viciſſitudo unde. Horror an ſemper puris index. Comm. ad Aph. 26. ſectio. 3. lib. 6. Epid. Cacochymi calefacti horrent.

Qui fit, ut in febribus continuis perpetua horreſcendi quædam ſit viciſſitudo? An omnino metus ſuppurati in parte aliqua, quod magna Medicorum pars ſuſpicatur? Nequaquam. Nam quum in febribus putridis, præſertim ſi cacochymia magna ſit, quæ incendium conceperit, dum calor ex intervallis invaleſcit, & putridus vapor effertur a foco ad partes, reliquas feriens partes, tunc horroris occaſio adeſt. Omnes enim cacochymi, dum vehementer repente incaleſcunt, horrent, quod in externis videre licet: nam ſi quis cacochymus inſoletur, paullo poſt horreſcet, & febriet. Numquid quod calor externus facit ad horrorem inducendum, idem & internus facere poteſt, dum e foco & ſede ſuſcitatur, refunditurque in alias partes? Sed hæc in valde cacochymis, & τοῖς ὑποχλώροις (*s*).

In febre peſtilente cur tam fœdæ excretiones. Febris peſtilentis occaſio.

21. lib. 4.

Quum peſtilentium morborum originem a cælo & aëre repetamus, quum quis infectus peſte eſt, & fere ſolum ſpiritus attinguntur (unde peſte affectorum febris ſynochus fere eſt: niſi forte de ea peſte loqueris, quæ potius vernaculus eſt morbus, locique unius, aut diætæ vitium ſequitur, quam communis nos ambientis aëris) cur in peſtilenti morbo tam fœdi ſunt vomitus, tam graveolentes dejectiones, quales *in Aphoriſmis* explicavit Galenus? An hoc proprium omnis peſtilentis febris? An

(*q*) Communicatio, Conſenſus.
(*r*) Ignavus, mollis, & abjecti animi.
(*s*) Et iis, qui ſunt ſubvirides.

An hoc vitio corporis? Et ſi vitium corporis, cur multi peſte affecti tam prava excernunt? Et an quum primum quempiam aër infecit peſtilens, tametſi tanta in humoribus pravitas non eſſet, an proprio peſtilentis aëris vitio tanta labes inducta eſt: ut quod venenum venereum in tempore efficit (nec enim tam præſens eſt ad necandum, quam aër peſtilens) idem pæne in articulo efficiat aura peſtilens? At tabum venereum omnem humorum compagem infirmat, & tempore corrumpit.

Ex venenis alia ſunt, quæ potius humores afficiunt, & humoralia venena dicentur doctrinæ gratia, ut luis venereæ venenum; alia ſpiritus, ut aura peſtilens communis, unde leipothymiæ aut ſyncopæ cardiacæ inſequuntur, & tale venenum πνευματικὸν dici poteſt. Aliud venenum aliquando ſolidas partes primo reſpicit, ut ea febris peſtilens hectica, in qua ægri primo quoque tempore a ſe omnino mutantur, & ſumma extenuatione, & carnis collapſione ſceleton exprimunt: quod Galenus quodam in loco annotavit. Sic aliud eſt venenum, cor ſtatim feriens, & pathognomonica ſua habet; aliud alias partes reſpicit, & ſua quoque propria nanciſcitur ſigna.

Luis venereæ & peſtis collatio.
Venena cur alia cor, alia partes alias attingunt.
Venenorum diſtinctio.
Cap. 3. lib. de præſag. ex pulſibus.

Valet plurimum hæc diſtinctio, numquam fere audita, ad ideas febrium cognoſcendas. Quædam febres ſunt a genere venoſo in humores a maſſa ſanguinis alienos, ut qui in præcordiis continentur, qui putridas febres ſæpe faciunt: & tales febres ſunt ſynochi imputres. Quædam ſunt a contentis in meſaræo humoribus, & in maſſa ſanguinis, dum ſuum ſerum refundunt, putres faciunt, ut ſunt ſynecheis, id eſt, continuæ, quæ aut quotidianæ, aut tertianæ, aut diurnæ, aut nocturnæ ſunt: Aliæ in ipſa ſubſtantia ſunt, ut hecticæ, pulmonariæ, capitales, lienoſæ, hepaticæ febres, ut quæ contumacem obſtructionem, & vitium latens ſubſtantiæ ſequuntur: Fernelius vocat continuas ſymptomaticas: unde videas in quibuſdam diuturnas, & ſatis vehementes eſſe febres: atque in iis ſi demas ſanguinem, nullo fere profectu id fit, & laudabilis eſt: in aliis ſtatim corrumpitur. Unde hoc eſt?

Febrium differentiæ incognitæ.
Febres capitales pulmonariæ &c.
Cap. 6. lib. 2. Therap.
Febres ſymptomaticæ continuæ.

In alio Ephemeridon libro obiter docuimus, quibuſdam ſiccis, bilioſis, ſqualidis, quibus tamen corpus perpetuo calidum calore acri, & moleſto, manumque mordente percipitur, & eſt ὑπόχλωρον (*t*), phlebotomiam haud conferre; immo aut facile animo linquuntur, aut poſt plhebotomiam longe poſt dicunt ſe vix a ſectione venæ refici, & relevari potuiſſe. Sed in artis operibus obſervavi alias ſectionem venæ ſiccis, bilioſis, calore acri & mordaci abundantibus conferre, alias obeſſe. Utrique male coquunt, quoniam qui ventre calido ſunt, carnes habent frigidas. Qui πλατύφλεβοι (*u*), καὶ μεγαλόφλεβοι (*x*), ut ſic loquar, & ἐπίφλεβοι (*y*) dicuntur verbo Hippocratio, ii venæ ſectionem ferunt ſatis facile, niſi quid impediverit, ut oris ventriculi ſenſus exquiſitus, vel virium imbecillitas, alia ratione invecta: de iis ait Hippocrates: *qui ventre calido* (Græce θερμο-

Quinam ſicci, & excarnes phlebotomia, juventur.
Aphor. 25. ſect. 4. lib. 6. Epid.

(*t*) Vid. pag. præc.
(*u*) Latis venis exiſtentes.
(*x*) Magnis venis exiſtentes.
(*y*) Venoſi.

7\. *Venoſus bifariam ſumitur. Iracundi qui ſint. Caloris aëris effectus.* θερμοκοίλιοι (z) *carnes habent frigidas, iſti ſunt venoſiores, & iracundiores*: Venoſi, Græce ἐπίφλεβοι, duabus de cauſis, ait interpres, tum quia carne ſunt denudati, tum quia plenas ſanguine venas habent, & proinde conſpicuas. Iracundi autem ſunt, quia abundant calore acri qui moleſtias exhibet ori ventriculi, quum in ventre continetur: os autem ventriculi facile in ſui affectus contagionem animam trahit. Et ſic reperio iracundos bifariam eſſe, aut ob abundantiam caloris in corde, aut propter

8\. *Iracundi bifariam.* exceſſum caloris acris in ventre, qui os ventriculi contriſtat, & proinde animam. Ergo qui eo modo ſunt macri, excarnes, & ἐπίφλεβοι, ii ſanguinem ſibi adimi patiuntur. At qui macri ſunt, excarnes, ſubflavo colore præditi, & graciles habent venas, venæ ſectione plurimum offenduntur. Cæterum quum loquitur de iracundis, notandum, quod utitur voce ὀξυθυμώτεροι (a), non autem θυμοδεῖς (b).

9\. *Rondeletii error. Febribus tertianis an phlebotomia ante paroxyſmum tertium competit. Cap. 15. lib. 11. method.* Rondeletius Galenum exagitat, quod voluerit in febribus tertianis exquiſitis locum non eſſe venæ ſectioni, niſi poſt tertium paroxyſmum: quondam hoc viſum fuit Avicennæ: at Galenus non adeo abſurdus fuit, ut exſpectandum tertium paroxyſmum putarit. Sed credibile, Rondeletium, & ſequaces qui in ejus verba juraverunt, legiſſe hunc contextum Galeni *in methodo*, ex quo collegerint phlebotomiam tertio paroxyſmo exacto tertianæ convenire: *Qui febricitant, ſi valentes viribus ſint, omnibus ſanguinem ab initio mittes, perfuſoſque oleo poſt tertiam acceſſionem, vel mulſa, vel ſorbitione nutries.* Si hoc loco nituntur, ut in tertianis mittendum ſanguinem poſt tertiam acceſſionem doceant, falluntur: nam primum hæc verba non ſunt Galeni, ſed Methodicorum, ut contextus docet: deinde, non ait phlebotomandos poſt tertiam acceſſionem, ſed nutriendos: tertio, illud, poſt tertiam acceſſionem, nec idem ſonat, quod poſt tertium paroxyſmum: & male verſum eſt a Linacro: In Græco legitur, μετὰ τὴν διάτριτον (c), quod verti debet, poſt tres dies exactos. *Linacri lapſus.*

10\. Quoniam videmus pleroſque quibus de nocte corpus exſudat, ſi forte detectum ſublatis indumentis ſubſtratis aëri exponitur, quia foras non prodit ſudor, tunc aut corpus totum dolent, aut partem aliquam, ſi qua forte ſudatura erat, & videntur pæne fracti: magna vis eſt ſeri ſuppreſſi, immo incredibile quot & quales ab eo excitentur dolores. Declaravit Joannes Petitæus tonſor, cui ſudor derepente omnem dolorem ſuſtulit.

Notandum eſt cur ſæpe initio febrium urinæ limpidæ, perſpicuæ, & tenues aut mediocres in ſubſtantia appareant; deinde turbantur, & craſſiores fiunt: & quum ſanitas adeſt in propinquo, rurſum limpiditatem & tenuitatem propriam, & priſtinam recipiunt. Quo fit, ut quum tenues & limpidæ apparent, tunc fere qui ſanguis educitur eſt floridus: quum turbatæ ſunt, ſeroſus & putris eſt ſanguis; & ut verbo Hippocratis utar, τὸ αἷμα διαφθείρει (d); de cujus verbi ſignificato dictum eſt *lib.* 1. *Epheme-*

(z) Ventre calido exiſtentes.
(a) Iracundiores.
(b) Iracundi ad inſaniam.
(c) Poſt tres dies exactos.
(d) Sanguis ſeroſam naturam acquirit.

Quomodo ſanguis in febribus vitiatur.

Ephemeridon. Quod fit, quoniam a putrente jam materia excitatur vapor, & ichor, qui ſtatim contaminat ſanguinem, aut quoniam ſerum humor facile corrumpitur, maxime ubi calor alienus adeſt, aut corpus ſiccum, & conſtrictum manet, quod initio morborum evenit, præſertim quum febris a conſtipatione cutis naſcitur. Inflammatio autem & phlogoſis, præſertim humoralis, quam facile alteret ſanguinem, declarant pleuritides.

Inflammatio ſanguinem corrumpit.

De Febris eſſentia diſputatio.

Quæſtio, quum febris fit, an auctus eſt ſanguinis gradus, an ratione tantum vaporis? Quod credibile, quia quum primum a foco vapor putris excitatur, ſtatim febricitat homo. An vero per communicationem caloris ad calorem, ut in puerorum Siriaſi, quia in anteriore capitis parte calor conceptus eſt, continuitate febris excitatur, ajunt auctores. Si ſimplex caloris gradus febrem facit, cur quum æſtate auctus ſit calor, non febrimus? aut cur ebrii aucto ob potum vini calore non febriunt?

Febres ob partium corruptionem ſunt mediocres.

Hiſtoria.

Lib. 1. de morbis mulier.

Quum partes principes laborant διαφθορᾷ (*e*), & febre, maxima ex parte veluti lenta, & ſymptomatica intereunt, & incautis Medicis & imprudentibus nobis eripiuntur: quo modo Condæi Principis a partu uxor interiit a corruptione uterorum: quod non animadverterunt Medici. Hipprocrates hoc animadvertit, qui non requirit febrem ardentiſſimam in morbo uteri per corruptionem; immo ait, πῦρ βληχρὸν (*f*), id eſt, blandus, mitis, & debilis calor eſt: vox autem βληχρὸς notanda eſt. Undè Hippocrates *lib. 6. Epid.* quamdam ſpeciem febris conſtituit, quam vocat ξηρὸν βληχρόν: Gorræus per hyphen conjungit, ut dicatur πυρετὸς ξηρος-βληχρός (*g*): Gorræus *in dictione* βληχρός.

II.

Dentes canini cur avulſi inducant gravia accidentia.

Dentium caninorum extractio periculoſa. Si dum naſcuntur, tanta pueris eveniunt ſymptomata, tanti eorum extractio eſſe debet, ut non niſi magna cautione fiat. Inſeruntur in ſuis acetabulis ex adverſo oculorum, radix implantatur longius: hæmorrhagiæ, quæ ſiſti facile non poſſunt, inſequuntur, & abſceſſus vix ſanabilis metus eſſe ſolet.

Cauſi ſpecies.

Joanni Colot Lithotomo febris erat continua, & cauſus ſecundæ ſpeciei, quem Hippocrates deſcribit. Materies erat phlegma ſalſum & putre; nam tali humore abundabat. Et calor accerrimus erat, quod bili quidam falſo attribuunt: Galenus enim igneam caliditatem, & urentem ait excitari ob fumoſam ſubſtantiam, a pituita ſalſa excitatam. Atque inter cætera notanda ſunt, quæ Hippocrates ait evenire in cauſo non legitimo; pudendi livor ſupervenit: teſticulus quoque intenſius judicatorius eſt. Nam incredibile quantum teſtes abſceſſerint. Conſentaneum autem, ait Galenus, ut hæc fiant, quoniam & pituitoſæ febres per abſceſſum potius judicantur, quam per excretionem: & ſi in parte inferiore, ut jejuno & ventre, focus febris ſit, inferiores potius partes criſin percipiunt.

 Mirabar,

(*e*) Corruptione.
(*f*) Febris lenta.
(*g*) Lenta ſicca, ſicco-lenta; ex Gorræo per ſubunionem vocum, Υφὲν à Grammaticis vocatam & à Donato.

Hæmorrhagiæ pulmonicis familiares.

12\.

Mirabar, cur in peripneumoniis, & ardentibus febribus, quarum in pulmone ſedes eſt potius, tam frequens hæmorrhagia foret. Galenus hujus rei rationem reddit *in Acutis*; caput incaleſcens ſanguine repletur, effunditque quod ex eo redundat, tum ruptis, tum apertis venis. An non tales conveniunt hæmorrhagiæ? Galenus ait peripneumoniam & lethargum hæmorrhagiam non amare, pleuritin vero quadantenus.

Cauſus an febris eſſentialis.

13\.

Comm. ad particulam 17. lib. 4. Acutorum.

Τῶν καύσων (*h*) focus aliquando in capite eſt, aliquando in pulmone, aliquando in ventre; an non tales καῦσοι eſſentiales febres dicentur; licet in pulmone focus aut in capite exſiſtat? Alioqui de iis peculiariter Galenus non egiſſet, niſi e genere febrium eſſentialium eſſent. Galenus *ad part.* 75. *ſect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* ſtillicidium in cauſo malum eſſe ait, quum in eo familiariſſimum ſit e naribus ſanguinis profluvium.

Hiſtoria. Puſtularum eruptio unde.

Damiſellæ de Viel Moulin ſubrubicundæ puſtulæ aliquando in cute effloreſcunt, cum aliquo caliditatis ſenſu: fervido & ſicco eſt hepate. Et quum vidua relicta ſit, cum alioqui eſſet & juvenis, & florens, & reſtibilis adhuc fœcunditatis, non mirum ſi defectu conſumptionis ſanguinis in aliam rem, ita efferetur, & hæc incommoda afferat. Sed aliæ duæ conjecturæ illius effloreſcentiæ afferri poſſunt. Prior eſt: annos undeviginti nata, magna vi ab equo decuſſa, humi jacuit ſemimortua: totum corpus peſſundatum eſt & contuſum; per os, nares, & alias partes ſanguinem rejectavit: Credibile internam quamdam eſſe ſugillationem, & veluti ἐκχύμωσιν (*i*), cujus ſoboles eſt iſta puſtularum eruptio. An hoc credibile? Ita hercle: Nam & Damiſella de Goupigny, cui aliquando læſa fuit tibia, proptereaque ulcere affecta eſt, quo vix liberari potuit, certo affirmat aliquando eam partem, tamquam veteris mali memorem, puſtulas effundere, quæ non ita longe poſt evaneſcunt. An non quod particulariter in tibia apparet ob læſionem, idem & in toto corpore apparere poteſt? Altera eſt conjectura, & ea habet aliquid admirabile, quod apud Hippocratem ſcriptum eſt: Locus eſt, ubi docet, cuidam virgini manum & crus ſiderata eſſe quum nil commemorabile tuſſiret: nulla alia parte, nec mente affecta eſt: Factum eſt autem hoc circa menſium eruptionem: & forte tunc primum apparebant. Sideratio iſta contigit ex ſuppreſſione materiei, quæ ſputo educi debuit: niſi forte ſuppreſſio menſium cauſa fuiſſe dicatur: quamquam adjuvare potuit: ſed & ſuppreſſio excrementi, a capite manantis, talis eruptionis cauſa eſſe poteſt. Nam & Hippocrates *in Coacis* ſcribit: *Quibus ſalſuginoſa ſputa, & tuſſis ſupprimitur, his corpus veluti a puſtulis rubeſcit.* Qui locus eſt valde commemorabilis. At aſſero Damiſellam iſtam catarrho ſatis ſerino obnoxiam eſſe.

Hiſtoria.

Sect. 2. *lib.* 2. *Epid.*

14\.

Sputum ſalſuginoſum ſuppreſſum exthymaton cauſa.

15\.

Vide ante lib. 1. Epid. noſtrorum. In morbis parum fidere ſæpe oportet.

Docuimus aliquando in morbis nec præcipitanter timidos, nec temere ſecuros eſſe oportere: quod Galeni conſilium eſt. Sæpe vidimus ægros, inſultu graviſſimo morbi quamprimum territos; deinde morbum deſæviiſſe: & quum omnia ſecura eſſe viderentur, repente morte prærepti ſunt: adeo humores præſentiſſimo cuique veneno adæquandi in corpore latent. Et

(*h*) Ardentium febrium. (*i*) Effuſionem.

Et ad hunc locum pertinent duæ treſve hiſtoriæ a Galeno citatæ, de quibuſdam, qui minime opinantibus Medicis, quum morbus mitis, & homini necando non ſatis videretur, ſublati ſunt e medio. Ut Medici prudentis ſit & cauti videre ac providere, ne quid inſidiarum ſtruat morbus latens. *Com. in part. 17. ſect. 2. li. 1. prorrhet.*

Acetariorum uſus, & horariorum fructuum magnam ſeri fere indomiti copiam generat, unde acris in eo calor ſuccenditur: & ſi facies rubore ſuffundi ſolet (quod pleriſque moleſtum eſt) magis ac magis rubeſcit. Hoc non obſervatum eſt: immo putant corpus refrigerari, & ſic occaſionem hujus ſuffuſi ruboris tolli. *Horariorum fructuum, & acetariorum uſus ruborum cauſa.*

Uxor Præſidis Tambonneau quum diu hydropica laboraſſet, & tamen ὀρθοστάδλω (*k*) habuiſſet, tandem per translationem (ut credibile eſt) in thoracem ſeroſæ ſuperfluitatis, & ſpiritus vitalis oppreſſionem facta eſt κάτοχος (*l*), & intra duodecim horas interiit, κατεχομένη, καὶ καταλαμβανομένη (*m*). Omni ratione eam excitare conati ſumus: nil profecimus: immo & conſilium Hippocratis ſecuti ſumus *in Epid. Si hydropicum tuſſis corripiat, ſi quidem omnino animo linquitur, calidis omnibus utatur: ſin minus, inebriato, ac cibis impleto.* Quæ curatio omnino a ratione aliena eſt. Nam ſi hydropicus tuſſit, jam translatio a ventre in thoracem eſt, ſic vino & cibo repletus ſuffocaretur potius. Sed admirabili, eoque interiore ſenſu, duo explicari & intelligi vult iſta obſcura, & parum probabili enuntiatione. Dum fomentis calidis utitur, hyparxin morbi audit, quæ in refrigeratione conſiſtit: & quum frigus naturæ hoſtis ſit, fomentis calidis aliqua ex parte intrinſeco hydropis frigori occurritur. Vinum autem dat, ob ἀψυχίαν (*n*): ſic enim Aretæus τὴν λειποθυμίαν (*o*) vocat, quoniam facile deliquium tollit calefaciendo, & penitiſſime ſubeundo. Sed quid hoc ſibi vult, inebriare, & cibo replere? Hoc dixit, ut te cautiorem reddat. Nec enim adeo jejunus, & parum prudens Hippocrates, ut hominem jam jam moribundum cibo & potu obruere velit: ſed ut occurrat fortaſſe quorumdam opinioni, qui in tanta oppreſſione hydropici, a qua interit, etiam exactiſſima diæta utendum exiſtiment, contrarium contrario apponendo. Si enim repletio aquæ eſt, & humoris evacuatione opus eſt: Quod verum quidem eſt, quantum pertinet ad morbum, ſed non quatenus ad ſymptoma præſens pertinet: nam adjectione opus eſt. Novit enim Hippocrates omnes fere hydropicos ἀποσίτους (*p*) eſſe, & præ impotentia nutritionis ſæpe interire ac deficere. Cui rei ut occurrat, vinum & cibum offert, non magna quantitate (quamquam utitur verbo θωρῆξαι, & σιτίων ἐμπλῆσαι (*q*): male interpres vertit θωρῆξαι, inebriare; potius verterem, vinum potui dare, & quaſi vini potu munire, ob metum ſyncopes & mortis) ſed potius, quoniam parva cibi aut potus *Sect. 5. lib. 2. Epid.* *Vinum hydropi confert.*

 quantitas.

(*k*) In erectum ſtans.
(*l*) Catalepticus, Catochus.
(*m*) Mulier Cataleptica, Catocha, Apprehenſa.
(*n*) Animi defectum.
(*o*) Lipothymiam. Animi defectionem.
(*p*) Cibum faſtidientes.
(*q*) Vino inebriari, & repleri cibis.

quantitas magnam in homine hydropico repletionis opinionem & ſuſpicionem affert. Et ut non terrearis iſta nimiæ repletionis opinione, monet ægrum θωρήξαι, καὶ ἐμπλῆσαι.

De vitiis linguæ.

Multos videas ob nimiam humiditatem, & abundantiam aquæ in os decurrentis, & a capite labentis blæſos & hæſitantes lingua fieri. Quid iis evenire poteſt? Ut pulmonici ſiant, catarrhis obnoxii, & ἔμπυοι (*r*). Iis dentes corrumpuntur perennitate catarrhi, oblæditur & vox, & pronuntiatio. Et mirandum illud hac de re Hippocratis: *Qui lingua offendunt, & labiorum non ſunt potentes, eos eſt neceſſe, dum illa ſolvuntur, ſuppuratos fieri.* Qui lingua offendunt humidiores ſunt, & impotentia linguæ tenentur, & labiorum ſæpe: & quo humoris copia repſerit, eo alienum aliquid inferet. Si in ſextam, ſeptimam ac octavam ſpinæ vertebram humor fluxerit, nervorum imbutorum robur exſolvitur. Quod ſi conquieſcat affectus iſte, & humor in thoracem irruerit, ſuppurationis metus eſt. Nam qui humor ligamenta linguamque proluens blæſitatem afferebat, non poteſt non alio translatus, & emotus alia forte pejora adducere. Sed de balbutie, blæſitate, hæſitate, ut loquitur Gaza in Ariſtotelem, vel hæſitantia linguæ, item de offendiculo linguæ, & labiorum impotentia, quam ἀκράτειαν (*s*) vocant, brevi expedire conſilium eſt. Lego in Auctoribus vitia vocis, & vitia linguæ. Et aliud eſt vitium linguæ, aliud vocis. Vitium vocis, τὸ πάθος φωνῆς (*t*) vocatur: Linguæ, τὸ τῆς διαλέκτε πάθος (*u*). Ad vitium τῆς διαλέκτε referunt ψελλότητα, ἀπὸ τε͂ ψελλίζεσθαι (*x*); τραυλότητα, ἀπὸ τε͂ τραυλίζειν (*y*), & πάφλασιν (ut verbum fingam) ἀπὸ τε͂ παφλάζειν (*z*), quo verbo utitur Hippocrates: vocat enim τὲς παφλάζοντας τῇ γλώσσῃ, lingua offendentes. Ad vitium vocis potius referemus ἰσχνοφωνίαν (*a*), καὶ τςυχοφωνίαν; Τραυλοὶ (*b*) balbutientes dicentur, ut τραυλότης balbuties; ψελλοὶ blæſi, & ψελλότης blæſitas; ἰσχνόφωνοι hæſitantes, & ἰσχνοφωνία hæſitas & hæſitantia vocabitur: quamquam ſi vocem inſpicias ἰσχνόφωνον, ad vocis vitium refere[t]ur: tamen etiam ad linguæ vitium accommodari puto, & ſic placere Ariſtoteli, & Hippocrati video: nam ἰσχνοφάνες linguæ hærentes vertit Gaza. Et revera utroque modo ἰσχνοφωνία dicetur vitium, & pronuntiationis ſeu linguæ, & vocis: linguæ quidem, nam definitur vitium linguæ, quo ſyllaba ſyllabæ cito copulari non poteſt: quatenus autem fit ob congenitum vitium muſculorum, qui laryngem movent, vocis vitium nimium gracilis vocari poteſt. Λεπτοφωνία (*c*) autem (quæ habet aliquid affine) ob anguſtiam aſperæ arteriæ, & laryngis evenit. Ut enim ἰσχνοφωνία ob vitioſam ab initio conformationem muſculorum laryngem moventium fit, ſic τραυλότης

Sect. 5. lib. 2. Epid.

In ſect. 11. problematon.

Vitium linguæ & vocis differunt.

Com. in Aph. 32. lib. 6.

Sect. 5. lib. 1. Epid.

Com. 2. in lib. 1. Epid.

(*r*) Empyematici ſuppurati.
(*s*) Impotentiam, Incontinentiam.
(*t*) Vitium vocis.
(*u*) Vitium linguæ.
(*x*) Balbutiem a balbutire.
(*y*) Blæſitatem ab hæſitando.
(*z*) Sermonem interrumpere, ſermonis interruptio ab æſtuando; nomen fictitium, ὀνοματοποιὸς Hippocrates finxit, eſt mirabilis Hippocrates Onomatopœus.
(*a*) Exilitatem vocis.
(*b*) Blæſi, τραυλοὶ, Balbutientes.
(*c*) Vocis tenuitas.

λότης a vitio, & nimia aſperitate inſtrumentorum vocalium in τραχυφω- 16.
νίαν (*d*) abit: quamquam τὸ τραυλὸν linguæ eſt, non vocis vitium. Ψελ-
λότης, blæſitas, litteram vel ſyllabam ſæpe elidit. Τραυλότης non elidit,
ſed commutat litteram unam in aliam, ut pro ρ pronuntiant λ. Sic & *Ariſto. probl.*
ψελλότης, & τραυλότης idem ſunt, & diverſum: idem quidem, quatenus 30. *lib.* 11.
utrumque vitium eſt pronuntiationis, & non vocis: diverſum, quia in 17.
uno fit eliſio, in altero litteræ commutatio, & ſuppoſitio. At παφλάζειν aliquid aliud ſignificat, & aliquid habet finitimum, & cum balbutie, & cum blæſitate, & cum hæſitate linguæ: ſed offenſionem ſignificat in pronuntiatione cum impotentia quadam labiorum: proprie autem παφλά-ζοντες dicuntur voce labentes in dicendo aliquid, & verbum idem repetentes: Homerus vocat ἐφαμαρτοεπεῖς, quaſi ἁμαρτάνοντας ἐν τῷ ἔπει (*e*), in dicto & verbo labantes, & verba retexentes, & alternantes: Sumitur per quamdam ὀνοματοποιΐαν a fluctu marino: quum παφλάζειν, exæſtuationem quamdam fluctuum, & ebullitionem ſignificet; ac ſi ſalvatio quædam ſpumatioque oboriatur, undarum colliſione excitata: & metaphorice ad orationem & ſermonem tumultuarium, ſæpe ac ſæpe retextum, & quaſi bullantem ſpumantemque, ut non proferatur, niſi circum labia, & dentes ſpuma multa occurrat: quod magnæ humiditatis, & quam natura intra oris ſeptum continere ac coercere nequit, argumentum eſt.
Legi & apud Ariſtotelem verbum compoſitum ἐκπαφλάζειν, Gaza Lati- *Probl. 9. li. 24.*
num verbum facit expaflare, id eſt, more bullarum exilire, ut quum lenticula coquitur, dum bullæ excitantur, quæ longe projiciuntur, hoc ἐκπαφλάζειν dicitur. Cæterum unum annotare oportet, τραυλοὺς fieri homines quidem ſanos ob humiditatem multam, unde facile eos fluore al-
vi corripi cenſuit Hippocrates, ob refrigerationem quamdam. Immo *Aph. 32. li. 6.*
iſta omnia vitia ſermonis quum naturalia ſunt, caloris penuriam, & fa- 18.
cultatis imbecillitatem ſignificant: unde aliquid apoplexiæ ſimile habere ait Ariſtoteles; immo tales facile in apoplexias, & ſiderationes incidunt,
& in melancholicas affectiones. Unde Hippocrates *lib.* 2. *Epid.* τραυλὸς, & *Sect. 5. initio.*
ἰσχνόφωνος (*f*) morbos melancholicos patitur: ſed nomine morbi melancholici totius ἔκπληξιν (*g*) quamdam, & ſiderationem intelliges, ob ἀκρά-τειαν (*h*) linguæ: quoniam humor melancholicus & pituitoſus aliquid affine
habent conſiſtentia: & ideo affines morbos ea ratione tantum pariunt: 19.
Vide *ſeptimum Aphoriſmorum.* At τραυλοί aliquando fiunt ob laſſitudinem
ſummam, ob diuturnitatem & vehementiam morbi, ob ſiccitatem. Sed *Aph. 40. lib. 7.*
ſiccitas magna τραυλότητα naturalem non poteſt facere, ſed adventitiam:
ut in ſummis febrium æſtibus ægri τραυλίζουσι (*i*): Unde in 7. *Epid.* *Siccitas quo-*
Γλώσσης ὑπὸ ξηρότητος ψελλοί (*k*). Profluvia alvi temere ſiſtenda non ſunt, *modo balbu-*
alioqui gravis periculi metus eſt, ut ſæpe experientia deprehenſum eſt. Et *tiem afferat.*
in

(*d*) Aſperitas vocis.
(*e*) In dicto, & verbo labantes, verba retexentes, & alternantes.
(*f*) Blæſus, & voce exili.
(*g*) Siderationem.
(*h*) Impotentiam.
(*i*) Balbutiunt.
(*k*) Balbi ex ſiccitate linguæ.

in his ſequendum omnino conſilium Hippocratis : *In ventris perturbatione fabas coctas dabis , niſi partes ſupernæ valde bilioſæ fuerint* : Id eſt, ſi ſuppreſſionis multæ materiei bilioſæ argumenta affuerint; veritus ne aut transferatur alio materia, aut partes, in quibus reſtagnat, labefactet; non ſtatim de ſuppreſſione cogitare oportet, ſed fluxus fluxu juvandus eſt.

Si in deliriis & phrenitidibus (modo non jam ſit alienatio, ſed alteratio tantum) magnæ, ut fit, in cerebro inflammationis notæ adſunt, numquid contenti eſſe debemus ſectione venæ in brachiis, & cucurbitulis? Numquid & tuto, & ex arte aperiri poſſunt aut arteriæ, aut venæ frontis? Illud enim eſt dolorum proximum ventrem aperire. Si in dolore capitis intolerabili, & apertio venæ frontis, & arteriotomia confert, numquid in phrenitide hoc fieri poteſt? Quum enim in phrenitide, auctore Galeno, materia venis egreſſa ſit, & jam adhæreat partibus ipſis, veluti ſecreta a maſſa ſanguinis, nil aut parum præſidii affert vena brachii.

Arteriotomia an in phrenitide conferat. Com. ad particul. 73. ſect. 2. lib. 1. Epid.

Quibus in capite focus eſt, ut jam doctrinæ gratia febris capitalis dicatur, oculi rubent, dolorque pulſatilis percipitur, eſt velut ὑπερέμετος (*l*) venarum capitis, uti priſco quidem verbo, ſed non inepto explicat Hippocrates, an non arteriotomia confert? Audimus D. Cardinalis Lotharenī, qui febre veluti capitali interiit, aperto capite, repertas venas omnes aduſto plenas ſanguine, & meninges veluti tactas de cœlo, & ſideratas: quod nos *in primo libro* explicuimus.

Initio lib. 2. de morbis.

Paſſim *in libris de morbis* Hippocrates ſcripſit uterum maxime ſincipiti conſentire : ideo quum mulieres queruntur de ſincipite, videndum numquid aliquid ſit hyſtericum. Uxor Lodoici Michaelis mercatoris tum demum de ſincipitis graviſſimo dolore queritur, quum erumpunt menſes : Adeo magnus uterorum cum ſincipite conſenſus : Inter cætera videnda eſt Langii *Epiſtola* 49. *lib.* 1. *Epiſtolarum.*

Sincipitis & uteri conſenſus: Hiſtoria.

Damiſella Dubez-minanti arthritidi obviam ire voluit. Sumpto medicamento ſatis valido, impetu in humores facto, pro una parte dolente multæ doluerunt. An non tuto in articularibus purgabis? Nequaquam. At dum materia turget purgandum : verum quidem de ſequace materia, & quæ liberum habet exitum. Arthritidis materia nec ſequax plerumque, nec liberos habet exitus : & in ſuis agitata ſedibus, ſi a ventre longiores ſint, deterior fit : agitatur enim & non educitur.

Hiſtoria. Articulares morbos leniter tractabis.

Cur quidam ſtatim in febribus a vino abhorrent, aliis etiam, dum inſigniter febriunt, amaroris ſenſum non videtur vinum habere. Id referendum putant ad bilem : nam bilioſi facile abhorrent a vino, ut quod eis amarum guſtu videatur; vel etiam ſi fuligo linguam non perfundat, talis amaror non percipitur, licet bilioſus ſit.

Quidam facile vinum abhorrent in febribus.

De iis qui facile in ſyncopen incidunt a phlebotomia, *libro primo* dictum eſt, & *in hoc libro* dum loquuti ſumus de ἐπιφλέβοις (*m*): facile vero

Hiſtoria. Quidam faci-

(*l*) Supervomitio. (*m*) Venoſis.

vero exſolvuntur, quibus mobiles & tenues ſunt ſpiritus, & qui celeres animi motus habent : facile enim diſſolvuntur ſpiritus. Declaravit D. de Ruadde, cui cyathus aquæ frigidæ datus ante phlebotomiam . leipothymiam abegit.

le animo linquuntur phlebotomati, maxime quibus ſenſus eſt exquiſitus.

Hiſtoria.

Multis ulcera in tibiis annua ſunt : ea ſi pura fiant, Medicus ſedulo obſervet, ne quid deterius eveniat. Armillarum fabro, & fabro ferrario Petronio dyſpnœæ & gravia contigere. Hippocrates idem obſervat his verbis : *Cuidam erat ulcus magnum in tibia. Hoc quum purum factum eſſet, lateris dolor, & pectoris ſiniſtri e directo, & febris. Mortuus eſt a febre.* An non in his ſcarificare partem prius dolentem bonum, & vulnere inflicto vetus ulcus revocare ac renovare?

Hiſtoriæ.

5. Epid.

Uxor D. Bragelonii piſcis, vulgo *vive* appellati, oſſiculo aculeato compuncta eſt : neglectum id ut minimum : febris, dolor ingentiſſimus, mors. Idem Hippocrates bis obſervavit *in Epid.* de ſutore quodam, qui quum vulneratus acu eſſet in genu, non ſivit ſanguinem fluere : tertia die mortuus eſt. Et de Navarcho, qui anchora læſus erat : opiſthotonus crudeliſſimus inſequutus eſt, & convulſiones : & tertia die mors. Nil itaque negligere oportet, ut divinus Hippocrates docuit, ratus; minimum etiam malum, quod tale videtur, licet nil alieni prætexat, in receſſu occaſionem & ſubitæ & crudelis mortis alit & fovet.

6. Epid.

In libro Conſiliorum noſtrorum annotavimus febres quartanas alias deſinentes comatoſas lethargicaſque affectiones inducere, alias nova quædam morborum genera : numquam enim deſinunt ἀσινέως (*n*). Et hoc notandum, quod audio ab homine fide digno obſervatum. Quidam febre quartana diu laborabat : in tibiis ulcera maligna & telephia oboriuntur, febris perſeverat : arte remediiſque communibus non curantur : ſuſpicio luis venereæ eſt, quod medicabilia non redderentur : tamen rebus diligenter expenſis & rogatis, nil venereum inventum eſt : non deſierunt tamen Medici ſuadere uſum hydrargyri : plantis pedum, & femoribus applicantur ceronea ex hydrargyro, & conſimilibus : provocatur πτυαλισμός (*o*) : curantur ulcera : curatur & febris. An idem in contumacia febris quartanæ agere licet? Tamen narrat Fernelius obſervaſſe ſe quemdam continenter afflictum, & lue venerea cum ſordidis ulceribus, nec non quartana vera : adhibiti litus, & diæta ſolennis ad luem veneream, lue venerea eſt liberatus : quartana perſeveravit.

Ulcera malè hydrargyro curata.

Quartana febris hydrargyri litu curata ex eventu.

Cap. 13. De abditis rerum cauſis.

Urinas quum quidam vident κατακορέας (*p*), id eſt, bilioſas, & præ bile ſaturatas, tum ad ſecandam audacter venam veniunt; quum præſente febre inſigni tales urinas non vident, immo vulgo bonæ dicuntur, quia nec caloris, nec ſuffuſionis bilis indices ſunt, a phlebotomia abſtinent. 20.

Medici malè ratiocinantur de urinis.

An non utrique graviter errant? Errant profecto, & artem ignorant. Nam eſt, ubi apparentibus urinis non bilioſis, & non coloratis ſecare venam oportet : eſt quoque, ubi bilioſis & ardentibus apparentibus a phle-

(*n*) Innoxiè.
(*o*) Salivatio.
(*p*) Bile ſaturatas.

phlebotomia abſtinendum eſt. Quum inflammatio interna eſt, & bilis concluſa, urinæ coloratæ non ſunt : & tamen tunc tum ratione obſtructionis, & ſuppreſſionis differre phlebotomiam nefas ſit : item, quum per vias urinarum natura molitur excretionem, ut & per alvum, (unde alvi dejectiones bilioſæ ſunt) tunc urinæ ſunt tincturæ valde participes ; atque tunc quoque phlebotomare malum eſt : itaque nec ex urinis non tinctis occaſionem ſumes ſecandæ venæ, nec ex non tinctis. Et quum ægri a cibo abſtineant, propatereaque urinæ tingantur, & bilioſiores excernantur, an bilioſa urina ad phlebotomiam hortatur ? Nequaquam, niſi alia concurrerint. Immo ſi hepar infirmius, aut renes infirmiores, aliquando velut cruentæ apparent, & ſi erat congeſtio bilis vi hepatis diſſipata, tinguntur urinæ, an ideo ſecanda vena ? Nequaquam.

Indicatio celebrandæ phlebotomiæ ex urinis.

Cur tuſſiunt plerique dum lecto incumbunt.

Quæſtio non contemnenda, cur multi tuſſiculoſi interdiu non tuſſiunt, ſed quum in lectum inclinant ſeſe, tum tanto tuſſiendi etiam inani deſiderio tenentur, ut animam pæne agere videantur ? An hoc propter linteorum frigiditatem fit ? an propter inclinationem in ſomnum ? Fortaſſe non cuivis patet rei hujus ratio.

Vomiturientium curatio. Pilularum uſus optimus, & quando.

Multi vomituriunt, intumentem valde aqualiculum habent, immo laxatis velut fibris aquea ejiciuntur : ſed talis non eſt excretio, qualis eſſe debet. In iis nil prius comperimus pilulis ex rheo, cum aliis roborantibus, addito aloes pulvere. Nam quum tales non tranſcendant hepar, dum commode ventriculum roborant, vacuando non obſunt, ut ea quæ foris admoventur.

Hiſtoria.

Epiſcopi Siſteronienſis ſervo, febre continua cum ictero laboranti, quum coctionis ſigna aliquot ederentur, juvit dare decoctum folliculorum cum tabella electuarii de ſucco roſarum. Revera multa puls bilioſa, craſſa & meſenterica excreta eſt : inde magna allevatio eſt conſecuta.

Hiſtoria.

Ad inſigne quercus viridis ſphæriſterii magiſter calidis & ſiccis viſceribus, melancholicus, facie aliquantum ſaturati coloris, quum jam duos menſes, intra quos uxoris funus fuerat, male habuiſſet, uxorem duxit : non longe poſt, nimirum octo vel novem poſt dies, decumbit : dolor ingens ad ventriculum : vomitiones aſſiduæ : inappetentia, febris ſepulta : cibum nullum, immo ne aquam ferre poteſt : jactatur : & quod mirum eſt, pulſus nobis valde debilis apparet, ἀιώμαλος (q), ſuum rhythmum non retinens, immo in quibuſdam pulſationibus intercalaris erat intermiſſio : ut abſolute dicam, tanta erat ἀνωμαλία, ut morientis pulſus videretur : & niſi coitum frequentem ob recens matrimonium cauſati eſſemus, non niſi de funere egiſſemus. Ex intervallis circum hepar & os ventriculi, quod jecoris ſimas contingit, tantum calorem ſe ſentire dicebat, ac ſi flamma ibi concepta foret. Spiritus adeo erant diſperſi, & vim paſſi, ut qua ratione ei occurrendum foret, ignoraretur. Hypochondrium dextrum, ex intervallis, ob caloris ſepulti ἐπίλαμψιν (r), apparens φλεγμαί-

νον

(q) Inæqualis.　　(r) Eluceſcentiam.

ρον, & φλόγωσιν (*s*) patiens, phlebotomiam hortabatur. Nos revocabat, aut potius ab inſtituto avocabat pulſus. Tamen ut audaces fortuna ju- 21.
vat, quoniam ad iſtam pulſus immutationem, formidabilem hercle, concurrebat, præter ſpirituum quamdam affectionem, & phlogoſis, & cacochyma (unde ſpiritibus, qui apte τὰ ὁρμῶντα (*t*) appellantur, quoniam corpus ſurſum deorſumque non poteſt illuſtrari, niſi vi quadam ad partes affluant, via & ingrediundi regrediundique poteſtas denegabatur) aderat: hac ſubacta uſu medicamenti, & aperta vena, pulſus cœpit melior, & ordinatior eſſe. Sic Medicos ſæpe præcipitanter timidos eſſe turpe eſt. Quum cœpit valere, ecce, ac ſi gonorrhœa laboraret, velut ſpermatica, & purulenta materia per penem egreditur: nondum compertum eſt quid inde eveniet. Ignoratur an imbecillitate vaſorum ſpermaticorum id fiat, an ſaniei ſit velut critica excretio, an verò inquinata muliere gonorrhœam contraxerit: an abſceſſus ruptus. Mulier faſſa eſt ſe fluorem muliebrem aliquando pati. An non virum congredientem inficere poteſt? Hoc fortaſſis non vacat dubitatione.

2. Acutorum. Fluor alvi frequens ventriculum imbecillum non arguit.

Pleraſque vidimus mulieres & viros, qui certo affirmarent, ideo ſe experientia deprehendiſſe, quod ventriculum haberent valde imbecillum, & lædi facilem, quoniam minima occaſione eis alvus ſolveretur, & talia redderentur, qualia aſſumta eſſent: qui affectus non lienteria, ſed proprie απατίλη (*u*) dicitur ab Hippocrate. At errant, nam lactium, & meſenterii venarum anguſtia hoc ſæpe facit: nam quum multis ſeſe obruant cibis, aut ſine ordine, aut liquidioribus, facile effluunt, & ob lævitatem inteſtinorum, ſeri copiam, meſaraicarum conniventiam, non ita difficulter alvus, omnia quæ aſſumta ſunt, reddit. Præterea, horariorum fructuum uſus, & acetariorum ad id plurimum facit: præter quam quod quum abundent, maxima ex parte, calore acri, major alimenti pars corrumpitur; quum enim coctio elixationi ſimilis ſit, ea non fit a calore ſicco & ſqualido, ſed a temperato, ait Galenus.

Morborum longitudinis & brevitatis cauſa.

Qui fit, ut ex febricitantibus, alii diu laborent, alii vero non, tametſi in utriſque tentata ſit evacuatio, a qua ſolutio morbi evenire potuit? Inter cæteras rei hujus cauſas hæc una afferri poteſt. Quidam morbi ſequuntur τὴν ἐπίσχεσιν (*x*), alii τὴν γένεσιν (*y*), καὶ διάθεσιν (*z*). Ἐπίσχεσις (*a*), καὶ συναθροισμός (*b*) morbum quidem inducit vehementem, ſubitum, ſed non diuturnum: quia ſuppreſſo collectoque humore ſecedente, ſolvitur morbus. Sed quum διάθεσις eſt, & γένεσις συνεχὴς (*c*), in multum tempus producitur morbus.

Lib. de aëre & locis.

Sectio venarum pone aures infœcundos facit, auctoritate Hippocratis. Quidam non putant id fieri, quod cerebro magna ſpirituum copia fluat, ſed

N 2

(*s*) Quod eſt inflammatum; & Phlogoſis, inflammatio.
(*t*) Impetum facientia.
(*u*) Liquida alvi egeſtio.
(*x*) Suppreſſionem.
(*y*) Generationem.
(*z*) Diſpoſitionem.
(*a*) Suppreſſio, retentio excernendum.
(*b*) Coacervatio.
(*c*) Generatio aſſidua perennis.

ſed quoniam ſectione iſta venarum cerebrum fit frigidius, & ideo ſpiritus animales, qui una cum cæteris ad ſemen prolificum faciundum concurrere debent, frigidiores fiunt. Notabis quoque alium locum, in quo Hippocrates ſcribit ſectionem venarum in malleolo infœcunditatem afferre. Vide an hoc ſit verum.

Lib. de locis in homine non longe a principio.

Servus Domini Pouart, jam ab anno aut paullo plus, in digitis manus dextræ dolorem ſatis fugacem ſentit: deinde pars veluti motu tremulo & convulſivo tenetur: dolorem tunc ſe in corde ſentire putat, quaſi humor ad ventriculum divertat: poſtmodum relicta parte dextra, neſcio quid dolet in ſiniſtris, tunc cor palpitat. Palmum iſtum ſe ægre ferre dixit. Autumno ineunte omnia recruduerunt. Vere habitu eſt melancholicus per quamdam aſſationem: Dum nocte decumbit, opprimitur, ſuffocatur. Hæc ſunt propria incubonis & epilepſiam minantur: immo epilepſiæ rudimenta ſunt aliqua.

ANNOTATIONES.

1. *IDeam & hujus conſtitutionis, & morborum in eam incidentium, Hippocrates* initio lib. 7. Epid. *deſcribit, præſertim quod ad dolores capitis ſpectat.*

2. *Capitis dolores indomiti; his balnea aquæ dulcis conferre potuerunt, quum eſſet febris lenis. Et pauci hoc animadverterunt, ſed tamen verum ex Galeno.*

3. *Siriaſis, quod forte uredo dici poteſt, id eſt, aduſtio quædam.*

4. *Oxyrhodini & ſimilium uſus, an tutus in doloribus capitis? Immo Aëtius, ex Archigene, citat acetum nocere, quum adſunt vigiliæ.*

5. *Omninò hunc morbum* λήθαργον *videtur exprimere Hippocrates* part. 35. ſect. 2. lib. 1. prorrhet. Dolor, *ait*, pectoris firmatus cum torpore malus. *Nam &* λήθαργος (*d*), *&* νωθρότης (*e*) *idem fere ſunt.*

6. *Et eo in ſenſu dixit Hippocrates in Coacis*, Qui ex lethargicis evadunt, pectore ſuppurati fiunt.

7. *Revera anguſtia venarum maxime conſideranda eſt: nam quibus hæc ineſt, nullo profectu fere demitur ſanguis: unde non eſt mirum, ſi ſæpe ſectio in malleolo non conferat: anguſtia iſtarum venarum id facit. Et ſæpe non probe ſecatur vena, & ſuperficiaria tantum ſectio eſt.*

8. *Si hepar calidius, & ſiccius eſt, & venæ anguſtiores, utique non convenit phlebotomia, & detrahitur laudabilis ſanguis, ſaltem quoad ſenſum: nam forte aut ſalſius eſt, aut acer. Vide deciſionem hujus materiei in ſequentibus.*

9. *Galenus citat hiſtoriam mulieris extenuatiſſimæ, cui etiamnum ſanguinem dempſit: Sed admirabilior eſt hiſtoria Hippocratis*, lib. 5. Epid. *Narrat enim de viro qui patiebatur morbum, quem alio loco* ἀναύτην (*f*) *vocat, & tabeſcebat: huic ex utroque brachio demptus ſanguis.*

10. *Non*

(*d*) Lethargus, Torpor.
(*e*) Torpor.
(*f*) Siccitatem.

10. *Non mirum ſi Empiricorum ſudatoria valent: nam provocatio ſudoris eſt commoda valde.*

11. Βληχρὸν (*g*) *quid*: *Et alio loco ait*, νοῦσος βληχροτέρη, καὶ θανάσιμος (*h*): *quod pugnare videtur. Sed* τὸ βληχρότερον *ad ſenſum dicitur.*

12. *Galenus ſcripſit venas pulmonum eſſe aliquando focum febrium ardentium*, ad particulam 73. ſect. 2. lib. I. Epid.

13. *Plerique & in peripneumoniis, & in febribus ardentibus, & in inflammationibus hepatis & ſplenis, ſuſpectas habent hæmorrhagias: contra Galenus* in Epid. *propriam hanc eſſe ardentium criſin dicit. Et* in part. 35. lib. I. Progn. *inflammato hepate* αἱμοῤῥαγεῖν (*i*) *optimum eſſe dicit contra eorum opinionem. Nam in unoquoque morbo, præſertim quum eſt diſpoſitio inflammatoria, maligna quædam eſt vis, quam natura deponit in partem aliquam: ideo ſi molitur hæmorrhagiam, ea ſiſtenda non eſt, ne forte impediatur excretio tantulæ materiæ, quæ eſt veluti anima ipſius morbi.*

14. *Idem* & 4. Epid. *de fullone, cui corpus torpeſcebat quod ceſſaret tuſſis. Hic iſta ſputi ſuppreſſio notandum quid attulit; & forte nullus hoc crederet. Sed Hippocrates idem confirmat* initio ſectio. 7. lib. 6. Epidemiorum.

15. In Coacis *Hippocrates & clarius* ſub finem fere lib. 2. Prorrh. *ubi docet, quomodo dolores capitis, & colli abeant per exanthemata, per excretionem puris tuſſi factam, & ſimilia.*

16. *Qui curant hydropicos, eos aſſis, iiſque paucis uti jubent, & potum valde circumcidunt. Et ut concedant ratione ipſius ſymptomatis id quadrare: ratione morbi, & cauſæ ipſius, id omnino rejiciundum: nam maraſmus* πεφρυγὴς (*k*), *& intemperies ſicca, cum inopia caloris naturalis, appulſum veri alimenti & actu, & poteſtate humectantis requirit: ſiccitas vero ipſa tantam potus abſtinentiam dehortatur. Itaque prudenter ſe hic gerere oportet.*

17. *Quoniam hic de balbis & blæſis agitur, notandum eſt quod Hippocrates* 2. Epid. *ſcripſit*, ſect. 5. *nimirum quod blæſi morbos experiuntur melancholicos.*

18. *Aliquando generaliter* τραυλὸς (*l*) *pro* ταχύγλωσσος (*m*) *ſumitur: id eſt, celeri & expedita lingua præditus.*

19. *Ad balbos referunt &* τοὺς ἀτύπους (*n*). *Dicitur autem* ἄτυπος, *qui non ſatis expedito linguæ plectro utitur, quaſi aërem non feriens, quaſi verba non exprimens conformanſque.*

20. *Fernelius* cap. 15. lib. 3. patholog. *animadvertit in Medicos, qui inſpectis urinis turbatis, vel potius craſſis & rubris ad phlebotomiam deſcendunt: errant. Rationem apponit valde notandam: de his in ſequentibus.*

21. *Vere is erat affectus, qui ab Hippocrate* in 4. Epid. ζύμωσις (*o*) *appellatur.*

N 3

(*g*) Segne; iners.
(*h*) Morbus ſegnis & lethalis.
(*i*) Sanguinem effluere.
(*k*) Arefactus.
(*l*) Blæſus.
(*m*) Veloci lingua.
(*n*) Verba non exprimens, conformanſque.
(*o*) Fermentatio.

pellatur. Locus eſt præclarus 5. Epid. *de Androphane. De eo idem fere dicitur, quod & de eo ægro, quem hoc in loco deſcribimus: ſed inter cætera ait,* Dolor erat ad cor, quem venæ ſectio ſolvit : *Id eſt, quum ſimæ hepatis ſunt obſtructæ, aut inflammatæ (in illis enim, ut & in ore ventriculi, ſedes eſt febrium ardentium, ait Galenus* in com. in primum Epid.) *tunc dolor cor petit, id eſt, os ventriculi: & eum dolorem phlebotomia mitigat.*

CONSTITUTIO AUTUMNALIS

Anni Domini 1575.

UT initium æſtatis humidiuſculum fuit, ſic finis, immo major pars ſicca fuit, & pluviis carens. Autumni principium, ſqualidum, ſiccum, pluviis carens. Vina generoſiſſima fuerunt. Verum fuit illud, in ſiccitatibus omnia ſalubriora. Morbi nulli populares vagati ſunt, niſi quod infantium ætatula febribus tentata fuit: præſertim eorum, qui calidiore & ſicciore temperamento, morboſi & valetudinarii degerent. Præ cæteris puſiones laborarunt, quibus adfuit ὀδοντίασις (*p*) : deliria, jactationes, vigiliæ multæ, ſqualor & calor ſummus corporis, ut ad narcotica veniendum fuerit, & ad uſum papaveris : evadebant multo alvi profluvio : ſeri acris & bilioſi copia multa erat : Et verum fuit illud Gale-
Ad Aph. 7. lib. 3. ni : *Aëris ambientis humiditas pituitoſos acervat humores, & non paucas generat aquoſitates : ſiccitas vero pauciores generat humores, ſed qualitate bilioſiores reddit. Ob eam cauſam febres numero pauciores ſunt iis quæ fiunt*
1. *in temporibus pluvioſis, ſed ſunt acutiores.* Hoc maxime in febribus, quæ vagatæ ſunt, obſervavimus : facile prehendebant, jactationes & ἀλυσμοὺς (*q*) inducebant, vomitiones, deliria : urinæ non erant tinctæ & calori analogæ : caliginoſus humor vere redundabat, aut potius ichor. Alvi fluxilitas cum excrementis ὑδατοχόλοις ἀκρίτως (*r*) morbum depellebat. Multis dolores ad dorſum, aut in quaſdam alias partes. Contemperantia & lenientia juvabant : ſed ſolo ſudore dolores levati, quia ichor tantum id faciebat. Quartanarum febrium ilias multa : facile enim excitan-
2. tur, ob conceptum calorem & ſqualorem in partibus imis. Quibus capita humidiora, iis parotidon ſimiles extuberantiæ pone aures excitatæ ſunt : vere erant ἐπάρματα (*s*), non παρωτίδες.

Tuſſientes quidam ſiderantur, aut parte aliqua laborant, præſertim ſi tuſſis ſicca, & in qua nil expectoratur : quia materia ſupprimitur, ut hoc

(*p*) Dentitio.
(*q*) Anxietates.
(*r*) Cum excrementis aquoſo-bilioſis, ſine judicatione.
(*s*) Tumores, non Parotides ſeu Glandulæ.

hoc libro annotavimus. Sed mirum quod annotat Hippocrates : Si quis aut pedibus, aut manibus laboraſſet, aut voce, tunc iſta ſiccitate tuſſis malum potius in ea quæ laborarat parte, apparebat : quod contra *Aphoriſmum* Hippocrates. *Qui ſoliti labores ferre, vegetiores ſiunt* : nam laboranti parti robur advenit. Nos idem vidimus, quod & Hippocrates annotat. Si quis ſæpius ſcribendo incumbat ventriculo, ſi quis pronus diu laboret, & poſt in morbum incidat, multo gravius malum in ea parte quæ potius in obeundo munere laboravit, innaſcetur.

Hippocrates ſect. 7. lib. 6. & alibi. Qua quis parte laborat, ea infirmior eſſe videtur, contra Aphor. 49. lib. 2.

Uxor Nobilis viri Du Breuil prægnans, veluti φλεγματίας (*t*), & hydropica facta eſt : valde catarrhoſa erat : ſicca & inanis tuſſis : pedes inflati, & in brachiis ſtupor quidam : paralyſis metuebatur : inflata eſt. Bifariam inflatio evenire potuit, tum catarrhi ratione, tum quia refrigeratus eſt corporis habitus, tum revocatione caloris ad uterum, hinc enim decolores redduntur gravidæ, tum ob quater repetitam phlebotomiam. Poſt partum remanſit hydrops. Profluvio urinæ magna ex parte liberata eſt.

Alia quoque mulier prægnans ſimiliter intumuerat. Fœtus immobilis erat & ſemimortuus. Neſciebamus an graviditas eſſet ſolum, an hydrops. Data apozemata aperientia & hydragoga : non multo poſt motus eſt fœtus. Prudenter ſe ſe gerere oportet in his. His duabus hiſtoriis ſimilem & valde notandam habes *in Epid.* de ſorore Harpalidæ.

7. Epid.

In primo Epid. noſtrorum libro adumbravimus febres ſemitertianas, & tertium-genas. Nemo credat quanta & quam formidabilia ſymptomata in ſemitertianis; tametſi legitimas non viderimus, ſaltem obſervatæ ſunt quædam ad eas accedentes. Ea mulier quæ ad ripam Cœnobii Cæleſtinorum habitabat, ad inſigne Enſis lignei, aliquid ſemitertianum habuit. Inter cætera pulſus admodum languidi & parvi ſunt, cardialgiæ ſunt perpetuæ. Et Hippocrates *in Epid.* meminit quorumdam ſemitertiana laborantium, & inter cætera cardialgias magnas omnibus adfuiſſe teſtatur.

Semitertianarum accidentia.
Hiſtoria.
Lib. 7. Epid.
Cardialgia propria ſemitertianis.

Uxor veterinarii, octo menſes gravida, per multos dies hæmorrhagiam ex utero patiebatur : id ipſum neglexit etiam admonita a Medico : Valde cacochyma erat, ideo minus commode ſanguinis inſolentem effluxum ferebat : tandem victa malo decubuit : horret : ægrotat valde : partes extimæ refrigerantur : ἄφωνος (*u*) fit : de funere agitur. Difficultas ſumma an accelerandus partus, quum metuendum ſit ne non ſit ferendo, tum ob eam quæ præceſſit evacuationem, tum ob eam quæ edito fœtu, & reſeratis magis viis ſecutura eſt. Non dubitavimus, & curſum ſanguinis reprimere, & aliqua ratione vires ſuſtentare, ut ſufficerent, ſi forte natura partionem moliri vellet. Obſtetrix prudens in tam ancipiti caſu, & in vili iſto ſubjecto, cum ἀνέλπιϛον (*x*) foret, auſa eſt aliquid. Multis ultro tentatis enixa eſt feliciter. Eodem die febris, & non multo poſt ſingultus, qui magnam difficultatem attulit. Credibile ab inanitione

(*t*) Pituitoſa.
(*u*) Sine voce.
(*x*) Sine ſpe.

tione eſſe, ut tamen illa inanitio non eſſet mortalis. Sed quemadmodum aliis in locis obſervavimus, ut corpora κακόχροα (*y*), ὑπόχλωρα (*z*), calida & ſicca (cujuſmodi erat corpus illius) non facile ferunt detractionem ſanguinis e brachio, præſertim ſi laudabilis ſit, ut colore ſæpe laudabilis eſt, immo (quod nos obſervavimus) deficiunt animo ſæpe, aut multo imbecilliora redduntur: ita huic mulieri evacuatio longa ſanguinis nocuiſſe potuit, & illa κενεαγγίη (*a*) poteſt attuliſſe ſuſpicionem exhauſti & inanitionis, non abſolute, ſed κατά τι (*b*), cujus ratione illa ſingul-
3. tierit. Vel ſingultus iſte a concluſo humore bilioſo erat circum partes ventriculi, qui quidem in ſinis hepatis ferociebat & tumultuabatur, & quamdam ſpeciem febris lypyriæ attulit, a qua interiit. Quod ſi natura potius fuiſſet ad excludendum, cauſa & occaſio ſingultui non data fuiſſet. In febribus autem & continuis, & tertianis, præſertim cum bilis non egreditur, ſingultus eveniunt, quia, ut ait Hippocrates, Initio febrium hepar intumeſcit, & ἀναπτύσσεται (*c*), expanditur & exporrigitur: unde inſolentium & terrentium ſymptomatum enaſcitur occaſio. Iſta mulier ad mortem ſingultiendi fere finem fecit: nono (ut credo) die interiit.

Libro de diebus judicatoriis.

Ratio terrificorum & inſolitorum ſympt. initio febrium & paroxyſ.

Multis tuſſes fuerunt ſiccæ moleſtæ valde, & dolores capitis incredibiles. Juvit dare narcotica ad compeſcendam deſtillationis vim. Deinde, tametſi febris aliqua adeſſet, ſed non tam eſſentialis quam ſymptomatica erat pilularum, juvit uſus, ut obſervatum eſt & in plurimis aliis.

Ophthalmiæ ſiccæ vagatæ ſunt, quibus majoribus erat occurrendum remediis. Contemperantia valde juvabant.

Sed & pleriſque, præſertim mulieribus, quarum corpora denſiora diſflationis beneficio carent, in tibias factæ ſunt valde importunæ fluxiones,
4. eæque efferæ & malignæ: quicquid in cutaceis apparebat, erat partim phlegmonodes, partim eryſipelatodes: repreſſum refluebat ad alias partes: adeo effrenis & indomitus erat humor.

Aperto cadavere filiolæ Domini Scaronii Conſulis, quæ duos menſes integros laboraverat, & febricitaverat, inventum hepar incanduiſſe præ calore, ut eſſet friabile: & quum nata parente utroque ſit valde bilioſo, cyſtis fellis amplior omni opinione erat, pro rata partium ſingularum portione. Pulmones aliquantulum adhærebant, cæterum erant integri, quod mirum, quum humidiſſimo eſſet cerebro, & multum tuſſiviſſet. At credo tuſſiendi inane hoc deſiderium a fervore hepatis fuiſſe: quod notandum: alioqui vix incolumes eſſe potuiſſent. Uterque ren lapidoſus erat: trianguli erant lapides, & inſerti in ſubſtantiam renis. Alvus variis excrementis toto tempore fluxerat, & δυσεντερικῶς (*d*). Incuria mulierum, quæ accerſere Medicos nolentes, in trivialibus ſuis remediis ſpem poſuere, tacite & clam totum rectum inteſtinum ſideratum erat. In cerebro, utpote humidiore, inventa eſt aqua multa. In hoc peccaſſe videntur Medici,

(*y*) Mali coloris.
(*z*) Subviridia.
(*a*) Vaſorum inanitio.
(*b*) Secundum quid.
(*c*) Expanditur, exporrigitur.
(*d*) Dyſentericè.

dici, quod ætatula impediti venam non ſecuerunt. Nunc ſcire oportet in pueris etiam, ſi aſſiduitas febris ſit, ſi de interno fervore conſtat, & caloris corrumpentis dominatu, tuto venam aperiri. *Ætatula puerorum non dehortatur venæ ſectionem.*

Annotavimus paullo ante, quibuſdam maculas rubras & exanthemata apparere, nec tamen de iis ſecuros nos eſſe oportere, licet ſine febre ſint: Ex *lib.* 7. *Epidemiorum* hiſtoriam notandam adduximus. Et in ſqualida conſtitutione præcedente, ut etiam ante dictum eſt, & pueris, & mulieribus apparuerunt. Quum ſine febre eſſent, parum curaverunt: tamen ſemen mali delituit; quaſi vero quum natura iſtam promovet excretionem, ſignum edat aliquod latentis malignitatis, ut licet non adſit febris, ſaltem ἀξιόλογος (*e*), purgatione non ſit abſtinendum. Id declararunt D. De Chaſteauneuf, & Guerard cui utrique quum ea eruptio facta fuiſſet, non multo poſt graviter laborarunt. Quum altera, nempe 5. 6.
D. Guerardi uxor, graviter laboraret, collum, & ſcapulas doleret, & laſſitudine oſſea vexaretur, per octo dies anteverterunt menſes, quod in febribus ſæpe evenit. Tunc valde ſunt ſolliciti Medici, an audeant phlebotomiam celebrare, tum ne in poſterum periodico fluxui vis inferatur, tum ne quum fluunt menſes, καταῤῥοπία (*f*) impediatur, quæ quidem in 7.
omnibus morbis bona! niſi dicas per menſes laudabilem ſæpe fluere ſanguinem, e brachio illaudabilem: unde plus effectus conſequatur. Tamen nos tentavimus phlebotomiam, & convaluit. Vide quæ annotavimus *in primo libro noſtrorum Epidemiorum.*

De uxore veterinarii paullo ante: ea patiebatur fluxum ſanguinis magnum ante partum, & in ipſo pariendi tempore. Quæſitum *in primo Epidemiorum libro a nobis ſcripto*, an partus accelerandus. Quibuſdam videtur æquum, quia tamdiu natura molietur ſymptomatice iſtam excretionem, quamdiu fruſtra conabitur fœtum excludere. Aliis non videtur: Et ſi non adſunt tormina, quæ excretionem juvant, arte excitanda quidam credunt: unde nonnulli argentum vivum deglutiendum dedere. Hic prudentiam Medicorum deſidero maximam, quoniam nondum de ea re definitum eſt. Uxor Piſtoris, & pleræque aliæ animam efflarunt non excluſo fœtu, ob iſtam evacuationem præeuntem copioſiorem. *Hiſtoria.*

In I. *Epidemiorum noſtrorum libro* annotavimus, in ſævitia ſymptomatum, quæ erant prænuntia exanthematon (ſed hoc ignorabamus, quia forte cautiores fuiſſemus) nos medicamenta & phlebotomiam tentaviſſe, quum ea eruptio præſto adeſſet: & tamen innocuum utrumque remedium fuit: ut jam anile ſit credere, nil in exanthematis tentandum. Immo ex tribus pueris exanthemata paſſis, qui purgatus eſt levius habuit, ut in familia Dom. Amorrhæi viſum eſt. D. Deniſot narrat, Abbati cuidam, quum nil de exanthematon eruptione conſtaret, phlebotomia large celebrata, a prandio erupiſſe illa: calumniabantur Medicos: tamen nil inde evenit deterius. Immo quum ſervæ cuidam exanthemata, eaque denſiſſima paruiſſent, nec non lingua intumuiſſet, flagrante etiam malo ſecta *Apparentibus exanthematis etiam celebranda phlebotomia.* *Hiſtoria.*

(*e*) Effatu dignus.

(*f*) Deorſum vergentia.

eſt vena, copioſus detractus ſanguis, & hoc innocuum fuit. Notandum hoc.

Docuimus corporibus ſqualidis, billioſis, ſiccis parcius detrahendum ſanguinem: item phlebotomias lateris ſiniſtri imbecilliores nos reddere, quam dextri; an ob ſitum cordis? Tamen vidua Barnabæ Panthou jam in ſe ipſa obſervavit alacrius multo ſe ferre ſectionem ſiniſtri, quam dextri brachii: & nos id vidimus. Sic bonum eſt rogare ægros ut ſe habeant ad phlebotomias ſiniſtras aut dextras.

Quorſum tam reverenter quidam dant medicamenta, & non niſi πέπονα φαρμακεύειν (*g*) volunt? Quaſi vero tam ſancte audiendus ille Aphoriſmus Hippocratis! Nam quum quis diu ſanus vixit, & repente incidit
8. in morbum (niſi forte is adeo ſit levis, ut nullius egeat cura ac procuratione) numquid humores aut quantitate, aut qualitate peccantes, & præ copia putrefacti & naturam obruentes ſui evacuationem poſtulant? Si fluores alvi copioſos natura molitur, idque legitime & ægrorum commodo, cur non & idem ars efficiat? Si initiis morborum, quum tamen, ſi quando alias, omnia cruda ſint, laxamus alvum, cur non audacius aliis temporibus, niſi quum natura eſt proxime morbum aggreſſura? At fateor in inflammationibus medicamenta non conferre, præſertim validiora. Sed ſi meſenterium obſtructum & humoribus plenum, cur non pharmaca præſcribes?

Gerardi Deniſoti herpetas miliares, & διαθέσεις ἀφθώδεας (*h*), tum in ore, tum circum oſculum ventriculi patientis commemorabilis eſt hiſtoria. Hic bilioſus ἄνω ſemper fuit: & vomitionibus aſſiduis obnoxius eſt: magna illius humoris eſt & πικρότης (*i*), & ὀργασμὸς (*k*), & ἀναῤῥοπία (*l*): præterea τὰ λειεντερικὰ (*m*) patitur ſæpe: cauſa ad eumdem humorem referenda eſt. Galenus enim *Aphor.* 12. *lib.* 4. aphthas in ore ventriculi leienteriam inducere docet. Sed ad hunc virum, & ejus morbos valde pertinet id quod Hippocrates ſcribit in *lib.* 2. *Prorrhet.* in quem librum Galenus commentum non ſcripſit: *Leienteriæ continuæ, & diuturnæ, egeſtione ſubeunte cruda, aut nigra, aut graveolente, omnes malæ. Sitim inducunt, potum ad veſicam non promovent, os exulcerant, ruborem elevatum in facie elevant, maculas ſolares omnis coloris excitant. Ex iis homines fiunt impotentes*, &c. Legatur locus, quoniam veram ideam leienteriarum explicat, & ſymptomata, de quibus nemo umquam ſcripſit.

Dominus Le Noir, ſub finem æſtatis, & circa ejus medium varie afficiebatur: vere melancholicus eſt, olim valde bilioſus: abundat calore acri & corrumpente alimentum: nec vere proficit edendo: in quartanam aut ſimilem morbum caſurus erat, niſi proviſum fuiſſet: eum medicamentis lenibus identidem repurgavimus: multa illuvies educta eſt humorum. Quum tamen non multum abundaret ſanguine, quærebamus an ſanguis

(*g*) Concocta medicari.
(*h*) Diſpoſitiones ulceroſas.
(*i*) Amaritudo.
(*k*) Impetus.
(*l*) Surſum vergentia.
(*m*) Lienterica, Alvi fluxus.

ſanguis eſſet mittendus : ter miſimus : illaudabilis erat: multis ultro citroque factis convaluit. Venas latas habebat, ideo minus phlebotomias reformidavimus, ut ante annotatum eſt. Similis huic eſt hiſtoria in Epid. *Vir quodam morbo tenebatur ; quum ſine cibo eſſet fortiter in ventre ſugebat ac dolebat, quum ediſſet ac contriti cibi eſſent, tempuſque poſt cibi eſum acceſſiſſet, non longe poſtea idem patiebatur. Corpus tabeſcebat ac conſumebatur, alimentum non contingebat a ciborum eſu, per alvum ſecedebat cibus pravus ac combuſtus. Quum recens cibum cepiſſet, ipſo tempore minime ſugebat, nec dolor aderat ; nil opis ſentiebat a medicamentis.* Ubi vena ſecta eſſet in utraque manu, donec exſanguis redderetur, poſtea utilitatem percepit, & a malo liberatus eſt. Idem erat quod & in ea muliere extenuata, in qua largam ſanguinis detractionem fecit Galenus. Porro quum illam hiſtoriam particularem proponit, explicat iiſdem verbis quibus uſus eſt, eum morbum quem ἀνάντλῳ (*n*) vocat ſua lingua. Quo morbo interiere Mareſcallus in ripa Sequanæ, & Balduinus Medicus, & Dom. d'Hodeville, & quibus omnino hepar bilioſius, ſiccius, & ſqualidius, ut pravi omnino humores generentur, & hepar ipſum non amplius ſuum velit facere officium.

Initio lib. 5.

Audacter detrahendus ſanguis extenuatis.

Ichor & ſanies maxime dolores & morbos excitant : unde de eo *in libro* 1. *Epid.* annotavimus. Et mirum non eſt ſi autumno morbi potius qualitate, quam quantitate humoris agitent nos. Hippocrates enim divino velut oraculo, quod nemo obſervavit, ait *Autumno atram bilem & ſaniem ſuccreſcere, quod ſiccus ſit & frigidus.* Saniem autem iſtam aquoſam & ſanguineam dicit. Et ſub finem hoc plenius explicat, dum ait : *A* 26. *Novemb. ad* 12. *Decemb. ſanies augetur, ideo acerbis & auſteris utendum.* Hinc profluviorum in Autumnum incidentium maleficium & diuturnitas.

Ichor & ſanies animant morbos & dolores maxime excitant.

Lib. de hom. ſtructura.

Libro 1. *noſtrorum Epid.* annotavimus de falſa imprægnatione : ad quam diſputationem duo addi poſſunt. Prius, an fiat, ut diverſis temporibus verus fœtus excludatur, & mola, aut falſum germen vulgo vocatum : quoniam in Damiſella de Briaco legitimo partu puſio excluſus eſt, viginti poſt diebus veluti mola excluſa eſt, & erat αἷμα σαρκῶδες (*o*), ut *in libris de morbis* annotat Hippocrates. Quod ad hoc pertinet, videtur fieri poſſe, & id Hippocrates obſervat : *Mulieri, ait, cum aborſus factus eſſet menſe quinto gemellorum, ab altero quidem ſtatim liberata eſt, ab altero prius aut poſterius quadraginta diebus.*

Lib. 7. *Epid.*

Secundum eſt, ut diſcernas, an ſit ſanguis ſolum, an vero pelliculæ ſint : quoniam hic decipi facile eſt. Si ſanguis eſt, aqua calida ſolvitur : ſi caro, & pelliculæ adſunt, reſtant poſt affuſi ſanguinis eliquationem. Tamen quidam dicunt in audacibus & calidioribus ſanguinem per ſe in aliquid carnoſum & pelliculoſum cogi poſſe, ratione fibrarum, quæ ipſæ ſunt ejus rei cauſæ effectrices : contra in timidis id fieri nequit : facile enim liquatur ſanguis, carens ſcilicet fibris. Et in Joanne Dorleans,

O 2 malis

(*n*) Siccitatem.

(*o*) Sanguis carnoſus.

malis moribus prædito, & audaci & feroci veluti carunculæ repertæ ſunt, eæque oblongæ in orificiis vaſorum, a corde ad pulmones pertinentium, credunt in eo ſanguinem concreviſſe a calore, utpote maxime fibroſum, & id induxiſſe.

Quidam difficulter ſpirabat, anheloſus erat, macruerat: omnes accuſabant pulmones. Aperto cadavere nil commemorabile in pulmone repertum eſt. Cor (quod admirabile eſt) majuſculi capitis magnitudinem adæquabat: adeo increverat, ut omnis ſanguinis & ſpiritus eo facta ſit σύῤῥοιη (p), & συνδρομή (q).

Puello difficultas deglutiendi, & papillæ mammarum apprehendendæ. Cornicula circum circa collum applicita: quam mox reſtitutus eſt.

Refectoris impluviorum uxor prægnans latus dextrum dolet: dum ſana eſt, de eo querula eſt latere. Fortaſſis quia pars hæc infirmior eſt, aut hæret pulmo ad coſtam. Mirum quod contingit. Quum febris increſcebat, quæ certe erat partim eſſentialis, partim ſymptomatica, tantus dolor erat, ut ſummam difficultatem ſpirandi afferret: ergo non erat pleuritis, ſed dolor lateris pro motu febris, & humoris exacerbatus. Nam quicumque laterum doloribus eſt obnoxius, dum febris adeſt, aut adeſſe debet, dolet tunc latus, eodem modo ac ſi pleuriticus foret: frangente ſe febris calore, minuitur dolor: quod arguit dolorem iſtum accidentarium eſſe. An his ſectio venæ confert? Confert, ſed non ſæpius repetita, quia non tam fit per inflammationem, aut impactionem, quam infirmitatem, ut quæ pars infirma eſt, facile corpori condoleat. Maxime vero ſeſe profert dolor in gravidis, ob compreſſionem vaſorum a vaſis.

Vide lib. 2. Conſiliorum.

Mulieri pæne ſtrangulatæ, & ventrem dolenti applicuerant mulieres ad abdomen calefactoria & emplaſtra: Medicus talis applicationis inſcius venam ſecat: ſanguis pigre fluit: amoventur forte fortuna ea quæ ventri adhærebant: copioſe fluxit ſanguis. An non ſi cui pleuritico venam aperias, & cataplaſma lateri applicatum ſit, id ſanguinem ſiſtet? Credibile hercle id eſt.

ANNOTATIONES.

1. *Vidimus multis pueris, immò & matribus corpus exanthematis rubris infectum: ſine febre erant, & nulla* ἀποσιτία (r). *An de iis nos eſſe ſecuros oportet? Nequaquam, tametſi abſit febris. Nam Hippocrates narrat de puero, cui ſine febre exanthemata paruerunt: ſecutæ ſunt convulſiones, & mortuus eſt. Omnia tuta timenda ſunt. Vide* 7. Epid.

2. *Et parotides in ſiccitatibus apparentes non neceſſe multum ſuppurari, ut etiam* ex 7. Epid. *patet.*

3. *Alio loco obſervavimus, bilioſis non ita ſæpe corruptum detrahi ſanguinem. Quamquam in aliis qualitatibus eſt quidam exceſſus, ſed is non eſt manifeſtus.*

4. *Immo*

(p) Confluxus.
(q) Concurſus.

(r) Ciborum averſio.

4. *Immo pleraſque vidimus iſchiadicas. An iſchiades in ſiccitatibus? De hoc ambigit Galenus* in Aphoriſmis. *Notandum hoc tamen. Sed erat inæqualis tempeſtas, præſertim ob incipientem hyemem: nec enim ſiccitas id per ſe facit.*

5. *Puerorum ætas virium ſubſtantia abundat: verum quandoquidem calidum humidumque corpus obtinet, perſpirabile, delicatum, molle, quodque aſſiduo digeritur ac deſluit, ſanguinis tamen miſſionem, ut adultorum, urgente morbi magnitudine & præſente virium robore fert. Quod vero Galenus pueris venam non ſecuerit ante* 14. *annum; id de plena & larga ſanguinis profuſione, Veteribus, etiam ad leipothymiam, conſueta audiendum. Atque ita Avenzoar ſe filio ſuo trimo venam ſecuiſſe ſalutariter teſtatur. Quum enim Medico liceat naturam imitari, ut illius miniſter: ſponte autem naturæ tum pueris, tum lactentibus infantibus abunde profluat ſanguis e naribus: quidni liceat naturam imitari, aliqua licet virium imminutione & jactura? Optandumque magis eſt, ut offenſis quodammodò viribus a morbo vindicetur puer, quam, ſervata plenitudine, internæ alicujus inflammationis æſtu & fervore intereat: non eſt igitur ætas, quæ non aliquem vacuationis modum ferat.* Intereſt enim, non quæ ætas ſit, neque quid intus geratur (*ait Celſus*) ſed quæ vires ſint. Firmus puer, robuſtus ſenex, gravida mulier valens tutò ſanguinis detractione curantur.

6. *Ea de re Aphoriſmus eſt* ex Coacis *citatus* in lib. 1. Epid. noſtrorum; *ſed Galenus* comm. in particul. 50. lib. 3. Prorrhet. *hoc plane explicavit. Et id maxime contigit filiæ D. Angenouſt.*

7. *Ad hunc locum pertinet locus Galeni* cap. 5. lib. 9. meth. *Si tempore mittendi ſanguinis menſes moveri contigerit, ſi fluentis impetus inſpectus ſatis fore videbitur, qui ſolus, quod requiris, vacuet, naturæ rem omnem permittes: ſin minus, tantum ipſi detrahes, quo ex conjunctis ambobus perficiatur quod poſtulas.*

8. *Quum morbus ſiccus, & crudus dicitur, id fit non quod non ſit materia ad excretionem ſequax, ſed quia ratione febris ſuperficies interna ventris ardet, & materia ipſa. Sic non eſt a purgatione abſtinendum, præſertim per lenitiva medicamenta: nam lenitivum & refrigerans catharticum præparat (quod coquere eſt quodammodo) & evacuat.*

CONSTITUTIO HYEMALIS

Anni Domini 1575.

In ſqualoribus dolorificæ ophthalmiæ ſect. 7. lib. 6. Epid.

QUicquid dicat Aphoriſmus iſte, *Siccitates imbribus ſalubriores*, oportet diſtinguere ἀυχμὸν (*s*), ϗ ξηρότητα (*t*): nam ſiccitas bona eſt, ſed ἀυχμὸς, & tempus ἀυχμηρὸν (*u*) malum eſt: nam exceſſum in ſiccitate facit, & oſtendit. Et qui humores tali tempore dominantur, non tam humores ſunt, quam ἰχῶρες (*x*), & ſerum ἀυχμηρόν. Et non eſt quod dicat in ſqualoribus ipſis nullum aut paucum excrementum redundare: ut ea ratione in ſiccitatibus dolores articulorum fieri non putarit cum Hippocrate Galenus. Biſariam aut trifariam reſpondemus: Primum quovis tempore, etiam ſicco, poteſt proventus eſſe humorum, aut potius ichorum: ut non tam quantitas ejus quod ſuperfluit, quam ejus qualitas conſideretur. Secundo, ſi adeſt ſerum ſuperfluum in corporibus tempore ſqualido, non tam adeſt prima generatione materiali, quam formali: id eſt: ſi præcedat humiditas multa, deinde repente adveniat conſtitutio pluviis carens, immo ſqualens & caliginoſa, aderat materia ratione antecedentis humidæ tempeſtatis: ſed ſuccedente ſicca & ſqualida, abſumitur quidem craſſior quædam pars, ſed ſerum quoddam remanet, propriam habens generationem διὰ τοὺς ἀυχμοὺς, quod deterius toto humore. Tertio ſi qualis aër, tales ſpiritus & humores, quis dubitat quin ſpiritus noſtri ſqualeant, item & humores? Quarto, in ἀυχμοῖς etiam alimentum ipſum aret & ſqualet: ſic partes noſtræ internæ arent & ſqualent in ejuſmodi ſtatu: unde videmus corpora emaciari, & quæ tenuia ſunt corpora, ſeu λεπτὰ, ea pæne extabeſcunt: adeo magna vis τῶν ἀυχμῶν. De his diximus *in primo tomo Conſiliorum noſtrorum* in voce τὸ ξηρόν (*y*). Et niſi nos ipſi vidiſſemus, numquam credidiſſemus tantam eſſe vim ſqualorum. Æſtas quidem per ſe iſta ſqualida ſana fuit: ſed totus autumnus, & hyems male ſana fuit. *Autumni initio* (ait Hippocrates) *ſerum dominatur*: quod (credo) fit biſariam, tum ob intempeſtivum uſum fructuum horariorum, tum ob præcedentem æſtatem, quæ aduſſit humores, & neſcio quam ſiccitatem in partes ſolidas induxit: Et quum humores aliquatenus uſti ſunt, eorum ſerum deterius eſt, & ob empyreumatis vim, & neſcio quam impreſſionem, quam recipit ab autumni inæqualitate, maleficiis multis ſeſe profert ac oſtentat. Jam ante docuimus dolores capitis ſummos in ejuſmodi ſqualloribus vagatos eſſe, ophthalmias ſiccas, & ἀυχμηρὰς, ſpecies

I.

Aliud eſt dicere ætates, aliud naturas, ad part. 78. ſect. 2. lib. 1. Epid.

Lib. de ſtruct. hominis.

(*s*) Squallorem.
(*t*) Siccitatem.
(*u*) Squallidum.
(*x*) Seroſitates.
(*y*) Siccum.

ſpecies quaſdam ignis ſacri in tibias, in brachia: quaſdam paralyſes, non valde contumaces, ſed malas, ob effrenem vim ſeri. Maxime vero autumno finito, Iſchiades genus muliebre vexarunt. An num-
quam iſchiades in ſiccitatibus? Non quidem ratione ipſius temporis, 2.
nec quamdiu viget tale tempus, non adſunt: ſed quum repreſſus eſt ſquallor ſuccedente autumno & hyeme, tum dolores iſti populati ſunt: nec quoſvis tenuerunt, ſed mulieres: quod his de cauſis contigit. Fuſio fit ob ſquallores, corpora perſpirantia non tam graviter habent a fuſione ipſa, minimum perſpirabilia læduntur: at tale genus mulierum. Item tum demum iſti dolores fuerunt, quum ſqualidum tempus autumnalis conſtitutio & hyemalis excepit: ut non ſit mirum, ſi in cor-
poribus aſtrictis, ob proximitatem conſtitutionum pæne contrariarum, mu- 3.
tatio facta fuerit magna. Et arthritides, & iſchiades etiam in mulieribus diuturnæ non fuerunt: quia non erant genitæ a frigidis & craſſis humoribus, ut fere fit, ſed a ſero quodam. Unde clamoſæ quidem fuerunt, ſed non diuturnæ.

Nunc videamus duo, cur mulieres eo non ſolum tempore potius ægrotarint quam viri, ſed etiam tota fere hyeme; an quiddam tale umquam reperiatur apud Hippocratem. Quum natura frigida mulierum modico contrariorum uſu gaudere videatur, ſqualidum tempus forte conferet, abſumens humiditatem multam. Poſterius, quinam alii morbi poſt tonſillas, iſchiades, dolores capitis in hominum genus miſere invaſerint?

Ac primum quod in ſqualoribus mala dolorifica ab indomito potius ſero ſubtus ſerpente, quam a multa materia, in vulgus ſæviant, præter ea quæ ſuperius dicta ſunt, illud eſt commemorabile, quod ſcribit Hippocrates, dolorificas admodum ophthalmias in ſqualoribus vagari.
Immo ſi viveret Hippocrates, non poſſet melius deſcribere morbos, qui *Sect. 7. lib. 6. Epid.*
eo ipſo tempore vagati ſunt: nam & meminit *tuſſium vehementiſſimarum, & peripneumoniarum, & ante æquinoctium faucium inflammatarum, & levium ſiderationum*: deinde ſub finem ait: *Et eruptiones in æſtate fiebant, & in ſiccitatibus lippitudines doloroſæ populariter graſſabantur.* Primum viri potius tuſſiebant quam mulieres, *quia* (ait) *foras magis prodirent viri quam mulieres.* Et poſt dicit: *Anginæ famulas frequentius corripiebant, quibus & violentiſſimæ fiebant, & eas interimebant.* Unde infra annoto de ſerva Conſulis Scaronii, cui talis erat angina ſicca, & tanta ſiccitas, & αὐχμὸς in faucibus, ut præ ſalivæ defectu illa fere
ſuffocaretur: & prout injiciebatur aliquid madefaciens & humectans, 4.
ita illa facilius reſpirabat. Denique multis abſceſſus, & ardores circum faciem, fauces, oculos, ut in eorum canthis pruritus intolerabiles; tumores ſub lingua, & ad guttur.

Phlebotomia præferenda cathartico præſente inflammatoria diſpoſ. ventris inferioris.

Sed & innumeris dolores ventris inferioris a diſpoſitione inflammatoria, ut potius ad phlebotomiam recurrendum eſſet, quam ad catharticum: adeo præſentis abſceſſus erat metus. Multis venam ſecuimus, & profuit.

Dolores capitis cum ſpecie febriculæ in capite eo modo perſeverarunt,

runt, quo diximus initio libri hujus. Fratris D. De Lavau hiſtoria fidem facit, & ejus qui moratur ad inſigne floris lilii albi: cui utrique hemicrania erat intolerabilis, incipiens a ſeptima matutina quotidie ad quartam aut quintam ſerotinam, cum tanta acerbitate, ut fere in deſperationem inciderent.

Sect. 3. lib. 2. Epid.

Inter cætera mirum fuit, quod fere tota hyeme, & ad menſem Januarium ſolæ mulieres fere corripiebantur: Hippocrates tale aliquid obſervat: ait enim, loquens de puſtularum eruptione in ſqualoribus: *Nulli maſculo tales erupiſſe vidi. Nulla autem mulier mortua eſt, cui hæc fiebant.* Et horum rationem reddit etiam *in Epid.* Mulieres nequaquam ſimiliter ac viri morbis corripiuntur.

Juvenes & mulieres contrario temperamento cum ſint, iiſdem morbis corripiuntur. Sect. 2. lib. 1. Ep. part. 7.

Quærat quis: qui fit ut in eodem tempore quidam juvenes, qui natura calidiſſimi ſunt, & mulieres, quæ contra ſunt frigidiſſimæ, iiſdem capiantur morbis: nam temperamentum diverſum eſt. Admirandus eſt Hippocratis locus, ubi notat & calidiſſimos, & frigidas mulieres, frigidiſſimaſque naturas iiſdem morbis obſideri. Galenus ſummus interpres ait aliud eſſe conſiderare ætatem, aliud naturam: nam ratione ætatis juvenes per ſe, & proprie morbis corripiebantur, per propriam generationem: ſed mulieres ratione ſuæ naturæ ex eventu laborabant, per ſuppreſſionem tantum.

Sub finem hyemis mulieres non fuerunt a morbis immunes, ut nec ante: nam pleraſque eodem tempore teneſmi dolorifici vexarunt, ut populariter in mulieres, & gravidas præcipue vagarentur.

Quibus natura infirmi erant pulmones, & vitiati, illi derepente in febrem inciderunt, in dolores lateris, in peripneumonias, quæ intra quinque & ſeptem dies mortem attulerunt. Multos interiiſſe vidimus, qui primo quoque tempore curati, antequam febris aucta fuiſſet, & auxiſſet uſum reſpirationis, ii fere evaſerunt: nam dum febris magna eſt, licet primum ipſum pulmonem non ſit adorſa, oportet augeri uſum reſpirationis, & duplo magis pulmonem moveri: & ſic quæ ratio eſt totius corporis impuri, eadem & unius partis. At ſi quis impurus laborat, & exercetur, ulcera erumpunt: ſic ſi ratione aucti caloris pulmo duplo magis movetur, ſi qua labes, aut ſanies, aut abſceſſus latens, aut ulcus, ea ſeſe manifeſtant: unde inopinato poſt febres parvi momenti, derepente ſuccedit ſpecies quædam falſæ peripneumoniæ, quæ excitatur in pulmone, qui movetur veluti commota camarina: id eſt ea vetere impuritate, quæ pulmonis parenchyma offercit. Teſtatur hiſtoria mercatoris, ad inſigne trium corollarum: qui quum febre exigua, & veluti typica laboraret, ut fere decumbendi neceſſitas non eſſet, & flueret gonorrhœa, ut propterea ſectio venæ, quæ parum profutura videbatur, differretur: tertio poſt die exacerbatus eſt, & continua febris tenuit, tuſſicula inanis, nonnulla difficultas ſpirandi, poſtmodum dolor lateris ſiniſtri: ſequenti die ſputum varium, cruentum, plane vitioſum, expectoratum eſt, alvus lata excrementis ſubviridibus, cum epanthiſmate ſpumoſo, aucta difficultas ſpirandi ῥέγχος (z), ἐφίδρωσις (a): nono mors.

De pulmonum morbis.

5.

6.

Primis

(z) Stertor. (a) Sudatiuncula.

Primis diebus nil tale exſpectabatur. Hujus rei rationem paullo ante reddimus. 7.

Domino De ſon-lebon dolores nephritici; octavo aut nono die excreta eſt per penem materia acidiſſima, & frigidiſſima: dixit ſe plane convaluiſſe. An id tantorum dolorum cauſa eſſe potuit? Ita ſane, ſi verum eſt, quod Galenus de dolore colico a pituita vitrea narravit.

Uxor Domini Deniſot diabete laboravit: eamdem acidam pituitam eum affectum committere ſignis colligebant: revera teneſmos & dolores a tali pituita ortos fere crudeles omnino fuiſſe vidimus. Teſtis teneſmus fabri lignarii tam diuturnus.

Præſumendum aliquid ante venæ ſectionem ut vires valeant.

An bene faciunt, qui præſumi aliquid ante phlebotomiam volunt, ut vires valeant? Hippocrates ſuo tempore id faciebat. Galenus non probat, nec interpretes, quod noſtris temporibus, quibus ventri indulgetur, ventriculus multa pituita, tanquam ſemicocto alimento, ſcateat, nec ita jejunus ſit, ut erat tempore Hippocratis, quod homines temperatiſſime viverent. Immo (dicet aliquis) noſtro tempore quum multa ſit cruditas, non minus metuendum eſt viribus, quam ſi omnino vacuus eſſet ventriculus. *Lib. de ulceribus.*

Vidua Barnabæ Panthou ſæpe nephritica erat: aliquando e veſica detractus lapis: tandem poſt multos dolores nephriticos doluit inguen ſiniſtrum: febricitavit: mox in imo ventre dolor erat intolerabilis: jactatio: vomitiones aſſiduæ: immo dolor ad pectus: variæ admodum ſpecies erant doloris: in ſiniſtro hypochondrio tumor apparebat magnus, & durus: quidam vere ſplenem intumuiſſe dicebant, alii renem: febris maraſmodes: convulſiunculæ: frequentes leipothymiæ: involuntarie profluebat urina: ſpecies quædam erat diabetæ: urinæ tenuiſſimæ; aliquando 8. cruentæ: poſt multos dolores, mors. Aperto cadavere ren ſiniſter inventus eſt lapide obſeſſus exiguo: ren in magnam molem undequaque increverat: adæquabat renem bubulum magnitudine: paullum ſaniei in eo erat: dexter adeo parvus erat, ut fere reperiri non potuerit: macruerat multum. Numquid verum illud, a renibus febres maraſmodes contingere?

Mala ulcera hydrar. curantur.

Dominus Deniſot narrat de quodam juvene nobili. Huic errant ulcuſcula nulla arte ſanabilia: recrudeſcebant ſanata: tandem viſum eſt optimum, ſi hydrargyro oblineretur, & tamen ſputatio ſeu ſalivatio non procuraretur. Sine relapſu convaluit.

Recens nuptæ dolor ad ſinum pudoris: ulceratio aliqua: caruncula increverat: accuſatur maritus: tandem reperitur affectum eſſe eum, quem Hippocrates vocavit collumellam, *ſub finem libri ſecundi de morbis mulierum.*

Duci Lotharingiæ mortuæ poſt dolores acerbiſſimos, ad imum ventrem repertus eſt omnino revolutus, & complicatus uterus. Hunc morbum non omiſit ſummus Hippocrates, quem vocat complicationem uterorum.

Rhotomago venit mulier a Medicis relicta: hæc appetentibus menſibus angitur, dolet, furit melancholicorum more. Quid rei ſit dubitant.

Tandem colligunt eum eſſe affectum, quem Hippocrates *in libro de morb. mulierum* vocat *atram bilem in uteris.*

Supra notavimus, initio autumni, & principio hyemis, multas mulieres iſchiadicas factas, quum id videretur fieri ratione æſtatis præcedentis ſqualidæ & omnino ſiccæ. Si mulierum corpus humidum frigidum, cur non juvabatur iſta æſtate, & tempore ſqualido? At per id tempus attenuati ſunt humores; & quum præ cutis denſitate exitum non haberent, ſuppreſſione ipſa potius hoc morbi genus adduxerunt, quam ſi humor non eſſet attenuatus. Galenus non probat *in Aphoriſmis*, quod *16. lib. 3.* Hippocrates dicat arthritides in ſqualloribus vagari: *Dolores articulorum, qui fiunt ex fluxionibus, nullo modo per ſiccitates vagantur.* Denique concludit non vere arthritin eo tempore fieri, ſed paſſionem quamdam articulorum, nimirum difficultatem quamdam motus ob ſiccitatem immodicam. Verum quidem eſt hoc in maribus, ſed in mulieribus contra poteſt evenire: nimirum quibus corpus paullo calidius, eæ poſſunt incidere in arthritin, diffuſione humoris qui exitum non habet. Declarant duo id quod diximus: nam non æſtate ipſa cœperunt fieri arthriticæ, ſed autumno, & incipiente hyeme: idque ob ſuppreſſionem. Secundo non quævis mulier iſchiadica fuit, ſed eæ præſertim eam affectionem tulerunt, quæ inter mulieres eſſent calidiore temperamento, & fervidiore hepate, & ſanguine, & ſeroſiore. Savonarola contra Galenum docet quomodo ſiccitas iſchiadem inducat: *mala complexio ſicca operatur dolorem juncturæ exſiccando, & prohibendo conſuetum fluxum humiditatum, unde deinde ad juncturas mittuntur.* Etſi enim mulierum genus omnino frigidum & humidum, facta cum viris comparatione, inter mulieres ſunt, quæ abundant calore acri, & qui tales humores generat, ut ſuppreſſione tenuiſſimæ bilis & ichoris, maxima in congeneres morbos propenſio fiat: declarant ea quæ paullo diximus ante *ex Epid.* ubi annotavimus & juvenes, & mulieres multas communi morbo prehenſas fuiſſe: juvenes per ſe, & propria generatione, mulieres vero per accidens, & ſola ſuppreſſione, & τῇ δυσδιαφορήσει (*b*).

Differt Arthritis ab articulorum paſſione.

Lib. 1. Epidemiorum noſtrorum. Notavimus jam ante, multis oboriri dolores lateris, qui aut ſecta vena, aut aliquo remedio uſurpato, ſtatim evaneſcunt: & propterea ſecuros eſſe non oportet: nam inde ſæpe peripneumonia ſuccedit. Immo iſti dolores lateris ſunt tantum accidentarii, nimirum per reſudationem ſeri acriuſculi, in corpore ipſius pulmonis ſtabulantis: & quum febris adeſt,
9. & præſertim thoracem occupat, fit velut ebullitio humorum, & orgaſmus, & hinc modo in dextro, modo ſiniſtro latere dolor oboritur, qui pleuritin refert, ſed non eſt: Et Medici ſtatim ſecant venam ſatis imprudenter, & quum febris perſeverat, æſtus, ſitis ingens, & difficultas ſpirandi perſeverat, tamen ſecuri eſſe ſolent, & bene actum cum ægro putant, quod tam levi remedio ceſſerit malum: ſed fovetur in pulmone multo deterius malum, nempe phlogoſis a fervente ichore, & ſanie

(*b*) Difficili tranſpirationi.

nie in corpore ipſius pulmonis. Ac primum aliquis dubitarit, an inflammatio pulmonis dolores in lateribus excitet: primum id experientia vidimus: immo plerique vix diſtinguunt inflammationem pulmonis cum febre conjunctam a febre cauſode, quod vera inflammatio pulmonis raro adveniat; ſed illi fere peripneumonici intereant, quorum pulmones infirmi natura multam ſaniem collegerunt, unde corruptio ipſius pulmonis ſecuta eſt. Vidimus apertum cadaver Joannæ Navarrorum Reginæ, & Caroli Noni Gallorum Regis, & Joannis le Myre (de quo *in primo Conſiliorum tomo* dictum eſt) & mercatoris ad inſigne trium corollarum (de quo ante) qui omnes interiere a latente peripneumonia, præcedente dolore lateris aliquo, ſed non magno: & iis omnibus corpus pulmonis putre erat, & ſanioſum, & fœtentiſſimum. Carolus Rex peripneumonicus erat, ſed inflammatio vere eum non ſuſtulit, quamquam dolores lateris eum ſæpe fatigarent. Sed alii vere peripneumonici intra ſex aut ſeptem 10.
dies periere; quum in latere dolor ortus eſſet, qui derepente evanuit. Et quæ inde peripneumoniæ, & febres, focum in pulmone habentes, naſcuntur, decipiunt Medicos. Hippocrates quum peripneumoniam deſcribit, ait. *Peripneumonia fit quum pulmo ſanguinem, aut pituitam ſalſam in ſe attraxerit. Ab initio, & per totum morbum tuſſis arida & acuta, rigor, febris, dolor in pectore, & in dorſo incumbit, aliquando etiam in latere, erecta cervice ſpirat.* Maxime vero obſervavimus in iis dolores laterum excitari, quibus aut thorax hydrope laborat, aut pulmo duriuſculus ſanie multa ſcatet: quod in ſuperioribus viſum eſt. An talibus phlebotomia confert?

Lib. de internis affectionibus.

Ad inſigne floris lilii albi hemicrania intolerabili quidam cruciabatur: 11.
dolor talis erat, qualem deſcripſimus, & vagari diximus ante. Pilularum potentium uſus profuit. Natura particularem in tempore ſiniſtro ſu- 12.
dorem provocavit: conferebat. Arte, & miniſterio provocatus eſt ſudor amplius, melius ei fuit. An non quum crudeliter caput dolor affligit, præeuntibus univerſalibus, hydrotica dare bonum, ut ſerum, præcipuus doloris auctor, educatur? Revera id confert.

Acerbis doloribus capitis hydrotica conf.

Virgo jam menſes multos medicamentis agitata, & ſerva D. Damours non convaleſcebant: dolores capitis perſeverabant, & totius corporis. Tandem pilulis ſine quibus, & communibus uſæ ſunt ante paſtus: profuit valde: deinde ſarſæparillæ decoctum ſatis dilutum imperatum eſt: eliciti ſudores per quatuor dies: mirum in modum profuit. An non ſimile uſurpare licet? Immo, ubi ſeri ſuſpicio eſt, contemperare oportet, & ſudorifica præſcribere.

Quartanariis, præſertim quibus ſicciora ſunt viſcera, multi eliciuntur ſudores, & vix allevantur. Quibus non manant ſudores, dolores ὀϛοκόποι (*c*) oboriuntur in tibiis, brachiis, lateribus & ſterno: immo ad claviculas tantus dolor oboritur, qui pleuritidem ementiatur: Incredibile dictu, quantis doloribus affliguntur. His leviſſima medicamenta, & præſidia proſunt: officiunt vehementiora, licet humor ſit melancholicus. Litus

Qui fiat, ut ſiccis, & ſqualidis corporibus ſudores eliciantur, explicuimus lib. 1. Conſiliorum.

(*c*) Oſſa fatigantes.

tus ex chalaſticis, refrigerantibus, obtundentibus; ſacculi furfure pleni, & lacti immerſi, panis e clibano recens eductus, & lacte tepidiuſculo inebriatus confert. Mabirius ſatelles, & uxor Gabrielis Ruadæi id teſtati ſunt. Numquid, ſi vires ferant, egelidæ balneum confert, uſus ſyrupi de pomis redolentibus, & lactis aſinini potus?

Præſidis Dourſæi ſervo dolor colicus, vomitiones, adſtrictio alvi. Calida lintea immiſericorditer applicata. Poſt dies aliquot, cum non eſſet levatus remediis, horruit, & convulſus eſt: de funere cogitabatur. Unde hoc? An quia ad genus nervoſum ſuppreſſæ materiæ virus traductum eſt? An quia natura quamdam criſin moliri voluit, ſed quum omnia cruda forent, id inaniter molita eſt, & ita in inani iſto conatu tam gravida ſymptomata ſurrexerunt? Idem contigerat uxori Equitis Tancré, de qua *in primo tomo* dictum eſt. Servus iſte ducta alvo, & miſſo ſanguine convaluit.

Mulier quædam gravida pleuritide infeſtatur. Mittitur ſanguis ei abunde: vi morbi peperit: pleuritica fit: iterum atque iterum demitur ſanguis: dyſenteria crudeliſſima ſuccedit: eam tamen impune fert: omnia conclamata ſunt: non ita poſt exanthematis nigris totum corpus maculatur: iterum ſecatur vena: miraculo convaluit. De morte certa ſpes erat. Numquid fortuna ſæpe induſtrium, & minime timidum Medicum juvat? Sic mulieres quatuor animas habere dicuntur. Et politico loquendi modo Hippocrates de quadam muliere loquens ait, *mortua eſt quinquies, ut e vita diſceſſiſſe putaretur*. 5. *Epid.*

13. D. Fernelius *cap.* 11. *lib. de urinis* docet quomodo pauca aliquando ſit urina, morbo in urinarum ductibus exiſtente. Et male Medici agitant ægros, morbum pro morbo ſupponentes.

Coitus, urinæ ſuppreſ. cauſa.

Claudio Guiot ſeptuagenario febricitanti urina ſupprimitur: ad calculum cauſam revocant falſo. Mortuo fibræ veſicæ vim paſſæ videbantur. Ureterum & vaſorum ſpermaticorum magna erat amplitudo. Quomodo ſuppreſſio urinæ contigerat? Jam ſenex immoderatius coibat: & forte ob inanem conatum vaſa vim paſſa effœminabantur: ſic non ſatis legitime ſerum prolectabant, & minimo obice urina ſupprimebatur. An coitus immoderatus ſupprimit urinam? Ambroſius Paræus id annotavit. Credo auctorem, & rationem ſubſidiariam habere.

Multis ementitus diabetes: cauſam ad renum affectionem referebant, Mortuis contracta plane veſica reperta eſt, cum gangræna, & tumore σφακελώδει (*d*) in capacitate ipſius veſicæ. Quod notandum eſt, ne quis decipiatur.

Mercatori lue infecto litus & frictiones adhibentur: imprudenter & temere id præſtabant barbitonſores, ut in uſu hydrargyri ſunt valde liberales: poſt quintam frictionem repente ſialiſmus ſuppreſſus; raptus ad
14. cerebrum: deliria: convulſiones: mors.

Rachel Præſidis Groſſet ſerva quum forte Dominæ ſuæ ſcrinia & ſecretiora loca incendiſſet, jacturamque magnam attuliſſet, de iſto caſu mœrens

(*d*) Corrupto. *Vid. pag.* 47.

moerens ac contriſtata, quum incuſſus ei de carcere eſſet metus, contractis viſceribus doluit latus dextrum: pleuritis non erat: ſecta vena. Paullo poſt quum inhorruiſſet, & paullum contracta convulſaque videretur, mente mota eſt: capitis dolor intolerabilis erat: datum pharmacum. Iterum atque iterum repetiit iſta mentis perturbatio: non tam erat παραφροσύνη (*e*), quam ταραχὴ (*f*), ut Galenus *in Prorrh.* annotavit. Deinde ſiniſtrum doluit hypochondrium: detractus eſt ſanguis ex utroque brachio, plane putris erat. In humorum magna perturbatione nullum præſentius remedium phlebotomia.

Mœroris, & triſtitiæ effectus.

Quum ſerva D. de Roiſſi, nomine Senlis, ſerina in collum, & humeros, & ſpinæ mediam partem deſtillatione laboraret, nil accommodatius reperimus, quam uti butyro recenti, & ſacculis contemperantibus: ſudor elicitus eſt: melius omnino habuit. In omni dolore a diffuſione ſeri, nil prius quam provocare ſudorem.

Sudorum provocatio confert deſtill. ſerinæ, & doloribus a ſeri diffuſione.

Viduæ Barnabæ Panthou hiſtoria explicata eſt ante: & mentionem fecimus de diabete: meminimus tumorum, & dolorum ventris, inguinum. Incredibile eſt, quanta ſymptomata afferat ren male affectus. Ad eam hiſtoriam valet id quod diligenter annotavit Arculanus, *in caput de* 15.
fluxu urinæ: inter ſigna, præſertim ſi ingens adeſt ſitis, & aqua, quæ bibitur cito egrediatur, viſcera uri videntur, lumbi intumeſcunt, teſtes & coxæ, & ſi mordens caliditas in viſceribus augeatur, venter ſuperior corrugatur, & venæ in ipſo elevantur, univerſus habitus gracileſcit, & tabes accidit gravis. Revera, latens erat diabetes, & quia mulieres non facile ſua detegunt, conſumta eſt vi febris lentæ, & exhauſtus omnis humor. Non diſſimili modo interiit Nicolæa Honore. Sed quum hic morbus aliquid habeat admirabilius, *in majus opus Conſiliorum noſtrorum* reduximus.

Mulieres & homines vinoſos, & colore ἐρυθροὺς (*g*) vidimus quadam ſpecie diabetes affectos: attulerunt ad nos urinas, ſtillatitiæ roſarum aquæ ſimillimas. Ad ſtomachi indigeſtionem revocant quidam. Nos contra ad caliditatem ſummam, & ſiccitatem quamdam extremam hepatis, & renum. Uxor mercatoris D. P. ſatis docuit, & ea eſt vinoſiſſima.

In celebri hoſpitio vulgo de Neſſe, nobilis quidam vomebat ſanguinem affatim: is erat florentiſſimus. Per alvum excernebat infinitam copiam materiei ſanguinolentæ, pici liquatæ ſimillimæ. Poſt quædam remedia omnia ceſſaſſe viſa ſunt. Tertio poſt die, quum eadem rediiſſent, non ita longe poſt interiit. Sic veriſſimus *Aphoriſmus* Hippocratis *quarti lib.* Longa quartana detentus fuerat, in equitationibus magnam vitæ partem conſumſerat. Credibile venam magnam ruptam eſſe. Sed maxime circum lienem mali ſedes erat.

Doctor Medicus certo affirmavit, vidiſſe ſe quemdam quartanarium, cui in decurſu febris ulcuſcula toto corpore paruerunt maligna. Conſilio quorum-

Quartana febris & ulcuſcula mali-

(*e*) Subdelirium.
(*f*) Perturbatio.
(*g*) Rubros, rubicundos.

gna hydrargyro ſanata. quorumdam frictiones ex hydrargyro uſurpantur: ſanantur ulcera, immo & febris ipſa quartana.

Nobilis vir annos 23. natus, temperamento ſatis biliosſo, cladem Gallicam patiebatur: aderat & febris quartana, quam a virore venereo naſci putavimus ad menſem Februarium: dolor erat ad nothas coſtas, qui non niſi poſt illitionem evanuit: adeo varia ea ſunt, quæ afferre ſolet lues iſta! Præceſſerat ulcus malignum in pene, qua parte decurrit & ſitus eſt nervus ille inſignis, tamquam tubus perforatus: erat dyſepuloticum: quod a ferino eſſe demonſtrabat. Jam partes carnoſas prehenderat lues, & ad nervoſas ſpermaticaſque pervadebat. Dubitabamus, an quum iſta febris adeſſet, illum, ratione luis, ad ſolennia remedia adigere deberemus. Tandem vicit ea opinio, ut crederemus ſatius eſſe augeri febrem, quam ſinere iſtud virus longius ac profundius ſerpere. Hoc monitum velim, ut cautio magna adhibeatur, ne contrariæ indicationes aliquando nos tranſverſos agant. Totam rei hiſtoriam *in ſecundo tomo Conſiliorum meorum* pertractavi *Conſilio ſecundo.*

De ſanguine ſæpius diximus: nunc unum obiter admonendum, quoniam in judicio ea de re ferendo plerique allucinantur. Supponit Galenus alias ſanguinem eſſe pituitoſiorem, alias rubicundum, & propterea naturalem, alias melancholicum. Supponatur item aut pleuritis, aut alia diſpoſitio inflammatoria in parte aliqua. Qui in parte ipſa ſanguis eſt, & proxime adeſt, vi inflammationis mutatur: qui in remotioribus partibus, immutatus eſt. Nunc res revocetur ad examen. Si talis aut talis fuerit ſanguis, qualis circum partem inflammatam mutatio eveniet? Si, inquit, pituitoſior fuerit ſanguis natura, ille qui e parte inflammata proxime educetur, rubicundior erit: quod eſt notandum. Qui rubentior eſt & floridulus, vi inflammationis in nigrum mutabitur: & ſic de ceteris. Sic nec propterea quia rubens apparet, continuo putare oportet nondum evacuari illum ſanguinem, qui ſere in parte continebatur: quia enim pituitoſior erat, prima mutatione ob caloris acceſſum erubuit magis, facta veluti coctione ob calorem extraneum. Item, homo ſi ſanguineus eſt, & qui ſanguinem habet facile mutationem admittentem, quod a rubedine inſigni facilis in nigrorem fit mutatio: an propterea quia pravum colorem habet, qui per venam fluit ſanguis, audacius eſt iterum atque iterum mittendus ſanguis? Sic plerique harum rerum ignorantes falluntur. Ideo ſi ſanguineus eſt homo, & laudabili floriduloque ſanguine abundat, præſente inflammatione expectanda eſt iſta in nigrorem mutatio. Si pituitoſus, carniſex erit, qui talem mutationem exſpectabit. Immo videmus ſanguineos facile in febrem incidere, & maxime ſynochon: & qui demitur ſanguis, is fere corruptus eſt, quamquam in facie, & toto corpore nitor appareat, quoniam minima occaſione ſuſcipit mutationem ſanguis, & præſertim liveſcit. At qui pituitoſi ſunt, & ægre in febrem incidunt, in iis ſanguis non ita facile corrumpitur: niſi communicetur aliunde putredo. Sed quum intemperies eſt calida, tantum abeſt ut fiat virulentus, aut niger, aut lividus, ut ratione caloris, & febris rubentior evadat, ut & auctoritate Galeni dictum eſt, & ratione probatum. Unde multis pulmonicis,

Ad particul. 10. lib. 2. de diæta acut.

16.

Pulmonicis ſanguis corruptus fere detrahitur.

nicis, & catarrhoſis pituitoſis demptus eſt ſanguis laudabilis; quanquam fere fit, ut pulmonicis non detrahatur laudabilis ſanguis: quod alibi dictum eſt. Unum tamen monendum eſt, ſi ſanguis e brachio dematur, & is exalbeſcat in ſuperficie, an ideo corruptus videtur? Quod tamen placere video multis, qui ut juſtæ phlebotomiæ occaſionem prætexant, dicunt ſanguinem albeſcere, non autem floridum & rubentem eſſe; & propterea ſuam temeritatem in ſecanda vena ignorantiæ columine fulciunt. Nam ſi homo ſit pituitoſus, aut ſi mulier, eaque deſidem vitam degat, fit ut ſanguis in vaſis reſtagnans exalbeſcat, idque duabus de cauſis. Prior eſt, quia eſt pituitoſus, ideo ſi cum jam elaborato ſanguine comparetur, albidior eſt: poſterior, quia ignavus eſt, & reſes in venis. At Galenus docet mora ſanguinem etiam in venis ipſis albeſcere in quacumque corporis parte. Itaque hæc ad unguem tenenda ſunt, ut ſimus in ſecanda vena, trahendoque ſanguine reſtrictiores.

Sanguis albicat a putredine, a pituita, & a mora in venis. Plura vide in lib. meo de mul. morbis cap. de fœdis coloribus.

Corpora ſana non ferunt purgationem, & phlebotomiam.

Mirum illud: videas quoſdam, qui indulgent genio, & ſine ordine, & tempore modo cibos capiunt, modo bibunt, quum ad actiones omnes ſint alacres & expediti, & validi videntur: tamen purgati exſolvuntur, & vix ferunt phlebotomias: quod in quodam Chirurgo obſervatum, & innumeris ancillis, quæ ſecure dormiunt, & indulgent genio. At dices, id fit, quia corpora ſana non ferunt purgationes: hæc autem corpora ſana eſſe dicuntur: & non niſi ægre in febres incidunt. Contra videas pleroſque valde cacochymos, qui facile purgantur, & phlebotomiam ſuſtinent: tamen Hippocrates ait, eos qui pravo utuntur cibo, ægre ferre purgationes. Galenus *in com.* nomine pravi alimenti, & illud quod vitioſum eſt, & extrinſecus aſſumtum intelligit: item & alimentum internum, id eſt, ſanguinem pravum audit. Dicam quod ſentio. Qui prava diæta utuntur, tum in ordine, tempore, tum in rerum aſſumtarum qualitate; ii quia congerunt multa cruda, ratione iſtius cruditatis, non facile ferunt purgationes. Sæpe qui diæta ſuſque deque habita utuntur, ii natura ſunt firmi, & ſani, & bonitate naturæ fiſi multa faciunt, quorum ſera tantum pœnitentia eſt: & tales homines non ferunt facile purgationes tum quia cruditatem habent, tum quia ſanas habent partes: dejectiones in his ſæpe ſunt tantum cujuſdam chyloſæ ſubſtantiæ crudæ. Sed ſunt alii magis valetudinarii, qui quum partes internas male conſtitutas habeant, immo & calore acri, & malo abundent, non capiunt plenum fructum ex alimento: quin & magna pars alimenti corrumpitur, præſertim ſi meſenterii venæ ſint exiles: tales non ægre ferunt purgationes, præſertim quum collectio eſt colluviei in ventre: immo a purgatione bene habent: ſed ſi ſanguinis maſſa infecta ſit, non tam alacriter eas purgationes ferunt: docuimus enim ante, quibuſdam pravum etiam colorem habentibus ſæpe adimi ſanguinem floridulum, & laudabilem: & tales quater purgari poſſunt ſine ullo deliquio: non facile ferunt phlebotomiam, quia natura ſaltem maſſam ſanguinis ſartam tectam retinet. Scire autem oportet, multos homines exſiſtere, quibus media tantum pars alimenti proficit, & multum excrementi mali congerunt, & dejectiones valde fœtent.

2. Aphoriſm.

Cacochymi valetudinarii quidam facile ferunt purgationes.

tent. Alii tantum ſunt ſtercoroſi. Illos priores ſæpe purgare convenit, alios cruditate plenos inediam ferre.

Frequens uſus emulſionum coeundi impotentiam induxit.

Audio cuidam datas eſſe emulſiones, quæ quatuor ſemina frigida majora exciperent: paullo frequentius iis uſus fuerat: ad coitum impotens factus eſt.

Vide lib. 1. noſtrorum Epidemiorum.

Joannes Ponguet tertiana febre detentus, ſymptomata formidinis plena ſuſtinuit: nam ineunte paroxyſmo ita agitabatur, ut animam agere videretur: inquietudo erat, partium extimarum refrigeratio maxima, vomendi deſiderium, ſed inane; oppreſſio ſumma, pulſus languidiſſimus: non poterat incaleſcere. Habebat temperamentum bilioſum, ſed atrabiliarium factum per aduſtionem. Ante febre quartana crudeliſſima laboraverat: & a vetere fermento ea etiam ſymptomata manaviſſe credidimus. Si vomuiſſet, nec humor tam rebellis fuiſſet, non ea effloruiſſent tam vehementia ſymptomata. Coacti fuimus ante augmentum febris ſubluere alvum clyſtere, & juſcula exhibere, ad eluendum & mitigandum humorem. Principium febris erat fere quatuor horarum. Galenus *cap.* 4. *lib.* 10. *meth.* annotavit ex uſu eſſe, ut etiam cibentur, aut ſaltem recreentur cibo ægri nonnulli etiam dum horrent: & ſe uſu panis in vino macerati, ineunte horrore dati, febrem prohibuiſſe. Quibus vero corporibus, & quando, eo loco docet.

Anno 1576.

Puella ad ædes M. Martini Chirurgi e ſummis gradibus deorſum lapſa, graviſſime capite læſa eſt. Vulnus erat & oſſis fiſſura, fere ab occipite tota percurrens ad ſinciput uſque: modiolo apertum cranium: deinde oportuit majorem partem fiſſuræ perſequi ſenſim diſcindendo: deinde cerebrum extumuit, ut fungus eſſe videretur: & revera erat; ſed pulveribus cephalicis & cathæreticis abſumtum eſt id quicquid erat: nulla ſecuta ſunt ſymptomata, quæ metum ullum afferrent. Dei beneficio convaluit, & prudentis Chirurgi ſollertia.

Hippoc. locus eſt præclarus, ut in detrahendo e capite ſanguine ſimus cautiores. lib. 7. Ep. Item lib. 1. Epid. meorum.

Capitis dolores ex acuitate ſenſus, quemadmodum quidam facile ſyncopiſant & reſolvuntur ob acutiem ſenſus, Arculanus attigit, de doloribus capitis diſputans. Et oportet maxime providos eſſe, ne quid hic peccetur. Revera quum magna eſt ſuſpicio ſenſus acuitatis, vel levi de cauſa oriatur dolor, qui ob eam acutiem ingens fit, ad narcotica veniendum erit. Et meo quidem judicio tuto applicari poſſunt.

Quum quis laborat dolore lateris, nullus non magnus Medicus eſt: immo barbitonſor hac in re egregius magiſter eſt: ſecatur vena, demitur liberaliter ſanguis: ſi quid vitii in ſuperficie habeat, legitime iterum ſecandi capitur occaſio. Bifariam peccatur: quum ſanguis floridus ſua natura facile immutetur, non tam leviter capere oportet occaſionem ita phlebotomandi, ex immutatione iſta ſanguinis. Deinde quum thorax facile putredinem concipiat ob humiditatem & calorem loci, fotus & cataplaſmata frequenter adhibita obſunt: nam effœminant latus, putredinem accerſunt: & credo noſtra cataplaſmata ex radicibus liliorum, & ſimilibus quæ adhiberi ſolent, putredinem facile invehere: & ſic mutatur ſemper ſanguis, & ruſus ſanguis demitur. Quam tumultuaria hæc medendi ratio.

Fotus & cataplaſ. frequenter adhibita obſunt ob calorem & humiditatem in morbis thoracis.

Cur

Cur quidam mingunt neſcio quid æruginoſum, ſubviride, & multum alieni coloris? Et ii aut bilioſo & ſicco ſunt temperamento, aut ſaltem caput ita affectum habent. An non calor alienus & veluti febrilis id facit, juvante humoris bilioſi conditione? In his defluxiones a capite in pulmones ſunt funeſtæ.

Jam agitavimus illud *lib.* 1. *Epid. noſtrorum*, qui fiat ut plerique valde κακόχροοι (*h*) laudabilem tamen habeant ſanguinem, & non niſi in magnis morbis, & præſente putredine in genere venoſo, alteratur ſanguis: Joannes Perierius id teſtatur: non facile fert phlebotomiam, abundat pravis humoribus, ſæpe illi eveniunt excretiones in modum choleræ morbi; & tamen ſanguis eſt laudabilis. Credo id evenire ob venarum parvitatem. Et revera hepar ſatis bene ſuum facit officium quoad hæmatoſin. Et quoniam venæ non ſunt magnæ, non facile remiſcetur cum ſanguine ſerum, quod ab humoribus in meſenterio contentis refunditur, & quod venæ ſiccæ attrahunt: teſtatur id experientia. Nam partium 17.
venulæ ſunt refertæ bono ſanguine, tum quia valde elaboratus, tum quia ob anguſtiam non facile admittunt alienam materiam, quæ ſanguinem immutat: unde ſexcentis vena ſecta eſt, quibus febricula erat, & color plumbeus, & fœdus, ut talis in venis ſubeſſe ſanguis crederetur; & tamen laudabilis detractus eſt. Quia etſi vitium eſt in aliis partibus, immo in cute, & pravi quidam ſunt humores in corpore, natura ſaltem retinet ſartam tectam maſſam ſanguinis: quia ſi hæc vitiata eſſet, actum eſſet. At quibus venæ amplæ, facile admiſceri alienam materiam ſinunt. Et prioribus, id eſt, anguſtas venas habentibus, cum faciei fœdo colore, phlebotomia non competit: poſterioribus contra.

Hinc conſecutione quadam inferemus, in quorumdam febribus curandis melius eſſe ſexies pharmacum dare, quam ſemel phlebotomare: quia febrium materia in talibus eſt in meſenterio concluſa, & non per genus venoſum ſparſa. Sed quibus corpus calidum humidum, & putredini obnoxium, præſertim parum perſpirans, & quum venæ ſunt amplæ, tuto ſectio venæ tentatur. Et revera, magnæ eſt prudentiæ obſervare in ægris, quibus phlebotomia potius confert, & quibus purgatio potius, ut non peccetur in medendo.

Revera ſunt, quibus longo tempore parum fit ſanguinis, ut ſunt illi
de quibus diximus paullo ante, & præſertim virgines decolores. Aliis 18.
pauco tempore multum fit ſanguinis: & hos audacius phlebotomabis. Conſiderare hoc oportet: quoniam quum non fiat ſanguis, niſi poſt multas, eaſque difficiles mutationes, carnificis eſt, non autem Medici ita liberaliter, & parva de cauſa venam aperire, quum ſanguis naturæ theſaurus ſit & amicus.

(*h*) Male colorati.

ANNOTATIONES.

1. DE *viris, & ſamulabus, cur ægrotarent potius*, ſect. 7. lib. 6. Epid. *&* ſect. 3. lib. 2. Epid.

2. *Galenus negat* comm. ad Aphor. 16. lib. 3. *in ſqualoribus articulorum dolores excitari: niſi forte ab acriuſculis humoribus id fiat: ſed per modum fluxus negat fieri.*

3. *Similem conſtitutionem vidimus explicatam ab Hippocrate* lib. 1. Epid. ſect. 2. *ubi docet quomodo quum præceſſit ſqualida conſtitutio, hyems hemiplegias, & conſimiles affectiones induxerit.*

4. *Dolores in oculorum canthis acerrimi & indomiti: Anginæ ſiccæ, & veluti aſſatio aduſtioque faucium, ut ſaliva humectando non ſufficeret. Quod in ſerva Domini Scaronii viſum eſt, & aliis innumeris.*

5. *Ante* lib. 1. Epid. *notavimus ſuſpectam eſſe debere omnem diſparitionem doloris lateris, præſertim quum manet febris, & dyſpnœa eſt: nam declarat hoc dolores lateris accidentarios fuiſſe ob reſudationem ſeri.*

6. *Avocavit nos iſta gonorrhœa: nec abs re: quamquam qui gravius urgebat morbus aliud ſuadere debuiſſet. Qui ſectioni cadaveris interfuit Chirurgus, retulit reperta eſſe ulcera in orificio veſicæ, & partibus vicinis: & tamen de his non querebatur.*

7. *Erat jactatio perpetua, & ipſius ægri deſperatio, & perturbatio. Et nos quum ſuſpicaremur incendium in pulmone eſſe, & talem* ῥιπτασμὸν (*i*) *videremus, dicebamus febrem eſſe malignam. Et eodem modo* 3. Epid. *Galenus ait non inepte febres a cerebro, pulmone, & membranis cerebri malignas eſſe: quod maligno quodam modo agant, & malignorum morborum habeant ſymptomata.*

8. *Rufo erat capillo. Morem morborum homines rufos adorientium explicavimus. Diu manſit velut conniventibus oculis, deinde ac ſi catalepſi laboraret apertis erat. Nos tam facile & tam brevi interituram non credebamus: tamen intra paucos dies immobilis, extenta, & exanimis fidem peractæ mortis implevit.*

9. *Unde quibus tumet abdomen, ſuppreſſa alvo, & febris adeſt, facilis fit falſarum pleuritidon generatio: & phlebotomia competit: & qui detrahitur ſanguis, is corruptus valde. Teſtes multi ægri, & is Conſul, cui ter ſecta vena, tumente alvo, & dolente utroque hypochondrio valde. Omnis autem dolor lateris fugax malignus eſt, & eryſipelatodes eſt, & fere necat: propterea ego jubeo in eo Medicos non eſſe ſecuros: quod notandum eſt. Unde dicunt quemdam Aphor. eſſe Hippocratis* Raros laterum dolores malos eſſe. *Et de eo vide* particul. 22. lib. 2. *Prorrh.*

10. *Quidam Medicus magni nominis ait, non eſſe mirum, ſi pulmo ita corruptus aperto cadavere reperiatur: nec propterea talem ſæpe eſſe ante mortem, qualem anatome oſtendit. Probabile id quidem. Sed ut concedam, poſt obitum alterari, præſertim ſi corpus diu inſectum ſervetur, ſed tamen id non*

(*i*) Proſtrationem corporis.

non tantopere pulmonem afficit. Quibus pulmo totus vitioſus eſt, ut Regi Carolo contigit, iis ſanies in pulmone eſt, quæ falſas pleuritides infert, ut paullo ante dictum eſt, nec ſanguinem expectorant. An his multus potus bonus? Nequaquam.

11. *Vide* initium hujus lib. *ubi exprimitur & idea, & cauſa horum dolorum. Innumeros ita affectos pene ſine febre vidimus: uxorem Præſidis Groſſeterii, uxorem D. De Brezé: Brodarium ad templi ſcalam, & alios innumeros, ut filiam maximam natu Dominæ Taſſin. Fernelius* cap. 1. lib. 5. de ſymptom. & partium morbis *aliquid ea de re attigit.*

12. *Huic, & iis omnibus, quibus cum febricula aliqua dolores capitis aderant, balneum conferre poterat aquæ dulcis. Vide* initio hujus lib. *&* lib. 2. Conſiliorum.

13. *Duo inſignes homines Quæſtor le Veau, & D. Morletus Conſul Regius, a ſuppreſſione urinæ interierunt. Chirurgus qui cadaver ſecuit, affirmat nil commemoratu dignum repertum eſſe, (niſi quod caruncula in D. le Veau adeſſet) quod urinam ſuppreſſiſſet: Et tamen Medici diureticis vehementiſſimis ægros valde exercuerunt: immo D. Morleto datæ potui cantharides: hinc graviſſima, & valde terrifica ſymptomata ſecuta ſunt: ideo non niſi cum magna cautione id faciendum. Iſta ſuppreſſio, meo judicio, a quadam necroſi renum eſt, aut quia refunditur alio ſerum, aut quia facultatis naturalis caſus eſt quidam & imbecillitas. Et pace doctiorum dicam, in talibus ſuppreſſionibus venæ ſectioni locus non eſt, niſi præparce. At, dicunt, febris eſt: unde ſuſpicantur inflammatoriam diſpoſitionem cauſam iſtius ſuppreſſionis. Errant. Nam ſuppreſſio ſeri, & refuſio in genus venoſum facile febrem advocat. Et aliquantula eductio ſanguinis tolerari poteſt. Hippocrates* in 3. Aphor. *dyſuriam, & ſtranguriam valde ſenibus proprios morbos aſſerit: quod ad imbecillitatem referre oportet, & facilem obſtructionem in illis, quia vaſa facile collabuntur, & connivent. Et ſi videmus quoſdam etiam juvenes, quum ægrotare incipiunt, ſtatim imbecilles eſſe valde, &* νωθροὺς (*k*), *multo magis id ſenibus eveniet, quibus fortes non ſunt febres, quia paucus calor, & frigiditas, & ſiccitas eſt magna: unde inepta ſunt inſtrumenta. Immo fieri poteſt, ut in principiis morborum ſine calculo, aut renum proprio vitio ſit urinæ ſuppreſſio, ab oppreſſione naturæ: & quia quum multa ſit cruditas, dum ſe ſe expedire vult, omnia confundit, & perturbat. Urinæ ſuppreſſio contigit ſervo Joannis Patrouillart, prout purgatus eſt, ita facile minxit.*

14. *Bilioſus, & ſiccus erat: cujus rei credibile eſt tonſorem rationem non habuiſſe.*

15. *Quid impedit, quominus, ob mali diuturnitatem, ren diatheſin concipiat, cujus occaſione tabes corpori eveniat?*

16. *Vetulis, & pleriſque aliis latus dolentibus qui ſanguis detrahitur, in ſuperficie refert albam pultem. An non hoc a cruditate eſt? Si cruditas, cur audacter hinc detrahendi ſanguinis occaſio ſumitur? Item, D. Vicario Sancti Gervaſii quicumque ſanguis detractus eſt anno* 1575. *is corruptus apparebat,* &

(*k*) Torpidos.

& in ſuperficie veluti pultem referebat; anno 1576. *quum adhuc de vetere morbo quereretur, detractus eſt florentiſſimus. An non quia ſanguis, qui olim erat pituitoſus, coctus, & mitificatus, ſanguinis laudabilis naturam recepit?*

17. *In talibus* κακοχρόοις, *ſanguis laudabilis ipſa ſectione apparet, at qualitatibus alienis præditus eſt, eſt enim acriuſculus, & bilioſus nimis: hic contra putredinem ſe tuetur. At quibus dulciuſculus ſanguis, is facile alteratur, & corrumpitur: & qui abundant eo ſanguine, facile in febres putridas cadunt: Unde Hippocrates* in Epid. lib. 6. *candidos valde fortaſſis febriculoſos dicit: quia in iis ſanguis facilius corrumpitur, niſi pituitoſi ſint valde. Aliis nigrioribus & bilioſis, præſertim ſi non ſint* πλατύφλεβοι (*l*)*, non ita corrumpitur ſanguis, nec in febres facile putredinales incidunt: in tabificas, & neſcio quas febres facile. Et ut tandem aliquid definiatur, obſervatur experientia, ſanguinem bilioſum raro corruptum apparere: nam quum in bilioſis corporibus abundet bilis, ea facit quominus putreſcat ſanguis: quamquam non deſinit eſſe vitioſus, & morboſus ſanguis aliis intrinſecis qualitatibus: ſed primis qualitatibus non ita ægrotat iſte ſanguis.*

18. *Quibus hepar eſt calidius, iis venæ ſunt ampliores. Verum id eſt ſi ſimul humidius, & ſi ejus* σύςασις (*m*) *ſit laxior: ſin calidius & ſiccius, non ita ferunt evacuationem ſanguinis: quibus enim venæ ſunt anguſtæ, iis maximam partem detrahitur etiam in morbis laudabilis ſanguis: nec niſi magna de cauſa aut corrumpitur, aut rei alienæ admiſtionem recipit. Et quoniam venæ fere ſunt capillares, purior & bilioſior eſt ſanguis: ita enim perſperſus per capillares totius corporis venas ſanguis etiam in valde cacochymis laudabilis eſt, ſaltem quoad ſenſum: nam poteſt aliqua eſſe qualitas inexplicabilis. Alii id referunt ad ſanguinem bilioſum, acrem & ſalſum: talis enim ſanguis non facile induit putredinem illam manifeſtam, ſed alia ratione ſæpe naturæ eſt infeſtus.*

CONSTITUTIO VERNA,

ET ÆSTIVA

Anni Domini 1576.

NOn fuit hæc tempeſtas morborum ferax. Aquilo menſis Martii, & Aprilis partem aliquam perflavit. Quod nos videre potuimus, duæ maxime partes morborum, qui ſparſim vagati ſunt, auctores fuerunt; caput, & venter inferior. Hic innumeros dolores hypochondriorum intulit, per quamdam expreſſionem inferne ſurſum, mali ſeri & ichoris, a cacochy-

(*l*) Lativenoſi.

(*m*) Syſtaſis, conſiſtentia &c.

cacochymia manantis: hi dolores falſas nothaſque pleuritides retulerunt: nec tam de ſecanda vena cogitavimus, quam de purgando: quamquam & phlebotomiæ locus fuit. Dolores erant ſævi, & inter cæteros adoriebantur mulieres, præſertim valde oxythymus, & quibus anxietas ægritudoque aliqua fuit: febres ii dolores accerſebant ſatis malas. Caput autem innumeras fluxiones toto menſe Aprili, Majo, & Junio expreſſit in maxillas, dentes, guttur, humeros, brachia; vidimus multos, quibus hemiplegia minabatur, aut paralyſis: multis reſolutiones quædam muſculorum maſſeteron evenerunt: Serum malum & cacoëthes a capite manabat: & oportuit neceſſario ad venæ ſectionem deſcendere ob dolorum acerbitatem: Parulides multis, & quædam putredines maxillarum contigere: denique caput multorum malorum origo fuit. Dubitabatur tamen an iſtæ affectiones brachiorum, & articulorum eſſent omnino a capite, an etiam per metaſtaſim quamdam evenirent, natura ſe ſe exonerante, & a genere venoſo in nervoſum humorem excutiente: in quibuſdam revera a capite malum erat: in aliis concurrebat etiam cacochymia corporis: nam vidimus, qui omnino immoti manerent, quum tamen caput non doluiſſent, nec in partibus ſuperioribus quicquam alienum ſenſiſſent. Sic videbatur quædam diffuſio humoris a genere venoſo in nervoſum, & veluti expreſſio. 1.

Ad æſtatem morbilli pueros infeſtarunt, profluvia alvi comitabantur: ingens humorum erat corruptela. An morbilli ἀπὸ τοῦ θείου (*n*) ſunt? Revera abſceſſus ſunt maxima ex parte, & ſequuntur conſtitutionem corporis: quamquam temporis conditio vires neſcio quas addit. Sed revera a corpore eſt id quicquid eſt. Et ſi ſolum eſſet hoc ab aëre, ſolis excretionibus, & influxibus malignis id eveniret, & eas ſolis medicamentis alexiteriis oppugnaremus. At ingentia profluvia alvi quæ ſequuntur, & quæ niſi ſequerentur, multo deterius cum ægris ageretur, declarant cacochymiam corporis ad id maxime conferre: & oportere etiam ſolennia & vulgaria aliorum morborum remedia præſcribere: & hujus cacochymiæ, quæ revera habet aliquid præter communem communis cacochymiæ ſortem, virus eſt id quod in cutim efflorescit.

Morbilli omnes corporis & temporis conſtitutionem ſequuntur.

Quæſtio eſſe poſſit, an non phlebotomia confert in iſtis defluxionibus a capite, licet humor dolorem excitet? Frigidus enim videtur, & potius apophlegmatiſmis, aut errhinis eſſet repurgandus, quoniam illac viam quærit, dum cerebrum quodammodo diffunditur ac liquatur, quod Hippocrates διάχυσιν (*o*) vocat. Tamen quoniam videmus in locis calidioribus, pote carnoſis, facile phlegmonas excitare, ſi quid tale cogit, forte a phlebotomia non eſt temperandum.

Hiſtoria morbi Dominæ Catharinæ Graſteau ſatis docet quid ſit illud Hippocratis, *Bubones ſunt ſigna viſcerum*, τὰ βλαστήματα ἐχόντων (*p*): nam quum natura, aut in emunctoria hepatis, aut alias partes ſe ſe exonerat, ſignum

Bubones ſunt ſigna viſcerum male af-

(*n*) A Divino.
(*o*) Diffuſionem, liquationem.
(*p*) Germina habentium.

fectorum, & naturæ vel qualitate, vel quantitate humoris irritatæ.

ſignum eſt quod ea vel qualitate, vel quantitate humoris irritatur. Quanta colluvies humorum ex hoc corpuſculo expulſa eſt? Ideo quoties apparet de ejuſmodi tumoribus in inguine, dum per ἀπόθεσιν id facit natura, audaciſſime purgare oportet, & frequentiſſime.

Hiſtoria morbi D. Dormoys, cui factus in ſcrotum abſceſſus, cum prolapſione inteſtini (quæ ei frequens erat, poſt dolores colicos a materia valde bilioſa) ſatis nos monere debet, ut intrepide moliamur ſuppuratum etiam in partibus iſtis, quas tam facile putrere dicimus. Sed credo quod in iis multus eſt calor naturalis, qui impedit quominus juxta omnium opinionem tam facile putredo accerſatur: niſi forte materia ſit valde κακοήθης (*q*).

Vidua Beaſalda humore ſalſo, & valde nitroſo abundat: & licet a vino abſtineat, putat ſe in ore ſalem habere: immo totum ejus corpus tali humore abundare videtur. Admirabilis eſt effectus humoris illius nitroſi.

Vidua Joannis Martini, quum ſeptimo die valde debilis eſſet, & jam adeſſet ῥέγχος (*r*), ſpem noſtram mortis ſefellit, & præter opinionem convaluit. Ter ſecueramus venam, licet eſſet ſexagenaria. Niſi impetum morbi ſtatim fregiſſemus, credo quod vix evaſiſſet.

Mulier ad inſigne Cygni albi dolore ad regionem hepatis tenebatur: erat qualem paullo ante deſcripſimus: reſpirare non poterat: ſudore totum corpus pæne diffluebat: tamen poſt tempus aliquod in eo ſudore
2. venam ſecuimus, quod res urgeret. Ad diem criticum hæmorrhagia ex nare oppoſita: nam dolor ad hypochondrium dextrum erat: fluxit copioſe: non repreſſimus. Mulieres aliquid moliebantur: convaluit. Numquid profuit iſta hæmorrhagia? Et tamen erat oppoſiti lateris.

Febres quæ vagabantur, partim ex iis quædam erant longæ, ut quæ corpora ἔνσαρκα (*s*) corripiebant; partim breves: acutæ ſatis & valde moleſtæ. Quod mirum fuit, in multis ſudores aderant maxima febris parte. Et dubitabamus, an tuto dari poſſet aliquid, aut tentari. Nos referebamus iſtius ſudoris cauſam ad copiam mali ſeri, quod facile ob calorem ambientis effluebat, præſente & juvante calore interno, qui attenuabat. Quod ſi diaphoreticus fuiſſet, aut per modum expreſſionis, aut ratione imbecillitatis, non ita audacter aliquid tentaviſſemus. Hoc patefecit hiſtoria morbi Spiritus nomine, ſervi domini Scaronii Conſulis; & ejus mulieris, quæ moratur ad inſigne Cygni albi.

Nobili viro repente oboritur dolor paullo ſupra orbitam oculi, cum tumore quodam exiguo: adminiſtrantur remedia anodyna: aliquantum proficitur: a decima matutina ad quintam ſerotinam dolor perſeverabat ἀπυρέτως (*t*): ſequentibus diebus idem contingebat: paullum admodum aut anticipabat exacerbatio doloris, aut retardabat. Arteriotomia celebrata: admotum emplaſtrum de ranis: conceſſit aliquantum dolor. Uno ante

(*q*) Mali moris.
(*r*) Stertor. *Vid. pag.* 113.
(*s*) Carnoſa.
(*t*) Sine febre.

te anno litum ex hydrargyro ſuſtinuerat: reliquias Danaum exiſtimabamus. Exitus acta probaturus eſt. Admirabilis hæc periodus ad meridiem, quum luis venereæ reliquiæ moveantur de nocte. Vide ante.

Filia Taſſini grandiuſcula dolore, ſiniſtram ſincipitis partem occupante, divexata eſt: fluxio erat in dentes dolorifica: qui dolorem humor committebat, calidiuſculus erat, & quaſi ſiriaſin quamdam committens. Interdiu ſat bene habebat: veſperi exacerbationes. Oculi paullum feroces, lacrymabundi, rubentes: agitationes, & jactationes, ſomni vacuitas: volenti dormire innumera phantaſmata occurrebant: ſuſpicabamur aliquid eſſe a partibus inferioribus: melancholicum videbatur: tamen in cerebro malum figebatur. Remediis etiam lenientibus, & paullum refrigerantibus non minuebatur dolor: immo, more morborum ab atra bile natorum, exacerbabatur magis. Quid illud eſt?

Idem contigit Conſuli Regio, & præ dolore nullo conſtitit loco: ſed malum non adeo rebelle, ut in ſuperiore muliere.

Joannes le Coq per diffuſionem humoris a capite quibuſdam primum particularibus convulſionibus captus eſt: magna copia pituitæ ad os fluebat: epileptico modo convulſus eſt: caput aliquando læſum fuerat, ut audio: gulæ & Veneri indulſerat nimis. Nos in purgationem capitis incumbendum voluimus: tamen aliquibus poſt diebus febriculæ occaſione inductus Medicus venam ſecuit: non multo poſt interiit. An non in Epilepſia mittendus ſanguis? Nequaquam; niſi aut ſuppreſſio ſit aliqua ſolennis, aut ſanguinis copia adſit, aut translatio maligna, & ſumma partium inferiorum obſtructio. Sed ratione cerebri vix confert. 3.

In Epilepſia non mittendus ſanguis.

In vico hortorum uxor fabri lignarii peperit: neſcio quid aliud evenerat, ſed ab eo tempore ſingulis quibuſque menſibus febre corripitur, quæ quadraginta horas durat: deinde ſuccedit ſudor copioſus: convaleſcit. Quid declarat menſtrua hæc febris? Notandum hoc. Virgo quædam, domini Budé ſerva, octavo quoque die febri corripitur, ut audio, & hoc illi valde moleſtum eſt. Filius Stephani Tarteron tertio quoque menſe febri occupatur. Et periodi certæ ſunt, quod nos *in primo tomo Conſiliorum meorum* annotavimus.

Febris menſtrua & octavo quoque die repet.

Conſilio 48.

Filia Præſidis Turnebulle Rothomagi quamdam in gingivis excreſcentiam carnis habet, & dens corroſus apparet. Dubitant an ſit epulis ordinaria, & an tuto caro iſta exedi poſſit, aut ſecari. Quidam oculatus, & acutus Medicus ſtatuit, non niſi cum meditatione tractandum eſſe hoc malum, alioqui rem plenam eſſe periculi. Quod ſi ſimplex quædam excreſcentia eſſet, nil tale eveniret, ſed quoniam aliquid eſt gentilitium, ideo cautius agendum: Pater ejus naſum adeo ingentem habebat, ut ſextuplo majorem & extuberantiorem diceres: hoc declarabat aut materiei ſummam ſuperfluitatem, aut quod malignum excrementum natura in hanc partem deponeret. hic quum conſuleret de minuendo naſo, monitus eſt ne quid tentaret: alioqui carcinomatis metum eſſe: idem ejus filiæ contingere potuit. Sic extuberantia illa ſupplet naſum iſtum: & hoc aliquid eſt peculiare. Externi Medici parum de ea re ſolliciti tentare aliquid voluerunt: inde graviſſima ſymptomata oborta ſunt, & malum pejus

Gentilitii morbi familiæque ægrotantium proprii & vernaculi Medico cognoſcendi.

jus factum eſt. Hinc ſciendum plurimi eſſe in arte Medica ponderis, ſcire, qua quis ſit familia ut morbi proprii & vernaculi cognoſcantur: alioqui lapſuros eſſe Medicos, qui aliter fecerint.

4. Procurator Regius quum febre jactabunda teneretur, ad ſeptimum diem ἰκτερώδης (*u*) interiit derepente. Urinæ valde flammeæ erant: nulla argumenta coctionis præceſſerant: dejectiones albicabant: phlogoſis erat interna: bene habere videbatur: ſanguis detractus viridis & peſſimus: morbus erat peſtiferus. Et credo celerioris mortis occaſionem fuiſſe; quod circa ſeptimum diem datum eſſet medicamentum: quamquam in aliis multis vidimus ita celerem mortem fuiſſe, quum omnia legitime adminiſtrata fuiſſent. Et mirum quod una cum ictero ipſo apparente intereant. Ego vero credo icterum talem, inſignis inflammationis ſignum eſſe, ut neceſſario mors conſequatur, niſi certa ſint coctionis ſigna. Id enim quicquid eſt, ſymptomaticum eſt.

D. Florentia quum ad frontem, præſertim circum oſſa ethmoidea, dolore intolerabili teneretur, conſulta eſt phlebotomia. Hac celebrata, per menſem fere unum dolor major exſtitit, ac ſi natura criſin aliquam ſolutionemque mali facere vellet. Poſt eum conatum ſenſim malum deſiit, & aliquanto poſt multo melius habuit.

Catarrhoſi non ferunt venæ ſectionem.

Plerique ſunt valde catarrhoſi, quibus modo in propinquas partes, modo in remotas humor fluit, & varias morborum ideas facit: iis multi audacius demunt ſanguinem: audito leviuſculi morbi nomine ſtatim ad ſecandam venam accedunt. An id commode? nequaquam: nam alias cerebrum proventum habet humoris, quia calidius, & attrahit; aliquando quia frigidius, & congerit: aliquando quia ipſum per ſe funditur & liquatur, & id conſumi cerebrum vocat Hippocrates 6. *Epid.* loquens de defluvio capillorum, quod conſumptionem cerebri conſequitur. Ergo ſi quid oritur, contemplari oportet quomodo id fiat: nam tam liberaliter ſanguinem mittere, facta in aliquam partem fluxione, temerarium eſt. Caput pituitæ vulgo ſedes ſtatuitur: muci copia id deſignat: at humore frigido, aut pituitoſo, aut mucoſo ita defluente, & dolorem morbumve pariente, quid attinet phlebotomare? Id non faciundum, niſi confundatur humor cum ſanguine, & eum alteret, & dolores pungitivos excitet: immo credo in hoc caſu anodynis præeuntibus provocationem ſudoris valere: ſæpe enim ſerum id facit: & poſt provocationem ſudorum metaſyncriticum aliquod confert: quo modo vulgus ſæpe Medicos ſuperat, uſu emplaſtrorum ex pice: quod non facit Medicus, niſi cum præmeditatione. Sic prudentiam, & cunctationem Medici, unius idiotæ feſtinatio, & imprudentia vincit.

Itali cujuſdam pellex queſta eſt de dolore ad imum ventrem: pertinebat ad utrumque inguen: paullo ante fluxerant menſes, ſed non abunde: ad imum ventrem obortus eſt dolor, & is fixus erat. Conjecimus eſſe diſpoſitionem inflammatoriam in utero, aut circum partes ejus. Multiplex

(*u*) Morbo regio obnoxius.

plex fuit venæ ſectio : & ea allevabat. Tandem multa colluvie educta viſa eſt convaluiſſe.

In hoſpitio Senonenſi mirum quod contigit. Æger vino deditus, ſicco & ſqualido hepate, ut videbatur, valde cacochymus febre aſſidua vexatur : Circa mammam ſiniſtram emiſſarium aliquod erat, a vulnere reliquum : ac quotidie aqua ſanioſa a loco illo manabat, & bene habebat : ſæpe rigores illi contingebant, & ſudores, & graviſſime habebat, & de funere cogitabatur. Sed quum natura non bene moliatur, niſi cocta materia, iſta erant κρίσιμα (*x*). Induruerat hypochondrium dextrum, & veluti ἰκτεριώδης fiebat. Tandem multa abacta colluvie convaluit. In febribus judicatoria aliquando allevant, ſed relapſus faciunt : quod maxime huic ægro contigit.

Adriano Valæo ſeptuagenario fere detractus bis ſanguis ad ſex fere vaſcula : tria prima, ut narrabant, continuere ſanguinem fœtentem, adeo ut vix ferre odorem poſſent : & tamen convaluit. An non talis ſanguis hypoſtaſim faciet fœtentem ?

In vico *Garnier ſur l'eau* a ſuppreſſione fluoris alvi, & quum immoderatius vino uteretur æger, dolor & tumor utriuſque hypochondrii evenit : fluebat alvus liquidis excrementis : & Medicus non audebat ſecare venam : tamen nil prius reperimus ad ſedandam tacitam inflammationem, quam quater ſanguinem demere.

Cur multi diu integra ſanitate fruuntur, quibus nec ſecta vena, nec datum medicamentum ? Alii, & ſæpe ſecatur vena, & datur medicamentum, & valde lubricæ ſunt ſanitatis. Credo quod corpus in malam conſuetudinem adducitur, & quod dum ſæpe purgatur, deſinit ali, id quod Celſus animadvertit. At, dices, nulla forte neceſſitas fuit ? Immo pleroſque vidimus, qui obſtinato quodam animo Medicorum remedia averſantes, licet profluviis dyſentericis, tertianis febribus aut quartanis detenti fuerint, ſine ulla noxa ab iis morbis evaſerunt. Sic inutilis fuiſſet pharmacia & phlebotomia. Nam credo pharmaca naturæ vim inferre, & humorem in meſenterio latitantem movere, qui dum cietur deterior fit, quam ſi quieſcat. Et revera ἡ φύσις τῶν νόσων ἰητρός (*y*). *Natura ſæpe morborum medica.*

Innumeri ſunt, quibus ſolennis eſt evacuatio per hæmorrhoidas, nares, alvum & cætera, immo effatu dignas habent ſponte prodeuntes evacuationes : iiſdem aliquando triceſies vena ſecta eſt. Innumeri ſunt alii, quibus nil horum contigit, & plus quam alii comedunt, & non melius colorati ſunt, quid hoc rei eſt ? An quia peculiaris eſt humorum generatio pravorum in quibuſdam, quæ non eſt in aliis ? An quod optima medicina ſit non uti medicina ? At dices : Etiam quum illi, qui diu ſani vixerint, ægrotant, graviter id fit. Quid tum? *Optima medicina non uti medicina.*

In morbis Medico multum eſt negotii ſæpe : nec enim ſolum ei cura eſt habenda meſenterii ; ſed pulmonum, capitis : etenim quod alvo contingit, idem & cæteris partibus. Alvus ſæpe, quia commune eſt recep-

(*x*) Judicatoria. (*y*) Natura morborum medicatrix.

taculum potulentorum, & eſculentorum, habet evacuationes, & καταῤῥήξεις (z): idem aliis partibus evenit; poſtquam enim diu congeſſerunt excrementa, tandem minima occaſione externa, laxatis veluti fibris, exonerare ſe volunt: hinc tuſſiendi diuturnæ moleſtiæ, defluxiones, diarrhœæ, & in febribus longis ῥευματισμοὶ (a), ut *auctor libri de Typis* annotavit. Et id valde annotandum, ut reddatur ratio τῆς συμπλοκῆς, καὶ μίξεως τῶν νοσημάτων (b).

Prout humores quantitate aut qualitate peccant varia inducunt ſymptomata.

In eodem morbo mox dolores pectoris, mox capitis, defluxiones in oculos, raucedines, tormina & vermina; unde hoc? Quia omnes partes ſe exonerare & defæcare conantur. Humores habent quamdam fermentationem, & habent ebullitionem quamdam: alias irritat quantitas, alias qualitas: hinc varietas ſymptomatum & morborum. Atque eorum effumatio, & pars ſpirituoſa dolores capitis accerſit: id declarant ſubito orti dolores in febribus. Et alias cancroſa fit diſpoſitio, alias chœradica: idque pro proprietate humoris. Et τῶν πνευματικῶν ἰατρῶν (c) forte haud eſt abſurda opinio. Sed & mirum, quod a pure contento in parte fumus elatus crudeliſſimos dolores accerſit, & atrocia inducit ſymptomata: id declarat Taſſini *hiſtoria prima libri* 2. *Conſiliorum meorum.*

Bilioſi & melancholici ſunt ingenioſi.

Ingenioſi ſunt melancholici: Bilioſi ſunt ingenioſi, & melancholici ſunt ingenioſi. Ingenioſi ſunt melancholici, dum aſſiduo animo multa volvunt, eaque ſublimia, quorum ſæpe eventus eſt admirabilis: & tametſi melancholici per ſe non erant, aſſiduitate vigiliarum ſpiritus fiunt ſqualidi, ſanguis denigreſcit, & melancholicus fit: reſes eſt enim & ignavus. Bilioſi ſunt ingenioſi, id eſt, prompti, & expediti ad excogitandum, ſed fatiſcunt, nec diu idem verſare poſſunt uti alii. Quidam enim retroconvertit eam propoſitionem, *Melancholici ſunt ingenioſi*; immo ait, ingenioſi ſunt, & fiunt melancholici.

5.

Seri proventus, & partium imbecillitas autumnalium morborum cauſa.

Autumnales morbi, & præſertim febres peſſimæ ſunt: & levi de cauſa febris repetit, ob humorum aduſtionem, & penitiorem vim putredinis: nam quum humores per æſtatem aduſti ſint, immo & partes internæ quadantenus ſiccatæ ſint, & ſqualidæ factæ, maxima eſt in febrem aptitudo & proclivitas: nec facile morbi tales depelluntur, quia habituales fiunt. Ac præclarum eſſet philoſophari de humorum, & morborum autumnalium proprietate: nec enim inæqualitas temporis horum malorum auctor eſſe videtur, ut placet Veteribus: eſt alia quædam abditior & ſecretior cauſa. An quod eo tempore ſerum dominatur, ut placet Hippocrati? An quod, ubi eſt infirmitas, ibi morborum eſt proventus & contumacia? At autumnus peculiarem hominibus conciliat imbecillitatem: nec vis elucet & apparet ut aliis in temporibus: quod declarant ipſæ arbores, quæ folia relinquentes omnes ſeneſcunt. Si id quercubus evenit, cur non homini quercubus imbecilliori?

Joannæ-

(z) Fluxiones ad inferiora.
(a) Rheumatiſmi.
(b) Complicationis & mixturæ morborum.
(c) Medicorum qui Pneumatici appellantur.

Joannæ le Prevoſt autumno febris vehementiſſima, omnium membrorum dolor aſperrimus, & impotentia fere: articularis erat orgaſmus, & laſſitudo ulceroſa. Si materia in interiora potius irruiſſet, mortua derepente fuiſſet. Sectio venæ repetita contulit: ſanguis eſt detractus valde impurus: nam alieni humoris erat mixtio. Miror quomodo ſine ſudore convaluerit!

Petrus Rebetius a deſtillatione ferina, & diffuſione humoris, non a capite tantum, ſed reliquis partibus, ita undecumque eſt oppreſſus, ut thoracem dilatare non poſſet: externum erat malum, & dolorificum: cruda 6.
& maligna erat materia: & eadem eſt quæ catarrhos ſuffocantes facit: febris fuit potius ſymptomatica: multo alvi profluvio liberatus eſt. Admirabilis hic fuit morbus, & opinione Medicorum major: facultas animalis non erat imbecilla, nec vitalis, nec naturalis: mirum eſt, quod ἐφίδρωσις (*d*) contulit; ſed ea non tam fuit ab imbecillitate naturæ, quam a particulari redundantia humoris naturam moleſtantis. Circa triceſimum aut 35. diem ſudor ſubfrigidus erupit toto corpore, fœtens, & venenatus: infecit enim eam cuſtodem, quæ manum corpori ſudanti applicaverat.

Joſſerius Procurator, magno metu territus, aliquot poſt diebus hypochondrium ſiniſtrum doluit: a vetere cacochymia ſerum putre ſubierat partes iſtas, & vis erat atrabilarii humoris. Secta ſtatim vena. Neutrum in latus decumbere poterat, ἀπύρετος fere. Si biberit vinum, illud dolorem afferebat, & ſenſum cujuſdam acrimoniæ. Ter repurgatus, & materia fæculenta valde excluſa convaluit.

Carolus in cœmeterio Sancti Joannis ſuppreſſione urinæ laborabat: credibile eſt id fuiſſe a phlegmate obſtruente, accedente & nonnullo tumore 7.
oſculi veſicæ. Dolor non erat, itaque nec inflammatio. Mirum an tumor derepente fieri potuerit. Conabatur excernere: Conatus iſte in corpore impuro materiam ad veſicam præcipitavit. Concurſum eſt ad diuretica: malum auctum eſt: Veſica implebatur urina, ſed aliquid impediebat: diureticorum uſu facta eſt humorum veluti conferta in veſicam prolapſio. Teſtabantur urinæ: nam copioſo ſedimento erant plenæ: at non erat ſedimentum proprie dictum; ſed humorum colluvies. Tandem deprehenſus tumor oſculi veſicæ miſſo in anum digito: multis remollientibus adjutus eſt. Convaluit. Ante nullo modo excernebat urinam, niſi immiſſo cathetere. Malo deſinente ſucceſſit ingens ſcroti tumor. Unde hoc?

Joannes Leſcotius febre, decimo quinto quoque die manifeſto repetente, prehenditur. Icteriodes erat, & melancholico habitu: natura eſt hypochondriacus: omnia ſigna adſunt. Deinde febris alium typum ſervavit, deinde nullum, ſed erratica plane fuit. Omnia tuta timebat. Ineuntibus paroxyſmis profuſus erat in riſum: titillationem ſe ſentire narrabat: ac conjiciebamus acrem humorem ſignum diaphragmatis irritare & titillare. Præter opinionem citius convaluit. Juverunt illum plurimum purgatio-

(*d*) Sudatiuncula.

Diatheſis difficilem, at humorum ſola congeries facilem facit morborum ſolutionem.

nes blandæ, & ex intervallis. Ubi non tam diatheſis eſt, quam humorum congeries, ibi facile morbi fit depulſio.

In hiſtoria Vandolii in 2. tom. Conſiliorum explicuimus differentias ſudorum, Conſil. 12.

8.

Sudoribus manantibus etiam ſanguis mittendus, cum inanis eſt conatus naturæ, & fervor æſtuſque eſt ingens eam excretionem juvans.

Judith Memneæ rubiola: hujus ſigna erant maxima: ſed tum morbus erat εὐήθης (*e*): ſed in his morbis omnia tuta timenda ſunt. Per tres dies viſa eſt ἀπύρετος & τὴν τροφὴν λαμβάνουσα (*f*). Sexto die aſperrima febris: ſuppreſſio ſputorum: dolor ad ſiniſtram claviculam, quum febrit valde: hinc pulſus eſt pæne vibrans & inflammatorius, ſed facile conſidet. De ſectione venæ cogitabatur. Febris, quæ quatuordecim horas durarat, incipit frangi leviuſculo madore in modum ἐφιδρώσεως. Alii acceſſionis mitigatorium aut ſolutorium dicebant, & id quicquid eſſet, a conatu naturæ eſſe, criſin in morbi maligni reliquiis adorientis. Alii ab oppreſſione eſſe dicebant, & ab inani conatu. Alii cauſabantur τὸ προκαταρκτικόν (*g*): nam veſicæ ſuillæ admotæ ſunt, quæ ſuo tepore madorem proritant. Eventus docuit madorem iſtum eſſe cauſam remiſſionis febris: nam mane exacerbata eſt eodem modo, & ad quartam veſpertinam ſudor aut mador paullum unctuoſus apparuit. Feſtinare in his malum eſt, & non tam vulgo ſerviendum, & temere excogitandæ rationes, quibus fidem facias legitimæ tuæ curationis, quam diligenter momenta morbi tenenda. Docuimus ante, quomodo liceat aliquando mittere ſanguinem etiam ſudoribus manantibus. Quod notandum, ne quid temere fiat aut omittatur.

ANNOTATIONES.

1. *Revera in ejuſmodi fluxionibus ſudorifica maxime proſunt, eaque moderata. Teſtis ſerva D. de Royſſy, quæ repente convaluit, quum paralyſeos eſſet metus.*

2. *Caute reprimendus eſt ſanguis e naribus fluens: nam ſi impetu fluit, & ſtatim ſupprimitur, malum majus afferet: nam Hippocrates* in Prorrhet. *annotavit hæmorrhagias vi ſuppreſſas convulſionem afferre. Galenus* in comm. *non tam convulſionem tamen ſequi vult ob ipſam ſuppreſſionem, quatenus talis eſt, quam ob uſum medicamentorum frigidorum, quæ circumquaque affunduntur & applicantur.*

3. *Hic affectus, qui primum adoriebatur, quum tantum convellerentur palpebræ, ab Arabibus vocatur* Alven *ſeu palpitatio. De eo Manardus.*

4. *Eſt valde periculoſum circa dies criticos, & in illis diebus aliquid moliri: nam minima occaſione natura perturbatur, & criſin molitur: & ſi debilior ſit, neceſſario eſt illi occumbendum. Unde ſæpe annotavimus ex Hippocrate cautionem eam quam ſummus vir adhibet; immo dum de vulneribus loquitur, tertio quoque die mitius agendum eſſe vult, & conquieſcendum. Quod ſi id fit in vulneribus & affectibus externis, cur non magis in internis? Huc referri poteſt quod* ἔκστασις τὴν μανίαν (*h*) *ſolvat.*

5. *Revera*

(*e*) Boni moris.

(*f*) Infebricitans, & alimentum ſuſcipiens.

(*g*) Præincipiens.

(*h*) Mentis emotio furorem ſeu ſpirituum animalium impetum *ſolvat*.

5. Revera eſt putredo in Autumno, quæ aliam habet proprietatem, quàm aliis temporibus: & minima occaſione febris exacerbatur, quia flatus eſt venenatus.

6. Revera hic morbus fuit diffuſio, & liquatio quædam humorum, & præſertim in habitu corporis: quod ſanis aliquando evenit. Hoc autem evenit enervatis & effœminatis ipſis partibus, & nervis, ſero & affluente a cerebro, & in partibus ipſis collecto liqueſcente. Unde temere iis vena ſecatur, (niſi quid urgeat) nam calor naturalis diminuitur, & facultates ipſis partibus vernaculæ laborant, unde comatoſus eſt factus quodammodo. Et iis idem evenit, quod iis qui dormituri ſunt: nam gravatur pars & facultas.

7. Non diſſimile quid contigit N. de Palayſeau: diu laboravit dyſuria: excernebantur materiæ pituitoſæ, quæ dolorem inferebant. In uſu vini albi, & equitatione multus fuerat: mejebat aliquando cruentum: credebant lapidem eſſe. Frequentiſſimo uſu hydromelitis ſanatus eſt.

8. Mirum eſt, quod & puellæ hæmorrhagia minima occaſione excitetur: quod novum in hac ætatula: nam & Ariſtoteles annotavit contra naturam eſſe, virgines habere varices, aut menſtrua, aut hæmorrhoides.

CONSTITUTIO AUTUMNALIS

Anni Domini 1576.

ANnotatum paullo ſuperius, quæ videatur eſſe de morbis Autumno vagantibus, & de ipſius Autumni temperie opinio. Annotarunt & Chirurgi hac maxime conſtitutione, omnia ulcera eſſe δυσεπουλωτικά (*i*): hoc autem inclementiam, & gravitatem ipſius aëris indicat. 1.
Tamen morborum non fuit ferax Autumnus. Quartanæ febres multæ, & erraticæ vagatæ ſunt: atque maxime illud obſervavimus, quod Hippocrates in Aphoriſmis annotavit, φθινοπώρῳ σπλῆνες (*k*): nam conquerebantur omnes potius ægri de hypochondrio ſiniſtro. Et quantum judico, in morbis autumnalibus eſt κακοήθεια ob aduſtionem, & excitantur paroxyſmi inordinate & erratice per quamdam effumationem venenatam: immo ægreſcunt potius medendo; nec bonum obſtinato quodam animo velle eos morbos deturbare, & demoliri. Et quod diligenter animadvertendum eſt, in morbis autumnalibus non eſt exacte cibandum, & obſervanda ea lex, & ratio victus, quæ in aliorum temporum morbis tenetur: Autumnalium enim morborum κακοήθεια adjectione ſucci alibilis tollitur: & quum humorum & ſpirituum ſit quædam exuſtio & ſquallor, 2.
id mitigandum eſt, ac contemperandum bonitate alimenti. Idipſum Hippocrates, & poſt eum Galenus animadvertit: Ita enim Galenus, *Morbis* *Comm. ad Aph. 17. lib. 1. Aphoriſm.*

(*i*) Ægrè cicatricem contrahentia.

(*k*) Autumno ſplenes, ſeu lien affectantes.

bis qui ex corruptione fiunt, autumnus aſſimilatur. Ideo qui eo febricitant tempore, continua optimi alimenti indigent adjectione: & ſi vires validæ fuerint, ſæpe & multa; ſi imbecilles, pauca & ſæpius offeremus. Et paullo ante dixerat, *defectum per ſe exigere adjectionem alimenti, corruptionem autem τὴν ἐπίκρασιν* (*l*). Et quod ſuperius dictum eſt de adjectione cibi, idem dici poteſt de detractione ſanguinis. Si corruptio magna eſt autumno, ſi vires imbecillæ, cur tamen liberalius eo tempore demitur ſanguis? In hoc peccatur maxime. Et vidimus ſæpe multa venæ ſectione fatigatos fuiſſe ægros, & nil aut parum allatum eſſe adjumenti. Sic correctio illius venenatæ qualitatis (niſi forte manifeſtæ cacochymiæ cum plethora adjumenta fuerint) potius eſt providenda, quam evacuandum liberaliter, aut de alimento detrahendum: atque in eo multi peccant. Quod autem ſuſpicio eſſe debeat venenatæ vis in omnibus fere morbis autumnalibus, id patet maxime: Ægri facile emaciantur, liqueſcunt ac extabeſcunt, quum tamen videantur ſat belle habere, & nullum aut exiguum dolorem ſe ſentire fateantur: Febres lentæ ſunt, continuæ, ſymptomaticæ: nam in diatheſi conſiſtunt, & contumaci quadam obſtructione, & vitio partium: declarant dolores qui paroxyſmis & exacerbationibus redeuntibus ſentiuntur: nam quibuſdam in ſiniſtro hypochondrio dolor percipitur, qui alias circumſcribitur eo loco, alias ad claviculas uſque protenditur, pleuritin mentiens, ut in uxore D. Gabrielis toto autumno apparuit: alias circum regionem hepatis, ut in ea virgine apparuit, quæ manebat e regione Eccleſiæ Sanctæ Crucis: alias ad ſuras & tibias, ut ſatelliti Mabirio, & Præſidi Dourſeæ: alias ad os ſtomachi ſeu ventriculi, ſenſim ad os ſterni perreptando, etiam ſine manifeſto calore, ut Burgenſi ſervo Domini Chalmeſi contigit: Nullus credat, quæ ſit fœtura ſymptomaton, morbos autumnales comitantium, ut Medici circa ea debeant potius eſſe ſpectatores & admiratores, quam actores: & niſi experientia id me docuiſſet numquam id crediddiſſem: ac quod maximum eſt, ſæpe in morbis autumni medentium oleum, & opera perditur: & ut ingenue dicam, idem ingenium videntur habere morbi autumnales, quod & carcinomata: ac non mirum ſi ægreſcant medendo. Hæc annotata volui, ut certiores facti de more, & indole iſtorum morborum, & in diætetice, & in pharmaceutice aliter nos geramus quam in aliis morbis: ac hoc verum aſſevero, in magna quartanariorum iliade, & fœtura anno Domini 1571. ex quartanariis, qui & phlebotomiis, & medicamentis vexati ſunt, omnes fere perierunt: qui incurati fuerunt, ii fere omnes naturæ vi ad menſem Martium ſenſim convaluerunt. Vide quæ *in primo libro* annotata ſunt.

Lib. 1. Epid. noſtrorum.

Arthritici offenduntur frequenti venæ ſectione.

Libro primo noſtrorum Epidemiorum annotavimus ex Theophraſto, & Galeno, quæ ſequi ſoleant incommoda ex frequenti ſanguinis e brachio detractione: nunc unum annotare oportet. Multi ſunt quibus arthriticæ fluxiones ſunt, & propter dolorem ſubinde ſibi detrahi ſanguinem patiuntur. An non peccant? Ita ſane: quia corpus & refrigeſcit, & nervi

(*l*) Epicraſin, evacuationem.

vi debilitantur, & quod majus eſt, facultas retentrix infirmatur: immo & bis coquere natura cogitur: nam dum effunditur coctus ſanguis, alium coctum vult ſufficere. Hac imbecilliore facta, dum humores in ſua ſtatione, & præſidiis non ſunt, dum ſtatarii quoque non reguntur a natura, facilius in partes procumbunt. Et hoc notandum eſt.

Nobilis mulier putat ſe in ventre habere: novem menſes venter tumet: conceptus ſigna omnia: lac in mammis: dolor mammarum magnus.
Poſt nonum menſem ſanguis copioſe fluxit: non plane venter detumuit, 3.
nec mammæ. Putamus molam eſſe: tamen ea narravit ſe ſenſiſſe agitationem in ventre maximam, ac ſi puer eſſet. Exſpectamus quorſum tandem tumor hic evadat.

Mirum id de quo conqueritur quidam: ait enim ſibi dolorem eſſe in 4.
ventriculo pæne intolerabilem: & is dolor exacerbatur, maxime quum
bibit vinum: & illud ſumptum aliquot poſt horis vomitu cogitur exclu- 5.
dere: a cæteris non ita oſtenditur. Unde hoc? Hypochondriacum illud eſſe videtur: & phlogoſis eſt, & diſpoſitio inexplicabilis ea in parte. Idem contingebat mulieri ſplenicæ, & melancholicæ: ſi enim hauriebat vinum album, dolor in ſiniſtro hypochondrio erat intolerabilis. Idem Joſſerio Procuratori eveniebat. Vide quod ante ſcriptum eſt.

Jo. Chalumeau annos natus 50. aut plus eo, corpore ſqualido & viſceribus pari modo affectis, nephriticis ſymptomatis conflictatus eſt: dolor fixus: excretio nonnullorum lapidum ex intervallis: ren ſiniſter lapide angulos obtuſos habente obſeſſus eſt: in ureteris principium implantatus deprehenſus eſt poſt anatomen. Febris concluſa plus in receſſu, quam in fronte habens, aduſtio & ſqualor: extimus habitus alſioſus: lingua ſqualida & horridula: æſtus & ſitis: mejebat plus juſto: urina aquea, plane: ſenſim extabuit: diabete interiit: Ren alter, lapide non obſeſſus, juſto minor erat, & pæne collapſus erat: in altero lapis prædictus deprehenſus eſt. Nullum commemorabile vitium, quod ſub obtutum caderet. Sed morbus partium ſæpe τῆς ὅλης οὐσίας (*m*) eſt, & ſæpe ſitis eſt renum irritata facultate attractrice: & hic morbus inexplicabilis eſt fere. Immo hepatis Δυσκρασία (*n*), & venarum cum diſpoſitione humorum nitroſa, & ſalſuginoſa, facile communicatur renibus: accedit quod ad partes laborantes facile ſeroſa excrementa depelluntur, & confluunt. Quæſtio eſſe poteſt, quomodo ren tam male affectus ſerum a ſanguine ſecernit? cur non ſanguinem ſanioſum & ſeroſum, aut ſerum ſanguinolentum præterlabi ſinit? Id pluribus explicandum foret. Nam quum quatuor ſint in parte facultates ab elementis profectæ, una poteſt laborare integra altera, prout qualitas, quæ eam facultatem juvat & fovet, potius laborarit quam alia. Accidit quod ren, tamquam officialis pars, peccaverit, ut quæ plus attraxerit, quam oportuerit; tamquam pars privata, non deſierit nutriri; unde facile & belle ſecrevit ſerum a ſanguine

(*m*) Totius ſubſtantiæ.

(*n*) Dyſcraſia, inæqualis particularum in ſanguine vel ſucco nervoſo mixtura.

guine. Et quum ſanguis multum habuerit ſeri, ejuſque nitroſi & mali, paucum laudabilis ſucci, non mirum ſi malum malo cumulatum fuerit. Immo ſæpe ren auctior eſt & major, ſed non commodo ægrorum. Idem enim contingit, quod & iis, quibus lien major eſt. Hippocrates autem ſcripſit, *quibus lien eſſloreſcit, iis corpus minuitur.* Vide ſupra hiſtoriam viduæ Barnabæ Panthou.

Nobilis quidam ex equo decidit: attonitus remanſit diu ſatis: copioſe fluxit ſanguis ex aure ſiniſtra. Verebamur de fractura cranii: tamen audio, illum tali ſanguinis fluxu liberatum.

Si pulmonis ſicci & calidi ſigna adſunt, juſcula ſunt propinanda.

Quæſtio eſt non contemnenda de juſculorum uſu ad analepſin & impinguationem. Sunt qui freqnentibus juſculis utuntur, tum ut habitiores fiant, tum ut alvus non ita aſtricta ſit: aliis id non placet: nam inteſtinorum corruptionem ex frequenti juſculorum & rerum liquidarum uſu conſequi poſſe putant: nam & fæces liquidiores, & aqua dilutæ fœten-
6. tiores ſunt. Item quum ſerum morborum maxime ſit parens, ſi inteſtina multo humore madeant, ſi hepar multum aquæ attrahat, ſanguis fit ſero-
7. ſior, & hepatis, immo & ipſius maſſæ ſanguinis σύςασις (*o*) quodammodo diſſolvitur, ac elangueſcit. At εὐτονία, καὶ συντονία (*p*), & firmitas partium actionis melioris cauſa exſiſtit: aqua autem & aquea diſſolvunt: nec enim τὸ περίγλισχρον (*q*) habent, id eſt glutinoſitatem, quæ partium robur conciliet.

Nicolai Raſſii hiſtoria commemorabilis. Febre continua laborabat, & quæ aliquid habebat aut τριταιοφυὲς aut ἡμιτριταῖον (*r*): adeo obſcurum fuit de morbo. Pulſus fere perpetuo frequens fuit, & demiſſus, qualis in valde infirmis tractatur: & tamen eſt habitu ſatis bono, & veluti athletico. Iſtius frequentiæ & crebritatis pulſus cauſam non poterant agnoſce-
8. re Medici: alii ad infirmitatem referebant, alii ad cacochymiam, alii ad plenitudinem, alii ad oppreſſionem inſtrumentorum. Et quum pulſus naturaliter ei ſit demiſſus & parvus, ea parvitate manente, ſola frequentia contra naturam erat.

Jam ante annotavimus, commemorabile illud eſſe, quod obſervatur de humorum diffuſione, quam Hippocrates τῶν χυμῶν διάχυσιν (*s*) vocavit. Certis enim temporibus, certis in morbis, certis ætatibus ea fit diffuſio, quæ non in capite ſolum, & a capite ſolo fit, ſed & in partibus aliis. (Unde male omnem deſtillationem a capite arceſſunt, a parte enim in partem fit.) Id autem fit per imbecillitatem quamdam partium, facultate præſertim retentrice imbecilla: & quo partes ſunt ſicciores, eo videntur pluribus iſtis humiditatibus abundare. In toto corpore, & ſingu-
9. lis ejus partibus eſt quædam συντονία (*t*), id eſt, partium, ſubſtantiarum, & facultatum contentio, qua perſeverante omnia rite adminiſtrantur: nec eſt diſpoſitio iſta καταῤῥώδης (*u*) per imbecillitatem, quæ in multis eſſe ſolet.

(*o*) Syſtaſis, Conſtitutio.
(*p*) Bonus tonus, Contentio, Syntonia.
(*q*) Circumviſcoſum.
(*r*) Tertianarum naturam referentes.
(*s*) Humorum diffuſionem.
(*t*) Syntonia, Contentio.
(*u*) Rheumaticum.

let. Biſariam enim partes inferiores labefactantur ob defluxum, alias humore ab aliis partibus in has depulſo, & in hoc vis pellentis naturæ apparet; alias laxatis veluti fibris defluente humore in partes: & hic poſterior modus eſt deterior: nam tunc partium & excipientium, & earum a quibus manat humor, συντονία concutitur ac evertitur. Et Medicis id eſt muneris, ut quantum fieri poteſt roborent partes iſtas, & contentionem iſtam partibus reſtituant. Bene hanc diſpoſitionem σύντηξιν, aut συντηκτικὴν (*x*) dixeris ſine febre: eaque admirabiles habet in corpore eventus. Atque aliquando eo id procedit, ut partium fiat quædam, ut ita dicam, denaturatio, & laxatis veluti fibris magnus apparet proventus excrementorum, pituitæ diffuſio, tinnitus aurium, flatus, & id ob paupertatem caloris naturalis non ſatis elucentis apparet. Et id tale in rerum naturam cadere ſæpe vidimus, & maxime Claudio Pelotio contigit poſt vigilias aſſiduas; aliquando ob dominatum caloris fundentis. Unde in quartanis febribus longis profuſiones pituitæ, catarrhi, & ῥευματισμοὶ (*y*) apparent, fundente nimirum ac liquante calore, & partibus imbecillis redditis.

Mirum quomodo hepar, cerebrum, cor, lien, quæ principatum habent in corpore, pravi ſint ſucci, quum tamen videantur puriore ſanguine ali & nutriri. Si enim vim habent principem in corpore, & temperamentum habent bonum, & oportet meliori ſucco nutriri. Quamdiu vivitur interna ſe ſe exonerant in externa, & ſi quid ſpurci & impuri ſit, id in cute apparet: quod declarat aut vim partium iſtarum, aut excellentiam partium exteriorum. Ut quemadmodum in depurando, ut ſic loquar, repurgandoque auro ultima mutatio perfectiſſima eſt; ita quoque extimæ partes, dum ultima aſſimilatione, coctione, & agglutinatione aliquid moliuntur, & contendunt ad melius, & ad majorem perfectionem, quam quæ antea fuerit, non poſſunt minimum inquinamentum ferre. Et ſic efflorescentia quæ fit in cute, ſeu ſit puſtularum, ſeu ſcabiei, non eſt neceſſario argumentum rei intus male geſtæ, ſed quod in perfectiſſima elaboratione (cujuſmodi ſit in habitu corporis) exquiſitior debet eſſe τῶν ἑτερογενῶν (*z*), & ſuperfluorum ſecretio.

Ut in repurgando auro ultima mutatio perfectiſſima eſt: ita in aſſimilationis coctione ultima alimenti perfectio, & caloris vis elucet.

Primo libro annotavimus, quid incommodi ſequatur, ſi dolentis actu brachii, aut infirmioris vena aperiatur. Dubitant enim ſæpe de ea re Medici.

10.
Quid incommodi ſequatur ſi dolentis actu brachii, aut infirmioris vena aperiatur.

Joannæ le Prevoſt, & innumeris aliis de manuum dolore, & brachiorum conquerentibus vena ejuſdem partis dolentis aperta eſt: & nil inde deterius evenit. Et in febribus laborioſis ex ipſis etiam partibus laborantibus ſanguis magna utilitate demitur: at circumſpectus Medicus eſſe debet. Si brachium per ſe infirmum, aut caſu aliquo: ſi ſtupet, aut ſenſus eſt veluti formicarum decurrentium, cautius & cunctantius ſectio facienda eſt. Eſt enim ubi ſenſio iſta ab infirmitate eſt, aut a defluxu a capite, & ſectio venæ advehit, aut πάρεσιν (*a*), aut aliquid ſimile. Eſt ubi non a

(*x*) Colliquatio, colliquativum.
(*y*) Rheumatiſmi.
(*z*) Eorum, quæ ſunt alterius generis.
(*a*) Pareſis, ſpecies Paralyſis.

capite eſt, ſed a toto corpore, concurrente quidem tenui ſero a capite mananti. Idem in laborioſis febribus cernitur, ubi ne minimum quidem appulſum, aut blandum affrictum ægri ferre poſſunt: & tunc ex ipſiſſimis etiam brachiis laborantibus tuto demitur ſanguis. Sed magno hic opus judicio, ne male unum pro altero ſumas.

Qui fit, ut ventus qui per rimulam, aut anguſtiorem locum aſpirat, (qui vulgo *vent coulis* dicitur) deterius partes afficiat, quam qui per ampliorem locum irrepit? Immo quemdam veluti σφακελισμὸν (*b*) & venenatam vim infert.

Lac aſininum arcet Elephantiaſin, caro aſinina proritat & advocat. Unde hoc? An quia carnes craſſum ſuccum generant; lac autem ſeroſum & tenue? Hoc autem videtur abſurdum. Nam Hippocrates *lib.* 2. *de diæta* ita ſcripſit: *Quorum animalium lac tenue eſt, & ſanguis ſimiliter, eorum etiam carnes ſunt conſimiles.*

ANNOTATIONES.

1. *Initio Autumni quædam erat opinio de febrium quartanarum multitudine: tamen paucæ admodum reſtiterunt. Et mirum fuit, cur tam paucæ eſſent, quum tempus ſatis inſalubre videretur. Contra* in primo libro *docuimus, alio Autumno innumeras fuiſſe.*

2. *Immo in paroxyſmis febrium, & morborum autumnalium vidimus ſæpe & juſcula, & cibos coctionis facilis exhibitos, & vim caloris ſtatim debilitatam ac fractam fuiſſe.*

3. *Hippocrates* lib. de aëre, & locis *obſervat, mulieres aquis malis & paludoſis utentes, ſæpe putare ſe alvo geſtare: & ventris moles ad conſtitutum uſque partus tempus manet, ſed tandem ea moles evaneſcit.*

4. *Idem narrat ſe fretum conſilio quorumdam, qui conſuluerunt, ut quotidie mane manderet ſalviam; & illius uſu malum imminutum fuiſſe: magnam pituitæ copiam educebat, ac credibile a frigidiſſima quadam pituita eos dolores excitatos, adjuvante quodam calore, & phlogoſi interna: Item fimum equinum vino albo maceravit: vinum macerationis magno profectu ſe ſumſiſſe confitetur.*

5. *Hunc affectum explicat Aëtius*, capite de iis quibus ſtomachus diſſolutus eſt, alvus autem adſtricta.

6. *Et* Aphoriſmo 64. lib. 7. Aphoriſm. *docet Hippocrates non eſſe dandas multas ſorbitiones quum ſtrigmenta ſunt in urinis; (quamquam legitur vox* ὑποχωρήματος *(c).) Et revera, ut ex præcedentibus patet, & ex mente Galeni de urinis locus intelligendus eſt.*

7. *Si ſiccum ſano eſt, propinquius in vulneribus & ulceribus, ſi provocatio ſudorum tam prodeſt, ſi diæta, & deſiccatio tantum proficit; cur tam multi ſumus in uſu juſculorum? Unde Galenus* cap. ultimo, lib. 4. de loc. aff. *in affectu pulmonum cum corruptione, (ut ſæpe in ægris deprehendimus)*

(*b*) Sphacelismum. *Vid. pag.* 47.

(*c*) Subexcretionis.

mus) *utitur omni deſiccatione* , *utitur aromatis* , *&* *mithridatio. At dices* , *corpus extenuatum eſt. Quid tum? Oportet enim putredinem corrigere*; *unde vulgus non inepte dicit* , *hunc aut illum pulmones habuiſſe putres* , *ob rerum liquidarum* , *&* *potus copiam. Tamen in orthopnœa* , *&* *difficultate ſpirandi* , *præſertim ab obſtructione* , *non videtur abſtinendum eſſe ab uſu juſculorum* , *&* *rerum liquidarum* : *&* *male fortaſſis ſiccantia pulmonicis præſcribuntur. Id non caret difficultate. Et unum maxime obſervandum eſt*; *uſus rerum liquidarum ventriculi vires diſſolvit* , *&* *facultas retentrix ipſius ventriculi exſolvitur. Sic & ad facultatem retentricem* , *&* *attractricem moderata deſiderari debet ſiccitas. Porro juſculorum frequens uſus hydropem pulmonis accerſit. Et ut ſicca impediunt expectoratum* , *ita frequenter uſurpata humida ſputum diluunt* , *&* *effœminant* , *ut minus aptum reddatur excretioni.*

8. *Iſte & bilioſos multos humores congerit* , *&* *crudos multos* , *ut ſciri poteſt* : *&* *propterea periculoſus morbus eſt. Nam Galenus* comm. ad hiſt. de Sileno *ita ſcripſit.* Graviſſimi ſunt morbi , in quibus bilioſi humoris & crudi ſucci magna colligitur copia.

9. *Iſta* συντονία (*d*) *forte poteſt nominari* τάσις (*e*). *Quum enim avis præpetibus alis ſubnixa volat* , *dicitur eſſe* ἐν τῇ τάσει (*f*) : *cum telo percuſſa decidit* , *iſta perit* τάσις. *Idem contingit in noſtro corpore. Hinc ſudorum eruptio critica fit per quamdam* τάσιν : *ſymptomatica vero per quamdam* λύσιν , καὶ διαφόρησιν (*g*), λυθείσης τῆς τῶν μορίων φύσεως ἐν τῇ τάσει τινὶ οὔσης (*h*). *Sic Epilepticus paroxyſmus* ἐν τάσει εἶναι *dicitur* : παράλυσις *vero* ἐν λύσει τινί. *Et omnis convulſio eſt* ἐν τῇ τάσει ἐκείνῃ (*i*) : *pareſis* , *paraplegia* , *paralyſis* ἐν τῇ λύσει (*k*). *Quod Hippocrates* 2. Epidem. *declarat* , *&* *nos in hiſtoria Vandolii demonſtravimus paullo ante.*

10. *Huc pertinet quæſtio de aſinino lacte* , *quod Elephantem arcet* , *quum caro aſinina eumdem accerſat. Quum enim lac aſinæ ſit potius ab hepate* , *quam ab habitu* , *&* *nutritio habitus ſit perfectior* , *quam partium internarum* , *conſentaneum videtur* , *ut potius lac aſinæ accerſat Elephantem* , *quam caro ipſa aſinarum.*

(*d*) Syntonia.
(*e*) Tenſio.
(*f*) In tenſione.
(*g*) Solutionem , & diſſolutionem.
(*h*) Soluta quapiam naturæ particula ; in quadam contentione exiſtentis. Paroxyſmus Epilepticus ἐν τάσει εἶναι dicitur ; παράλυσις vero ἐν λύσει τινί ; paralyſis vero in quadam ſolutione.
(*i*) In illa contentione.
(*k*) In ſolutione.

CONSTITUTIO HYEMALIS

Anni Domini 1576.

HIc conſiderari potuit quantam vim habeat aër, & tempeſtas: nam quum auſter maxima ex parte perflaviſſet, nervorum & cerebri œconomia plurimum labefactata eſt: & revera habet θεῖόν τι (*l*): nec enim tam eſt humorum parens, quam auctor διαθέσεώς τινος (*m*) in partibus ipſis: vel enim partes firmat, vel imbecilles facit: unde flante auſ-
1. tro βαρυηκοΐαι, νωθρότητες (*n*). Quare? quia συντονία ipſorum nervorum afficitur ac labefactatur: corpus fit καταῤῥώδες (*o*), fiunt in corpore quædam καταῤῥήξεις (*p*), modo in interno corpore, modo in externo. Si in interno, vel in alvum ipſam fiunt, hinc diarrhœæ, & alvi profuſiones: Si in pulmone id fit, dolores lateris, præſertim pituita liqueſcente & πνευματουμένη (*q*): & ſic de reliquis partibus. In externo corpore fiunt iſtæ καταῤῥήξεις, vel a capite ipſo in ſubjectas partes, unde paraplegiæ, & ἡμιπληγίαι (*r*); vel in ipſiſſimis partibus, hinc paralyſes particulares. Sed morborum magna fœtura eſt, præſertim paralyſeon, hemiplegiarum, defluxionum, διαχύσεων τοῦ φλέγματος (*s*), ſi caput affectum eſt, aut gravatum: affectum, ut cum inclementia cæli afficitur: unde plerique exeunt domo mane ſani & ſicci, qui attracto hauſtoque aëre nubiloſo, aut frigidioris auræ appulſu, ſtatim tuſſiunt, vocem raucam compreſſamque habent: gravatum autem caput, veteris excrementi ſuppreſſione: ſunt enim quædam capita, quæ excrementoſa magis ſunt, quam alia. Porro
2. inter homines vim tempeſtatum, & mutationum præſentiunt, qui ſunt λεπτομερέστατοι (*t*), & ſpiritus quoque tenues & ſubtiles habent. Porro per totam hyemem, & ſub principium veris magna paralyſeon fuit ilias: & non ſolum erat fluxio quædam ſubfrigida a capite, ſed & concurſus cacochymiæ peculiaris corporis: hanc quidam ad cælum referebant: Juvit ſæpius in his etiam reſolutionibus & defluxionibus phlebotomare.

Caſſia nocet iis, quibus ſectione detractus lapis eſt.

Mirum illud eſt, & non negligendum, quod celebres lithotomi Pariſienſes ſe obſervaſſe dicunt, nocentiſſimum eſſe medicamentum caſſiam iis, quibus ſectione detractus eſt lapis: propterea Laurentius ſenior, lithotomiæ prudens & peritus, contendebat primum a Medicis, λιθοτομηθέντι (*u*) medicinam facturis, ut ne caſſiam præſcriberent: obſervaſſe enim

(*l*) Quidpiam Divinum.
(*m*) Diſpoſitionis cujuſpiam.
(*n*) Graves auditus, Torpores.
(*o*) Rheumaticum.
(*p*) Rheumatiſmi.
(*q*) Liqueſcens, ac veluti ſpirituoſa.
(*r*) Hemiplegiæ, Paralyſes unius lateris.
(*s*) Diffuſionum phlegmatis.
(*t*) Qui partes habent maximè tenues.
(*u*) Qui debet ſecari, aut cui lapis eſt extrahendus.

enim ſe aſſerebat multorum periculo id medicamenti devoratum eſſe, & omnia in deterius verſa fuiſſe. An quia caſſia eſt aliquantum diuretica; & propterea ex eventu veſicam jam afflictam moleſtat? an quia *κακοςόμαχος* (*x*), & *ναυτιώδης* (*y*); viroſitatem enim quamdam habet, & tormina excitat; unde fieri non poteſt, quin perturbet, & turbas excitet in corpore unde veſica vim patiatur.

Cordæo Medico dolores implacabiles ad iſchion; admotum veſicatorium ex cantharidibus, ardor urinæ inſecutus eſt intolerabilis. An tutus cantharidum uſus? Cavendum ne ardorem urinæ inducat.

Hippocr. ſect. 3. lib. 3. Epid. per totum.

Dumæi filia anno 17. nata, febricitavit: huic dolor nonnullus ad claviculas & brachium, fere ad olecranum: non putabatur fluxio tam maligna, nec quod ſubtus cuniculos ageret. Cœperunt illum morbum quibuſdam remediis agitare, anodyna applicare, purgare, oppoſitæ partis venam ſecare. Septimo die comatoſa, ac veluti reſoluta fit: partes quæ dolebant, cœperunt eſſe indolentes: nil in ſuperficie apparebat: mors. 3. Brachium erat velut ſideratum parte interna ad perioſtium, ante mortem nigreſcebat. Circa ipſius perioſtium ſerum & virus reperitur, quod exuſſerat ac corruperat partem: immo jam labes pervaſerat ad interiorem thoracis partem, ac ſi ſurda fuiſſet, ut ita loquar, pleuritis. Admiranda ſunt effecta ſeri venenati.

Seri venenati vis.

Caſtratio arcet Elephantiaſim: & tamen Caſtrati ad Elephantem album accedunt.

Caſtrati fere ſunt ſemiputres (Galli vocant *pouacres*) & ad album elephantem accedunt. Et tamen dicunt reſectionem teſtium arcere elephantiaſin, & curare præſentem. Quomodo id fit, quum caſtrati, quibus nimirum exſecti ſunt teſtes, propter eam ipſam reſectionem, in aliquam elephantis ſpeciem incidant?

Part. 9. ſect. 5. lib. 6. Epid.

Damiſella Thieſalda illud eſt experta, quod Hippocrates ſcripſit, *ὀξυθυμία ἀνασπᾷ, καὶ καρδίην, καὶ πνεύμονα ἐς ἑωυτὰ, καὶ ἐς κεφαλὴν* (*z*): quum enim calidis viſceribus ſit, & capite calido, ob varias perturbationes & iras, tota oppreſſa viſa eſt: conculcatur enim, & obruitur circum præcordia calor, & alimentum: propterea in dolorem lateris, qui pleuritin ementiretur, præceps ruit: nec id tam a capite, aut pulmone ipſo fuit, quam a refluxu, & *ἀναῤῥοπῇ* (*a*) humorum: intumeſcit enim hepar, & expanditur. Ac duo hic notanda ſunt: prius eſt, quod magna ex parte levata eſt ſudore, & criſi *ἡμιῤῥόπῳ* (*b*): ſudor autem erat veluti diaphoreticus, & tantum mador erat. Vires languebant: & niſi cacochymia imminuta fuiſſet, ſi criſis vere incidiſſet, ideſt ſubita omnino mutatio, repente interiiſſet: ſed ſenſim, & *ἐκ προσαγωγῆς* (*c*) ea mutatio incidit: ſudor autem ille talis qualis fuit juvit. Alterum notandum eſt, quod ut ira, & motus vehementes calidioribus nocent, ita frigidis & pituitoſis motus iſti conferunt: nam Hippocrates ait; *Danda opera, ut ira excitetur, caloris & ſucci recuperandi cauſa.*

Pituitoſis naturis ira confert.

2. Epid. hanc particulam enarrat.

(*x*) Cacoſtomachus, Malus ſtomachus.
(*y*) Nauſeoſus.
(*z*) Iracundia convellit, & cor, & pulmonem, & caput, in ſe ipſa.

(*a*) Surſum tendentia.
(*b*) Semirepens.
(*c*) Senſim, & paulatim.

com. ad part. 9. ſect. 5. lib. 6. Epid.

De judicio ferendo in ſanguine laudabili aut contrario, jam ante diximus, quoniam hic graviter peccatur, ut ignorantiæ velum aliquod Medici prætendant. Plurimis impuriſſimus ſanguis detractus eſt, immo numquam fere purus, quibus tamen mortuis & ſectis partes omnes ſatis integræ ſunt deprehenſæ. Aliis fere ſemper purus, quibus tamen viſcera, & pulmones maxime putres ſunt inventi. Quid hoc rei? Si multis ſemper detractus eſt impurus ſanguis, àn quia impurus, occaſionem ſubinde capis ſecandæ ſæpius venæ? Vires enim deſtruis: & forte in habitu tantum talis ſanguis ſuccreſcit. Et formoſiſſimis mulieribus & albiſſimis impurus ſæpe detrahitur. Quid hoc rei? Multi, meo judicio, tali ſanguine bene nutriuntur: & ut ſues luto, ita tali ſanguine corpora ſuſtinentur. Immo æque longævi ſunt, quibus impuritas eſt ſanguinis, ac ii, quibus perpetuo purus demptus eſt. Sæpe ad ſpeciem & viſum purus eſt, qui alioqui τῇ ὅλῃ οὐσίᾳ (*d*) malus eſt; ut contra, impurus cernitur ſpecie, qui non ita τῇ ὅλῃ οὐσίᾳ malus: & quum malus & impurus ita ſæpe cernitur, tantum ob naturam corporis delicatam, & admiſtionem ſeri talis fit: argumento eſt, quod fere cacochymi ſunt κάτω (*e*): & talibus potius purgatio quadraret, quam identidem repetita phlebotomia. Item id valde notandum, quod plurimi quibus facies nitet, & decora eſt, floridulusque vultus, ſæpe magis valetudinarii degunt, quam quibus impurior eſt ſanguis, & facies pallidula: quæ omnia ad unguem tenenda, ne crudelitate potius, quam humanitate noſtrum expleatur officium.

Formoſiſſimis mulieribus impurus ſæpe detrahitur ſanguis.

Veræ & legitimæ catarrhi cauſæ.

Quum quis catarrhoſus eſt, fere hic accuſatur hepar, aut viſcera calida: quod quum verum eſt, ſummittuntur vapores, qui refrigerati a cerebro, illud viciſſim refrigerant: & ſic fluxionum a capite perennitas quædam eſt. An non potius quibus moderato tantum calore, aut tepidiuſculo viſcera prædita ſunt, ea non minores habent vapores? Nam quum calor paucus eſt, aut inferior, (cæteris paribus,) id eſt, in humorum paritate, plus excitat vaporum, & non diſſipat diffringitque, ut quum robuſtior eſt: idem enim evenit, quod & viridibus lignis accenſis. Et, quod annotavit Fernelius, fortaſſis non ab inferioribus partibus tantæ vaporum copiæ cauſa repetenda eſt, ſed etiam, aut potius ab ipſo cerebro, quod aut calidius eſt, & ſic liquatur, & funditur; aut imbecillius eſt, & delicatius, & ſic ab eo manat & ſtillat aliquid ſemper, & plus excrementi congerit in ſe ſe: nam εὐτονία (*f*), & συντονία ipſius cerebri afflicta eſt: Galli dicunt, *le Cerveau eſt débandé*. Aut quia fortius, & ſic ſe ſe valide exonerans partes inferiores irrigat ῥευματισμῷ (*g*): & talis exoneratio ſalutaris aliqua ex parte: unde dicimus catarrhum magnum & frequentem ſalutarem. Aut quia pori ſunt occluſi, & cutis pericranii denſior: & ut videmus corpora δυσδιαφόρητα (*h*) valetudinaria effluvii defectu:

Hippocr. 2. de morb. initio. Capita deliberationum pro catarrhoſis.

(*d*) Toti ſubſtantiæ.
(*e*) Inferius.
(*f*) Eutonia, & Syntonia, Bonus tonus; & contentio.
(*g*) Rheumatiſmo.
(*h*) Ægrè exhalabilia.

fectu : ita, quum caput non eſt εὔρουν (*i*), congeſtio fit, hinc defluxionum ampla ſeges. Hæc ad unguem tenenda ſunt, ut medicina prudenter fiat : nam quidam omnino in catarrhoſis a phlebotomia abſtinent : alii audacter ſanguinem mittunt. Utrique valde aberrant : nam ſæpe in cerebro tumultus fit, & ὀργασμὸς (*k*), qui recte phlebotomia ſedatur.

In domo I. Trouvé Notarii ſenioris Clericus, annos 22. natus, horruit atque incaluit : nox implacida, vomitiones aſſiduæ rerum variarum, deinde velut cineritiæ, ac nigricantes : dolor ad totum ventrem implacabilis : hypochondria ἐπώδυνα (*l*), & diſtenta : neutrum in latus decumbere potuit : febris aſſidua : jactationes : ferre potuit phlebotomias, nec adjutus eſt : venter perpetuo ſiccus, non ſolvebatur : volvuli magna erat ſuſpicio. Quinto die repente interiit. Vomendi finis non fuit : Incendium intus magnum : Mortuus valde a maligno intumuit. Aperto cadavere, colon erat velut nigrefactum, epiploon totum putre : ad regionem hepatis ſanies purulenta : fœtebant adeo omnia, ut viſcera dimovere horribile fuerit. Audio halitum illi fœtentem fuiſſe.

Joanni Picquet fluxio arthritica, & valde doloroſa. Quinquennio ante eodem modo laboraverat : tunc a procatarctico fuiſſe narravit. Nuper uxoratus erat, quum id mali adoritur : incredibilis humorum rabies, mox in has, mox in illas partes : quia & nervi, & arteriæ, & venæ ſanie quadam ſcatebant. Phlebotomia quinquies celebrata melius habebat. Prudentis eſt Medici videre, an non ſecure vena his in morbis aperiatur, an vero prudenter prætermittatur. Si facultatis retentricis imbecillitas eſt, prudenter omittitur : ſi cacochymia eſt, immo virulentia, quæ tantæ tragœdiæ auctor ſit, audacius id faciundum.

Filia venerabilis Colettæ fluxione in latus laboravit : pleuritis fuit non legitima : a collectione cujuſdam materiæ efferæ fuit. Evaſiſſe viſa eſt. Aliquo poſt tempore intumeſcit ſiniſtra mamma : dolor profundus : pulſatio quædam : aneuriſmatis opinio. Quum de aneuriſmate conſuleretur, 4.
& admotum eſſet cataplaſma ex farina & luteo ovi, repente e pectore eduxit corruptam materiam : tumor reſedit. An non timendus fuit ea in parte abſceſſus ?

Mulieribus venæ anguſtiores. Et tamen calculo & morbis ab obſtructione ſæpius non affliguntur.

Cur quum mulieribus venæ ſint anguſtiores, & cruditatibus multis pateant, calculo & morbis ab obſtructione ſæpius non affliguntur ? Et cur aqueas urinas & tenues non potius reddunt, quam corpulentas, craſſas, & jumentorum urinis ſimiles ? Forte id alienum non eſt ut inquiratur. Et quod ſæpius capitis dolore tententur, quærere oportuit. Quæ enim inter eas calidioribus ſunt viſceribus, & rubore ſuffuſas habent genas ; an quoniam calor multum vaporum ſummittit, quos diſcutere nequit ? An quoniam cranium & pericranium denſum habent, propterea minus perſpirans ? Accedit & quod capita nimium operiant.

Uxor Auguſtini Conſulis quibuſdam convulſionibus obnoxia eſt, & mente

(*i*) Per effluxionem.
(*k*) Orgaſmus, impetus.
(*l*) Doloroſa, dolorem inferentia.

mente movetur ſine febre, præſertim perſpicua: quum laboraret, ingens hæmorrhagia & indomita fuit. Credibile ſanguinem multum fluxiſſe, qui & bilem & ſuccum melancholicum temperaret: hæc autem habitu eſt melancholico. Ita enim Hippocrates memorat de quodam Halicarnaſſenſi, cui quum in dolore capitis ſecta eſſet vena, evacuatione & perfrigeratione quadam capitis phreniticus factus eſt.

Hippoc. 7. Epid. & lib. 1. Epid. meorum, de muliere phreniticα.

Uxori N. Bæi tumor eminens ad frontem: is nobis ſuſpectus fuit: aliquid enim venereum redolebat. Applicatione emplaſtri de ranis cum mercurio remollitus eſt tumor: tandem applicatum pyroticum: facta via ſanies & ichor manavit: os ſubjectum affectum repertum eſt: deſquamatum eſt. Curatum eſt ulcus & bene habuit.

Circa pulſus diligentes & ſedulos eſſe oportet: magnum enim habent momentum ad therapian, & ad reliquas Medicinæ partes: ſed ad diagnoſin prognoſimque maxime. At qualis in ſanitate pulſus ſit, diligenter ſcire oportet, alioqui falli neceſſe eſt. Ac primum utriuſque manus pulſum continges: diverſus enim ſæpe eſt: & in multos incides, quibus alias dextræ arteriæ corpus profundius, alias ſiniſtræ: & ita facile tactus judicium fallit: unde in febribus continuis vidimus aliquando dextræ arteriæ pulſum frequentem & humilem, ſiniſtræ frequentem, magnum & elatum in omnem dimenſionem. Unus a remediis tentandis paullum revocat: alter remedium validiſſimum clamat: & id magni ponderis eſt: nam ſi vitium conformationis ipſius arteriæ cauſa eſt, cur aut plenior majorve pulſus appareat, aut minor & vacuus, quid hic agas? quid conſilii capias? Hiſtoria D. de Cervenay hujus rei fidem faciet; cui pulſus omnino erat diſſimilis: & quod unus dictitabat, ſuadebatque, alter diſſuadebat. Huc pertinet hiſtoria adducta ab Joſepho Struthio *in libro de arte ſphygmica*: narrat de I. Starchonio Veneto, cui in febre continua erat ἀσφυξία (*m*): cœpit male ominari Medicus, cui erat incognitum pulſus inſtrumentum: nam arteriæ exteriores profunde demerſæ erant, & multa carne & adipe communitæ, ut contingenti manui non occurrerent. Et tamen convaluit.

5.

Pulſus dextræ arteriæ contrarius ſiniſtræ.

Narrat & de quodam milite in Ungaria, cui ſemper deficiens erat pulſus ſine reciprocatione: at id ex vulneribus obtigerat: diſſectæ enim fuerant in utraque manu arteriæ, quarum cicatrices ſupererant, in medio cubito. Narrat & de Sphaſio hiſtrione, a natura facto fatuo, cui etiam bene corpore ſano erant in pulſu omnium generum inæqualitates: & ſalſe ſatis reſpondit Medicus contrectans arteriam, & interrogatus quid ei videretur de pulſu? talem eſſe ipſius hiſtrionis pulſum, quale foret ingenium. Narrat, & de Monacho, cui pulſus intermittebat quamdiu vixit. Quo pertinet hiſtoria de juvene, qui dum ex morbo emergeret, ſuo pulſu intermittente Medicos terruit, ignorantes id eſſe συγγενές (*n*). Petro Conario tumor tophaceus ſub arteria ad os cubiti adcreverat: vaſa tendebat: proinde pulſus tenſivus percipiebatur. Item & militi Turcæ in febre continua pulſus erat δίκροτος (*o*): febre liberato idem erat pulſus

Galen. lib. de præcognitione ad Poſthumum.

(*m*) Pulſus defectus.
(*n*) Cognatum.
(*o*) Dicrotus, bis feriens.

pulſus: natura enim talis illi erat. Sed & admirabile illud de Comite Polono, cui ἀσφυξία fuit per 14. dies ante obitum: ejus filio fuit tantum per diem unum. Mirum fuit, quomodo tamdiu ἄσφυκτος (*p*) manſit.

Plerique febres habent lentas ſymptomaticas, quas vulgus febres non putat eſſe: nam quum ſenſui addictum ſit, non putat vere febricitare, niſi aut rigor, frigus, horror, aut aliqua θλίψις (*q*), id eſt, anguſtia, moleſtiave ſit: unde ſine diſtinctione, ſine judicio cibant ægros, nec ullius acceſſionis, & ἐπισημασίας (*r*) latentis rationem habent: nam quum lateat putredo, & humor concluſus ſit, non diſſeminatus per partes ſenſiles (unde rigoris ſenſus adeſt) latens & obſcura ἐπισημασία, unde in talibus ἐπισημασίαις ægri pereunt incautis Medicis: maxime vero id contingit, ſi febri lentæ conjuncta ſit periodica: id quod evenit ſæpe, & magno ægrotantium intertrimento. Porro carpendus eſt interpres Galeni, qui quoniam *libro* 1. *de diff. febr. cap.* 7. nomen θλίψεως pro compreſſione legit, dum de pulſibus agitur, grammatica quadam licentia ἐπισημασίαν in febribus hecticis poſt ſumtum cibum, & in quibuſdam putridis ἄθλιπτον vocat annotationem incompreſſam. Ineptum hoc. Ergo ἐπισημασία ἄθλιπτος (*s*) dicitur initium cujuſdam acceſſionis febrilis, ſine anguſtia & moleſtia, quæ in aliis febribus adeſſe ſolet, in quibus rigor aut frigus manifeſtum eſt. Porro animadvertendum illud, quod 9. *cap. lib.* 1. *de diff. febr.* obſervat Galenus, quomodo illud τὸ ἄθλιπτον non modo in hecticis cernatur, ſed & in putridis febribus: nam in febribus continuis ſunt quidam paroxyſmi excitati a motu novæ materiei, non traductæ per partes, (quamquam non exiſtimo iſtam materiam dimoveri & transferri, ſed tenuiorem quamdam partem aut ſerum potius:) & tales paroxyſmi latent ſæpe nos: & intempeſtiva cibatione morbi imprudenter porriguntur. Quomodo autem paroxyſmos febrium non neceſſe ſit habere comitem rigorem aut horrorem, ex ſententia Arculani, in *Conſiliorum tomo primo* docuimus.

Joannes Puthonnier ἰκτερώδης (*t*) pæne febre lenta laborabat: plurima mictio eaque pellucida: diabetes in metu erat. Juvit phlebotomia, & purgatio ex lenientibus. An non quia καῦμα (*u*) intus erat, ut ad extinguendam hepatis & præcordiorum ſitim, hepar & renes continenter ſerum attraherent?

Illa nutrix, quæ diu ſana vixerat, & quæ initio morbi tam terrifica paſſa eſt ſymptomata, ſatis docuit Medicum his turbari non debere, immo audacter, ſervatis aliquantum viribus, tentare debere remedia; nec ſolis cardiacis fidendum. 6.

Servus Gaillardi Julianus in febre aſſidua opprimebatur pæne. Natura cauſam oppreſſionis detexit, procurato expectorato. Medicus in febribus etiam eſſentialibus debet curam habere & pulmonum, & partium

(*p*) Sine Pulſu.
(*q*) Anguſtia, Compreſſio.
(*r*) Annotationis.
(*s*) Annotatio incompreſſa, ſine moleſtia, & anguſtia.
(*t*) Morbo regio obnoxius.
(*u*) Kauma, Incendium.

aliarum, quæ fovent novum morbum vetere pejorem : hinc ſucceſſiones
morborum. Et prout variarum affectionum ſedes, ita variæ criſes.

Incredibile pæne, quod Damiſellæ de la Mothe contigit. Quum ſatis
bene haberet, injecto uno clyſtere icterica facta eſt : icterus erat κατα-
κορὴς (*x*) & magnus : venenum clyſmate inditum putabat. Mirum quomodo
tantus icterus de repente contigit. An in cavo hepatis tanta materia?
Aut ubi eſt? Dejectiones albicabant. Urinæ erant confuſæ.

Hiſpanus, Nicolæa Honorata, Nicolaus Dubuiſſon, neptis uxoris Gil-
berti interiere pæne morbo conſimili : omnibus Medicis negotium de-
7. dit : immo auſim aſſerere, morbum non intellexiſſe : difficultas erat ſpi-
randi ſumma, ſpiritus frequens & parvus ad mortem uſque : in ſicco
veluti ſpirare videbantur : nec tuſſis, nec ſputum : ſpiritum ne ad mo-
mentum cohibere poterant : erecto paullum corpore ita frequens & par-
vum ſpirabant : Febris non erat magna, nec quæ iſtam reſpirationem
requireret. Medici accuſabant pulmonem; alii catarrhum eſſe putabant,
alii inflammationem, aut phlogoſin pulmonis : quod non erat credibile,
quum febris non eſſet ſaltem commemorabilis. Nec phlebotomia, nec
ſubductio alvi juvit. Nicolæa Honorata quum febre lenta laboraviſſet,
& bene cœnata fuiſſet, cœpit brevi ſpirare & frequenter : iſta reſpira-
tio manſit, donec exſpiraret. Retulimus ad ventrem inferiorem malum,
non ad pulmonem : alii contra. Aperto cadavere, repertus eſt ren dex-
ter purulentus. Unde credibile a vapore maligno hanc orthopnœam ſic-
cam inductam fuiſſe : incredibile enim qualia ſymptomata afferat aura ve-
9. nenata a pure traducta : Joannis Taſſini hiſtoria fidem facit. Sed & alia
conjectura nitimur : poſt diuturnas febres, aut alias affectiones natura alias
in cutim, alias in artus, alias in partem aliam reliquias veneni deponit :
hinc aliqui fœda ſcabie maculantur, aliis articulorum labores eveniunt,
aliis hemicraniæ, aliis ſpecies cujuſdam catalepſeos, hinc ἄφωνοι, καὶ ἀπό-
πληκτοι (*y*) aliquando redduntur : hujus rei παραδείγματα (*z*) appoſuimus
in libro primo Conſiliorum noſtrorum, & rationem expoſuimus : ut mirum
non fuerit, ſi poſt obſtructionem ſummam primæ regionis, ut nos de-
prehendimus, naturæ conatu excitatum ſit aliquid, quod dolorem intu-
lerit, & φλογώσεως (*a*) ſpeciem quamdam, unde difficultas ſpirandi ſit
inſecuta. Quomodo autem partium inferiorum affectio brevem ſpiritum,
& frequentem afferat, pluribus explicavimus *in* 2. *tomo Conſiliorum noſ-
trorum*. Porro huic puellæ pulmones erant integri : Aliquantula pars ad-
hæreſcebat coſtis, ſed id non erat ἀξιόλογον (*b*). Nicolaus quoque Du-
10. buiſſon ſic interiit : a venenata aura credibile quoque iſtud factum : nam
huic per annos pæne 15. aut 19. familiaris erat excretio purulenta per ure-
thram : a renibus id erat : minus æquo excretum eſt : dolor colicus or-
tus : Deinde difficultas ſpirandi ſine tuſſi, aut aliquo conſimili ſympto-
mate :

(*x*) Admodum ſaturatus.
(*y*) Aphoni, & Apoplectici.
(*z*) Exempla.
(*a*) Phlogoſis, ſanguinis ſtagnatio.
(*b*) Inſigne, & effatu dignum.

mate : mors. An colicis doloribus, & tetræ anathymiaſi hæc ſuccedere poſſit δύσπνοια (*c*), quæri poteſt : Nos id deteximus, & animadvertimus prædictis exemplis : In Hiſpano, & nepte Gilberti non ita res innotuit. Porro eam affectionem dubitabamus, an vocare jure poſſemus orthopnœam ſiccam, an ſanguiſugum? Orthopnœam ſiccam, quoniam videbatur aliquid affine habere ei affectui, quem Hippocrates vocat orthopnœam ſiccam. Galenus *in comm.* vocari putat orthopnœam ſiccam, *eam difficultatem ſpirandi, quæ ſine ſputis, vel eductione per tuſſim uſque eo vehemens eſt, ut inclinari citra ſuffocationem, qui ita affectus eſt, non poſſit.* Hæc autem a ſpirituum interceptione fit. Meminit autem inflammatorum hypochondriorum, quod affectio hypochondriorum eam affectionem inducere poſſit. Vel ſanguiſugum vocabamus, Gordonium imitati : porro ſanguiſugum eſt *difficultas anhelitus, quum aliquis non poteſt expellere aërem pro tanto, quia pectus & cannæ non poſſunt conſtringi ſufficienter, ibi retinentur fumoſæ ſuperfluitates.*

Part. 21. lib. 4. Acutorum.

Sanguiſugum quid. Gordonius c. 8. lib. 4.

Silente Luna cur potius mala ingraveſcunt? Cur lapidoſi fatigantur? Contra enim accidere debere par videtur : nam in primis Lunæ quadraturis, maxime vero quum plena eſt, corpora robuſtiora videntur : itaque partes ſe ſe potius exonerarent id temporis, quam inclinante Luna. An quia Luna plena virtus partium exſuſcitata eſt, & corpora intumeſcunt; deinde decreſcente, ac ſeneſcente, laxiora diſſolutioraque redduntur? Propterea, ſi qua infirmitas, ea potius eo tempore detegitur, quam quum facultates valent : Corpus enim ſe ſe ſuo nutu ac viribus ſuſtinet.

Luna ſilente cur corpora imbecilliora.

ANNOTATIONES.

1. *IN iis qui ſternutant, cauſa eſt, quæ cerebri facultatem expultricem ad excretionem ſuccuſſumque irritat. In febrium paroxyſmis orgaſmus eſt, & hepatis veluti tumor, & expanſio, ut Hippocrates* lib. 2. Prorrhet. *annotavit; unde multis tunc ſpirandi difficultates. Quando cholera morbus prehendere debet, impetus quidam eſt & conatus : quæ omnia notari debent. Hinc enim fit, ut excrementorum copia ſua in ſingulis partibus facultatem partis excitet : & quando omnes partes ſimul hoc aggrediuntur, mors ab oppreſſione ſæpe obtingit.*

2. *In iſta conſtitutione innumeris fuerunt ſiccæ & humidæ ophthalmiæ, pruritus oculorum, ſuffuſiones & ungues de repente advenientes : unde multis aut debilitatus, & imminutus viſus eſt, aut omnino abolitus. Item & dentium dolores fuere crudeliſſimi & acerrimi, tuſſes, & quæcumque cerebrum plenum parere ſolet.*

3. *Mirum eſt, quod quædam materia venenata, ut ea eſt quæ facit exanthemata & variolas, non vertitur in pus, ſed in quid ſimile puri, & in quamdam novam ſpeciem putredinis, quam natura non domat facile : quod Hippocrates* in Epid. *annotavit. Porro in tali ſuſpicione cauteria adhibere in*

(*c*) Difficultas reſpirandi.

primis oportet, licet materia non educatur, & magnum dolorem non inferat. Item litus ex hydrargyro confert, ut annotabimus in ſequentibus.

4. *Revera erat hac in parte apertio faciunda, eo modo quo factum eſt in uxore D. Guillon, quam curavit D. Duretus, de qua dicetur in ſequentibus.*

5. *Difficile eſt circa pulſus judicium: & magno ægrotantium incommodo in iſta hæretur difficultate: prout enim quiſque variam habet de pulſu opinionem, ita varie corpus ægrotum exercet. Si validum pulſum & altum exiſtimat, aliam indicationem inde ſumit, aliam ſi aliter affectus ſit: & forte huic pulſus validus videtur, quod ſatis fortiter pulſet arteria, quum tamen talis non ſit: prout enim affectum eſt inſtrumentum, ita aliud judicium eſſe ſolet. Item quum applicatio manus ſit diverſa, aut comprimens, aut ſuſpenſa, aut mediocris; ita varia de pulſu eſt opinio. Hic Medicus comprimit, & arteria compreſſa aliam pulſus ideam refert: Ille Medicus ſuſpendit manum, eamdem arteriam contingens, & arteria alium pulſum habet: Itaque non temere in ea pulſuum materia verſandum eſt.*

6. *Item ſimilis eſt hiſtoria F. Michaelis Sammartini, in quo leipothymia præceſſit febrem inſignem, & genu tumorem. Medici territi iſtis ſymptomatis ad cardiaca properant, quum potius ad purgans medicamentum ſtatim ſit veniundum.*

7. *Difficultas inerat ſpirandi: cujus cauſa non tam erat in pulmone ipſo, quam in regione hepatis aut lienis: & quod initio febrium aut continuarum, aut intermittentium nauſea, dyſpnœa, ſicca tuſſis,* ἀλύκη (d), *pandiculatio, ſuppreſſio & ephialtæ ſpecies inducitur: ita ſi movetur materia, & ſpecies quædam febris intus fovetur, quamdam difficultatem ſpirandi afferre poteſt, quam nec ad catarrhum ſuffocantem, nec ad vitium pulmonum referre debemus. Filius Antonii Fauereau Pharmacopœi videbatur caſurus in has affectiones orthopnoicas, de quibus hoc loco: dyſpnœa erat, & obaudiebatur ſtrepitus magnus cum raucedine: id ad crudum ſuccum referebatur, aut ad flatum malignum in pulmone excitatum: at adventantis rubiolæ id fuit indicium. An non ea dyſcraſia ſit in pulmone; eo modo, quo in metu morbillorum, ut difficultas ſpirandi inde oriatur? Forte id non eſt plane diſſimile. Alius puer annos 7. natus, conſimili morbo interiit: non eſt deprehenſa tam ſævi morbi, & difficultatis ſpirandi cauſa. Eo tempore vagabantur tuſſes, vulgo* Quintes *dictæ, de quibus paullo poſt. Et quod ex intervallis facit quintæ tuſſis cauſa fugax, id facit eadem cauſa fixa: hic perſeverat difficultas ſpirandi uſque ad interitum. Filius D. le Noir iſta difficultate ſpirandi interiit, quum raucedinem quamdam haberet caninam, & tumentes paullum fauces: pulmo erat parte dextra vitioſus. Gervaſius Honoré ſocer meus, ita pæne ſuffocatus interiit. Chirurgus affirmavit ſe ſecuiſſe cadaver pueri iſta difficili ſpiratione, & morbo (ut dixi) incognito ſublati: inventa eſt pituita lenta, contumax, quæ inſtar membranæ cujuſdam arteriæ aſperæ erat obtenta, ut non eſſet liber exitus & introitus ſpiritui externo: ſic ſuffocatio repentina.*

8. *Morbus quo interiere illi tres commemorati ægri, forte aliquid affine habet:*

(d) Anxietas.

bet cum eo morbo, quem Hippocrates pulmonem repletum vocavit, de quo ante conjecturam noſtram adſcripſimus.

9. *In Nicolæa Honoré viſa eſt ſumma bilis effuſio in inteſtina: cyſtis fellis videbatur exhauſta. Fernelius*, capite de morbis cyſteos fellis, *meminit quoſdam interiiſſe, in quibus nulla alia interitus cauſa comparuit, quam quod folliculus fellis exhauſtus eſſet. Videndum an hoc credibile.*

10. *Quæ difficultas ſpirandi a flatu eſt, ea crudelior, & curatu difficilior, & funeſtior exſiſtit. Quod autem flatus difficultatem ſpirandi afferat, ex eo colligere licet, quod Galenus* comm. ad particulam 39. lib. 2. Prorrhet. *ait* Aſthma fieri a flatu, a pituita e capite delapſa, a pleuritide translata, a pure.

CONSTITUTIO AUTUMNALIS

Anni Domini 1577.

AUtumnus anni Domini 1577. ἐξανθημάτων (*e*) puerilium feraciſſimus: immo qui annis, uſu & experientia valebant, tantam puerorum cladem vix ſe umquam percepiſſe dictitabant. Æſtas ſalubris fuit, ſicca, & ſqualida: ver & principium æſtatis humidum & tepidum. Sed mirum quum æſtas ſaluberrima fuiſſet, quum vacarent fere omnes Medici munere ob ægrotantium inopiam, quomodo eruptio iſta puſtularum tot pueros ſuſtulerit. Quicumque enim initio prehendebantur, ſæviente ac flagrante malo omnes pæne peribant; & non proficiebat hilum ars ea, quæ multis auxilio eſſe ſolet: tanta ſeri venenati erat malignitas! Maxime vero ob ἀναῤῥοπίην (*f*), aut ob capitis quamdam peculiarem plethoram, facies deturpabatur, oculi intumebant, ut metus eſſet aut exertionis, aut præſentis cæcitatis: paucis apparuerunt ἀσινέως (*g*): erant enim mali moris: quarto aut quinto fere die febris aſſiduæ incidebant. Antequam clades iſta invaſiſſet, viris & majoribus apparebant maculæ, ecthymata, miliares puſtulæ, & cætera id genus, idque æſtate maxime: ſed id nullum afferebat periculum. Certum eſt quodam tempore, quodam ſtatu, certum genus hominum, certo morbi genere tentari: quod Hippocrates *in Epidemiis* animadvertit, ut *in tractatu de exanthematis, & de arthritide* animadvertimus: quod Plinius ſcite ſcripſit. *Univerſis gentibus ingruunt morbi, & generatim modo ſervitiis, modo procerum ordini, alioſque per gradus.* 1.

2.

Plinius cap. 50. lib. 7. & cap. 1. lib. 26. de mentagra.

Hic quærere oportet, cur ecthymata non idem ſunt quod aliæ puſtulæ, quæ nobis ſæpe erumpunt; niſi quod in exanthematis totum corpus afficitur,

Notandæ quæſtiones circa exanthemata.

(*e*) Exanthemata, efflorefcentiæ.
(*f*) Surſum tendentiam.
(*g*) Innoxiè.

afficitur, aut magna pars, non item quum ſparſim quædam puſtulæ dolorificæ apparent? Cur non quum ſeri maligni & multi ſuſpicio ſit, tuto non pertundetur vena? Cur ſi materia ita eſt venenata, pus fit? Si materia ita eſt venenata, cur pus apparens in veſiculis non erodit, & ſerpit longius?

Andreas Frater ἰκτερώδης, ἀπύρετος (*h*), urinas faciebat bile ſaturatas: hinc ſecandæ venæ occaſionem cepimus. Idem in Damiſella de la Mothe præſtiteramus. Sanguis illi detractus valde laudabilis. Quomodo id contigit? Dominus Fernelius hujus rationem rei reddit, nec non eos ſugil-
3. lat, qui talibus urinis inſpectis, hinc captant phlebotomandi occaſionem. Rationes iſtas lege, quoniam ea de re ſæpe diſceptatur.

Paracenteſis cur formidanda. De Paracenteſi illud notabile: poteſt facile adminiſtrari. Sed audio a viris fide dignis qui id genus, ad miſeris mortalibus opitulandum, remedii non repudiarunt, periculum ex eo non ſequi, quod fiat ſectio, nec quod evacuetur aqua ſanioſa, aut quod rurſus ſuccreſcat novus humor; ſed quod qua parte ſectio facta eſt, eryſipelas facile & frequenter conſequatur oboriaturque: deinde e veſtigio ſequitur gangræna, & ſphacelus. Cur ita hoc malum gliſcat & adcreſcat, nequeunt rationem reddere, niſi quod loco evacuatæ aquæ flatus neſcio quis malignus ſurgat, & quod occurſu frigidi inteſtina, vetere colluvie delectari ſolita, facile nigreſcant.

Auræ malignæ vires. Quis credat, quod etiam minima aura tantos dolores corpori afferat, & mala tam formidoloſa? Numquid illud videmus in ipſis plantis, quarum corpus validius eſt noſtris corporibus, afflatum auræ neſcio cujus, ſiderationem & crudorem, & calamitatem, & uſtionem afferre? Hoc dico, quoniam id ſæpe in uſum venire poteſt. Et ut ex iis diſcant judicare de morbis, qui nulla morbi cauſa moventur, niſi ea ſit evidens, & pæne ſenſum ipſum feriat.

Errant qui in fluxu menſium immodico adſtringentibus, & refrigeranti-
4. bus abunde utuntur, & applicant ventri: nam primum non pervenit eorum vis ad interiora: calorem pellendo intro eum cogunt: ſic calidior ſanguis fluxui paratior eſt. Hic interdum valent digerentia & metaſyncritica.

Filius Damiſellæ de Mommor habuit aliquid notabile. Dolor lateris poſt vehementes exercitationes, & corpore plethorico: ſecta vena: febre aucta, & exacerbata, ſumma erat difficultas ſpirandi: ad nothas pæne coſtas dolor erat: peripneumoniæ metus erat: nec niſi fere erecta cervice ſpirare poterat: febris paroxyſmo inclinante (nam remittebat, non intermittebat) difficultas ſpirandi minuebatur, & dolor lateris. Sic febris erat eſſentialis potius quam ſymptomatica: non tam juvabat ſectio venæ, quam purgatio. Natus eſt patre hepatico, & aliquid habet revera συγγενές (*i*). Verebamur de pleuritide ex dorſo: non erat tamen: nam talis
Lib. de morbis. pleuritis Hippocrati criſin habet per urinas: is vero potius per alvum. Et cavebamus ne errorem committeremus: nam ſputa erant bilioſa: talibus
5. apparentibus Hippocrates cavet ne deorſum purgemus. Hoc an verum videto.

(*h*) Ictericus, Infebricitans.

(*i*) Cognatum.

videto. Ingens humorum colluvies deturbata eſt. Et prudentis Medici eſt in talibus videre, num potius purgandum (quod facit D. Magnus Medicus) ut non tam liberaliter ſanguinem mittamus.

Eryſipelas intus foras prodire bonum.

Nobilis viri Perroti morbus notandus. Dolor pectoris: rauca vox & ſummiſſa, non libera: difficultas ſpirandi: tuſſis nulla: febris aut nulla, aut exigua: repente intus foras tumor apparuit in oſſe ſterni: Eryſipelatodes quid. Audacter detractus ſanguis, quod latentis phlogoſeos (quæ inflammationem tandem in pulmone peperiſſet) nobis erat ſuſpicio. Convaluit.

Blandinus, & æger ad templi ſcalam, divexabantur capitis dolore periodico: nulla arte occurri poterat: immo ne ſudorifica uni profuerunt. Statis periodis dolor repetebat: febris non erat conſpicua. A prava diatheſi id erat. Qua arte tam contumax dolor ſit oppugnandus, lubenter quærerem.

Damiſellæ cujuſdam latus dolentis hiſtoria commemorabilis: nam quum pulſus languidiſſimus eſſet, & pene de feretro cogitaretur, ratione doloris præſentis, qui eam facile proſternebat, miſſus audacter ſanguis ſanitatis auctor fuit. Sic fortuitus auſus ſæpe rationem prudenter initam ſuperat.

Cancer obortus a contuſione mammæ.

Illa mulier ad ædem ſancti Thomæ ſatis declaravit quanti ſit faciunda etiam minima mammarum offenſio: quum enim contuſio in mamma dextra facta ob ictum, neglecta fuiſſet ut leve malum, cancer hinc teterrimus & funeſtiſſimus eſt inſecutus: hinc mors.

Bergerii piſtoris uxor querebatur de pruritu inter inteſtinum rectum & uterum: nullis pæne auxiliis levabatur; credo quod erat ſuperficiaria ſerpigo, & quæ ob celatum aliquamdiu malum gliſcebat, vireſque acquirebat. Tandem credo illam allevatam peſſariorum mitigantium uſu.

Ille Conſul Regius, qui in vico noſtro ægrotabat, dum a febre relevatus videretur, omniaque ex arte facta eſſent, undecimo tertio die cœpit rigere, natura criſim moliente, quum tamen per quatuor dies ἀπύρετος videretur; ſudor toto corpore: dolor lateris. Pulmonicus erat, ut ſputa indicabant, & pulmonum corpus ſemiputre, pituitaque multa offertum: melius habere putabamus. Urgebat lateris dolor: Luna tunc ſilebat; & tamen coacti fuimus præ dolore venam aperire: ſudor diaphoreticus. Mors.

In morbis nec temere ſecuros, nec præcipitanter timidos eſſe oportet.

In morbis omnia pæne timenda ſunt: & non oportet nos ſecuros eſſe de morbis, præſertim ſi pars aliqua primaria laborat, donec noſtros ægros convaluiſſe viderimus: nam timendæ ſunt morborum ſucceſſiones. Simile quid Galenus annotavit *in Prorrhetico*: locus commemorabilis.

Ad particulã 17. ſect. 2. Prorrhetici. Humor qui in rufis abundat aliquid habet virulenti.

Macæus olim D. Craſſi ſervus, bilioſus, rufus; ad menſem Martium doluit latus, febricitavit: humoris impetus furibundus vix ſedari potuit: malum artem vincebat, & remedia fere eludebat. Quicumque rufi ſunt, morbis vix liberantur: humor enim qui in eis abundat, habet aliquid virulenti. Teſtis vidua Barnabæ Panthou, de qua ſupra dictum eſt. Et morbi magis formidoloſi ſunt, quicumque eos adoriuntur, & Medici prudentiores cautioreſque eſſe debent.

Stupefacienti-

Illa mulier quæ ad infundibuli inſigne commorabatur, morbum habuit comme-

bus utendum in doloribus uterinis.

commemorabilem. Dolor erat implacabilis ad imum ventrem, iſque internus: ſuppreſſio menſium erat: uterinus erat morbus. Evacuatione multa, encathiſmatis, clyſteribus cum decocto papaverum ei conſultum eſt: nam in morbis mulierum uterinis, præſertim quum dolores adſunt, maxime utendum ſtupefacientibus: & id primo quoque tempore facit Hippocrates. Apud Manardum eſt ſimilis hiſtoria.

De Morbis uteri. Hippocr. lib. 2. de morbis mulierum.

Commemorabilis eſt hiſtoria Latomi illius, qui manebat in vico Monialium. Is excrevit vomitione ingentem ſanguinis nigri, impuri, mali odoris copiam: nec interiit, quod omnes exſpectabamus: exoneratio erat regionis lienis: iſta vomitio ſæpius repetiit: nil aliud quam de funere cogitabatur: tandem in perinæo factus eſt abſceſſus ſuppuratus: Melius habuit. Vide quæ annotavimus de melancholicis hæmoptoicis *lib.* 2. *Conſiliorum noſtrorum.*

Venæ ſectio impedit ſuppur.

Uxoris D. Neron tumor potius φλεγματώδης (*k*) ad latus circum mammas, apparens: coſta intumuiſſe videbatur: procuratum eſt ſuppuratum. Secta vena: male quidem: nam quum procuramus ſuppuratum, a phlebotomia temperandum eſt, niſi quid urgeat.

6. Blaudinus dolebat caput: ophthalmicus erat: mirum quod nulla ratione dolor tolli potuerit. Arteriotomia celebrata: concedebat quidem aliquando malum, ſed periodo incerta redibat. Is expurgare luto vicos ſolebat. An non teter vapor qui exhalat inde, caput ferire, & afficere potuit, & neſcio quam pravam diatheſin capiti inurere? Ita ſane.

Qui fiat, ut oculos dolentes afficiat magis aër, & affectum deteriorem reddat; & tamen tota antiquitas aquis refrigerantibus utitur ad oculos male affectos, & remediis actu frigidis, contra quam in aurium affectibus.

Si herpetes, & impetigines, & dartas ſerum nitroſum, ſalſumque facit, quare in iis oppugnandis utimur remediis ſiccantibus, & ſquallorem inducentibus? nam contraria contrariorum ſunt remedia.

Ad ripam Sequanæ quidam uxorem vulneravit: vulnus factum in vena malleoli: hæmorrhagia multa: febris: deliria: curata eſt. Sed dolor poſtea implacabilis pedium ipſum occupavit. An quod fluxio facta eſt? An quod dolor ab exhauſto dominatu ipſius pituitæ? An quod calor naturalis languidus factus eſt? Ita enim modo articularis dolor poteſt oboriri. Et

Hiſtoria notanda.

uxor illa Pharmacopæi, quæ quum utero concepiſſet, fœtum abigere voluit, uſa pharmacis aperientibus, & menſes provocantibus, incidit poſt magnum profluvium ſanguinis in dolores articulares implacabiles, quibus miſere interiit. An dolor arthriticus evacuationem iſtam ſanguinis ſequi poteſt? Nam ab inanitione convulſio fit, & pro convulſione poteſt ſubſtitui ille articulorum dolor indicibilis. Accedere poteſt hiſtoria mulieris cujuſdam Pharmacopolæ, cui ſanguis immodice fluxit per uterum dato medicamento φθορίῳ (*l*): nam arthritis corpus univerſum occupavit, tamquam ſceleris & patrati erroris nefandiſſimi pœna.

Equitis

(*k*) Pituitoſus. (*l*) Abortifero.

Hiſtoria. Equitis Torquati D. de Rochefort filio annos 12. nato erumpunt exanthemata: quum deſævire viderentur, ſpuit & expectorat cruentum, nec non meiit cruentum, idque abunde. Coguntur Medici, etiam præſentibus exanthematis, venam aperire: evacuato per viam urinarum ſanguine tandem moritur. Aperto cadavere, internum etiam corpus ecthymatis ſcatebat: rupta erant vaſa ſanguinis, & in regione renum multus collectus erat. Hoc ſymptoma novum deprehenſum eſt.

Uxor Domini Brezé intolerabili capitis dolore vexatur: videbatur per quaternos dies redire, aliquando tertio quoque die: febris velut capitalis videbatur. Jam multa de iiſdem doloribus ſcripſimus: & cauſa horum inveſtiganda eſt.

Coquus D. Daubray nephritin pati videbatur: forte fortuna eſt ſecta vena: melius habuit. Repetit dolor. Aliquando ea in parte læſus fuerat. In ſubitis doloribus & magnis, præſertim ſi febris eſt, tuto tentari poteſt phlebotomia.

Illa mulier ad poculum ſtanneum, quæ animam agere videbatur, in ſumma virium infirmitate teſtata eſt, tuto etiam celebrari venæ ſectionem. Forte enim venam voluimus ſecari, & quaſi aliud agitantes, miraculo quodam levius tulit. Audaces fortuna juvat.

In ſuppreſſione lochiorum audacter ſecanda vena. Idem etiam experti ſumus in uxore cujuſdam Hiſpani e regione Hoſpitii Lothareni: lochia non bene reſponderant: dolor ad lumbos, & regionem lienis implacabilis: audacius ſecta vena profuit.

Gratiani latus dolentis notanda hiſtoria. Sexies ſecta vena, ſæpe repurgatus eſt: miraculo evaſit. Fere ictericus erat, & ſanguis ἰκτερώδης (*m*). Etiam in magna cacochymia audendum eſt, nec diffidendum ita viribus: hæ enim recreantur, prout de ſaburra detractum fuerit.

Filii D. Poiſſe obſervanda hiſtoria. Falluntur quippe ſæpe Medici, qui audientes ῥέγχος (*n*) quoddam junctum cum dolore lateris, cum expectoratione exigua, de ſiniſtro rei eventu præſagiunt: iſte convaluit præter ſpem. Et febris erat potius eſſentialis. In omni febre eſſentiali, quum junctus eſt lateris dolor, febre aucta dolor augetur: at in vera pleuritide augetur febris aucto dolore. Filius Damiſellæ de Mommor id teſtatus eſt, de quo ante. Et Medici plurimum debent animadvertere, ut dignoſcant an febris ſit eſſentialis, an non, quoties agitur de dolore lateris.

Hiſtoria. Admirabilis morbus in Damiſella de Lovans. Collecta erat incredibilis copia humoris fere purulenti in pulmonibus: calor erat intolerabilis: animam videbatur efflare, & pæne deficiebat animo. Increſcente febre, juvabatur plurimum ingeſto cibo, & data vini portiuncula in febris æſtu: propterea Hippocrates reſpiciendam conſuetudinem admonuit: nec tam ſæpe ſeveris Medicorum legibus inſiſtendum, maxime iis quibus corpus eſt λεπτομερὲς (*o*), delicatum, diffluens, καταῤῥῶδες (*p*), iis plenius

(*m*) Auriginoſus.
(*n*) Stertor.
(*o*) Habitûs tenuis.
(*p*) Rheumaticum.

alimentum dandum : immo etiam in paroxyſmis conſulendum.

Credo jam annotaſſe de ſervo D. de Granville εὐσάρκῳ (*q*), pituitoſo : huic pedes perpetuo aqua madent vi naturæ ſecernentis. Et annotavit Chirurgus de alio, e cujus pedibus effluebat aqua conſpicua, magna ſatis quantitate.

Dominæ de Maſſeparault lingua velut exuſta, & φρικώδης (*r*) etiam dum ſana eſt. Admirabilis eſt hypochondriacorum diſpoſitio, præſertim quum jam καῦμα (*s*) quoddam eſt : Interna enim aduſtio eſt, & ventriculus facile communicat tunicæ linguæ.

Malum ſæpe quum antiquum ulcus cicatrice obducitur.

Cognatus D. Dodyer Procuratoris ulcus antiquum in tibia habet : hoc aliquando cicatricem videtur capere : quum evaneſcit, cardiogmos eſt, & virium infirmitas : & ſemper dolet cor, ut ait. Admiranda eſt ſuppreſſio excrementi fluere ſoliti.

Filia Jogonæ laſſitudinem habebat ulceroſam, & veluti quoddam eryſipelas phlegmonodes utramque tibiam pervaſerat : huic profuit terna venæ ſectio : detractio facta ex utroque brachio : impuriſſimus erat ſanguis.

7. Uxori Domini Boyer idem contigit : dolor ad inguina : phlebotomia, & ea ſæpe repetita, profuit. Dolor implacabilis oculorum, & is profundus : verebamur exituram oculi.

Ad inſigne infundibili cuidam regio ventriculi percuſſa eſt & contuſa pugno : ἄφωνος (*t*) factus : liberatus. Iterum atque iterum ἄφωνος factus eſt. Mirabamur quid rei eſſet. Nulla re poterat excitari.

Quidam nuper matrimonio junctus quum ira incanduiſſet, febri corripitur : nondum a nuptiis dies octo intercesserant. Verebamur ne ei phlebotomia noceret : tamen ob ingentem febrem celebratur : ſatis alacriter tulit : ſed intra modum conſtitum eſt. Excrevit innumerabilem humorum copiam per alvum : languit plane : inſomnis : levia deliria : poſt corporis purgationem ingentem ſanitati eſt reſtitutus.

Servus D. de Longueire morbo prehenſus eſt, qui ſatis facilis videbatur : nec quicquam de ſiniſtro eventu cogitabatur. Facies non collabebatur, immo paullum intumeſcebat : pulſus erat creberrimus, ſed non elatus : diligentiſſime purgatus eſt. Febris ad manum mitis. Quotus dies ageretur, ignorabamus. Ἐφιδρώσεις nonnullæ, deinde copioſus ſudor : nil in pulſu variavit. Ecce dum nos de ſalute aliquantum eſſemus ſecuri ; ingentem copiam ſanguinis per anum, grumoſi, & partim floriduli, excrevit : vires detritæ in momento : hepatis aliquantum reſoluti aliqua indicia erant : ſudores inanes : ἀφωνία : mors. Sic in morbis ſemper adverſi ſunt eorum eventus metuendi, etiam ſi ſpecie ipſa aliquid ſperabile & illuſtre habeant. In Petro du Four fere idem die undecimo morbi contigerat, & majorem copiam excreverat : & tamen præter ſpem convaluit.

(*q*) Benè carnoſo.
(*r*) Horrifica.
(*s*) Accenſio.

(*t*) Aphonus, Inſonus, ut vertit Theodorus Gaza.

convaluit. Narrabant illum ſervum prædictum vino meraco, eoque generoſo, uti ſolitum.

D. De la Mothe, quum conceptus opinio eſſet, magnum ſanguinis per uterum profluvium. Obſtetrix narrabat cogitandum eſſe de expellendo aliquo, quod in utero inutile exſiſtens iſtius profluvii auctor eſſet: medicamentum datum: clyſter: dolores ceſſaverunt. Quod dolores ceſſaviſſent, querebatur. Exſpectare debemus, donec una cum tempore res magis inclareſcat, ut vel de perfecto conceptu, vel falſa impraegnatione certiores ſimus: tunc hic leges aliquas conſtituemus, quibus cautiores nos eſſe oporteat in medendo mulieribus, quod medendi ratio ſit periculoſa & operoſa: nec dum quicquam ſtatuimus, donec quid acciderit, intellexerimus: periclitatio fugienda eſt valde. Et quemadmodum conceptus, retentio menſium, conformatio, & omne circa σύλληψιν (*u*) negotium unum naturæ ſit miraculum; ita retentio fœtus, & excluſio; immo & rei contra naturam expulſio unum e naturæ operibus maximum eſt. Et quod ſæpe ars non facit, nec aggreditur quidem, id natura, magno omnium ſtupore, perficit. Sic Medicos potius ſpectatores, quam actores eſſe oportet. Quum fluere deſiiſſet, aliquo poſt tempore majore impetu fluere cœpit, & nil excretum eſt formatum.

Filiolæ D. Santeuil hiſtoria notanda eſt, nec dum eventus eſt manifeſtus. Tamen quum in utroque brachio circa cubitum tumor inſignis obortus eſſet, e puſtularum eruptione reliquus, magnus nobis fuit corruptionis oſſis metus. Applicatum uni brachio pyroticum, quum de pure opinio eſſet, nullum tamen fluxit: propterea alteri brachio admotum non eſt, quum tamen applicare conſilium eſſet. Sic in medendo valde cautos eſſe oportet, nec quicquam accelerandum: ac præſertim in puerilibus tractandis corporibus cautos & remiſſos eſſe oportet.

Qui fit, ut in febribus quartanis, & multis erraticis, ab humore melancholico natis, ſumma ſit innappetentia, ut in Damiſella de la Migenne, quæ ἀπονενοημένως ἔχει πρὸς τὰς προσφορὰς πάσας (*x*); & tamen ſuccus melancholicus orexin excitat valde? Neſcio hoc, niſi ſit in febribus his proprietas quædam putredinis, dejiciens appetentiam: & tamen ante notavimus, eos cibos appetere valde, & multum edaces, quibus corpus ipſius lienis putre eſt. Hoc requirit ſubtilius ingenium. Sunt qui recurrunt ad pituitam putreſcentem, febrium erraticarum, & quartanarum inordinatarum auctorem; quæ quum in primis venis putruerit, illicque ignava maneat, non mirum ſi appetentiam dejiciat: immo maxima chyli pars non bene mitificata & attracta, & in lactibus ipſis retenta, pituitæ quamdam ſpeciem refert, & inter cauſas reliquas appetentiam aut tollit, aut minuit. Unde nos aſſerere poſſumus, ægros quoſdam obſervaſſe, qui copiam iſtius chyli corrupti, non bene attracti, nec in commodum na-

Quartanii inappetentes; & tamen melancholici edaces ſunt.

V 2 turæ

(*u*) Conceptionem.

(*x*) *Deſperata*, & extrema inappetentia ſe habebat ad omnes ciborum oblationes; eſt phraſis κακόζηλος Hippocratis, & affectata, ut ſignificet ſummum odium in cibos, ut illa mulier 3. *Epidem.* πρὸς τὰ γεύματα ἀπονενοημένως εἶχεν, erat in cibos extremo odio.

turæ κατaλειφθέντος, & μὴ ἐκτραπέντος (*y*), omni opinione majorem excreverint; unde in maciem inciderint; tandem primæ ſanitati fuerint reſtituti. Teſtis piſcator Lyſouart, & iſta maledica ſerva, quæ in ædibus Stephani Collot habitabat: item & Dominus du Pleſſis, matruelis D. Bironio Gallicarum bombardarum Præfecto.

Medicus narravit de quodam fluore dyſenterico laboranti: poſt multa remedia, conſilio Medicorum, ad uſum lactis bubuli recens mulcti adactus eſt: coagulatum in ventriculo. Incredibile dictu quanta inde ſymptomata, defectiones animi, & ſimilia. Unde lac coagulatum in ventriculo aut inteſtinis, inſtar veneni eſſe, Dioſcoridem aſſeveraviſſe credunt: tamen, quum neceſſitas ad uſum lactis inclinaret, acutior Medicus conſuluit, ut lac coqueretur, chalybearetur, deinde aqua injiceretur in lac dum coqueretur: uſus eſt, profuit valde. Et illud eſt de conſilio Aëtii, *capite de coctura lactis*. Et admirabile id eſt quomodo lac ita paratum conferat.

Coagulatio lactis coctione, & aquæ injectione impeditur.

Quum corpus turbatum eſt, & bilis in ſanguinis ſocietatem ſe dat, ut loquitur Hippocrates εἰσέρχεται (*z*), quantumvis ſanguis detrahatur, is fere eſt impurus: quum iſta perturbatio quievit, puritatem primam acquirit, præſertim ſi ſudor multus eliciatur. Sic quæſtio moveri poteſt non parvi facienda, an in omni febre (præſertim ſi venæ ſectio poſtulatur, quædam enim febres diſſuadent) num præmittenda phlebotomia purgationi. Hæc ratio quoſdam ad id adducit, nec omnino frivola.

Audio Hippocratem ſcripſiſſe malum eſſe in pulmonum morbis, quum ex ſputo ſalſo dulce fit: quod contra naturam & rationem fieri videtur: nam declarat id quod miteſcit humor. Dulcedinis nomine ſubaudit conditionem puris. Et omnino malum eſt pus ſuccedere expectorationi ſalſi humoris. Vide an hoc ſit verum.

Litus ad thoracem pulmonicis conferunt.

Litus ad thoracem an pulmonicis confert? Videtur quod non: nec enim attingit corpus pulmonis. Primarius Medicus duas ob cauſas linit thoracem, tum ut τῇ διαφορήσει (*a*) thorax evacuetur: Διαφόρησις autem in pellendis morbis primas tenet. Si enim ægrotans calido eſt, acri & mordaci ſanguine, litus iſte eſt bonus: ſi cruditas eſt, valet ad mitificandum, & aliqua ratione coquendum: tum ut pituita, quæ præ calore & ſiccitate membranis adhæreſcit, difficultatem ſpirandi, & dolorem inferens, facilius eluatur.

Morbi equis Tiq dicti cauſa.

Narrant morbum quemdam eſſe equis proprium, qui vocatur *tiq*: fit cum id quod devoratum eſt & deglutitum, vix os ventriculi præterlabi poteſt: immo ſenſum ponderis affert, & dolorem aliquem inexplicabilem: guloſis id accidit, & qui cibos vix præmanſos ſtatim devorant: Viſitur & id in iis quibus hepatis cavum videtur obrui multitudine humorum, venæque primæ ſunt obſtructæ. Maximum remedium alvum ſollicitare, & ventriculum diligenter evacuare.

Chirurgus Ducis Aumalæi aperto cadavere nephriticus deprehenſus eſt. Lapis

(*y*) In naturam nec recepti, nec converſi.

(*z*) Ingreditur.

(*a*) Tranſpirationi, ſudationi.

Lapis una cum urina excretus eſt : in corpore renis alius eſt deprehenſus. Alvus fluxerat diu, febris perſeveraverat, dolores, clamores, ejulatus, ſcabies. Et ex iſta hiſtoria doceri debemus, quod morbi renum in pueris nobis ſuſpecti eſſe debent, & nonnumquam animo atque cogitatione iſtas ſedes luſtrare diligenter, inſpectis urinis, & manu regione renum contrectata. Quid enim eſt, quo minus rudimentum majoris cujuſdam lapidis in veſica concreturi & augendi, a renibus manet? Id morbus Petri le Venyer nephriticus docuit : erat enim vera nephritis. Et quoniam præ ætatis parvitate non poſſunt nec locum indicare, nec morbi ſpeciem explicare, in Medicorum notitiam hic morbus non venit. 8.

Decoct. ſemin. frigid. & rad. cichor. acetoſæ, &c. infringunt vim medicamentorum.

Quid? An non ſemina frigida majora, radix oxylapathi, acetoſæ, cichorii, ſcariolæ in decoctum purgans ingredientia, in quo aut folia ſennæ, aut rhabarbarum debet macerari, vim medicamenti retundunt? Calorem enim medicamenti temperant, & acutiem, quæcumque ineſt, medicamenti hebetant: ideo minus commode iſto decocto rhabarbarum, & alia conſimilia medicamenta macerantur, niſi forte ſint validiora, ut ſunt colocynthis & ſcammonium : nam ut amygdala, & dactyli dacrydii vim retundunt, ita iſta decocta macerata medicamenta infringunt. Galenus *commen. ad particulam* 12. *lib.* 2. *de acut.* vult quidem admiſceri, quæ medicamenti malignitatem corrigant : ſed quæ operationem impediant, non vult admitti. Atque ex eodem loco probare quis poſſit, ſtatim a ſumpto medicamento potius juſculum dandum eſſe, quam tardius : immo longe poſtquam ſumtum eſt medicamentum vult abſtinendum eſſe. Et locus eſt ita difficilis, ut vix poſſit intelligi.

Ubi virium infirmitas, cum cacochymia, non tutus medicamentorum uſus.

Ubi virium infirmitas, licet argumenta ſint cacochymiæ multæ, niſi ea valde obſequatur blando etiam medicamento, cavendum ne vehementer corpus conturbemus. Unde pleroſque vidimus eodem die ſublatos quo datum medicamentum, falſa quadam opinione multi & pravi humoris exſiſtentis. Damiſella Malon, uxor Gulielmi Guynet, ſervus D. Poille, I. le Myre mercator ita dato medicamento non multum poſt interiere. At turpis calamitas eſt dato medicamento ægrum interire, ait Hippocrates.

Neronii uxori tumor infra mammam dextram : falſo ſuſpicabamur aliquid eſſe venereum : emplaſtrum Vigonium applicatum eſt : nullo profectu : tumor erat frigidus : ſecta vena, credo quod nullo profectu : & ſi natura ſuppuratum molitur, idem retardat phlebotomia : pus procuratum: convaluit. 9.

In morb. principiis virium infirmitas ab oppreſſione.

Si a viribus ſumitur indicatio, forte id fallax eſt : nam videmus ſæpe in principiis morborum & pulſus intermiſſionem, & inæqualitatem ſummam : & tamen audacter purgatio inſtituitur, & venæ ſectio. An hoc tuto fit? Ab oppreſſione potius eſt ea infirmitas ; proinde natura deoneranda eſt, ut recreari poſſit.

Filia D. de Longueyre peperit : lochia ſuppreſſa ; difficultas ſpirandi, febris aſſidua, deliria leviſſima : purgata eſt : ſecta in brachio vena: quod feciſſe pœnituit ; nam e malleolo potius erat detrahendus ſanguis: tandem ad malleolum venimus : deinde quum in ſiniſtro latere dolor eſſet, baſilicam ſiniſtram aperuimus ; ſubjecimus peſſum convenientem : omnia erant

deſperata : ſub decimum tertium diem lochia apparent : convaluit. Quid hoc rei ? Juvit illam & purgare, & detractione ſanguinis naturam exonerare.

D. Duretus febre aſſidua laborabat : ſputa erant prava : noluit corpus medicamentis agitare, & naturæ maximam negotii partem commiſit : ſed ecce dum natura non revocatur ab inſtituto, die 7. 11. 14. & 17. ſudor apparuit juvans plurimum. Agant quicquid velint Practici : ſed revera dierum obſervatio magni facienda eſt : & credo naturam plus ſecernendo, & ſudorem unum excitando prodeſſe, quam Medicos ſuis medicamentis : immo naturæ officium perturbatur.

Dierum criticorum obſervatio magni facienda.

Corpora bilioſa quum febricitant, plus in iis alterandis operæ ponendum, quam in evacuandis : quod docuit ſervus D. de Chauine, qui, licet bene purgatus, interiit. Potius fortaſſis potuiſſent alterantia, quam inſigniter evacuantia. Et id notandum maxime.

In doloribus capitis curandis plus cunctando ſæpe proficitur, quam maturando : & in paregoricis potius conſiſtendum, & expectandum donec morbus aliquantum matureſcat. Cur enim dolores capitis ſua non habent tempora, ut & alii morbi ? Id declaravit ſerva D. de Guibbeville, cujus dolor in capite omnia noſtra eluſit medicamenta.

Humor motus, & non excretus, deterior ſeipſo quieſcente.

In uxore D. Roſe mirum fuit, quod pilularum uterinarum, & blandarum uſus dolores excitavit in utero, inguinibus, ſuris tibiarum : adeo partium iſtarum maximus eſt conſenſus ! Et cavendum, ne pigra & inefficacia ſint medicamenta, alioqui dolores fruſtra excitantur.

Damiſellæ Dolot, & Claudiæ D. de Bobigny in febre longa futura, opinione noſtra, dolor ingens ventriculi : inopinato utraque breviſſime convaluit uſu pilularum ſtomachicarum : & revera tollunt quamdam cauſam conjunctam mali : & idem in contumacibus doloribus ſtomachi faciundum.

Servus Gratiani cecidit in caput : vulnus factum, vomitus ſatis frequens : nil tamen cranium læſum erat. recens erat cœnatus : itaque vomitus in læſione capitis aliquando argumentum debet eſſe ad majorem cautionem, quam ad concludendum de fracto cranio : & hoc notandum eſt, quia multi hac in re allucinantur. Sic multis de cauſis poſt talem caſum poteſt vomitus ſuccedere, & tamen non erit fractura ulla.

Gener D. de Brezé febricitabat, inſigniter tuſſiebat : circa quartum diem
10. ecthymata : nobis non apparebant : caſſia ſero data : multum purgatus : mane aperta vena : credebamus impurum ſanguinem detractum iri : ſincerus erat, nec enim ſerum habebat : animo defecit poſt primum fere vaſculum : temere quidem ſecabamus venam. Bilem ἄκρητον (*b*) ſere per inferiora dejecit : iterum atque iterum purgatus, integre convaluit : in diſcrimen conjectus eſt : & nil tale moliendum : naturæ totum relinquendum : tamen quum & purgatus & phlebotomatus fuiſſet, convaluit. Valuit id quidem experimentum ad ſanitatem breviorem & integriorem : ſed periculoſum erat valde, & minime imitandum.

Nicolaus

(*b*) Sinceram.

Nicolaus Marguenatus mercator caput dolet : febricula. Aſtantium er- 11.
rore & negligentia malum augetur : cerebrum obſidetur maxime : fere phreniticus factus eſt : turbatur plurimum, nec poteſt contineri : Ecce Medicus ut id ſedaret, ſemidragmam pilularum de cynogloſſo cum ſyrupo papaverino, & aqua cardui diſſolutarum dat : ſopitus jacet : tunc ma- 12.
ne purgant illum vehementiſſimis medicamentis, & clyſteribus ſæpius repetitis. Forte hoc imitandum, & ſomnus in tali caſu conciliandus, ut ne inflammentur magis ſpiritus vigiliis ipſis, & ut pertinaces non fiant ægri, niſi obſtupefacti fuerint medicamentorum uſu.

Admirabilis eſt hiſtoria cujuſdam nomine Bordier, qui jam annum unum conqueritur de dolore quodam ad ventriculum torminoſo : aliquando miteſcit, aliquando maxime ſævit, nec eum dormire ſinit : nullis remediis levatus eſt. Metuimus ne aliquando in hydropem ſiccum incidat, aut plane tabeſcat. Simile quid paſſus eſt ille faber lignarius, de quo ante. Dum diſputaremus de morbo iſto, D. Mareſcotius hiſtoriam commemoravit cujuſdam Sandionyſium habitantis, qui poſt multos & longos dolores tandem in hydropem ſiccum lapſus eſt. Huic, aperto cadavere, glandulæ illæ multæ, quæ ſunt in meſenterio, plane aruerant & tabuerant, unde nullum pæne ex alimento fructum capere poterat.

Conſul Boyerus ſanguinem aliquando una cum urinis excernit : timetur aliquid mali. Tamen ſi vera ſunt quæ ſcripſit Aëtius, minus formidoloſum id eſſe videtur. *Cap. 3. ſermo. 3. tetrab. 3.*

An optabilius ſit nanciſci temperamentum calidum humidum, quam calidum ſiccum.

Si cui optandum ſit, aut corporis calidi & humidi, aut ſicci & calidi temperamentum nanciſci, dubitet fortaſſis utrum malit : nam calida & humida videmus maxime putredini obnoxia, & febribus a putredine ortis : facile in eas incidunt, & quum ſint ea corpora diſſipabilia, facile de ſanitatis gradu dejiciuntur : morbi ſunt acutiſſimi, nec eos facile ferunt. Contra ſicca corpora & calida non ita facile putridis febribus
ἁλίσκονται (*c*), (putredo autem maxime eſt naturæ inimica) & ſi forte 13.
febricitant, eorum febris lenta eſt & longa, & tabeſcunt potius quam acute laborant : unde videas homines multos ſqualidos, arentes, ſiccos, ſtrigoſos, & quaſi σκελετοὺς (*d*), contra quam multi opinentur, diu vivere : contra, multos εὐσάρκους, καὶ εὖ τὰ σώματα ἔχοντας (*e*) inopinato opprimi, aut valetudinarios vivere, aut morte tolli : & tamen τὸ ὑγρὸν, καὶ τὸ θερμὸν (*f*) principia ſunt naturæ maxime convenientia, & iis natura magis delectatur quam ſicco : immo ſiccitas longius a natura abeſt, & privationem ipſius humiditatis, in qua natura opes ſuas condit, quodammodo ſignificat.

Quidam gonorrhœam patiebatur : ſuppreſſa eſt : adeo humor cuniculos egit, ut perinæon multis locis perforaverit : & horrendo modo, tamquam per cribrum, urina illac permanabat. *Hiſtoria notanda.*

Alteri-

(*c*) Capiuntur.
(*d*) Sceletos.
(*e*) Benè carnoſos & benè corpora habentes.
(*f*) Humidum & calidum.

Alteri urina, obſtructo meatu communi, viam ſibi fecit per crura. Et aliquid ſimile, ni fallor, apud Fernelium legimus in Pathologia.

Hiſtoria. Notanda hiſtoria D. Briconnet conſiliarii: diu laboravit: erat catarrhoſus: difficultas ſpirandi: alii referebant ad ζύμωσιν τοῦ χυμοῦ μελαγχολικοῦ (*g*), alii ad pulmones. Pulſus erat inæqualis, & valde inordinatus, & perturbatus. Interiit repente. In thorace magna quantitas reperta eſt aquæ cruentæ, loturam carnis referentis. Unde hoc, & quomodo factum fuerit, non eſt facile conjectura aſſequi.

Mater Domini Hellain in febrem incidit: orgaſmus humorum: dolor tibiarum implacabilis: jactatio: nox inquieta: mane, ceſſante veluti tibiarum dolore, ſiniſtri lateris dolor oboritur: difficultas ſpirandi: aperta vena. Die ſequenti aperta etiam vena: datum a meridie medicamentum. Ecce inſignis pulſus mutatio, eaque terrifica: interciſus pulſus, quaſi tendens ad caprizantem, inæqualis, inordinatus, aliquantum intermittens: talis perſeveravit per quinque aut ſex dies. Et quum id ab humoris melancholici tetro vapore contingere videretur, non deſitum eſt eam purgare: purgata eſt: pulſus ad ſuam naturam, & ſymmetriam rediit. In ſenibus pulſus mutationes non ita cito nos terrere debent.

Dyſpnœam juvat purgatio. Damiſella Akarye orthopnoica erat: magna copia putris pituitæ in pulmone. Purgatione & ventris inferioris, & multa anacatharſi melius habuit. In difficultate ſpirandi non eſt formidanda etiam frequens & magna purgatio.

Damiſella Boyer laboravit deſtillatione in gingivas, & linguam: ſeroſa erat ea deſtillatio. Ac quæritur ſæpe, an calidus an frigidus ſit humor qui influit: in coryza enim aſperitas eſt ſæpe, ſqualor, & velut aduſtio quædam, quum tamen materia origine frigida ſit: ſed eſt potius ſerum nitroſum. Parulis erat, & tanta fuit vis deſtillationis, ut quatuor dentes concuſſerit, & mobiles reddiderit: dolor implacabilis, ne narcoticis quidem cedens: tandem vi naturæ abſceſſus eſt procuratus, qui ſuppurato allevationem quamdam attulit. Revera non videtur alienum in parulide procurare ſuppuratum ad vitandos dolores implacabiles, qui parulidis comites eſſe ſolent. Sed & tametſi gravida ſit, non timuimus ei dare pilulas etiam ſcammonium recipientes. Sed obſervaverunt Medici multos catarrhis obnoxios eſſe, quod medullam ipſius cerebri delicatam & mollem habeant: propterea ea confirmanda eſt, vitanda cruditas, vitandus rerum valde liquidarum frequens uſus.

Catarrhoſi mollem & delicatam habent cerebri ſubſtantiam. Cap. 10. lib. 6. Pathol.

Serva Stephani Colot cœliaca mihi viſa eſt ex iis ſignis, quæ proponit Fernelius. Et hic locus ſicce non eſt prætereundus, quoniam in controverſiam venit ſæpe. Et Medici fruſtra nituntur ſupprimere: falſa opinione febris ducuntur, & ad plebotomiam veniunt: denique non ſatis accurate diſtinguunt τὸ κοιλιακὸν (*h*), καὶ λειεντερικόν (*i*). Iſta autem ſerva ita

(*g*) Fermentatio humoris melancholici.

(*h*) Cœliacum, ad ventrem infimum ſpectans.

(*i*) Lientericum, quod lienem ſpectat.

ita erat affecta: primum dolor inſignis ad os ventriculi: putabant illam ea in parte percuſſam, ſed fruſtra: jactatio erat aſſidua, dormiendi impotentia: quotidie excernebatur copia ingens materiei albicantis, veluti pulticulam referentis: non leienteria erat, ſed erat excretio cœliaca: etenim ventriculus ſuo ſatisfecerat officio, ſed ἀνάδοσις (*k*) erat impedita: & in hoc jacet diſcrimen inter leienteriam & cœliacam affectionem. Febris repente oboritur, tum ob vigilias perpetuas, & labores, tum ob motum materiei tam fœtentis, cujus vapor cor feriens non poteſt non febriculam quamdam excitare. Et in hoc affectu, ſi maxime alias, oportet cunctari, & vires ſuſtinere, ut tanto morbo ſufficiant. Talis affectio ſæpe obſervatur, ac ſæpe Medici quid facto opus ſit, ignorant.

Ulcuſcula eorum qui lue venerea laborarunt, difficulter ſanantur.

Obſervaverunt peritiores Chirurgi, ulcuſcula etiam leviſſima, immo, ut ita dicam, excoriationes ipſas, in iis qui olim lue venerea laborarunt, & curati ſunt, etiam difficillime ſanari: adeo veteris ipſius fermenti veſtigium aliquod remanet, quod mala leviſſima exacerbat, & deteriora reddit. Quod animadvertendum eſt, ut quum agitur de curatione ulcuſculorum, corpora olim iſto tabo affecta obſidentium, ne quum eluſerint remedia, aliis corporibus magno profectu & adjumento adhiberi ſolita, malum ægreſcat medendo magno eorum qui talia uſurpant remedia, vituperio & dedecore.

Humor melancholicus cordi capitalis hoſtis.

Quid? Vulgo dicitur quod humor melancholicus, præſertim quum naturam malignam acquiſivit cordi, & nativo calori eſt tamquam capitalis hoſtis. Si hoc verum eſt, quomodo tam diu durant & vivunt? Quomodo morbos tam longos ſuſtinent? Quomodo tantas evacuationes, & tam validas ferunt? Illud enim abſonum videtur, calorem naturalem, immo naturam ipſam virulentia ipſius humoris melancholici, aut atrabilarii affici, & tamen tamdiu perſiſtere: quum videamus ſolo ſæpe vapore aliunde elato vitæ noſtræ filum abrumpi, aut cardiacas contingere ſyncopas, eaſque valde formidandas. Hoc non caret difficultate. A pure 14.
aut abſceſſu, aut a grumo ſolo ſanguinis vapor elatus mortem intentat: cur non ab humore melancholico vapor elatus idem faciet? Forte analogia eſt inter vaporem luis venereæ fomitem, & vaporem a ſucco melancholico aut atrabilario excitatum. Luis venereæ venenatus vapor vim habet non ad diſſipandum, non ad necandum; ſed ad alios quoſdam effectus, idque per quamdam ἰδιοσυγκρασίαν (*l*): & tale venenum ad cutim & muſculos natura depellit, unde juncturarum dolores implacabiles. At vapor peſtilens, aut a pure, aut a grumo ſanguinis excitatus diſſipat ſpiritus, & propterea alia quadam proprietate nocet, & mortem affert. Idem de menſtruo, & ſemine corrupto, quod hyſterica pathemata, non mortem affert.

Sed & circa melancholica accidentia notare unum oportet, quod plerique dolores melancholicos patiuntur, quos a catarrho eſſe putant, & ſic decipiuntur valde: nam & origine, & curandi varietate differunt.

(*k*) Diſtributio. (*l*) Proprium temperamentum.

Tenſiones ſunt circum membranas, eæque a flatulenta aura, aut tenui admodum materia, quæ tendit, atque quodammodo divellit membranas: poteſt & ſerum quoddam malignum id facere.

Vide hiſtoriam Mariæ Berthier lib. 2. Conſiliorum noſtrorum Conſ. 114.

Obſervavit D. Magnus, eos dolores diſtendentes aliquando mulierem quamdam afflixiſſe: & quum omnibus remediis tentatum fuiſſet, ut ii mitigarentur, tandem deſierunt in tuberculum cancroſum. Admirabilis eſt effectus humoris melancholici. Et cavendum eſt maxime, ne tum quum dolores iſti premunt, corpus exſiccemus, imprudenter perſuaſi, quod talis dolor a fluxione eſt: immo eſt corpus potius contemperandum & humectandum: & in hoc falluntur vel etiam experientiſſimi homines. Teſtis Maria Berthier, quæ humectata melius habuit, quam ſiccata ex-
15. hauſto multo ſero, melancholicam naturam adepto. Quid enim impedit, quin humor aliquis in toto habitu eam naturam acquirat, quam habet particularis quidam in parte humor? Et in hoc fortaſſe decepti ſunt Medici in Damiſella de la Migenne, cui brachiorum dolores aderant
16. pæne arthritici: ſed ea quum ſenio in dies ſiccaretur magis, quid mirum fuit ſi dolor iſte erat potius per deſiccationem quamdam, quam per materiæ dominatum? Forte oleum violarum, litus, & embroche magis conferre debebant, quam gravius aliquod remedium.

Hiſtoria.

Mercatori Bourlon dolores implacabiles ad regionem lienis, & fere infra ad umbilicum pæne: tumor quidam percipiebatur: tandem interiit. Non credebant dolorem eſſe nephriticum, & tamen erat: at ſitus doloris & partis decipiebat. Aperto cadavere, inventus eſt ren inſignis, loco dimotus, & ad regionem lienis, aut natura, aut aliqua alia vi (ſi credere fas ſit) detruſus: ſic impoſuit valde Medicis. Idem contigit Cardinali a Guiſia: curabant eum ſplenicum pro nephritico: ren quadruplo major erat, quam a natura eſſe deberet.

Monſpeſſulani fugiunt acetum in oxyrhodino, & iis quæ ſomni conciliandi gratia adhibentur: ajunt enim membranas ferire, & ſic potius vigilias excitare, quam ſomnum inducere. Hoc annotavit Aëtius ex Archigene.

Quidam in oppido Sandionyſiano tympanite interiit. Glandulæ meſenterii plane aruerant, ut ſicci hydropis cauſa inde accerſenda foret.

Mulieres vino deditæ gravibus morbis obnoxiæ.

Lib. de aliment.

Mulieres vino deditæ maxima ex parte a cibis abhorrent, & morbis detineri ſolent curatu difficillimis: arthritidi ſunt obnoxiæ, contra Hippocratis ſententiam, catarrhodees ſunt, doloribus capitis opportunæ. An quia corpus earum eſt δυσδιαφόρητον (*m*), & idem non contingit viris, præſertim quibus ſpiracula cutis patent? Admirabile enim illud eſt, quod ſcripſit Hippocrates: *Raritas cutis ad perſpirationem; quibus amplius aufertur, ſaniores ſunt. Denſitas cutis ad perſpirationem; quibus minus aufertur, morbidiores. Qui probe perſpirant, debiliores & ſaniores ſunt, & a morbis facile reconvaleſcunt. Qui male perſpirant, priuſquam ægrotant, fortiores ſunt; ubi autem ægrotarunt, difficilius a morbis reconvaleſcunt.* Et hæc ratio adduci-

(*m*) Ægrè evaporabiles.

duci poteſt ad eum locum, in quo quærebamus de corporibus ſervorum & ſervarum in præcedentibus.

ANNOTATIONES.

1. *Quæri poteſt, an materia ſit ita effera, ut vulgo creditur? Cur enim ſuppurat?* Κακοήθεια *enim iſta ſuppurationi officere videtur. Item cur refrigerantia intro ſumuntur, & tamen tantopere a frigido cavemus? Officere enim videmur.*

2. *Annotavimus* lib. 1. Epid. *quæ incommoda afferant iſta exanthemata popularia: id in filio Puthomme Notarii obſervatum, cui pæne ſideratum brachium: applicatio cataplaſmatis ex mithridatio valet. Hoc explicavimus ante* lib. 1. Epidemiorum noſtrorum.

3. *Unum præterea eſt animadvertendum, in quo graviter peccari ſolet: nam in febribus continuis, urinis alioqui apparentibus ſatis laudabilibus, ſanguis colore & ſubſtantia vitioſus demitur: Et putant eſſe confuſam urinam: hinc ex ſanguinis vitio male ſumunt indicationem detrahendi ſanguinis: at errant: nam quum in ſtatu morborum perfecta eſt urinarum concoctio, necdum evacuatio excretioque contigit noxii humoris, urinæ non confuſæ apparent: & tamen ob agitationem, quæ fit in ſuccis qui in venis continentur, ſanguis ita illaudabilis apparet; an ideo detrahendus? Erras, ſi id credas. Præterea cavendum, ne confundas urinas perturbatas cum iis, quæ vulgo confuſæ dicuntur: nam confuſæ venam ſecari jubent, non autem turbatæ. Et in hoc ſequendus Fernelius.*

4. *Hoc fortaſſis ab oppido paucis eſt obſervatum. Et eo conſilio forte quædam mulieres adhibent vincam pervincam ad ſiſtendum ſanguinem.*

5. *Huc accedit hiſtoria Gratiani, cui pleuritico mirum in modum profuit evacuatio multa per alvum facta.*

6. *Ophthalmia in illa paupere familia erat contagioſa: nam & uxor, & maritus, & omnes liberi affecti ſunt.*

7. *Cur e brachio potius demebatur ſanguis, quam e malleolo? Nam ſi repulſio & repercuſſio lædit, cur non revulſio, & retractio intro? Niſi quod repercuſſio nil evacuat, ſed revulſio & retractio evacuat, præſertim quum per phlebotomiam fieri ſolet.*

8. *Et ſi vomendi moleſtiæ adſint, vel nauſeæ, & ſi jactatio multa, urina aliquid indicante, (quamquam in hoc affectu ſæpe in pueris ſunt fallaces) tunc de lapide in renibus vereri oportet.*

9. *Phlebotomia retardat ſuppuratum, ut patet de homine Halicarnaſſenſi* 7. Epid. *cui auris dolebat.*

10. *Tuſſis ſignum eſt ecthymaton erumpentium: ſic falli non oportet, ſed ſingula alia ſigna conferre.*

11. *Eſt enim ubi in febribus etiam continuis valet detractio ſanguinis; eſt ubi non valet, quicquid contradicat Galenus. Provocatio enim alvi, & pulſuum immutationem affert, & febrem jugulat.*

12. *Id factum de Aëtii conſilio, ex ſententia Philumeni Medici: nam narcoticorum & ſomniferorum uſus in ejuſmodi affectionibus amplectendus.*

13. *Galenus* comm. ad Aphoriſm. 44. lib. 2. Aphor. *explicat quid ſit gracile habere corpus, & craſſum: craſſum enim corpus* ταχυθάνατον *(n) eſt: non ita gracile: minus illud quod in medio conſiſtit: vaſa enim ampla ſunt: & licet impingueſcant, non ita calor naturalis patet extinctioni: graciles vero offenduntur a cauſis externis. At videmus eos qui ſucculenti ſunt, & multis juſculis cibiſque humidis utuntur, in ingentem molem excreſcere: & hi morbis ſunt obnoxii: porro videtur magis e re ſanitatis eſſe, ſi corpus potius ſiccetur, quam ſi humectetur: quoniam plurimi in hoc ſunt, ut conſulant potius humectationi, balneis, crebro juſculorum uſu, & aliis humectantibus; ſi multum ſeri ſuccreſcit, & dum putreſcit, morbos & virus parit. Sed ut concedam iſtam humectandi rationem commodo valetudinis procurari, eſt ubi mediocritas ſervanda eſt: nam iſta foris humectantia, aut non generant tale ſerum, quale morborum parens dicimus, aut humiditatem neſcio quam benignam, & difflatu facilem pariunt: Sed ſunt corpora, quæ ex ſe, & in ſe generant tale ſerum bilioſum, quod quidem dolores, orgaſmum, ſaniem, ichorem, virus generat: unde quibuſdam ulcera ſunt dyſepulotica, aliis non. Et multi in hoc decipiuntur, & errant. Revera corpora ſicca & diutius durant, & minus ſunt morbis obnoxia, & ſunt expeditiora,* ϗ προθυμότερα *(o): unde illud vulgare,* Il eſt diſpos comme un Biernois: *& tamen iſti homines ſunt fere omnes ſqualidi, &* ἰκτερώδεες *(p).*

14. *Materia & vapor materiei cancrum committentis non tam domatur & vincitur a natura, quam ſanguis aut bilis: & tamen vapor elatus ab abſceſſu, & pure laudabili, potius hominem necat, quam qui a cancro eſt. Quomodo id fit?*

15. *Poſtquam enim ſæva intulerunt ſymptomata, & vagati ſunt dolores, præſertim diſtendentes, ſi aut cancer, aut aliquid ſimile oriatur, ceſſare facit id genus dolores. Unde non mirum, ſi hypochondriaci varios in variis partibus habent dolores: & maxime patiuntur, ſi corpus ſit denſum: quod ſi quid erumpat aliqua in parte, allevantur: ſin minus, non ceſſant conqueri, nec allevationem ullam percipiunt.*

16. *An a ſiccitate dolor eſſe poteſt? Aëtius laſſitudinem a ſiccitate eſſe docet, & dolorem dentium a ſiccitate.*

(*n*) Velociter moriens.

(*o*) Et paratiora.

(*p*) Icterici, Auriginoſi.

VER,

VER, ET PRINCIPIUM ÆSTATIS

Anni Domini 1578.

HYems non ita inſalubris fuit, licet ſuam temperiem non omnino bene ſervaverit. Et quum Auſter circa finem hyemis perflaviſſet, deinde veris initio Aquilo dominatus fuiſſet per dies aliquot, male morati morbi in hominum genus invaſere: præſertim vero dolores capitis acerbiſſimi. Neſcio quo pacto a dominatu aut auſtri, aut alius cujuſdam ſigni ſerum malignum & indomitum in animantium capitibus generatum fuerat, quod virulentiæ ſuæ argumenta præbebat, quocumque influxiſſet, & ubicumque conſtituiſſet. Si in fauces, & aſperam arteriam influebat, tuſſes violentas, pruritus quoſdam in pectore, & inania tuſſiendi deſideria excitabat: immo Medici, qui popularis morbi ſævitiam conſiderabant, eos affectus ei conſimiles arbitrabantur, quem olim *Coqueluche* vocitabant: ſaltem magna erat affinitas: nullis cedebant remediis tuſſes. Ophthalmiæ ſæviſſimæ, dentium dolores, ardoris ſenſus in capite maximus: dolores lateris, maxime ſiniſtri: nam pro quatuor ægrotis pleuriticis, quibus latus dextrum affligebatur, quindecim aut plures latus ſiniſtrum dolebant: quod qua ratione contingeret, obſervatione quoque dignum exſiſtit: idem obſervavimus aliis annis, ut *lib.* I. *Epidemiorum noſtrorum* ſcriptum eſt. Multis gingivarum inflammationes contigere, & faucium dolores. Denique & tuſſes iſtæ inanes valde laborioſæ, & ophthalmiæ, & laterum dolores populariter graſſabantur, & pauci admodum fuerunt, quibus aut dolor capitis, aut coryza, aut colli & cervicis dolor, aut aliquid ſimile contigerit. Et quod mirum fuit, qui humor per nares excernebatur, licet frigidus ſentiretur, tamen exurebat & exulcerabat partes per quas fluebat, unde dolor intolerabilis. Maximum remedium fuit in phlebotomia, ob inflammationes & pulſatiles dolores, quos talis bilis aut ſerum bilioſum excitavit. Sic idea differebant multi dolores, ab iis doloribus quos aliis temporibus humor bilioſus pariebat. Simile quid obſervavimus contigiſſe, in hoc ipſo libro, quum loquebamur de ſpecie cujuſdam ſiriaſeos, quæ capita multorum affligere viſa eſt. 1.

Filiæ Beaſaldæ, ut & matri, neſcio quis humor inſitus eſt, qui ſymptomata affert incredibilia: aliquando excitatur neſcio quis vapor, aut humor vaporoſus, & flatulentus, & malignus, qui partes, in quas repit, manifeſte tumefacit, cum ſuffocationis metu quodam: manus intumeſcunt adeo manifeſte, & multum, ut caput fere magnitudine referre

Hippocrat. lib. 2. Epid.

videantur. Sectio profuit. Et uſurpari illud poteſt iſto in loco, quod ſcripſit Hippocrates: *Flatuoſitatem ſectio venæ ſolvit.*

Dolores laterum a fluxione irritantur medicamentis.

D. de Boiſſy dolens latus ſatis docuit, quod a medicamentis dolores laterum, præſertim quum fiunt a fluxione, tantum abeſt ut juventur, ut irritentur magis. Contra, qui laterum dolores principia duxerunt a partibus inferioribus, non niſi medicamentis purgantibus, iiſque validis, adjuvantur.

Ridendum porro illud, quod vidimus in uxore D. Benart, nomine Soulefour; quæ non tam reipſa, quam opinione laborabat: ab utero malum eſſe credebat, & uterum ſuperiora appetere: nos in aliam adduximus opinionem: ventrem mollivimus & ſubduximus: belliſſime habuit. Simile quid patiebatur cujuſdam Itali ſcortum & concubina; de qua ante dictum eſt: magno alvi profluvio, quum alioqui crederet id quicquid eſſet, uterinum eſſe, liberata eſt.

Nobilis vir fere eodem modo laborabat, quo D. de Longueire, & Petrus du Four: & quum tuta omnia viderentur, aut rupta, aut aliter affecta inſigni vena, inſignis evacuatio ſanguinis per alvum facta eſt. Duo interiere: tertius ſupereſt. Eorum qui interiere multo ſecuriores res videbantur. Credo id contigiſſe, quoniam ſanguis qui hæmorrhagiam per nares afferre debuiſſet, poſtquam tumultum fecit, & exitum non habuit, vi rupit ſua vaſa. Et ex his hiſtoriis, perſeverante febre licet miti, Non ita ſecuros eſſe oportet, quin ſemper aliquid ſiniſtri pertimeſcamus, ut omni nos calumnia liberemus: multa enim bonos Medicos latent. Id quod Galenus *comm. in lib.* 1. *Prorrhetici* abunde demonſtravit.

Securitas nimia periculi plena in morbis curandis.

Prægnans mulier bilioſa, animo ſatis perturbato ob mariti abſentiam, tuſſi infeſtabatur vehementiori: ſputum cruentum: febris: partui erat proxima. Nos venam aperire verebamur: tamen major nobis metus erat inflammationis futuræ pulmonum, aut pleuritidis: vena ſecta: detractus impurus valde ſanguis: eodem die vitalem peperit: omnia ſecuta ſunt fauſta. Eventus rem probavit.

Quidam pleuriticus non tam allevatus fuit multiplici phlebotomia, quam ſudoris provocatione a natura facta. Et revera graviter ab iis peccatur, qui nil exſpectantes, & naturam fatigantes, ægros multo detracto ſanguine exinaniunt. Id docuit illa mulier in domo viduæ Colot tonſoris, cui alii ſanguinem detraxiſſent, nos alia arte ei ſumus opitulati.

Uxori D. Scaronii memorabile id quod contigit: repente phlyzacia oborta: delirium: oculi ardentes: matris obitum ægre tulerat: proxima erat menſium eruptio: injecto enemate omnia ſunt ſedata.

Calvitium ab intolerabili capitis dolore.

Damiſellæ illius viduæ filius intolerabili capitis dolore vexatus eſt: id fecit parvi mater. Vi doloris & humoris maleficio calvitium contigit.

Nobili viro mirum quid contigit: doluit latus. Chirurgus imperitus tutudit aliam venam ab ea quæ dicta fuit: aperuit cephalicam: inde imbecillitas ſumma ſecuta eſt: dolor auctus eſt. De funere cogitabatur: non terruit nos iſta infirmitas: multa egimus periclitando. Secta alia vena ſemel atque iterum: dolor quievit: deinde recruduit. Credo quod deterior

deterior fiebat detractione ſanguis quod non tam in venis, quam extra venas contineretur. Præter ſpem convaluit. Multa ſane audenda ſunt.

Multis in latere dolor eſt: particula quæ dolet, non videtur eſſe tanti,
ut propterea mittatur ſanguis tam audacter, & ſimus ſolliciti adeo de do- 2.
lore parvam circumſcriptionem habente. An non forte idem judicium haberi poteſt de particula illa thoracis laborante, quod & Hippocrates habuit de eo, cui pars femoris, & pedis pollex dolebat? Id parvi momenti videbatur: tamen inde mors eſt inſecuta. Et Galenus *comm. in hiſt.* de eo, cui pollex pedis dolebat, miratur cur Hippocrates omiſerit phlebotomiam: magna id contemplatione opus habet: nam quum natura ſuis viribus uſa conatur aut materiam, aut virus quoddam a ſe ſe depellere, alias in emunctoriis partium, alias in crure, aut in capite aliquod ſignum edit depulſionis iſtius materiæ: Unde aut epinyctis, aut phlegmone, aut phlogoſis apparet, tamquam morbi prænuntia, niſi tu ipſe alias provideris: & quod in iſtis partibus facit, idem in thorace fieri poteſt: hinc fruſtra ad defluxionem id mali refertur: ſed fit per translationem a parte in partem, velut orgaſmo quodam: & audacter ſanguis mittitur, aut purgatio inſtituitur, quum in bubonibus aut in alia parte apparet ſignum aliquod translationis materiei, non tam forte quantitate, quam qualitate peccantis; ſi poſſis conjicere aliquid ſimile cauſam eſſe doloris lateris, intrepide ea præſtabis quæ diximus. Ac nonnulli Medici hoc parum animadvertentes, de iſto dolore parum ſunt ſolliciti, minime rati particulam eſſe materiei deſectæ, & deciſæ a majore materiei mole: ac interim inopina morte multi præventi, occaſio fuerunt, cur in infamiam & dedecus incurrerint.

Neptis D. Valeton hiſtoria eſt commemorabilis. Splenis corpus incumbere veſicæ deprehenſum eſt, & ſatis contumaciter adhærebat. Olim fœdis coloribus laboraverat, nec non tumorem paſſa fuerat, quem aniculæ vocant *le Carreau*: valde cacochyma erat, carbones illi in deliciis fuerunt: Κακόχρους (*q*) erat. Furtim compreſſa eſt: tumorem tantum ventris eſſe credebant: ſecta in malleolo vena: data medicamenta: uterum ad legitimum pariendi tempus geſtavit: æger fuit partus: ipſo enitendi tempore extincta eſt. Aperto cadavere, repertus ventriculus σφακελώδης (*r*): Lienis locus naturalis erat vacuus: circa regionem veſicæ latebat lien: putabatur a ſuo loco delapſus laxatis ligamentis. Numquid idem Damiſellæ Pagevin contigit? Præceps enim devolutio quam ipſa perſenſit magnam fidem facit. *Hiſtoria.*

Vulgata eſt multorum querela, quod eis alvus nimium adſtricta ſit, nec niſi tertio quartove die dejiciat, aut tardius multo. Multæ ſolent aſſignari tardioris alvi cauſæ. Una vulgaris eſt, & quam oppido pauci animadverterunt, aut ciborum parcitas, aut paſtuum longa intercapedo: intereſt enim multum inter cœnam præcedentis, & prandium ſequentis diei: tempus enim medium eſt horarum ſexdecim, plus, minuſve: quod tempus plus æquo ſatisfacit coctioni, & diſtributioni alimenti: niſi forte quædam corpora objicias, quibus calor naturalis imbecillior non tam facile ſuum *Variæ tardioris alvi cauſæ.*

(*q*) Mali coloris. (*r*) Corruptus.

ſuum facit officium: ſed generalius nos id totum pronuntiamus. Atque dum tantum temporis intereſt, præſertim ſi vitæ ratio ſatis moderata, & calor naturalis ſatis bonus eſt, ſiccantur fæces, calor naturalis augetur deſtitutus aliqua ex parte præſente pabulo, atque ita augetur, ut jam defectu alimenti ſe ſe augens, caloris contra naturam vim induat atque repræſentet: id quod multis argumentis poteſt deprehendi. Melius cum aliis agitur, quibus alvus quotidie, aut bis die ſolvitur: hinc enim multi arcentur ac fugantur morbi. Et qui cibis potuque frequenti utuntur, non ad neceſſitatem, ſed ad voluptatem, iis crebro magis ac profuſius alvus deſcendit: ut videatur magis e re naturæ eſſe, temperantiæ limites parum egrediendo, paullo crebriore potulentorum & eſculentorum uſu alvi libertatem procurare, quam ſtrictiore ac religioſiore victus ratione denſitatem adſtrictionemque alvi cauſari, dolorum juxta ac morborum parentem: nec tam ipſius neceſſitatis legibus obediendum, quin aliquando voluptatibus ipſis inſervias. Quod enim ſummus vir ſcripſit, *Corpora quum purgare volueris, fluida facito*: id non ſolum in ſolennibus purgationibus tenendum ſanciendumque eſt, verum in quotidianis, & a natura inſtitutis excrementorum evacuationibus. E cerebro mucus pleriſque non exit quotidie mane, niſi aut præſumpto cibo aut potu, aut aëre præhumectante, aut narium affuſione aquæ humectatione. Pituita non facile extunditur, priuſquam arteriam re aliqua liquida præhumectaris: unde plebeii, & proletarii homines, quibus non tam curæ eſt, quomodo vitam in poſterum ſuſtentent, in dieſque vivant, quam ut quotidie mane lagenam, aut ſuum poculum vitreum vino impleant, in diemque vivant, vini albi aut alterius dragmis aliquot ebibitis, (verbum enim eorum πολιτικόν eſt) multam pituitam e pectore extuſſiunt adeo facile, ut id eis ſit magnum ad fugandos morbos remedium: ita enim ſe facile putant adverſus omnia incommoda aëris θωρηκτεύεσθαι (*s*). Quod quum ita ſit, quemadmodum in procuranda quarumdam partium exoneratione aliquid ſumi debet, quod fluidam lubricamque partem reddat: ita ut alvus aut quotidie, aut non ita tarde dejiciat, cibo frequentiore corpus, atque adeo alvus ipſa proluenda eſt atque humectanda: aut deſinant laſſas Medicorum aures ita crebris querelis infeſtare.

Fluida corpora reddenda tum pharmacis, tum alimentis, & victu quotidiano.

Cur proletarii, & plebeii homines ſalubrius vivant, quam ii qui exactam vitæ legem ſervant, & intra temperantiæ limites conſiſtunt.

Hiſtoria.

Notanda hiſtoria, quam D. Mareſcotius narravit. Cuidam pugio pectori adactus fuerat: ante tempus, nulla aut exigua facta per os & vulnus excretione, cicatrix inducta eſt: dies aliquot viſus eſt reſtitutus: Febris: difficultas tuſſiendi, & ſpirandi: potius de funere, quam de remediis quæritur. Inito conſilio, & iis quæ præceſſerant expenſis, tandem inter quintam & ſextam coſtam plaga facta eſt, pus eductum plurimum: convaluit.

Notandum quod contigit uxori D. Guillon quæſtoris Regii: illi dolor obortus eſt in mamma ſiniſtra ab aliqua ſuppreſſione lactis, ut conjicere eſt: tumor erat: diſparuit: ſaltem nil foris eminebat: non deſiit dolere ea pars, quamvis nil foret conſpicuum: macreſcebat in dies: nil proficiebat:

(*s*) Armari, muniri.

proficiebat : languebat : palpitatio cordis inſignis : unde ea oriretur, dubitabant. A liene repetebant illam. Accerſitus D. Duretus mali originem altius repetit, & rimatur : omnis palpitationis cordiacæ cauſam aut in oppreſſione, aut in excuſſione ponit. Illa eſt quum malum in corde ipſo eſt, aut circum cor : ut quum nimia aqua inter pericardium crevit, aut cordi pericardium adhæreſcit. Hæc excuſſio quum aliunde eſt, aliqua erant argumenta mali non naſcentis & orientis a liene : ſequebatur ergo ut in thorace & corde cauſa mali foret : tandem collectum eſt, parte interiore abſceſſum latere, qui niſi aperiretur, mortem repentinam eſſe accerſiturus : contra multorum opinionem ea parte ſepticum admovetur : actis aliqua ex parte cuniculis pus manavit multum : miraculo convaluit. Initio hujus libri conſimilis eſt hiſtoria de puella, cui erat ſimilis pulſatio in mamma ſiniſtra. *Palpitationis cardiacæ cauſæ.*

In vomitionibus ſiſtendis aut ſinendis multum a pleriſque laboratur : videtur enim eodem modo conari natura in evacuatione materiei, regionem ventriculi occupantis, quo & in ventre inferiore evacuando, aut in cerebro repurgando. Et quoniam moleſtus eſt vomitus, inclamatur poſt Medicos, ut omni arte ſiſtant vomitum : at non niſi vitæ diſpendio de vomitum compeſcente remedio decernitur. Ut enim alvum liquidam, & diarrhœam ſiſtere ſæpe extiale eſt, ita quoque & vomitum : & prudenter Medici faciunt, qui vomitum vomitu, ſecundum Hippocratem, curant. *Ut in diarrhœa, ita in vomitionibus ſiſtendis aut ſinendis, magna cautio adhibenda.*

Domina Brizart vidua ſatis docuit, quod dolores lateris, præſertim quum fere ad claviculam pertinent, potius egent anacatharſi, quam phlebotomia. Idem in Domino Sangermano, & in filia illuſtris Dominæ de Sancto Amando obſervatum eſt.

Abbatis D. de Savigny prompta ſolutio doloris nephritici detracto ſanguine, pulſu pleno & magno, declaravit quod ad compeſcendum motum humorum, ad renes laborantes ſe ſe inclinantium, nil prius ſit phlebotomia, quamquam affectus ipſe, quatenus talis eſt, hoc remedium non expoſcit. Sed Galenus *in lib. de renum affectionibus*, hoc remedium valde commendat. *Phlebotomia dolori nephritico confert.*

Uxor Adriani Vallæi, tota febriculoſa, quum peperiſſet ægre, in morbum incidit valde gravem : magna & aquarum & ſanguinis fuit effuſio. Clinica mulier, alimenti copia volens iſtam evacuationem compenſare, febrem auxit, cruditates attulit, hincque ſpeciem aliquam corruptionis : octavo die quum alvus ſatis liquida foret, datus eſt bolus ex conſerva roſarum cum rhabarbaro : hoc medicamento, humor bilioſus, concavo hepatis concluſus dum motus eſt, tantum incendium, tantus calor apparuit, ut illa pæne conflagrare videretur : hinc aucta in dies febris, multa ſymptomata terrifica apparuerunt : tandem poſt phlebotomiam unam atque alteram, & purgationes ſatis frequentes, reſtituta eſt. Docuit nos hiſtoria hæc, intempeſtivam cibationem longorum morborum parentem eſſe. *Cibatio intempeſtiva morborum magnorum parens.*

Quibus corpora compacta ſunt, firma & ſolida, iis dolores lateris ſunt curatu difficiliores, & velint, nolint Medici, venæ ſectio repetita non con- *Corpora firma, ſolida,*

compacta venæ ſectionem non tolerant. fert : obſtructio enim & ſpiraculorum cutis conſtipatio impedit, quo minus exhalet corpus : præterea aëri frigido corpora ſua exponunt, nec lecto ſe continere volunt. Id in multis ægrotantibus obſervavi.

Reliquiæ febris quartanæ. Joanni Montpellier, Apparitori Regio, puſtulæ quæ φλυζάκια (*t*) dici poſſunt, certis temporibus : hæc erumpere cœperunt ab eo tempore, quo febre quartana laboravit. Admirabiles ſunt reliquiæ febrium quartanarum.

Nobilis vidua D. de Granville, per ſex pæne annos poſtquam febre quartana liberata eſt, eo ipſo menſe & tempore quo in iſtam febrem quartanam incidit, præludia quædam, & προφαινόμενα (*u*) ipſius febris ſigna perſentit, ac ſi in eam denuo eſſet caſura. Et admirabilis mos fuit iſtius febris quartanæ. Paucæ admodum, aut nullæ ſimiles umquam obſervatæ ſunt. De ea muliere *primo libro.*

Apud viduam Colot tonſoris uxor cujuſdam Latomi valde ſucculenta in febrem incidit : hæc de genere continuarum : neglecta eſt ad dies octo : peſſime cum ea actum eſt. Nono die puncticulæ & maculæ, culicum morſibus ſimiles : comatoſa affectio : incontinentia urinæ. Quærebamus an præſente iſto comate agendum eſſet aliquid. Tremula, & in potibus ſubſtrepens, interiit. Prætermiſſa primis diebus occaſio hujus calamitatis forte cauſa fuit.

Hiſtoria. Uxori Claudii du Four mirum quod contigit. Narrat tibiæ ſuæ, quum devolveretur genibus flexis, aciculam forte infixam : dolor parum quievit : deinde recruduit de nocte : ſæviſſimus fuit : multos menſes duravit. Tandem ſignis collectum eſt os affectum eſſe : ita erat. Pyroticum adhibitum, & emplaſtrum de ranis : melius habuit : nondum oſſis particulæ abſceſſerunt. Id fuit tale, quale a lue venerea fuiſſet.

Juxta domum Adriani Vallæi mulier pleuritica præter opinionem interiit. Ceſſavit dolor lateris aliqua ex parte : delira facta eſt : interiit : ſputa erant bilioſa, & corpus erat valde ſolidum, & ſanum videbatur. Et in ea ægra verum fuit, quod *Hippocrates in Prorrhetico* ſcripſit, *Lateris dolor ex ſputis bilioſis, ſi repente abſque ratione evanuerit, in furorem aguntur*, *part.* 5. *ſect.* 4. *lib.* 1. *Prorrh.* Mira eſt vis humoris morbos committentis : licet enim multus humor crudus congeſtus ſit, hic tamen morbum non facit, ſed neſcio quæ vis maligna, & virus quoddam : declarat ſubita mutatio, & tranſitus morbi in alium. Item (quod notandum eſt) videmus morbos quoſdam, vehementiſſimos & lethales creditos, quodam die critico, facto abſceſſu etiam parvo, aut dolore in crure oborto, aut in ſimili parte mitiores reddi : quaſi natura mirum in modum ſit recreata excuſſa particula humoris maligni in partem aliquam. Id quod hiſtoria Joannis Duteil docuit.

Humorum cacoethia lethales morbos parit.

Iſta vidua Joannis Brizart dolebat circa primum intercoſtale : pleuritin eſſe putabant : metu majoris inflammationis ſanguis detractus. Alii ſæpius detraxiſ-

(*t*) Papulæ, puſtulæ in modum bullæ erumpentes.

(*u*) Ante apparentia, Prophænomena.

detraxiſſent nos obſtinate a phlebotomia abſtinuimus : incubuimus in ἀνακάθαρσιν (*x*) : convaluit. Temere in doloribus ad coſtas ſanguinem detrahere non oportet. Idem contigerat filiæ Dominæ de Sancto Amando : Idem Sangermano.

Quid quod videmus eos quibus pulſus validus eſt, magis ſæpe obnoxios morbis ; alios quibus pulſus languidiuſculus, diutius ſæpe vivere? An quia major reſiſtentia in iis, quibus pulſus validior eſt? An quia pulſus iſte aliquando fallax eſt? Nam plerisque ob motus animi præcipites, & ſatagendi ſtudium, in ſpiritibus habent conceptam veluti phlogoſin, propterea cæteris ſunt magis febriculoſi? An quia ſuis viribus ſiſi plus edunt, & majora in ſanitatem peccata committunt? An quia facile eſt decipi in pulſus vel firmitate, vel infirmitate? An quia in iis quos infirmos judicamus, pars aliqua eſt princeps, ut pote cor, quæ firma ſit & compacta; unde pulſus non ita ſe ſe oſtentat? Vel potius dicemus, in iis quibus vires ſunt imbecillæ, non ita validos eſſe motus, & humorum, & naturæ. Motus autem vis mutationum magnarum cauſa eſt, & ſubitarum translationum de parte in partem : niſi forte dicamus, non eſſe æſtimandas vires ex mole. Contra quibus pulſus debiles, & vires ſunt infirmæ, ii minus ſunt de ſanitate ſua tuti, & minus in commoda valetudinis peccant, unde vulgare iſtud : *Un pot ſêlé dure plus qu'un neuf.*

Quid? Non abs re fortaſſis αἱματεχύται (*y*) illi, qui audacter ſanguinem detrahunt, objiciunt illud de nutricibus, quibus pueri plus quam uncias ſex aut octo, plus minuſve lactis exugunt : & tamen lac excrementum benignum eſt, ſpiritu plenum eſt ; cur non vires tanta lactis ſuctione diſſipantur, quemadmodum frequenti ſanguinis detractione? Verum longe diſpar ratio lactis & ſanguinis : nam lactis materia ducitur quidem ad mammas, & ab iis attrahitur : at ſanguis, aliarum partium futurus alimentum, attrahi tantum videtur : ut mirum non ſit, ſi multa copia eliciatur lac nullo nutricis incommodo : ſanguis vero non ita magna ducatur copia. Accedit quod paullatim lac ſugitur. *Evacuationis lactis & ſanguinis differentia.*

Mirum quomodo gibboſus iſte æger a febre continua, & dolore lateris evaſerit : ſexies detractus ſanguis : incredibilis excretio materiei, & pituitæ putris qua offerti erant pulmones : ſudores diaphoretici. Præter ſpem convaluit. Hinc patet, quod audacter ſanguinem detrahere, & anacatharſin procurare confert.

Uxori D. de Brezé dolor inſignis pone aures : parotis minatur. Quæritur an in hoc caſu ſæpius ſanguinem detrahere bonum? Nam impedire ne ad ſuppuratum tendat, bonum eſt : repellere nocet. Si vena ſecatur, & aliquid eſt egreſſum e vaſis, & aliquid paratum eſt adhuc in partem fluere, retardamus ſuppuratum, refrigeratur, & crudeſcit materia : ſic occaſio majorum poſthac dolorum datur. Contra, ſi primo quoque tempore procuratur ſuppuratum (niſi forte malum ſit adeo leve, ut nec hinc, nec illinc periculum impendeat) non ita multo ſanguine detracto, curatio eſt & facilior, & brevior. *Venæ ſectio ſuppuratum retardat.*

Y 2 Idem

(*x*) Purgationem ſurſum per ſputa.

(*y*) Sanguinis effuſores.

Idem D. Thierſault contigit: nam in femore obortus tumor forte ſuppurari prohibitus eſt purgatione, &c phlebotomia. Et incredibile quantum negotii id attulerit.

Catharina Tiennette laxato cerebro, & viribus omnibus in ſumma cacochymia intra viginti horas a ſpecie quadam anginæ oppreſſa interiit. Malum neglexerat, nec tanti arbitrata eſt.

Iſte honeſtus vir ad Divi Pauli ædem, quum primis diebus diligenter curatus eſſet (id eſt legitima remedia adhibita erant) dolore ad latus ſiniſtrum oborto, & ſanguine plane puro detracto, fere ſalutem pollicebamur: ſed corpus cacochymia, & febris exigua allevatio, etiam tantum ſanguinis detracto, ſpem noſtram fefellit; ſeptimo die rudimenta erant coctionis: nono ſudor manavit: ac febris nihilo minor quoad illam, ad manum minor videbatur: ſudor aut potius mador toto corpore manavit uſque ad decimum ſeptimum, quod mirum fuit. Urinæ boni quidem coloris, ſed nil ſubſidens, & ne in medio quidem apparens habebat: Idem contigerat mercatori Antiſſiodorenſi, de quo *in primo tomo Conſiliorum noſtrorum*: nam ſudor iſte διαφορητικός (z) per totum tempus ſex aut ſeptem dierum nullo profectu manavit. Interiit. Circa iſtum ægrum duo notare oportet. Prius eſt, quod olim lue venerea laboraverat. Alterum eſt, de detractione ſanguinis: An æquum eſt audacter ſanguinem demere, quia putris apparet? nam perturbatio id facit: & quamdiu manet perturbatio, tamdiu manet & malus iſte ſanguinis color. Itaque errant forte, qui inde occaſionem ſæpius detrahendi captant. Confuſio enim & perturbatio in febribus ſanguinem malum repræſentat, unde ſudoris eruptione defæcatur ſanguis, & ſublata iſta perturbatione purus, ſi detrahatur, apparet: in quo plerique aberrare videntur; dum falſa opinione impuritatis ſanguinis, largius detrahitur, ſpirituum fit diſſipatio, natura ab inſtituto revocatur, & ſecretricis facultatis vires effœminantur: nam etiam impurus ſanguis ſpiritu vivifico abundat. Quid ſi etiam partes eo nutriantur? Unde videmus multis etiam & ſanis ſemper impurum ſanguinem detrahi, & tamen vivunt ſani: niſi quod in morbos celerius incidunt. Immo quum aliquando animi gratia, & metu alicujus morbi, ſi ſanguinem detrahi voluerunt, is etiamnum vitioſus eſt, & tamen ſani vivunt; nomine ſanitatis largius ſumto. Quod ad alterum attinet, quicumque lue venerea laboraverunt, iis conſultius facienda medicina, & alexiteria nonnumquam ſunt uſurpanda, quia reſidet ſemper aliquid veteris fermenti: immo etiam levia vulnera & ulcera ſunt ægre curabilia.

Quid quod in morbis quibuſdam, vel etiam quum non eſt commemorabilis morbus, vomitiones ſunt frequentes, præſertim ſi quid eſtur aut bibitur, alioqui non vomitur? Id experta eſt lepida quædam Monialis, & innumeri alii. Id declarat irritationem oris ventriculi: Hæc autem & a quantitate, & a qualitate humoris eſt.

Uxor D. Vandolii quum falſum germen (ut vocatur vulgo) excuſſiſſet, ſecuta

(z) Diaphoreticus, inviſibilem perſpirationem ex vaſis cutaneis minimis augens.

ſecuta eſt ſanguinis immodica evacuatio, ut fieri ſolet, & ut annotavimus *primo libro noſtrarum Ephemeridon.* Et, quod mirum magis, expurgata eſt quædam colluvies materiei albicantis, adeo tetri graviſque odoris, ut ei etiam valde faſtidioſa, & moleſta eſſet. Quid hoc eſt? Idem in uxore D. Courtillier poſt aborſum vidimus. An illud eſt, quod Hippocrates *in Prorrhetico* τὰ λευκὰ (*a*) vocat?

Fontanus tumore inflammatorio teſtis dextri laboravit: per penem paullo ante excreta fuerat quædam materia aut πυοειδὴς, aut γονοειδὴς (*b*): gonorrhœam metuebamus: a renibus id fuit, & curatus eſt.

In primo tomo Conſiliorum noſtrorum annotavimus ex Hippocrate, turpem triſtemque calamitatem eſſe, ſi eo ipſo die, quo datum eſt medicamentum, aut vena ſecta, æger intereat; itaque prudenter agendum eſt, ne commiſſi erroris culpa nos artemque noſtram dedecoret.

ANNOTATIONES.

1. OMnes quæ tum vagabantur deſtillationes, febrem habebant comitem, eamque non mediocrem. Tuſſis quæ tum infeſtabat, erat ejuſmodi, ut conatus eſſet ſummus, & nil extuſſiretur, ſed vomitus excitaretur, ſubverſo nimirum ventriculo; aut ſtillicidia ſanguinis, vim paſſis cerebri venis, orirentur. Ceſſaverunt aliquot dies iſtæ moleſtiæ, ſed circum menſem Julium & Auguſtum acerbiores repetunt, & potius pueros adoriuntur. Quid hoc rei?

2. Non eſt dubium, quin pars thoracis recipiens partem materiei orgaſmo incitatæ inflammetur eodem modo, quo partes aliæ: unde pluritis ea inflammatio proprie dicitur: & ea tranſlatio majoris quantitatis humorum ſignum eſt. Unde quibus eſt infra modum detractus ſanguis iſto præſente dolore, ii aut vi morbi perierunt, aut diutius ægrotaverunt: nam & pars magis affligitur, & ſuppurati metus eſt. Id quod experientia patet.

CONSTITUTIO ÆSTIVA

Anni Domini 1578.

JAm ante de æſtatis initio dictum eſt: ſub finem æſtatis iidem fere morbi qui & antea viguerunt. Æſtas flagrans & æſtuoſa fuit. Pueros quadrimeſtres, decimeſtres, & paullo adultiores febres adortæ ſunt, quæ innumeros ſuſtulerunt: maxime iſta ſolennis tuſſis, quæ *Quinta* ſeu *Quintana* vulgo dicitur, de qua ante dictum eſt. Hujus gravia ſunt ſymptomata: Pulmo ita irritatur, ut omni contentione nitens excutere id quod moleſtum eſt, nec admittat ſpiritum, nec viciſſim facile reddat:

(*a*) Alba. (*b*) Puriformis, aut Seminiformis.

intumeſcere videtur, & quaſi ſtrangulabundus æger mediis faucibus hæ-
In ſequentibus probabiles iſtius vocis etymologias adduximus.
rentes ſpiritus habet. Cur *Quinta* vulgo dicatur, dubio non caret. Qui-
dam verbum fictitium eſſe putant per ὀνοματοποιΐαν (*c*), ab eo ſono &
ſtrepitu, quem edunt ita tuſſientes: alii non inde repetunt, ſed vocari
Latine tuſſim *Quintanam* putant quod certis horis repetat: id quod ex-
perientia verum probat: nam vacant iſta tuſſiendi moleſtia aliquando ho-
rarum quatuor aut quinque ſpatio, deinde repetit iſte tuſſiendi παροξυσ-
μὸς (*d*), aliquando tam moleſtus, ut ſanguis & per nares, & per os
vi excernatur: ſæpiſſime ſubverſio ventriculi contingit. Nondum quem-
que auctorem legi, qui de ea tuſſi verba faceret.

Ac dubitant an a capite, an a corpore ipſius pulmonis, an aliunde
ſerum, aut ichor, aut ὀῤῥὸς (*e*), aut ferina deſtillatio manare ſoleat.
Videtur eſſe a pulmone ipſo: nam pleroſque vidimus ita tuſſientes, qui-
bus poſt inanem conatum ſemiputris materia incredibili quantitate excreta
eſt: ut veriſimile ſit, eam materiam reſidem, & ibi collectam iſtius
tuſſis cauſam eſſe. Aliis videtur eſſe a capite ipſo, veluti liquefacto per
Ad particul. 12. ſect. 1. lib. 1. Epid.
quamdam διάχυσιν (*f*), ut loquitur Hippocrates. Quid ſi aliunde? Nam
commemorabiles duo ſunt loci apud Galenum & Hippocratem, ex qui-
bus elici poſſit demonſtratio horum: Galenus *in Epid.* ſiccæ tuſſis cauſas
aſſignans, ſtatuit primam cauſam eſſe exaſperationem gutturis, & fau-
cium: ſecundam, intemperiem inſtrumentorum reſpirationi ſervientium:
tertiam, craſſitiem humoris: quartam, humoris tenuitatem. Deinde de
Cauſa præcipua tuſſis ſiccæ & furibundæ. Sect. 3. 6. Epid.
humore tenui ita ſcripſit: *Humor autem tenuis per guttur, & aſperam ar-
teriam delabens in pulmonem,* φθάνει χεῖσθαι (*g*), id eſt, antevertit fun-
di, ac dividi, vel *ante effunditur ac diſpergitur* (nam Interpres elegan-
tem vocem φθάνει negligenter omiſit) *quam a ſpiritu per tuſſim concitato
excludatur.* Quod Thaſiis contigit, utpote capite repleto ab auſtrino ſta-
tu, & ſic deſtillationem tranſmittente omnibus thoracis regionibus. Et
1. *ad part.* 17. *ejuſdem lib.* ſcripſit: *Quæ deſtillationes capitis primum homines
raucos ac tuſſiculoſos reddunt, nec tandem conſiſtunt, hæ alteram tabis dif-
ferentiam afferre ſolent: Duæ enim ſunt ejus differentiæ: una eſt ex fluxio-
nibus a capite; altera ex affectibus ipſius pulmonis, maxime poſt expuitio-
nem ſanguinis, potiſſimum vaſe rupto: Sæpenumero vero fluxione impleto
pulmone alia de cauſa ex partibus aliis, non ex capite:* Quaſi vero aliun-
2. de ſit ῥεῦμα (*h*), quam a capite. Locus, meo judicio, male Latinus
factus eſt, πολλάκις δὲ, καὶ ῥευματισθέντος τοῦ πνεύμονος διά τινα ἄλλην αἰτίαν
ἐκ μορίων ἑτέρων, οὐκ ἐκ τῶν ἐκ τῆς κεφαλῆς (*i*). Ego puto ῥευματίζεσθαι (*k*)
poſſe explicari, non deſtillatione affici, ſed irrigari & repleri per quem-
dam

(*c*) Onomatopœiam, Nominis fictionem.

(*d*) Paroxyſmus.

(*e*) Serum.

(*f*) Effuſionem.

(*g*) Antevertit fundi; *ſic enim interpretamur, antigrapha enim, ex Euſtathio, non debent pati violentiam.*

(*h*) Rheuma.

(*i*) Multoties vero pulmone rheumatizante, propter aliam cauſam ex aliis partibus, non à capite, neque à partibus ad ipſum caput ſpectantibus.

(*k*) Rheumatizare.

dam modum raptus a partibus internis, & per quamdam ἀπότηξιν (*l*), id eſt, colliquationem partium vicinarum ipſi pulmoni, vel etiam proprii ejus excrementi, quod fundi poteſt ac liquari. His conformiter idem Hippocrates ſcripſit: *Eryſipelas in pulmone fit, quum ſit nimium reſiccatus ab ardore, a febribus, labore ac intemperie: nam tunc plurimum ſanguinis ad ſe trahit, maxime ex magnis venis: hæ enim ipſi ſunt vicinæ, & ipſi incumbunt; trahit enim tenuiſſimum ac debiliſſimum. Quum traxit, febris ex eo fit acuta, tuſſis ſicca, repletio in pectore, dolor acutus in anterioribus & poſterioribus partibus, maxime circum ſpinam, nimirum magnis venis calefactis. Vomunt aliquando ſubcruentum, aliquando ſublividum. Vomunt pituitam & bilem, & animo linquuntur.* Quo loco explicat etiam naturam ipſius tuſſis moleſtiſſimæ, quæ *Quinta* appellatur. Et tuſſis ſiccæ occaſio non a capite eſt, ut pleriſque videtur; ſed aliquando a pulmone ipſo, aliquando a ſubjectis partibus. Quod ſit a pulmone ipſo, declarat ingens copia pituitæ putris, & ſemipurulentæ quæ extuſſitur: nam ſi eſſet ſola ferina deſtillatio cauſa illius tuſſis permoleſtæ, quæ vulgo *Quinta* dicitur, non ea copia incredibilis materiei excluderetur: quam- 3.
quam non nego a capite aliquid defluere quod irritet. Quid enim impedit, quominus eo modo ſe habeat materia in pulmone collecta, quo & ea materies quæ in ventre eſt? At quæ eſt in ventre, prout movetur aliquando, ita tormina & punctiones alvi excitat, dyſenteriam, diarrhœam, exulcerationes leves: ita quoque in pulmone irritat, pungit dum movetur, & tuſſiculoſos homines reddit, tuſſes veras excitat, & inane tuſſiendi deſiderium: quapropter errant qui ad caput tuſſis occaſionem referunt. Vel potius ad id referetur, quod quum dormienti deſtillatio in pulmonem facta eſt, moram aliquam trahens acrimoniam majorem acquiſivit: deinde eo modo quo excitatur in cerebro ſternutamentum, materia iſta in pulmone tumultuatur, movetur ac agitatur, unde facultas partis irritata, tuſſim iſtam promovet. Cæterum quod irritetur ῥευματισμὸς aliquis in pulmonem aliunde quam a capite, declarat ingens copia materiei, quæ excernitur in ſuppurato a caſu: vix enim credat aliquis, quanta illius materiei copia evacuetur, quam non eſt credibile a capite manare, & tam cito ἐκπυηθῆναι (*m*), ſed aliis e partibus ad thoracicas partes affluit. Porro incredibile dictu, quales & quantæ fuerint febres, quæ adorſæ ſint eos, quos illa tuſſis vulgo dicta *Quinta* divexarit: graves, vehementes, inordinatæ & anxioſæ fuerunt: & licet alvus fluat, vix mitigantur, immo ad quamdam maciem & tabem ægros ducunt. Mirumque eſt, quod pueris multis qui ferinis iſtis deſtillationibus ſunt conflictati, ab iſtis intereundum fuit, & iis excluſus eſt paulo ante mortem, aut poſt humor viſu terribilis, ac ſi abſceſſus in cerebro fuiſſet. Alii interiere cum ſumma difficultate ſpirandi, eaque terribili & immedicabili. Quæret quis, an pulmonis venæ poſſunt eſſe focus, & conceptaculum febrium iſtarum continuarum eſſentialium? Poſſunt eſſe, ſi credere

Lib. 1. de morbis.

Hipp. videtur explicare naturam ipſius tuſſis, quæ Quinta appellatur.

(*l*) Colliquationem. (*m*) Suppurari.

Comm. ad part. 73. ſectionis 2. lib. 1. Initio lib. 2.

Calidæ deſtillationes extenuationem corpori afferunt.

Galen. com. ad part. 28. ſect. 1. lib. 1. Epid.

credere eſt Galeno, *comm. in librum Epid. primum.* Porro unum annotandum, quod obſervavimus in ejuſmodi morbis, id eſt, & febre aſſidua, & tuſſi moleſta, quæ *Quinta* vocatur: corpus intumeſcit, deinde valde extenuatur. Quod autem corpus intumeſcat, & coloratius reddatur in liquationibus iſtis, & fuſionibus pituitæ, docet Hippocrates *lib. de morbis*, & cur id fiat, docet. Item quod extenuatio poſtea contingat, idem Galenus docet *in Epidemiis*, dum explicat, cur Thaſii tuſſientes & catarrho acri, ferino & maligno ad extremam extenuationem adducerentur: locus eſt valde notandus, & diligenter legendus. Quamquam tumor & elevatio ſeu inſufflatio cutis poteſt antecedere extenuationem; quia extenuationem & contractionem cutis, laxitas ipſius præcedit Hippocrati.

Sectio in Empyicis loco & tempore eſt periclitanda.

Iſte ſervus D. de Villemor, Regii in camera computorum magiſtri, commemorabilem ſui hiſtoriam reliquit. Ex curru decidit, læſus eſt thorace, præſertim dextra in parte: dolores remediis non ceſſerunt: cogitabant de ſectione inter quintam & ſextam coſtam: diviſæ ſunt ſententiæ: tandem vicit pars minor & periclitandi occaſionem captant ex deſperatis pene rebus. Applicatum cauterium: fluxit per dies plus minus viginti aut viginti quinque materia ſanioſa fere ad pintas quindecim, ut retulerunt Chirurgi: Convaluit.

Exempla de ferina deſtillatione, de qua paullo ante.

Filiola D. Richer, & D. Roſe, & Joannes Connart febre continua prehenſi ſunt cum tuſſi (quam *Quintam* vocant:) comites fuere & tuſſis, & febris ad tabem uſque: incredibilia fuerunt ſymptomata: colliquatio pæne illos contingit, juxta id quod dictum eſt ante, nempe deſtillationes calidas & acres extenuationem corpori afferre: præter ſpem convaluerunt.

Incertum remedium certæ deſperationi præferendum.

Iſte Latomus in vico de la Mortellerie conqueſtus eſt de dolore ad nothas coſtas, qua parte hepatis gibbum contingit: dicebat ſe ea parte vim aliquam paſſum eſſe, ut contingit iſtis Latomis, dum graves lapides ſublevant, aut loco dimovent: nec tamen certus erat de læſionis & offenſionis modo. Hinc cacochymus factus eſt: nobis iſta cacochymia impoſuit. Duodecies purgatus ſenna: numquam vidi medicamentum melius voto reſpondere. Secta vena quinquies: allevatio aliqua. Tamen deſignabat locum jam prædictum: ego ſuadebam ut apertio fieret, quod tumor foras prominebat: aliis viſum non eſt: tandem vi naturæ ruptus abſceſſus ſuperiora petivit: quinque pelves intra triginta dies materia purulenta implevit: fœtens erat humor: ſyncopæ graves: incredibilia ſunt quæ contigerunt: tandem ſolum vertit, & penates patrios viſere voluit: illic tabefactus obiit.

Credendum ſæpe eſt ægrotis ipſis de facilitate, aut difficultate in remediis uſurpandis.

Iſte melancholicus D. Myronii amicus, dum de phlebotomia ageretur, narravit ſe in ſummam virium imbecillitatem incidiſſe a phlebotomia, uno ante anno facta, & vix refici potuiſſe: nos aliquantum id movit: & quum videremus neceſſario venam aperiendam, aperuimus: religioſe ſanguinem detrahebamus: nondum pleno ſecundo vaſculo cœpit aliquantum convelli, & videbatur moriturus. Quum ægri narrant ſe bene aut male habere ex phlebotomiis, non eſt omnino fides deroganda. Teſtis Mareſchalla Dubez.

Uxori Ludovici Michel dolor implacabilis circa collum, & in occipite: etiam

Applicatio cauterii capiti utilis.

etiam minimo digitorum appreſſu, dolor ſæviebat. Secta arteria temporalis, & vena puppis: applicatum parti dolenti cauterium: melius multo habuit.

Effuſiones ſanguinis in mulieribus, falſæ impregnationis ſæpe ſigna ſunt.

Nobilis mulier Dodyer fluxu ſanguinis laborabat: deliquia animi aderant. Medicus imprudens a vacuatione eſſe putabat: at falſa erat imprægnatio. Quoties repente mulieribus effuſiones ſanguinis adſunt, ſuſpicari oportet de falſo conceptu, quem natura abhorret. Id Domina Guerard docuit, de qua ante *lib.* 1. & ſexcentæ aliæ, in quibus fruſtra laboratum eſt in ſiſtendo ſanguine. Donec enim id quod contra naturam continetur natura emoliatur ipſa, non is ſiſtitur ſanguis: & grumi multi ſanguinis excernuntur. Annotavit autem Hippocrates, melius eſſe grumoſum ſanguinem effundi, quam omnino liquidum ac diſſolutum. Iſta ægra, de qua hic agitur, tametſi ſanguinem ſupprimentia data eſſent, tamen non habuit melius, donec excuſſa fuiſſet res in utero contenta. Id quod notandum, quia hic errari ſolet.

Lib. de genit. aut natura pueri.

Minime tutus pilularum ex Mercurio uſus.

Mulier quædam pilulis ex mercurio uſa fuerat ad reliquias luis propulſandas: hinc ptyaliſmus, & tantus toto corpore ardor, ut metu mortis ob intemperiem, ad ſumme refrigerantia & humectantia concurſum fuerit: inde cruſta univerſo corpori inducta eſt, quæ ipſa integra, magna omnium admiratione, ablata eſt: tergora veluti boum impoſita eſſe videbantur: adeo parum uſus tutus pilularum de argento vivo, quas tamen ab omni vetuſtate acceptas ferunt.

Hernia gentilitia.

Procuratoris Domini Tolerom familia habet aliquid συγγενὲς (*n*). Sexdecim liberos ex uxore ſuſcepit; omnibus fere, aut majori parti hernia fuit familiaris recens natis: ad quintum aut ſeptimum annum durat ea infirmitas: Exacto anno ſeptimo nil amplius tale apparet. An quia relaxatio peritonæi ipſa per ſe ſanatur? Sic quum matres queruntur de herniis puerorum, non eſt cur tantopere in hoc curando laboremus: natura enim eſt Medicus.

Venarum varicoſarum apertio tuta.
Cap.12.lib.6. de morb. & ſympt.

Uxor I. de Boudenier, & D. du Meſnil memorabile quid præſtiterunt. Illi in venis varicoſis ſanguis eſt collectus, fuſæ pici ſimilis: & quum dolores eſſent, conſilio quorumdam detractus eſt, magna copia, ſanguis atramento ſimilis: ac poſtea illi optime ceſſit. Alteri audio ſanguinem nigrum ita concreviſſe in jugularibus venis, ut carbones illic impacti crederentur. Ubi venæ varicoſæ turgent, evacuatio iſta particularis proficit plurimum.

Lapidoſa diarrhœa.

D. de Claigny Canonicus Pariſienſis velut leucophlegmaticus erat: lapidoſus mortuus eſt. An lapidoſi ita fieri poſſunt? Ita. Nam Fernelius annotavit ſuppreſſionem & regurgitationem cujuſdam materiei purulentæ a renibus ad venoſum genus, id genus ſymptomatis inducere potuiſſe.

Uxor D. Godet interiit longo morbo. Mirum fuit, quod illi contigit. In ventre & abdomine apparebant durities tamquam gongronæ, magnitudine caſtaneam & duritia referentes. Unde id ortum habuerit, igno-

(*n*) Cognatum.

ignorabant. Id dicebant ſimilitudinem referre ejus rei, quæ in lecti apparatu dicitur, *un lodier*.

Uxori D. de la Trouſſe in ipſis excrementis alvi lapilli ſunt deprehenſi. Quærebant an a cyſti fellis veniſſent, an in ipſis inteſtinis concreviſſent, & quomodo. D. Fernelius multa his ſimilia ſe obſervaviſſe fatetur.

D. Bordier, qui annos duos pæne integros alvinis ſymptomatis diſcruciatus eſt, & doloribus ad regionem ventriculi incredibilibus, mortuus eſt tandem. Quum alvus diu ante fluxiſſet, dolores iſti ceſſaverant, qui declarabant & collectionem tetri humoris, & perennem generationem. Venenum propinatum eſſe putabant. Aperto cadavere, inventum eſt hepar plane albicans, & ſemiputre: cartilago xiphoides induruerat valde, & inferiore ſui parte eminebat: unde credibile aliquid contuliſſe ad iſtum excitandum dolorem. Maxime dolores erant nocturni: nullis remediis allevatus eſt. Pridie quam moreretur, per os excrevit atrabilarium ſanguinem. Hic veritas *Aphoriſm.* 23. *lib.* 4. deprehenſa eſt. *Quibus ex morbis acutis aut diuturnis, vel ex vulneribus ſive quovis alio modo extenuatis atra bilis, ſive uti ſanguis niger infra exierit, poſtridie moriuntur.*

Quinta tuſſis. Filius D. Conart populari illa tuſſi, quæ *Quinta* vocatur, laborabat: febris continua: incredibilis pituitæ putris copia e pulmone tuſſi educta eſt. Mirum non eſt, ſi vi talis tuſſis pueri nequeuntes expectorare intereant: nam opprimuntur materiei & copia, & qualitate peccantis pondere.

Uxor D. Dodyer a multis menſibus dolores ſentiebat in ventre: alii uterinum quid, alii meſaraicum crediderunt. Inſtitutus ſyrupus ex agarico, & folliculis: multum & vehementer repurgata convaluit. In ejuſmodi doloribus audacter purgandum eſt, nec dolores ſunt blandiendi.

Frater uxoris D. Baillon ſebre non apparente tenebatur τὴν γλῶσσαν ἀκρατὴς (o), quod melancholicum eſſe ſcripſit Hippocrates: taciturnus: ſitibundus: comatoſus & aliquantum lethargicus factus eſt: ingens capitis calor. Mortuus. Venæ ſublato cranio apparent plenæ ſanguine melancholico: magna ſatis aquæ limpidæ quantitas in ventriculis reperta eſt. An id occaſio mortis eſſe potuit?

Quintana tuſſis. Filiola D. Sangermani *Quintana* tuſſi laborabat: viſa eſt convaluiſſe: recruduit morbus. Ante obitum excreta eſt e cerebro per nares materia latentis abſceſſus. Annotavimus paulo ante multis id contigiſſe tuſſi populari afflictis ut filio ſororis Philiberti Santeuil. An non id ferinæ deſtillationis occaſio eſſe potuit?

Servo D. Myron dicenti phlebotomiam ſibi ſemper moleſtam eſſe, & nonnihil afferre formidoloſum, ſecta vena eſt; ad duo vaſa ſanguis demptus: horruit, deliravit: mori videbatur. An non quia nondum erat purgatus

(o) Qui habet linguam incontinentem. Incontinens linguam; Impotens ad linguam movendam.

purgatus diligenter? D. Palmarius exiſtimat corpore impuro, præſertim circum os ventriculi & ſimum hepatis, detractionem ſanguinis hæc terrifica afferre ſymptomata: hoc fortaſſe non caret ratione: nam quum repurgata eſt diligenter pars illa ſuperior, tunc & tutius, & ſine magno ſymptomate demitur ſanguis. Quamobrem Medicus aliquando credere debet ægris, ut vel ſecando venam, vel dando pharmacum reſtrictior & cautior ſit. Idem contigit ſervo D. de Soulcy, I. Blanche: incepit convelli poſt mediocrem detractionem ſanguinis.

Sorori Dominæ de Granville fluxio in brachium: nullis allevabatur remediis: ingraveſcebat malum: datum decoctum ſudorificum bis: convaluit. An non idem in ejuſmodi defluxionibus faciendum?

I. de Hanſſy, poſt ſpeciem doloris colici in regione hepatis, dolor oboritur ſine febre, ſaltem non manifeſta: forte videbatur conſentaneum, quod dolor levaretur, ſi febris ſuperveniret, per *Aphoriſm. Hippocratis* de dolore hypochondrii ſine febre: & peccatur contra eum Aphoriſmum ſæpe. Secta bis vena, & dato pharmaco ſæpius, convaluit. Credo quod ab orgaſmo materiei bilioſæ circum concavum, & gibbum hepatis dolor obortus eſt. Idem vetulæ Damiſellæ Le Voys olim ſervæ contigit: dolorem colicum eſſe credebant: pro deſperata erat: ſecta vena bis, & provocata alvo convaluit. Audendum eſt aliquid præſertim arte dictante & ratione.

In Hieremia Tonſoris ſervo multa obſervanda fuerunt: primum erat lentiginoſus, & rufus: ea corpora tetra quadam bile abundant: & qui humor dominatur, & morbum facit, vix coctionem admittit: ſedari non potuit febris. Hemicraniæ erat obnoxius: ejus ergo guajaco uſus fuerat: & decoctum hoc ſiccitatem, & ſqualorem ſummam induxerat. Febris aſſidua. Undecimo die dyſenteria a prava bile: non eſt allevatus: macruit omnino: & tandem in maciem adductus ad diem 24. interiit. Pulmones ſunt deprehenſi putres: Inteſtinorum corpus vitiatum erat. *Corpora rufforum & lentiginoſorum tetra bile abundant.*

Imbalis virgo inſigniter febricitavit: cum fœdis coloribus laboret, in ejus ſanguinis maſſa virus eſt quoddam: quarto die menſes erumpunt: omnia deteriora fiunt. Omittitur phlebotomia: deinde omiſſæ illius nos pœnitet: tandem quinto aut ſexto die aperitur vena: proficit detractio ſanguinis. Scire oportet, quod ſi febris non frangitur erumpentibus menſibus, non eſt differenda phlebotomia, ſed ſtatim ea facta danda ſunt apozemata cientia menſes. *Præceptum therapeuticũ.*

Filiola Damiſellæ du Buy undecimo febris die interiit. Repertus lapis in renibus. Vomebat frequenter. Quum vomunt ſæpe, & contorquent corpus pueri, loco non conſiſtentes, de nephritide conjectura eſſe debet: & fomenta ad renes applicabis. Quod notandum, ut prudentia Medici infantium imbecillitati, & infantiæ (ut ita dicam) humaniter ſuccurrat.

Honeſtus vir craſſus, & ſucculentus febre capitur: dolet regionem hepatis: datur medicamentum: ſecatur vena. Dum viſitur a Medicis, conſulunt ut iterato mittatur ſanguis, & ſequenti die purgetur: imprudens

Mulieris imprudentia ægrum peremit.

mulier omnia pervertit : nam differtur phlebotomia in ſequens matutinum hora ſeptima : detrahuntur tria ſanguinis vaſa : inſciens Pharmacopœus eorum quæ geſta erant, dat medicamentum : vires diſſolvuntur : dolor aſcendit paullo altius, ῥέγχος (*p*) : ſequenti die mors. Imprudentia eorum qui aſſidebant ægro eum præcipitavit : nam morbus erat ſanabilis.

Ptyaliſmi perpetui cauſa hydrargyri litus.

Obſervatione dignum eſt, Nobili cuidam viro hydrargyri litum ptyaliſmi perennitatem attuliſſe.

Humores interdum veneni naturam adæquant.

Uxor Claudii Bombard repente in leipothymiam incidit : ſequenti die mente mota eſt : opportuna eſt tetræ deſtillationi in genam ſiniſtram. Erat quoque quædam anxietas, & ægritudo : Ad ſe rediit adjuta remediis. Πάντα παροξύνθη (*q*) : tamen reſtituta eſt. Mirum quomodo venenatus humor in nobis generetur, tam cito mentem percellens.

Joannes la Ville cum de dyſuria quereretur, nec non una cum urinis pituitam veluti in capillos ductam excerneret, immo mictio eſſet ſæpe cruenta; de calculo opinio fuit : catheter immiſſus : lapis non deprehenſus. Uſu blandorum medicamentorum & hydromelitis aſſiduo ſanatus eſt. Vinum album frequentiſſime in paſtibus bibebat, quæ cauſa fuit traducti in vias urinarias phlegmatis.

Vermes etiam in adultis terrifica excitant ſymptomata.

Caſtilius Mercator febre continua laborabat : apparuerunt ſymptomata terrifica, præter rationem & morem febris : manebat velut caroticus aut comatoſus : deſperata omnia. Medici neſciebant quo referrent cauſam tam ſævorum ſymptomatôn : vocatus Gorræus, quo judicio valebat, præſenſit id a vermibus fieri : contra vermes pugnatum : ceſſaverunt ea ſymptomata. Etiam in viris ſuſpicari oportet de vermibus, ut in pueris.

Faber tignarius ex alto in ſinciput incidit : læſum erat os & fiſſum : capitur conſilium de admovendo modiolo : admotus eſt : media tantum ſui parte os erat fiſſum : itaque licet trepanum non fuiſſet uſurpatum, nil perinde erat periculi. Et tamen quis quærat : nonne & ratione interioris cujuſdam contuſionis caput fuit aperiendum ? Fortaſſis. Et tamen ob ea incommoda quæ oſſis apertionem ſequi poſſunt, maturius conſilium capi debet, quum agitur de trepano. Et noſtri Chirurgi ut aliquid agere videantur, ſatis facile id uſurpant remedii.

Dyſuria a vetere carnoſitate calculi opinionem facit.

Multis difficultas fuit urinæ, quod corpus veſicæ aut craſſius fuerit, aut quod multa pituita corpori veſicæ adhæſerit, unde aliqua ex parte occupata fuerit capacitas ipſius veſicæ, & ſic pauca urina contenta fuit : id vero vitii maxime iis contigit, quibus carnoſitas aliqua in urethra fuerit : nam tenuior & ſubtilior pars materiei excreta fuit per penem : craſſior vero remanſit, quæ obhæreſcens id ſymptoma attulerit : & hujus dyſuriæ, & brevis mictionis cauſa ignoratur. Id Domino Le Veau contigit : Medici putabant eſſe calculum aut reſolutionem aliquam : & id niſi diligenter animadvertitur, datur occaſio generationi lapidis utendo diureticis, & perperam falſa calculi opinione utimur iis, quæ frangunt calculum, quum dyſuria a vetere carnoſitate fortaſſe fuerit.

Miſellus

(*p*) Stertor.

(*q*) Omnia ſunt exacerbata.

Miſellus iſte Bidaut, qui carcere novem annos concluſus fuit, ulcere tibiæ infeſtabatur, hernioſus quoque erat: ulcus conſanuit. Aliquot poſt diebus quum e lecto micturus ſurrexiſſet, concidit ob deliquium animi: a caſu febris: facta eſt ſingultiens febris aut ob caſum, aut ob ramicem, aut ſuppreſſum malignum ſerum ab antiquo ulcere: Septimo die interiit ſingultiens. Notandus iſte morbus.

An verum illud quod vulgo jactatur, morbos qui adoriuntur puerperas, ſive in puerperio ipſo, ſive quamdiu, veluti ſpectacula vulgi, in lecto decumbunt, aut ægre ſolvi, aut præcipites dare ægras in periculum. Et nos vidimus pleraſque de catarrho, aut dolore capitis, aut tinnitu aurium poſt puerperium, aut tempore puerperii incidente, conquerentes, quæ idcirco ſibi malum immedicabile & eſſe, & videri crederent, quod ea occaſione natum foret. An id verum eſt?

An morbi qui adoriuntur puerperas, periculoſi, ut vulgo creditur.

D. de Longueire dolore capitis periodico vexabatur, quomodo & pleroſque alios laboraviſſe obſervavimus: magna alvi ſubductione, & ſanguinis detractione liberatus eſt: juvit quoque & cataplaſma anodynum ex mica panis.

Filiolus D. Coiffart tumorem quemdam vagabundum patiebatur: tandem pedes appetivit: Nutrix litu diſcutere voluit: ſuperiora petivit: febris, difficultas ſpirandi, mors. Hippocrates *libro de aëre, & locis*, meminit hydropis teſtium in pueris recens natis, ob uſum aquarum crudarum: hic morbus aliquid affine habet. An non ſi flatus iſte ad imas erumpit partes, hic cohibendus eſt?

Nobili viro ſurſum ſanguis vomitu excluſus eſt ſatis floridus; deorſum, qualis pix: defectiones animi: & tamen convaluit, præter Aphoriſmi auctoritatem.

Si retinentur menſes & febris oboritur, an non ſectio venæ in poplite, aut malleolo facienda? Tamen vulgo ſecatur vena in gibbero. An non id præter rationem eſt?

Caſtilii ſervo febris oborta, dolor incredibilis ad ſiniſtram colli partem, ad humerum uſque pertinens: de phlebotomia conſulebatur: videbatur ex oppoſito potius facienda metu attractionis in partem: contra factum eſt: ſtatim eſt allevatus: detractus eſt vitioſus ſanguis: forte id non imitandum: quamquam ex oppoſito latere parum confert.

Uxor Domini Dhierres quo die nupſit, ex retentione urinæ præ pudore graviſſime habuit: dolor enim ad veſicam & uterum pertinebat, & ſtranguria fuit: magna inflammationis ſuſpicio fuit: tamen malum intra dolorem fuit, ut Celſus loquitur: venæ ſectione curationem recepit.

Malum eſſe intra dolorem.

D. Delaulbe maximus natu dies aliquot impurgatus, ægrotabat: febris aſſidua: delirabat perpetuo, ſed ejus deſipientia inter verba erat: videbatur animam agere: tamen multum purgavimus illum, & cacochymiam exegimus: liberatus eſt. Non oportet terreri metu infirmitatis, quum ea potius a copia, aut cacochymia humoris pendet, quam ab inanitione.

Infirmitas tum a plethora & cacochymia, tum ab inanitione.

Domina Dubois febre aſſidua laborabat, cum dolore paullo ſupra hypochondrium dextrum: invaſio morbi fuit terrifica: menſes ſuppreſſi:

 ſuppreſſum.

4. *Antiqua ulcera ad cicatricem adducta admoto ruptorio aperienda.*

ſuppreſſum & ſanatum vetus in tibia ulcus: ignorabant tamen Medici: victa malo ars noſtra fuit. Forte ſi ſuppreſſionis virulentæ materiæ ex ulcere manantis ratio habita fuiſſet, non ita oppreſſa & extincta fuiſſet. An non reſerare tibiam oportuiſſet, & emiſſarium facere?

Venarum gutturis apertio anginæ prodeſt.

Quæſtio eſt, an non tuto in angina, conclamatis omnibus, in gutture foris ſectio fieri poſſit? Periculoſum id quidem. Sed dummodo id fiat a perito artifice, qui norit nervos recurrentes vitare, id periculo vacat: certam autem ſalutem pollicetur. Satius enim eſt anceps tentare remedium, quam nullum. Et fortaſſis hoc omittitur præſidium magno ægrotantium incommodo: Fortaſſis idem & in pleuritide factitari poteſt inter quintam & ſextam coſtam: exigua enim puris evacuatio magna affert commoda mortalibus.

Maligni morbi egent alteratione, potius quam evacuatione.

In morbis malignis potius in alterationem per alexipharmaca incumbendum videtur quam in evacuationem. At dicet quiſpiam, videmus iis qui laborant febribus malignis, & morbis id genus, urinæ magnam contingere excretionem, alvum multis & bilioſis ferri excrementis, morbo præſertim ad criſin eunte; idque eodem modo fieri, quo videmus in aliis morbis evenire, in quibus ſimplex putredo vitium facit. At dicendum ſciendumque eſt, eam quæ contingit excretionem, non tam moliendam eſſe, quam naturæ opitulandum, & oppugnandæ malignæ qualitati ſtudendum: tales enim humores, etſi fortaſſis ſunt ejus qualitatis participes, hi tamen non tam per ſe ipſi morbum alunt foventque, quam extranea quædam putredo, & qualitas maligna ordinariam putredinem ſua malignitate ſuperans: Sic agendum primum cum maligna qualitate: deinde quum fracta domitaque fuerit, cum humoribus agendum. At dices, ut in lue venerea multa tentatur excretio per cutim & alvum, licet potius luis venenum qualitate infeſtet, quoniam coeffunditur humor bonus fovens, tamquam ſubjectum, iſtud virus; ſic in morbis malignis fieri debet. Quamquam credo a multis graviter peccari. Et non abs re Hippocrates τὸ θεῖον (*r*) in morbis obſervandum putavit, id eſt, videndum eſſe Medico, num præter humorum ſolitam putredinem, ſit aliquid quod propter putredinis excellentiam aliam curandi rationem poſtulet: eſt enim ubi vacuare & coquere oportet, eſt ubi alterare oportet, id eſt, oppugnare alexiterio. Si enim inſignis aliqua fit evacuatia, ubi in virium robur & qualitatis malignæ evictionem incumbere oportet, hic graviter peccatur, & in perniciem ægri ſtruuntur inſidiæ. At difficile cognoſcitur ea maligna qualitas: difficile quidem: ſed vitalis facultatis ſtatus id facile indicat: quamquam qui morbi oppreſſionem cauſam ſui agnoſcunt, aut in quibus bilis tumultum facit, oſculumque ventriculi infeſtat, ſæpe ſimilitudine ſymptomatum nobis imponunt: hic autem experientiſſimorum expectatur judicium.

Bilis os ventriculi infeſtans vitalis facultatis robur infringit, ut maligna qualitas.

Suppreſſio menſtruorum etiam trium aut quatuor dierum moleſta eſt; in

(*r*) Quidpiam divinum, extremè & occultiſſimè malignum, ut Fernelius de abditis morborum cauſis in immenſum uſurpat.

in conceptu ſaltem quum infans fruitur, non eſt. A partu lochiorum ſuppreſſio ſtatim necat. Quid id rei? Quia aliquando humor regitur, aliquando non regitur. Idem de corporum noſtrorum humoribus dici poteſt. Nam quid eſt, quod quibuſdam ſi ſemel alvus ſupprimatur, aut niſi ſæpe purgentur, tam gravia eveniant ſymptomata, aliis non? quia humores habent aliquid ἄπεπτον (*s*) & naturæ contrarium: unde quibus in humore eſt quædam qualitas ſalſa, nitroſa, aut ſimilis generis, ii levi de cauſa inhorreſcunt, & febricitant, aut diſtillationibus ſunt ferinis obnoxii. Contra, quibus humores ſunt magis morati & manſueti, ii non tam facile in morbos incidunt, niſi graviter in victu deliquerint.

Suppreſſio lochiorum deterior menſium ſuppreſſ. & cur.

Cuidam vulnerato ad nothas coſtas ſplen foris apparuit: ignorabat tonſor ſplenem eſſe: intumuit valde, & vitium contraxit. Alter venit audacior, qui ſecuit prius ſuperiore parte ligatum: convaluit æger. Eſtne igitur ſplen tam neceſſarius?

Vulnera ſplenis non lethalia.

Dominus de Villeneufve, in expeditione contra Flandros inſtituta, catapultæ ictu circa tempus dextrum læſus eſt inſigniter: effractum os partim temporis dextri, partim frontis: occalluit tandem pars longo poſt tempore: quum Londinum veniſſet, ſpeciem quamdam pareſeos in parte eadem, nimirum in brachio pati viſus eſt: tandem venit Lutetiam: ſexageſimus aut ſeptuageſimus dies exactus erat, ut plane reſtitutus & ſecurus videretur. Quum vino venerique paullum indulgere vellet, dolor in veteris vulneris loca obortus eſt: intolerabilis erat: inquies, vigiliæ, dolor lancinans, levia deliria intra verba ſolum: febris aſſidua. Omnibus proviſum remediis: denuo aperta cicatrix: nil profectum. Dolor mox in parte antiqua ſæviebat, mox in alteram partem, velut deſultorius, redibat: Comatoſus factus: Mors. Aperto cranio, neſcio quæ ſanies, ſed exigua, in parte in qua dolor fixus videbatur, apparuit: ſed in cerebri penetralibus abſceſſus erat, a quo credibile manaviſſe ſaniem, tam ſævi doloris parentem.

Capitis vulnera etiam levia non negligenda.

Claudii du Four pulmonici notanda hiſtoria. Quum pulmonis morbo antiquo alvi profluvium dyſentericum ſucceſſiſſet, pulſus inæqualis, interciſus, mox dicrotus, mox intermittens deprehenſus eſt: diu admodum perſeveraverunt iſta: tandem ad ſuam æqualitatem rediit, ſed frequentior & minor erat: paullo poſt interiit. Adeo de pulſu judicare eſt difficile.

Admirabile quod contigit uxori Maclovii. Primum dolores colici: deinde nephritici: vomitiones: febris aſſidua: tandem mictio cruenta, ſanguine multo nimirum effuſo, apparuit: diutiſſime perſeveravit: ſex aut ſeptem ſeptimanas laboravit: tandem tota tabefacta interiit: nullum lapidem excrevit. An id nephriticum fuit?

Filiola D. de Crevey, utroque parente orta calidis viſceribus prædito, etiam dum ſana eſt, ſingulis pæne menſibus diem unum febricitat ſatis inſigniter: id latentis cujuſdam vitii inexplicabilis ſignum eſt: Lutetiæ eodem

(*s*) Incoctile.

eodem modo affecta viſa eſt : febris perſeveravit ? Inclinatio & propenſitas in ſomnum : rubor genarum ſummus. Exanthematon ſuſpicio erat, aut peripneumoniæ metus : de ſalute deſperabatur : convaluit præter ſpem. Sic præcipitanter de morbis præſagire non oportet.

Sectio inter annularem, & digitum minimum quartanam ſolvit.

Sectio inter annularem, & minimum digitum ab antiquis credita eſt febrem quartanam ſolvere. Quædam mulier ſeptem jam menſes quartanaria fuerat : Maſilii Medici conſilio ſecta eſt vena, detractuſque ſatis copioſe ſanguis : febris jugulata eſt : ſed annum fere unum manus tota, veluti livefacta, manſit. Eadem aſſeruit cuidam nobili viro ſibi noto idem contigiſſe.

Admirabiles vires ſeri & flatus.

In re quaque, ſive ea nutriat, ſive dolorem excitet, ſive morbum faciat, noſſe oportet aliquid eſſe tenue ; ſive ſit ὀῤῥὸς (*t*), ſive flatus, ſeu vapor aut exhalatio ; ſive quid aliud vix ſub ſenſum cadens, quod tantas habeat vires : id quod primum in doloribus capitis a ſolo odore cernere eſt. Nam quid illud eſt, quod ſola exhalatio e roſa exhalans catarrhum ciet, & moſchi odor tantopere lædat ? Et tamen aromata dicuntur cerebrum roborare, & ei dicant operam ſuam. Præterea, in febribus quid illud eſt, quod laſſitudinem tantam, & membrorum confractionem quamdam afferat initio paroxyſmorum, & quod tribus poſt horis, poſt luctam naturæ cum ea re, diſcuſſum omnium dolorum ſedationem affert ? Non eſt credibile molem eſſe humoris, ſed qualitatem neſcio quam, quæ non deſinit naturæ moleſta eſſe, donec ejus vi domita fractaque fuerit. Indicat & id vigor febris ; vigor doloris hemicranici, pulſus & calor auctus eſt : victo ſuperatoque aut humore tenui, aut ichore aut re alia conſimili, iſta omnis ſeditio ſedatur. In nutritione quoque ipſa, vapor benignus, aut tantillum vini, aut paucum panis ſæpe naturæ facit ſatis : & licet multum adſit humoris, idipſum natura tamquam alimentum non reputat, ſed tamquam excrementum. Sic ſtatuere oportet, ſive in nutritione, ſive in doloris generatione, aut in morbis aliquid eſſe tenue, quod tantas vires habeat, ut non abs re excitati fuerint Medici πνευματικοὶ (*u*), qui tantum flatui & ſimili rei tribuerunt, ut omnes morbos, & ſymptomata pæne ab iis repetiverint.

Humorum qualitas propria cognoſcenda.

Et quod magis mirum eſt, qualitas propria humorum tenenda eſt. Quid enim eſt, quod quidam domiti ſint, alii indomiti ? Alii chœradas in quibuſdam generent, alii cancros, epilepſiam alii, arthritim alii ? Id tenendum exacte, ut de remediis certum ſit. Obſervatum eſt quibuſdam obortos dolores fuiſſe non admodum acerbos, alias acerbos, qui vagi fuerint, nec certa ſede morati fuerint : poſt tempus aliquod tandem deſierunt in partem aliquam, & tuberculo, cicer magnitudine non ſuperante, ibi relicto tandem reliquas partes reliquere : ſed tuberculum illud aut cancrum minabatur, aut aliquid ſimile. Adeo difficilis eſt morborum cognitio, difficilior ſæpe curatio.

Difficilis morborum cognitio, difficiliorque curatio.

Admirabile quod contigit Joanni Regnard mercium venditori. Obortus eſt dolor femoris & tibiæ : is ſatis erat tolerabilis : pugnatum eſt lenientibus

(*t*) Serum. (*u*) Pneumatici.

nientibus & paregoricis : vomitiones aderant : deinde earumdem partium ſtupor contigit : a ſtupore ſenſus deperditio, ut ne impacta acus dolorem moveret : defectiones animi frequentes. Mors. Unde hoc? Similis pene hiſtoria obſervata eſt ante.

Socrus D. Paſſart Medici frequenter colico dolor tenebatur, eoque valde crudeli : ad hepar illud referebant : ea videbatur mœſta perpetuo, nec ridere poterat : tandem incidit in febrem continuam : dolor totam partem dextram pæne occupabat : ab jecore omnino id eſſe autumabant : nulla re juvari potuit. Nono icterus κατακορὴς (*x*) : Mors. Aperto cadavere cyſtis fellis lapillis plena reperta eſt : hepar albicans : adhæreſcebat contumaciter diaphragmati, ut hinc avelli non potuerit : Item pulmonis pars dextra adhærebat. Superius annotavimus de quodam nomine Bordier, cui colicus dolor per duos pæne annos perſeveravit : hepar albicantius deprehenſum eſt. Sic ſerum neſcio quod tetrum naſcitur, quod iſtos excitat dolores.

Cyſtis fellis lapillis plena.

Mulieres noſtrates hoc in ore habent, recens natos blando ſuo halitu efficere ut nutricibus lac abundet : immo ſi nutricibus duorum annorum dentur, non modo lac, ut ajunt, renovare, ſed etiam iis conceptum accelerare. Cur id fiat, & an verum ſit videatur.

Ad verrucas, ajunt, juvare plurimum excipere ſanguinem animalis recens jugulati, & ſinere eum ſanguinem concreſcere, idque ſæpius repetere. Experiendum eſt, deinde cauſa ejus inveſtiganda.

Ad verrucas ſanguinem leporis Dioſcorides commendat.

Quidam annos natus 25. cœpit febricitare. Sequenti die ad Medicum ventum eſt, qui remedia præſcriberet : is ſolo clyſmate contentus fuit, ne humores citatos magis commoveret. A meridie voluit æger ſibi venam aperiri : id factum eſt inconſulto Medico : a detracto ſanguine paullo poſt mente motus eſt, & deſipuit : vix contineri potuit : ad ſe non rediit : quatuor poſt horis interiit. Neſcitur quo tam ſubitæ mortis occaſio ſit referenda. Hippocrates quidem *in Epidemiis* de Halicarnaſſenſi narrat, qui quum jam ætatis grandis eſſet, & hyems quoque eſſet, propter auris dolorem detractionem ſanguinis ſuſtinuit : facta non eſt ſuppuratio, & phreniticus factus eſt. Quodam in loco annotavimus de duobus, quibus quum paullo plus ſanguinis detractum eſſet quam par eſſet, ſtatim a detracto ſanguine deliraverunt. Sic in eo remedio uſurpando cautos eſſe oportet, nec ita, ut fere fit, liberales.

Quidam interiit tertio die phreniticus, non vi phrenitidis, ſed vi & qualitate ſuccorum virulentorum.

7. Epid.

In doloribus capitis, præſertim cum febre, etſi magna vis febris impreſſionem facit in capite, cavendum ab iis, quæ multum refrigerant, ut ab anacollematis & populeone. Si enim mador aut ſudor manans dolorem aut minuit, aut ſedat, quis dubitat quominus refrigerantia & repercutientia adhibita, difflatu materiam prohibentia, noceant plurimum?

Refrigerantia nocent doloribus capitis cum febre.

Quibus urina acris & mordax, qui ſicci ſqualidique ſunt, nec non temperamento bilioſo, iis maxima ex parte arenulæ in urinis apparent : hæ autem ſunt veluti particulæ humoris bilioſi & ſalſi in ſabulum converſæ &

(*x*) Admodum ſaturatus.

concretæ. Et tamen ejuſmodi acrimoniæ quædam eſt opportunitas: nam deterſio magna fit, & ſi quid glutinoſum eſt, mediis hærens viis, id veluti deſtringitur ac diluitur. Contra, ſi urina non ita acris, lenteſcit facile ac pituiteſcit: & ut concedam non ita facile in arenulas cogi, facilius obducendæ pituitæ & cogendæ dat occaſionem. Notandum id.

Quæ nutrice diu fuerunt, debiles exiſtunt, aut fluxui muliebri opportunæ.

Numquid illud forte verum eſt, quod experientia aut verum, aut probabile comperitur? Nimirum eas mulieres, quæ diu nutrices fuerunt, gravibus aut morbis poſtea opportunas, aut debiles vivere, aut fluxui muliebri obnoxias: atque id præſertim contingere, ſi aut delicatiores aut debiliores exſtiterint: in iis enim facilis eſt humorum liquatio, & partium excipientium idoneitas. Id quod cuidam vetulæ contigit: hæc adeo lacte exuberabat, ut diu tres infantes lactaverit: hinc vaſorum inanitio & infirmitas conſequi potuit.

Venæ ſectio, & purgatio ſuppurationem non impediunt.

Si natura in parte quapiam, in quam humor influxit, ſuppurationem vult moliri, ſi dolor, ſi inflammatio, an ſectione venæ, & purgatione ab eo inſtituto natura revocanda? An non purgandum vacuandumque (non quod materiam quæ influxit amoliri conſilium ſit) ne vi doloris & imbecillitatis partis pars aggravetur obruaturque magis? An non ſinendum totum naturæ? An non (quod verum eſſe quidam aſſeverant) natura ſuppurationem promovet, licet detractio ſanguinis, aut evacuatio aliqua præceſſerit? Quaſi vero nil ſit quod naturam ab eo inſtituto removere queat? Id Medicis plurimum dat negotii.

An verum quod vulgus mulierum jactat, morbos eos qui aggrediuntur enixas, & eo tempore quo decumbunt, aut θανασίμους (*y*), aut δυσκρίτους, aut δυσανιάτους (*z*). Probabiles multæ rationes hinc illinc adduci poſſunt.

Quid illud eſt, quod quidam juvenilibus annis ſuis morboſi vivant, & valetudinarii: contra quo magis ætate, & annis proceſſerint, eo ægrius de valetudinis firmæ gradu dejiciantur? Id quod viduæ D. Hureau contigit, & aliis innumeris.

ANNOTATIONES.

1. N*Am ait alio loco Galenus*, Tabes maxime conſequitur eas a capite deſtillationes, quæ vocis vitium afferunt.

2. *Unde initio paroxyſmorum in febribus tuſſes excitantur, non tam a capite labente materia, quam a partibus ſubjectis. Unde non parvi refert ſcire, unde ſit tuſſis. Aliunde enim quam a capite repetenda eſt.*

3. *Quidam affirmat legiſſe ſe apud quemdam auctorem nomen illud*, Quintæ *vel* Quintanæ tuſſis: *cujus nominis ratio vix reddi poteſt. Alii dicunt vocari* Quintam, *quod redeat quinta quaque hora, aut circum circa (eſt enim numerus certus pro incerto:) unde nomen traductum ad eos, qui moleſti ſunt, & infenſi aliis per certa quædam intervalla, & vocant* hommes quinteux.

(*y*) Lethales.

(*z*) Male judicatos, & ſanatu difficiles.

quinteux. *Alii a Muſicis hoc deſumtum volunt: ut quemadmodum inter octavam & Quintam proportio quædam, & concentus convenit, diſparibus tamen gradibus & numeris; ita qui hanc moleſtam tuſſim patiuntur, in faucibus ſonum edunt, qui alteri ſono quodammodo reſpondet, in profundo pulmonis edito. Aliorum ſit judicium.*

4. *Idem contigit Nobili viro, cui ſuppreſſa erat materia, per ulcus tibiæ manare conſueta. Et hoc loco annotari unum poteſt: quum certum eſt de antiquo aliquo ulcere, quod temere ad cicatricem fugacem tamen adductum eſt, non alienum fuerit, ſi denuo pars ulcerata aperiatur: ita enim leve malum inductum, grave aliquod & periculoſum antevertet.*

CONSTITUTIO ÆSTIVA

Anni Domini 1579.

DOlores laterum vagi ægros moleſtabant: non exiguam partem occupabant, ſed totum latus ad regionem hypochondriorum: dominabatur neſcio quis teter vapor & humor: expectorabant ſatis facile: nonnullis toto morbi tempore ſudor emanabat; qui Medicis dabat negotium, quod curandi occaſionem præriperet. Contagioſi erant aliquantum: & niſi aër Eteſiis & anniverſariis ventis perflantibus temperatus fuiſſet, metus erat morborum peſtilentium atque malignorum. Non juvabat multum venæ ſectio, præſertim quum morbus aliquantum proceſſerat. Et circa menſem Auguſtum multis in fauces, & partes ori vicinas fluxiones fuerunt acres, inflammatoriæ.

Puella D. Deveuil febre laborabat, cui ſucceſſit alvi profluvium: levata eſt. Diebus interjectis aliquot perpetuo querula eſt, & lacrymabunda: exclamat & ejulat aliquando, & pavoris plena a ſomno excitatur. Alii ad vermes id revocant, alii ad inteſtinorum torſionem: tandem mater ei minata eſt, incuſſitque metum; uſurpatis aliquot remediis, & conciliato ſomno pedetentim primæ ſanitati eſt reſtituta.

Uxor Equitis Ducis Aumallæi, quum ægre ferret morbum mariti ſui, ſtatim animo conſternata eſt, & ἄφωνος (*a*) reddita eſt, & velut catoche apprehenſa: vocem non recuperavit, niſi ſex exactis horis: & antequam recuperaret, bis aut ter modo epileptico convulſa eſt. Admirabilis morbus iſte, & ſucceſſio ſymptomatôn.

Filia D. Le Noir quum cacochyma foret, & veluti icterica, dum e lecto deſurgeret cecidit, & in terram proſtrata eſt: a caſu non ita longe poſt epileptico modo convulſa eſt, & ἄφωνος facta viſa eſt reſtituta. Ab eo tempore attonita veluti concuſſo cerebro manſit: tandem interiit, *Offenſionis cerebri ſigna.*

(*a*) Aphonus, Inſonus, *ex Theodoro Gaza; in vocalibus.*

iit, poſtquam aliquoties convulſa eſt. Læſum inſigniter erat cerebrum.

Mirum quod contingit puello D. Deveuil adhuc lactenti. Tumor oboritur alias in brachio, alias circa collum: evaneſcit: deinde convellitur. An non id a veneno eſt? Et niſi bonitate naturæ alio amandaretur; numquid mortem, aut grande periculum intentaret huic puello?

Cardiaca in ſuſpic variolarum.

Filiæ D. de Champigny exanthematôn eruptio minabatur: datum medicamentum: alvus poſtea diarrhææ modo fluxit: certis temporibus & locis maculæ rubræ ſe ſe proferebant: magna erat ſuſpicio variolarum. Quum pæne deſperaretur, præter ſpem noſtram convaluit; pugnatum eſt multis cardiacis intus & foris.

Comitis Chaulnei filius ictericus factus eſt, & mortis appetens: is natus annos quatuordecim: olim venuſtulus, lepidulus, & bonæ indolis, facilis. Poſtea vero illepidulus, moroſus & ſubtriſtis, cervicoſus: Ictericus factus de repente: febricula: alvi profluvium albicans, fœtens & corruptum: ita perſeveravit per dies quindecim: medicamenta obſtinate abhorruit. Quum nil tale cogitaretur, ſtridebat dentibus, ad interrogata non reſpondebat: mane vox querula horribilis: tota die ἄφωνος: convellebatur nocte: veluti exſtaticus erat: vox inarticulata & ejulatus magnus: convulſiones: mors: expirando e naribus excrevit neſcio quid ſubnigrum, & ſubviride. Dubitabamus, an id a cerebro eſſet, an recurſus liquoris medicamenti quod datum erat, ad os, & ab ore ad nares. In cerebro nil commemorabile deprehenſum eſt, quod mortis cauſa fuiſſet: Pulmo vitium inſigne contraxerat: vitioſius erat hepar, & velut ὑπόχλωρον (*b*). Anno ſuperiore ante mortem exanthematis fœdiſſimis laboraverat, & ab eo tempore non belle habuerat. Galenus ſimile quid annotavit in hiſtoria de eo, qui repente phreniticus factus paullo poſt interiit. *Non interiit*, inquit, *vi phrenitidis*, *ſed ob dominatum humorum virulentorum*, *qui ſua malignitate virus adæquant.*

Humores quidam ſua malignitate virus adæquant.

Tuſſis Quintana.

M. Sulpitii filioſa tuſſim *Quintanam* patiebatur cum febre: deſtillatio in pulmones. Ab eo tempore ita vi deſtillationis & febris emarcuit, ut tabida evaſerit. Magna vis eſt deſtillationum calidarum & ferinarum.

Uxori Domini Dhierre fluxio in genam dextram, ac præſertim in muſculum maſſeterem: vix dentes diducere potuit: materia eadem quæ & parotidas facere ſolet, loco differebat. Octavo poſt die ruptus abſceſſus intro: & quia materia ſuppurabilis in mentum inclinabat, ibi adactus cultellus. Aliquot poſt diebus natura viſa eſt velle moliri abſceſſum paullo ſupra connexionem maxillæ: de apertione cogitabatur: Parentes, deformitatis alicujus metu, fieri recuſaverunt: ſuppurantia & malactica abunde uſurpaverunt. Contra Chirurgi mediocriter illis utebantur, & cataplaſmatis ſolennibus ad arcendum putredinem utebantur. Vocatus Empiricus tribus poſt diebus, & tardius quam viſum fuerat, aperit, pus educit abunde. Ægra habebat ὀρθοστάδην (*c*). Dum ita largiter pus educeretur, & viribus nihilominus conſuleretur, oborta ſyncope graviſſima, & cruris dolore

(*b*) Subviride.

(*c*) In erectum ſtans.

lore intolerabili repente mortua eſt. Sic negligentia verorum remediorum, & contemtu eorum qui adeſſe debent, domus funeſta reddita eſt. *Remedia vera non negligenda.*

Filiolæ I. Santeuil quum utrumque brachium intumuiſſet a reliquiis variolarum, opinione alicujus ſuppurati dextro brachio pyroticum adhibetur: nil eductum eſt: paucula tantum fluxit ſanies. Cogitabatur de altero pyrotico in ſiniſtro brachio: quum nil ſatisfactum eſſet expectationi de priore pyrotico, non eſt alteri brachio adhibitum. Mirum quod contigit: liberius, expeditius & indolentius fuit brachium, cui pyroticum adhibitum fuerat. Alteri metuebatur ne ignavum foret. Sic in ſuſpicione qualitatis malignæ, licet pus non ſit aut aliquid commemorabile, tamen magno profectu cauterium applicatur. *Præceptum therapeuticũ.* Sic Petro Tonſori aurem vehementer dolenti, pyroticum in ſævitia doloris radici auris adhibitum eſt: multo alacrius dolorem tulit.

Uxor Joannis Baude uterinis doloribus afficiebatur: more ſolito ad muliebria remedia, aut potius ludibria, confugitur: auctiores dolores: tandem tumor hypogaſtrii; dolor ea in parte in inguinibus: ſuppreſſio urinæ, tumor in recto inteſtino digito deprehenſus: febris: ſenſio doloris pungentis ab umbilico ad ſedem uſque. Sectione una atque altera venæ, uterinis remediis, cataplaſmatis remollientibus, peſſariis medicamentis, cathetere immiſſo ad educendam urinam, melius multo habuit. Partium ἔφοδοι, ῥοπαὶ ϗ κινήσεις (*d*), ſeu motus naturales admirabiles ſunt: horum quidam ſunt occulti, alii manifeſti & apparentes. Quid enim eſt, cur penis virilis ita increſcat ac intumeſcat, aut rei jucundæ cogitatione, aut formoſæ mulieris contactu ac inſpectione? Quid? quod viſo ſerpente, aut re triſti ita contremiſcat corpus, aut viſo inimico expalleſcat omnino? Sed & in excretionibus naturalibus id cernere eſt, præſertim in ſudoribus, qui graviſſimis morbis finem imponunt. In variolis, lue venerea, exanthematis elucet id maxime, quum ab interno corpore ad ſuperficiem humor erumpit, a magnis & formidoloſis morbis vindicans. Et quum cutis aut fœdatur, & maculis ſive genitivis, ſive adventitiis inquinatur, id in malis ponendum non eſt. Unde etiam quoſdam dolores arthriticos pati videmus quotidie, ſero quodam tetro ab intimis in extima manante, quibus multos in annos vita producitur, ac propagatur. Et niſi hac ratione natura, facultate ſecernente & expellente, tamquam fidelibus miniſtris utens, partes inteſtinas expurgaret, fieret collectio tetri humoris, cujus motus & putredo præſentem mortem, aut periculum intentaret. *Motus uterini mirabiles.* Sed & fabuloſum non eſt, id quod in mulieribus vulgo obſervari tanti dicitur, quantum ſpectat ad motus, & errores uterinos. Si enim tanti momenti uterus eſſe creditur, quis eas inclinationes & motus, partim naturales, partim quodammodo animales deneget? Id quod maxime eſt tenendum, ſive hyſterica paſſio mulierem affligat, ſive morbus ſit aliquis, in quo criſes expectentur, & conſiderari debeant. Naturalis vero ejus vis, & inclinatio tanto cæteris partibus præſtantior, quanto hæc pars aliis antecellit,

(*d*) Viæ, Vergentiæ, & Motus.

in ſemine concipiendo, retinendo, & nonnullam aliam operam in formando fœtu præſtando elucet: magis vero quum mulier ad pariendum vicina eſt: uterus ſiquidem magna edit ſimul divinæ ſuæ virtutis & inclinationis argumenta.

Admirabiles naturæ motus, & metaſtaſes.

Uxor Mercatoris inſignis, cognomine Le Preſtre, mammam ſiniſtram aliquantum dolitabat: a papilla ſerum quoddam manabat pruritum excitans: aliquo poſt tempore in genu ejuſdem regionis tumor excitatus eſt durus, qui ſi irritatus fuiſſet, cancri, aut tumoris alicujus maligni metum attuliſſet: interea nil a mamma reſudabat: repente evanuit tumor: manavit ſerum, ut prius, a mamma. Numquid admirabiles ſunt naturæ motus, & inclinationes, & tranſpoſitiones, & metaſtaſes?

Vomitio ſanguinis vicaria & ſuccedanea eruptioni lunaris purgationis, ſeu profluvii genitalis.

Nuper vidimus mulierem ſuccoſam, & ἐξέρυθρον (*e*) quæ cum quinto partu mater fuiſſet, nec tamen umquam menſes qua ſolent erupiſſent, vomitioni ſanguinis, & expectorationi obnoxia eſt: & motus iſte excretioque per ſuperiora eruptioni per ſinum pudoris eſt vicaria & ſuccedanea: quod diligenter obſervandum eſt.

In ſura vulnus acceptum congreſſus impotentiam attulit.

Quidam in ſura vulnus accepit: fluxit ſanguis multus, non tamen immodice, ut ne ad fluxum ſanguinis referas id quod contigit. Ab eo tempore enim congredi non potuit; nec ſemen emiſit, ſaltem non arrexit ſufficienter. Id mirum fuit etiam peritis rei anatomicæ. Non videtur enim ratio, cur vulnus ea parte inflictum eam impotentiam afferat. An id Hippocrates adumbravit, dum ſcripſit ſectionem in malleolo infœcundos reddere? Sic aliquis earum partium eſt conſenſus, ſed is fortaſſis nondum intellectus.

Joanni Bruguet in dolore capitis acerbiſſimo, febre aſſidua, ſed cujus argumenta in capite erant, pilularum uſus, etiam præſente febre, contulit. Item quum ſeptimus morbi dies inſtaret, datum ex aquis cardiacis poculum cum pauca aqua theriacali: profuit, & naturæ conatum juvit.

Frigida oculis nocent.

Apud Jo. Richer erat quidam ophthalmicus, a tempore omni abſtemius: humores adeo acres fuerunt, ut nulli pæne remedio ceſſerint. Verum eſſe deprehendimus, quod ſcripſit Galenus *ad Aphor. Dolores oculorum*, &c. quod ſuppreſſio humoris acris uſu τῶν ἀποκρουστικῶν (*f*) procurata, dolores excitat majores, & ſymptomata terrifica. Tandem invitis nobis, & minime cogitantibus ſuppuratio facta eſt: eodem ipſo die convaluit. Itaque graviter peccant Medici, qui faſciis imbutis collyrio refrigerante oculorum regionem conſtringunt: dum enim lacryma, & falſus ichor ſupprimitur, multum incommodi afferre ſolet. Propterea Hippocrates, *lib. de locis in homine*, multam lacrymam movendam eſſe ait.

Filiolæ D. De la Vau mirum quod contigit: febris continua: dolor lateris ſiniſtri: is fugax fuit, nec perſeveravit: unde dilata eſt phlebotomia. Bene habere viſa eſt. Febris recruduit: difficultas ſpirandi: mors. Aperto corpore epiploon pure perſperſum erat: a thorace fluxerat:

(*e*) Valdè rubens. (*f*) Repellentium.

rat : nam totus ſiniſter pulmo , & thoracis pars ſiniſtra pure plena erat : catarrhoſa erat , nec expectoraverat quicquam umquam.

D. Paſſart Medicus quum male haberet , nec ſibi provideret , tamdem ſumpto medicamento validiſſimo pejus habuit : dolor obortus circa dextrum hypochondrium : circum umbilicum dolores quoque. Irrita fuerunt omnia : purgatus fuit ex arte : expectationi Medicorum medicamenta ſatisfaciebant : tandem ventris tumor : ſitis implacabilis : dolores perſeverantes : credebatur hepar in vitio eſſe : mors.

Carpentarius ventrem doluit , & febricitavit. Ad mulieres itum eſt : hæ hominem ut ab utero laborantem curant : irrita opera : augetur febris & continua fuit. Quarto die vocatus Medicus , venam ſecare , purgare cœpit : ſeptimo quievit : eodem die factus ἄφωνος per ſex horas : pulſus valebat : Id erat κρίσιμον μὴ κρίνον (*g*) : inanis quippe naturæ conatus : nam nondum ſigna coctionis patefiebant. Undecimo fere ſic habuit : & quum data opera diebus criticis nil moliremur , motum neſcio quem naturæ obſervabamus : ad triginta pæne dies provectus morbus : convaluit. Religioſe ſunt obſervandi dies κριτικοί.

Cuidam mulieri in ſpinam fluxio : rigida pæne erat : nutrix erat : & lactandi diligentia , & aſſiduitas occaſio fortaſſe mali fuerat : datum medicamentum potens : goſſypium cum oleo applicatum : brevi convaluit. Secta vena non eſt : lecti tepor , & unctio pepaſmum procuravit. Alius Medicus forte venam aperuiſſet.

Claudius a Cruce ramicoſus vomit aſſiduo : inteſtinum reponi nequit : fotus : litus : demum contuliſſe viſus eſt clyſter ex vino malvatico cum hiera : tandem contra ſpem repoſitum : nam Chirurgus paullatim eaque aſſidua contrectatione , ſenſim atque ſenſim reducendo , ſpem fefellit. Sic conatus aſſiduus , perſeverantia malum tandem vicit.

Mirum quod contigit uxori I. Chalentonii : hæc enim imprudentis Pharmacopœi conſilio uſa pilulis ex hydrargyro , ab eo tempore caput doluit , cerebrumque affectum ita fuit , ut perpetuo vacillare videatur. *A pilulis ex hydrargyro tremor capitis excitatur.*

Uxor D. De Here eo modo capite laboravit , quo & quoſdam annotavimus *initio hujus lib.* nam periodicus fuit dolor capitis , hemicraniæ inſtar : tandem validiſſimis purgationibus ceſſit. Mirum fuit , cur tamdiu perſeveraverit.

Filia D. Angenoſt Conſulis febre laborioſa eſt prehenſa : oculi ſcintillantes & lacrymantes : fluxus ſanguinis e naribus : item eruptio menſium : repente convaluit , & a ſymptomatis plethoricis liberata eſt. Vide id quod annotavimus de uxore Guerardi , ex ſententia Hippocratis. Non diſſimilis eſt hiſtoria de virgine Lariſſæa , *in Epidemiis* , cui plenitudo cauſa morbi fuerat.

Annotavimus ante de filia Dumæi , & Joan. Puthomme filio , quod uterque neſcio qua ferina & indomita deſtillatione laboraverit , qua interierit :

(*g*) Judicatorium non judicans.

terierit : ſed puer hic exanthemata patiebatur, quæ ἀξιολόγως (*h*) non eruperunt. Serum erat malignum, quod corruptionem parti attulit : indeque mors eſt conſequuta : id in morbillorum & variolarum ſuſpicione evenire ſolet. Quid hic facias? Nam ſi dum urgent dolores iſti, ſi dum tumet pars, ad ſuppurantia feſtines, corruptionis metus major erit. Si in ſolis anodynis conſiſtas, opera fortaſſis ludetur. Itaque videtur id conſilii ſequendum, quod aliquando eadem in mali ſpecie Medici ſecuti ſunt. Etenim dum quædam tempeſtas ſæviret, puſtularum & eruptionum ferinarum ferax, oborti ſunt tumores & dolores in variolis, quæ pueros necabant corruptis partibus ſolidis : itaque in eam itum eſt ſententiam, ut emplaſtrum de Vigo cum mercurio applicaretur, aliis litus levis ex hydrargyro fieret : mirum in modum id remedii profecit. Id quod non negligi debet, ne tam facilis & ad manum parati remedii contemptus calamitatem ægris afferre videatur.

Emplaſtrum de Vigo cum mercurio ad tumores & dolores variolarum.

Ea ſagax & ſedula mulier ad inſigne D. Petri hydropica interiit : ſenſim aqua in abdomine collecta eſt : ſenſim tumuit abdomen. Menſes ſuppreſſi erant : ſuppreſſionis cauſa partim ad dolorem animi mœroremque, ob obitum liberorum conceptum, referebatur : ſed gravida erat. Febris aſſidua : urina pauca, ſed craſſa & turbata, qualis in febribus putridis apparet : dolor in dextro hypochondrio, tumorque percipiebatur & durities in regione hepatis : lumbos & renes dolebat. Urina non percolabatur, ſed major ſeri pars in abdomen refundebatur : hinc hydrops. Aperto cadavere hæc reperiuntur : pæne duodecim libræ aquæ in abdomine contentæ : hæc aqua urinam colore & conſiſtentia referebat. Hepar durum, ſiccum, infinitis coloribus variegatum : color erat cineritius multis locis : denique tota ſua ſubſtantia vitium fecerat. Ren unus erat, ſed magnitudine duplo ſuperabat renem naturalem : ſiniſter erat : dexter nullus, ſed ſpecies quædam involucri : credo quod numquam fuerat : mirum. Sæpe nephriticos dolores paſſa lapides excreverat : nullus tamen vel in rene, vel in veſica lapis inventus eſt. Sicci pulmones. Febris erat aſſidua. Tandem per duos dies ἄφωνος (*i*) reddita, interiit. Duodecies purgata fuerat, incolumi tamen fœtu, id eſt vi medicamenti non excluſo.

Pueris, ut & ceteris alius ætatis, non niſi prudenter medicatio decerni debet : ſed major in illis cautio eſt adhibenda. Novimus pleriſque data medicamenta, qui eo ipſo die, medio purgationis tempore interierunt : id quod non ſine calumnia, & artis dedecore contigiſſe viſum eſt : maxime vero id attendendum, quum jam corpus eorum puerorum ſqualet aretque, & aut vi morbi, aut diuturnitate fractum debilitatumque eſt : Hippocrates enim obſervavit ſiccos, id eſt jam morbo afflictos & extenuatos, non facile medicamentum tolerare : at turpis eſt calamitas dato medicamento, eodem die, ægrum interire : id quod nos ad perpetuam memoriam his litteris mandandum putavimus : quum enim jam corpora elanguere, potius in refectionem incumbendum eſt, quam in

Corpora ſicca, ſtrigoſa, aut quovis modo extenuata medicamentis non ſunt agitanda.

(*h*) Pro dignitate morbi.

(*i*) Aphonus. *Vid. ſup.*

in evacuationem. Tametſi fortaſſe objiciat quis, ſubeſſe tetrum humorem qui malum foveat: ſed ſæpe etiam cum eo humore anima effunditur. Et potius emendandus eſt bonitate ſucci alibilis, quam agitandus: eſt autem ubi natura ſeu potius corpus languet, quam ægrotat. Languere enim aliud quippiam eſt quam ægrotare. Intemperies τὴν ἀτονίαν (*k*) invehit: ἐκ τῆς δὲ ἀτονίας (*l*) alienatio, ex alienatione languor. Sic roborandum eſt potius, quam vacuandum. Unde enim natura magis opis eſt indigens, inde magis eſt illi occurrendum.

Languoris ab ægrotatione diſcrimen, & cauſa.

Axioma therapeuticum.

De phlebotomia pueris celebranda, major quædam quæſtio eſt: nam objici ſolet ætatula. Galenus valde religioſus eſt: nam multas apponit conditiones, antequam hoc de remedio decernatur: Ait enim: *Si poſt decimum quartum annum pleuritis aut peripneumonia oboriatur, ſi puer ſit ſanguineus, ſi ver ſit, ſi regio temperata; audacter venam ſecabis*: quaſi vero id tempus ſit exſpectandum, & eæ ſpectandæ conditiones. Duretus, unicus Hippocratis interpres, rogatus ſententiam, cur Hippocrates pueris pleuriticis aut peripneumonicis venam non ceciderit, reſpondet: Hippocratem non agnoviſſe pueros pleuriticos aut peripneumonicos: id quod audiendum ratione τοῦ ἐπιδεικτικοῦ. Quum enim pueris ſanguis ſit craſſiuſculus, quum benignus & halituoſus, caret iis ſtimulis, qui ſunt neceſſarii ad incitandum ſanguinem: his accedit, quod nutritioni & auctioni ſanguis ſatisfacit, ut reliquus paucus ſit. At non idem de juvenibus judicium. Quum enim juſtum ceperint incrementum, ſuperfluit: hinc conſectariæ hæmorrhagiæ: & earum loco dyſenteriæ: at ſi ne his modis quidem ſupervacuus ſanguis evacuetur, morbi progerminant: unde ſpuitiones ſanguinis, pleuritides, peripneumoniæ. Quæ ratio Dureti an valeat, judicandum relinquitur. Idem videtur indicaſſe Galenus *comm. in Aphor.* 29. *lib.* 3. Quærit enim an illud verum ſit quod Hippocrates ſcripſerat; *Juvenibus ſputa ſanguinis & tabes evenire*; Ita reſpondit. *Hæc quidem non ſecundum ætatis naturam juvenes patiuntur, ſed ſecundum aliquid quod patiuntur magis: id eſt ex eventu id accidit.* Plura illo loco legas.

Galen. lib. de ſanguinis miſſione.

Pueri raro fiunt pleuritici & peripneumonici.

Uxor Quartarii Pharmacopœi hypochondriaca erat: tandem ſucceſſit ad nates tumor ἀνθρακώδης (*m*) inſignis, indeque ſex aut ſeptem poſt menſibus febris quartana: belle habuit, & affectione iſta liberata eſt. An non hypochondriaci febre quartana liberantur? id eſt, juvantur ad tollendam eam diſpoſitionem, ſi febris quartana ſuccedat?

Quidam tertiana febre laborabat, eaque ſatis vehementi: quum moleſtiam aliquot paroxyſmorum pertuliſſet, novum & inſolens remedium experiri voluit: quum enim ex aquatione & fluvio equi revertiſſent, juſſit eos aqua puteali perfundi: quum hoc ſpectaret, iſtaque affuſio aquæ perplaceret, idem voluit ſibi fieri: & ut id ſervi facerent, coegit. Educunt frigidam e puteo, nudo corpori, medio in paroxyſmo, aqua af-

Conſilium & remedium malum, conſultori & inventori peſſimum.

(*k*) Toni diſſolutionem.
(*l*) Ex atonia.
(*m*) Carbunculoſus.

funditur : nec id diu impune tulit : nam paullo poſt vocem amittit : convulſiones eum adoriuntur : ſpuma in os cucurrit : epileptice convellitur : mors. Mirum unde tanta mortis occaſio. Licet enim difflari prohibeatur materia tertianam committens, non ita tamen ſæva edit ſymptomata. Credibile eſt iſtud ſerum, eumque febrilem halitum, qui effertur e materia putrente (licet febris ipſa εὐήθης (*n*) videatur) malignum quid habere. Declarant dolores vehementes capitis, aut totius corporis, & id genus ſymptomata, quæ tam cito aſſidere ſolent febribus etiam manſuetis. Ut mirum non ſit, ſi inſolentem experientiam & imprudentem tam fatalis caſus exceperit.

Sanguinis fluxus ex utero partum legitimum non impedit ſæpe.

Damiſellæ uxoris D. Mydorge, quum gravida eſſet, ſanguis ex utero multus fluxit : credebamus aborſuram : tamen ad juſtum pariendi tempus fœtus utero geſtatus eſt. Videndum exſpectandumque eſt, quid eventurum ſit. Uxori D. Amaulry in quadam geſtationis opinione, per quinque menſes ſuppreſſa ſolennis per uterum evacuatio. Circa feſtum Paſchæ, reſeratis orificiis vaſorum, ſanguis effluxit : venter non tumet. Sed eventus rem dijudicabit. Obſtetrix mihi affirmavit, iſto profluvio ſanguinis conceptum, & partum legitimum non fuiſſe impeditum : immo ad legitimum pariendi tempus geſtatus utero fuit fœtus.

Omiſſa in febre tertiana venæ ſectio mortis cauſa fuit.

Nobilis vir febre tertiana laborabat : Medicus qui illi medebatur, ut erat αἱμόφοβος (*o*), detractionem ſanguinis neglexit. Quarto paroxyſmo ruptis velut venis, & facto impetu quodam in partibus internis, tanta foras excretio ſanguinis eſt conſecuta, ut eo ipſo die illi obeundum fuerit.

Exitus oculi vi febris.

Fratri D. De la Barre Medici febris tertiana : quartus paroxyſmus adeo fuit vehemens, ut ſurſum translatus humor fuerit : hinc ἐκπιεσμὸς (*p*) unius oculi factus eſt, id eſt, expreſſio oculi, & exitus foras : & hic oculus deperditus tabuit.

In febribus continuis rigores frequentes in mulieribus, & virginibus, lumborum & colli dolores, & alia terrifica ſymptomata eruptionem menſtruam ſignificant. Et detractio ſanguinis poſtridie movet menſes : Id quod D. Duhamel contigit, quum ea graviſſime haberet. Galenus *ad particulam* 50. *ſect.* 3. *lib.* 1. *prorrhet.*

Aquæ minerales, ut mercurii, auripigmenti, ulcera maligna, nomas, ſerpigines malignas, & id genus cætera curant. An ob vim ſiccandi ſummam? an quia proprietate aliqua id faciunt?

In ulceribus aut vulneribus nervorum, & partium nervalium inſtillata olea calidiſſima a convulſione, & cæteris ſymptomatis terrificis prohibent. An quia ſumma attenuandi & penetrandi vi & facultate pollent, vulneriſque coalitum impediunt; ſicque ichori, a parte affecta mananti, maligno exitum præbent? An quia calidum nervoſis partibus amicum?

Apertio varicum tuta & ſalutaris.

Uxor I. Bon-denier varices magnos habebat in cruribus & tibiis : temperamento eſt melancholico. Conſilio ſuper ea re adhibito apertæ ſunt venæ : detracta eſt ſanguinis copia inſignis. Ab eo tempore nullum commemora-

(*n*) Boni moris.

(*o*) Hæmophobus, Aquifuga, *ex Cæl. Aurelian.* Aquam timens.

(*p*) Expreſſio.

memorabile incommodum ſecutum eſt. Galenus *cap.* 4. *lib. de atra bile*: & *conſilio* 17. *libro* 2. *Conſiliorum meorum.*

Quæſtio eſt, an in affectibus capitis evocantibus ex alto, & medicamentis validis ſit utendum. Affectus multi ſunt: itaque diſtinctione eſt opus. Sed inter cætera, ſunt ea animadvertenda, quæ ea de re *in tomo* 2. *Conſiliorum noſtrorum* ſcripſimus: ac præſertim quum ageretur de catarrho, in quo ſæpe hærent Medici, num validioribus locus eſſe debeat. Et eo loco Celſi auctoritatem adduximus, qui de phtheiriaſi loquens, ita ſcripſit. *Medicamenta intus lenia eſſe debent, ne quid acrioris pituitæ concitent.* Ad hunc locum pertinet id quod animadverterunt quidam Chirurgi: nimirum in vulneribus & offenſionibus capitis medicamentorum uſum non valde utilem eſſe: nam augentur dolores, ſymptomata excitantur, inflammationes provocantur: agitatur enim humor, non evocatur. *Conſil.* 10.

Obſervarunt quidam in iis reperiri ſolere abſceſſum in hepate, quibus a vulnere capitis intereundum fuit. An hoc verum, experientia doceri debet. Deinde cur ita eveniat, inquirendum.

Cur & ſudores cruenti non ſunt? Si enim ſudor ab extremis venulis manat in cutim deſinentibus, ſi facultatis expultricis vis relucet, ſi ſæpe languet retentrix, cur ἐν τῇ διαφορήσει (*q*) cruento ſudore non exſudatur? Obſervatum eſt in filio clariſſimi illius Gulielmi Budæi, qui ſui ſæculi lumen extitit, illud horrendum ſymptoma, ut lintea eo ſudante maculis cruentis perſperſa fuerint: & eo morbo e vivis diſceſſit. Citat Theophraſtus ex Monade Medico, ſudorem aliquando emanare, cui ſimilitudo inſit cum ſanguine. Ariſtoteles *cap.* 19. *lib.* 3. *de hiſtor. animalium*, narrat quoſdam ſudore cruento exſudaviſſe. Sic non indigna videtur quæſtio, Cur ſudores noſtri cruenti non ſint? Nam in rubiola effuſio ſanguinis per cutim eſſe videtur. *Sudor cruentus.*

Anno Domini 1580. & 1581. peſtis graviſſima in homines ſæviit: quanta fuerit calamitas, quam dolenda ſymptomata, aliis locis aperiemus, ſed id magno noſtro dolore. Nunc unum ex iis quæ mulieribus acciderunt, commemorare conſilium eſt: omitto aliis in locis explicandum, omnes pæne mulieres abortiviſſe, quibus a peſtilenti morbo moriendum fuit: id quod minime inſolens eſt: & abortiviſſe quidem minus mirum, ſed paullo ante ipſum obitum ea incidit calamitas. Illud vero quod in præſentem locum explicandum tranſtulimus, eſt ejuſmodi: Innumeris contigerunt dolores ad hypogaſtrium. An eſſent uterini, an alterius generis, non facile fuit colligere: & tamen ſumma fuit & ſævitia, & diuturnitas: immo tanta diuturnitas & acerbitas, ut Medicorum omnis & opera, & induſtria luſa fuerit. Cujuſmodi id fuerit, & an reſiperet aliquid ἐπιδημικὸν (*r*), an vero σποραδικὸν (*s*), Medicis vel experientiſſimis fuit incompertum. Multis autem oboriebantur tumores ad emunctoria, & illi erant ἀσινέες (*t*) innocui. Quum intonuiſſet, humores, quaſi mutato more, & ingenio, excitarunt. *Mira tempeſtatum vis.*

Bb 2

(*q*) In Diaphoreſi, ſeu perſpiratione.
(*r*) Epidemicum.
(*s*) Sparſum, Sporadicum.
(*t*) Innocui.

tarunt tumores & malignos, & peſtiferos. Quanta eſt tempeſtatum vis! Rurſum quum peſtis velut ſua tempora habuiſſet, & deſæviiſſet, denuo tumores in faucibus & emunctoriis apparuerunt, & ii omni cacoëthia vacarunt.

Empiricorum remedia metallica morbos deſperatos profligant, & cur.

Empirici aliquando mirificum quoddam effectum præſtant, dum ſuis utuntur metallicis: immo vincuntur morbi, qui ordinariis evacuationibus vinci non poterant. An quoniam per iſtas ὑπερκαθάρσεις (*u*) ſolvitur veluti tenor, & vis naturæ; & fit colliquatio quædam tam ſuccorum laudabilium, quam illaudabilium; ut idem contingat quod in litu hydrargyri? Solvitur enim compages, & οὐσία (*x*), & vis partium omnium, & humiditas etiam ipſis inſita partibus illiqueſit: unde non modo ordinarii humores, ſed διαθέσεις (*y*) ipſæ ſolvuntur, & evaneſcunt.

De filia Domini De Chailly an credibile quod dicitur? Idem & ſocrus mea experta eſt, & uxor D. Reburtii. Quum utraque hydropica foret, & aqualiculus valde diſtenderetur, partim aquis, partim flatu aliquo, poſtquam utraque extincta eſt, ita reſedit venter, ac ſi nuſquam intumuiſſet. Et iſta filia Domini De Chailly quum gibboſa foret, fato functa ac repente mortua, iſta gibboſitas & incurvitas fere tota diſparuit: & ſeipſo corpus longius redditum eſt. Quod mirum eſt. Qui fit enim, ut hoc vitium ſpinæ ita repente evanuerit?

Lentiginoſi malis ichoribus abundant.

Lentiginoſi cacochymi fere ſunt, & eorum hepar κακοπραγίᾳ (*z*) laborat: pravis humoribus abundant, & ſero malo ſcatent: immo ſi ulcera habent, ea ſunt dyſepulotica. Unde Hippocrates *lib.* 2. *Epidem. Ulcera quæ ægrè perſanantur, ſunt ex genere exalbidorum* (Græce ἔκλευκοι (*a*) dicuntur qui fere lentis colorem habent:) id eſt, lentiginoſi, ſi ulcera habent, ea ægre perſanantur: *Et cutis diffringitur, ac labia; ab ichòribus, & humore ſalſuginoſo, qui ſub cute & a capite contingit, quum a pulmone fuerit calefactus.* Quum ergo in lentiginoſos ægrotantes incideris, mirum ne ſit, ſi remedia ex arte etiam inſtituta ſæpe eludi videas.

Suppreſſio materiæ virulentæ mortifera.

Filia Domini De Maſſeparault manantem aurem habebat: id quod effluebat, erat ἰχωροειδές (*b*): ſuppreſſum id eſt: dolor inde capitis ejuſdemque gravitas: caput videbatur non ſuſtinere poſſe: febris: nullis malum capitis ceſſit remediis: mors. Inventus eſt gravis in cerebro abſceſſus.

Notandum quod contigit matri D. Ellenii Medici: illa ſenſit dolorem incredibilem in cruribus: febris aſſidua: ſecta vena bis aut ter: a detractione ſanguinis tanta mutatio pulſui contigit, ut fere morientium pulſus videretur: inæqualitas erat, & intermiſſio: deinde intercidebat: mox recurrebat alia pulſatio, ut in dicroto. Interea temporis quum vires imbecillæ viderentur, nil nos moliti fuimus: & ea mutatio non tam erat ab infirmitate, quam a latente quadam partium affectione, quæ ſe patefecit per nonnullam imbecillitatem.

Eidem

(*u*) Superpurgationes, Hypercatharſes.
(*x*) Subſtantia, Eſſentia.
(*y*) Diſpoſitiones.
(*z*) Mala actione, & infortunio.
(*a*) Exalbidi.
(*b*) Ichoroides, Humiditas ſaniem referens.

Eidem (quæ habitu eſt melancholico, & quæ ſæpe hypochondriaca eſt judicata) tumor in crure ſiniſtro qua decurrunt cruralia vaſa : indolens initio, deinde nonnullum dolorem excitavit. Qui medebantur, varias in ſententias trahebantur. Alii exiſtimabant promovendam excretionem puris, mitificato & cocto prius humore. Alii abſtinendum, & metu carcinomatis aut cancri nutriendum tantum eſſe malum. Secuta eſt poſteriorem ſententiam : nec deterius habuit. Tertio poſt anno puſtulæ excitatæ ſunt in ſuperficie tumoris : aperti abſceſſus : ſanies manat : cicatrix ſolidatur : extinctum malum, alio loco reviviſcit : denique ad chæradas malum accedit, & revera ſunt chærades.

Virgo præ pudore deſiit eſſe menſtrua.

Virgo quædam dum humi cecidiſſet, & verita eſſet ne naturalia detexiſſet, præ pudore deſiit eſſe menſtrua : patiebatur autem menſtrua : verebatur vero, ne quid iſtius impuræ excretionis apparuiſſet. An tam facilis ſuppreſſionis menſium cauſa, revocato ſpiritu alio, qui ſanguinem ad partes conducebat ?

In obſtinatis morbis humorum motus ſequendus, etiam die paroxyſmi. Hiſtoria.

An non tutum in febribus quartanis, & aliis obſtinatis, dum humor movetur, & in die paroxyſmi dare medicamentum ?

Uxori D. Duhamel triplice quartana laboranti datum medicamentum : una poſt hora horruit : incaluit : alacriter tamen medicamentum tulit : repurgata eſt quibus oportuit. Ab eo tempore aliquot, ſed paucæ admodum, acceſſiones repetierunt : poſtmodum omnino ab iis paroxyſmis eſt liberata. An non in ſimili exemplo purgationi opera dari poteſt ?

Filio D. Pileur annos 12. nato mirum quod contigit. Suppreſſio urinæ : dolores ad radicem penis : clamores : catheter ſubire non potuit. Aliquot poſt diebus pus mejebat : malum miteſcebat : urina vero facile reddebatur. Quid hoc rei ? Id ſæpius & rediit, & contigit. Venit in mentem lithotomis ſecare illum prope ſcrotum, ut exprimerent lapillum medio hærentem ductu, & e veſica egreſſum. Si egreſſus erat, ſi medio inſiſtebat ductu, cur non perpetuo urinæ exitum præcluſerat ? Credo quod ille lapillus ex intervallis inflammationem excitabat, & quod alveolum habebat, quo ſe recipiebat : quia vero per inflammationem pars tumeſcebat, ideo anguſtior erat meatus : quum pus exierat, liberior erat meatus, ipſis parietibus paullum collapſis. Notandum quod diximus, illum lapillum ſibi cuniculum egiſſe : declaravit curatio : nam longo poſt tempore ſine majore moleſtia elapſus eſt calculus : ab omni ſimili tormento liberatus eſt.

In magnis doloribus ſuppuratio provocanda.

Uxor D. Boyer poſt partum ægerrimum iſchiadica facta, & Dobilonius Caſtalleti Scriba, uterque doloribus ad iſchion divexatus : at iſta mulier crudeliſſime. Varia remedia uſurpata, modo anodyna, modo evocantia, modo digerentia, modo narcotica : nil profectum ; materia erat diffuſa. Tandem collecta eſt : provocatum eſt ſuppuratum : pus multum & diu fluxit. Convaluit. Quum dolores iſti ita crudeliter affligunt, conandum ut συςροφὴ (*c*) fiat & collectio : poſtmodum adducenda

(*c*) Syſtrophe, Reſtagnatio, Concretio.

cenda eſt per πεπασμὸν (*d*) ad ſuppurationem : alioqui miſere ægros torqueri ſinimus.

Meſenterii abſceſſus ſymptomata & ſigna.

D. De Longueil ad menſem Majum tormina : abundat & humore bilioſo, & ſucco crudo : utriuſque humoris mores inæquales, motus inæqualis. Dolor ad imum ventrem inclinans ad partem potius dextram : turgebant adeo humores, ut fere oppreſſus fuerit, toto aqualiculo in tumorem elato : febris ſucceſſit partim periodica, partim non : tandem excrevit puris materiam, facto in meſenterii parte, aut inteſtino aliquo abſceſſu : melius habuit : poſt longum tempus, & longas adeo purgationes convaluit. Horrebat aliquando, & rigebat; ſed rigor erat a ſuppurato. Omnis enim rigor aut eſt ἀπὸ τῶν ἀγγείων, aut ἀπὸ τῶν ἑλκέων (*e*). Quod notandum : ἀπὸ τῶν ἀγγείων, affecto præſertim panniculo carnoſo.

Rigoris cujuslibet cauſæ.

Damiſellæ Ruades dolor, & tormina ad ventrem : ſuppreſſio alvi omnimoda uſu calefactoriorum, aucto interno calore major alvi conſtrictio. Inutilia medicamenta per os ſumpta, inutilia & enemata : magna eilei rudimenta : febris : Contractiunculæ : dolor ad regionem uteri implacabilis : metaſtaſis ad uterum facta : nonnulla excretio facta eſt materiei ſanioſæ, & ἰχωροειδέως (*f*). Metuebamus aut cancrum, aut quid ſimile in utero : exitus tamen fuit fortunatior : nil enim tale contigit.

Benjamino anginoſo, non vera angina, ſuppuratio facta eſt præter exſpectationem Medici uſu cataplaſmaton ex mica panis & violaria. Convaluit præcedentibus malis & ſignis, & ſymptomatis.

Amicus noſter S. Ger. febre continua, τεταιοφυέων (*g*) naturam referente, laborabat : in acceſſionibus, præſertim majoribus, ἀφωνία, ἄφεσις (*h*), languor membrorum, oblivioque erat : diſcuſſa febre, ad ſe redibat. An hoc proprium febrium? Nequaquam. At Galenus narrat contingere aliquando per acceſſiones febriles καταφορὰς, καταλήψεις, κατοχὰς καὶ κώματα (*i*). Hippocrates meminit cujuſdam conſtitutionis malignæ, in qua περὶ τοὺς παροξυσμοὺς, καὶ ἀφωνία, καὶ λήθη, καὶ ἄφεσις (*k*) erant. Ἄφεσις autem eſt πάρεσις, id eſt, exſolutio omnium corporis partium, quum non aliter ac reſolutis vires projectæ apparent.

Ad part. 37. ſect. 3. lib. 3. Epid.

Mirum quod contigit Præſidi a Sancto Andrea. Huic ruptum os tibiæ, & interventu calli conglutinatum fuit : Extincto corpore, (diſſolutis pæne omnibus) callus diſſolutus eſt, & os tibiæ, quod ferruminatum erat, dividitur ac diſſolvitur nova veluti fractura.

(*d*) Concoctionem.
(*e*) Aut a vaſis, aut ab ulceribus.
(*f*) Ichoroideos. *Vid. ſup.*
(*g*) Febrium tertianarum naturam referentium.
(*h*) Aphonia, Vocis carentia, & Aphesis, Morbi remiſſio.
(*i*) Cataphoras, Catalepſes, Catochas; & Comata.
(*k*) Circa Paroxyſmos, Aphonia, & Lethargus, & Exolutio, & Virium projectio.

INDEX

INDEX VOCUM GRÆCARUM

Obſervatu Digniorum quæ in BALLONII Epidemiis continentur.

Ἄθλιπτος ἐπισημασία. p. 145
Ἀθρόως. 49
Αἷμα σαρκῶδες. 54. 107
Αἷμα διουρεῖν. 90
Αἱματοχύται. 171
Ἀκράτεια τῆς γλώσσης. 94
Ἅλις. 49
Ἄμπωτις Ἱπποκρατική. 79
Ἀναθερμαίνεσθαι. 55
Ἀναπτύσσεται. 104
Ἀνέμετος. 41
Ἀνάῤῥοπον, κατάῤῥοπον. 81
Ἀνεμία, ἀνέμος. 33
Ἀνωμαλία σφυγμοῦ. 52
Ἄπεπτον. 183
Ἀποστάσεως καὶ ἐξανθήματος diff. 49
Ἀπότηξις. 175
Ἀπροαιρέτως. 27
Ἀσφυξία. 25. 145
Ἀτονία. 193
Ἄτυπος. 101
Αὐάντης. 107
Αὐχμὸς. 110
Ἀψυχία. 93

Βληχρός. 91. 101

Γένεσις συνεχής. 99
Γλώσσης ὑπὸ ξηρότητος ψελλοί. 95
Γλώσση ἀκρατής. 178

Διάθεσις ὑποχονδριακή. 6
Διάθεσις ῥευματική. 13
Διαθέσεις ἀφθώδεες. 106
Διάθεσις συντηκτική. 137
Διαλέκτου πάθος. 94
Διάχυσις. 6. 46. 125. 136
Διάχυσις τοῦ φλέγματος. p. 140
Διουρεῖν. 50. 90
Δυσδιαφόρητον σῶμα. 163

Ἐγχύμωσις. 78
Ἐκθύματα. 26
Ἐξανθήματα. 27. 49
Ἐκχύμωσις. 77
Ἔκλυσις. 43
Ἕξις. 22
Ἕξις ἀθλητική. 78
Ἐπάρματα. 102
Ἐπιδημικόν. 195
Ἐπισημασία. 144
Ἐπίσχεσις τῶν οὔρων. 11
Ἐπίφλεβοι. 90
Εὔδιος. 41
Εὐθυωρία τῶν φλεβῶν. 29
Εὐσαρκία. 22
Εὔσαρκοι, καὶ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες. 159
Εὐχερός. 80
Εὔχροια. 78
Εὐτονία. 136
Ἐφαμαρτοεπεῖς. 95
Ἑφθότης. 17

Ζύμωσις τοῦ χυμοῦ μελαγχολικοῦ. 160

Θλίψις. 145
Θυμοειδεῖς. 90
Θωρῆξαι καὶ ἐμπλῆσαι. 93

Ἡμιτριταῖος πυρετός. 36. 136
Ἰδιοσυγκρασίη. 29
Ἰσχνοφωνία. 94
Κάθαρσις. 32
Καχεκτικόν. 10

Καχεξίη. p. 10
Κακόχρωος. 121
Καταμήνια κατὰ τόκου. 34
Καταῤῥοπίη. 39
Κατακορεῖς. 97
Κενεαγγείη. 104
Λειεντερίη. 31
Λειποθυμεῖν καὶ ἐκλύεσθαι. 72
Λεπτοφωνία. 94
Λεπτομερέστατοι. 140
Λευκά. 173
Λήθαργος. 100
Μετάστασις. 13
Μετὰ τὴν διάτριτον. 90
Μῖξις. 39
Ναυτιώδης. 41
Νεανικῶς ἐξιστάμενος. 8
Νοῦσος βληχροτέρη καὶ θανάσιμος. 101
Νωθρότης. 100
Ξηρὸς βληχρός. 91
Ξηρότης. 110
Ογκος. 22
Ομοιότροπος. 32
Ορμῶντα. 99
Ορθοκόπος. 37. 115
Οξυθυμώτεροι. 90
Οὔρων ἐπίσχεσις. 11
Πάθος φωνῆς. 94
Παραλύσεως οὐσία. 139
Πάρεσις. 137. 139
Παρωτίδες. 102
Παφλαζειν. 95
Πεπασμοῦ ἀδυναμία. 15
Πέπονα φαρμακεύειν. 40
Περίγλισχρον. 87. 136
Περισταλτικός. 13. 32
Πικρόχολοι τὰ ἄνω. 38
Πλατυφλεβοὶ. 89
Πνευματικοὶ ἰατροὶ. 33. 130. 184
Πολὺς κλάδος. 56
Προθυμώτερα σώματα. 164
Πῦρ βληχρόν. 91
Πυρετὸς τριταιοφυής. 36
Πυρετὸς κεφαλικός. 85
Πυρετὸς ξηρὸς βληχρός. 91
Πυρετοὶ γαστρικοί. 87
Ρευματικὴ διάθεσις. p. 13
Σειρίασις. 85
Σκελετός. 37. 159
Σκελοτύρβη. 74
Σιτίων ἐμπλῆσαι. 93
Σπασμοὶ εὐχερεῖς. 80
Σπατίλη. 31. 99
Σπλῆνα θάλλειν. 86
Σπλήνες φθινοπώρῳ. 133
Σποραδικόν. 195
Συναθροισμός. 99
Συγκοπτικά. 17
Συνολκαὶ σπασμώδεες. 18
Συνολκαὶ σπασμώδεες καὶ συνέχεες. 80
Συμπλοκὴ καὶ μίξις τῶν νοσημάτων. 130
Σύντηξις. 137. 139
Συντονία. 137. 139
Σφακελισμός. 24
Ταχύγλωσσος. 101
Ταραχὴ. 32. 117
Τάσις. 139
Τραυλός. 94. 101
Τραυλότης. 94
Τραχοφωνία. 95
Τρηχίσματα κεγχρώδεα τοῖσιν ὑπὸ κωνώπων γινομένοις ἴκελα ἀναδίγμασιν. 73
Τριταιοφυεῖς. 26. 36
Υπερέμετος τῶν φλέβων τῆς κεφαλῆς. 96
Υπερκάθαρσις. 196
Υπόσπληνος. 73
Υπόχλωρος. 75. 76
Υποχώρημα. 138
Υπονέμιος. 33
Υποσαρκίδιος. 21
Φθάνει χεῖσθαι. 174
Φθόριον. 152
Χλάρασμα λαμπρόν. 56
Χρόνιον νόσημα. 61
Χρονία διάθεσις. ibid.
Χρώματος ἀναλήψιος ἕνεκα καὶ ἐγχυμώσιος. 77
Ψελλότης. 95
Ψωροφθαλμίαι. 24
Ωμὸν αἷμα. 66
Ωραῖα ὡραίως. 41

GU-

GULIELMI

BALLONII

MEDICI PARISIENSIS

CELEBERRIMI

DEFINITIONUM MEDICARUM

LIBER,

In quo non ita in verbis ipſis laboratur, ut non potius rerum diſtinctiones proprietateſque exquirantur: immo ſæpe data opera, relicto ipſius diſputationis filo, loci Hippocratis & Galeni obſcuri explicantur, ut commentarii ad inſtar eſſe poſſit.

Νοῦς ἁπάντων τάχιστος, διὰ παντὸς γὰρ τρέχει.

APPROBATIO.

EGo Carolus Guillemeau, in ſaluberrima Medicinæ Facultate Pariſienſi Decanus, Conſiliarius & Medicus Regis Ordinarius fidem facio, me librum qui inſcribitur Guillelmi de Baillou *Doctoris Medici Pariſienſis Definitionum Medicarum liber, In quo non ita in verbis laboratur, &c.* perlegiſſe, omniaque in illo juxta veram & legitimam Hippocratis & Galeni doctrinam ſumma cum eruditione exponi. Lutetiæ Pariſiorum octava Octobris. Ann. 1636.

Guillemeau Decanus.

Joannes de Bourges Doctor Medicus Pariſienſis.

Guido Patin Doctor Medicus Pariſienſis.

NOBI-

NOBILISSIMO CLARISSIMOQUE
VIRO DOMINO
LUDOVICO DURETO
Doctori Medico Pariſienſi, & Profeſſori Regio,
GULIELMUS DE BAILLOU S. P. D.

HIc, DURETE, tuos potes lepores
Noſſe, divitias, tuum nitorem,
Ac oris teretis ſuavitatem.
Hic furtim nitet elegans ſupellex
Ingeni nimium tui eruditi.
Ubertas Senis hic videnda Coi,
Solo marte tuo vel evoluta.
Opacis etenim prius tenebris
Obſcura, eximios Duces latebat
Artis, quam coluit Senex Machaon.
Furti me alligo, detegoque crimen,
Totum namque tuum: Tuum, ohe, dico,
Si quid purius, elegantiuſque
Dictum. Si quid erit parum venuſtum,
Squalens, horridulum, lepore nullo
Obverſans oculis, meum putabo.
Si qua laus redeat meo labori
In te tota caput ſuum redundat.
Si quod dedecus inde naſciturum eſt,
Admitto, attribuo, ſacrum ac Oſirin
Noſtrum dejero. Nil & ad Duretum.
Ut tanto tibi ſit, Durete, *majus*
Pulchriuſque tuos libro hoc lepores
Noſſe divitias, tuum leporem,
Quanto turpius inſolente ſcripto
Squalente, horridulo, lepore nullo,
Ortum quod reſipit parum, aſt aborſum,
Hoc noſtrum ingenium explicaſſe deſes.
Hæc conſecro tibi. Nefas putavi
Magnum, grandeque cenſui piaclum
Eorum minime palam fateri
Nomen, qui vigiles ſcientiarum
Arcanum docuere vix apertum.
„ *Pœnas vix animus poteſt ſubire*
„ *Ingratus ſatis arduas graveſque.*

VALE.

LECTORIBUS BENEVOLIS

GULIELMUS DE BAILLOU,

Doctor Medicus Pariſienſis,

εὖ πράττειν.

EQUIDEM cum iis præclare ſemper actum judicavi, qui quum primam ineuntis ætatis commendationem a virtute duxiſſent, in eo elaborarunt, ut quam fieri maxime poſſet ad naſcentis virtutis indolem litterarum lumen & gloria accederet. Atque hoc eo libentius ardentiuſque præſtiterunt, quod in illis aliquid quum dignitate nominis præſtabile & auguſtum, tum mira ubertate delectabile cognoviſſent. Nam ſive privatorum hominum & a communi foro abhorrentium otium ſpectes, ſive eorum qui in luce Reipublicæ verſantur junctum cum moleſtia negotium, utriſque ſua eſt delectatio, & quæ cum ſatietate memoriam habeat nuſquam perituram. Neutros rerum exſpectatarum eventus fefellerunt. Etenim quum earum lumine & ductu omnes fere omnium rerum anteceſſiones & progreſſus tamquam e ſpecula diſpiciant, dum honoribus in omnium oculis florent, & ingenio, aut genio potius auctore dignitatem reperiunt, eum facile curſum tenere poſſunt, ut ſine periculo in negotio verſentur: Sin jucundo otii liberioris fructu delectari malunt, cum dignitate etiam in eodem conſiſtunt. Atque ita ſuſcepti olim æquiore animo labores, non longe poſt incredibili potius voluptate leniuntur ac elevantur, quam nova moleſtia cumulantur. Quod contra accidit iis qui nil prius antiquiuſque eſſe rati quam deſidia torpeſcere, tantulam illam voluptatem quam novis libidinibus pellectam delicatius perceperunt, infinito moleſtiarum preſſu ac anguſtiis cum triſti ſenſu redemerunt: carent enim ſale, carent feſtivitate, & ridicula tandem jejunitate inter proletarios triobolareſque homines ſeſe jactant principatumque tenent. Contra vero in litteratis ſuavis odor quidam eſt urbanitatis, & lepos comparatur, quo tamquam ſale dicta eorum factave omnia perſperguntur, ac, pæne dicam, condiuntur: ut quod inſulſum in plebeiis hominibus, illepidum, horridulumque perſpicitur, in litteratis lepore, ſale, & ſuavitate quadam temperetur. Quod de iis dictum velim quorum non adeo læva mens eſt ut litteris & otio abutantur, turpi ignavia langueant, aut mollitie diffluant ac liqueſcant. Siquidem eos valere jubemus quibus id ſtudio eſſe ſolet ut præclaris ſuis ornamentis abutantur, illaque ad explendas ſatiandaſque

daſque voluptates, tamquam ad finem optimum traducant. Hos quum videris, dubitare potes, an in humana facie fera, & bruta natura referatur, an vera feritas ipſa humana facie repræſentetur. Ac niſi immanitas iſta virtutis quibuſdam radicibus niteretur, eorum vita & conſuetudo cane & angue pejus vitaretur. Aliorum vero & natura & conſilium laude efferendum videtur, qui quum expreſſa non adumbrata ſolum virtutum veſtigia inſequantur, ſi ſeſe ignaviæ, deſidiæque dediderint, id demum nefas eſſe credant, quod mens noſtra niſi excolatur, obtorpeſcat, & quantulum eruditionis vigiliæ nobis pepererint, id ſenſim minuatur ac exoleſcat. Sin autem mens ipſa ſuſcitatis illis igniculis quos natura inſevit, agitetur, erecta tunc aliquid eximium molitur cujus jucunda fruitione mirum in modum demulceatur ac deliniatur. Nam tunc contenta ſatiataque jucundo rerum ſperatarum eventu, ſi quid forte enervatum, molle, demiſſum ac effœminatum eſt, dimittens, ac ſi in ſeipſa verteretur agitatione ſua veluti terminata ac concluſa conquieſcit. Quæ niſi ſperarentur, ex animoque procedere tandem poſſe ſpes eſſet; nil eſt cur tot ſe laboribus homines emacient & frangant, domi militiæque evigilent, quorum ingenii divitiæ & ornamenta ſic paſſim appareant, ut ab omni ſenectutis oblivione facile vindicentur. Miſſos faciamus eos qui luculento ſtrenuitatis militiæ relicto argumento floruere. Nos qui tranquillius pacatiuſque vitæ genus conſectamur, eos amplectamur & ſcripto celebremus quorum induſtria domi viget, & illic excitata jam liberiorem auram appetens palam magna cum commendatione ſeſe jactare poteſt. Quo ex genere ſunt qui libris editis, aut domi elucubratis de hominibus ſuis merentur. Quorum non ludetur opera dum eorum laudibus reviviſcent celebrati, quibus ſenſus aliquis ineſt. Quum nemo adeo a ratione deficiat, & a veritate averſus qui eos non faciat magni qui in id induſtriæ curriculum conjecerunt ſeſe, ut publicæ utilitati ſervientes diu noctuque multa verſant quæ tandem in communem uſum conferre poſſint. Hoc autem genus inſtituti multi varie exercent, ac omnes in ſua quiſque arte conſectantur, prout in ea limatiores ac concinniores eſſe videbuntur. In qua enim quiſque arte ſeſe acuit ac limavit, ex ejus penu poteſt aliquid depromere quod magis arrideat, quam ſi in meſſem alienam falcem immiſerit. Ex multis autem ſcriptoribus ii plurimum profecerunt quorum in eo verſata eſt opera ut vocum cuique arti accommodatarum vim ac proprietatem explicarent. Is autem labor adeo uber eſt, ac fluit, ut tamquam principes exſiſtant ad ingrediundam cujuſque artis rationem, quem ſi tollas, omnia tenebris implices ac involvas. Eam operam ſuſceperunt cujuſque artis proceres, quod ea opera ſe tironum jejunitatem & imbecillitatem levaturos eſſe confiderent. Ne autem ſigillatim aliarum artium illuſtratores diligentius inquiramus, quod ſudore plenum eſt, finibus noſtris circumſcripti unum Gorræi opus *de Definitionibus Medicis* in medium afferemus: magnarum vigiliarum opus, & multis nominibus commendatione dignum poſterorum: quod quum nobis aliqua ex parte mancum videretur, e re multorum fore putavimus, ſi operæ nonnihil ſubſtitueremus: hinc enim lumen non acquiret, ſed conſummatius edetur. Neque vero credat aliquis mancum hoc opus vocari

 a nobis:

a nobis quod iis, quæ ſcripta editaque ſunt abſolutius quidpiam ſcribi edive poſſit: quid enim opere *Gorræi* ornatius? quid omnem in partem perfectius; ſed quod ad ea quæ ita terſe nitideque ſcripta ſunt infinitæ voces adjungi poſſint, quarum explicatio plurimum utilitatis juxta ac voluptatis ſit allatura. Vocemus itaque, quoniam ita lubet, addere, adjicere, augere, non autem, quod a me longe eſt, perficere, limare, polire. Omnia adeo ſuis numeris ſunt abſoluta, ut ſi velit laboretque *Gorræus*, aut eo aliquis limatior concinniorque, ſed nuſquam reperias, ornatius ſcriptum reddere, ipſe nequeat omnino, ludatque operam omnem: omnem enim adhibuit ornatum ſententiarum & rerum lepore politiſſimus, artificio ſuo omnes ſuperaturus: nam & ſelectorum verborum frequentia ita creber eſt, ita aptus & preſſus, ut nil redundet, nil ſuperfluat, nil deſit, & ſic imitandæ induſtriæ ſuæ ſpem cæteris ademit, immo & ſibi ipſi ut qui rem magis non poſſit limare. Hujus rei opinionem facient ejus ſcripta ne quis exiſtimet me ejus ſcriptorum gravitatem imbecillitate mea metiri. Et quum non accommodet ad forenſes cauſas orationem in quibus majeſtas orationis requiritur, nec in jejunis rebus verſetur, hoc effecit ut ſuam gravitatem orationis ſuavitate temperaret. Atque ita eſt medius & temperatus, ut nec omnino oratorum fulmine utatur, nec leviorum incondita inamœnaque oratione delectetur. Sic volubilitas gravitatis verborum comes eſt & flumen verborum illi placuit, quum nec curioſa affectatione & aucupio delectetur, nec aliorum enervata, molli, diſſoluta ac languida oratione. Nos autem id quod *Gorræus* eleganti, gravi, temperataque oratione eſt auſus, id ſubtili tantum preſſaque oratione limati efficiemus. Prius enim verebar ne tenuis venia excuſationis daretur, ſed forte, ſi quæ a nobis animi gratia tantum ſcribuntur non lente & faſtidioſe legantur, in aliquo artis loco reponentur. Ac præſertim ſi non in eos incidant, quorum in aggrediundis rebus ſuoque ingenio tractandis languida induſtria, in alieno opere carpendo traducendoque acuatur nimium ac vigeat. Hæc quum non ſerio a nobis ſcribantur, ludicra ſaltem ſint, hocque facere nos dicamus quod & ii qui a muniis bellicis feriantes, umbratili diſcrimine conſerunt manus, dimicant: ſic nos multa in privato ſtudio tandem in publicum tamquam in aciem proditura exercitatione quaſi ludicra prædiſcimus ac meditamur. Cupiveram enim jampridem ut quæ diſperſa diſſolutaque in forulis haberem & obiter notata, ea colligerem ac limarem: quæ ſi cui placere cognoverimus omnem exſpectationem diuturni deſiderii facile ſumus expleturi. Non rem ad unguem perſequor, nec enim jejunitas mea hoc patitur, quum artis cujuſque diorifmos proponere non ſit cujuſvis, ſed ejus qui multa lectione ſit tritus ac delaſſatus: Rem tantum noto; viam commonſtro, &, quod fieri ſolet, digitum ad fontes intendo. Sin labore eruditio noſtra creverit, & uſu aliquid conſecuti fuerimus, in rei ipſius arcem invademus. Trahit enim ſæpe rerum ſeries ac ordo admirabilis, ut quæ initio jejuna ſunt, ac frigida, ea augeantur; &, ut ſic dicam, incaleſcant. Omnes qui hunc noſtrum laborem ſunt obſervaturi rogatos volumus, ut ſuo candore audaciam leniant, bonique conſulant, quod aliquid in communem uſum afferre ſtudeamus. *VALE.*

AD

AD LECTOREM.

UT nulla Ars, quæ aliquo in uſu ſit, ſine vocibus intelligi explicarique poteſt, ita in earum cognitione aliquid operæ terendum videtur. Omnibus enim, ſua cuique, vocum eſt proprietas, cujus explicatio viam ad artem ipſam inſtruat ac muniat. Eſt tamen hic, ut & in cæteris adhibendus modus, quum nimietas in vitio ducenda ſit. Ut enim is errore non vacat qui negligendis vocibus aliquid in arte ſe poſſe putet: ita in earumdem aucupio nimium occupatum eſſe nefas eſt. Quod a me dictum volui, ne quod Homerus finxit, aut expreſſit potius, nimirum hominum genus inter cætera laborare invidia maxime, illud ipſum in me ſentiam ac experiar. Divinabam enim, quum primum animum ad ſcribendum adjunxi, fore qui induſtriæ noſtræ ſtimulum retunderent, incitationemque noſtram ſiſterent ac retardarent. Nimirum quum facile objiciant ſedulam in viribus vocum, proprietate naturaque evolvenda operam Auctori ipſi quidem negotio laborique eſſe, iis qui hæc legerent tædio, neutris utilitati fore. Quorum languidæ fortaſſis opinioni nervos auctoritatemque addere videtur dictum illud Platonis: Iis futura eſt ſua ſenectus jucundior, ipſoque Sapientiæ munere uberior qui de nominibus parum laborarint. *Atque ita partim invidia moti maledicentiæ ſuæ virus in nos ſpargunt, legitimam ſe ſatis occaſionem nactos rati, ſi eum tantum grammatice agere dicant qui de verbis commentarios edat: partim vero, quibus ſalis nonnihil & candoris ſupereſt, non invidebunt quidem, ſed nos fruſtra in hoc opere faciundo curam ponere conquerentur. Ac ſi tantum ab re noſtra ſit, ut non potius otii noſtri partem nonnullam, levemque, quæ conceditur, temporis uſuram in opus aliquanto utilius conferamus, quam in hoc grammatico Pelago longe maximo, ex quo vix enatare nobis liceat, agitemur: at invidiæ hic nullus locus reliquus eſt, querelæ dolorique forte nonnullus datur. Nam non temere ſcribentium moleſtias conqueruntur, quum ſi cui in animo ſit de vocum proprietate ſcripto aliquid mandare, is multarum vigiliarum opus aggrediatur. Immo illis ſæpe conjectura nitendum eſt, & ex auctorum mente ſenſus eliciendus eſt, ſæpe vi extorquendus, fruſtra alioqui laborarent. Quis enim neſcit quin eadem vox multa ſignificet, immutetur, traducatur, in hunc aut illum ſenſum rapiatur, prout auctori collubitum fuerit? Nam voces modo proprie, modo per translationem accipiuntur, modo vi, modo precario in hunc aut illum locum deducuntur. At utriſque qui hunc noſtrum laborem boni non conſulent ſatis eſſe factum volumus. Malevolis candorem noſtrum, & conſulendi Reipublicæ aliquo officii genere deſiderium opponemus. Hoc enim facile conjecta aut palam, aut per cuniculos invidiæ tela opprimet atque eludet. Candidiores vero, quos nullus invidiæ tangit aculeus, monitos volumus ut ſi eos iners otium delectet, eo abutantur. Vicem vero noſtram non doleant qui tam alacri, expedito facilique animo laborem acuendæ induſtriæ noſtræ & Reipublicæ conſulendi gratia ſuſcipimus, quam pigro, languidoque eumdem detrectent ac deprecentur. Ita enim*

ſi

ſi quid habent induſtriæ, illud hebeſcere, extingui langueſcereque ſinunt: Norint non alienæ modum ſtatuere induſtriæ. Quod ſi nihil inde laudis utilitatiſve redire poſſe credant, quid ad eos attinet? Contenti vivant ſua deſidia, & in opinione hac effœminata, molli enervataque voluptuentur. An vero ſciunt quis futurus ſit eorum animus quorum manibus labor noſter teretur? ſi iis non placeat, nil moror, non idem omnium animus, quum ſæpe in varias partes diſtrahatur. Hinc enim alii forte fructum ſunt percepturi, quum nihil adeo abſurde, languide, horride, illepide putideve dictum ſcriptumve ſit, ex quo nonnulla utilitas capi non poſſit. Habet enim & limus, & fæx ſuas commoditates & uſus: habet & fabularum vanitas ſuas opportunitates. De laude minus iis laborandum, ſi ex noſtro labore tandem jejuni, tenues, ingloriique redeamus. Quamquam enim quemque amor ſtudiumque laudis trahit, quid ad eos ſi nos parum de hominum commendatione laborare dicamus? Non quod nos hic diſſolutos videri in animo ſit, quaſi parum ſimus ſolliciti quid de nobis homines ſentiant: ſed quod malimus tacito apud nos de Republica merendi ſenſu eluere labem inertiæ quæ nobis inureretur, ſi otio & ſilentio vitam tranſigeremus, quam ſcriptitando gloriolam, qua parum induſtrii leveſque homines paſcuntur, conſectari. Quod ſi ne minimum quidem laudis aſſequimur, ſorte tamen noſtra contenti ſimus, e reque noſtra abunde futurum credimus, ſi modo in Bonorum calumniam non incurramus: quam me-hercules non poſſumus incurrere, niſi forte immerito. Etſi enim opus hoc noſtrum mendis quibuſdam adſperſum (quod effugiemus pro virili) in lucem exeat: tamen quia publicæ utilitatis ſtudio, tamquam velamine, ſeſe tegit ac prætexit, omnis juſtæ reprehenſionis occaſio tolletur: ſaltem vis publici nominis omnem reprehendendi impetum eludet. Quod ad Platonis opinionem adductam, cujus ſe præſidio ſeſe ſatis tutos putant, ut noſtrum inſtitutum evertant, hoc accipiant a nobis nihilo magis hoc conſilium noſtrum hac opinione labefactari ac debilitari. Illudit enim λογοδαιδάλοις, *ac Sophiſtis ſui temporis qui nil præter inanem verborum ſtrepitum cum leviuſculo quodam ornatu habuerunt. Et hoc verborum aucupio tamquam lenocinio quodam in omnium animos ſeſe dicendo, aut effutiendo potius verbaque dando, influere arbitrabantur. At nos rem verbis conjungimus, & utraque ſic apta inter ſe ac copulata volumus, ſpretis verborum argutiis, ut parum nos de verbis ſollicitos eſſe dicamus, niſi ipſa verba res proxime conſequatur. Quod facile intelligent ii, quibus non erit moleſta unius horulæ uſura in legendis noſtris. Illic enim non tam de verbis curam exactam ſollicitamque diligentiam reperient (quod ad verborum artifices pertinet) quam artis dioriſmos ac diſtinctiones quæ operæ aliquod pretium ſunt allaturæ ad obſcurorum locorum in Hippocrate & Galeno intelligentiam, ut jam ſæpe inſtar commentarii aut ſcholiorum eſſe poſſint: Sed hac in re omnes ſuo judicio utantur, non noſtro.*

VALE.

DEFI-

DEFINITIONES MEDICÆ.

TO A.

AΘΡΟΟΝ ϗ ἀθρόως magnam vim in Arte noſtra habent, quum quid dicitur aut fieri, aut excerni ἀθρόως: item cum διαχώρημα ἀθρόον dicitur fieri: verbi enim proprietas non pili faciunda eſt. Ἀθρόως confertim, affatimque verti debet: & ἀθρόον ſimul totum, ut ſic dicam, confertum, multum, agminatim factum, effuſum. Abſolute autem, multum, non ſignificat: nam Galenus *in libris ad Glauconem* φυλακτέον ἀθρόας ϗ πολλὰς κενώσεις: *temperandum a confertis effuſiſque & multis vacuationibus*, ſic πολὺ ϗ ἀθρόον diſtingui videntur. Quicquid enim ſit, quantaque quantitate, ſi ſimul univerſum totumque excernatur, ἀθρόως excerni dicetur: non tam enim magna copia quam repentinum aliquid & celeritas ſignificatur. Ita Theocritus, *Theocr. Id. 13. quod Hylas inſcribitur.*

κατήριπε δ᾽ ἐς μέλαν ὕδωρ ἀθρόος,

in nigram aquam univerſus, frequens & confertus incidit: ac ſi dicas, uno ictu, hinc celeritatis nota. Locus eſt inſignis apud Galenum *com. in Aphor.* 35. *lib.* 7. enarrantem illum Aphoriſmum, ὁκόσοισι λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις καὶ ἀθρόη, τουτέοισι νεφριτικὰ σημαίνει: *quibus in urina ſupereminet aliquid pingue idque confertim acervatimque, illud renum affectionem deſignat.* Illo loco ἀθρόον declarat pinguedinem non divulſam, nec in partes refractam, ſed compactam coactamque, ut non tota toti urinæ remiſceatur, ſed confertim acervatimque in una urinæ parte ſupernatet. Itaque ἀθρόον, vocat hoc loco τὸ ἐσφισμένον ἑαυτῷ καὶ συνεχόμενον, cui contrarium opponitur, τὸ διεσπασμένον. Nam quum a renibus excernitur adipoſum quid, ob viæ brevitatem non toti urinæ admiſcetur, ſed una in parte conſcriptum manet: quo diſcernimus colliquationem, aut a ſuperioribus partibus pendere aut ab inferioribus: ſi ab illis σύντηξις ἀθρόη non eſt, ſed divulſa, refracta in partes, diviſaque. Idemque ſignum appoſuit Galenus *cap.* 2. *lib.* 6. *de Loc. aff.* quo diſtinguere poſſis cruorem cum dejectionibus dyſentericis mixtum aut affectis ſuperioribus inteſtinis aut inferioribus excerni. *Videndum*, ait, *an cruor remiſceatur ut totis totus miſtus ſit, an ſecundum unam partem tantum ſuperemineat*, τὸ γὰρ αἷμα ἀναμεμιγμένον, *miſtus enim ſanguis in ſuperioribus inteſtinis affectum conſiſtere ſignificat* τὸ δὲ ἀποκεχυμένον; *ſi vero innatet ſupereminneatve, ut totus in ſeſe coactuſque ſit, in inferioribus* τὸ πάθος *conſiſtere ſinificabit.* Quum ergo ἐπίστασιν ἀθρόην dixit, confuſam univerſamque pinguedinem in ſeſe excerni ait, quia ob viæ brevitatem liquor illam non refregerit divulſeritque:

ritque : ſic & affatim, & tota, & cito excernitur, facta collatione cum ea quæ a remotioribus partibus deciditur. Unde Galenus *eo in Com.* non tantum ad conſiſtentiam τὸ ἀθρόον referri vult, id eſt, ad materiæ partes unitas coactaſque, ſed hoc verbo & χρόνου βραχύτητα ϗ τόπου deſignari vult. Nam quum ſecretio fit adipis a remotioribus, fit κατὰ βραχὺ paullatim, longo tempore, & in partes; at quæ a propinquis ταχίστη ἅμα ϗ οὐ κατὰ βραχὺ. Ac propterea Græci, ut ex Theocrito monſtratum eſt, τὸ ἀθρόον, pro τὸ ταχὺ ſumitur : quod cum ἀθρόον fit aliquid ex eventu ταχέως fieri dicitur, omnes enim ſimul partes promiſcuæ ſunt, nil diviſum diſtinctumque. At vero ſignificationes τοῦ ἀθρόως ϗ τοῦ κατὰ βραχὺ facile apparebunt exemplis fluxus hæmorrhoidon, & hæmorrhagiæ : nam hæmorrhoidon fluxus non fit ἀθρόως, ſed κατὰ βραχὺ, & non τρόπον αἱμοῤῥαγικὸν, ait Galenus *Com. in Aphor.* 25. *lib.* 4. id eſt pigro greſſu, & per διαπήδησιν, ait Galenus ἐν ταῖς γλωσσαῖς, ſed hæmorrhagia fit confertim & repente, ut ait Galenus : Item Ῥῆξις venarum eo modo ἀπὸ τῆς ἀναστομώσεως diſtinguitur : nam ῥῆξις eſt puri ſanguinis, & ἀθρόως fit : ἀναστόμωσις autem fit κατὰ βραχὺ, ait Galenus *Comm. in Aphoriſm.* 78. *lib.* 4. *Aphoriſm.* Magna tamen orietur quæſtio, ſi τὸ ἀθρόως, & brevitatem temporis ſignificet, & ſubſtantiæ quamdam coagmentationem (quum præſertim de materia mentio fit) quare Hippocrates *Apho.* 18. *lib.* 2. ſcribit, τῶν τρεφόντων ϗ ἀθρόως, eorum quæ celeriter & confertim nutriunt celeris eſt excretio. Nam & ἀθρόως aliud ſignificat quam ταχέως, & τῷ ἀθρόως a Galeno opponitur τὸ κατὰ βραχύ. Et *lib. de natura pueri* Hippocrates pro voce ἀθρόως uſurpat βύζην. Atque huic voci βύζην opponit τὸ κατ' ὀλίγον ϗ ἡσυχῆ, τῷ ταχέως ἢ εὐθέως, τὸ βραδύ, ſic ſuis ſignificationibus & contrariorum oppoſitione diſtinguuntur. Ita nimirum vinum dicitur celeriter, & confertim nutrire, ſtatuto diſcrimine inter ἀθρόως ϗ ταχέως, hoc enim ad tempus refertur, ut ea cito nutrire dicantur quæ exiguo poſt aſſumtionem tempore ſubinde nutrire dicuntur : illud autem, nempe ἀθρόως, ad rei eſſentiam refertur, ut ea confertim nutriant quæ brevi tempore totum de ſe præbent corpori alimentum, vel quod nil, aut ſit parum excrementi, vel quod nutritio dicatur ἀθρόα, conferta univerſaque ſecundum omnes ſubſtantiæ partes ſimul ac ſemel. Et ſatis Hippocrati eſſe videretur, ſi vocem ἀθρόως uſurpaſſet, quæ celeritatem brevitatemque in ſe includit. Sed meo judicio licet in verbo ἀθρόως latens ſit celeritas, ut res magis intelligeretur, duas voces uſurpavit : vel quod in verbo ἀθρόως homonymum aliquid ſit, ſiquidem & ad ea poſſit referri quæ tota in ſubſtantiam cedunt, ſed non celeriter : & ad ea quæ totum præbent corpori alimentum idque breviſſimo tempore. Nam ſunt quædam cibaria quæ celeriter nutriunt, & celerem habent excretionem : celeriter nutriunt, quia quantulacumque eſt ſucci alibilis pars, eam facile corpus ſibi aſſumit : eaque dicuntur σιτία ἀσθενέα, id eſt, ὀλιγοχρόνια, quia brevem habent vitam, id eſt, ut ait Galenus *com. in ſect.* 5. *lib.* 6. *Epid.* ταχέως ἐκ τοῦ σώματος κενοῦνται, ſed hoc κακοζήλως, ait Galenus. Non mirum itaque ſi & ταχέως & ἀθρόως diſtinguantur, & ſi κατὰ βραχὺ, & βραδὺ (quæ aliquando confundi videntur, quum

ἀθρόως

ἀθρόως aliquando τὸ ταχέως ſignificet, contrariumque habeat τὸ κατὰ βραχὺ ϗ κατὰ σμικρὸν) inter ſe diſcrepent. Nam βραδὺ ad tempus, κατὰ βραχὺ ϗ κατὰ σμικρὸν, ad ſubſtantiam rei potius refertur; ut caro bubula nutrit βραδέως, non ταχέως, & κατὰ βραχὺ, non ἀθρόως, id eſt, tarde, & paullatim nutrit: ut vox, *Paullatim*, non ad tempus pertineat, ſed ad ſubſtantiæ rei nutrientis partes. Apertius autem ex Galeno patet ἀθρόως includere quoque in ſe temporis circumſtantiam: nam ea nutriunt ἀθρόως quæ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πᾶσαν τὴν ἐξ αὐτῶν τροφὴν τῷ σώματι διδόασι: ubi notanda vox, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ. Idem Galenus *cap.* 5. *lib.* 2. *de loc.* dolorem fieri per ἀλλοίωσιν ἀθρόαν τῆς κράσεως & συνεχείας λύσιν ἀθρόαν ſcribit. Apertiſſime autem ἀθρόως celeritatem ſignificare, patet ex Galeno *c.* 6. *lib.* 1. *de cauſis ſympto.* quum ex Platone *in Timæo* doloris definitionem affert: Dolor eſt paſſio præter naturam vi facta, & ἀθρόως; & quod ad ſuam naturam redit, idque ἀθρόως, id jucundum eſt. Interpres, τὸ ἀθρόως confertim & celeriter vertit. Et τῷ βιαίως opponit Plato τὸ ἠρέμα lento gradu, ſenſim, blande; τῷ ἀθρόως, τὸ κατὰ μικρόν. Forte ſi res penſiculatim magis expendatur τὸ ἀθρόως habebit duas has voces ſibi contrarias ἠρέμα ϗ κατὰ μικρόν. Nam quum de jucundi definitione agit, dicens, jucundum eſt quod ad ſuam naturam redit ἀθρόως, nil habet quod opponat voci βιαίως, quam in definitione doloris uſurpavit. Et forte τὸ βιαίως, non eſt de doloris eſſentia, ut ἀθρόως. Tamen Plato *in Philebo* videtur τὸ βιαίως ad hyparxin referre, quum ait, doloris ſenſum ἐκ βιαίου ϗ ἀθρόου παθήματος eſſe. Et ut res melius innoteſcat, citat Hippocratem doloris cauſas miro artificio explicantem: dolor fit quum res alteratur: hæ voces, Dum res alteratur, ϗ τὸ τάχος ϗ ἅμα τὸ μέγεθος τῆς μεταβολῆς deſignat (ait Galenus:) Illud autem eſt quod una voce ſignificavit Plato, ἀθρόως, ut quæ & magnitudinem & celeritatem mutationis ſignificet. Et ab eodem Galeno paullo poſt, voco aliquid fieri ἀθρόως τὸ κατὰ τὰ μεγάλα ἅμα ϗ ταχέως: Linacer vertit, magnis ex partibus; ſeu univerſim & celeriter. Et ἡδονὴ definitur per ἐπάνοδον ἀθρόαν εἰς τὸ κατὰ φύσιν. Ut mirum ſit cur Plato non ſit contentus voce ἀθρόως in doloris definitione, ſed præterea addit τὸ βιαίως, ut aliquis celeritatem ad ἀθρόως referat, ad βιαίως magnitudinem: Et tamen Galenus, in voce τοῦ ἀθρόως, & ταχύτητα & τὸ μέγεθος includi aſſeverat. Quin magnitudo in voce ἀθρόον intelligatur, notius eſt quam ut amplius explicetur, de celeritate major dubitatio fuit. Propterea Etymologicus, in hoc forte exactior quam par ſit, in mutatione accentuum & ſpirituum vult pendere varietatem ſignificationum τοῦ ἀθρόου: nam quum repentinum ſignificat, ita ſcribi vult, ἄθροον, quum vero confertim, gregatimve, ἀθρόον. Nil tale umquam reperi.

ἌΚΡΗΤΟΝ quidem Gorræus explicat idque enucleate nitideque ut ſolet, ſed non abunde ſatis. Quoniam autem vocis hujus ſignificatio videtur ſatis involuta, quum tamen ejus proprietatis cognitio plurimum ad διάγνωσιν ſit collatura adjumenti, paullo plenius ſolvere nobis eſt viſum. Eſt enim ubi ἄκρητον in bonam partem accipiatur, eſt ubi in malam: quamquam a Galeno dictum ſit in malam perpetuo partem acci- *Com. in particu.* 47. 2. *Progno.*

 pi.

pi. Et quoniam vox hæc ad multa refertur, non in eadem ſemper ſignificatione eodemque modo uſurpata, his ſuperſedere æquum non videtur. Apud Hippocratem variis in locis legitur διαχώρημα ἄκρατον: κάθαρσις, ſive ut placet Galeno κένωσις ἄκρατος πτύελον ἄκρητον, χολὴ ἄκρητος, αἷμα ἄκρατον, & ita de aliis: An in omnibus eadem verbi proprietas retinetur? Nequaquam. Exempli gratia, non eodem modo αἷμα ἄκρατον dicitur, & χολὴ, aut humor alius ἄκρητος. Unde Galenus *com. in partic.* 47. *lib.* 2. *Progn.* ait: *Dempto ſanguine quivis alius humor, ſi ſincerus fuerit, pravam indicat affectionem, a flammeo calore obtinens generationem.* Ergo ἄκρητον, ſi etymon ſpectes, idem quod ἄμικτον, καὶ μὴ συμμεμιγμένον dicitur; ut quum ſeorſim & ſolus humor melancholicus, aut bilis ſola excernitur ἔκκρισις ἄμικτος eſſe dicitur. Eo modo ἄκρατον ſumitur apud Galenum *com. in part.* 15. *lib.* 2. *Prorrh. Sincera eſt dejectio quæ dumtaxat unum qui excernitur humorem cæteris habet impermixtum.* Aliter longe multis locis ſentit. Sic nomen homonymum eſt valde: eodemque modo vinum ſincerum eſſe dicendum eſt *com. in particul.* 37. *lib.* 1. *Progn.* ut ἄκρατον eſſe dicatur ὅταν αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἀμιγές τι ἑτέρας ὀσίας ὑπάρχῃ. Et hic excludit mixtionem rei alicujus ἑτερογενὲς. Tamen longe aliter videtur Galenus idem definiviſſe *com. in Aphor.* 6. *lib.* 7. *Aphor.* quum docet cur in morbis diuturnis ὑποχώρησις ἄκρατος in malis ducenda ſit. Nec enim illic ſincerum intelligit quum aut ſola bilis, aut ſolus humor melancholicus exigitur, ſed quum non admixta eſt ſeroſa humiditas quæ cuique humori ineſt: Verba Græca ſunt, ὑποχωρήσεις ἄκρατοι καλοῦνται αἱ ἄμικτοι ὑδατώδεις ὑγρότητες. Et hic orationis ὑπαλλαγὴ dicetur eſſe, quum debeat dicere, ὑποχωρήσεις ἀκράτους, dici ἀμίκτους ταῖς ὑγρότησι ὑδατώδεσι. Plenius *particul.* 26. *ſectio.* 1. *lib.* 1. *Epid.* ἄκρητα vocat dejectiones bilioſas: Quod ſi forte humiditas aquea cum bilioſa illa excretione miſceretur, non jam amplius dejectio ſincera vocaretur. Cur autem prædictæ dejectiones ſinceræ malæ ſint, cauſa eſt quod exuſtam a calore febrili omnem humiditatem declarent. Nam cuilibet humori ſuus eſt ὀῤῥὸς, ſive ὑγρότης quæ eum temperat eique tamquam ὄχημα quoddam inditur: quum enim abſumitur aquea illa ſubſtantia craſſeſcit humor, eique ſua ad motum incitatio viſque adimitur. Galenus *com. in part.* 38. *ſectio.* 2. *lib.* 6. *Epid.* notat ichorem dici bifariam, & quum ſumitur pro tenui aqueaque ſubſtantia quæ circumfluit craſſiorem partem cujuſlibet humoris: & quum malignam qualitatem tenuis ſubſtantia adepta eſt, a quo ichore pravi morbi naſcuntur. De hoc ichore Hippocrates *Epidemiorum Lib. II.* ut *illo Comment.* citat. Atque hoc eſt peculiaris τοῦ ἀκράτου ſignificatio. Quum paullo generalius acceptum ſignificet aliquid aliis diverſi generis impermixtum, ut Commentario in Hiſtoriam de Philiſco, vomitionem & dejectionem ſinceram vocat quum impermiſta eſt, & aut ſincera bilis, aut atra, aut pallida ſincera excernitur (ſi modo pallida, Græcis ὠχρὰ, ſincera eſſe poſſit, quum ex *Commentario* Galeni *in particulam* 38. *lib.* 2. *Prognoſt.* dicant pallidum vomitum fieri ex commiſtione bilis cum pituitoſo, aut ſero humore, ut τὸ ὠχρὸν ſinceritatis nihil ſignificet.) Ut ad rem redeat oratio, *particul.* 16. *ſectio.* 1. *lib.* 3. *Epid.* meracus humor dicitur quum colorem

nativum.

nativum & conſiſtentiam ſinceram, Græcis σύςασιν εἰλικρινέα, retinet: & alibi, εἰλικρινὲς Hippocrates, τὸ αἷμα vocat *lib.* 2. *de morb.* ſincerum, rubentem, quum non deſcivit a ſua natura: immo negat vere ſanguinem dici niſi ſit talis. Ac ſi dicas, debet nativam ſuam formam retinere, ut quum aut porracea, aut flava bilis in colore & conſiſtentia ſincera ejicitur, ut nil ſit admiſtum ἑτερογενές. Unde colligere eſt non eodem hic modo ἄκρατον ſumi quo & 7. *Aphoriſmorum.* Nam *in Epidemiis* agnoſcit ſincerum, quod nihil admixtum habens & colorem, & σύςασιν εἰλικρινῆ retinet; quod ſi verum eſt, ſuo ſero forte illud non eſt deſtitutum. Sed *in ſeptimo Aphoriſmorum*, τῦ ἀκρήτυ ὕπαρξιν in eo putat conſiſtere, ut ſerum abſumptum ſublatumque ſit. Sic illis ex locis conſtat τὸ ἄκρατον bifariam ſumi. Accedit & tertia ſignificatio quum dicimus αἷμα ἄκρητον: nec enim ex eo dicitur merus ſanguis quod ſuum colorem, & σύςασιν retineat, ut de aliis humoribus dictum eſt; ſed ἄκρατον dicitur *com. in part.* 16. *ſectio.* 1. *lib.* 3. *Epid.* τὸ ἐν ἴσῳ κακόκρατον, interpres vertit, male mixtum; maleque omittit vocem, ἐν ἴσῳ: nos melius αἷμα ἐν ἴσῳ κακόκρατον vertemus, ſanguinem in ſua æqualitate, & prout neceſſe eſt, male mixtum ac confuſum cum aliis humoribus: ſic uno modo, ſanguis meracus dicitur. Altero modo eoque frequentiore αἷμα ἄκρατον dicitur, ſanguis quum & niger eſt, & jam craſſiorem conſiſtentiam eſt adeptus: ac ſi dicat, ſuo ſero privatus eſt, ut jam inde craſſitiem compararit, qualis ſanguis in malignis adurentibuſque febribus ſolet excerni, aut e vena tunſa educi. Et poſterior hæc ἀκράτυ in ſanguine ſignificatio quadrat cum ea ſignificatione quam ex 7. *Aphoriſmorum* adduximus. Quod autem ſanguini per uſtionem contingere poteſt, ut ruborem genuinum in nigredinem commutet, idem & per uſtionem, & per putredinem aliis humoribus poteſt evenire: ita enim dejectiones quaſdam tamquam ſanguinem nigrum apparere poſſe obſervat Hippocrates *Aphor.* 21. *lib.* 4. *Aphor.* quod humores qui excernuntur per putredinem aut incendium interprete Galeno nactæ ſunt craſſitiem & nigrorem quemdam. Cæterum ante diximus omne ſincerum in prognoſticis a Galeno damnari, præter quam in ſanguine; quaſi vero ſinceritas in ſanguine, ſive priore modo ſumpta, ſive poſteriore (ut paullo ante dictum eſt) in malis ducenda non ſit. Sed hoc quæſtionis eſt, quod jam viſi ſumus attingere. Sinceræ dejectiones duobus modis dicentur, vel ſuo ſero denudatæ, aut ſeroſæ omnino, utræque autem malæ ſunt; aut impermiſtæ, & hæ minus malæ dicentur, præſertim quum ſerum adſit diluens manſuefacienſque quodammodo illas. Ac priorem modum attingit Hippocrates *particul.* 18. *ſectio.* 3. 1. *Prorr.* dum ait, *Sinceræ purgationes deſiſtentes exacerbantes parotidas minantur*, &c. Id eſt, Aliquando contingit ſpontaneam evacuationem fieri humorum, eaque meraca eſt & perſeverat talis aut non; ſi talis perſeverat & deſinit (quod τελευτᾷν vocat) parotidon metus eſt; ſin mutatio fiat, & pro ſincera excretione εὔτροπον διαχώρημα ſuccedit, id bono eſt. Quo loco τὸ ἄκρατον opponit τῷ εὐτρόπῳ, ut ſincerum pravam diſpoſitionem ſignificet, εὔτροπον autem manſuetudinem & humorum benignitatem. *In Commentario illius Aphoriſmi* Galenus ac-

curate magis quam par ſit inquirit num ſit legendum, ἄκρατοι καθάρσιες; aut κενώσιες: fieri enim poteſt ut illæ dejectiones ſint qualitate malæ; & tamen fiant ſymptomatice & vi morbi; quod ſi vi morbi fiunt non καθάρσιες, ſed κενώσιες vult appellari: nam illo loco diſtingui vult κάθαρσιν, & κένωσιν hoc tantum, quod quum ea quæ excernuntur qualitate prava ſunt, κάθαρσις dicitur, κένωσις ſi vi morbi excretio fiat: quaſi vero excretio vi morbi facta ſæpe non pravorum ſit humorum, & tamen κάθαρσις dici poteſt. Et *aphoriſmo* 2. *lib.* 1. dum ſpontanearum alvi commotionum meminit, ſive natura, ſive aliter fiant, utitur verbo καθαίρεσθαι, non κενοῦσθαι. Quid illo loco velit Galenus non intelligo: nam dum *Aphor.* 21. *lib.* 4. mentio fit excretionum variegatarum & qualis ſanguis niger eſt, numquid hoc fit ſponte & ſymptomatice, & vi morbi, an non hoc κάθαρσις dicetur? Hippocrates vocat διαχωρήματα ἰόντα, Galenus ἐκκενούμενα: niſi dicas proprie evacuationem fieri quum vi morbi humor effluit; quum autem trahente medicamento, purgatio dicetur: non quin ſive purgatio, ſive evacuatio fiat, utrobique vitium humorum ſubſit. Et quæſtio præclara poni poteſt, quum pravæ hæ fiunt dejectiones varii ſimul coloris; an non tametſi humorum varietas ſit, & proinde humorum talis excretio ἄκρητος dici poſſit? Poſſunt quidem uno in ſenſu meracæ dici, quatenus aut per putredinem, aut per incendium craſſiores redditæ ſui ſeri ſunt expertes; in altero ſenſu non item, quia nimirum ut colorum ſic humorum varietas eſt. Et quum *in Prorrhetico* ſinceras purgationes malas ſcribit, non ita nomen *ſinceri* audiendum, quod unus tantum humor ſit, ſed multi mixti naturale ſerum non retinentes, quæ tandem meliores fiunt, aut calore non ita agente, aut repreſſa putredine quæ ſinceritatis cujuſdam auctor eſt, dum ſcilicet humor aut acrimoniam ſuam aut virus ſuum explicat. Ac ſinceri, ἄκρητον Græcis, vires peculiaremque proprietatem *ex libris Prognoſticon* licet elicere, & cum de ſputis, & vomitionibus explicat ſuam ſententiam Hippocrates. *Vomitus utiles, quum pituitam juxta ac bilem remixtam habent, quum non admodum craſſi nec multi; ſinceriores enim deteriores ſunt*: Illic auctore Galeno τῷ ἀκρήτῳ opponit τὸ συμμεμιγμένον. Quum craſſitudinis meminit tacite tecteque indicat quomodo τὸ ἄκρητον mixtam habeat illam craſſitiem exhauſto ſero. Hinc Galenus *Comm. in Particul.* 37. *lib.* 2. *Prognoſticωn*: id uſu venit ſinceris ut craſſiora fiant. Tamen objici poteſt, quod & Chriſtoph. de Vega movit, *ex Com. in Particul.* 26. *ſectio.* 1. *lib.* 1. *Epid. Excretiones fiebant alvi paucæ, tenues, bilioſæ, ſinceræ*: ergo aliquid ſincerum tenue eſſe poteſt: ſic evertitur illa opinio Galeni *ex Prognoſticis.* Reſpondet ille unum & idem ſincerum, & tenue eſſe non poſſe niſi in diverſis partibus. Nos autem dicemus aquoſa ſeroſaque ſincera in ſuo genere dici poſſe: nam quæ ſero abundare debent tamquam aliquo diluente, ſi eodem deſtituantur, per ejus abſentiam craſſeſcunt: ſed per ſe quædam ſeroſa, ut ἰχῶρες, eſſe poſſunt in ſuo genere ſincera, non admixta, pravaque, ut quæ coctionem non admittunt fortemque naturam ad domationem victoriamque requirunt *Com. in Part.* 26. *ſect.* 1. *lib.* 1. *Epid.* Itaque minus recte a Vega. Ad rem redeamus. Cum paullo ante vomitus meminit, non tam

ſincerum

ſincerum ex abſentia ſeri metitur, quam ex eo quod nil admixtum ſit. Quatenus enim diligenter bili pituita admiſcetur, duo ſignificantur, nimirum vis naturæ in mixtione & coctione in qua exquiſite res mixtæ eſſe debent, item quod id quod eſt extremum vitatur. Quum enim aut omnino bilioſum, aut pituitoſum excernitur, ſincerum id eſt, malumque eſt ut ſignum & ut cauſa. Tertio accedit quod ſeſe viciſſim retundant ac refringant bilioſum & pituitoſum. Et quum bilis ſola eſt, deterior fit, & non habens ſerum, aut pituitam quæ ſeri vices obiens acrimoniam bilis compeſcat, & tandem facta a calore vitellina. At contra pallida bilis, Græcis ὠχρὰ, ex permiſtione bilis & pituitæ redditur tenuior, & colore remiſſior; quæ ſi aſſatur, bilis abſolute dicitur. Nam & σύϛασιν naturalem, & χρῶμα naturale requirit Galenus ut quid ἄκρητον eſſe dicatur. Attamen contra hunc locum facit quod ſcribit Galenus, quod morbi ſunt peſſimi in quibus pariter bilis pituitæ miſcetur. Meminimus ante craſſitiei in iis quæ ſincera fiunt: illa autem craſſities aut a calore fit, aut a frigore. Bilis craſſior fit per uſtionem, phlegma per compactionem a frigore, *Com. in Part.* 38. *lib.* 2. *Prognoſt.* Tamen duo loci plane contrarii reperientur. *Comm.* enim *in partic.* 38. *lib.* 2. ait, *Bilioſus humor ſincerus caloris copiam: pituitoſus ſincerus indicat frigus*. At *com. in part.* 46. *lib. ejuſd.* dum de ſcreatione pituitoſa ſincera, & bilioſa dicit, ait, *Screatio ſincera bilioſa eſt ob bilem: Candida vero, glutinoſa ac rotunda ob pituitam aſſatam.* Dicemus vocem illam, *Rotundum*, differentiam afferre pituitæ: nam fieri poteſt ut ſincera ſit ac quodammodo compacta, illaque compactio a ſe ipſa eſt, nimirum ab interno frigore. Item fieri poteſt ut teretem figuram & glutinoſitatem a calore acquirat, quod patet ex *Aphor.* 36. *ſect.* 3. *lib.* 6. *Epid. Rotunda ſputa delirium ſignificant.* Porro quod ad ſputa attinet, quæ Hippocrates ſincera eſſe non vult, ſed admodum mixta, hoc addi poteſt quod Hippocrates *partic.* 44. *lib.* 2. *Prognoſt.* requirit, ut exacta ſit mixtio humorum qui deraduntur ab inflammata parte: nam tunc vis naturæ & coquentis & confundentis eluceſcit. Et quæri hic poteſt, quum Hippocrates requirit, ut ſputum permixtum ſit non ſincerum, an vult humorem aut ichorem ſaniemve quæ ebibitur a pulmone e parteque inflammata deraditur, exquiſite ſalivæ aut ſputo cumulari in pulmonibus ſolito admiſceri, aut illum humorem qui deraditur non eſſe ſincerum ex ſe, ut bilioſum plane aut melancholicum? Credibile eſt velle intelligere bifariam, & ut ſputo ebibitum abſumptum per humorem exquiſite miſceri dicat, ut vis naturæ ſignificetur, & ut non ſignificetur omnino pleuritis bilioſa, ſputum plane bilioſum non ſit. Uterque enim modus probabilis eſt. *Comm. in part.* 46. *lib.* 2. *Prognoſt.* intelligit de humorum pleuritidem committentium mixtione. Nam quum ſincerum eſt plane majorem moleſtiam tuſſiendi affert, quod malum eſt ex 2. *Prognoſt. part.* 45. Quum autem humores plures committunt pleuritidem, non ſola bilis, aut ſolus humor melancholicus (nam *com. in Aphor.* 33. *lib.* 6. humorum quatuor ſinguli committere poſſunt pleuritidem) melius eſt: vitatur enim ſinceritas. Contra mixtionem iſtam ſputi afferri poteſt illud, *ſputum album, & læve & æquale pus habens e natura eſt, quod vero pallidum,*

Alia τȣ̃ ἀκράτȣ ſignificatio.

pallidum, *ruſum*, *flavum*, *nigrum*, *malum eſt*, *Com. in Aphor.* 12. *lib.* 1. *Aphor.* Et *cap.* 5. *lib.* 1. *de Criſibus*: *ſi malum eſt*, *non eſt æquum itaque bilioſum pituitoſo æquabiliter admiſceri*: Nam ut æqualitas in rebus naturalibus laudatur, ita in rebus contra naturam rejicienda eſt: ſputum rubrum, flavum, bilioſum e natura non eſt, ergo in eo miſtionis æqualitas bono non eſt. Dicendum eſt flavum, bilioſum, pituitoſumque ſputum ſi conferatur cum ſputo integre ſani hominis malum eſſe. Sed ſi urgente pleuritide appareat, habet etiam ſuas bonitatis notas & ſignificationes ſi cum alio ſe deteriore conferatur. Sic hoc totum per comparationem intelligendum eſt.

Ἀλυσμὸς καὶ ἄλυς, item ἄσα, duplex eſt; una ναυτιώδης, altera ἀνέμετος; id eſt, inquietudo duplex eſt, altera cum nauſea conjuncta, altera ſine vomitione. Et τὸ ἀνέμετον videtur uſurpandum, non pro vomitionis privatione, ſed pro nauſeæ abſentia, ac ſi diceremus ἄσαν ἀναυτιώδεα. Quod ne cui durius videatur, facile colligere eſt ex eo loco, ex quo depromta eſt hæc ἀλυσμῶν diſtinctio. Ἀσώδεις, ait Galenus *Comm. in Partic.* 43. *lib.* 2. *Prorrh. bifariam ægri fiunt*, *uno modo quum ita a corpore virtus deprimitur ac degravatur*, *ut ferendo non ſit*, *nullamque æger decubitus formam retineat*, quod eſt ἀλύειν; *altero*, *quum pravi humores os alvi ipſius infeſtant*: *hi poſteriores nauſea detinentur*, ait, *ſed non vomunt.* Alii priores, ac ſi multo cibo repleantur ἀσώδεις decumbunt, ne nauſeant quidem & ita Hippocrati dicuntur ἀνεμέτως ἀσώδεις, jactabundi irrequietique ſine nauſea, & vomitione: ſed melius ſine nauſea non affecto ore ventriculi ut in prioribus, ſed facultate depreſſa ac jacente. Eamdem ἀλυσμοῦ cauſam reddit Galenus *Com. in Particul.* 17. *lib.* 1. *Prognoſt.* quum ait, ægros jactari ſubindeque figuram mutare duabus de cauſis, aut διὰ τὴν κάκωσιν τοῦ στομάχου, aut διὰ τὴν τῆς δυνάμεως ἀῤῥωστίαν: quæ verba alia ſunt, ſed ſenſu eadem & finitima judicantur. Item *Particul.* 47. *lib.* 4. *acut.* δυσφορία aut febrem ſtabilem & æſtuoſam ſequitur: ſæpius vero ſtomachi vitium. Atque quum ἀλυσμὸς ἀνέμετος dicitur ob facultatis preſſum aut ruinam potius, multo deterior priore cenſeri debet: nam conceptum in majoribus venis incendium monet, præſertim ſi partium refrigeratio extimarum conjuncta ſit. Hanc autem partium refrigerationem ſpectamus, aut interioribus λελυμένως, id eſt, μετρίως calefactis, ut in ſyncope, aut ob colicum ſimilemve dolorem facultate affecta plurimum: aut iiſdem ardentibus, quarum æſtus inſtar cucurbitæ foris intro revocat calorem: tertia accedit ratio, ſpiritus vitalis interceptio quominus illuſtret extimas illas partes. Quum autem dicimus malam extimarum partium refrigerationem, de ea audiri volumus quam æſtus præcordiorum inducat. Et ne quis τῆς ἄσης, ἢ ῥιπτασμοῦ, ἢ ἄλυος, ἢ ἀλυσμοῦ, nomina tam preſſe accipi putet, notandum communiter ἀλύειν, καὶ ῥίπτασθαι ἀντὶ τοῦ δυσφορεῖν καὶ δυσκοιτεῖν ſumi ut *in libro* 2. *de Diæta* τῶν ὀξέων videre eſt, quum loquitur Hippocrates de iis qui præter rationem quum parum aut nil pranſi ſunt, cœnandi liberalius occaſionem inde arripiant: & *lib.* 3. *de Diæta acutorum* quum eorum mentio injicitur qui uſu liberalioris meracioriſque mulſæ ſeſe invitarint.

TO B.

TO B.

Βορβορυγμὸς non tam definiendus eſt flatus ab inteſtinis craſſis erumpens cum quodam humoris ſonitu, quam flatuoſus, ut ita dicam, impetus & motio aut in inteſtinis, aut circum viſcera in hypochondriis ſtationem habentia; ut non tam eruptione ipſa quam tumultu ſit metiendus. Quod ut intelligatur ex doctrina Galeni & Hippocratis ejus diſtinctiones ſunt eruendæ. Hippocrates *Aphoriſ.* 73. *lib.* 4. ſcribit ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα, *quibus ilia, ſeu hypochondria melius, elata ſuſpenſaque obmurmurant, ſi lumborum dolor ſupervenerit alvus humectatur, niſi flatus* (Græcis φῦσαι) *erumpant, aut urinæ multitudo profluxerit.* Illic primum videre eſt διαβορβορύζειν non tam excretionem eruptionemque flatus ſignificare, quam murmur tumultumque in hypochondriis; alioqui non dixiſſet, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγέωσιν. Et *in Prorrhetico particul.* 16. *ſect.* 3. κοιλίη διαβορβορύζουσα κεναῖς ἐξ ἀναστάσεσι, pro flatulentæ cujuſdam naturæ circuitione ſumitur cum inani falſaque doloris imaginatione: nam crebro ægri deſurgunt ad deſidendum, idque fruſtra. Et hoc eſt παρακρουστικὸν Galeni *Com. in particulam illam.* Hoc autem notandum eſt, quia delirantibus, & morituris hoc contingit; volunt enim ſæpe e lecto ſurgere, & quoſdam ventris dolores prætexunt, & cauſantur: id Celſus ſcripſit dum falſos & imaginarios dolores morituris aſſignat. Ac diligenter notare oportet duas illas voces, μετέωρον, καὶ διαβορβορύζοντα. Illa enim vox μετέωρον ad hypochondrion eleganter transfertur, ut jam vitium hypochondrii ſignificet: æqualitas enim debet ineſſe hypochondrio, ut ex Hippocrate ſcire licet *part.* 23. *lib.* 1. *Prognoſt. Hypochondrion optimum eſt quod dolore vacat, & molle, & æquale eſt: contra ſi inflammatum, vel dolorificum, vel intentum,* Græcis ἀντεταμένον, *vel inæqualiter ſeſe habens, malum.* Illic exquirit εὐεξίαν τῶν ὑποχονδρίων, ex iis quæ Græci vocant συμβεβηκότα, καὶ μὴ συμβεβηκότα, id eſt, ex iis quæ adeſſe debent natura, & ex iis quæ adeſſe non debent, quorum abſentia bona eſt & expetenda. Exempli cauſa mollitudo, & æqualitas ex eorum genere ſunt quæ συμβεβηκότα dicuntur: ἀνώδυνον εἶναι, id eſt, doloris vacuum, ἀσυμβεβηκὸς eſt; quod extra ſemper eſſe debeat, ut non doleat. Ac forte μετέωρον καὶ ἀντεταμένον, & ut *in Particul.* 57. *lib.* 4. *de Diæta acutor.* ſcribit, ἐπηρμένον ſynonyma ſunt pro eodemque ſumi poſſe mihi opinio eſt: *In Prognoſticis* utitur voce ὀδύνην παρέχον; *in lib. de Diæta*, ἐπόδυνον, ἐπίπονον pro illa ἀντεταμένον; τὸ ἐπηρμένον, pro illa ἀνωμάλως διακείμενον, σκολιότητά τινα ἔχειν. Ubi notare oportet nomen τῆς σκολιότητος ἀντὶ τῆς ἀνωμαλίας, ſumi Galeno *Com. in particul.* 57. *lib.* 4. *de Diæta* τῶν ὀξέων: qui modus loquendi eſt politicus, quum enim aliquid æquale ὁμαλὸν, nil lacunoſum diſſimileque ſui habens deſignare volunt, vulgo dicunt nihil tortuoſum habere debere, ac ſi dicant nullam σκολιότητα, obliquitatem Latine verto, habere, id eſt, nullam inæqualitatem ac diſſimilitudinem, ut unum aut alteri aut ſibi collatum comparatumque totum ſit æquale ac ſimile ſui. Ut nomen τῆς σκολιότητος apud Hippocratem tria ſignificet, proprie quidem diſtortio-

nem in latus. 2. *de articulis* : paullo generalius quamvis ſpinæ depravationem quum 1. *de articul.* vocat ῥάχιν σκολιαίνεσθαι, quovis modo everti, vitiari ac depravari : tertio modo eoque maxime generali, ἀντὶ τῆς ἀνωμαλίας, ut 4. *de Diæta acutorum*, deducto vocabulo, aut potius traducto ex vulgari politicaque loquendi formula. Ad rem redeamus, τὸ μετέωρον καὶ ἀντεταμένον pro eodem uſurpantur, unumque ex vitiis, quæ male affecto hypochondrio inſunt, ſignificant. Etenim hypochondrii εὐεξία, bona habitudo Latine verti poteſt, in tribus conſiſtit : in ſubſtantia, qualitate, & quantitate. In ſubſtantia, ut molle ſit, appulſui digitorum cedens ac obſequens ; in quantitate, ut mediocritas contractionis & diſtentionis ſit, non diſtentum nimis nec depreſſum contractumque : in qualitate temperatum, ut nec calidius, nec frigidius appareat, ſed in medio quodam qualitatum poſitum ſit ; accedit & τὸ ἀσυμβεβηκὸς, nimirum ut ſit ἀνώδυνον, ut non inſit pulſus, ut *particul.* 24. *lib.* 1. *Prognoſt.* patere poteſt. Et ut mediocritas in extenuatione & craſſitie laudi tribuatur, ſiquidem omne mediocritatis genus in omni hypochondriorum examine exquirere licet, tamen melius eſt ſucculentum craſſumque eſſe hypochondrium, ut patet *Aphoriſ.* 35. *lib.* 2. Et Hippocrates per comparationem etiam ſcribit ; *In omni morbo melius eſt hypochondrium* πάχος ἔχειν, ac ſi dicat, exquiratur tamen ad purgationes ex eventu conferre. Nec enim παχύτητα forte vitio eſſe, ſi æqualitas omnino in hypochondrio eſt, quod quis putet duo hæc, πάχος, & κόρος, (quod utrumque in hypochondriis notavit Hippocrates) idem ſignificare : nam *in Aphoriſmis* τὸ πάχος laudat : *In* 4. *de Diæta acutorum* de iis qui ægrotare incipiunt loquens ait videndum eſſe num elevetur hypochondrion, num doleat, aut inæquale ſit (nam Vaſſæus Grammatice quidem τὴν σκολιότητα vertit obliquitatem, quum inæqualitas dici vertique potius debeat, ut paullo ante diximus :) Item num habeat κόρον, ſatietatem vertit Vaſſæus, ſed male ; melius repletionem, plenitudinemque dixiſſet : ita enim Galenus κόρον, intelligit πλήρωσιν τῶν σιτίων : non idem itaque eſt κόρος καὶ πάχος. Quod enim vulgo dicimus hypochondrium debere eſſe bene habitum, ſucci plenum, quadratum ſucculentumque, illud eſt habere πάχος, non autem ἔχειν κόρον. Nam πάχος ἔχειν, ad habitum bonum muſculorum omnium abdominis, & viſcerum inteſtinorumque refertur, cui opponitur λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς εἶναι, id eſt, depreſſum, humile, conſumptum, emaciatum, liquatumque. Κόρος autem ad fæces, aut alimenta, quod utrumque indifferenter τὸ σιτίον vocat 2. *de Diæt. in acutis*, quum τὸ σιτίον ait deſcendere, id eſt, κόπρον. Videmus in morbis hypochondrium πάχος ἔχειν trifariam, id eſt modo a mole muſculorum & viſcerum, & bonum eſt : ſecundo ab humoribus & ſtercore, & illud eſt proprie ἔχειν κόρον : tertio a flatulenta materia a calore acri ac maligno excitata : quod etiam in moribundis vidimus : & hoc peſſimum eſt. Unde tabidi hoc ſæpe patiuntur, ut quum mors inſtet & horreant, & abdominis habeant quemdam μετεωρισμὸν, ut notat Hippocrates *in Coacis*, & ſpeciem quamdam leucophlegmatiæ Hippocrati 2. *Prorrh.* Ergo Galenus, interpretans duas illas voces τὸ μετέωρον καὶ διαβορβορύζον, tacite indicat quibus in affectibus borbo-

rygmus,

rygmus, aut cum diſtentione hypochondrii eſſe ſoleat, aut ſine illa. Ac ſcribit multis de cauſis attolli hypochondria, e quibus una eſt nempe τὸ φυσῶδες πνεῦμα, ſpiritus flatulentus: eaque cauſa bifariam conſideratur; aut quum fit ſequiturque ex affectu qui vix elui ſolvique poteſt, aut quum a recenti occaſione naſcitur. Prior. diſpoſitio murmur non habet, licet a flatu ſit, poſterior cum borborygmo eſt. Quamquam dubitari poteſt qui fieri poſſit, ut τὸ φυσῶδες πνεῦμα diſpoſitionem aliquam attulerit, & tamen borborygmus non inſit. Sed his excretis nos liberare volumus, ne difficultatis nova occaſio ſubinde quæratur ac cumuletur. Res autem ut intelligatur de qua jam dictum eſt multis, has diſtinctiones aſſignare non erit a ratione averſum. Hypochondriorum μετεωρισμὸς ἢ κύρτωμα, aut eſt recens, aut vetus. Si recens eſt aut borborygmon junctum habet, aut ſine eo eſt. Si junctum habet nec non cum eo tormina ſignificat obortos flatus qui alvi profluvio, aut urinæ profuſione, aut ructibus fortaſſe, ſolventur. Nam is borborygmus eſt quidam ſonus, *Comm. in Aphor.* 73. *lib.* 4. flatuoſus qui neque magnus eſt (quo diſtinguitur a bombo qui flatus eſt ſiccior cum valido ſatis ſono prodiens, & in craſſis inteſtinis fit ſine materia, borborygmus ibidem, ſed cum materia, *cap.* 2. *lib.* 3. *de cauſis ſymptom.*) nec multus cum quadam humiditate ad inferiora impulſus ac incitatus. Male enim Leonicenus ψόφον κινούμενον vertit, ſonum evacuatum, quum κινεῖσθαι impelli, moveri, ac incitari ſignificet. Si autem diſtentio recens ſit ſine borborygmo, deterius id eſt; nam ſignificat hepatis aut lienis recens natam inflammationem, præſertim ſi dolor percipiatur, & torminibus nonnullis ſine borborygmo æger conflictetur. Sin autem diſtenſio illa ſit vetus, rurſus aut expers eſt borborygmi, aut non eſt expers: ſi non eſt expers, hecticam quamdam intemperiem inteſtinorum ſignificat, quæ in tympanitem tandem firmari ſoleat. De hac dictum eſt ab Hippocrate: *Quibus tormina & circum umbilicum labores, &c. Aphoriſmo* 11. *lib.* 4. Et ſic hydrops ſiccus fit, qui a ſimilitudine & ſymptomate tantum hydrops dicitur, quum hydropis nomen τοῦ ὕδατος ſpeciem & vim inſinuet, vide *Comm. in Aphor.* 11. *lib.* 4. Si autem vetus ſit, & ſine borborygmo ſcirrhum alterutrius viſceris ſatis indicabit: de qua forte loquitur Galenus. *Commen. in Aphor.* 73. *lib.* 4. *Diſpoſitio diſtentionis una fit a difficili ſolutu affectione partium ad alvum attinentium, eaque ſine murmure fit.* Melius forte intelligetur de Hectica diſpoſitione inteſtinorum in qua eſt borborygmus: nam in genere loquens ait: *unam ex cauſis quæ diſtendunt hypochondria eſſe ſpiritum flatuoſum, quæ dupliciter fit, aut ob ſolutu difficilem affectionem partium ad alvum pertinentium, aut ob recentem occaſionem*: ſi a flatulento ſpiritu eſt, credibile eſt murmur quoddam eſſe, & tamen non vult diſpoſitionem ſolutu difficilem habere murmur junctum. Itaque meo judicio Galenus illam particulam (dupliciter fieri) non retuliſſet ad πνεῦμα φυσῶδες, quod cauſa eſt μετεωρισμοῦ, ſed ad meteoriſmum ipſum: Ac ſi Galenus dixiſſet; diſtenduntur hypochondria aut recens nata occaſione, aut hectica partium ſubjectarum hypochondriis paſſione; nam in priore eſt borborygmos, in poſteriore nullus, ut quum ſcirrhus eſt aut

 viſceris,

viſceris, aut abdominis. Et ſi de ea quæ recens nata eſt agit *Aphoriſmo* 73. *lib.* 4. verum quidem eſt adeſſe borborygmon: ſi de alia quæ ad tympaniam vergit, agit *aphoriſmo* 11. *lib.* 4. ut quæ ob διάθεσιν δύσλυτον naſcatur, cur eam vacare murmure ait? Niſi forte velit in utraque, & in ea quæ inveteratam affectionem ſequitur, & in ea quæ πρόφασιν πρόσφατον agnoſcit, initio quidem πνεῦμα φυσῶδες eſſe, ſed in illa non adeſſe murmur, in hac adeſſe, quaſi non poſſit ulla abdominis diſtenſio eſſe commemorabilis ſine aliquo contento flatu: quamquam prava diſpoſitio aut ſcirrhus viſceris poteſt eſſe meteoriſmi cauſa per ſe. At hic ſupra citatus locus Galeni totus eſt obſcurus, nec clarius enucleatiuſque explicari potuit: tamen magni eſt momenti, quum *Comm. in Aphor.* 73. *lib.* 4. ex quo borborygmi diſtinctio elicienda eſt, abſurda ſcribere videatur: nam habitualem inteſtinorum diſpoſitionem tumoris abdominis cauſam ad ſpiritum flatuoſum refert, & tamen in illa diſtentionis ſpecie murmur, cur non & in altera, quum utraque generaliter per Galenum cauſam ſui agnoſcat τὸ πνεῦμα φυσῶδες? Porro contra definitionem βορβορυγμοῦ aſſignatam *Aphoriſm.* 73. *lib.* 4. nimirum quod ſit ſonus ſpiritus, nec magnus, nec multus, afferri poteſt quod ab eodem ſcriptum eſt *lib.* 3. *de Cauſ. ſympt. cap.* 2. nimirum & bombum & borborygmum eumdem ſonum eſſe eodemque in loco eſſe & fieri, hoc diſtingui quod bombus ſine humore ſit, alter cum humore. At bombus ſonus eſt ſpiritus magnus. Dicendum magnitudinem ſpiritus in borborygmo ab humore frangi ac debilitari.

TO Γ.

ΓΛΩΣΣΑ περιπλευμονικὴ ab Hippocrate dicitur, lingua qualis in peripneumonia laborantibus cerni ſolet. Relinquit enim tamquam verum fieri non poſſe quin in pulmonis inflammatione fuliginis abundet copia, a qua lingua denſetur, exaſperetur & ſicceſcat: immo in ejuſmodi affectu cruſta quadam obducta lingua videtur, ob ingens in pulmone conceptum incendium: unde ſitis quæ nulla fere arte exſtingui explerique poteſt. Itaque ex particulari morbo ſignum linguæ ariditatis deſumit, ut περιπλευμονικὴ γλῶσσα, dicatur ab eo *Epid.* 7. ἡ ξηρὰ, φελκώδης, δασεῖα, καὶ τραχεῖα: quod verum quidem eſt in ea peripneumonia quæ in eryſipelate conſiſtit. Nam reperio apud eumdem *Hippoc. lib. Epidem.* 7. linguam peripneumonicam dici eam quæ cum pallore albicat: nam materiæ pituitoſæ peripneumoniam committentis naturam inſequitur. *Lib.* autem *primo de morbis* ait ex pleuritide facile in ardentem febrem tranſitum fieri, non autem peripneumonia: quia, credo, hæc a pituita potius eſt.

ΓΡΙΦΟΜΕΝΟΝ vox eſt nova & ab auctore *libri Prorrh.* uſurpata, cujus vis & ſignificatio nondum cuiquam nota eſt, ne Galeno quidem. Nec ſufficit Gorræo dixiſſe vocem hanc reperiri apud Hippocratem nec locum deſignaſſe. Galenus admodum dubius eſt in ea voce explicanda, eſtque contentus nonnullas aliorum ea de re opiniones adducere, ſatis abunde indicans;

indicans non ſibi parum conſtare quid hac voce velit Hippocrates. Nos conjectura nitemur, quidve nobis videatur intrepide aperiemus. Textus Hippocratis eſt, *τὰ κατ' ὀσφιὺ κατὰ λεπτὸν χρόνια ἀλγήματα, πρὸς ὑποχόνδριον χειφόμενα, ἀποσιτισιὰ ἅμα πυρετῷ, τούτοισιν ἐς κεφαλὴν ἄλγημα σύντονον ἐλθὸν κτείνει ὀξέως τρόπῳ σπασμώδει.* *Quibus ad lumbos tenues ac diuturni dolores, circum dextrum hypochondrium ſeſe revolventes, nec non averſionem ciborum inducentes, iis ſi dolor intentus ad caput repſerit, ſtatim homini necando eſt quodam convulſionis modo.* Male autem Latine reddidit *ἀλγήματα χειφόμενα*, *dolores euntes*, quum nova hac voce proprietatem aliquam ſubindicare velit: melius, dolores revolutos, retractos reductoſque verteremus: ut horum cauſa primaria hepar eſſe videatur: Ilia autem ſedes & locus in quo reſtagnantes reſideſque fuerint, ex quo loco tandem, tamquam prima ſede relicta, revolvantur retrahanturque. Nec abs re eos dolores in lumbis diuturnos eſſe vult, ſed qui exaſperentur repullulentque materia diuturno tempore efferata, ad id juvante febre, cujus meminit, quæ brevi humores contaminat ac efferat. Et quum exaſperantur dolores ad hepar uſque pertingunt veluti reducti aut replicati (ut ſic loquar) quod vel membranarum continuitas efficere poteſt. Ac initio materia, ſive ab hepate genita, ſive in meſaræo creata ac cohibita, erat *εὐήθης*, ſed deterior fit tempore, & febrem quæ tractu temporis ſuccedit, & *ἀποσιτίαν* inducit, de qua in contextu Hippocrates. Dum autem vitioſa reddita eſt ſeſe ſuo nutu ac vi movet, hinc dolores ad hypochondria *χειφόμενοι*. Et rurſus incitata magis, & ſi dolor intendatur quaqua verſus diffunditur, ac maxime caput ferit, hinc per iſtam *μετάστασιν* convulſivæ affectiones. Sic non abs re adjecit Hippocrates: *iis dolor intentus ad caput*, & quæ ſurgunt ſymptomata cauſam ſui agnoſcunt illum occultum virus quod cunctantes in ilibus humores acquiſivere. Et ut vere dicam dolor iſte *χειφόμενος* iliaco ſimillimus eſt, unde Veteres, ut annotat Galenus *in Comm. in partic. iſtam*, dolores *γριφομένους* vocarunt *εἰλουμένους*: quæ vox *ἀπὸ τοῦ εἰλεῖσθαι*, a quo & *εἰλεὸς* derivatur. Sic *γειφόμενον* & *εἰλούμενον* ſynonyma ſunt aliquo modo. Et ne quis abs re dicat nos dolores *γειφομένους* iliacis ſimiles aſſerere, præterquam quod affinitas ſignificationis verborum, *γειφόμενον καὶ ἐνειλούμενον* inſinuat, huc faciet auctoritas Hippocratis *lib. de Glandulis*: *Quum*, inquit, *in ventre inferiore manet phlegma a capite illapſum, pariuntur affectus iliaci diuturni*, id eſt, dolores colicis aſſimiles: Sic explicat illos dolores *γειφομένους*. Sed *in Prorrhetico* explicat dolores *γειφομένους* quatenus & generationem, & locum in imo ventre nacti ſunt; *in libro* autem *de glandulis* eoſdem dolores *γειφομένους*, aut *εἰλουμένους*, aut *ἰλιακοὺς* (nil refert quomodo voces) intelligit, quatenus a capite originem ſuam repetunt. Porro veritati dictorum fidem facit communis rerum obſervatio: nam uſuvenit ut occulti in lumbis dolores per tempus aliquod excitentur, qui tempore majores vires nacti per orgaſmum quemdam materiæ ita tumultuantur in ventre inferiore, ut tandem cerebrum, raptu humorum illuc facto, percellatur. Hinc diverſæ ſymptomaton affectuumque ideæ prout in diverſas cerebri manſiones humores irruunt. De diverſa ſymptomatum ſpecie in diverſis cerebri partibus locus eſt præclarus apud

 Galenum

Galenum *Comm. in partic.* 27. *lib.* I. *Prorrh.* Relinquamus difficultatem quam movit Galenus *in Comm. in illam partic.* quæ legitur 3. *Prorrh. ordine octava*, de voce, κατὰ λεπτὸν, maneamus in obſcura γειφόμενον. Ac primum non aliena a ratione eſt conjectura ſi dicamus verbum hoc γειφόμενον ἄλγημα, idem pæne ſignificare quod & τὸ ἀναδιδὸν, *eodem libro*, quum ex lumbis ad caput & collum ἀναδιδὸν, ſuppl. ἄλγημα, aliquid mali portendere ſignificat. Præterea quum 2. *Prorrh.* vocat τοῦ ἀλγήματος ἀναδρομὴν, quid aliud quam τὸ γειφόμενον ſignificat? nempe, dolorem recurrentem, revolventem ſeſe, orgaſmo quodam ſeſe incitantem. Vaſſæus τὸ ἄλγημα γριφόμενον ſatis male dolorem euntem vertit, quum nova hac voce aliquid aliud magis ἐνεργητικὸν notari voluerit Hippocrates. Nos autem veſtigia aliquot leviter impreſſa, eorum interpretum quorum confuſas ſententias Galenus citat, ſecuti, τὰ ἀλγήματα γριφόμενα vertemus, dolores ad dextrum hypochondrium, qua latet hepar, revolutos, reductos, contractos, recurrentes, ut aliqua ſit ἄμπωτις καὶ ἀναδρομὴ, ut hepar alias atque alias ob generationem pravæ materiæ, quæ poſtea ignava manet, horum dolorum auctor & cauſa eſſe dicatur: & quum auctario adſit febris, non mirum ſi humores aliquid maligni acquiſiverint ob caloris febrilis impreſſionem: ac diuturni quidem ſunt illi & cunctantur, quod initio materia non ſit effera, vagabunda, nec orgaſmo incitata, ſed fixa quodammodo eſt; dolores tamen etiamnum ab illa ſurgentes materia errabundi ſunt: nam membranarum continuatio efficit ſæpe ut in uno loco cauſa doloris concluſa deſcriptaque ſit, quum dolor tamen fixus non ſit, ut in explicandis dolorum differentiis docet Galenus *in lib. de loc. aff. cap.* 7. *lib.* 2. Et vocat eum dolorem πόνον διαΐσσοντα, qui a parte primario affecta, velut a radice, incipiens in partes adjacentes ſeſe expandit: unde ſæpe in lienis hepatiſque inflammatione dolor ad jugulum pertingit. Sic dolor recurrit, revolvitur, reciprocoque motu agitatur: initio quidem materia erat εὐήθης καὶ ἐυςατὴς, hinc diuturnitas, ſucceſſu temporis contracta labes major quæ vim animumque materiæ dedit: accedit quod ſit credibile pravam διάθεσιν ſubeſſe aut in viſcere ipſo, aut in meſaræo. Hujus rei fidem facit ἀποσιτία cujus meminit Hippocrates; hæc autem non adeſſet niſi viſceri inuſtum eſſet vitium. Atque hujus aphoriſmi ſenſus videtur: Contingit ut aut vitio hepatis aut venarum meſaraicarum materia generetur quæ cunctatione febrem advocat & averſionem ciborum, & pro motu illius aut fuliginoſi ab ea vaporis deciſi excitatique dolores naſcuntur ex intervallis alias atque alias ſævientes: & dum ferociunt videntur convolvi, reduci, revolvique ad hepar tamquam primam ſedem & principium: ac humore mora deteriore facto adauctoque contingere poteſt μετάςασις, ἀναῤῥοπὴ, καὶ ἀναδρομὴ, unde convulſiones. Inde ſubjunxit Hippocrates, τούτοισιν ἐς κεφαλὴν ἄλγημα σύντονον ἐλθὸν, ſi dolor intentus ad caput venerit: Et dubitari poteſt an doloris συντονία intelligatur aut in hypochondriis, aut in capite, translato jam humore. Ut enim gravia convulſionis ſymptomata ſurgant, veriſimile eſt dolorem in capite intendi. Probabile quoque in hypochondrio tamquam in vetere ſede dolorem quoque creviſſe ac intenſum fuiſſe, ut inde raptus conſe-

conſequeretur : & qui dolores erant mites & diuturni, facti ſunt σύντονοι. Quum itaque γριφόμενον μεταφορικῶς dolorem reductum, revolutum, refractumque ſignificet : ita placet dolorem γριφόμενον interpretari, ac ſi dicamus quodammodo iliacum eſſe, ut dolor γριφόμενος dicatur quaſi εἰλούμενος : a quo εἰλεὸς Græcis dicitur. Unde quibuſdam placuit, ut Galenus *in Commentario illius Aphoriſmi* docet, τοὺς ὑμένας ἐνειλουμένους, vocari γριφομένους, ac ſi tali affinitate vocum τὸ ἐνειλούμενον & γριφόμενον ſynonyma exſiſtant. Ac ne quis putet temere nos dolores γριφομένους cum doloribus iliacis comparare, præterquam quod affinitas ſignificationis vocum γριφομένου καὶ ἐνειλουμένου (a quo εἰλεὸς deducitur) id ſuadet, habemus quoque & ducem Hippocratem *lib. de Glandulis* : nam loquens de iliaca paſſione a catarrho nata, nimirum reſide in inteſtinis phlegmate, aperte videtur explicare illos dolores γριφομένους. Græca verba ſunt, ἀναμένοντος κάτω τοῦ φλέγματος, εἰλεοὶ τὰ πάθη χρόνια γίνονται, id eſt : *Quum phlegma a capite in ventrem illapſum manet in eodem ventre, ileos parit, affectus diuturnos* : ac ſi dicat, parit affectus iliacos, torminoſos, ac ſi volvi revolvique videantur inteſtina : nec enim de ileo proprie dicto loquitur, quum non ſit morbus chronicus, ſed acutus : itaque vere exprimit illos dolores reciprocos, non fixos, vagos, erraticos, torminoſos, revolutos, quos γριφομένους lingua ſua vocat : niſi quod *libro de Glandulis* loquitur περὶ ἀλγημάτων γριφομένων, ſive ἐνειλουμένων, ſive εἰλιακῶν, (ut ſic loquar) quatenus a capite cauſa eſt ; *lib. Prorrh.* autem περὶ γριφομένων, quatenus a viſcere aliquo, nempe ab hepate prima dolorum occaſio pendet.

TO Δ.

ΔΥΣΘΑ'ΝΑΤΟΝ duobus modis ſumi poteſt : nam δυσθάνατοι dicuntur qui tardius moriuntur : quum nimirum præter opinionem ægri vitam protrahunt, cum ratione morbi jam jam e vivis, aut propediem exceſſuri videntur ; Alio modo eos δυσθανάτους dicimus qui cum dolore moriuntur. Hippocrates *partic.* 20. *ſectio.* 2. *lib.* 1. *Prorrhet.* ſcribit : *Quibus ex dolore aphoniæ, hi ſunt* δυσθάνατοι : Interpres vertit, *cum dolore moriuntur.* In enarratione Galenus eum ſenſum recipit. Ea autem nititur conjectura quod Hippocrates aphoniæ meminerit quæ cum convulſiva quadam affectione : at convulſio omnis dolorifica eſt. At vulgo videmus eos qui præ dolore aphoni redduntur magna cum difficultate interire : ut δυσθάνατον non ſolum tarditatem interitus includat, ſed & intereundi difficultatem, quum ſcilicet convulſivo modo affecti jactatique plurimum intereunt, quod ægre anima a corpore ſevocetur : alii quidem cum dolore, alii ſine dolore : nam aphonia ſæpe τὸ ἀναίσθητον accerſit. Porro aphonia vel incidit in corpus, aut morbo, aut ætate confectum languidumque redditum, vel in florens ac robuſtum. Si corpus infirmum jam ac vietum, ſine ſenſu ac dolore moriuntur jam ante ἄφωνοι redditi : ſin valens ac robuſtum, non ſine vi magna ac contentione intereunt.

TO E.

EIΛΕΟΣ proprie volvulus eſt aut inflammato inteſtino, aut ſiccatis fæcibus, aut ob obſtructionem; hanc parit craſſus frigiduſque humor aut acidus ſalſuſve qui & ſtranguriam parit, hinc *Aphor.* 44. *lib.* 6. *queis ex ſtillicidio urinæ ileus*, &c. Neſcit quid ſequatur Galenus. Hippocrates illic ilei cauſam, & curationem docet: cauſam, quum ſtranguriæ meminit: eadem materia, loco diſtincta, utrumque morbum parit; nam in veſica ſtranguriam parit, eadem in inteſtina tranſlata volvulum. Stranguriæ cauſa pituita ſalſa acidave eſt aut in parte collecta, aut a cerebro illapſa, hinc Hippocrates *lib. de Gland.* docens quæ ſequantur prolapſum pituitæ a capite, inter cætera meminit volvuli diuturni. Curationem, quum febris mentio ſit, nam neceſſe adeſſe febrem (quod male negat Fuchſius deceptus verbo ἐπιγίνεσθαι.) Nam ſi febris analoga ſit materiæ, coquit, mitificat; niſi quis dicat pituitam ſalſam calore febrili adhuc acui & efferari. Notandus autem hic locus eſt quo meminit ilei diuturni, quum ileus non ſit chronicus morbus, ſed e genere acutorum: hoc autem καταχρηστικὸν eſt. Ac ſimili loquendi modo Hippocrates aut quicumque ſcripſit, ſtatuit ttiplicem volvulum, unum hyemalem quum plumbea facies eſt: alterum arcuatum & velut æſtivum: tertium hæmatitem & autumnalem. Εἰλεοῦ hæc propria σημαινόμενα. Καταχρηστικῶς aſſiduam vomitionem affecto ore ventriculi a pravo humore ſignificat Hippocrati *in Coacis* ſcribenti, οἱ ἰλυγγώδεες πυρετοὶ καὶ ἄνευ εἰλεῶν, καὶ μετὰ ἰλέων, ὀλέθριοι, *febres vertiginoſæ & cum ileis, & ſine ileis pernicioſæ.* Quum vertiginoſam febrem dicit ſine ileo, vertiginem per propriam cerebri affectionem indicat a circumactu & inordinata convolutione ſpirituum a ſpiritu flatulento. Quum vertiginoſam febrem cum ileo dicit, ab affectione ventriculi per conſenſum fieri intelligit; hinc vertigo illa ναυτιώδης, proprie non εἰλεώδης dici deberet, ut quæ cum cardiogmo & nauſea conjuncta ſit, concepto in ore ventriculi vitio, unde vomendi aſſiduitas: hanc autem indicat nomine τοῦ ἰλέου, quod in iliaca paſſione vomitus adeſſe ſoleat: Immo vix ſit volvulus ſine vomitione, aut vomendi deſiderio. Sunt qui dicant funeſtum jam eſſe volvulum quum vomitiones adſunt: quod a vero alienum videtur. Galenus tamen in ea eſt opinione; *In ileis* (ait) *nil ad inferiora deſcendit.* Et hoc ſignum eſt quod ſeparari non poteſt. Vomitus autem non ſemper adeſt, ſed quum exitiales ſunt: contra tamen in pleriſque apparet. Itaque non ſimpliciter dicendum vomitus adeſt quum exitiales ſunt, ſed vomitus ſtercoris. Atque ita legendum eſſe colligo ex eodem Galeno *Comm. in Aphor.* 44. *lib.* 6. *In ileo*, ait, *nil ſecedit: vomitus autem ſtercoris adeſt, quum exitialiter ſe habent ægri.* Sic dicere poſſumus non omnem vomitum in iliaca paſſione perniciem ſignificare, ſed aut quum frequentior eſt, aut quum fæculenta chyloſaque materia excernitur per os; nam in prolapſu inteſtini facile excitantur vomitiones, & hæ non ſunt funeſtæ: in aliis forte ilei ſpeciebus perniciei aliquid deſignant. Atque ita nomen

εἰλεοῦ

εἰλεῦ generalius accipi poteſt, pro facilitate ad vomendum: item pro vehementibus doloribus in quibus convolvi inteſtina putantur, cum nonnullis vomitionibus, ut in illo citato loco *ex libro de Glandulis* videtur: nam ibi Hippocrates meminit ilei diuturni. Quis autem dicat ileon diuturnorum morborum claſſi adſcribendum, ſi nomen ilei κυρίως ſumatur?

Εμπίπτειν & ἐπιπεσεῖν, ἔχειν κ) ἴχεσθαι, ὀρεῖν κ) ὀρῆσαι; τὰ ἰόντα: omnia hæc mixtim, ſignificationem aliquam eximiam habentia, explicare voluimus; non autem in ſuum unumquodque locum dirigere. Ἔχειν πλευρῖτιδα, & ἀπὸ τ πλευρίτιδος ἔχεσθαι, aliud eſt ait *Comm. in Aphor.* 16. *lib.* 6. nam ἔχεσθαι, ſignificat morbum ſuperiorem eſſe ægro, & ἔχειν idem quod κατέχεσθαι κ) βιάζεσθαι, ἀπὸ τοῦ νοσήματος, ait Galenus. Eodem in ſenſu 6. *Epid.* dicit αἱμορροΐδας ἔχειν, id eſt, ſuperiorem illis eſſe. Et *Aphor.* 26. *lib.* 4. ἔχεσθαι ἀπὸ τ δυσεντερίης in malam partem ſumit. Et apertius loquens de angina docet quid differant ἔχειν πυρετῷ & ἀπὸ πυρετοῦ ἔχεσθαι.

In varia ſignificatione ſumitur ἐμπίπτειν κ) ἐπιπεσεῖν, unum eſt præſentis temporis, alterum indefiniti: ἐμπίπτειν multos inſultus rigoris ſignificat: ἐπιπεσεῖν unum tantum, quod diligenter in doctrina Hippocratis notandum eſt. Galenus *Comm. in Aphor.* 46. *lib.* 4.

Οὐρεῖν κ) οὐρῆσαι ſignificatione cohærent, ſed excretionum numero & modo diſcrepant: nam quum quis pus mejere dicitur, id pluribus diebus & ſæpe fieri dicimus: ſed quum minxiſſe, Græce οὐρῆσαι, id aut ſemel, aut bis tantum feciſſe judicatur. Ut in pulmonibus rupto abſceſſu & confertim per urinas excreto pure, dicitur æger οὐρῆσαι, non autem οὐρεῖν, ut *particul.* 8. *ſect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* colligere licet, dum de excreto e pulmonibus pure ſtranguriam ex eventu efficiente ſermonem habet. Et Leonicenus inepte *in aphor.* 80. *lib.* 4. αἷμα οὐρέῃ per verbum *minxerit*, reddit, quum *Mejat*, legendum ſit: quod parvi ponderis non eſt: ne quis de vocibus contendi exiſtimet: hæc enim verba διορισμὸν habent.

Τὰ ἰόντα διαχωρήματα peculiarem habent ſignificationem. Aliud enim ἰόντα aliud ἐλθόντα ſignificat in aoriſto. Nam τὰ ἰόντα χρόνου μῆκος, ἐλθόντα τινὰ καιρὸν ſignificat. Id eſt, quum dejectiones *venientes* dicuntur, ſenſim id fit & per totum morbi tempus, ſed quum τὰ ἐλθόντα, id eſt, *Venerint*, aliquid ſimul & ſemel & ἀθρόως factum dicitur: hoc ſymptomaticum non eſt ſed criticum; illud ſymptomaticum. Vide Galenum *Comm. in Aphor.* 21. *lib.* 4. His finitimum eſt & aſſimile quod ſcribit *Comm. in Aphoriſmum* 60. *lib.* 5. *Aphoriſmorum*, ἢν γυναικὶ καθάρσιες πορεύωνται: Vim ponit magnam in verbo πορεύεσθαι, eamdemque proprietatem habent τὰ ἰόντα & πορευόμενα. Πορεύεσθαι enim, ait Galenus, parvam declarat non fieri excretionem, neque ſemel, ſed ſæpe & multum.

In quorum proprietate verborum admirabilis eſt Hippocratis induſtria: nam tacite multa proloquitur, quæ ſi evoluta eſſent, magnos & eximios rerum dioriſmos complecterentur: quod quum alias tum in his verbis apparet. Exempli gratia, quum τὸ διαχώρημα ἰὸν dicimus, longe aliud

ſignificamus quam ἐλθὸν, τὸ μὲν γὰρ ἰὸν, aut naturæ ſummam infirmitatem & virium ruinam ſignificat, nequeunte illa ſimul & affatim quod cumulatum eſt exigere foras: aut perennem talium excrementorum generationem fieri docet, & pro generationis, ut ita dicam, tenore, ſic excretionis modus eſt. In quo ſæpe Medici decipiuntur quum longo tempore & paucum excerni vident, naturæ coctionem longo tempore deſiderant, ac noſſe debent pigrum illum excretionis modum perennem in fonte conſpurcato humoris fieri generationem; ſed quum aliquid ἐλτεῖν dicimus, aliquid repente, vique naturæ factum inſinuamus.

Ενδοιαςὸς ἴκτερος, καὶ ἐνδοιαςὸν νόσημα, icterus & morbus vocatur dubius, anceps, ambiguus, ad utrumque vergens, qui quum ſuo more & indole ſit malus aut potius funeſtus, non tamen omnem ſalutis ſpem adimat. Sic *in Coacis* Hippocrates ἴκτερον ἐνδοιαςὸν vocavit. *Icterus*, inquit, *ante ſeptimum diem malus; ſeptimo, nono, undecimo, decimoque quarto incidens indicat*, μὴ σκληρυμῶν ὑποχόνδρια, *præcordia non indurans*, id eſt, non conjunctus cum hypochondrii duritie (eſt enim hypallage Hippocrati familiaris). *Sin minus*, id eſt, ſi junctam habeat duritiem hypochondrii eſt ἐνδοιαςὸς, *æque ſalutem ac mortem portendit.* Quo in ſenſu 1. *Epid.* ſcribit τοὺς φθίνοντας ἐνδοιαςῶς ἔχειν, tabidos ambigue laborantes; quum eo res rediit ut non minus adverſum rei eventum metuere liceat, quam ſecundum ſperare. Item *lib.* 1. *de morbis* Hippocrates aptiſſime *circa lib. initium* explicat quid ſit ἐνδοιαςὸν νόσημα.

Επανάστασις καὶ ἐπανάςημα, tumores, excreſcentias tuberculaque ſignificat: & quum a verbo ἐπανίςασθαι derivetur, generaliter ſumitur pro erumpere, aſſurgere, eminere; τὸ ἐπανάςημα eruptionem ſignificat, extuberantiam: unde apud Medicos ἀντὶ τοῦ φύματος ſumi poteſt. Et Dioſcorides *lib.* 5. ἐπανιςαμένας πομφόλυγας vocat, bullas apparentes: nec abſolute idem ſcriptum reperi. Galenus dum explicat quid ſit ἐπίφυσις τῶν βλεφάρων utitur nomine Ἐπαναςάσεως non abſolute, ſed ait Ἐπανάςασιν eſſe ὀχθώδη: unde nomen Ἐπίφυσις. Et apud Dioſcoridem *lib.* 5. legitur τῶν φλυκταινῶν ἐπανάςασις. Quamquam apud Ariſtophanem τὰ ἐπαναςήματα abſolute papulas, bullas, & phlyctænas ſignificare volunt: ſed verba Græcorum Poëtarum non ſunt adducenda ut rerum proprietas his ſignificetur.

Επανάκλησις, ἀπὸ τοῦ ἐπανακαλεῖσθαι, apud Medicos proprias quaſdam ſignificationes invenit: abſolute autem recurſum quemdam velocem, revocationem & reverſionem ſignificat. Hanc uſurpavit Hippocrates *part.* 10. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* in numerandis deſignandiſque reſpirationis differentiis: διπλῆ εἴσω ἐπανάκλησις οἷον ἐπὶ εἰσπνέουσι, duplex ad interiora revocatio, ut in iis contingit qui ſuper inſpirant. Iſtam διπλῆν ἐπανάκλησιν, *Aphor.* 54. *lib.* 6. *Aphoriſmorum*, interpretatur, per has voces ἀναπνοὴν κλαυθμώδεα, ſuſpirium luctuoſum vocant. Nam & ἐπὶ εἰσπνοέειν ad verbum, ſuper inſpirare dicetur. Idem *lib.* 4. *Aph.* 68. *aphor.* vocat πνεῦμα προσπταῖον, Celſus vertit, *eliſam reſpirationem.* Porro hujuſmodi ἐπανάκλησις ad reſpirationis,

tionis differentias quum refertur, aut convulſionem ſignificat ut in febribus, aut anguſtiam inſtrumentorum, aut duritiem, aut facultatis moventis infirmitatem. Plura vide *Com. in Aphoriſmum* 54. *lib.* 6. Item *Comm. In Aphoriſmum* 68. *lib.* 4. Et *cap.* 9. *lib.* 3. *de Differen. Reſpiratio*: Item *cap.* 2. *lib.* 2. *de Cauſis Sympt.* Præterea apud Hippocratem legitur τῆς θερμῆς ἐπανάκλησις, quum loquitur de effuſione aquæ frigidæ multæ juveni bene habito, mediaque æſtate. Et quum calor hyeme intro contruſus ſeipſo validior effectus eſt, vique extimam ſuperficiem illuſtrat, id dicitur fieri per quamdam ἐπανάκλησιν.

Επάνθισμα ἀφρῶδες, apud Hippocratem *in Prorrhetico* legitur *particul.* 21. *ſect.* 1. *lib. prioris Prorrh.* Latine reddi poteſt, ſpumans quædam efflorefcentia, quum veluti flos quidam ſupereminet emicatque in bilioſis dejectionibus ſinceris. Eamdem quoque vocem in urinis ἐπάνθισμα uſurpat Hippocrates *part.* 25. *lib.* 2. *Prorrhet.* & vocat quoddam ἐπάνθισμα rubrum, aliud æruginoſum: nam ἐπανθεῖν, a quo ἐπάνθισμα καὶ ἐπανθισμὸς apud Dioſcoridem, efflorefcere ſignificat. Verba Græca adducemus & Latina faciemus quoniam in verbo παρενεχθέντι video multum laborare interpretes, quum tamen interſit quo in ſenſu accipiatur. Επὶ χολώδεσι ἀκρήτοισι διαχωρήμασι τὸ ἀφρῶδες ἐπάνθισμα κακόν. ἄλλως τε καὶ ὀσφὺν προηλγηκότι, καὶ παρενεχθέντι. *In dejectionibus alvi bilioſis meraciſque ſi ſpumans efflorefcentia appareat malum: idque quum alias, tum ſi illi lumbi prædoluerint, & eæ dejectiones inteſtina permearint*; ita Leonicenus. Alius interpres vertit verbum παρενεχθέντι, ſi mente motus fuerit: utraque interpretatio longe ſui diſſimilis eſt. Et ſi dicamus ægrum & ante doluiſſe, & mente motum fuiſſe; videbitur pars materiæ in caput rapta eſſe, & illic mentis alienationem aliquam peperiſſe: immo & ſpumam ipſam quæ committit illud ἐπάνθισμα a capite eſſe, ut verſus ſit *aphoriſmus* 30. *lib.* 7. *Quibus in fluxionibus alvinis excrementa ſpumant, iis a capite pituita eſt*; ut de bile idem dicatur, quod & de pituita. At Galenus non agnovit iſtum raptum ad caput, & proinde nulla mentis motio eſt. Immo & *in Commentario ipſius aphoriſmi Prorrheticon*, utitur participio παρενεχθὲν, quatenus pertranſire, permeare, & perrumpere ſignificat: quod arguit vocem παρενεχθέντι, non jam ad mentis emotionem, perculſionemque referri (tametſi apud Hippocratem παρενεχθῆναι, paſſim παρακροῦσαι καὶ παραπαῖσαι ſignificet) ſed ad ſignificatum aliquod longe generalius. Verba Galeni hæc ſunt dum docet cur cui bilioſa iſta ſit dejectio lumbi prædoluerint: *Lumborum*, inquit, *dolor præcedit*, διὰ τὸν δακνώδη τὸν ἐν τοῖς ἐντέροις χολὴν διερχομένην, τοῦ γὰρ τούτου διαχωρήματος παρενεχθέντος τοῖς ἐντέροις, οὐ τοῖς κατ᾽ ὀσφὺν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς λοιποῖς ὀδύναι τούτοις ἐπακολουθοῦσιν. Interpretabimur poſteriorem periodon: *Ejuſmodi enim excremento mordaci per inteſtina permeante ac traducto, non ea tantum quæ circum lumbos ſunt dolores exercent ac conſectantur, ſed & reliqua omnia.* Ubi patet vocem παρενεχθέντος ad διαχώρημα pertinere, ut διαχώρημα παρενεχθὲν, idem ſit quod διερχόμενον, id eſt, permeans, pertranſienſque. Aliquis dicat, cur Hippocrates non ſcripſit in genitivo παρενεχθέντος διαχωρήματος, ſed ſine ſenſu in dativo ſcripſit παρενεχθέντι ſupple

αἰδεὶ, ut ad hominem referat, quod ad dejectionem referri debet? Reſpondere facile eſt: Auctor *libri Prorrh.* improprie in multis & confuſe locutus eſt, quod Galenus emendavit. Sed ſit Hippocrates qui ſcripſerit, non eſt hoc novum & inſolens ut Hippocrates ſua utens priſca auctoritate id accommodet rei, quod perſonæ quadrat, aut contra, ut quum δυσεντερικὰ uſurpat pro iis qui torminibus laborant, & ἐπιληπτικὰ σπασμώδεα, id eſt, οἱ ἐπιληπτικοὶ σπασμῶνται: & ſic in cæteris dixit, ὀσφὺν προηλγηκότι, quum homo lumbos ante doluerit: ſubjungit, παρενεχθέντι, ac ſi dicas vim vocis exprimens: Homini tranſmigrato, traductoque ab humoribus bilioſis, id eſt, cui humores bilioſi acres inteſtina permeando contorſerint afflixerintque. Et hæc interpretatio magis Hippocrati & veritati congrua eſt. Quum itaque Hippocrates ait malum eſſe hujuſmodi effloreſcentiam ſeroſis & bilioſis ſinceriſque dejectionibus ſupereminere lumbis ante dolentibus, ratio eſt, quod dominatus caloris acris & febrilis ſignificetur; a quo agitetur materia, & agitata ſpumam edat: a motu enim valido, & calore præſertim paullo majore partes materiæ craſſioris refringente & pervadente ſpuma editur. Nam verum eſt quod ſcribit Galenus. *Com. in partic.* 15. *lib.* 2. *Prorrhet. Spumans & ſincera dejectio ſemper pravæ affectionis ſignum eſſe.* Quo loco tria conſideranda ſunt huc maxime conferentia. Primum eſt, an ſpuma a calore & frigore fiat ut placet Galeno *Comm. in partic.* 21. *ſect.* 1. *lib.* 1. *Prorrh.* Secundum, an bilioſa excrementa ſpumam edere poſſint quum tenuia ſint: materiam autem opportunam ad ſpumam generandam craſſiorem & tenaciorem, præſertim ſi futura ſpuma ſtabilior (nam materia humida & ſpirituoſa ſimul nata eſt ſpumam generare: *Com. in Aphor.* 43. *lib.* 2. *Aphor.*) eſſe oporteat, ut ſpiritus agitans partes minime obſequentes ſpumæ auctor ſit. Tertium an ſpumans omnis excretio, præſertim ſi per alvum fiat, a capite ſit: quum ſit *Aphoriſmus* 30. *Hippocratis lib.* 7. *Quibus in fluxu alvi excrementa ſpumant, iis a capite pituita eſt.* Pleriique enim Medicorum quum ſpumantes dejectiones vident, conjiciunt ſubinde caput mali ſcaturiginem eſſe: at decipiuntur plurimum ut nos paucis aperiemus. Tria hæc capita brevi explicabuntur. Ac primum quidem de cauſis ſpumæ efficientibus: *illo citato Comm. Prorrhetici* frigus & calorem ſpumæ auctores ſtatuit exemplo aquæ ferventis, & agitati a vento maris, in quo ſpumam ad frigus refert: quod errore non vacat: nam locis aliis infinitis adducto Maris agitati a ventis exemplo, & aqua, duas cauſas ſtatuit, calorem, & motum, *Com. in Aph.* 43. *lib.* 2. *Aph. Comm.* vero *in Aph.* 30. *lib.* 7. non frigoris ſed motus meminit qui ſpumæ auctor eſt, & non ſimpliciter motum dicit: ſed ἀνώμαλον κίνησιν *Comm. in Aphor.* 43. *lib.* 2. vocat loquens de ventis πληγὴν ἰσχυρὰν, quod aliis locis vocat κίνησιν, motum inæqualem: immo & motum præcipue auctorem facit hujus rei, nam flatuoſum ſpiritum diffringit: Et ita diffractus inæqualiter per materiæ viſcoſæ partes rapitur: unde ſpumæ generatio: Sic quum motus meminit Galenus addit: *nonnumquam & calor auctor eſt*: ac ſi dicat non tam præcipuam cauſam eſſe. Unde *Comm. in Aphor.* 43. *lib.* 2. quum ſpumæ cauſas meminit, calorem, & motum: quaſi correctione aliqua utens addit: niſi forte & calor faciat

aliquid

aliquid ad ſpumæ generationem propter motum: ut ex iis locis motum inæqualem unam ac primam ſpumæ cauſam aſſignemus: nam calor diſſipare poteſt: frigus compingere, coercere, nedum diffringere, dividere, ut flatuoſo ſpiritui ſeſe in partes materiei inſinuanti via pateat. Hinc *Com. in Aphor.* 30. *lib.* 7. loquens de peripneumonicis, pleuritici raro ſpumoſum ſanguinem edunt (quamquam pulmonis ſubſtantia nata ſit talem ſanguinem dare) rarius peripneumonici, ob calorem ait intemperantem, & igneum in pulmone contentum. Quo ex loco patet calorem igneum impedire ſpumæ generationem licet pars conſentiat. Contra ſentit *Com. in part.* 47. *lib.* 2. *Progn.* ubi ait calorem igneum efficere flatulentum ſpiritum & ex conſequenti ſpumam ut illo loco colligere eſt. Item *Com. in partic.* 1. *lib.* 3. *Prorrh.* ſpumæ materia eſt humida & ſpirituoſa ex *Com. in Aphor.* 43. *lib.* 2. Utramque materiam oportet dividi, confringique prius mixtam inter ſe: duo itaque requiruntur μίξις καὶ θραῦσις: mixtio utriuſque: confractio a ſpiritu flatulento qui per motum incitat, movet, dividit, confringit præſertim materiam glutinoſam: talem eam eſſe oportet quæ ſpumam eſt generatura. *Com. in Aph.* 30. *lib.* 2. paullo aliter rem conſiderat. Exempli gratia ſpuma a pituita agitata excitatur: pituita materia eſt; non dicit ut alio loco, materiam eſſe humidam & ſpirituoſam: deinde, ait, πνεῦμα φυσῶδες eſt cauſa conjuncta pituitæ, ſupple, converſæ in flatum (alioqui locus eſſet obſcurus, quum pituita ſæpe cauſa ſit flatuoſi ſpiritus) id eſt, ſpiritus eſt cauſa cur materiæ partes dividantur, percellanturque, unde ſpuma. Et talis cauſa conjuncta, nempe πνεῦμα φυσῶδες, miſcetur cum materia pituitoſa (inquit) utiturque motu inæquali ad ſpumæ generationem. Et idem ſpiritus diffringitur per motum, & pituitam in minutas partes diffringit. De eo motu & cauſa ſpumæ Hippocrates *initio lib. de Genit.* diſputans cur ſpumoſum ſit ſperma: diverſa quidem hæc ſunt verbis, ſed re conveniunt. Difficultas tantum oritur hæc: *in* 2. *aphoriſm. aphor.* 43. conſtituit cauſam materialem, humidam & ſpirituoſam ſubſtantiam, quam utramque vult miſceri, & refringi a motu valido, aut a calore, & ſic aut bullas aut ſpumam excitari: *ſeptimo* autem *aphoriſmorum* unam cauſam materialem conſtituit, exempli gratia, pituitam, cum qua mixtus ſpiritus flatuoſus utens motu vehementi, ac veluti in ſe confractus, materiam ipſam refringit. Sic uno in loco πνεῦμα & aërea ſubſtantia eſt pro materia, *in* 7. *Aphoriſm.* pro cauſa conjuncta. Revera clarius apertiuſque & melius rem docuit *in loco iſto ſeptimi aphoriſmorum*: nam ſubſtantia ſpirituoſa non eſt cauſa materialis ut ex 2. *aphoriſmorum* licet colligere, ſed eſt quid diverſum a materia ipſa glutinoſa, aut craſſa paullum quæ in partes dividitur ac diſcutitur. Sic motus, & calor flatuoſam ſubſtantiam, ut remotior cauſa, θραύει, refringit, agitatque: deinde flatuoſa ſubſtantia admixta alteri materiæ tamquam quid συνεχόμενον, id eſt, cauſa continens, iſtam materiam refringit quoque, unde ſpuma. Et cauſa motus illius, quem κίνησιν ἀνώμαλον vocat, & 2. *aphoriſmorum*, πληγὴν ἰσχυρὰν, & *in* 2. *Prognoſt.* βιαίαν ἔμπτωσιν *partic.* 47. quique motus primum impellit ſubſtantiam flatuoſam, ſæpe incluſa eſt in ipſa materia flatuoſa. Quomodo intelligi de-

bet locus admodum obſcurus *Com. in Aphor.* 30. *lib.* 7. τῆς δὲ τοιαύτης αὐτῷ κινήσεως ἥ τε οἰκεία φύσις αἰτία. *Talis vero motus* (qui auctor eſt ſpumæ ſecundarius & veluti προηγούμενος) *qui ipſi adeſt* (ſuppl. ſpirituoſæ ſubſtantiæ, quæ cauſa eſt conjuncta pituitæ in ſpumam verſæ) *propria natura cauſa* eſt ; id eſt, in materia ipſa ſpirituoſa incluſa eſt cauſa motus aliquando, *aliquando à calore eſt.* Immo (quod mirum eſt) in ipſis corporibus in quibus ſpuma generatur, ut quum ſputum ſpumans fit, calor ipſe, auctore Galeno *Com. in part.* 47. *lib.* 2. *Prognoſt.* ſive caliditas ignea colliquans (nec enim, conſumens, verto ut interpres, quum in Græco ſit, συντηκομένη θερμασία) & ſimul ſpirituoſam ſubſtantiam efficiens in multis ægrorum videri poſſit ſpumam generare. Non enim in corporibus noſtris exſpectare oportet vehementem motum aliquem : ſed calor ipſe multus materiam agitat, ſpiritum flatuoſum excitat, qui deinde mixtus in craſſiore materia, motus a ſe cujuſdam principium habens, in partes frangit, indeque ſpumæ occaſionem dat. Sed hæc de ſpuma longiora. At rei de qua actum eſt cognitio fructuoſa, & locorum apud Galenum controverſia commentandi deſiderium auxit. Eorum quæ docenda inſtitueramus ſecundum eſt, ut quæratur, an excrementa bilioſa ſpumam edere poſſint, quum tenuia ſint: materiam autem ſpumæ generatricem craſſiuſculam eſſe oporteat. Tribus modis reſpondere licet, idque ſuccincte: Spuma vel eſt fugax, & bullæ inſtar, vel eſt permanens. Si futura ſpuma aut bulla fugax, tenuem materiam eſſe oportet : exempli gratia, aqua eſt quid tenue, & propterea flatuoſus ſpiritus ſpumæ auctor non coercetur diutius, hinc in mari non eſt ſtabilis bulla. Galenus *Commentariorum in part.* 47. *lib.* 2. *Progn.* Et *Commentariorum in Aphor.* 34. *lib.*7. Et duobus modis ſpuma fugax eſt, tum quum tenuis eſt materia, tum quum ſpiritus flatuoſus cogitur ſuperiora capeſſere, ut quum ab igne excitatur. Sin ſpuma ſtabilis erit, & materiam glutinoſam eſſe oportet : & ſpiritum ὀμιχλώδη, id eſt caliginoſum. In bilioſa dejectione poteſt eſſe ſpuma fugax: unde appoſite Hippocrates non vocat in dejectionibus bilioſis ἀφρὸν, ſed ἐπάνθισμα ἀφρῶδες : ſed 7. *Aphor.* loquens de pituita a capite labenti vocat ἀφρώδεα διαχωρήματα: quod notandum. Secundo modo, dejectiones bilioſæ habent etiam ſuam craſſitiem : & licet non habeant, nil attinet tamen quum aqua in ſpumam verti poſſit. Tertio modo, quod dejectiones iſtæ bilioſæ ſinceræ dicantur ab Hippocrate, id facit ad ſpumæ ſtabilitatem : nam docuimus ante in dictione ἄκρατον, omne ſincerum ſeipſo craſſius fieri: propterea calore febrili agitatæ in ſincera excernenda materia poſſunt flatus & ſpuma excitari. Ad tertium jam accedamus, an quum ſpumans dejectio eſt, a capite materia in ſpumam verſa deſcendat, ut cenſet Hippocrates *Aphor.* 30. *lib.* 7. Sic ſi hoc verum eſſet, bilioſæ iſtæ dejectiones & ſinceræ, quæ ſpumans aliquid emicans habent, id a capite habere viderentur : at talis ſpuma in inteſtinis & lumbis fit agitante calore bilioſam materiam : nec ad caput ferri neceſſe eſt ut ſpumoſam naturam acquirat, Unde ſi vocem παρενεχθέντι quis interpretetur ut Cornarius, id eſt, ut ſignificet, Mente motum & deſipientem, dabitur occaſio errori graviſſimo, ut nimirum credat quis

translatum

tranſlatum humorem bilioſum alienationem mentis effecturum, & a capite ſpumoſam naturam nactum fuiſſe. At Cornarii interpretatio expuncta eſt. Accedit quod nec verum quidem ſit, ſi ſpumans dejectio fuerit, a capite id eſſe: quod ab Hippocrate quidem dictum, ſed confuſe & ἀδιορίστως, ut ait Galenus: Nam & cauſis ſpumæ in venas, & circum ventriculum concurrentibus, ſpumoſæ excretiones ſurſum deorſum eſſe poſſint, ait Galenus: In Colicis doloribus ab agitatione impulſioneque flatus, excernuntur ſpumantia bubulo ſtercori ſimilia, & in aqua natantia, quum a capite id non pendeat, Galenus *cap.* 5. *lib.* 2. *de loc. aff.* Nec ſpuma omnis materiam pituitam habet in corpore: propterea non neceſſe eſt adeſſe pituitam eamque a capite. Item Recentiores annotant in dyſenteriis materiam mucaginoſam calore æſtuante exagitante ſpumoſa excerni, quum nil a capite emanet. Et in melancholicis hypochondriacis, in quibus circum præcordia calor eſt coercitus in multa materia pituitoſa & flatulenta, ſpumantes excretiones obſervavimus. Ita autem cum dioriſmo poſſumus veritatem inquirere *aphoriſmi illius lib.* 7. cujus non negligenda utilitas, quum pauca admodum ab Hippocrate negligenter dicta ſint. Primum ſi longiora alvi profluvia ſint, veriſimile eſt e capite frigidum humorem deſcendere qui foveat fluxum: ita enim *lib.* περὶ παθῶν, Hippocrates longorum alvi profluviorum cauſam a capite accerſit: quumque diuturnitate profluvii languidior ſit calor, pituita iſta facile agitatione flatuoſi ſpiritus ob inopiam caloris generati aliquid ſimile ſpumæ habere poteſt: quod excrementa referunt. Nec enim in capite pituita tam facile in ſpumam verti poteſt, tametſi loco citato pituitæ ſedes conſtituatur. Accedit quod argumenta ſint probabilia delapſus materiæ pituitoſæ vel jam actu a capite naturam ſpumæ habentis, vel habituræ, ſi gravitas capitis ſit, ſi æger catarrhis obnoxius, ſi veſperi dolores repullulent, ſi ſalivatio multa. Etenim eadem materia quæ ſalivam in ore miniſtrat, multa affatimque illabens in ventriculum alvi profluvium promovere poteſt, & ſpumoſas efficere dejectiones. Tamen ut libere quod ſentio eloquar, e numero aphoriſmorum verorum ille aphoriſmus rejiciendus videretur: ut qui multis rationibus falſus convinci poſſit.

Ἐπιγίνεσθαι, ἐπιγενόμενον, & ἐπιγένημα crebro ab Hippocrate & Galeno uſurpantur: nec plane conſtat adhuc quorſum hæc verba ſpectent, an in bonam ſemper, an in malam accipiantur partem, an vero in utroque ſeſe jactent atque ambigant. Peculiarem autem habent ſignificationem apud Medicos, ut ἐπιγίνεσθαι dicamus, ſupervenire, auctarii vice accedere, cum ἐκείνου διαμείναντος ἕτερον προγίνηται, id eſt, quum remanet id quod prius erat, & aliquid aliud auctario ſuccedit adjiciturque, ut Galenus docet *Com. in Aph.* 11. *lib.* 7. *Aphor.* Ac ſi cauſæ morbificæ productio ſit aliqua, unde alius morbus naſcatur, verbum hoc & ad morbos & ad ſymptomata refertur: nam & morbi quidam ἐπιγίνεσθαι dicuntur, ut quum pleuritidi peripneumonia ſupervenit: aut peripneumoniæ pleuritis, quamquam rariſſime, ut docet Galenus *Com. in illum aphoriſmum lib.* 7. & illic proprie ad morbos τὸ ἐπιγίνεσθαι refertur: Item

&c.

& ſymptomata ἐπιγίνονται, ut quum mulier diutius fluorem paſſa eſt, unde ob inanitionem a præeunte evacuatione viribus impare, vel convulſio, vel animi defectio inſequitur, *aphoriſmo* 56. *lib.* 5. hæc enim ſymptomata ſunt ob morbum adauctum. Galenus *Com. in Aph.* 12. *lib.* 1. ſignorum epitomen dum conſectatur ſigna ea in παθογνωμονικὰ καὶ συνεδρεύοντα, καὶ τὰ κρίσιμα, & τὰ τῆς πέψεως καὶ ἀπεψίας, σωτηρίας ἢ ὀλέθρου diſtinguit. Παθογνωμονικὰ rei eſſentiam conſequuntur neceſſario, nec ab ea ſejungi ſepararique poſſunt: ex aſſidentibus autem alias cum morbo invadunt, alias ſuperveniunt, alias ne omnino quidem adſunt: ſic ad τὰ συνεδρεύοντα, ea quæ vulgo ἐπιγινόμενα dicunt, referentur: ut quum febri aut dolor capitis aut faſtidium ſupervenit: quamquam multa quæ inciderint, e morborum claſſe eſſe poſſint, ut quum febris aut tertiana, aut continua proceſſit, & forte pleuritis incidit, τὸ ἐπιγινόμενον dicitur, & morbus tamen eſt. Occurrunt autem ex Galeno loci aliquot in quibus expreſſe manifeſteque declarat vim verbi ἐπιγίνεσθαι. Atque præ cæteris *Com. in Aphor.* 35. *lib.* 6. quum Hippocrates ſcribit: *Aqua intercute laboranti ſi tuſſis ſuperveniat, malum*: eo loci Galenus ſcribit morbos ſymptomataque proprie ſupervenire dici, quæcumque ratione adaucti morbi fiunt. Quo ex loco patet τὰ ἐπιγινόμενα, quatenus ſigna ſunt, oportere neceſſario aliquid commune affineque habere cum morbo qui adeſt, ut id quod ſupervenit adjiciturque ſit agnatum conſectariumque, ſuæ generationis principia in priore morbo & adjacentibus pathognomoniciſque ſita ac poſita habens. Ut ea ratione, ſi pleuritis hominem tertiana febre conflictatum adoriatur, quia nulla affinitas, & commercium pleuritidi cum tertiana febre intervenit, non proprie dicatur tertianæ ἐπιγίνεσθαι, ſed homonymos tantum, & per κατάχρησιν. Quo in ſenſu multi morbi multaque accidentia in aphoriſmis dicuntur his aut illis morbis ſupervenire, quorum partim e vivis morbi antecedentis radicibus producta videri poſſint, partim nihil tale habeant. Oportet enim & ſocietatem generis nervoſi, & translatæ materiæ incitationes & ῥοπὰς, aut operis communionem aut viciniam conſiderare in τῶν ἐπιγινομένων omni ratione tenenda & natura perſcrutanda, alioqui fruſtra omnis opera ludetur. Atque ne hic nimium nos producamur & magis quam diſputationis ratio poſtulet, quod in his explicandis rerum ordo trahere nos poſſit, & orationem in eum locum promovere unde enatare nequeat, reſumamus id exempli quod ex Hippocratis *lib. diſtinctionum ſexto* traductum eſt, & cujus ergo Galenus vim, energiam proprietatemque τοῦ ἐπιγίνεσθαι explicavit: Tuſſis, inquit, aquæ intercuti ſuperveniens, mala eſt, ut ſignum, quia ſignificat materiam in abdomine contentam jam ruptis carceribus ac repagulis ſuis coerceri amplius non poſſe, unde tranſlatio ejus ſequitur, & partium reſpirationi ſervientium oppreſſio ac occupatio: quod quum contingit, quæ ſpes de morbo reliqua eſt? Sed ſi a tenui deſtillatione, cujus caput auctor & princeps ſit, tuſſis oriatur, an ἐπιγίνεσθαι dicetur? Nequaquam: quia nil commune cum morbo habet: nec ad malum, nec ad bonum apparet (quamquam forte abeſſe melius eſſet quantulumcumque illud ſit incommodum quod afferat:) denique

ſus

ſus deque haberi debet, ſive tuſſiat, ſive non tuſſiat is quem hydrops occupavit. Sed quæ tuſſis a raptu, impetuque humoris in abdomine tamquam ergaſtulo coerciti, ſed qua data porta erumpentis, hydropicum hominem adoritur, ea mala eſt, & vere ἐπιγινομένη dicitur, aucto deterioreque facto morbo: itaque a morbo ipſe tamquam primaria ſui cauſa pendet, non autem de foris eſt aut ab alia cauſa longius repetita. Galenus vocat *Com. in Aphor. 35. lib. 6.* ἐπιγεγονέναι τι λόγῳ τοῦ νοσήματος, οὐ διὰ τὴν πρόφασίν τινα. Et *Com. in Aphoriſmum 16. ejuſdem libri* vocat τῷ λόγῳ τοῦ νοσήματος ἐπιγεγονέναι, ut nil ſit πρόσκαιρον καὶ πρόδηλον: quæ omnia eodem pertinent, diligenterque notari debent: alioqui omnes crediderint & omnem tuſſim quæ in hydropem incidit funeſtam eſſe, & tamquam ἐπιγένημα. Reperio enim tuſſim quamdam in hydrope eſſe veluti ipſius affectus παθογνωμονικόν: quod ne cui abſonum videri poſſit, audiendus Hippocrates *part. 3. lib. 2. Progn. Quibus ab jecore hydrops, iis tuſſis eſt, & θυμὸς*, id eſt inanis ad tuſſiendum incitatio. Argutulus ita concludet: ergo illa tuſſis quocumque in tempore inciderit malum portendit: Præterea, omnis hydrops ab hepate, quia nullus hydrops qui originem ſuam ab hepate non repetat tamquam a principe τῆς αἱματώσεως, in cujus τῇ ἀποτυχίᾳ hydropis natura & ratio vertitur: ſi omnis ab hepate hydrops principium accerſat, omnis comitem habebit tuſſim, ſi vere dixit Hippocrates: neutrum valet ſtareque poteſt: nam & non neceſſe omni hydropi advocatam eſſe comitemque tuſſim, tametſi in omni hypoſarcidio aut tympanite, aut aſcite hepar neceſſe ſit laborare: nec item neceſſum omnem quæ hydropi advenit tuſſim, ut malum eſſe ſignum. Nam quum Hippocrates hydropi ab hepate nato comitem tuſſim aſſignat, de generatione hydropis in morbo acuto, nempe hepatis inflammatione, mentio facta eſt: illic autem ob phlegmonem aut phlogoſin hepatis ratione vicini diaphragmatis tranſſumitur ſerum & ichor acris qui ſtimulum tuſſiendi afferat: & hæc tuſſis veluti παθογνωμονικόν eſt hydropis ab hepate nati primario, per ſe, non autem ſecundario: Hippocrates enim *libro eodem Prognoſt.* alterius hydropis originem repetit ἀπὸ τοῦ κενεῶνος: ille autem hydrops non accerſit tuſſim: non quin oporteat, antequam morbus hydropum centuriæ adſcribatur, hepar affici: ſed aliud eſt per ſe & primo affici, aliud ſecundo. Quid ſi dicamus *ex lib.* περὶ παθῶν, & περὶ νόσων, lieni hydropem acceptum referri tamquam auctori primario? Sed hæc non ſunt hujus loci neque inſtituti. Ut autem longius non evagetur oratio noſtra, dicemus trifariam tuſſim incidere poſſe in hydropem, aut tamquam παθογνωμονικὸν, (ſumpto nomine paullo latius ut ſeverioribus vocum aucupibus iniquius obſervandi occaſio adimatur, quoniam nos hujus rei primarios auctores clarioris doctrinæ gratia profitemur) ut eſt illa tuſſis quam comitem eſſe hydropis ab inflammato hepate nati diximus: aut tamquam commune ſymptoma, quod nimirum πρόφασιν φανερὰν agnoſcit, aut diſtillationem tenuem a capite, aut refrigerationem, ut ſi hydropicus ſub dio dormiverit: aut incidit tuſſis tamquam κυρίως dictum ἐπιγένημα, ratione morbi deterioris redditi & vires nanciſcentis majores. Quæ omnia eo conſilio produximus & dilata-

vimus, ut rerum diſtinctiones potius quam minutas argutias conſequamur. Sunt qui apud Hippocratem verbum ἐπιγίνεσθαι malam in partem accipi ſemper velint : quod probabile eſſe videtur ſi deſcriptio ſignificatioque ipſius verbi limetur, & ad unguem exquiratur : nam ad αὔξησιν morbi ſequitur : quo autem major morbus deteriorque, eo pejus de ægris meretur. His aſſentitur auctor *libri* περὶ παθῶν, de morbis loquens : *Quoties*, ait, *morbus unus alteri ſupervenit*, (*utitur* verbo ἐπιγίνεσθαι) *ut plurimum hominem necat.* Nam quum ægro debilitato fractoque morbo morbus ἐπιγίνεται, perit priuſquam prior morbus deſinat : Hoc ex loco patet oportere priorem morbum remanere ut vel alius morbus, vel ſymptomata proprie dicantur ἐπιγίνεσθαι. Hæc enim vis eſt τοῦ ἐπιγενήματος, ut non confundatur ἐπιγένημα, καὶ σύμπτωμα, alia atque alia eſt horum ratio, quamquam primo quaſi obtutu eadem videntur. Ἐπιγενόμενον enim ſemper incidit ratione aucti morbi, non quovis tempore nec quovis modo, ut explicat Galenus *Com. in Aphor.* 58. *lib.* 5. dum rationem reddit cur inflammato hepati ſingultus ſuperveniat ? *Non abſolute*, (inquit Galenus) *affectus affectui dicitur* ἐπιγίνεσθαι, *ſed iis demum affectibus qui magnitudinem commemoratione dignam aſſecuti fuerint. Ut quum hepar fervet ſingultus ſupervenit, ob communionem nervorum, non quovis tempore, ſed quum malum increverit.* Ac ſi dicat, ſymptomata communia quovis tempore & modo irruunt, ſed τὰ ἐπιγενόμενα quum adſunt, non ſimpliciter morbum adeſſe oportet, ſed augeri, increſcere, cujus incrementi argumenta ſignaque dant ἐπιγινόμενα : Horum exempla multa attulimus, & perſpicua petentur *ex aphoriſmis* 17. 18. 19. *&* 20. *lib.* 7. *Aphoriſmorum*, ut tantum deteriore morbo facto ſymptoma ἐπιγίνεσθαι dicatur. Sed in explicatione proprietatis verbi hujus primas habebit *Comm. in Aphoriſmum* 11. *lib.* 7. ubi exacte differentias verborum duorum μεταπίπτειν καὶ ἐπιγίνεσθαι aſſignat : Nam demutari aliquid dicitur quum priore adempto novum ſuccedit : ſive prius in poſterius converſum fuerit, ſive ſervetur ſpecies morbi, ſive genus, ſive non ſervetur, ut quum pleuritis in peripneumoniam mutatur, hic μετάπτωσις eſt non autem ἐπιγένημα ; ſed ſi pleuritidi manenti ſuccedat peripneumonia per materiæ communicationem, & conſenſum partium reſpirationem ſpectantium, hic non μετάπτωσις, ſed ἐπιγένημα eſt : Et illud ἐπιγένημα malum eſt per ſe & abſolute, additque Hippocratis *Aphor.* interpretans Galenus, ἅπασα τῶν οὕτως ἐπιγινομένων σύστασις οὐ σμικροῖς οὐδ᾽ ἐπιεικέσιν ἕπεται νοσήμασι ἀλλὰ μεγάλοις καὶ κακοήθεσι : id eſt, *omnis natura, vis & conſtitutio eorum quæ ſic ſuperveniunt eſt ut non morbos parvos & benevolos, ſed magnos & male moratos conſequantur* : ubi nomen σύστασις Leonicenus pingue nimis & obſcure vertit, *conſiſtentia.* Ex hoc autem Galeni contextu patet non ſemper ἐπιγενόμενα hoc habere peculiare ut pravis affectionibus adhæreant : ſed loquens peculiariter de pleuritide cui peripneumonia ſupervenit, dicit Hippocratem hoc loco περὶ ἐπιγενομένων agere, quibus hoc ſit vernaculum, ut ſtatim mala ſint : quaſi dicat contingere poſſe, ut nomine paullo largius ſumpto non ita malum ſignificent ut in hoc loco. Tamen ante demonſtratum eſt e natura eſſe τῶν ἐπιγενομένων, ut non niſi morborum tempus deterius conſequantur,

quantur, & morbi incrementum. Nam quum in ſympathia ſæpe τὰ ἐπιγινόμενα appareant, ut nos docuimus, pote in inflammatione cerebri ſingultus, *Com. in Aphor.* 3s *lib.* 7. in inflammatione jecoris ſingultus, in inflammatione recti inteſtini ſtranguria, in peripneumonia phrenitis, in pleuritide dolor ad jugulum: hæc omnia ſunt ſupervenientium numero adſcribenda ratione ſympathiæ, ſed non ea ſuperveniunt ſemper, ſed quum adaugetur affectio: quod ſi verum eſt, non poſſunt non ἐπιγινόμενα malum ſignificare. Tamen duo hic annotari poſſunt: prius quidem, τὸ ἐπιγίνεσθαι, in bonam partem accipi poſſe: poſterius unum & idem poteſt dici ἐπιγινόμενον, ad malum apparens, & ad bonum, habita ratione diverſa. Quod abſolute bonum ſignificet, patet ex *Aphoriſmo* 1. *lib.* 6. *In longo alvi lævore ructus acidus qui prius non erat ſuperveniens, bonum*: nam & malus per ſe, & ex eventu bonus judicatur: quod ſi explicare animus eſſet, finis non eſſet: Item *Aphor.* 11. *lib.* 6. *Hæmorrhoides ab atra bile vexatis ſupervenientes bonæ*: Et *Aphor.* 13. *lib.* 6. *Singultu detento ſternutatio ſuperveniens bono eſt*: Et *Aphor.* 15. *Longo alvi fluore detentis vomitus ſpontaneus ſi ſupervenit, bonum eſt*: quibus ex locis apparet abſolute verbum ἐπιγίνεσθαι ad bonum apparere. Nunc ad poſterius a nobis paullo ante propoſitum deſcendamus, nimirum idem ἐπιγινόμενον boni malique ſpeciem præ ſe ferre poſſe. *Aphoriſmus eſt* 16. *lib.* 6. *A pleuritide aut peripneumonia habito alvi profluvium, ſi ſupervenit, malum.* Quæſtio non abs re & ad hujus quod inſtituimus explicationem ſpectans poteſt proponi: An non fluor alvi pleuritico ſuperveniens bonus? Nam Hippocrates *in Coacis* ſcribit: *Si in febrem continuam pleuritis incidit, alvuſque ſero bilioſo ſolvatur, bonum*; ſic in pleuritide fluxus alvi eſt opportunus: dicendum hoc ineunte morbo: derivatur enim humor qui pleuritin fecerat, aut per colliquationem a febrili calore, aut per metaſtaſin, & in multis ægris obſervavimus, profuſionem alvi juviſſe multum & veluti pleuritidem ſolviſſe, quum fere nil ſectio venæ contuliſſet. Hic duo triave conſideranda ſunt; an morbus prior per ſe malus ſit, deinde an pleuritis ex ſe cauſa eſſe alvi fluoris eſſe poſſit, tertio, cur fluor non abſolute malus. In aphoriſmo præſenti conſtat de morbi magnitudine, nam nomen, ἐχόμενος, ut hic docet Galenus & *Comm. in Aphor.* 26. & 34. *lib.* 4. ſignificat eo morbum progreſſum ut ægri potens ſit, quod per ſe malum eſt: ideo ſi fluor ſuccedat, malum ut ſignum & cauſa; ut ſignum quia inflammationem adeo creviſſe ſignificat ut aut ventriculum, aut hepar aut utrumque in contagionem trahat, ut docet Galenus *in Commentario Aphoriſ.* Nam (ut de ſecundo ſcopo dicatur) quum alvus profunditur per compaſſionem, ut ſic dicam, hepar afficitur ut non trahat alimentum, nec ſi trahat, in ſanguinem convertat, aut ventriculus, ut cibos corrumpat. Sed non omnis pleuritis hoc facit, ſed quæ mala eſt, quæ increvit plurimum. Præter has Galeni rationes quibus alvi fluor pleuritidi contingit una eſt valdeque probabilis *Com. in part.* 39. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* quum videlicet a pure contento in thorace aut membranis ſanies ichorque manat qui ferit inteſtina & fluorem proritat: aliter 1. *de morbis* ait

in purulentis turbari alvum : turbatur a phlegmate a capite allabente. Unde anno 1573. pleuritides pleraſque vidimus funeſtas quæ & vomitiones perpetuas afferrent, & ſummam virium imbecillitatem parerent, quod inflammationis vis ad partes nobiles præſertim cor & ventriculum perveniret. Et hoc pleriſque obſcurum eſt : putantque complicatum eſſe morbum, quum illa ſint tantum ἐπιγινόμενα, ratione morbi aucti & pejoris redditi. Itaque fluor non abſolute malus : nam ut malus ſit, morbum magnum ſtatuimus, ægro ſuperiorem, per ſympathiam & ventriculum & hepar lædentem; ſed ſi ſtatuatur mediocris pleuritis, cujus æger potens ſit, an non fluor alvi malus? Nequaquam; fieri enim poteſt ut ratione evacuatæ materiæ morbificæ (de antecedente loquemur potius) præſertim ſignis coctionis apparentibus, exoneret naturam & propterea proſit, quod annotat Galenus *Com. in Aphor.* 16. *lib.* 6. & nos ſæpe pleuriticis ſalutares alvi fluores ſuperveniſſe teſtamur. Ergo in utraque pleuritide alvi fluor eſt ἐπιγένημα, & in una ſalutaris, in altera peſtiferus, ut cauſa & ſignum. Ut ſtrictius uſurpato nomine τὸ ἐπιγινόμενον, neceſſario malum ſignificet, nempe quod ſit conſectarium & conſequens morbi ſtatum deteriorem : ſed latius eodem ſumpto, morbo manſuetiore reddito, naturaque contra vim morbi erecta, bonum ſignificare poteſt. Quoties enim febrium ratione increſcentium & factarum deteriorum & dyſenterias, & alia id genus ſupervenire videmus, quæ tametſi nos ſtatim terrent, felici tamen ſucceſſu & eventu nos exhilarant & ſolantur? Ambiguum itaque verbi ἐπιγίνεσθαι eſt τὸ σημαινόμενον, quod diligenter annotari debet ne falſa imagine decipiamur. Ad extremum autem unum obſervari debere monebimus ne fruſtra & temere ea quæ in febres incidunt ἐπιγινόμενα dicamus, proptereaque ſigni vim habere judicemus. Nam ἐπιγινόμενα oportet adeſſe ratione morbi; non externa aliqua occaſione, ut ante dictum eſt, & quaſi adhæſum habere cum re eſt neceſſe : puta ſi externo errore in pleuritin fluor incidat, non eſt hic fluor numero τῶν ἐπιγενημάτων accenſendus, quia ut ait Galenus *Com. in Aphor.* 16. *lib.* 6. συνῆφθαι χρὴ κατά τι τὸ σημεῖον τοῦ δηλουμένου πρὸς αὐτοῦ : *neceſſe eſt id quod ſignificat aliqua ratione copulari, conjungi & annecti rei ſignificatæ* : id eſt, analogiam inter ſe habere debent & quamdam relationem, quia ſignum non poteſt id ſignificare cujus ſignum non eſt. Leonicenus illa verba Græca nunc adducta inepte & ſine ſenſu interpretatur, præſertim in Simonis Colinæi exemplaribus. Præterea verbi τοῦ ἐπιγίνεσθαι vis manifeſtius poteſt intelligi ex *Com. in partic.* 47. *lib.* 2. *Progn.* ubi explicat quid ſignificent ſternutamenta coryzæ morbis, aut προγινόμεναι, aut ἐπιγινόμεναι, & *Aphoriſ. penultimo lib.* 6. αἱ μύξαι ἐπιγίνονται, & 2. *de morbis*, τὸ φλέγμα ἐπιγίνεται ἐν διπλοῇ, pro ἐγγίνεται. Sed περὶ ἐπιγινομένων hæc dicta ſufficiant.

Ἐπιδιδόναι apud Hippocratem *in libris de Diæta acutorum*, adjectionem cibi facere ſignificat : Item quum ad ſanos refertur ſignificat ad primum bonitatis ſtatum aliquid adjicere, ut quum *Aphor.* 3. *lib.* I. *Aphoriſm.* corpus athletarum εἰς τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι ſcribit. Sed ejus verbi elegans

eſt.

eſt ſignificatio quum abſolute ſumitur, ut quum *Aphor.* 31. *lib.* 2. vocat τὸ σῶμα ἐπιδιδόναι, ἢ μὴ ἐπιδιδόναι *corpus non proficere*, non aliquid emolumenti a *cibo ſumto* capere, ac ſi dicat: nihil ſanitatis adjici. Et *Com. in Aphor.* 3. *lib.* 1. Galenus utitur εἰς εὐτροφίαν ἐπιδιδόναι, ἢ μὴ ἐπιδιδόναι, non alendo proficere corpus, nec ad molem, nec ad vires, ut quidam interpretantur: idemque videtur eſſe σῶμα ἐπιδιδόναι, ϗ σῶμα ἰσχύειν. Sed Galenus ea diſtinguit eleganter, & appoſite ſcribit, ut ἰσχύειν ad facultatem corpus noſtrum regentem referatur: ἐπιδιδόναι autem ad propriam corporis affectionem: & ἰσχύειν ad vires, ἐπιδιδόναι ad corpus, id eſt, ejus molem referetur: aliquando enim corpus non alitur, nec hilum quidem proficit ob infirmitatem facultatis corpus nutrientis: aliquando ob pravorum humorum congeriem in corpore factam, facultate alioqui valente. Illud ad facultatem proprie refertur, in quo proprietas verbi ἰσχύειν verſabitur: hoc autem ad corpus, in quo proprietas verbi ἐπιδιδόναι apparebit. Quamquam dicat quis iſtam diſtinctionem parum probabilem videri, qua dictum eſt corpus alias non augeri & proficere præ facultatis corpus moderantis infirmitate, alias ob vitium humorum; ac ſi non concurrant hæc, vitium humorum, & infirmitas. Nam ubi cacochymia, aut pravorum humorum copia, ibi vires imbecillas eſſe neceſſe eſt: quum ſanitas in ſuccorum moderatione ac bonitate conſiſtat: ubi ſuccus laudabilis, ibi virtus valida. Nil ergo intereſt, ſi dicatur non proficere corpus, vel ob facultatis infirmitatem, vel pravorum ſuccorum exuberantiam. Nos autem dicimus aliter paullo rem habere: nec enim ſi vires debiles ſunt, propterea pravi ſunt humores: namque ubi pravi humores ſcatent, ibi veriſimile ſit vires non conſtare. Sed hoc revocaret nos in diſputationem illam gravem atque arduam de multitudine a Galeno contra eos inſtitutam qui ſanitatem in ποιᾷ κράσει non conſtituerent, ſed metirentur, vel ex probo colore, charactere, & venarum turgeſcentia, aut horum contrariis: quod abſurdum eſt. Sed ut obiter dicam, ſciendum in cacochymia vires etiamnum valere poſſe, modo ne ſit perfecta corruptio, aut omnium humorum æqualis labes: vix enim tunc virium robur conſtaret. Quod ne quis a vero alienum credat, audiat Galenum *Com. in aphor.* 17. *lib.* 1. *Si cum humorum penuria*, *aut eorum corruptione*, ait, (Græci διαφθορὰν vocant) *virium robur ſtet*, *tunc ſæpe*, *ac multum cibi exhibebis.* Novit itaque integras vires eſſe poſſe & μετὰ ἐνδείας, & μετὰ διαφθορᾶς χυμῶν, quod notandum. Hæc autem per comparationem intelligi debent, & καθ᾽ ἧττον ἢ μᾶλλον: alioqui numeroſa errorum ilias gliſceret atque hinc naſceretur.

Επίφυσις, ἀπὸ τοῦ ἐπιφύεσθαι, adoleſcere, adcreſcere, adjungi apponique, ſignificat apud Græcos pro unione oſſis cum altero oſſe, quod natura ſui oblita os brevius machinata, adjectione alterius producat. Sed apud Hippocratem *part.* 48. *lib.* 3. *Epid. ſectio.* 3. tuberculum, protuberantiam tuberoſam, ficum quamdam ſignificat. Idem enim ſynonymo τὴν ἐπίφυσιν τὸ σῦκον vocat: σῦκον autem ſeu σύκωσις apud Paullum ad oculorum morbos refertur: ne quis ficum, ſeu ficationem in ſolo ano contingere arbitretur. Vide nomen σύκου apud Gorræum. Et Hippocrates non abſolute ἐπίφυσιν

dixit, ſed ἐπίφυσιν τῶν βλεφάρων, ἔξωθεν, ἔσωθεν, intus, foriſque palbebras exaſperantem, ut ad oculum referatur. Nomen ergo epiphyſeos aliter σῦκον dicitur alio nomine apud Galenum *in Com.* ἐπανάστασις ὀχθώδης. Quid autem ὄχθα ſignificet vide Gorræum *in litera O.* Cæterum illa ἐπίφυσις τῶν βλεφάρων fit a craſſiore lentioreque humoris parte qui in cerebro per conſtitutionem humidam generatus eſt: nam aquoſa pars ophthalmiam humidam facit; Hippocratis eo in loco ſententia, craſſior ac glutinoſior ficationem in oculis. Vide Galenum *in ſupra ſcripto Commentario.* Credibile autem τὴν ἐπίφυσιν eminentiam ſignificare in palpebrarum præſertim extremitatibus: quod & propoſitio, ἐπὶ, deſignare videtur.

Εὔχροια, bonitas coloris, bona coloratio, Ciceroni *in libris de Oratore*, coloris ſuavitas: quod etſi parum prodeſſe videatur, tamen magni momenti eſt, quo in ſenſu εὔχροια apud Medicos ſumatur. Eſt enim ubi in bonam partem, eſt ubi in malam ſumatur: nam ægros bene coloratos dicimus, & male coloratos, quum in iis bonitas coloris in bonis ducenda ſit, in iis contra. Item & peripneumonicos εὔχροιαν habere dicimus, & purulentos, & melancholicos. Sed an id laudandum ſit, porro videre conſilium eſt. Coloris bonitas ex bene moratis humoribus & temperatis conſurgit; unde & VI. *Epid. ſection.* 4. *part.* 29. *Conſentaneum eſt, ut eſt alimentum*, id eſt, humores, *talem quoque corporis eſſe colorationem*, quod amplius explicuimus in dictione, πελιδνὸν καὶ μέλαν. Sed quemadmodum εὐεξία in bonis ducitur, quatenus τῇ καχεξίῃ opponitur, nonnumquam tamen, quid abſolute bonum non dicitur, ut quum ad habitum athletarum bonum quidem & laudabilem, ſed fugacem & lubricum refertur: Ita & εὔχροια, quum opponitur τῇ δυχροίῃ (ut ſic loquar) in bonis ponitur, tamen ſæpe aliquid καταχρηστικὸν ſignificat. Exempli gratia rei hujus demonſtrationem ex Hippocratis monimentis deſumemus. Ille *ſectione II. lib. 6. Epid. partic.* 16. 17. & 18. quærit notas quibus dignoſcamus, an morbus coctus, an crudus: ſi coctus, an materia ſuperſit, an excreta ſit: ſi ſuperſit, an abſceſſum factura ſit, an non: & ſi abſceſſum ſit molitura, unde & quo. Ergo ſignum abſceſſus futuri, & nondum ſublati morbi eſt *quum venæ temporum non quieſcunt*, id eſt, ſi latius diſtentæ ſint; *item ſi* χλώρασμα λαμπρὸν *non adſit, ſi tuſſis, abſceſſus ſpes* eſt; *particul.* 17. *illius ſectionis.* Per χλώρασμα λαμπρὸν intelligit Sabinus colorem vividum, genuinum & naturalem reſtitutum, & ita vocatur politica loquendi forma, ac ſi dicas, viridis color. Galenus vocat χρῶμα τὸ κατὰ φύσιν: ſic ſuavitas coloris in facie elucentis reſtitutæ ſanitatis indicium eſt. Deinde Hippocrates ſubjungit: *Illi, quibus abſceſſus futurus, ita ſe habent ut valde rubeant, præſertim ſi naturaliter ſint* λευκοχρώτεροι, *ſi albicantiore ſint colore*: Id eſt, quemadmodum viriditas coloris nihil reliquiarum morbificarum ſupprimi ſupereſſeque ſignificat, & ideo omnem abſceſſus occaſionem præripi; ita ſi foret abſceſſus, non iſta adeſſet εὔχροια, ſed genæ rubentiores eſſent, præſertim ſi per ſuperiora futurus eſſet abſceſſus (addit Galenus) & ſi qui ægrotant ſint albicantiores: quia ſi nigro eſſent colore, non ita extrinſeca cauſa colorem immutaret, ac quum albicant: in albo enim corpore facile quidvis extrinſecus colorans apparet. Nunc

Nunc quærendum an color ἐξέρυθρος non bonus ſit, id eſt quum facies rubore ſuffuſa eſt. Nam *ſub principium lib.* 2. *de morbis* εὔχροιαν quamdam Hippocrates agnoſcit ſecundum quid, ut quum quis ſolitus eſt catarrhis in nares & oculos teneri, & materia ſub cutim deerrat diſtendens tumefacienſque & quamdam coloris bonitatem inducens: quæ certe ſuſpecta eſt. Quod autem τὸ ἐρυθρὸν, idem quod εὔχροια ſignificet, ex Hippocrate manifeſtum eſt. Ille in Coacis adverſariis animadvertit εὔχροιαν in iis qui ab inflammatione laborant, aut quibus alio ſimili modo affecti ſunt pulmones, Verba ſunt: *Quibus in febre continua lateris dolor eſt, ſi alvus feratur ſeroſis excrementis, levantur; ſin faſtidium ſuccedat & ſudores* μετ' εὐχροίας, *accedente cardiogmo, modo peripleumonico intereunt.* Illic εὔχροιαν dicit, quod & *in Coacis*, & *in Prognoſticis part.* 60. *lib.* 2. dixit ἐρυθήματα γνάθους ἴσχειν, vel γνάθους ἐρεύθεσθαι, vel alias paſſim γνάθους ἐρυθροὺς ἔχειν. Nam purulentis rubent genæ duabus de cauſis & propter tuſſiculam, & ob calorem in pulmone conceptum: quod explicavit Hippocrates 7. *Epid.* de Polycratis uxore purulenta cui genæ rubebant; nec non ob tenuem vaporem qui effertur e materia in pulmones delapſa quæ illic incaleſcit, Galeno teſte *Comm. in part.* 60. *lib.* 2. *Progn.* Inter cætera locus eſt commemorabilis, & cujus explicatio iis quæ a nobis dicuntur eſt plurimum luminis allatura, *partic.* 14. *ſect.* 2. *lib. Prorrhet.* προσώπου εὔχροια καὶ τὸ λίην σκυθρωπὸν, πονηρόν. *Coloris bonitas, & mœſtum ſubtriſteque valde, malum.* Ubi εὔχροιαν pro ἐξέρυθρον ſumit Galenus *in Com.* Porro ἐξέρυθροι ob calorem aliquem impenſe auctum ſimiles ſunt εὔχροοι, ait Galenus. Itaque Hippocrates conjungit hæc, εὔχροια καὶ σκυθρωπὸν, ut σκυθρωπότης, id eſt, rigiditas in fronte, mœſtitia, torvitas aſpectus declaret iſtam εὔχροιαν non eſſe abſolute bonam, ſed eſſe argumentum futuri affectus melancholici. Sic facies eſt bene colorata & εὐανθὴς, ut ait Galenus, ſed tantum ſecundum quid. Quod autem iſta εὔχροια malum ſit argumento eſt, quoniam ii quibus ita rubore facies ſuffunditur ſæpe melancholici fiant ex Hippocrate 2. *Epid.* ut Galenus *Com. in part.* 14. *lib.* 2. *Prorrh.* annotat: Et plenius demonſtrat idem auctor *cap.* 7. *lib.* 3. *loco male aff.* ex ſententia Hippocratis. Si σκυθρωπότης cum εὐχροίᾳ conjuncta ſit abſolute melancholicam affectionem per aduſtionem in cerebro foveri ſignum eſt. Sed ſi utrumque in morbo acuto conſideretur, & tertium accedat, nempe frontis contractio, quam Hippocrates ξυναγωγὴν vocat, phreniticum aliquod ſemen in cerebro alitur ait Hippocratis *in Coacis*. Item in iiſdem locis obſervo εὔχροιαν, cum ſudorum eruptione, præſertim abſente febre, ſignificare duorum alterum, aut vetus ſtercus ſubeſſe, aut pravum victum. Itaque in purulentis εὔχροια eſſe poteſt, in peripneumonicis, in iis quibus futuræ ſunt parotides, in iis quibus hæmorrhagia futura eſt, in iis quibus in cerebro per phlogoſin quamdam melancholica affectio alitur, *Com. in par.* 14. *lib.* 2. *Prorrh.* item in iis quibus inflammatum cerebrum eſt, in quibus quoque ruborem oculorum animadvertit Hippocrates *Aphor.* 3. *lib.* 7. item in acceſſionibus febrium, præſertim quum vigor eſt, iſta εὔχροια apparet. An bona? Nequaquam. Sic itaque diſtinctione opus eſt. Ergo in ægris bonitas coloris bonum ſignum.

ſignum eſt, & malum diverſa ratione. Ut in morbis non collabi habitum, & characterem faciei parum immutari & colorem, malum eſt, quia longum fere morbum ſignificat *Aphor.* 28. *lib.* 2. Sed quum morbi tempora exacta ſunt, nec abſceſſus futurus eſt, excretio facta eſt humoris, coloris ſuavitas in bonis ducenda, quod priſtinæ ſanitati corpus reddi arguat. Quod ergo de athletarum ἐυεξίᾳ dicitur, idem περὶ ἐυχροίας dici poteſt: ex actionum enim bonitate & humorum temperatione, ut Hippocrates *lib. de vetere med.* docet, æſtimanda eſt ſanitas: eſt enim poſita ἐν ποιᾷ κράσει, ut docet Galenus *lib. de multitudine* contra eos diſputans qui miris laudibus ἕξιν ἀθλητικὴν efferentes ex coloris bonitate, vaſorum amplitudine, mole corporis & nervis ſanitatem metiebantur. Quam ſanitatem exercitatorum Cicero depingit *in libris de Oratore*: *Athletæ*, ait, *quum omni vitio careant non ſunt contenti quaſi bona valetudine, ſed vires, lacertos, & ſanguinem quærunt, quamdam etiam ſuavitatem coloris. Horum vitioſa abundantia eſt. Itaque quum bene colorata eſt facies, eam non ſtatim laudaveris.*

Ἔφοδος ab impetu inſultuque violento latronum ad dies criticos & morborum acutorum orgaſmos (in quibus κρίσεως vis maxime eluceſcit) tranſlatum traductumque eſt. Sed ne hac tantum in ſignificatione accipi quis putet, poſſunt & aliæ ſignificationes ab Hippocrate repeti. *Libro* 6. *Epid. ſect.* 5. *aphoriſmo* 2. ita ſcripſit, ἀνευρίσκει ἡ φύσις ἑαυτῇ τὰς ἐφόδους, οὐκ ἐκ διανοίας. τὰ μὲν οἷον τὸ σκαρδαμύσσειν, τὰ δὲ ἡ γλῶσσα ὑπουργέει. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Quæ ſic interpretor, *Natura & vias & inclinationes ſeu impetus ſibi nacta eſt, non ullo conſilio. Alia quidem connivere*, id eſt, actio illa connivendi, *alia vero lingua*, id eſt loquendi ſenſuſque aperiendi actio, *declarat & ſubminiſtrat*: atque ita in aliis. Deſignat autem illo aphoriſmo vim naturæ, quæ tametſi a nullo edocta a ſe hoc habet ut cuique inſeverit indideritque vim qua ad ἐνέργειαν quiſque videatur comparatus. Illud eſt quod Tullius ſcripſit in Miloniana: *Quiſque noſtrum hauſit, expreſſitque a natura neſcio quid ut ad hoc natus & inſtitutus videatur, quum tamen nulla diſciplina præceſſerit.* Quam conſilii facultatiſque vim Thucydides in Themiſtocle notavit, quum propria vi & intelligentia anteceſſiones progreſſioneſque rerum eum animadvertere diceret, ut *in Com.* notavit Galenus. Τὰς Ἐφόδους Galenus ſignificare vult ἢ τὰς ὁδοὺς ἢ τὰς ὁρμὰς πρὸς τὰς ἐνεργείας: vias impetuſve & inclinationes ad agendum. Τὰς ἐφόδους, male vertit, *itinera*: alius male vertit, *aggreſſiones*: etſi enim nomen ἐφόδου utrumque ſignificet, hoc tamen loco, aut utrumque ſimul ſignificat, aut præter hæc aliud quippiam. Item Galenus *Comm. in Aphor.* 54. *lib.* 7. citans Hippocratis locum ex *Epid. lib.* 6. ait: *Natura materiebus* τὰς ὁδοὺς *reperit, ſi valida ſit, etſi illæ craſſæ ſint, quum etiam per oſſa abſceſſus faciat*: locus notandus. Quod nomen ἔφοδος viam iterque deſignet & Galenus *in Com.* explicat, & apud Hippocratem *lib.* περὶ τέχνης ita legitur, δι' ἂν ἔφοδοι δίδονται: *per quæ via datur*: quamquam in pluribus codicibus pro ἔφοδοι, legitur ἔξοδοι. Sed exempli gratia quum quis oculis nictat, rationem nictandi non edoctus eſt, hoc dicitur

dicitur Naturæ ἔφοδος. Item quum inflectit incurvatque brachium neſciens an ab hoc muſculo an ab illo ea actio pendeat, naturæ eſt ἔφοδος. Præſertim vero naturæ inſtinctus in pueris recens natis apparet, qui & plorant & ridere videntur, multaque alia: quod *in lib. de ſeptim. partu* eleganter explicat Hippocrates ſub finem, aitque hoc fieri ob φρόνημα ἴδιον, id eſt, peculiarem in puero ſapientiam, ut Galenus *in Com.* explicuit, an talis ἔφοδος Latine aut iter, aut via, aut aggreſſio vertetur? Itaque Grammaticum nimium agunt Hippocratis Interpretes. Quamquam non nego ἔφοδον dici poſſe quum ſurſum, aut deorſum, aut hac illac natura quippiam depellit. Quum utitur verbo, *Connivere*, declarat vim & inclinationem naturæ in agendo, etiam dum alii operi ſumus intenti: connivemus enim aliam in rem incumbentes. Quum linguæ meminit, explicat vim naturæ in uſu tantulæ rei quum exprimenda animi noſtri ſunt ſenſa. Quis enim docuit puellum ut linguam moveret ad mentis argutas agitationes detegendas & enucleandas? Item quum dixit, ἢ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, Galenus vult explicari actiones has quæ ex voluntatis noſtræ arbitrio pendent, προαιρετικὰς vocant. Quum reſpiramus, aut ſpiritum cohibemus, id quidem a voluntate pendet, & non nomine τῆς ἐφόδου continetur quatenus προαίρεσιν, aut προαιρετικῶς factum. Quum nobis dormientibus feriantibuſque ac ligatis ſenſibus, & actionibus proæreticis ceſſantibus, movetur thorax, iſta actio, ἐνέργεια, an a voluntate pendebit, an ὁρμὴ dicetur, an προαίρεσις, ſive ἐνέργεια προαιρετικῶς facta? Ἔφοδος eſt, ut & connivere. Nam connivemus minime cogitantes quod neceſſitas ad id naturam invitet, nequeuntibus nobis tamdiu oculos immotos retinere: itaque & dormiendo reſpirare, & connivere eodem referentur, & ἔφοδοι dicentur. Et quemadmodum apud Galenum, *Connivere*, inclinatio, motus, & impetus quidam naturalis eſt neceſſitatis vi, ita & reſpirare in ſomnis: nec ad προαιρετικὰς κινήσεις revocabuntur. Unde contendunt quidam Neoterici, & non abs re aliud eſſe fieri καθ' ὁρμὴν καὶ κατὰ προαίρεσιν: nam reſpiratio libera, aut ejuſdem cohibitio nobis vigilibus fit κατὰ προαίρεσιν: eadem non ita, quum dormimus, ſed καθ' ὁρμὴν, ita nimirum natura coacta viam ſibi quærente, id eſt, ſuam ἔφοδον, ſuum impetum, inclinationem occultam. Nec obeſt quod aliquando dixerit nihil intereſſe ſi quid καθ' ὁρμὴν ἢ κατὰ προαίρεσιν fieri dicatur, illud enim obiter dicit ne curſus orationis retardetur, neve nimium de verbis laborare dicatur. Et locus eſt apud Galenum *Comm. in Aphor.* 15. *lib.* 4. ubi καθ' ὁρμὴν vere τὴν κατὰ προαίρεσιν κίνησιν ἢ ἐνέργειαν (quamquam in Græco legitur ἐνέργεια, & interpretes nomen κίνησις reponi debere aſſerunt, ſed abs re meo judicio) ſignificat: ait enim: *Somnus quietem affert actionum muſculorum quæ actiones fiunt* καθ' ὁρμὴν, id eſt, κατὰ προαίρεσιν: nam reſpiramus: ſed actio illa καθ' ὁρμὴν fit, proprie ſi loquamur. Locus autem quo Galenus nil intereſſe putat, an quippiam dicatur fieri, aut καθ' ὁρμὴν, aut κατὰ προαίρεσιν, aut κατὰ βούλησιν, ſcriptus eſt *Com. in particul.* 6. *lib.* 2. *Prognoſt.* item *part.* 4. *lib.* 3. *Epid. ſect.* 1. Huc pertinet locus de tuſſi apud Hippocratem *particul.* 3. *lib.* 2. *Prognoſt.* ubi ſcribit, ἐκόσοισι ἀπὸ τοῦ ἥπατος οἱ ὕδρωπες γίνονται βῆχες καὶ θυμός ἐστι. *Quibus ab hepate*

Locus Galeni excuſatus.

Error Interpretis. *pate natus hydrops his tuſſis adeſt, & tuſſiendi cupiditas.* Laurentianus interpres omiſit nomen βηχὸς, & male: aliud enim tuſſis eſt, aliud tuſſiendi cupiditas, Græcis θυμὸς. θυμὸν autem προθυμίαν Galenus interpretatur, propenſionem, deſiderium, voluntatem tuſſiendi, ſed tamen ob preſſum diaphragmatis a tumore æger non audet tuſſire, quia videt inanem irritumque iſtum fore conatum: reſudat enim ab hepate ichor qui iſtum θυμὸν, id eſt tuſſiendi deſiderium affert ut Galenus *in Comm.* docet. Itaque quum Hippocrates dixit βῆχες, volunt intelligi ὁρμὴν, ἔφοδον, naturalem inſtigationem, quum videlicet nobis minime cogitantibus oboritur tuſſis. Nam ut ait Galenus in illo loco: *Natura per ſe tuſſim infert ad expediendos infarctus pulmonum, quamquam ipſi ne tuſſire quidem cogitemus.* Et nomen βὴξ, motum καθ' ὁρμὴν ſignificabit: nomen θυμὸς, motum κατὰ προαίρεσιν. Nam *in Comm.* Galenus docet iſtum θυμὸν καὶ προθυμίαν eſſe quum irritamur incitamurque ad tuſſiendum, ſed quum primum tuſſire incepimus, ſtatim cohibemus, quantum in nobis eſt, quia fruſtra nos tuſſire jam cognoſcamus, nil commemorabile extundentes; & propterea nobis ἐργῶδες eſt, ut loquitur Galenus: quatenus itaque cohibemus, & cohibere annitimur, eatenus προαιρετικὸν hoc eſſe dicetur. Sed hæc forte ſubtiliora ſunt. Ut autem in vi nominis ἐφόδου explicanda operam nimiam non ponamus, afferemus locum unum ex Hippocrate, quo perſpicue illud explicatur quod dixit Hippocrates: Natura invenit τὰς ἐφόδους. Hippocrates *ſub finem lib. de Arte*, comparat Naturam cum Arte, docetque naturam artis peritis indicare quæ agenda ſint. Et quum multa ſint occulta artificibus invenit εὐπορίας συνεργοὺς, auxiliares facultates, compendioſas facultates, quibus ad latentes res aditus fiat: & quod arti tribuitur, illud a natura eſt: nam & vocis tarditas, & claritas, & infinita pæne quibus occulta detegimus a natura ſuppeditantur. Et quum acres halitus per poros, aut ſudores promovet, illud eſt habere ſuam ἔφοδον. Itaque illo loco ἔφοδος illa *lib. 6. Epid.* occulte ſubindicata abunde explicatur. Proprie autem ἔφοδος eſt in morborum criſibus, aggreſſio, inſultus, impetus, μεταβολὴ ὀξύῤῥοπος: nam in omni actione naturæ debet eſſe φυσικὴ ἀλλοίωσις, ut impreſſio fiat formæ: & præparata materia in tempore, in articulo, & puncto quodam indiviſibili excerni incipit quum perfectus pepaſmus eſt. Illud punctum in quo incitatio & mutatio repentina fit, ἔφοδος proprie dicitur: debet enim fieri repente, ἀθρόως, non βραδέως, non κατὰ βραχύ: iſta enim ἔφοδος καὶ μεταβολὴ ὀξεῖα κρίσεως cauſa eſt. At vero apud Hippocratem *lib. 3. de Diæta*, & *lib. de alimento* legitur nomen περιόδου ἀντὶ τῆς ἐφόδου, καὶ ὁρμῆς: ut quum dicit lactis & nutrimenti circuitus eſſe multos, id eſt, ῥοπάς.

TO H.

ΗΜΙΡΡΟΠΟΣ κρίσις, καὶ ἡμιῤῥόπως κριθῆναι apud Galenum leguntur, *Com. in Aphor.* 23. *lib.* 2. *Aphor.* Interpres vertit: *Criſis imperfecta: & imperfecte judicatum eſſe*: ad ſenſum quidem quadrat verſio, ſed vox illa ἡμίῤῥοπος, aliam habet proprietatem & ἐνέργειαν quæ non ſatis latino idiomate

idiomate poteſt explicari. Nam quum κρίσις ex locis infinitis ſit ἔφοδος quædam naturæ & μεταβολὴ ὀξύῤῥοπος, καὶ ῥοπὴ ἢ εἰς τὸ ἄμεινον, ἢ εἰς τὸ χεῖρον, quum perfecta eſt ῥοπὴ, id eſt inſultus, impetus, ἔφοδος, tunc perfecta criſis, perfectus motus, incitatio ac impetus naturæ in dirimenda morbi controverſia, aut in hanc aut illam partem: ſic κρίσει τελείᾳ opponitur κρίσις ἡμίῤῥοπος. Ac ſi dicas Criſin media; ex parte Natura tentatam, Criſin ſemi-motam, quod eſt verbum politicum: media ex parte impetum incitationemque factam eſſe. Unde *eo in Comm.* Galenus loquens de ſexto die, & aliis judicibus diebus, in quibus κρίσεις ſunt ἡμίῤῥοποι, ſcribit: *Quæcumque criſes media tantum ex parte promotæ ſunt, iis ſequentium dierum unus finem addit.* Quod ex hiſtoria Metonis patet *part.* 24. *ſect.* 3. *lib.* 1. *Epid.* cui die quinto cum judicatus eſſet, moıbo alioqui calamitoſo exſiſtente, poſt criſin ἡμίῤῥοπον ſanguis e naribus ſatis diu profluxit. Hujus quoque rei fidem facit virgo Lariſſæa *part.* 83. *ſect.* 3. *lib.* 3. *Epid.* quæ quum ſexto die judicata eſſet, & criſis male fida èſſet, periculum quod illa criſis creare poterat, depulit menſium eruptio a natura procurata. Et *lib.* 2. *Epid.* loquens de abſceſſibus opponit id quod fit ἀθρόως, ei quod fit ἡμιῤῥόπως. Fortaſſis etiam ἡμίῤῥοπον κρίσιν dicere poſſumus, quum Hippocrates dicit aliquid eſſe ἀνάξιον τῆς περιβολῆς, ut in acuta febre eaque magna parotis eſt, κρίσις καὶ ἔκκρισις ἀνάξιος τῆς περιβολῆς: non eſt enim condigna, & effatu digna excretio.

TO I.

ΙΚΤΕΡΙΩ'ΔΕΕΣ, auruginoſi, ictericio colore infecti, de quibus a Gorræo abunde dictum eſt; unum tantum ad verba Gorræi addemus, in quo imminutus eſſe videtur. Nam quum icterum ab hepate natum explicat, ait eum non a ſola obſtructione originem trahere, ſed a calida ſiccaque ipſius viſceris intemperie. Galenus quatuor cauſas aſſignat, tres quidem in *Com. in Aphor.* 62. *lib.* 4. inflammationem hepatis, obſtructionem & ſcirrhum: quod idem adſtruit *Com. in part.* 5. *ſect.* 1. *lib.* 3. *Epid.* quartam his cauſam adjungit mutationem proprii temperamenti ipſius hepatis, unde ſequitur illius viſceris κακοπραγία ἄνευ ὄγκου, ut ſcribit *cap.* 8. *lib.* 5. *de loc. aff.* ita enim affecto hepate coloribus ineffabilibus cutis inficitur: quod animadvertant Medici ne eo auruginoſo colore inſpecto ad ſolemnia ſua remedia temere feſtinent. Nunc autem de ictericis maxime ſermo eſt propter *aphoriſmum Hippocratis ultimum lib.* 5. *Aphoriſmorum* quum ſcribit, οἱ ἰκτερώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεες εἰσί, *icterici non valde flatuoſi ſunt*: quod an verum ſit, videndum. Atque duo ponenda, unde flatus, & in quibus flatus, poſterius quid ictericorum nomine comprehendat. Flatus autem halitus quidam eſt excitatus ab imbecillo calore in materia vel humida, vel pituitoſa: ſic calor cauſa eſt efficiens, non quivis, ſed imbecillus. Quod ex eo Galenus colligit *cap.* 2. *lib.* 3. *de cauſis ſympt.* quod quemadmodum in magno mundo flatus non excitantur aut extrema hyeme rigente, aut ferventiſſima æſtate, ſed dum calor & frigus mediocria ſunt, ita quoque & in cor-

poribus. Materiam flatus craſſiorem conſtituit Hippocratis interpres Galenus *in Aphor.* 70. *lib.* 4. dum explicat quomodo caput iis doleat qui grumoſas & confuſas urinas excernunt. Quod autem Galenus *in Com. Aphor. ultimum lib.* 5. dicat *flatum aut ob abundantiam pituitæ generari, aut ob imbecillitatem partium ad ventrem attinentium*, hic duplicem materiam ſtatuit, unam craſſam, alteram humidam & minus craſſam: ut quum imbecillior eſt in ventriculo calor magna aſſumtorum pars πνευματοῦται. Nunc autem per ictericos, bilioſos homines intelligit, non quod bilioſi proprie icterici ſint, ſed quod icterici fiant magna ex parte bilioſo præditi temperamento. Quum itaque flatus aut ob copiam pituitoſi humoris ſurgant, aut ob imbecillitatem partium ad ventrem attinentium: neutra ratione icterici flatuoſi erunt. Priore modo quod bilioſum & pituitoſum temperamentum pugnet: at icterici bilioſi ſunt: poſteriore modo quod raro in ictericis imbecillitatem partium ventris reperias, ait Galenus: ſed poſterior ratio minime probabilis videtur. Si icterus fit aut obſtructione, aut inflammatione, aut ſcirrho, aut mutata temperie hepatis, aut impenſe calido ventre, ut in iis quos 6. *Epid. ſect.* 4. θερμοκοίλους vocat Galenus, aut inteſtinorum vitio, an tunc partium ad ventrem attinentium robur adeſt? non hercules videtur. Et tamen hi proprie icterici dicuntur, ut ex Galeno ante edoctum eſt. Nam & quibus hepar obſtructum, aut hepar inflammatum & inteſtina phlogoſi tentata illos videmus flatibus abundare. Teſtantur melancholia hypochondriaca laborantes, in quibus primarum venarum a phlogoſi obſtructio eſt, *cap.* 7. *lib.* 3. *de loc. aff.* & ab ipſa obſtructione flatuum generatio. Præterea ictero maxime patent ii quibus calor multum acer eſt & bilioſus, quos θερμοκοίλους vocari diximus *Comm. in part.* 25. *ſect.* 4. *lib.* 6. *Epid.* & tamen flatuoſi maxime eſſe poſſunt: θερμόκοιλοι iracundi ſunt, venoſi ob venarum perſpicuitatem conſumpta carne, obnoxii melancholiæ flatuoſæ: item & ſicco hydropi ut plurimum: nam & cibos mala coquunt, ſanguinem ob caloris acrimoniam corrumpunt, carnes frigidiores habent, omnia fere in nidorem convertunt, ſi dulcia ſumant in flatum convertent, ſi acria ſalſaque corrumpent, per *part.* 24. *ſect.* 5. *lib.* 6. *Epid.* an non eos, quum ejuſmodi omnia patiantur, dices imbecilliorem habere facultatem, & partes ad ventrem attinentes? Nam ut calor naturalis optimas actiones affert, & facultatibus partibuſque robur addit; ita calor ille multus, acer, mordax qui in illis bilioſis reperitur actiones vitiat, parteſque imbecillas reddit, ut *Com. in par. illam* 25. *ſect.* 4. *lib.* 6. *Epid.* notat Galenus: immo id temperamentum rejicit. Si itaque imbecillitas partium ad ventrem ſpectantium flatuum parens eſt, quia bilioſi iſti imbecillitate illa impediuntur, eos neceſſe eſt eſſe flatuoſos. Itaque ſive ἰκτερώδεες proprie ſumantur, ſive pro bilioſis, tenuibus, macilentis qui a ſigno accidentali, quod nimirum inter cæteros ictero prehendantur, aut fere flavo colore cutim habeant tinctam, ἰκτερώδεες dicuntur, utroque modo flatuoſi eſſe poterunt, non quod phlegmate abundent, ſed quod imbecillas partes dictas habeant: quamquam id neget Galenus: ſed ſibi ipſe ſatisfaciat: nam rationum noſtrarum vis a Galeno deprompta eſt. Potiſſima autem

hæc

hæc ratio eſt quod iſti calidi, bilioſi, iracundi, venoſi maxima ex parte in melancholiam hypochondriacam incidant, & in hydropem ſiccum, ut ratio & ſenſus fidem facit. Niſi dicamus ἰκτεριάδεις proprie appellari non eos quibus acer nimium mordaxque calor eſt omnia corrumpens, tametſi uno in ſenſu bilioſi dicantur; ſed bilioſos ſatis carnoſos, quibus non tanta acrimonia caloris, qui ob ſuum nativum temperamentum facile ictero inficiantur. Vel dicemus ictericos bilioſos haud valde flatuoſos, præſertim ob pituitam, ob imbecillitatem quidem partium ventris flatuoſos reddi poſſe, ſed non ita facile. Nec enim neceſſe eos quibus calor acer multum, ſtatim imbecilliores partes naturales habere, ut docuimus, ſed tantum tempore imbecillitatem acquirere. Unde quod de tympanite, & melancholia hypochondriaca objectum eſt, reſpondendum hæc præſertim ſymptomata poſt longam aduſtionem, & ætate inclinante accidere: ut de Damagora docet Galenus *Commentar. in partic.* 12. *ſection.* 3. *lib.* 6. *Epidem.* Porro locus eſt admodum memoria tenendus *Com. in partic.* 13. *ſect.* 3. *lib.* 6. *Epid.* ubi loquens de iis quos πτερυγώδεις vulgo dicunt, ſcribit ideo flatus in Alatis natura creatis excitari ac generari quod & facultas vitalis, & calor ſit imbecillus. Sic alati ſunt facti ob facultatis impotentiam, & ideo obnoxii flatui: qui flatus in ipſis eſt quoddam συναίτιον, Latine, cauſa juvans & concurrens; quia naturalis iſta conſtitutio πτερυγώδης ad pulmones vitiandos valet, & flatus in iis natura naſcens adjuvat quoque nativam iſtam diatheſin ad eosdem pulmones vitiandos, quia ad ruptionem venarum in pulmonibus faciundam confert plurimum. Hippocrates *lib. de flatibus* abunde docet quomodo flatus venarum rupturam adjuvet in pulmonibus ipſis: immo humor ſine flatu eas non rumpit. Verum contra ea quæ hic dicuntur ex ſententia Galeni ſcriptum eſt *cap.* 6. *lib.* 2. *de temp.* ex una parte de toto corpore non eſſe judicandum.

Ιχὼρ & ἰχῶρες; Nomen quidem hoc a Gorræo explicatum eſt ut ſignificat tenuem aquoſamque humiditatem, ſive in corpore ſit, ſive extra corpus, ut quum ab ulcere emanat ichor, qui a Celſo ſanies, vel ſaniei ſpecies dicitur. Nam quum duplex in ulcere ſit excrementum, unum utile, alterum inutile in omni ulcere, illud crudum & tenue quod manat ἰχὼρ dicitur, ut explicat Galenus *Com. in Aphor.* 47. *lib.* 4. dum utriuſque illius excrementi notas aſſignat: ubi legitur dum mentio fit de malignis ulceribus, οἷς ἕλκεσι ἰχῶρες ἀποῤῥέουσι: quibus ulceribus liquores ſanioſi defluunt, melius, *ſanies* verteretur: Ut intra corpus ἰχὼρ tenuem ſubſtantiam aqueamque qua humores circumfluunt ſignificet, & quæ proportione ſero lactis reſpondeat ut vult Galenus *Com. in part.* 38. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* Et ſubſcribit Ariſtoteles 3. *de Hiſt. Animal.* qui ἰχῶρα vult eſſe vel ſanguinem crudum, vel in ſerum verſum: ſed de hoc paullo poſt. In ulcere autem, & extra corpus, ſanies, & ſanioſa ſubſtantia dici poterit. Item quum alvus fluit bilioſumque ſerum excernit, dicitur apud Hippocratem *in Coacis*, κοιλίη διδόναι ὑδατόχολα πολλά: ac ſi dicas bilioſæ aquoſitates & acres quæ pleuritidem committebant. Et idem Hippocrates *lib. de arte*

ſcribit *omne inconcretum* (loquitur autem illo loco de ventriculis corporis, nomine ventriculi generalius ſumpto) *& quod non coaluit, ſeu pellicula, ſeu carne tegatur, cavum eſt: Impletur, dum ſanum eſt, flatu, dum morboſum, ichore.* Et *lib. de corde* ait, *ſecto cordis ſiniſtro ventriculo nil reperiri præter ichorem*: nomen ichoris illic pro tenui ſubſtantia ac ſpirituoſa accipitur. Præter autem illam ſignificationem a Gorræo aſſignatam, ἰχὼρ, ἰχῶρες, καὶ αἷμα ἰχωροειδὲς κατ' ἐξοχὴν ſignificat & tenuem ſubſtantiam, & ſanguinem venenoſa aliqua & maligna facultate præditum ut explicat *Com. in par.* 38. *lib.* 6. *Epid. ſect.* 2. Quod ut confirmet citat Hippocratem 2. *Epid. Sub cute ichores creabantur, incluſi caleſcebant & pruritum excitabant, deinde puſtulæ ambuſtis ſimiles exſurgebant, &c.* Item citat Platonem in *Timæo*, ut doceat graviſſima ab ichoribus ſymptomata importari. Hippocrates itaque primum ſicut & Plato *in Timæo* conſiderat, vel ſerum ſanguinis per ſe, vel facta comparatione cum ſero aliorum humorum. Rurſus, quum dicimus ſerum ſanguinis, vel de ſanguine ſolo intelligimus, vel de complexo quatuor humores. Serum ſanguinis per ſe conſiderari εὐῆθες eſt, mite, manſuetum: omnium aliorum humorum ſerum, & puris ſerum comparatione cum ſero ſanguinis moleſtum eſt, & ſemper aliquid mali affert, quia recipit ſui humoris naturam. Sed ſerum ſanguinis complexi quatuor humores ambigit; eſtque bonum aut malum pro dominatu alicujus humoris. Proinde Hippocrates illo adducto loco ſcribit: *De ſanguine ichoroide, quod in pavidis talis, & vigilantibus, ſive bonus, ſive malus*: (quo loco admirandum Hippocratis ingenium ſibi in ſubſidium memoriæ tantum id ſcribentis) hic duas aſſignat notas, pavorem, vigilias: deinde dicit, Bonus, malus: ac ſi dicat: ſanguis complexus quatuor humores in notis bonitatis aut malitiæ ambigit ac vacillat: nam prout dominatur hic aut ille humor (quoniam raro adeſt iſta æquabilitas quam natura poſtularet) ita varia ſymptomata elucent: exempli gratia, ſi pituitoſior eſt, & ſerum ejus (nam de ſero mentio præſertim eſt) pavores adſunt, tamquam minus formidandum ſymptoma, eaque quæ εὐήθειαν, & benignitatem humoris deſignant. *Unde*, quod notandum eſt, ait, *ſero pituitoſo ineſt quidem torpor, non mordacitas nec malignitas; niſi pituita vitiata ſit, nimirum aut ſalſa, aut acida.* Quo ex loco colligere eſt (ſed hoc πάρεργον, utile tamen admodum ad cognoſcendum) Arthritin, Iſchiada cæteraque id genus, nec a pituita ſimplici, aut ſero ejus eſſe, ſed aut a ſero pituitoſo acido, aut ſalſo, quod ad curationem magni momenti eſt. Nam pituita ejuſque ſerum ex ſententia Galeni paullo ante adducta indolentiam torporemque in partes inducit, nedum eos atroces dolores quibus immiſericorditer qui articulari morbo ſunt impliciti divexantur. Ergo (quod ante dictum eſt) ſerum ſanguinis comparatum cum aliorum humorum & puris ſero, blandum eſt & benignum: nam & ſerum ichorque puris magnas alvi perturbationes affert, tenaſmos, dyſenterias, quod Empyicis contingit *Com. in Aphor.* 39. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* De bilioſo ſero loci pæne infiniti ſunt: ut *Aphor.* 3. *lib.* 6. *Initio.* Dyſentericorum quum ichores præſertim bilioſi ab hepate ad ventrem confluunt, ſi ventriculum feriant ἀποσιτίαν inferunt, ſi inteſtina graviſſime ea afficiunt. Iſti ichores & crudi & incocti dicuntur: crudi

quum

quum nondum a natura ſunt temperati,: non quod in alimoniam cedant: incocti quod vix gratiam naturæ recipiant. Vide *Com. in part.* 44. *lib.* 2. *de Diæt. acut.* quo in loco nomen ἰχῶρες male vertit Leonicenus: Humores melius, ſerum bilioſum, ſeroſitates (ſi nomen Latinis placet,) tenues ſuperfluitates. Item & 4. *de Diæta* τῶν ὀξέων ſatis aperte docet generationem febrium ardentium, quum venulæ arefactæ ichores ad ſeſe attrahunt. Contra tamen ea quæ hic dicuntur facere videtur quod *lib.* 1. *de morbis*: quum de cauſis phrenitidis agit Hippocrates, ait ſanguinem oportere fieri ſeroſum, in Græco ἰχωρεῖν. Ergo, ut ſcribendi commentandique finis fiat, privato quodam nomine ἰχὼρ & αἷμα ἰχωροειδὲς malignum, furibundum, venenatumque ſerum, & pepaſmi expers ſignificat, ut in peſtilentibus conſtitutionibus contingit quas auſtrina conſtitutio πνιγώδης, & ventis carens advexit: tunc enim ſerum putreſcit venenatumque redditur: idem fere in fructuum abundantia contingit, nam videre eſt iliadem morborum ſporadicorum contagione alios inficientium, & multos e medio tollentium. Morborum numerum a ſero maligno ortorum ſatis videre licuit hoc anno 1573, in quibus jactationes innumeræ, pulſus calori per partes fuſo non ἀνάλογος, pruritus, faucium exulcerationes, dolores capitis translato ſero ac efferato implacabiles, in multis parotides funeſtæ: quibus natura ſatis robuſta, ſudores eruperunt, ſuperfuerunt, utpote morbi indole & natura in ſero maligno conſiſtente: nam, quum fixa in humoribus præſertim craſſioribus morbi cauſa, ſudores ita ſolvendo non ſunt. Sed hæc ſatis. Quod ad Ariſtotelis opinionem paullo ante adductam (de qua dicturos nos ſumus polliciti) quod ichor ſanguinem crudum aut in ſerum verſum ſignificet, id minime verum, ſed καταχρηστικῶς tantum; nam ut lacti crudior pars quædam eſt quæ ſerum dicitur, ita & ſanguini, & cuilibet humori Galeno *Com. in part.* 38. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* non propterea tamen ἰχὼρ ſanguinem crudum deſignat: quamquam quum aquoſus magis ſanguis eſt, natura proxime ad ſerum accedens, ſeroſum ſanguinem vocitamus, non tamen abſolute ſerum. De ichore locus eſt nota dignus apud Hippocratem *libro de hominis ſtructura*, ubi dividit autumnum in duas partes, in priore parte autumni τοὺς ἰχῶρας dominari ait, in poſteriore ſuccum melancholicum: & quum iſte ichor dominatur, acidis, & adſtringentibus alimentis locum eſſe dicit: Galenus vero *cap.* 9. *lib.* 6. *Sanit. tuendæ*, dolores capitis maxime manare ait ex vapore ἰχώρων a ventriculo, in quem iſti ἰχῶρες in jejunio translati fuerant.

TO K.

KΑΤΆΚΑΥΣΙΣ καὶ ἔῤῥιψις contrariam vim habere videntur apud Hippocratem: nam *libro de humoribus* quum æger nullam decubitus formam retinere poteſt, nec ſedere, nec recumbere, nec quieſcere, ſed disjicitur, provolvitur, deciditque in pedes jactatque corpus, ἔῤῥιψις dicitur, & paſſio tantum eſt. Quum autem ſuo loco manet, quieſcit, erigitque ſeſe alacriter *, actio quædam eſt quam ἐνέργειαν Galenus *Comm. in part.* 16. *lib.* 1. *Prognoſt. vocat*: id autem decubitus appellatur, Græcis

* *Quod Hippoc. in Prognoſt. vocat.*

ἐν μετεωρισμοῖσιν ἐλαφρὸν εἶναι.

cis κατάκλισις, ἀπὸ τοῦ κατακλίνεσθαι, quod decumbere ſignificat. Ut autem dum ſeſe corpus movet, & legitime ſeſe componit facultatis corpus moventis ἐνέργειαν declarat, ita quum quieſcit nonnulla ejuſdem actionis ſignificatio apparet. Nam quies aut ſummam infirmitatem facultatis ſignificat, ut quum ἐν πυρετῷ κοπώδει corpus ne tantillum movetur, nequeunte facultate aliquid efficere, & excitato dolore quum vel minimum movetur quis; aut facultatis vim aliquam, unde ἀνακαθίζειν καὶ κατακεῖσθαι καὶ κατακλίνεσθαι, ἐνεργικόν τι habent, ut ita dicam. Præterea eſt aliqua quies in qua omnium muſculorum contentio fiat, Græcis ὁμοτονία dicitur, ut in milvis apparet qui in aëre pendent: unde inepte quidam confundunt ἐῤῥίφθαι καὶ κατακεῖσθαι: illud paſſio tantum eſt, hoc actio. Quæ enim ratio & analogia eſt avis in aëre volantis, & ejuſdem in terram decidentis dum telo trajecta eſt, aut gravi corpore decuſſa, eadem eſt τῆς ἐῤῥίψεως καὶ κατακλίσεως. Quum enim aves evolant præpetibus pennis actionis animalis vegetæ ac integræ illæſa facultate ſignum dant aliquod: contra vero quum decidunt aëre percuſſæ ictæve caſum facultatis ſignificat: Illud habitus, hoc privationis rationem habet. Idem in ægris contingit. Κατάκλισις deſignat & facultatis corpus moventis robur, & rationis judiciique integri ſignum exhibet: ἔῤῥιψις, quæ & κατάπτωσις dici poteſt, depravationem decubitus, aut ejuſdem privationem quamdam notat, unde & facultatis moventis imbecillitas caſuſve; & rationis labefactatio apparet, quum nulla veluti præeunte voluntate huc illuc jactati moventur. Et ideo τὰ σκέλεα διεῤῥιμμένα, in malis ponit Hippocrates *par.* 17. *lib.* I. *Prognoſt.* item τὰ σκέλεα διακεκαμμένα καὶ διαπεπλεγμένα in malis ponuntur, & *in Coacis* vocat ἀνακεκλασμένα quum artus deducti ſunt & modice contracti, quod reſolutionem nervorum & indecoram compoſitionem ſignificat. In ægris decubitus ratio magni ponderis eſt, quod ad prædicendum præſentiendumque magnas habeat opportunitates. Hippocrates *lib. de decenti ornatu* de decubitu quidem agit quem ἀνάκλισιν vocat, ſed hoc nomen pro decumbendi loco non pro forma ſumitur. Itaque Hippocrates *lib.* περὶ χυμῶν, quum artem medicam breviter perſtringit, ait conſideranda eſſe τὰ σχήματα, illo nomine complectens omnem decubitus rationem, ſive ea e natura ſit, ſive contra naturam. Et *lib.* περὶ ἄρθρων, hanc vocem uſurpat quum docet quid afferat decubitus forma ad morborum (præſertim ubi de gibboſitate, & repanditate diſputatur) generationem aut augmentum: nam & membri imbecillitas, & decubitus, poſituſve partis ad incrementum morbi facit, quod in quam decumbimus partem, ea comprimatur, in eamque maxime partem, præſertim ſi debilior ſit, humores confluere ſolent. Sed his duobus modis nomen σχήματος uſurpatur. Tertia accedet ſignificatio ex *lib. de vetere medicina*: nam illic obſervat Hippocrates in corpore τὰ σχήματα, ut aliæ partes cavæ ſint, aliæ non: & de aliis differentiis ſimiliter. Verba Hippocratis ſunt *part.* 17. *lib.* 3. *de Articul.* προξυμβάλλεται ἐνίοισι σὺν νούσῳ καὶ τὰ σχήματα ἐφ' ὁποῖα ἂν ἐθισθέωσι κεκλίσθαι, id eſt: *Nonnullis una cum morbo figuræ decubitus, in quas decumbere conſueverint ægri, conferunt*, ſuppl. ad morbos adaugendos. Porro decubitus obſervatur aut in ægris aut in

ſanis:

ſanis : in ſanis rationem cauſæ habet, in ægris potius ſigni, poteſt etiam & cauſæ, ut nunc ex *lib. de artic.* docuimus. Voco autem rationem cauſæ, quod bonus decubitus & naturalis ad optime juvandam coctionem conferat, & ad vitandas catarrhi opportunitates. Puta, ſi quis ſupinus jaceat, etſi illi hoc in more ſit (quod perpetuo ſpectari vult Hippocrates *in Prognoſt.*) & decuſſatim manus capiti imponat, non eſt dubium quin in Ephialten propendeat: Si paullum inflexus propenſuſque, idque pro voluntatis arbitrio obdormiat, coctionis munus in ventriculo juvabit. At quærit Ariſtoteles *Probl.* 3. *lib.* 6. cur inflexo corpore decubitus juvat: duas rationes reddit: prior eſt, quod coctio in alvo magis promovetur, parte nimirum tali decubitu calefacta: poſterior, quod locus flatibus, qui in corpore multi pullulant & ſurgunt, detur: extento corpore enim nulla caverna adigitur qua flatus ſeſe recipiat, eoque nobis moleſtior eſſe ſolet. Item & *Problem.* 5. & 7. quærit cur indormiamus potius lateri dextro, accumbamus & innitamur potius lateri ſiniſtro: quæ quæſtio ab illo acute agitata, acutius ſolvitur: eaque huc pertinet quoniam de ſanorum decubitu agitur qui tantum rationem cauſæ habere debet: ſi vis, ſigni & rationem habeat. At in ægris magni intereſt qua figura quis obdormiat, an diductis cruribus, an decuſſatis, an complicatis, an negligenter rejectis ac projectis, an ſupinus, an pronus, an molliter, an laborioſe, an quiete placideque, an turbulente, jactabunde, & cum jectigatione: quæ omnia ſigni rationem habent, ut inde ſignificatio fiat, aut doloris partis cujuſdam, ut quum pronius in ventrem procumbit, aut delirii, ἄλυος, infirmæque aut potius ſeneſcentis & inclinatæ facultatis, ut quum nudatis pedibus (febre non admodum vehemente, vis enim in eo magna ponenda eſt Galeno *Com. in part.* 17. *lib.* 1. *Prognoſt.*) aut provoluto corpore, aut projectis artubus quis decumbit in lecto: quæ omnia fuſe perſecutus eſt Hippocrates. Ut ergo recte decumbere, quod κατακλίνεσθαι dicitur (hoc enim verbum ἐνέργειαν ſignificat, vim nimirum ab alio prodeuntem) καὶ εὐσχηματίζεσθαι a Galeno *Com. in particul.* 17. *lib.* 1. *Prognoſt.* ſignum bonum in ægris, ita contrarium in malis cenſeatur. Hippocrates primum optimam κατάκλισιν deſcribit, in qua facultatis vim vult efflorefcere ac elucere, & non ita vehementis morbi ſignificationem dari, aut ſi morbus talis, non tamen corpus debilitatum ſuccumbit. Optimum decubitum Galenus vult eſſe quum in latus alterutrum ſine labore decumbi poteſt: & hanc decubitus formam Mathematicorum more proponit, quæ ſit obliqui index, canon & regula quam intueri ſit neceſſe. Ejuſmodi autem decubitus optimus ut ſignum: nam vim & robur corporis deſignat. Quum enim talis decubitus rotundam figuram efficiat, difficilius ſuo ſtatu retinebitur, quam ſi plana eſſet: quod ſi eam ſervet æger, & tolerantiam ſuam & robur indicabit. Alia eſt decubitus forma quam Galenus *in Com. in part.* 16. *lib.* 1. *Progn.* vocat ἀνάῤῥοπον ὑπτίαν, interpres vertit, Jacere erectius, ſed male, debet enim Latine reddi, quum quis ſupinus & erectus decumbit; τὸ ὕπτιον enim ſupinum ſignificat. Quatenus enim ſupinus tantum decubitus eſt ἐνδοιαςὸς, id eſt, indifferens & ambiguus, ſed quia

erectio eſt aliqua , affinis eſt optimo decubitui. Alii decubitus non ita boni , ut κατάκλισις ὑπτία , ϗ προπηνὴς , aut προπετὴς , id eſt , decubitus ſupinus , & præceps , propenſus , proclivis , & deciduus : item alius malus , quum in ventrem decumbit. Itaque quum ſuo decubitu manere non poteſt , provolvitur & in pedes a culcitra prolabitur , nudantur pedes , projiciuntur artus inæqualiter , proprie id omne ἔῤῥιψις ἀπὸ τοῦ ῥίπτασθαι dicitur. Si ergo hoc ἔῤῥιψις dicitur , quare dicit hoc totum ἀλυσμὸν ſignificare ? an aliud eſt ἔῤῥιψις , ſeu ῥιπτασμὸς , & ἀλυσμὸς , quod ſi verum eſt , unum & idem ſeipſum ſignificabit. Eſt ubi nomen ἔῤῥιψις ejuſmodi projectionem , devolutionemque corporis ſignificat quatenus ad inæquales motus & agitationes ſignificatas prius refertur : eſt ubi ſignificet id ipſum quod cauſa eſt ejuſmodi motuum & agitationum inconditarum. Quod autem cauſa eſt , dicetur aut ſumma imbecillitas facultatis corpus moderantis , aut ventriculi κάκωσις , mala diſpoſitio orificii ventriculi , aut totius ventriculi. Nam Galenus *Comm. in Aphor.* 56. *lib.* 7. aperte docet ἀλύειν verbum ſignificare anxietatem a qualitate humoris ventriculi orificium moleſtantis , ut non tam in capacitate humor contineatur , quam alvi ipſius parietibus adhæreat : nam & ἀλυσμὸς id ſignificat , & quæ cauſa ἄλυος , eadem & ἐῤῥίψεως cauſa : nil intereſt ſive hoc , ſive illud dicas. Hoc tantum monere ſupereſt κατακεῖσθαι & κατακλίνεσθαι , pro eodem ſumi : tamen τὸ κατακλίνεσθαι habet plus ἐνεργείας , quam κατακεῖσθαι , ſi ad examen res revocetur. Item mirum quomodo κατακλίνεσθαι , hic & *lib. de Artic.* in bonam partem ſumatur , quum *part.* 38. *lib.* 2. *Prorrh.* τὸ κατακεκλιμένον in malam accipiatur partem. Nam quum cautionem affert ne quis exſolutis medicinam adhibeat , vocat τοὺς κεκλιμένους , id eſt , ἐκλύτους , ut Galenus loquitur , interpres vertit , Inclinatos. Forte nomen hoc ad hominem accommodatur quum potius ad morbum referri debeat : ut dicatur ἡ νοῦσος κατακεκλιμέν , morbus affectus , ac inclinatus quum omnia ſunt in deſperato : quo modo dicimus : Rempublicam inclinatam ac ſeneſcentem. Cicero. Sed hæc alio loco.

Κατειλοῦσαι φωναὶ legitur apud Hippocratem *partic.* 32. *ſectio.* 3. *lib.* 3. *Epid.* cujus in vocis proprietate multum laborat Galenus. Nam & improprie hac uſum voce Hippocratem contendit , & ſi vocem admiſerit , male activam pro paſſiva uſurpaſſe. Nos non tam de verbo laborabimus , quam ut utilitas ex rei explicatione conſequatur. Primum Galenus activam vocem rejicit κατειλοῦσαι , & ſi Hippocrates ea uti voluerit , ait credibilius paſſivam uſurpaſſe κατειλούμεναι : nec adeo ignarum linguæ Græcæ Hippocratem eſſe vult ut activam vocem pro paſſiva ſuppoſuerit. Miror tamen Galenum non obſervaſſe etiam in germanis ſcriptis , ut *in aphoriſmis & Epidemiis* , Hippocratem alias ſolœciſmum committere , alias paſſivam vocem pro activa voce uſurpare , alias quod effectus proprium eſt parti attribuere , & contra : ut *aphoriſmo* 37. *lib.* 2. *Aph.* ſcribit οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες , φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες , alii ἐργῶδες ſcribunt & melius : itaque ſolœciſmus commiſſus : debuerat enim ſcribi τοῖσιν εὖ τὰ σώματα ἔχουσι φαρμακεύεσθαι ἐργῶδες : & ſi legamus , ἐργώδεες φαρμακεύεσθαι improprium.

prium hoc eſt. Et 2. *de morbis mulierum* legitur γυναικὶ διεφθορυῖα, pro διεφθορυίῃ. *In Aphoriſmis lib.* 4. *Aphor.* 51. ἀποςήματα λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσεις, dicit in voce paſſiva, pro λύοντα: alioqui non cohæreret aphoriſmi ſenſus ut alio loco a nobis eſt demonſtratum. In *Prorrhetico partic.* 52. *lib.* 2. φάρυγγα πνιγώδεα dicit, pro, συνάγχην πνιγώδεα: nec enim ſauces ſunt ſtrangulantes, ſed angina ipſa eſt quæ ſtrangulat: quo in ſenſu Hippocrates dicit φωναὶ κατειλεῦσαι, ſive, κατειλεύμεναι, pro φάρυγξ τηκόμενος, & κατειλεύμενος, aut, γαργαρεὼν ἀνεσπασμένος: attribuit voci, quod parti attribui debet. Itaque Galenus in duobus mihi errare videtur (pace tanti viri dicam:) ac primum quidem quod arguat Hippocratem, aut ſaltem fingat male Hippocratem vocem activam pro paſſiva poſuiſſe: hoc enim Hippocrati contigiſſe docuimus ante. Etenim licuit Hippocrati etiam data opera, ut ſummo auctori, & primo artis Medicæ cultori & improprie aliquando loqui, & ſolœciſmos committere: quod non tam ignorantiæ aut incuriæ tribui debet, quam ejus auctoritati: voluit enim videri aliquando parum de verbis laborare, res curioſius perſequi. Immo iſti errores (ſi modo errores dicendi ſunt) aliquid priſcum, & auctoritate plenum habent. Quomodo Maro Poetarum regula ſæpe dimidios verſus compoſuit, ſæpe ſyllabas breves pro longis ſuppoſuit, ſæpe vocales non eliſit: quod artis Poeticæ ignorantia factum nemo bonus dicat. Secundo modo Galenus lapſus videtur qui vocem illam & activam, & paſſivam, κατειλεῦσας rejiciat: quod nemo dixerit, vocem impulſam, intruſam, contortam, illud tamen ipſum eſt quod vox κατειλεύμενον ſignificat. Jam autem diximus proprie quidem τὸ τατειλεύμενον voci non tribui, ſed potius inſtrumento nempe arteriæ, aut laryngi: quod miror Galenum non legiſſe apud Hippocratem ut nos ipſi legimus quemadmodum paullo poſt aperiemus. Scopus Hippocratis eſt demonſtrare qualia contigerint in conſtitutione calida, humida ventiſque placida: caput humoribus fœtum plenumque redditum eſt: hinc coryzarum, & catarrhorum in fauces & pulmones ilias: maxime autem eorum vim perceperunt qui jam ad tabem propenſitatem nonnullam habebant: itaque ferina deſtillatio fauces irrigans læſit inſtrumenta, & tametſi humida eſſet non tam raucas voces effecit, quam quodammodo clangoſas ob feritatem & acrimoniam humoris, quæ divellit & contrahit quodammodo, unde gurgulio, aut arteria lædi conſtringique videtur quod κατειλεῖσθαι dici poteſt: hinc vox κατειλευμένη dicetur, effectum pro cauſa ſumendo, quum inſtrumenti læſio, contractio, ſiccitas, ſqualor, divulſio ob ferinam diſtillationem vitiandæ vocis occaſio ſit. Sic κατειλευμένας voces dicemus ac ſi dicas: κατακλειομένας ἢ ἐνειλευμένας, occluſas, coactas, compreſſaſque ut pote exire nequeuntes. Hoc autem catarrhus effecit præſertim in natura tabidis, & iis quibus pulmo imbecillus foret: Hippocratis duo ſunt loci ex quibus eorum quæ dicuntur plena demonſtratio elicietur. *Libro* 1. *Epid. ſectio.* 1. *partic.* 28. loquens de vergentibus ad phthiſin qui in conſtitutione humida male affecti ſunt, quum tamen plerique haberent ἐνδοιαςῶς, ait, φάρυγες ἐπώδυνον εἶχον, ἔχοντες ἔρευθος, ῥεύματα σμικρὰ, λεπτὰ, δριμέα ταχὺ τηκόμενοι καὶ καιόμενοι. In hoc loco autem quem nunc

Ii 2 demon-

demonſtrandum ſuſcipimus ſcribit, φωναὶ κακούμεναι καὶ κατειλῖσαι, ſive κατειλούμεναι: idem ſenſus, verba diverſa ſunt. Quod ſit idem ſenſus patet, primum in utroque loco maxime de phthiſicis loquitur, de ferina deſtillatione a capite: iſta deſtillatio quamdam συώτηξιν attulit pharyngis: nam quum diu perſeverat, contabeſcit eliquaturque pharynx & arteria, hinc vox vitiatur, impeditur: Itaque & φάρυγξ proprie dicetur a ferino τηκόμενος καὶ κακούμενος, item & κατειλούμενος: itaque eumdem ſenſum vides, & verba diverſa quidem ſed eodem pertinentia omnino. Alter locus eſt æque apertus *hiſtor. 6. ſectio. 2. lib. 3. Epid.* de filia Euryanactidis; *Huic*, ait Hippocrates, *fauces initio dolebant, rubebant*, γαργαρεὼν ἀνεσπασμένος, *deſtillationes multæ acres, tenues*, deinde quod notandum, ſub finem, *& erat illi* συγγενικὸν φθινῶδες. Hic patet a deſtillatione ferina gargareonem affectum eſſe, revulſum, retractum, quod non fit citra ſiccitatem & colliquationem quamdam: itaque fauces dici poſſunt τηκόμεναι, κατειλούμεναι, ἀνεσπασμέναι: Improprie autem verba hæc ad ipſam vocem referrentur. Quod autem ab ipſa ſiccitate contractio, & vitium arteriæ contingat, patet ex *Com. in Aphor. 35. lib. 4. Aphor.* ubi miratur qui fiat ut intorqueatur collum, & tamen doloris non meminerit Hippocrates. Galenus autem ait *doloris vacuitatem non adeſſe quum inflammatio eſt, ſed evenire poſſe, ut ab ipſa ſiccitate colli tenſio fiat, tractus, & everſio*: qui locus eſt commemorabilis: & de ea re plenius dicetur in voce ξηρόν. Porro miror Galenum *Comm. in particulam illam* quam nunc explicamus, dubitaſſe cur dixerit Hippocrates & tabidis & phreniticis & ardentibus febribus voces lædi intorquerique: nam raucas voces reddi vult a catarrho, a ſiccitate clangoſas: veriſimile autem febricitantes ardenter habere clangoſas, non raucas. At jam demonſtravimus ex prædictis locis iſtam deſtillationem acrem eſſe, mordacem, quæ quamdam ſiccitatem & ſquallorem afferat inſtrumento, unde vox non libere exeat; propterea credibilius eſt & in tabidis ipſis, & in phreniticis clangoſam vocem eſſe ob ipſam ſiccitatem inductam, quam raucam: quamquam & nonnihil raucedinis habere poteſt.

TO Λ.

ΛΕΙΕΝΤΕΡΙ'Α. Ad hiſtoriam de leienteria hoc addi poteſt. Grammatice nimium de leienteria agit, ac ſi ſolo inteſtinorum lævigatorum vitio contingat: decipiturque nimium nominis Etymo, quod ſi reſpicitur, non eſt dubium quin ad ſola inteſtina vitium referatur. Sed in hoc taxantur veteres *Com. Aphor. 1. lib. 6. Aphor.* qui quum eſſentiam λειεντερίας probe intelligerent, in nominibus aſſignandis aberrarent. Si χύλωσις ad ſolum ventriculum pertineat, cum τῆς ἐν τῇ κοιλίᾳ χυλώσεως ἀποτυχία dicatur λειεντερία, non ad inteſtina prima mali labes revocanda. Galenus *Comm. in Aphor. 12. lib. 4. Aphor.* melius multo de leienteria ſentit: λειεντερία, ait, *ſequitur intemperiem omnium partium quæ ad alvum pertinent, id eſt, ipſius ventriculi, in quem cibi ingeruntur, & inteſtinorum quæ cremorem ex hoc recipiunt*, hæc Galenus. Imitandus itaque

potius

potius Galenus fuit quam Paullus qui etymo deceptus imminutus eſt in explicatione originis & naturæ ipſius morbi. Tamen *Comm. in Aphoriſmum 43. lib. 6.* loquens Galenus de Leienteria quæ ſuccedit longæ lienoſorum ægrorum dyſenteriæ, ait, τῇ δυσεντερίῃ ἐπιγίνεται λειεντερία ἐπὶ τῇ τῶν ἐντέρων κακώσει μόνῃ: *Diuturnæ dyſenteriæ lævor inteſtinorum ſuccedit, ob ſolum inteſtinorum vitium.* Itaque & Paullus & Gorræus Galenum tamquam Deum tutelarem habebunt in tuenda opinione ſua. Locus notandus admodum eſt: nam illud μόνον, non excludit ventriculum; immo nulla leienteria contingere poteſt, quæ vere ita nominetur, niſi vitium attingat ipſam alvum; quum ſola alvus chyloſeos officina exſiſtat. Cur ergo dixit, ſolo inteſtinorum vitio leienteriam contingere? illud per comparationem cum aliis morbis qui fiunt per συμπάθειαν neceſſario dictum eſt. Nam comparatur lævor inteſtinorum cum hydrope; hydrops in fruſtratione αἱματώσεως ſuam eſſentiam habet: Αἱμάτωσις ſolum hepar agnoſcit cauſam ſui: ergo tametſi partes omnes & inteſtina hydrope laborent, id non fit proprio ipſorum vitio, ſed propter vitium hepatis, nimirum imbecillitatem ob evecuationem in dyſenteria nimiam: ſed leienteria a ſolo inteſtinorum vitio, id eſt, non fit per ſympathiam alicujus partis, lienis, hepatis, aut venoſi generis, ut hydrops, ſed proprio vitio, & ejus, ſupple, partis, ſine qua leienteriæ eſſentia non ſubſiſtit. Nec enim ſi ſola inteſtinorum œconomia laboraret, funeſtum eſſet ſymptoma: ſed ut diuturnæ dyſenteriæ leinteria tamquam ἐπιγενόμενος ὁ νοῦσος ἢ σύμπτωμα in malis ducatur, neceſſe eſt ventriculum laborare. Credibile quidem primum labefactata eſſe inteſtina a dyſenteria, & ita malum creviſſe, & lævorem in iis jamdiu fatigatis a vetere morbo contractum fuiſſe, ſed iſte lævor καταχρηστικῶς tantum leienteria appellitari debet, niſi protracto ad Ventriculum vitio; ſed hæc ſatis.

TO M.

MΥΚΗΣ, maſculini generis, μύκου, & μύκης, μύκητος, unde μύκητες in plurali numero, obſcuram admodum habet ſignificationem apud Hippocratem *lib.* περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, quum ait iſchiadicos claudicantes urendos eſſe μυκῆσι. Vel uruntur partes carnoſæ, vel oſſeæ: oſſeas non cenſet uri debere σιδηρείοισι ferramentis, ſed μυκῆσι, contra vero carnoſas ferro candente urendas eſſe. Quid ſibi vult Hippocrates? Nam ſi μύκης & μύκητες, fungos & terræ quædam φύματα ſignificat, ut aperte Gorræus in dictionis hujus explicatione ediſſeruit, quis erit ſenſus ſi dicamus artus claudicantis ob infarctum craſſioris pituitæ, ut illo loco explicat Hippocrates, quam medicamentum purgans amoliri non potuit, partem carnoſam ferro exuri debere, oſſeam autem μυκῆσι, id eſt fungis, ut vertit Cornarius Grammatice tantum? Nec enim hæreret ſenſus. Nos autem quum varias hujus vocis ſignificationes in veterum libris haberemus in numerato, videbimur forte non longe ab Hippocratis mente diſcedere ſi quid ſentiamus, explicemus. Præter fungi e terra præſertim crepuſculo erumpentis ſignificationem, lucernarum fungos quoque

deſignat hoc nomen : & μύκητες apud Ariſtophanem pro vermiculis qui circumvolitant lucernas accipitur. Etymologicus autem pro ſcintilla vult ſumi, qua ex poſtrema ſignificatione id quod volumus, eliciemus. Ita enim Hippocrates aut vult multas & profundas cruſtas (ἐσχάρας vocat) excitari, aut non : excitantur præſertim in mole carnea : id autem commode fit candente ferro quod veſtigium ſui minime fugax imprimit atque inurit ; in oſſea ſubſtantia nil neceſſe eſt hoc fieri, propterea uſtio ſi procuranda eſt, melius adminiſtrabitur μυκῆσι, non dicam, fungis, ſed ſcintillis candelarum & flamma ipſa: ac ſi μετωνυμικῶς ſcintillam pro igne ipſo activo accipiat, ut ſi accenſa candela admoveatur urendo oſſi. Quidam interpres paullo quidem propius ad mentem Hippocratis accedens legit : Urendas partes oſſeas cantharidibus. Sed huc adducendi codices fide digni. Quod ad interpretationem Cornarii attinet, ut ea ſuo patrocinio non careat, fieri poteſt temporibus Hippocratis quoſdam μύκητας, id eſt, fungos exſtitiſſe, quibus forte cauſtica adurenſque vis ineſſet, quæque commode in uſtione oſſium uſu veniret : ſed id conjecturæ opus eſt.

TO N.

NΗΔΥ'Σ, ἀπὸ τοῦ νηεῖν, quod aliquid ingeratur cumuleturque, ſignificationem invenit ; pro utero alias ſumitur, alias pro alvo proprie dicta, alias pro alvo tantum inferiore, & id proprie ſignificare volunt. Unde νηδύϊα lactes craſſioraque inteſtina ſignificat apud Hippocratem : & *libro de corde ſub finem* nomen νηδύος pro ventriculo & inteſtinis. Ego vero nomen νηδύος apud Hippocratem reperi *lib.* περὶ τέχνης, & ſumitur pro quavis in corpore capacitate fere eo modo quo & nomen κοιλίη : nam & in anguſtum vox hæc contrahitur, & latius patet. In anguſtum quidem contracta cum articulo ἡ alvum proprie ſignificat, ſive nomen alvi pro ſolo ventriculo χυλώσεω; officina ſumatur ut interpretatur Tullius, ſive etiam præter ventriculum comprehendat ventrem inferiorem : quo in ſenſu dicebat *Aphor.* 15. *lib.* 1. αἱ κοιλίαι χειμῶνος φύσει θερμόταται. Et *partic.* 40. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid. Empyematis umbilicus terminus eſt, quibus ſuppuratio contingit, iis* κοιλίαι ταράσσονται ; pro alvo inferiore ſumitur nomen κοιλίης, ſine articulo, quod alias dixit κοιλίη ἡ κάτω, quomodo *Aphor.* 38. *lib.* 7. *Aphoriſm.* deſtillationes ἐς κοιλίην τὴν ἄνω, id eſt, in pulmonem, auctore Galeno. Et *part.* 1. *ſect.* 3. *lib.* 6. *Epid. Cutis raritas* ἡ κοιλίης πυκνότης, id eſt, *ventris inferioris denſitas & adſtrictio.* Et θερμοκοίλους ψυχροσάρκους, vocat *particul.* 25. *ſect.* 4. *lib.* 6. *Epid.* nomine τῆς κοιλίης, pro ventriculo in quo cibus elaboratur ac conficitur ſumpto : poteſt quoque & hic pro iis quibus hepar calidius eſt θερμοκοίλους ſumere, ut nomen ventriculum, & totam ventris inferioris regionem deſignet. Item pro externo habitu abdominis ſumitur nomen hoc : & per ſynecdochen pro partibus in abdomine contentis, ut *part.* 19. *lib.* 2. *Prognoſt.* ἡ κοιλίη λαπαρὴ καὶ εὔογκος legitur, id eſt, *totum abdomen & aqualiculus.* Et Galenus *lib. ad Thraſybul. Venter præpinguis acutiem menti non affert*, quo loco de athletis agit

agit quibus venter ſaginatus eſt. Et *aphoriſmo* 7. *lib.* 6. *Aphor.* dolores ſublimes κατὰ τὴν κοιλίην vocat, qui peritonæo tunica diſtinguuntur: nam ſi partes ſupra peritonæon infeſtant, dicitur dolor μετέωρος: ſin ventriculum ipſum, aut inteſtina, aut profundiores partes, dolor profundus dicitur. Nomen autem κοιλίη ſine articulo omnem cavitatem ſignificare poteſt, ſive illa ſit manifeſta, ſive ſoli rationi ſubjiciatur, id eſt, ſola ratione comprehendatur. Quamquam Hippocrates *Aphor.* 20. *lib.* 6. ſcribit cum articulo, ſi ſanguis ἐκχυθῇ εἰς τὴν κοιλίην παρὰ φύσιν corrumpitur. Non eſt credibile tantum ſignificari, aut alvum inferiorem, aut ſuperiorem, ſed generaliter pro omni capacitate ſumitur, tametſi articulus additus ſit: quo in ſenſu nomen νηδύος ſumi poteſt. Unde commemorabilis eſt locus *lib. de arte*: *Corpus non habet unum ventriculum*; Græcis μίαν νηδὺν, *ſed plures. Duo ſunt qui cibum ſuſcipiunt & dimittunt: præter hos duos alii plures. Nam quibuſcumque membris caro eſt circumſita, muſculus appellari ſolita, hæc ventriculum habent: nam omne inconcretum & non coaleſcens, ſeu illud pellicula, ſeu caro circumtexerit, cavum eſt. Dum ſanum eſt flatu, dum ægrum ichore impletur*: quod notandum eſt. Et illud ipſum eſt quod Galenus demonſtrat *Com. in Aphor.* 20. *lib.* 6. *Aphoriſm.* quum explicat locum inflammationis, & ἐκχυμώσεως. *Phlegmone*, ait, *fit quum ſpargitur ſanguis per minimas partes ad eas cavitates quæ ſunt in muſculis, quas ſolo rationis ſenſu contemplamur, in ecchymoſi autem effunditur in ſpatia quæ vaſis ipſis circumjacent & circumponuntur.*

TO Ξ.

ΞΗΡΟ'Ν apud Hippocratem multis tribuitur, majoremque ſignificationis vim habet quam quis fortaſſis opinetur. Nam & ophthalmia ſicca, & morbus ξηρὸς & tabes ξηρὰ, & pleuritis ξηρὰ, & χολερὰ ξηρὰ, & ulcus ξηρὸν, aliaque multa ſicca dicuntur alio atque alio in ſenſu quorum explicatio non eſt prætermittenda; *in Aphor.* 12. & 14. *lib.* 3. *Aphoriſm.* ξηρὰς ὀφθαλμίας, reperio, quæ & φθινώδεις dicuntur, quæ ταῖς ὑγραῖς opponuntur: non quod idem φθινώδης ophthalmia & ξηρὰ dicatur: quum ξηρὰ longius largiuſque accipiatur: nam & ophthalmiæ ſiccæ in humorum acrium abundantia contingunt, & in ſqualloribus: tabidæ autem, Græcis φθινώδεις ophthalmiæ in ſqualoribus, conſumptioque oculorum contingit, ut paullo poſt dicetur. Cæterum ophthalmiæ ῥοώδεις καὶ ὑγραὶ opponuntur ophthalmiis ξηραῖς καὶ σκληραῖς, *lib. de locis, aëre & aquis*, ut ξηρὸν καὶ σκληρὸν, idem ſignificare videantur: ait enim humidas ophthalmias iis contingere qui loca calida & ventis calidis perflata incolunt: duras & vehementes iis qui verſantur in locis ventis frigidis perflatis. Sic ſicca lippitudo bifariam poteſt intelligi, vel quod nihil aut paucum defluat, vel quod aliquid ad oculos acre, mordax, & tenue affluat non quantitate ſed qualitate peccans. In humida autem humor aqueus defluit, non eo modo quo in epiphora, ſed cum inflammatione in oculos humor defluit quantitate moleſtans; humidam ophthalmiam deſcribit Hippocrates *part.* 48. *ſect.* 3. *lib.* 3. *Epid. In conſtitutione calida humida auſtrinaque multis fiebant ophthalmiæ humidæ*

humidæ diuturnæ palpebrarum, multis contigere tubercula. Quod docet unum & eumdem humorem duplicem habere ſubſtantiam, unam tenuem qua effecit ophthalmiam humidam: alteram craſſam qua epiphyſes & tubercula producit: quod Galenus *Com. in particulam illam* exacte docet. Et quum tenuem humorem dico, non acrem & mordacem intelligo, nam hic ſiccam lippitudinem facit: ſed aqueus & liquidus humor multus humidam gignit: Quod Hippocrates demonſtrat *in lib. de locis & aquis*, & *Commen. in Aphoriſm.* 14. *lib.* 3. explicans quid contingat autumno ſicco & aquilonio, quem æſtas pariter ſicca & aquilonia præceſſit: *Contingunt*, ait, *febres acutæ, diuturnæ, lippitudines ſiccæ, quia quod in bile eſt humidiſſimum & liquidiſſimum abſumtum eſt, quod craſſius eſt remanſit.* Itaque humidiſſima & maxime liquida pars humidam ophthalmiam peperiſſet: quod craſſum eſt de tenui humore reliquum, ſiccam ophthalmiam parit: quod craſſum de humore craſſiore ac glutinoſiore, in palpebris tubercula gignit, ut ex Hippocratis interprete abunde patet. Dictum autem paullo ante ſiccam lippitudinem dici, vel quod nil excernatur, quum non deſit forte humor, ſed ſupprimitur ab ambiente frigore ut ante ex *libro de aëre & locis* docuimus, & ea lippitudo ſicca dici poteſt, cruda, dura: vel quod humor affluat quidem ſed paucus, acer, nitroſus: Tertia accedit ea quam φθινάδη diximus a ſquallore quodam & immodica ſiccitate. In ſqualloribus, Græce αὐχμοῖς, omnes pullulant, ſed maxime ſecunda, & tertia: nam ad primam frigus boreale concurrit maxime. Aëtius & Celſus compoſito nomine ξηροφθαλμίας vocant eas in quibus oculi arent, ſqualent, non tument nec diffluunt, ſed cum levi prurigine ingraveſcunt, & palpebræ præ gravi pituita inhæreſcunt. Et ψωροφθαλμίας ſimiles conſtituunt in quibus oculorum aſpritudo cernitur, ſcabrities, pruritus a nitroſo ſalſoque humore: & iis accidunt quibus humores bilioſiores ſunt cum nonnulla craſſitie, aut quibus corpus pituita ſalſa putrique abundat. Ergo quum in *aphoriſmorum lib.* 3. *Aphor.* 16. Hippocrates dicit, ἐν αὐχμοῖσι φθινώδεες ὀφθαλμίαι, legendum ſine diſtinctione, non cum additione, καὶ, ut quibuſdam placet: nec iſtos αὐχμοὺς ita audire oportet, ac ſi nil humoris adſit: humores enim adſunt ferini non tam quantitate quam qualitate moleſti: quod tamen *in Com.* Galeno non videtur, ſed errat meo judicio, ut alio loco a nobis eſt demonſtratum. Et in lippitudine φθινώδει conſumptio oculi ſequitur aut ratione ipſius ſqualloris, aut ichoris ἐν αὐχμῷ geniti. Nomen tabis large accipitur, ut *Com. in Aphoriſm.* 10. *lib.* 3. *Aphor.* ſumi poſſe docuit Galenus. Νόσημα ξηρὸν dicitur ab Hippocrate *Comm.* 1. *part.* 22. *in lib. de Diæt. acut. Dum morbus*, ait, *ſiccus eſt, a pleniore cibatione abſtinendum.* Nomen τοῦ ξηροῦ non tantum morbis thoracis tribuit, ſed omnium partium affectibus in quibus nil eorum quæ redundant excernitur: ut quum in lippitudine nil reſudat, in cerebri affectibus nil per nares palatumque extruditur: in affectibus ventris inferioris quum alvus ſicca aridaque manet. Quum autem excretio fit, morbus ὑγραίνεσθαι dicitur. Quo loco quæſtio poni poteſt diſputatione digna, an idem ſit, morbum ſiccum eſſe & crudum: ut idem, coctum eſſe & humidum: idem videntur eſſe. Nam in pleuritide quum madet os, expectoratumque jam procedit, eſt quid

quid ἐπιφαινόμενον, docens initio jam exacto brevi morbum finitum coctumque iri, *Aphor.* 12. *lib.* 1. Si itaque quum nil excernitur aridumque os eſt, pleuritis ſicca dicitur, & cruda: madeſcente ore humidus morbus dicetur & coctus. Itaque concludet quis, ſed male, ophthalmiam humidam, in qua multus diffluit humor, eamdem dici coctam eo modo quo & pleuritis. At res longe differt. Item quum quaquaverſum ac undique cerebrum diffluit liquidis excrementis, morbus dicetur humidus & coctus: ſed hoc falſum eſt. Dicemus autem brevitatis quidem morbi indicium eſſe oris madorem & humectationem, non tamen idem eſſe humidum & coctum: nec ſiccum & incoctum. Nam quum liquidior ptiſana *lib.* 2. *de Diæt. acuto.* ad humectandum dari dicitur, non idem eſt, ac ſi dicas ad coquendum: unde *lib. de Vetere Medicina* eryſipelata, peripneumoniæ, defluxiones ſalſæ, acres, humidæ, incoctæ dicuntur, quæ quum coquuntur, craſſiores dicuntur: id eſt, dum craſſiores redduntur jam coqui putantur. Et Hippocrates *part.* 23. *lib.* 1. *de Diæt. acut.* ſcribit: *Si os madeſiat, & qualia oportet e pulmone educantur, ſorbitionis quantitatem augebis*: nam quæ citius madent, celerioris criſeos notam præ ſe ferunt. Si humidum eſſe idem eſſet ac coctum, ſiccum & incoctum idem, Hippocrates ſimpliciter dixiſſet: *Si os madeſiat*; nec adjeciſſet: *Et qualia oportet educantur*: hæc enim particula, non humiditatis meminit, quæ ſiccitati contraria eſt, ſed coctionis ipſius tacitam mentionem injicit: alioquin quum Galenus & Hippocrates *Aphor.* 12. *lib.* 1. *Aphoriſmorum*, & *Aphor.* 50. *lib.* 2. *Prognoſt.* ſcribit in morbis thoracicis ſputa initio apparere debere, idem eſt ac ſi dicat, os humeſcere initio debere: Itaque aliud eſt humeſcere, aliud coctum eſſe. Et quum ſupra dixit Hippocrates: *Si qualia oportet educantur*: Galenus *in Com.* ait hoc eſſe ſignum & argumentum coctionis: non autem dicit, os humidum eſſe coctionis γνώρισμα. Præterea ſi idem eſſet coctum eſſe ac humidum eſſe, catarrhoſæ diſpoſitiones, cujuſcumque modi eſſent, e coctorum morborum numero, etiam dum incipiunt, dicerentur. Nec dubium eſt quin quibus in morbis excretio debet eſſe materiæ, ſi illa materia omnino ſupprimitur, morbus ſiccus dicatur, & crudus, quatenus notæ coctionis non elucent. Quum autem de materia morbi educitur quippiam, ὑγραίνεσθαι morbus dicetur, & coqui ſi notæ argumentaque πέψεως appareant. Sed ſi ante tempus excretio fiat materiæ, tametſi quippiam effluat, tamen crudus appellabitur morbus, νοῦσος autem ξηρὰ non dicetur. Apud Hippocratem χολέρα ξηρὰ, dicitur 4. *acutorum* τῇ χολέρᾳ ὑγρῇ oppoſita, a ſpiritu flatulento & acri turbationem ſeditionemque in corpore excitante, ſive ſint tantum flatus, ſive alia adſint quæ prohibeant quo minus flatus ipſi exeant. Ex ſententia autem Galeni eos adoritur *Comm. in particulam* 103. *lib.* 4. *acutor.* qui cibos coctu difficiles ſumſerunt tranſire nequeuntes, quibus adjecti ſunt cibi impenſe calidi ac acres: unde tumultus excitatur, idque contingit quod Horatius in Satyris cecinit:

> -- *Nam variæ res*
> *Ut noceant homini, credas, memor illius eſcæ,*
> *Quæ ſimplex olim tibi ſederit : at ſimul aſſis*
> *Miſcueris elixa, ſimul conchylia turdis,*
> *Dulcia ſe in bilem vertent, ſtomachoque tumultum*
> *Lenta feret pituita.*

Sic laſerpitii radix choleram morbum ſiccam facit ſi cum multo caſeo & carne bubula ſumatur. Sic 5. *Epid.* quidam vorax ex hauſtu vini generoſiſſimi, placentarumque eſu in choleram ſiccam incidit. Ex eo autem ſicca definitur cholera, quod excitata illa ſeditione in corpore omnia reſiſtant, nullaque neque ſurſum, nec deorſum fiat evacuatio. Atque in humida plus eſt materiæ præſertim bilioſæ corruptæ liquidæ, unde facultates ad omnimodam excretionem ſollicitantur : & quatenus excretio fit, humida dicitur : In ſicca quum plus crudæ ſit materiæ & flatuum materiam illam ſubigere, movere, agitareque ſtudentium, divelluntur membranæ ; immo diſrumpuntur non ſine atroci dolore, a quo mos præeuntibus frigidis ſudoribus contingit : ſiccaque ideo dicitur quod nil excernatur, ſed convolutio tantum inteſtinorum fiat, inflatioque ventris & omnium rerum convulſio quædam : qua in ſignificatione τὸ ξηρὸν proprie ſumitur. Ac *illo quarto Acutorum* ſcriptum eſt : *A cholera arida venter inflatur, ſtrepitus fiunt, dolor laterum & lumborum, nilque alvus dejicit : ſed adſtringitur.* Adſtrictio illa τὸ ξηρὸν conſtituit, & in adſtrictione iſta ξηρότης conſiſtit. Et Galenus interpretans particulam illam non probat ſuppreſſionem iſtam flatuum ad hyparxin conſtituendam choleræ aridæ. Verba ſunt hæc : *Quum flatus interdum exire poſſint, interdum retineri, aridam choleram ob retentionem flatuum generari aſſerere nequeo.* Nam probabilius eos vocare cholera morbo laborantes in quibus flatus erumpant, quam in quibus retineantur. Contra tamen veritatem aſſerere videtur hoc Hippocratis interpres Galenus, quum cholera ſicca videas eos interire in quibus ſuppreſſio fit & flatuum & humorum : idemque fit in ventre quod in eo ſurarum affectu qui a Græcis σιωολκὴ dicitur, in quo ob prohibitum flatum divulſio contingit partium nervoſarum, indeque dolor implacabilis. Sed objiciat quis, quum in tympanite flatus cohibeatur, cur non æque implacabiles dolores excitantur, & mors non æque ſubito obveniat, ac in cholera ſicca ? In tympanite enim coercetur flatus humoris comes inter membranas. Dicimus in cholera morbo conatum eſſe naturæ ad excretionem, & majorem agitationem a ſpiritu flatulento & humoribus pituitoſis crudis ac tenacibus, quam in tympanite : nam in tympanite non tantus tumultus fit, ſed ſenſim atque ſenſim flatus cumulantur & materia : In cholera ſicca orgaſmus eſt : non quin in tympanite dolores adſint etiam qui vix remediis cedant, ſed non adeo acres ſunt & acuti ac in cholera ipſa. Dolores adeſſe in tympanite vix placabiles declarat *aphoriſm.* 11. *lib.* 4. *Circa umbilicum labores & tormina, nec medicationi, nec aliis remediis obedientia in tympanitem terminantur.* Ceterum

rum quod ante de diſtinctione ophthalmiæ humidæ ac ſiccæ dictum eſt, idem de angina dici poteſt: nam ſi diligenter legatur *lib.* 4. *Acutorum*, duplex angina reperitur, una a craſſa viſcoſaque materia quæ in majoribus venis continetur, altera a ſubtili, acri, & hanc anginam Galenus *Commen. in part.* 30. *&* 31. *lib.* 4. *Acut.* explicans ait vocari poſſe πικρόχολον καὶ χολώδεα; Hippocrates ſic eam deſcribit: *Quum a capite tenuis fluxio eſt & nitroſa, mordet, ulcerat, & orthopnœam parit & ſiccitatem multam*: quæ hoc humore apparent ſunt ἰσχνὰ, id eſt, minime tumentia: ſic enim illo loco & *Com. in part.* 54. *lib.* 2. *Prorrhet.* ἰσχνὸν non pro gracili ſumitur, ſed pro humili, & non tumente. Quo loco anginam illam ſiccam videtur deſcribere Hippocrates, ut non tam quantitate humor infeſtet quam qualitate, unde partes ξηρασίαν quamdam, verbo vetuſto, patiuntur: Et quum non ſit tumor, ob ſiccitatem tamen difficilis eſt deglutitio: & ſpargitur humor in omnes partes iis dolorem inducens ac ſummam ſiccitatem & ſquallorem quemdam, ut partes quodammodo extenuatæ emaciatæque appareant; & ob emaciationem iſtam omnium ad collum & guttur partium attinentium vocis ſequitur impedimentum per laryngis paſſionem, ait Galenus. Eamdem anginam ſiccam, ſed letaliorem Hippocrates videtur explicaſſe *lib.* 4. *Aphoriſmor. Aph.* 35. *Si a febre habito collum convertitur, & vix devorare poteſt, ſine ullo tumore, letale.* In altero aphoriſmo: *Si a febre habito, tumore non exſiſtente in faucibus, ſtrangulatio repente ſupervenerit, letale.* Loquendi formas Galenus animadvertit; nam aliud eſt dicere: Vix poteſt devorare: aliud, ſtrangulatio adeſt in faucibus tumore non exſiſtente, neceſſario guttur & larynx afficitur. Ac quærit Galenus cur in deſcriptione anginæ non meminit doloris ut *in Prorrhetico* dicens, *Fauces dolentes*: Item, An angina abſque dolore eſſe poſſit. Quod ad prius, tametſi doloris non meminit, tamen poteſt ſatis intelligi; de poſteriore ita ſentit, ſi cum inflammatione angina eſt, neceſſe eſt quoque & dolorem adeſſe. Sed ſi inflammatio non adſit, ſtrangulatio poteſt contingere tribus modis abſque dolore: Ut oborto œdemate, vel reſolutione laryngem moventium muſculorum, vel ab utroque ſimul: tertio ſumma ſiccitas & ſquallor eorumdem laryngis muſculorum hoc efficere poteſt: deſiccati enim ſupra modum extenduntur, & ſic anguſtiam afferunt, præſertim ſi ſiccatio confertim fiat: ſiccitas autem illa ab humore eſt nitroſo ut dictum eſt. Sed alia quæſtio difficilior oritur, quum ſtrangulatio in angina repente contingat, an id a ſiccitate immodica fieri poteſt, & quomodo? Videtur fieri non poſſe. Nam ſi intemperies ſicca anguſtiæ & ſtrangulationis perinde cauſa eſt, non niſi longo tempore acquiritur, ut ex locis multis doceri poteſt, ac præſertim *cap.* 7. *lib.* 3. *de loc. aff.* ubi Galenus docet epilepſiam non ideo ab intemperie ſicca fieri, ſed ab humore potius, quod cito fiat ac ſolvatur; quomodo ergo ſtrangulatio repente continget? Cur non hectici ſtrangulantur? Niſi quis dicat ſiccitatem quidem tempore acquiri, ſed illam non ſatis eſſe necando, niſi febris maxima concurrat: quæ febris afferre poteſt ariditatem muſculorum laryngis & tenſionem, præſertim ſi ſit e genere καυσώδεων. Quæſtionem hanc Galenus

 reſolvit

reſolvit *Com. in Aphor.* 35. *lib.* 4. quum Hippocrates ſcribit: *Si cui a febre occupato collum invertitur, & vix devorat, ſine tumore, letale*: ut illum aphoriſmum explicet affert ſimilem ſententiam *lib.* 2. *Epidem.* quam aperte enarrat *cap.* 3. *lib.* 4. *de loc. aff.* *Anginam patientium tales erant affectus, colli vertebræ intro vergebant, extraque apparebat collum habere cavitatem, & hoc tactum dolebat*: In utroque loco meminit Hippocrates de angina a contorſione colli: *In Epidemiorum ſecundo* contorſio fit a tuberculo, hinc doloris meminit: *in* 4. *aphoriſmor.* contorſio fit in febre ingente, nec tamen doloris meminit, quia forte non eſt, ſed (inquit Galenus *Com. in Aphor. illum lib.* 4.) ob ingentem fit contorſio ſiccitatem, non tam ratione febris, quam peculiari etiam affectione ob affluxum humoris nitroſi colli, & omnium partium eo pertinentium. A ſiccitate enim repente inducta tenſio fit, tractus, & everſio vertebræ: eo autem celerius ſtrangulatus contingit, ſi febris ingens fit: nam jam peculiaris eſt affectio ſqualida colli & gutturis, & auctario accedit febris ingens quæ arefacit, liquat, fundit humores, acuit & efferat, uſumque reſpirationis auget, ſic malum malo cumulatur. Patet ergo peculiarem quamdam ſiccitatem colli, & gutturis ſtrangulationem contingere, quod non ſatis acute, ut ſolet, Galenus explicavit: Quod ne adhuc alicui fictum videatur præter locos adductos *ex aphoriſmis & 4. acutorum* alius eſt manifeſtiſſimus *part.* 28. *ſect.* 1. *lib.* 1. *Epid.* Hippocrates enim illic animadvertit a ferina deſtillatione pharyngen eſſe vitiatum & tabefactum, hinc retractio gutturis & ſtrangulatio. Vide plura in voce κατειλεῦσαι. Nos autem quid in ægris obſervaverimus aperiemus; in rigentiſſima hyeme quum αὐχμὸς eſſet (qui non tantum de immoderata æſtate, ſed etiam de hyeme rigidiſſima intelligitur) quum omnia

Virg. Georg. lib. 1. *Penetrabile frigus adurit*,

ut loquitur Poeta: A deſtillatione ferina ichoris cujuſdam, reſidente craſſiore humoris parte in cerebro, inſtar ſpongiolæ expreſſa medulla cerebri excuſſi vidimus juvenis cujuſdam fauces, collum & guttur emarcuiſſe ac contabuiſſe nec non magnam deglutiendi difficultatem: tamen nullus erat tumor, nulla inflammatio, immoderata ſiccitas erat peculiaris illarum partium & veluti ſqualor. Sic ſpecies anginæ erat quam & *in Aphor.* explicat Hippocrates & 4. *acutor.* & manifeſtiſſime *partic.* 28. *ſect.* 1. *lib.* 1. *Epid.* Sic quomodo in oculis viſitur ξηροφθαλμία, ſic in gutture ſicca angina nullum apud Græcos nomen ſortita, niſi quod σύναγχος χολώδης καὶ πικρόχολος, ab Hippocrate 4. *Acutorum* dicitur. Et acutiores Medici ejuſmodi anginam neceſſario habere aliquid συντηκτικὸν, & ferinum & θηριώδες, & malignum autumant: nec abs re. Nam incredibile dictu quam miſere vexentur ægri: ut quid opis afferas ignores latente morbo, nihilque ſub ſenſum Medici cadente: unde ægri colliqueſcunt, ac tabeſcunt ſine ulla cauſa manifeſta. Sed id Hippocrates omnium bonarum præceptionum auctor primus litteris ad perpetuam memoriam & miſerorum ægrorum cladem elevandam tradidit. Sed περὶ ξηρῦ καὶ ὑγρῦ, præſertim quod ad morbos pertinet, hæc ſufficiant.

TO Π.

TO Π.

ΠΑΡΆΚΡΟΥΣΙΣ ἀσαφὴς, ϗ ψηλαφώδης, apud Hippocratem legitur *particula penultima lib.* I. *Prorrh. ſect.* I. obſervationeque digniſſimam habet ſignificationem. Ac de nomine παρακρέσεως plura adſcribere alienum eſt, quum a Gorræo diſtinctiones aſſignentur inter μανίαν, παρακοπὴν, παράκρεσιν, παραφροσύνην, ἔκςασιν, & ceteras id genus voces quæ errorem alienationemque mentis ſignificent. Quum autem debita conſtitutio cerebri, ſive ut organica pars, ſive ut ſimilaris conſideretur, integrarum perfectarumque functionum auctor exſiſtit, ita læſio ejuſque offenſa eaſdem functiones evertit atque labefactat. Et ut læſionis gradus ſunt, ita & cauſæ: & ex adverſum: variant quoque nomina, ne quis forte iis temere abutatur idemque putet eſſe apud Hippocratem legi μανῆναι ϗ παραλέγειν, hinc παρακρῦσαι ϗ παραπαῖσαι pro mediocri quadam mentis alienatione uſurpantur: unde ἀσαφὴς παράκρεσις mentis error deſipientiaque obſcura dicitur: nec vox illa ἀσαφὴς additur ad minuendam vim nominis παρακρέσεως, ut ſi quis dicat ἔκςασις σμικρά: poſterior enim vox alterius vim diminuit. Quid ergo illud eſt quod ſcribit Hippocrates ἀσαφέα παράκρεσιν valde phreniticam eſſe? Declarat occultam tacitamque ſæpe mentis alienationem quæ ſenſus noſtros lateat, & quæ plus in receſſu, quam in fronte promittat: Galenus ut in omnibus induſtrius eſt & acutus, ita in explicanda rei hujus veritate præ ceteris ingenii ſui aciem oſtentat: ſcribit nomine τῆς παρακρέσεως ἀσαφῦς latens vitium cerebri ſignificari peſſimum & ægris perniciem creaturum. Nam ut plurimum phrenitidem contingit eſſe conſpicuam, ut quum ægri ejulant, vociferant, floccos carpunt, mordent, proſiliunt, aperteque delirant. Eſt & alia in qua delirii quidem ſumma ſunt omnia, ſed manifeſtis illis notis ſeſe produnt minime: & ea ſæpe cum veternoſa eſt affectione, quæ ſi non adeſſet æque petulantes vehementeſque ægrotantium impetus forent. De ejuſmodi affectione locum *tertii Epid.* vult *Commentario in illum locum* I. *Prorrh.* intelligi Galenus; *Nullus phreneticorum vehementer inſanivit.* Porro veternoſa affectio bifariam adeſſe poteſt, vel pituita cerebrum occupante per ſe aut cum alio humore: unde *partic.* I. *lib.* I. *Prorrh. ſect.* I. dum ait malum eſſe ſi comatoſi phrenitici quarto die exacerbentur; ſignificat, ait Galenus, jam non a ſanguine malum eſſe: quia ſi illud ſanguis adduxiſſet, veriſimile eſſet aut natura juvante, aut Medici ope copiam ſanguinis detractam diminutamve eſſe: nunc autem quum quarto die, quo malum ceſſare debet, illud increſcat, dominantis pituitoſi humoris argumentum eſt: quo in loco phrenitis cum comate explicatur a complicatis humoribus. Secundo modo veternoſa quodammodo phrenitis eſſe poteſt per alienationem temperamenti humidique abſumtionem novo quodam affectionum ſucceſſu, cujuſmodi eſt illa affectio quam nomine ἀσαφοῦς παρακρούσεως explicat Hippocrates. Itaque ſubindicat, obſcure tamen, delirium bifariam ſuccedere poſſe, aut alterato tantum cerebro, aut alienato. Alienatio autem alteratione longe deterior eſt, & eam no-

mine τῆς ἑκτικῆς διαθέσεως explicat *in Comm.* Galenus, ut idem cerebro delirantis contingat, quod & febre hectica laboranti, ut progreſſu temporis cerebrum affectum ab humoribus labem affectionemque contrahat quæ numquam eluatur: quod lanis infectis contingit, ut ait Horatius:

Carm. 3. Od. 5.

---- Neque amiſſos colores
Lana refert medicata fuco:

Atque talem phrenitin cum parvo pulſu languido ac anguſto exſiſtere aſſeverat, oppreſſa nimirum, jacente, ac fatiſcente facultate. Et qui aſſident ægris dum ægrum non dimoventem ſe vident ac taciturnum, brevi cum eo bene actum iri credunt, quum mors tamen proxima inſtet. Adjecit, ψηλαφώδης, Vaſſæus vertit, *Contrectabilis deſipientia*, alius, *palpans*, & melius: Ægris quippiam oculis obverſatum quod palpatione manuum aſſequi ſe poſſe putant: Delirii enim ſignum eſt contrectando velle quippiam prehendi quum nil adſit quod prehendi poſſit; Item frequenter deſurgere velle ad deſidendum cum inani opinione rei moleſtantis, *Comm. in part.* 16. *ſectio.* 3. *Prorrh.* Sic παράκρουσις ψηλαφώδης dicitur, ac ſi dicat, παρακρούοντες ψηλαφώδεες. Et miror Vaſſæum hominem alioqui eruditiſſimum male vertiſſe *in Aphoriſm.* 16. *ſectio.* 3. *lib.* 1. *Prorrh.* ψηλαφώδεες κοπιώδεες, *Contrectati fatigantur.* Nam ψηλαφώδης non contrectatum, ſed contrectantem palpantemque ſignificat, ὡς διὰ τῆς ἠρεμαίας ψηλαφίας ἁπτόμενον, contrectatione quadam ſubobſcura aliquid prehendere volentem, ait Galenus *Com. in part. penultimam* 1. *Prorrh. ſect.* 1. Item male conjungit hæc, ψηλαφώδεες κοπιώδεες, quum diſtincte legi debeant: palpantes, delaſſati ac fracti, ut minimum appulſum non ferant. Sic bifariam Vaſſæus erravit, nam ad moleſtam ægrorum contrectationem, id eſt, quum blandæ etiam manus appulſu offenduntur, non ſequitur κόπος ſed ὀδύνη: quamquam *in Coacis* legitur ὀδυνώδεες, non κοπιώδεες. Ceterum hoc addam quod pertinet ad illam obſcuram latentemque mentis alienationem cum palpo junctam, quæ magnæ phrenitidis ſignum eſt, obſervavi in nobili viro Altiſſidorenſi iſtam ἀσαφῆ παράκρουσιν: nam obdormiſcebat, delirabat perpetuo, interrogatus reſpondebat, delirabat tamen: perpetuo movebat manus, & contrectare aliquid velle videbatur: pulſus parvus, anguſtus, poſt longam ἐφίδρωσιν interiit undecimo morbi die. Quum modeſte quieteque eum delirare videremus, omnium eramus ſecuri: ſed longe nos opinio noſtra fefellerat: hectica enim διάθεσις inerat cerebro.

Πελιδνὸν καὶ μέλαν colorum differentiæ ſunt in morbis obſervandæ. Πελιδνοῦ quidem mentio injicitur, non quatenus in morbis boni malive ſigni ſpeciem portendit. Πελιδνὸν, livens, medio fere loco ſitum eſt inter nigrum & album abſolute. Et quum de nigro aliquid decedit amittiturque, ad livorem via ſternitur. Colorum obſervatio primas in Arte medica tenet, quod illis, tamquam certis notis, humorum in corpore dominatus deprehendatur: modo non refluant intro motuque reciproco ſen-

ſus

ſus noſtros decipiant. Quod Galenus *Comm. in Aphor.* 2. *lib.* 1. annotavit citans Hippocratis *lib.* περὶ χυμῶν. τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν ἐςὶ, εἰ μὴ ἄμπωτις. Et *lib. 6. Epid. ſectio.* 4. *part.* 29. Hippocrates ſcribit : δίκαιον ὡς ἂν ἔχῃ ἡ τροφὴ, οὕτω καὶ τὰ ἔξω ἕπεσθαι, *conſentaneum eſt talem in corpore colorationem eſſe & ſuperficiem, qualis eſt materia, ſuccus & alimentum in venis* : nam nomine τῆς τροφῆς, omnis in venis contentus ſuccus comprehenditur. Nec abs re colorum differentias obſervavit Hippocrates quum color ad ea ſymptomata referatur quæ in corporum affectionibus conſiſtunt ut *in libris de ſymptom. cauſis* abunde monſtratum eſt. Hippocrates *initio lib. de mulier. natur. tria in hominibus ſpectantur, Numen, mulierum natura, & colores.* Et Galenus *cap.* 7. *lib.* 5. *de loc. aff.* ſcribit ex coloris in ſuperficie inſpectione vitia & hepatis & lienis detexiſſe : immo etiam ſi hepar nec obſtructum, nec induratum, nec inflammatum, tamen ex colore mutationem in temperie factam inſigniter intellexit. Atque inter colores τὸ πελιδνὸν καὶ μέλαν obſervavit Senex, quod quum alteruter in corpore efflorescit, nihil boni ſignificatur : porro livido-niger omnino deterior eſt. Niger enim aut ſummum incendium, aut exſtinctionem mortificationemque ſignificat, aut perfectam interceptionem facultatis vitalis quominus partes extimas corporis luſtret : at livor via tantum eſt πρὸς τὸ μέλαν. Tamen in *Prognoſt. lib.* 2. *part.* 9. locus eſt quo colligere poſſis in acutis (in quibus momenta inclinationeſque morborum, ῥοπαὶ καὶ ἔφοδοι conſideranda veniunt) nigritiem lividitate minus malam eſſe. Textus hic eſt : *Si digiti ac pedes omnino nigreſcunt minus peſtiferum, quam ſi liveant.* An nigror non deterior, νέκρωσιν enim abſolutam magna ex parte ſignificat ? Si enim ex Galeni *Comm. in part.* 8. *lib.* 2. *Prognoſt.* τὸ πελιδνὸν σημεῖον ἐςὶ τοῦ σβέννυσθαι τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, *deterioris conditionis corpus eſſe nigrities ſignificabit* : Item ſi livor cum infirmitate corporis non mortem ſimpliciter deſignet, ſed in propinquo jam eſſe prædicat, multo magis & nigror. Videndum an hoc verum quod ab Hippocrate dictum eſt. Galenus *in Comm. prædicto* ait minus proprie locutum fuiſſe Hippocratem quum ſcripſit, Nigrorem minus quam livorem malum eſſe ; nam debuit potius dicere, vel quod in morbis nigrities omnino letalis non eſt, vel quod extreme pernicioſa. Sed quatenus nigror minus malus ſit quam livor contra quam communis ratio ſuadeat, paucis aperiendum. Quum Hippocrates livorem ait mortem proximam deſignare, livorem intelligit cum læſione omnium actionum quæ κατὰ προαίρεσιν fiunt, ob facultatis infirmitatem aut potius caſum, ut *part.* 7. *lib.* 2. *Prognoſt.* docet. Et ſi cum tali infirmitate juncta eſſet nigrities, quis dubitat quin peſſime appareret ? Symptomaticῶς enim id fieret. At nigroris pedum & manuum quum meminit, adjecit, ſi malum facile æger ferat, & ſigna alia adſint ſalutaria : ergo cum livore junxit ruinam caſumque facultatis animalis, quod ſymptomaticon eſt tantum, & perniciei plenum : cum nigritie ſigna ſalutaria vult concurrere : ille enim nigror criticus eſt, ſignificans ad extima materiam morbi fomitem abſceſſiſſe. Notandumque aliud, dixit, livorem digitorum & unguium, & nigrorem manuum & pedum, ac ſi dicat non ſufficere nigrorem digitorum ut ſit criticus, ſed & pedum :

dum : alioqui pars tantum materiæ in partes extimas diverteret , ac raperetur : atque ita mortis metus eſt , ut de Critone legitur *Hiſtor.* 9. *ſect.* 3. *lib.* 1. *Epid.* qui obortis ad talum puſtulis nigris interiit : parte alioqui materiæ totius incapace : quod idem contingeret ſi aut digiti tantum manus , aut pedum nigreſcerent. Contra in Erophontis hiſtoria *part.* 3. *ſect.* 3. *lib.* 3. *Epid.* probabile nigram materiam totam in crura abſceſſiſſe: unde tametſi nigra minxiſſet , convaluit præter ſpem. Et apud Hippocratem *ſub finem lib.* 1. *de morbis* πῦον πελιδνὸν , pus lividum, ait fieri quum ſanguis modicus ad multam ſalivam admiſcetur : & non ſtatim ſpuitur , ſed ſemiputrefactum , & effœminatum manet.

Περίῤῥοια a Latino interprete *particula* 7. *ſect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* vertitur *offuſio* : ſed ut in pleriſque grammaticum tantum agit , ita rem quæ ab auctore proponitur non ſatis explicat. Περιῤῥεῖν circumfluere quidem ſignificat , unde περίῤῥοια *circum-effluxio* verti poſſet. Nomen offuſionis quidam referunt ad dejectiones alvi confertim factas , ſpumantes quodammodo a concluſo in iis multo ſpiritu , quales in melancholia hypochondriaca laborantibus deprehenduntur : quo auctore id dicant , non intelligo. Περίῤῥοια ad excretionem urinæ refertur. Nam quum meminiſſet Hippocrates excretionum per alvum , leienteriæ , dyſenteriæ , teneſmi , jam de alio excretionis genere dicturus ſcribit , πολλοῖσι δὲ καὶ περίῤῥοιαι μετὰ πόνου χολώδεες , ξυσματώδεες , πυώδεες , στραγγουριώδεες , οὐ νεφριτικαί. *Multis præterea contigere urinæ effuſiones bilioſæ eæque cum dolore* , &c. Refert autem ad περιῤῥοίας , στραγγουριώδεις , οὐ νεφριτικάς : ac ſi dicat , ſtranguerioſæ erant effuſiones urinæ , non tamen ob affectum renem tales erant : ſed , ut ait *Com. in partic.* 8. *illius ſectionis* , fit ἀπόστασις κατ᾽ ἔκρουν : repurgato nimirum toto corpore quod ob conſtitutionem anni pluvioſam multam undique colluviem in ſe ſe congeſſerat.

Πρόχειρον πνεῦμα apud Hippocratem *part.* 24. 1. *Prorrh.* idem eſt quod φαινόμενον πνεῦμα , & μετέωρον. Nam quum in meatibus reſpirationi deſtinatis anguſtia eſt , aut labefactatum eſt nervorum principium ut ſublimem elatumque ſpiritum metu ſtrangulatus ducere cogamur , id dicitur πνεῦμα πρόχειρον καὶ μετέωρον. Quod utrumque tametſi eodem pertineat , tamen πρόχειρον eatenus dicitur , quod ſenſibus noſtris appareat , coacto ægro nimirum ſcapulas reſpirando conſpicue movere ad redimendam compenſandamque frequentiam ſpiritus : non quin ſit difficilis ea reſpiratio : Et quod adverbium προχείρως , per ἑτοίμως , καὶ ῥαδίως explicet Galenus , ut πνεῦμα πρόχειρον ἔχειν ſit προχείρως ἀναπνοεῖν : illud προχείρως καὶ ἑτοίμως non refertur ad ægrum reſpirantem , ſed ad eos qui adſunt , quique eum reſpirantem facile vident , id eſt , magno conatu ſpiritum ducentem : quod longe petitum videtur. Et apud Galenum eodem loco τὸ πρόχειρον τῷ ἀποκεκρυμμένῳ , id eſt , occulto , contectoque opponitur.

Πυρετὸς περιψυχθεὶς eleganter ab Hippocrate dicitur *part.* 7. *lib.* 1. *Prorrh.* febris perfrigerata : ut quum in leipyria febre , aut cauſo uruntur interna ,

na, extimæ vero partes algent. Nec enim tametſi febris definitur per expanſionem caloris alieni in corpus univerſum, ex eo colligere eſt, febrem proprie non eſſe, ſi in extimis partibus frigus adſit ſummum: quum febris non tam ex eo ſit æſtimanda quod in corporis partibus conſpicuis calor fuſus ſit, ſed potius quum in internis maximeque in partibus nobilibus conceptus eſt. Quod aperte Galenus explicat *Com. in partic.* 29. *ſectio.* 1. *lib.* 6. & *Comm. in part.* 7. *lib.* 1. *Prorrh.*

TO P.

Ρευματικὴ διάθεσις Latinis, diſpoſitio rheumatica, nam nomen ῥευματικὸν circuitione eſt explicandum: & quum nomen hoc ambiguum ſit, verbi homonymia eſt explicanda. Quum a partibus ſuperis in inferas, aut validis in infirmas, aut continentibus in contentas fluxio fit, ῥεῦμα καὶ κατάῤῥους, Græcis in διάθεσις ῥευματικὴ καὶ καταῤῥώδης dici poteſt: & peculiari nomine dicitur quum humor a capite deſcendit qui varia inducit ſymptomata ut docet Galenus *lib.* 3. *de Symptom. cauſis. cap.* 4. quo loco κατάῤῥουν ad caput refert, ſive ab intemperie ſimplici, ſive compoſita malum ortum ſit: & alio nomine τὸ ῥεῦμα dicitur τῆς κεφαλῆς. Nam in aliis partibus ῥεῦμα aliud partis nomen ſibi adſciſcit, unde *in Prognoſticis* animadvertit Gorræus ῥεῦμα γαστρὸς, dici pro alvi profluvio. Et nos fluxum aliquem hepaticum dicimus, lienoſum, dyſentericum, quæ omnia nomine τοῦ ῥεύματος includi poſſunt, quum partem aliquam principem auctoremque ſui agnoſcant hi fluxus: Et accommodate ad hæc quæ dicimus Galenus *cap.* 4. *lib.* 3. *de Sympt. cauſis*, ait, analogiam eſſe inter caput & ventriculum in fluxionibus ipſis: quo enim modo caput male affectum ſeſe exonerans in partes aut propinquas, aut remotas, varios morbos producit, ut tabem, inflammationes in hepate aut liene Galeno *cap.* 14. 2. *de differ. feb.* aut volvulos in inteſtinis Hippocrati *lib. de Glandulis*: Immo & longa alvi profluvia (nam horum caput auctor eſt ut ait Hippocrates *lib.* περὶ παθῶν.) ita male coquens ventriculus diarrhœas facit: & tempore partes illæ imbecilliores factæ malum producunt ut licet colligere ex Hippocratis *lib.* περὶ παθῶν: nam ait venter inde fit ἀσθενὴς καὶ λεπτός. Aliam analogiam eamque elegantem ſcribit Galenus 2. *de differ. febr.* inter caput & ventriculum dum adumbrare vult (nuſquam enim ratio cauſaque expreſſa eſt) cur certa periodo fluxiones ſint reduces: Ut, inquit, ordo eſt excretionis in ventriculo ipſorum excrementorum, & tamen ignoratur, quia cauſa excretionis neſcitur, ita quia ignoratur cauſa generationis, & excretionis excrementorum in capite, influxus proportio & ratio quoque nos latet: Ergo quum pars aliqua princeps, ut cerebrum, multum humoris accumulavit, impatiens tanti oneris relegat in partes illas: accumulat autem multum in ſe vel quod debilius ſit, vel quod pituitæ ſedes ſit, ut problematice, non tamen ſine ratione, ſcriptum eſt *lib.* 4. *de morbis* apud Hippocratem; nam quicumque *eum lib.* ſcripſit ab eventis rem metitur, nec tam naturalium humorum rationem habet quam non naturalium, quum nemo ignoret ſi quis humida frigidaque multa pituita abundet, a qua aut

Vide cap. 14. *&* 15. *lib.* 2. *de diff. feb.*

tormina ſentiat, aut dolores articulares, aut horrores ſub cute frequentes ſentiat, quin horum malorum origo a cerebro ſit: ergo ab hoc pituitæ proventus. Quum itaque debile, & quatenus eſt ejuſmodi cerebrum multum pituitæ acervat in ſe colligitque, & quatenus cucurbitæ inſtar attrahit, eſtque ſpongia, ad iſtam congeriem hoc facit plurimum, ut demonſtrat Hippocrates 4. *de morbis*, & *lib. de Glandul.* ſed incommodum hoc alia opportunitate compenſat & redimit: quia enim ſuperum locum tenet tamquam in arce, & principatum quemdam in corpore, eatenus ſeſe expedit ea pituita quam ſuo marte pepererat, aut quia imbecillius, aut alia ratione. Horum omnium argumentum eſt, quia quum ſuam vim non poteſt exerere, & ab onere opprimitur, ſuccumbit victum: hinc apoplexiæ, epilepſiæ, comata, catochæ, quæ omnia pituitoſi humoris cerebro familiaris ſunt ſoboles. Nam ut annotat Galenus *Comm. in particul.* 20. *lib.* 1. *Prorrhet.* caloris eſt movere, & non ſinere ea quibus ineſt quieſcere, ita frigoris eſt ea immobilia reddere in quibus quoque ineſt. Et quum ita affectum eſt cerebrum ut mittat in has aut illas partes, id ῥευματικὴ διάθεσις dici poteſt. Sed longe alia eſt harum vocum proprietas cujus gratia hæc commentamur tamquam multum profutura: nam proprie diatheſis ῥευματικὴ, ad partes fluxione tentatas eaque diuturna refertur, aut quum præ imbecillitate ſua ſive naturali, ſive adſcititia nata eſt pars recipere humores aliunde influentes eoſque corrumpere, quod non faceret, niſi jam malum habitum contraxiſſet, & jam in ῥευματικὴν diſpoſitionem deveniſſet. Priorem modum, nempe quod pars fluxione multum tentata tandem in ῥευματικὴν διάθεσιν deveniat, explicat Galenus *cap.* 17. *lib.* 2. *de differ. febr.* quum ait: *Si deſinat fluxio (ut jam in partem imbecillam nil deſcendat) quia calor malus partis deſinit, & diſpoſitio partis ſuſcipientis fluxionem permoveat, idem ſuſcipienti parti, quod & mittenti prius conveniebat, accidit: nam excrementa colliget, & quia pravus in ea collectus ſanguis, & quia debilis eſt: adeo ut onus potius ſit ſanguis in ea contentus quam alimentum.* Et hoc eſt in ῥευματικὴν διάθεσιν deveniſſe. Et corruptio quæ prius erat per modum fluxionis, nunc eſt per modum generationis in parte ipſa imbecilla reddita, & congeſtionis. Nec ſolum id ab excremento collecto fit, ſed etiam ab alimento ipſo quod corrumpitur ob vitium vetus contractum a diuturna defluxione. Idem plenius explicat Galenus *c.* 14. *l.* 2. *de diff. feb. Per plethoram aut cacochymiam partes infirmiſſimæ aut eryſipelate, aut herpete, aut alio morbo tentantur, aut habent illam quam dicunt* διάθεσιν ῥευματικὴν. Quod non ſignificat ſimpliciter partes ita comparatas eſſe ut aliunde recipiant, ſed jam ſuo ingenio (licet nil mali aliunde adſit) alimenta excrementaque corrumpere quæ in alias partes ſecedant. Aliud enim eſt ῥευματίζεσθαι, aliud διάθεσιν habere ῥευματικὴν: nam illud ſignificat tantum dilui partem imbecillam ab eo humore qui a parte forti onerata mittitur: hoc autem malum contraxiſſe habitum demonſtrat. Ac jam de priore modo. Poſteriorem modum, nempe quum pars forte imbecillitatem contraxit, non autem ratione diuturnæ fluxionis, ut in priore modo diximus, a qua imbecillitate, & alimentum, & ea quæ ab aliis ſanis partibus mittuntur corrumpat, explicat Galenus *cap.* 4. *lib.* 1. *de loc. aff.*

qui

qui locus eſt admodum commemoratione dignus. Quidam a benignis ſuccis offendebatur, dolores ſentiebat & tormina, Galeno roganti quid ita eſſet, reſpondit in eam ſe affectionem veniſſe ob uſum medicamenti quod ad evacuandos acres humores ſumſerat: Galenus conjecit vitiatum eſſe inteſtinum, & jam in rheumaticam diſpoſitionem deveniſſe, propter-eaque facile jecoris excrementa recipere in ſe, eaque corrumpere. Sic eſſentia τῆς διαθέσεως ῥευματικῆς in duobus conſiſtit, ut promptitudo & facilitas ſit ad recipienda aliarum partium excrementa: præter id, ut ea corrumpat. Utrumque autem contigit ob vitium a parte contractum: & niſi iſtud eſſet vitium, & jam prava diſpoſitio, facile admitteret excrementa hepatis inteſtinum, & ea nec corrumperet, nec ab eis læderetur. Nam quum ſanum eſt inteſtinum, facile excrementa jecoris ſuſtinet, quum ea non ſtimulent multum (niſi aut in propria ſede vitium nacta fuerint, aut id a parte in quam deſcendunt, & in qua morantur contraxerint.) nec neceſſe illa excrementa mala eſſe per ſe, quum quod jecoris excrementum eſt, id alteri parti alimentum eſſe poſſit, ut ab eo fructum & voluptatem pars capiat. Sed quum pars male affecta eſt, & præſertim quum incidit in ῥευματικὴν διάθεσιν, proprium alimentum corrumpit, nedum partium aliarum excrementum: immo a re minima offenditur. Demonſtratum enim ante ex 17. *cap. lib.* 2. *de diff. feb.* alimentum ita affectæ parti onus potius eſſe quam nutrimentum. Nomen autem hoc διαθέσεως ῥευματικῆς, apud Galenum ſæpe legitur, nec ſatis apparet quid eo ſignificetur: non tam modum fluendi ſignificat, undecumque id fiat, quam partis ipſius affectionem & διάθεσιν, ſive ſit imbecillitas in ea parte contracta, quod Galeno videtur, ſive fluendi quidam impetus: Item, an per venas & arterias fluxio fiat, an per inanes meatus. Vulgus Medicorum, & ignarum quoque omnes a capite fluxiones eſſe cenſet: at Antiquis contra videtur; id quod nomen διαθέσεως ῥευματικῆς indicat: nam & undecumque & in quaſcumque partes derivari & a vaſis, & ab inanibus ſpatiis in quaſlibet partes humor poteſt. Et ut in infinitum noſtra non prodeat oratio, ſatis erit locos deſignare in quibus iſtam ῥευματικὴν διάθεσιν celebrat Galenus, ut ex locorum collatione intelligas quid hoc nomine ſignificetur. *Cap. 4. lib. 1. de loc. aff.* Galenus obſervat quempiam acre medicamentum ſumſiſſe, inde vitiatum eſt inteſtinum, inde in διάθεσιν ῥευματικὴν devenit, & facile jecoris in ſe excrementa recepit, & ea corrupit: hic ὕπαρξις τῆς διαθέσεως ῥευματικῆς explicatur: & vix alio loco enucleatius id deſcribitur. Alius eſt locus ubi meminit ipſarum ῥευματικῶν διαθέσεων: *Cap. ult. lib. 2. de diff. feb.* Immo & libro in quo de iſtis affectionibus rheumaticis egit, diſputat de cauſis periodorum: Item qua ratione in affectionibus & inflammationibus externis contingit, ut in exacerbatione & dolor, & tumor augeatur, & venæ turgeant ob affluxum inutilis materiei: idem quoque contingat in internis pulmonum affectionibus & thoracis, & in inflammationibus: illo loco meminit ῥευματικῶν διαθέσεων. Item quum agit de menſtruis immodicis, ut fiant humoribus a venis derivatis, ad venas uteri ſanguinem depelli ait, ὡς ἐν ταῖς διαθέσεσι ῥευματικαῖς: vide plura a nobis explicata *in primo tomo Conſiliorum meorum.* Item περὶ τῶν ῥευματισμῶν Galenus *lib. de ſang. miſſione, Cap.* 8. *Com. ad Aph. 57. lib. 5.*

quum de ea exoneratione ſermo ſit, quæ in habitum corporis fieri ſolet: qui locus ῥευματικοὺς non eſſe a capite repetendos, more vulgi, docet, ſed ab interiore corpore robuſtiore in genus muſculoſum infirmius & imbecillius. Et pluribus id explicatum eſt in eo quem ſic inſcripſimus lib. *Examen duorum morborum qui ab antiquis non ſat abunde ſunt explicati & definiti.* Horum prior ῥευματικὸς affectus, & ἀπόκρισις ἔξω dicitur, alter pleuriticis ex dorſo: Et inter locos memorabiles occurrit unus in quo agit de diſtinctione excrementi partium nervoſarum & carnoſarum. Caro (ait) non propria ſui ratione fuit mucoſa, aut alia pars ſanguinea, ſed proprium ejus excrementum eſt, quale ταῖς ῥευματικαῖς διαθέσεσι, & in jecorariis excretionibus. In membranis & oſſibus facile apparet mucus, raro in carnibus: qui locus facile poteſt explicari *ex lib.* I. *locor. affect. cap.* 4. Pluribus id definiri poſſe, ſed ſatis erit Lectori locos annotaſſe, ut ex lectione & comparatione hujus rei verum germanumque ſenſum eliciat.

Ῥῆξις κατ᾽ ἐξοχὴν pro venarum ruptione accipitur apud Galenum: & διαπήδησις, καὶ ῥῆξις, ἀναστόμωσις καὶ ἀνάβρωσις, ad αἱμοῤῥαγίαν referuntur: quamquam αἱμοῤῥαγεῖν ad narium fluxum proprie refertur. Galenus verbo compoſito eoque priſco vocat *part.* 86. *lib.* 4. *acutorum* φλεβοῤῥαγίαν. Dicemus autem quibus ſignis ῥῆξις καὶ ἀναστόμωσις, & aliæ differentiæ diſtinguantur: quod id non minimum conferre videatur. Ῥῆξις apud Galenum *Com. in Aphor.* 78. *lib.* 4. Ῥῆξις ἀκριβοῦς αἵματος ἐργάζεται κένωσιν: ruptio eſt quum meraci purique ſanguinis excretio fit: male in vetere Leoniceni interpretatione: Diruptio, ait, puri ſanguinis facit evacuationem, locus corruptus plane: item ἀθρόως fieri debet in ruptione evacuatio, & repente, Græcis ἐξαίφνης: ut ea ratione ſcripſerit Hippocrates; *Qui ſponte ſanguinem mejunt, iis a renibus ruptio venæ ſignificatur.* Et vox ἀπὸ ταυτομάτου duo ſignificare poteſt, ſine cauſa manifeſta, & repente. Et excretio purioris ſanguinis repente, quum nihil præceſſerit quod hoc afferat, fieri poteſt & ob nimiam venarum repletionem (unde talis ruptio ad cauſam non manifeſtam refertur) & ob ſaltum equitationemque: & hæc ad cauſam manifeſtam pertinet. Itaque placet Galeno *in Com.* τὸ ἀπὸ ταυτομάτου potius ἐξαίφνης ſignificare: Hæmorrhoidon fluxus quum fit, non debet fieri αἱμοῤῥαγικὸν τρόπον, ac ſi ruptio aliqua eſſet, id eſt, non ἀθρόως, ſed κατὰ βραχὺ, ait Galenus *Com. in Apho.* 25. *lib.* 4. Quo ex loco modum fluentis ſanguinis in ῥήξει, & ἐν ἀναστομώσει facile colligere eſt. At in anaſtomoſi non fit κένωσις ἀθρόα, ſed κατὰ βραχὺ, unde ῥήξεως καὶ ἀναστομώσεως differentia patere poteſt, quod ἐν τῇ ῥήξει fit evacuatio ἀθρόως, ἐν τῇ ἀναστομώσει paullatim fiat, præſertim ſi paucus ſanguis. Leonicenus vertit, *præſertim ſi parva ſit apertio*: quem errorem ut omnes animadvertant verba Græca fidem facient: ἡ δὲ ἀναστόμωσις (ſuppl. γίνεται) οὐκ ἀθρόον αἷμα προχέουσα, καὶ μάλιστ᾽ ὅταν ᾖ βραχύ: Anaſtomoſis non confertim ſanguinem fundit, præſertim quum paucus exiguuſque fuerit. Adjectivum βραχὺ, an ad αἷμα, an ad dictionem ἀναστόμωσις, referetur? ſi ad illud, & ſenſus conſtat, & ſolœciſmus non eſt; ſi ad anaſtomoſin, ſenſus quidem:

dem ſtare poteſt, ſed non ita proprius, at ſolœciſmus non poteſt evitari. Αναβρώσεως ſigna alia ſunt, nam & dolores præceſſerunt, & puris nonnulla fit excretio. Plura *Comm. in Aphor.* 78. *lib.* 4.

Ῥιπτασμὸς ἀπὸ τοῦ ῥίπτεσθαι, quod verbum ad ægros Celſus refert qui in lecto conflictant ſeſe :- proprie Latine dicetur, corporis disjectio, projectio, inquietudo, dum aut affecto ſuperiore orificio ventriculi, aut maligna vi morbi ita affectus eſt æger, ut ignoret quo ſitu corpus collocare debeat. Atque idem ῥιπτασμοῦ nomen ſignificare videtur, quod ἄσα, καὶ ἀλυσμὸς, quum ſubinde decubitum mutat æger: Vide *Comm. in part.* 22. *ſectio.* 2. *lib. de Diæta* τῶν ὀξέων. Porro quod omiſit Gorræus ἀλυσμὸς, apud Hippocratem duplex eſt, ναυτιώδης καὶ ἀνέμετος: plura alias.

TO Σ.

ΣΠΑΤΊΛΗ Galeno *Comm. in particulam* 22. *lib.* 2. *de Diæta acutor.* ſignificat liquidam alvi excretionem, ut quum male pranſis cœnatiſve (ſi quid nimirum peccatur aut in tempore, aut ordine, aut qualitate rerum aſſumtarum) calor ventriculi afficitur: ita enim chyloſis vitioſa fit, & ciborum non coctorum excretio fit. Interpres Hippocratis male vertit σπατίλην *alvi lævorem*: aliud enim eſt alvi lævor, aliud vero σπατίλη: quamquam affinitatis nonnihil inter ſe ſe habent.

Σπάδων, aut melius σπαδὼν (quoniam nomen σπάδων aliud ſignificat) apud Hippocratem *lib.* 1. *de morbis* peculiarem habet ſignificationem, eamque non negligendam. Quum illo loco de empyematis cauſis diſputat, inter eas recenſet rupturam venarum in pulmonibus, item & earumdem venarum τὸ σπαδῶνα. Ruptura autem & σπαδὼν differunt, fere καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον. Pote quum quis immodicum laborem ſuſtinuit, aut vomuit, ſæpe in pulmonibus rumpitur vena, ob ſanguinis motum raptumque violentum, unde purulenta ſequitur excretio ulcuſculo facto: Sin autem præeunte motu iſto violento ſanguis turgeat & vena non rumpatur, idem contingit venis pulmonum quod & venis quæ a Medicis varicoſæ dicuntur, in pulmonum vena ὁ κιρσὸς fit, id eſt dilatatio venæ a ſanguine ibi coacto & ſtagnante: nam & dilatatio iſta auctore Aëtio in omnibus partibus contingere poteſt, quæ venas habent, præſertim ſi a fonte caloris ſint diffuſæ. Sed hoc ab Aëtio dictum eſt, quia novit bifariam dilatari venas, vel ob ſanguinis pigritiem tarditatemque quum craſſior eſt, fœculentior, & a calore ſpirituque influente non illuſtratur: eoque modo varices proprie fiunt: alio modo quum per incitationem violentumque motum fit: inſilit enim ſanguis, & ſibi velut iter præcludens dum confertim movetur, venæ dilatandæ occaſio eſt. Quod in pulmone τὸ κιρσὸν, aut κιρσοειδές τι, Hippocrates 1. *de morbis* vocat, & τὸ σπαδῶνα. Ait enim in pulmone ab exercitatione velut κιρσὸν fieri, quem σπαδῶνα vocare poſſis, interpres ſatis male, *acutum tractum*, vertit. Et paullo poſt de venis in lateribus poſitis loquens ita ſcribit: *Eodem modo*

venæ in latere afficiuntur, quæ intus in ſuperficie poſitæ ſunt : & quum ſic affectæ fuerint, κιρσοειδῆ γίνεται καὶ μετέωρα εἴσω, *varicoſæ fiunt venæ & intus in molem aliquam attolluntur : ac ſi divellerentur vaſa ipſa ut intumeſcant.* Et propter eam divulſionem ſolutionemque continuatis, τοῦ σπαδῶνος nomen, ἀπὸ τοῦ σπᾶν καὶ σπᾶσθαι derivatum, imponitur.

Σπυραθῶδες διαχώρημα, ἀπὸ τῶν σπυράθων, id eſt, ab excrementis caprarum quæ globulorum inſtar rotunda ſunt, & ſua circumſcriptione circumducta. In dictione ψατυρά, docuimus in reſiccatis a calore arefactiſque maximam partem ſicca, arida, rotundaque ac globuloſa reddi excrementa : nam calor exſugit exſiccatque : nec tamen neceſſe eſſe illic demonſtravimus, quoties aut hepar, aut interna ardent, ſpyrathoden eſſe excretionem. Etenim Hippocrates *part.* 4. *lib.* 4. *de Diæta acutor.* dum hiſtoriam febrium ardentium explicat, ait in illis liquidas eſſe excretiones & pallidas. Galenus hoc contingere ait, quod humores ſeroſi ſint ac crudi, ideoque tenues quod coctio omnis craſſefaciat. Idem Hippocrates *partic.* 30. *ſectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* in febribus continuis, quas τεταρτοφυεῖς vocat, excretionem multarum per alvum humiditatum obſervavit, quum tamen æſtus ingens eſſet : & *partic.* 40. *lib.* 4. *acutor.* duabus de cauſis alvum in febribus liquidiorem eſſe poſſe contendit, aut propter ventris phlegmonem aut propter colliquationem ; ſic diverſa ratione phlogoſis ventris alvum lubricat, & adſtringit. Inter ceteros vero locos de ſiccis aut liquidis excrementis, hepate aut ſimpliciter inflammato aut imbecilliore reddito, aut ventre affecto, occurrit unus ad *particul.* 17. *lib.* 4. *acutor.* ubi notabis vim verbi τοῦ κεχυλῶσθαι. Sæpe tamen σπυραθῶδες excrementum eſt, & ægre egrediens (quod πρὸς ἀνάγκην vocat Hippocrates 2. *Prognoſt. & in Prorrhetico*) inflammato aut incaleſcente plurimum fit hepate, ut pote tenuem humoris partem exſugente & alliciente : quod 3. *Epid. Hiſtor.* 2. notum eſt de Hermocrate, cui quum inflammatum hepar eſſet, ab alvo combuſta, dura, non paucaque exibant : idem & *in Prognoſticis* annotat Hippocrates de Hydropicis loquens : nam hydrops aut affecto primario hepate fit, aut ſecundario tantum : ſecundario ob inflammationem quamdam lactium, meſenterii & primarum venarum : primario ob inflammationem in ipſo hepate conceptam : quamquam ab aliis cauſis eſſe poteſt. Sed poſita hypotheſi hac, nimirum & in hepate inflammationem eſſe, & alias in meſenterio : non minus ab hoc, quam ab illo ſequitur hydrops. Sed Hippocrates diſtinctionis notas aſſignat : ſi mente eas velis aſſequi, ſciendum primum hydropi ab inflammatis ilibus & meſenterio nato profluvium alvi adeſſe ſocium : contra hydropi nato ab inflammatione hepatis alvum ſiccam dura excernentem ægre (quod excretionem ſpyrathodem deſignat) conjungi. Sed ejus rei cauſas tres aſſignat Galenus in *Comm. in part. illam* 2. *lib.* 2. *Prognoſt.* prima eſt quia inflammatio lactes debilitat, unde non amplius attractioni hepatis ſubſerviunt : hinc non remanet in tenuibus inteſtinis χυλὸς, ſed rapitur, & pellitur. Secundo alimentum corrumpitur, hinc facultas ad excretionem excitatur. Tertio ob loci calorem impenſe auctum multa bilis

lis generatur, hinc ἐρεθισμός. Quo loco quæſtio proponi poteſt cujus cognitio plurimum utilitatis ad diagnoſin, & affectuum therapian eſt allatura: Cur non eadem ratione inflammato hepate fluor alvi contingat, ac quum meſenterium ardet? Primum demonſtratum eſt ante, in bilioſis, continuis, & adurentibus febribus, in quibus hepatis æſtus eſt, profuſiorem alvum eſſe ex Hippocrate, & hoc ſignum eſſe συνεργέυον, nonnihil accedens ad παθογνωμονικὸν, quod calor febrilis auctus omnia cruda faciat ac corrumpat. Secundo ſi ex Galeno ilia inflammata ſive meſenterium, ſive lactes vocaveris, ideo fluorem afferunt, quod multum bilis generent, ideoque alvum citent, multo magis id præſtabit hepar bilis officina: cur non generabit ichores & bilem quibus citabitur, quemadmodum & iidem ichores ſingultum faciunt inflammato hepate? Præterea, ſi meſenterium inflammatum corruptionem cibi affert fluoris cauſam, cur non & hepar? Immo potior ratio videtur. Item ſi inflammatio hæc in meſenterio anguſtiam affert, unde ἀνάδοσις impeditur, cur non & in hepate, & per conſenſum in meſenterio? Et ſi hepar exaſſat, adurit, exſiccat, cur non & meſenterium? Cuilibet enim parti inflammatæ datum eſt oblatam rem calefacere, ac quoad poteſt, ſiccare. At dices, ſi hepar inflammatum eſt, exaſſat, torret non ſolum quæ in ſe habet, ſed quæ in venis meſaraicis continentur & devehuntur; immo fæci ſanguinis ſimile reddit excrementum (quod ideo Græcis dicitur ὑπεροπτώμενον Galeno *cap.* 7. *lib.* 5. *de loc. aff.*); ſed ſi cum inflammatione juncta ſit imbecillitas, tunc adeſt liquidior alvus: at numquid intemperies calida & phlogoſis hepar imbecillum reddit, proinde fluorem hepaticum accerſit? Non eſt neceſſe. Ideo aliud eſt inflammari hepar, aliud meſenterium. Nam quum illud ardet, ſaltem devectio fit alimenti, illudque alimentum moram trahit circum hepar: oportet autem agens ei quod patitur vicinum eſſe; at quum meſenterium ardet, impeditur illa alimenti ἀνάδοσις, & non moram trahit alimentum, ſed quia non ſubit præterlabitur: impedita autem ἀνάδοσις maxime alvum liquidiorem facit. Rationes tamen in utramque partem allatæ, ac confictæ multum probabilitatis habent, & pleriſque negotium ſunt daturæ.

Σύναγμα ἀπὸ τοῦ συνάγεσθαι, apud Hippocratem *particul.* 15. *ſect.* 3. *lib.* 6. *Epid.* coagmentationem concretionemque lapidis ſignificat. Galenus multis in locis cum Hippocrate utitur nomine συςάσεως: & *in* 3. *Aphoriſmorum* σύςασιν πωρώδεα dicit: Illo loco *ſexti Epid. Hippocratis* meminit συνάγματος μετ᾽ οὔρησιν, ut diſtinguatur a ſynagmate πρὸ οὐρήσεως: ut σύναγμα dicatur μετ᾽ οὔρησιν poſt collectionem urinæ in veſica, a renibus in hanc percolatæ: nec enim οὔρησις mictum ſignificat, ſed collectionem urinæ in veſica poſt ſecretionem factam; οὔρησις Latine quidem, Mictus, reddi poteſt, ſed non ut nomen mictus actum mejendi ſignificet. Quidam per nomen τοῦ συνάγματος παρὰ οὔρησιν levem horrorem qui prehendit ſub dio mejentes intellexere. Sed hac interpretatione ſuam inſcitiam aperte declaraverunt, ut nos *in libello de lapide* a nobis conſcripto aperuimus abunde.

Σύγ-

Σύντροφος νόσος, morbus una nutritus, vel ad verbum, connutritus dici poteſt. Is autem σύντροφος dicitur qui longo tempore corpus detinuit ac exercuit, ac ſi principiis ipſius naturæ primis inhæſiſſet ac cum materno lacte ſuctus fuiſſet. Non videntur autem plane morbi connutriti idem eſſe cum diuturnis, de quibus Hippocrates *in Aphoriſmis* cum eorum criſin, aut ſolutionem potius explicat, ut *Aphoriſm.* 28. *lib.* 3. *Plurimi affectus diuturni* (nam vocem χρόνιον addit Galenus) *pueris judicantur*, *nonnulli in* 40. *diebus*, *alii in ſeptem menſibus*, *alii in annis ſeptem*, *quidam quum puberes anni inſtant. Qui permanſerint*, *nec pubere ætate deſierint pueris*, *nec quum menſtrua incipit purgatio fœminis*, εἴωθεν χρονίζειν *durare*, *ac perſeverare conſueverunt.* Leonicenus vertit, commori conſueverunt: ad rem quidem apte ſatis, ſed non ad verbum. Melius autem durare verteretur, nec enim eos affectus neceſſe eſt ad mortem comitari ſed durare quidem fas eſt. Si autem jam præcipitis decrepitæque ætatis homines prehenderint, conſeneſcunt quidem ac commoriuntur. Qua in ſententia fuit Hippocrates *Aphor.* 39. *lib.* 2. *Aphoriſmorum*: *Senes*, *præſertim qui in prima parte ſenectutis degunt*, *maximam partem minus ægrotant quam juvenes*; *qui vero morbi diuturni eos adoriuntur*, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκουσι, *maxima ex parte commoriuntur*: non dixit χρονίζουσι, quod notandum, ut detegatur error Leoniceni qui τὸ χρονίζειν commoriendi verbo explicavit. Omnes quidem σύντροφοι morbi diuturni ſunt, unde diuturnitatis verbo a Galeno deſcribuntur, ſed non contra diuturnis omnibus συντρόφου nomen rationemque attribues. Ut connutritus morbus ſuæ originis primordia a primis elementis, igne & aqua, quæ Hippocrates in generationem ſufficere abundeque eſſe eleganter *lib.* 1. *de Diæta* tradidit, videatur repetere ac arceſſere: Ut ſi plus aquæ cuipiam inſit, in humidiores morbos præceps magis ruet: ſin plus ignis æſtivorum morborum procellis facilius tentabitur, eoſque fovebit; ut enim temperies nativa morborum parens exſiſtit, ſic & conſervatrix: & ut Galenus *Commen. in Aphoriſmorum* 39. *lib.* 2. ſcribit, πάντες τοῖς οἰκείοις νοσήμασιν εὐαλωτότεροί εἰσι, *corripiuntur facilius morbis congeneribus.* Connutritorum morborum in claſſem vocabuntur hemicrania, podagra, calculus, tabes, præſertim quum aut a ſemine ipſo labes contracta eſt, aut a nutricatu quem a matre in utero cepit fœtus. Sic Hippocrates *in lib. de Aëre*, *locis*, *& aquis* convincit ex eo ſemen a toto corpore decidi, quod ex macrocephalis macrocephali, ex ſanis ſani naſcantur. Præterea Hippocrates *lib. de ſacro morbo*, quem plane non rejicit Galenus ex numero germanorum librorum Hippocratis *Comm. in partic.* 4. *lib.* 1. *Prognoſt.* aliam rationem adſtruit illius contractæ ab initio imbecillitatis: *Purgatur & floreſcit cerebrum pueri in utero ſicut & aliæ partes priuſquam gignantur. In hac purgatione ſi probe purgatum fuerit*, *& nec plus nec minus defluxerit*, *fœtus maxime ſanum caput eſt habiturus. Sin amplior colliquatio a cerebro fiat*, *dum augetur fœtus morboſum caput habebit*, *& ſonitu plenum*, *nec ſolem*, *nec lumen*, *nec frigus tolerabit.* Aliaque illo loci ſcribuntur digna intellectu. Sic ea infirmitas a primordiis ortus noſtri derivatur, & σύντροφος dicitur, ſive mala διάθεσις, ſive morbus, ſive impotentia, ſive infirmitas vocitetur. Ex præcedentibus liquido conſtat καταχρηστικῶς quidem omnes morbos diu

nos

nos exercentes συντρόφȣς dici vocarique poſſe : ſed aut σύντροφοι dicuntur qui nobiſcum naſcuntur, in principiis ipſis veluti ſiti latenteſque, & qui tempore emicent ac in lucem promittantur : iique aluntur crementumque capiunt ac roborantur, niſi mutatione ætatis quæ *ex libro* 3. *Aphoriſmorum* juvare plurimum ſolet, aut evacuatione aliqua naturali aliquid aliud contingat. Item σύντροφοι dicuntur morbi qui nos quaſi demum natos non invadunt, ſed peculiari aliquo diætæ vitio, aut excrementorum proventu nos corripiunt; qui ſi jam ætate grandes ceperint una cum fato ipſo concedunt. Poſteriorem modum explicat, *in Aphoriſmo* 39. *lib*. 2. *Qui morbi ſenibus accidunt diuturni magna ex parte comitantur ad mortem & conſeneſcunt.* Item *Aphoriſmo* 40. illius libri, *raucedines in valde ſenibus coctionem non admittunt.* Galenus *in Comm.* ait non ſolum illum morbum ſenes ad mortem comitari, ſed nephritin, podagram, & omne morbi genus a frigidis humoribus natum, quod diuturnum eſt, Galeno ſcribente *Com. in Aphor.* 39. *lib*. 3. *omnes morbos diuturnos frigidos eſſe.* Sed ut proprie loquamur qui jam ſenes factos prehendunt morbi ratione præſertim imbecillitatis, temperamenti, & congeriei ſuccorum crudorum, dicentur οἰκεῖοι, congeneres, non autem σύντροφοι. Sed de morbis nobiſcum natis & in ſinu noſtro veluti poſitis aliud eſt, quum τοῦ συντρόφȣ nomen illius proprie addicatur. De his Hippocrates *part*. 6. *ſect*. 5. *lib*. 6. *Epid.* ſcribit : *Morbi* σύντροφοι *in ſenecta relinquunt, per coctionem, ſolutionem, aut rarefactionem.* Galenus valde laborat in explicatione illius Aphoriſmi : nam ſi omnes morbi diuturni frigidi ſunt, ut paullo ante dictum eſt, ſyntrophi morbi diuturni in ſenecta vires acquirent, nedum ſolventur : Omnes autem frigidi ſenes comitantur ad extremum uſque diem, ut etiam demonſtratum eſt, & ut Galenus *Comm. in Aphoriſm.* 41. *lib*. 7. ſcribit : *Senioribus omnia mala pejora fiunt ratione imbecillitatis*; ſic σύντροφοι, & diuturni morbi adventante ſenio deteriores evadent : quod & *Comm. in Aphoriſmum* 6. *lib*. 6. abunde explicat, dum rationem reddit, cur renum & veſicæ vitia in ſenibus non curentur. Nam eſt virtutis magna imbecillitas quæ tamen variat pro variis ſenectutis temporibus, quum crudi ſenes virideſque ſint, alii præcipitati & capulares, ut Galenus *in libris de ſanitate tuenda* pluribus explicat. Nunc quum iſta ſeſe ita habeant, videndum an verum ſit quod Hippocrates ſcribit, connutritos morbos in ipſa ſenecta relinquere, τῶν συντρόφων nomine morbos intelligens qui nos fere ab initio comitati ſunt, peculiarem temperamenti rationem conſequentes. An de frigidis, an vero de calidis intelligit Hippocrates : non de frigidis, quia adaugerentur potius ætate ſenili & novo excrementorum proventu foverentur : minus vero de calidis Aphoriſmus eſt audiendus, quum ſupra poſitum ſit omnes affectus diuturnos frigus patrem agnoſcere. Accedit quod quum Hippocrates dicat morbos in ſenio διὰ τὴν λύσιν ceſſare ac quieſcere, λύσεως autem nomen ad morbos frigidos & diuturnos pertineat, 1. *cap*. 1. *de Criſibus*, mirum non eſt ſi de frigidis morbis intelligatur. Nec enim audire oportet veterum interpretum aniles nugas qui morbos in ſenecta relinquere ajunt, animi quidem morbos, iracundiam, avaritiam, ſuperſtitionem, Græce, δεισι-

δαιμονίαν, corporis autem amatorias perturbationes. Hæc tamquam commentitia & inania rejicit Galenus. Ut ad rem redeamus. Morbi in ſenecta relinquunt, præſertim qui in intemperie calida poſiti ſunt, vel potius morborum διαθέσεις quædam, & intemperaturæ quædam morborum parentes, quamdiu ætatis fervor viget, parva occaſione morbos proprie dictos ſuſcitant, ſed ætatis flexu quum jam deferbuit calor acer, a temperamento ſenili pote frigidiore temperationem moderationemque habent. Galenus meminit *in Comm.* de articularibus morbis ab intemperie calida, de cephalæis & nephriticis doloribus ab eadem intemperie natis: quorum morborum diſpoſitiones, & ut ita dicam in eos inclinationes & propenſitates ſunt nobis congenitæ & σύντροφοι: & ætatis ſenilis temperies ad frigiditatem devergens earum diſpoſitionum eſt tamquam medela, & remedium, ut *Comm. in hanc particulam* pluribus explicat Galenus. His conſentiunt quæ ab Hippocrate ſcribuntur *cap. de Eryſipelate lib. 2. de Morbis*, quod eryſipelas, id eſt calida diſpoſitio diu manens in corpore, ſeneſcentes relinquat, id eſt, ſenectus eſt tamquam remedium, Græce τὸ ἐρυσίπελας τοὺς ἀπογηράσκοντας ἀπολείπει. Sic obſervati ſunt quidam ab intemperie calida ſeroſi bilioſique humoris procreatrice articulari labore implicari, qui adventu ſenilis ætatis ab eo fere immunes exſtiterunt: vetus enim illa infirmitas & intemperies veluti contemperatione quadam correcta eſt ac emendata. Qua in re demonſtratio *Aphoriſmi* 20. *lib.* 2. *Aphoriſmorum* conſiſtit: *Quibus juvenibus alvus humidior eſt, iis ſeneſcentibus reſiccatur.* Ut ſi in juventute intemperies calida erat acerrimæ bilis procreatrix, a qua inteſtina diluta fluidiora fient, illa intemperie ceſſante, dum adeſt ſenectus, jam alvi fluxilitas ceſſat, & per cauſæ efficientis abſentiam durities adſtrictioque ſuccedit. Idem de raritate, de frigore, de ſiccitate, quæ aut liberioris alvi cauſæ eſſe poſſunt, aut contrarii effectus, intelligendum. Sic veteres intemperies ætatis curſu ceſſant ac obliterantur: quæ cauſa impulit Hippocratem ut ſenectute adventante morbos connutritos ceſſare ſcriptis traderet. Obſcurius quidem ſed melius quam quiſquam alius, idem auctor *lib. de Diæta* earum rerum rationem reddit: quum enim comminiſcitur duo prima rerum omnium principia, ignem & aquam, idonea & efficacia per ſeſe ad omnium rerum propagationem, alias ex igne fingit partem tenuiorem ſumi ac elici ad hujus aut illius generationem, alias ex aqua, alias debiliorem partem, alias robuſtiorem. Et ut ab illis elementis partes hoc illove modo affectæ deciduntur, deſecanturque, ita varietas in animantibus exſiſtit ac ſurgit. *Ut*, inquit, *ſi quod in igne fortiſſimum eſt, tenuiſſimum vero in aqua in temperamentum cujuſdam coit ac conſpirat, calidam ſiccamque neceſſe eſt quæ hinc reſultat, temperiem. Atque hæc facile a morbis calidis æſtuante cælo capitur ac exercetur. Et morbi ſcaturiunt in ignis acceſſionibus, in aquæ vero proventu ſanitas.* Deinde ſubdit: *Et hi, qui illam temperiem ſortiuntur, ætate vigente ad bonum corporis ſtatum maxime morboſi invalidique exſiſtunt, ſenes autem facti ſanitatis beneficio maximo perfruuntur.* Quo loco abunde apparet veteri intemperiei corporis ætatem poſtremam afferre nonnihil medelæ ac præſidii: quod eſt intelligendum ſi cetera conſentiant ac paria

ſint.

ſint. Nam ſenex genio indulgens, ac immodico lyæi uſu voluptuari ſolitus non defungetur illa vetere intemperie morborum connutritorum parente ac fautrice: immo antiqui mali ſemina vigebunt ac corroborabuntur. Nunc autem id quod multum negotii Galeno dedit mentem Hippocratis de coctione, ſolutione, & raritate explicare inſtituenti, obiter a nobis eſt diſcutiendum. Si intemperies calida eſt, & velut morbus connutritus, quorſum meminit Hippocrates rarefactionis, & ſolutionis? Nam & rarefactio & ſolutio de morbis intelliguntur qui ſenſim decreſcunt & diminuuntur, ut de morborum frigidorum materia & de tumoribus. Quod ſi humores ſunt frigidi aut tumores tamquam morbo connutriti aut morborum connutritorum auctores augebuntur in ſenectute, nedum diſcutientur: quinetiam quum in ſenibus corpus ſit δυσδιαφόρητον & ſiccum & frigidum, nec ratione corporis habitus, nec ratione caloris qui imbecillus eſt ἀραίωσις continget. De coctione minus mirum eſſe debet, quum quoties intemperies aliqua immutatur, corrigitur, temperatur moderationemque accipit, large πεπασμὸς, matura Latinis dici poteſt, πέψις proprie non diceretur. Sic bilioſorum humorum πεπασμὸς dicitur, quum eorum ferocia refrenatur, reprimitur ad hebetatur. Sic λύσις καὶ ἀραίωσις non poſſunt ad morbos connutritos pertinere, præſertim ſi fiat mutatio in ſenectute: niſi dicamus partes in quibus olim intemperies illa concepta erat morborum parens contabeſcere, collabi, macreſcere, genuinumque calorem exardeſcere nequaquam, & ita morbi, id eſt, antiquæ διαθέσεως ſolutionem, ſeu diſſolutionem, Græce λύσιν καὶ διάλυσιν (quam poſteriorem vocem Galenus *in Com.* uſurpat) contingere: ut fiat partium διάλυσις quædam, & ex eventu ipſius diatheſeως diſſolutio. Hinc Hippocrates *lib. de Aëre & locis* ait in ſenibus eſſe raritatem venarum & colliquationem quod amplius explicat *lib.* I. *de morbis* loquens cur ſenes minus a pulmonum morbis laborent quam juvenes. Præterea nomen ἀραιώσεως improprie ſumi poteſt, non pro illa occulta foraminum iliade quæ corpori juvenili adeſt, ſed pro quadam extenuatione & marcore rei: ut denſo opponatur rarum, id eſt, depreſſum, conſumtum, ἐκτετηκὸς, extenuatum, ut quod de ſuperficiei qualitate dicitur ad profunditatem ipſam referatur. Sic nimirum verba Hippocratis non ſunt ad unguem exquirenda præſertim in libris in ſubſidium memoriæ ab Hippocrate conſcriptis: quum proprietatem verborum in germanis libris maxima ex parte ſervare conſueverit, & ut verbo abſolvam, nomen ἀραιώσεως ἀντὶ τοῦ ἀναλώσεως ἢ τρίψιος, Hippocrates potuit uſurpare, quæ verba leguntur *partic.* I. *ſect.*3. *lib.* 6. *Epid.*

Σφακελίζειν ἀντὶ τοῦ διαφθείρεσθαι apud Hippocratem ſumitur ἐν τῷ περὶ ἀγμῶν, ut annotat Galenus *Comm. in Aphor.* 50. *lib.* 7. & præter omnes ſignificationes aſſignatas aliud deſignat in *lib.* 7. *Aphoriſmorum*, quum Hippocrates ſcribit, ὁκόσοισι σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος: *quibus ſphacelatum*, id eſt, corruptum fuerit *cerebrum* (ita enim Leonicenus) *in tribus diebus pereunt; hos ſi evaſerint, ſuperſunt.* Archigenes *lib.* 2. *de locis aff. cap.* 7. vocabat ἑτεροκρανίας σφακελώδεας, quas ὀδύνην διϊάσσουσαν, id eſt, dolorem turgentem habere aſſerebat: forte in eo ſenſu nomen τοῦ σφακέλου ſumſit quo

& Hippocrates. Multas illius nominis ſignificationes illo loco ex aliorum ſententia refert non negligendas. An hic σφάκελος, aut gangrænam, aut corruptionem ſubſtantiæ partis ejus quæ dicitur σφακελίζειν, aut νέκρωσιν ejuſdem ſignificat? An dices corruptionem ſignificari quam διαφθορὰν vocant? An veriſimile ad ſphacelum adacto cerebro, ſeu perfecta mortificatio affectave ſignificetur, ſeu rudis & inchoata tantum, ita reſtitui poſſe ægrum? Nequaquam vero. Magni enim momenti adeo eſt cerebrum ut tantum mali non ferat impune: mors ſiquidem in propinquo eſt. Ut ea ratione erroris convincendus ſit Leonicenus, qui τὸ σφακελισθὲν vertit, *corruptum*. Si enim corruptum ſignificet, nulla vitæ ſalus ſperabilis eſt. Plantius Hippocratis interpres σφακελισμὸν ingentem cerebri quaſſum ictumve ſignificari putat: ut illius quaſſus occaſione inflammatio cerebrum adoriatur, aut potius, ut proprie cum Galeno loquamur *Comm. in Aphor.* 42. *lib.* 2. διάθεσις φλεγμονώδης, quæ una ex cauſis apoplexiæ cenſetur: Itaque σφακελίζειν ἀντὶ τοῦ ἀποπλήττεσθαι, id eſt, attonitum cadere, concuti, ſiderarique ſumeretur. Non enim dubium quin a caſu, concuſſu, ictuque ἔκπληξις καὶ ἀποπληξία conſequatur, hinc *Aphoriſmus* 14. *lib.* 7. ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις κακόν: Hoc loco vocat τῆς κεφαλῆς πληγὴν, *primo de morbis* vocat τὸ σεῖσιν. Etſi Plantii conjectura veri aliquid ſimile exhibeat, tamen aliud quid videtur Hippocrates nomine τοῦ σφακέλου voluiſſe indicare. Nam de attonita affectione, ſeu aphonia, ſeu apoplexia (ſiquidem obſcure Hippocrates τοῦ σφακέλου nomine, aut ἔκπληξιν, aut ἀποπληκτικὸν πάθος ſubindicaret) dictum eſt in Aphoriſmis præcedentibus. Quum enim ſcribit: *quibus ſanis capitis dolores repente oboriuntur, ſubindeque obmuteſcunt ſtertuntve, ſeptem intra dies fato concedunt*, *Aphor.* 51. *lib.* 6. *Aphoriſm.* Apoplexiam ſubindicat ut placet Galeno *in Comm.* τῆς enim ἀφωνίας nomine per quamdam ἐξοχὴν intelligit labem affectionemque omnium quæ a voluntatis noſtræ arbitrio pendent actionum: plura *illo Comm.* videre poſſis, & *in Aphoriſm.* 5. *lib.* 5. & *Aphoriſm.* 58. *lib.* 6. Item quum ait, ἐπὶ πληγῇ ἔκπληξις, illam apoplexiam a caſu aut potius percuſſu ſatis indicabit: ut non probabile ſit hunc ſolennem de ſphacelo cerebri aphoriſmum idem ſonare quod & illi a nobis citati Aphoriſmi. Galenus interpretans quid ſignificet hic ſphacelus, admodum ambigit qua in ſententia ſtandum ſit: nequit enim propria in ſignificatione accipi: itaque cum gangræna confundit ductus veterum opinione præſertim Græcorum; nam Medici carnis νέκρωσιν, ex ingenti inflammatione ſecutam, gangrænam proprie vocabant: & Græci qui proprietatem verborum cujuſque artis non ſatis intelligunt, σφάκελον quod citata Herodoti verba declarant: quo in ſenſu σφάκελον ἀντὶ τῆς γαγγραίνης ab Hippocrate ſumi ſuſpicatur. Sit ita ſane. An gangræna in cerebro ſanabilis? Quod Galenus contingere poſſe vult, ſi incipiat tantum. Sed quum cerebrum vix propter dignitatem principatumque ferat inflammationem citra perniciem ægri, nedum, quum eo veniatur ut jam gangrænæ metus adſit; aliis ſua fuit opinio & conjectura, nos quid ſentiamus, explicabimus. Ariſtoteles *Problem.* 9. & 10. *lib.* 1. in conſtitutione frigida & ſicca agnovit non cerebri, ſed totius corporis aut uteri potius σφάκελον, ac ſi ſiderationem

Domini Durei opinio probabilior.

tionem dicas, Gaza *crudorem* Latine vertit, Galli dicunt *morfondu*; & interpretatur idem Ariſtoteles nomen crudoris, ſeu σφακέλου. Crudor eſt quem committit frigida ſiccaque impenſe tempeſtas, impatiens omnino excernendi humoris: ſed *Problemate* 10. meminit ſiderationis ſphaceli & crudoris cerebri, quum ait, ſi præeunte tempeſtate ſicca & aquilonia æſtivo tempore, ſequatur autumnus auſtrinus & pluvius, quem hyems proxime excipiat, quia multum ſimul materiei excipit, & ſua frigiditate non poteſt humorem cogere, denſare, coquere, & in pituitam ſaltem vertere, ſi in capite non ita multus, gravitatem affert, ſi nimius frigiduſque fuerit, ſphacelum affert, crudorem vertit. An eo ſenſu ſphaceli nomen ſumi poſſit, ut quibuſdam placet? Probabile aliquid habet. Tamen ſphacelos pro crudore potius intelligi poſſet Aphoriſmo illo: *Quibus ſanis dolores capitis repente oriuntur: ſubindeque aphoni fiunt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris ſuccedat.* Duplici nos conjectura nitimur: priore quidem quod non ita breve tempus deſcripſerit ut illo Aphoriſmo in quo de cerebro ſphacelon patiente agit: nam ſi crudor tantum eſſet, aut tamquam ſola intemperies, aut cum admixtione frigidæ materiæ, non tam citam mortem afferret, ſed ad ſeptimum diem promitteret: Poſteriore vero, quia meminit febris; hæc enim digerit ac coquit cruditates, & quæ coryzæ ſunt cum febre minus relabuntur, quam ſi febris abeſſet *part.* 10. *ſect.* 3. *lib.* 6. *Epid.* Contraria tamen ratione quis niti poſſet ut doceat *Aphor.* de aphonis repente factis intelligi non poſſe de crudore cerebri, quia ſi humor in cerebro collectus eſſet, vix abeſſet dolor: Si ita ſit, dolor capitis repente non oboriretur, quod tamen vult Hippocrates. Niſi quis dicat quod experientia ſæpe deprehenditur, multis ſæpe aut capitis gravitates aut dolores non ita eſſe moleſtos ob collectas in cerebro cruditates quæ eos reſpirare ſinunt nec ab opere avocant. Scitum enim illud Galeni *Comm. in Aphor.* 38. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid. Humore pituitoſo & ejus ſero hoc ineſſe ut non dolores, ſed torporem quemdam inferat, niſi vitio aliquo pituita aut aceſcat, aut ſalſa reddatur*; qui locus notandus eſt. Itaque eæ cruditates quæ aliquo tempore inducias dant, aut auctæ, aut concepto vitio deteriores factæ ventres cerebri occupare poſſunt, aut totum cerebrum veluti efferato motu invadere, unde aut apoplectici cadunt, aut cito moriuntur, aut paraplegia ſaltem implicantur. Quod nuper contigit cuidam illuſtri viro, qui quum mediocriter caput doleret per decem dies (in ima tamen aure ſatis erat vehemens dolor) & ὀρθοστάδην ageret, repente concidit, & convulſus intra breve tempus interiit. Quem eventum annotavit Hippocrates *part.* 15. *lib.* 3. *Prognoſt.* quum de doloribus aurium acutis agit; *Periculum delirii adeſt & interitus*: Galenus *in Comm.* ſcribit: *Nonnulli eorum qui acuto dolore capiuntur delirant, & repente moriuntur tamquam ſiderati* (αὐτοπλήκτους vocat) quum in cerebrum ἀθρόως fluxio dolorem auris efficiens eruperit. His ita poſitis videtur potius Galeno aſſentiendum ut ſphacelum pro aliqua gangræna incipiente inflammationis alicujus ſequace ſumi dicamus: nec hic nomina τῆς γαγγραίνης καὶ τοῦ σφακέλου ad unguem exquirenda ſunt: quod tamen res ſit in præcipiti, trium tantum dierum meminit:

Hiſtoria.

nam pars princeps non diu fert vehementem aliquem affectum, Galenus *Comm. in Aph.* 51. *lib.* 6. Sic ſphacelus non tam ab humore eſt quam prava cerebri diſpoſitione: quum ab humore eſt, plurium dierum uſura conceditur: hinc *Aph.* 51. *lib.* 6. ſeptem dierum meminit, quod Galenus tamen non probat, quum ſit ῥέγχος ſignum fortis apoplexiæ. Non ſine ratione ſeptem dierum meminit, quod tempus ſuum eſt: nam vitam noſtram 7. dierum eſſe demonſtrat Hippocrates *lib. de Carnibus.* Alia conjectura de ſphacelo cerebri eſt. Poſſunt dolores capitis adeſſe quos aut hæmorrhagia, aut puris excretio ſolvat, aut per aures aut nares ſi frontem aut tempora occupent. Quum pus in cerebro, aut circum membranas adeſt vel quod ſit inflammatio vel intemperies, fieri poteſt ut pars liveſcat, & ita ſideretur. Quod & lateri purulento evenit ut fiat βλητὸν, id eſt, livens, ſideratum *Comm. in part.* 35. 1. *de Diæt. acut.* In hoc ſenſu cerebrum σφακελίζον καὶ βλητὸν dici poteſt; & ſi pus non exeat, brevi mors. Cerebrum autem βλητὸν legimus, *lib.* 2. *de morbis*, ubi idem agit Hippocrates, quod & *Aph.* 50. *lib.* 7. de quo hic diſputatur. Porro non aliunde τὸ βλητὸν petitur quam a ſuccreſcentia humorum malorum, quorum excretione cerebrum fit immune ab omni affectione: Vid. *part.* 15. *lib.* 3. *Progn. Quibus poſt dolores capitis ſanguis aut pus non eruperit lata in cerebrum materia moriuntur* ὃν τρόπον ἀπόπληκτοι. Unde *Aphoriſm.* 10. *lib.* 6. *Caput dolenti, & omni ex parte dolenti, ſi pus aut aqua aut ſanguis erumpat, bonum.* Inter ceteros locos occurrit notandus *lib.* 2. *de morbis* ubi περὶ σφακελισμοῦ cerebri agit: cauſas illius corruptionis aſſignat, ſigna, & curationem. Atque inter cetera animadvertit & a calore, & a nimio frigore iſtum ſphacelum poſſe contingere: tamen *initio lib.* 3. *de morbis* etiam a magna vaſorum impuritate id fieri ait.

TO T.

TΈΚΜΑΡΣΙΣ ἀπὸ τοῦ τεκμηρίου: Τεκμήριον veteres appellarunt σημεῖον συλλογιστικὸν, ἀπὸ τοῦ συλλογίζεσθαι. Τέκμαρσις, conjecturalis cognitio, vertitur: ſed id male & Grammatice tantum: erronea enim verſio eſt quum τεκμήριον redditur, conjectura: quum ſignum ſit ſyllogiſticum & neceſſarium, deſumptum a propria cujuſque rei indicatione, quam natura ſuppeditat. Galenus *Com. in part.* 2. *lib.* 1. *de Diæta* ὀξέων, τέκμαρσιν interpretatur τὴν διὰ τοῦ τεκμηρίου γνῶσιν: nec alium hujus vocis interpretem quærere oportet, quam ipſum Hippocratem, illius, meo judicio, auctorem quatenus in arte medendi uſuvenit. Ut enim illius auctor eſt, ita proprie uſucapit, energiamque illius exprimit: Τέκμαρσις, eſt ratio cuique convenienter medendi. Nec enim ſatis eſſe putat Hippocrates confuſam animo tenere medendi effigiem, niſi qua ratione huic aut illi medicina ſit faciunda intelligatur. Itaque quum veteres Θεράπειαν conſectati eſſent, quæ artis ſcopus eſt ad quem collimare oporteat, neceſſe quoque fuit eos τὴν διάγνωσιν in numerato habere, & πρόγνωσιν: quæ tria Veteres attigiſſe credibile eſt. Quid ergo illud eſt in quo erraverint, & erroris ab Hippocrate convincantur? quoniam τέκμαρσιν neglexerint: puta ſe Medicos palam

iam profitentes, quod generales animo de Arte Medica notiones retinerent, nec infra ſeſe demittentes, rationem cuique faciundæ medicinæ adhibendæque ſingulis operæ conſectarentur. In hoc τεκμάρσεως ratio omnis vertitur, quum non homini ſed Calliæ & Socrati Medicina fieri debeat. Variam aliorum de tecmarſi ſententiam *in Com.* adducit Galenus: partim τῆς τεκμάρσεως nominis ambitu, & diagnoſin & prognoſin comprehendebant: alii therapian: atque ita Græca vox hæc aliter atque aliter explicatur, ut docet Galenus. Dicam quod ſentio. Si veteres therapian coluerint, nec adeo ignari atque minus fuerint, ut & diagnoſin & prognoſin (quod utrumque ad τὸ θεραπευτικὸν μέρος, ut loquitur Galenus, pertinet) prætermitterent, non eo conſilio credendum veteres ab Hippocrate accuſari quod imminuti in nonnullis eſſent, id eſt, τέκμαρσιν neglexiſſent, ac ſi dicat, diagnoſin & prognoſin (ut quidam interpretati ſunt), ſed quod quum præclare in omnibus Medicæ Artis partibus excellerent, rationem cuique accommodate medendi, ſumpta indicatione a peculiari cujuſque natura, miſſam feciſſent: hoc autem eſt τέκμαρσιν haud eſſe conſecutos, quæ tamen in primis tenenda eſt. Hippocrates autem illam τέκμαρσιν conſequendi viam aperit contra Gnidios medendi magiſtros, & alios omnes qui in generalioribus Artis præceptis præclare verſati, particularia prætermitterent, quæ tamen in primis Medicum commendant ac oſtendunt. *In libris de Diæta* proponit exempla quorum explicatio ad inſtruendam, explicandamque τεκμάρσεως vim pertinebit: nam quando, quo morbi tempore, quo in ſubjecto, quo habitu, hoc vel illud uſurpandum ſit, abunde explicat: exempli gratia, inter edulia præſtantiſſima ptiſana alimenti juxta ac medicamenti facultate inſignita eſt; tamen niſi hac aut illa præparatione, hoc vel illo morbi tempore, hac aut illa ægri natura, exhibeatur, ægri damnis plurimis obruuntur ac cumulantur: hæc eſt Τέκμαρσις ratio medendi convenienter cuique ex perſpicientia peculiaris & communis cujuſque naturæ per τὰ τεκμήεια, id eſt, ſigna ſyllogiſtica. Itaque nulla vox Latina eſt quæ vere τεκμάρσεως nomen referat atque exprimat.

Τριταιοφυὲς καὶ τεταιοφυὴς πυρετὸς, Latine reddi poteſt, *febris ad tertianæ naturam accedens*: aut ad verbum, *febris tertiumgena*. Quidam hemitritæon cum ea febre, quæ τεταιοφυὴς dicitur, videntur confudiſſe, aut longe diſcrepant. Et eorum opinio roborari poteſt auctoritate Hippocratis: hujus ſi exacte verba conſiderentur, eadem fere natura, conditio, ingenium & mores, item ſymptomata febris τεταιοφυέως, & ἡμιτεταίου videntur: Nam *particul.* 23. *ſect.* 1. *lib.* 1. *Epid.* ſcribit loquens de febribus ſemitertianis; *Infeſtabant* πυρετοὶ φρικώδεες, *continuæ, non intermittentes*: ὁ τρόπος ἡμιτεταῖος, τὴν μίην κουφοτέρην τῇ δὲ ἑτέρῃ ἐπιπαροξυνόμενοι: Id eſt, *modus erat febrium ſemitertianarum, uno quidem die levior erat febris, altero acerbior.* Et idem Hippocrates *partic.* 25. *ſect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* ſcribit: *Febres erant continuæ, non intermittentes, invadebant* τρόπον τεταιοφυέα *in modum febris tertianam referentis,* μίαν μὲν ὑποκουφίζοντες, καὶ μίαν παροξυνόμενοι, *uno die temperatiores levioreſque exſiſtebant, altero acerbiores*; deinde ſubdit, ῥίγεα πᾶσιν ἀτάκτως, καὶ πεπλανημένως ἐγίνετο, ἐλάχιστα καὶ ἥκιστα τοτέοισιν, ἀλλ' ἐπὶ

τοῖς

τῶν ἄλλων μείζω: *rigores erant ſine ordine omnibus, & erratice, minimi quidem in his febribus fuerunt, in aliis majores.* Quæ verba ſi conferas, utramque febrem idem eſſe colligere poſſis: nam & utraque continua, & utraque tertio quoque die acerbior, diebus interjectis levior: in utraque ſunt rigores & horrores, ut forte nomen horroris & rigoris non ſtricte ſumptum idem hoc loco ſignificet. Nec eſt quod objicias in hemitritæo ſecundum diem deteriorem eſſe ſecundo die in ea febre quæ τειταιοφυὴς dicitur, quod in hemitritæo ſecunda ſit acceſſio auctore Galeno paſſim, ſed præcipue *cap.* 2. *lib.* 2. *de differ. feb.* in τειταιοφυεῖ autem non eſt ſecunda acceſſio, ſed tantum continuitas febris, unde ſecundus dies omnino levior. Nam Galenus *Com. in particul.* 25. *ſectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* explicans quid ſit ὑποκουφίζεσθαι (quo verbo utitur Hippocrates dum diſputat de ſecundo die febris τειταιοφυέως) ait Hippocratem moderatam tantum remiſſionem intelligere in ſecundo die febris tritæophyûs: at hæc moderata quoque remiſſio eſt in febre ἡμιτειταίῳ, ſi conferatur ſecundus dies cum tertio. Unde eadem verba ſunt & idem ſenſus, ὑποκουφίζεσθαι, & μίαν ἡμέρην κουφοτέρην ἔχειν, quibus uſus eſt verbis, explicans & febrem τειταιοφυέα, & ἡμιτειταῖον. Sed tamen quum longe una febris & motu, & ſpecie, & more, & cauſa, ab altera diſcrepet, tametſi doctiſſimus Hippocrates, rerum diſtinctiones & διαφορὰς maxime & diligentiſſime obſervans, unam cum altera videatur confundere, ea de re paullo plenius ſub finem hujus Commentarii diſputabimus, facta diligenter unius cum altera comparatione. Nunc de ea quæ τειταιοφὴς dicitur, diſſeramus. Febris hæc ex continuarum genere eſt Hippocratis auctoritate *in partic.* 25. *ſect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* & tamen exacerbationes habet tertio quoque die, non quod in ἀπυρεξίαν deſinat (alioqui e continuarum numero eximeretur) ſed παρακμὴν quamdam habet, Galeni auctoritate *cap.* 2. *lib.* 2. *de differ. febr.* nec rigor eſt aliquis typicus, tamquam novæ acceſſionis paranymphus, ſed criticus eſſe poteſt: tamen ex *part.* 25. *ſect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* in febribus τειταιοφυέσιν obſervat Hippocrates ῥίγεα rigores inordinatos & vagabundos: quod notandum eſt diligenter, ne eos rigores obſervantes temere febrem ſemitertianam eſſe putemus, aut intermittentem aliquam: ſed quod tertio die febris exaſperetur, id παροξυσμὸς dici poteſt, reduplicatio, unde Hippocrates vocat tertio die ἐπιδιδόναι, ἐπιπαροξύνεσθαι, & in aphoriſmis διὰ τρίτης ἰσχυρότερον πυρετὸν γίνεσθαι, ſcribit. Galenus 2. *de diff. feb.* συνόχους in duo genera dividit, in συνόχους, & alias generis nomine inſignitas & ambiguo συνεχεῖς: harum poſteriorum ratio in iis præſertim febribus ſpectatur: in quarum continuitate peculiaris humoris motus obſervatur, ut quum vel tertio quoque die exacerbatio aliqua obſervatu digna animadvertitur, ita ut nonnulla periodi ſit ratio: ſic quædam continua eſt quotidiana, quædam tertiana, quædam quartana, ſed hæc rarius. Si tertio quoque die exacerbatio contingit τειταιοφυὴς dicitur eidem Galeno. Si ſecundo die nova ſit acceſſio, & tertio quoque die exacerbatio ſit ἡμιτειταῖος dici poteſt. Quamquam nomen hoc rejicit Galenus *cap.* 2. *lib.* 2. *de differ. febrium*, & *Commen. in particul.* 5. *ſect.*3. *lib. Epid.* docens Hippocratem adjeciſſe ἡμιτριταῖον καλεύμενον, quod nomenclatio hæc Hippocrati non placeat: eamdem

Aph. 43. *lib.* 4. *Aphor.*

eamdem tamen probat Galenus *cap.* 7. *lib.* 2. *de differ. febrium.* Sed non abs re primum febrem continuam, tertio quoque die deteriorem factam, & die ſecundo novam acceſſionem habentem, appellari non vult ἡμιτριταῖον, quod & continua quotidiana die medio paroxyſmum habeat, & tertiana duplex continua, & duplex, ſive triplex quartana continua. *In Epidemiis partic.* 23. *ſect.* 2. *lib.* 6. plane negat ſemitertianam ullam eſſe intermittentem; *lib. de typis cap.* 4. contrarium aſſerit: & nullo umquam loco tam ſui eſt oblitus Galenus. Sed longe hæc inter ſe differunt, quum in continua quotidiana idem ſit humor & eodem loco incluſus qui acceſſiones faciat, in duplice tertiana continua non idem eſt humor, nec locus: ideo prudenter monebat Galenus *cap.* 11. *lib.* 1. *de different. febrium*, in æſtimandis febribus non conſiderandas accéſſionum invaſiones & periodos, ſed conſiderandam cujuſque proprietatem & ingenium. Quod cenſuit Hippocrates *Aphor.* 12. *lib.* 1. quum ait: *Acceſſiones, & conſtitutiones morbi indicabunt.* Ceterum tametſi febres omnes continuæ ſint, tamen has exacerbationes, annotationes, & ἐξ ἐπισχέσεως ἐπίδοσιν quamdam, ut ex Hippocratis *particul.* 25. *ſect.* 3. *lib.* 1. *Epid.* patet, immo Galenus vocat περιόδους: nam de illis febribus continuis homonymos vocatis ita ſcribit, ταῖς πολλαῖς κατὰ μέρος περιόδοις προσέρχονται, id eſt, *alias atque alias velut quibuſdam circuitionibus inſiliunt, ac repetunt.* Quod mirum eſt, quum περίοδος non ſit febrium continuarum, ſed intermittentium, & dividatur in παροξυσμὸν καὶ ἄνεσιν. Παροξυσμὸς autem καὶ ἄνεσις ad febres typicas maxime refertur, ſed præſertim ipſa ἄνεσις, cujus loco in continuis, ſi quando concedunt remittunturque, παρακμὴ dicitur. Tamen in continuis etiam ſi exacerbationum ſimilis quædam recurſio animadvertitur, ut ſi tertio quoque die, aut quarto, aut ſingulis diebus, tunc licebit in illis febribus περίοδον ſtatuere, ſed minus proprie ſi ad unguem res exigatur, ut ex definitione τῆς περιόδου colligere licet aſſignata a Galeno *lib. de totius morbi temporibus.* Sed his relictis tria videre oportet. Primum quid videatur Galeno de tritæophyis febribus: ſecundo an ſint e cenſu continuarum: deinde, an ſit quidpiam commemorabile quod hæ febres tertio quoque die moveantur, quum generaliter hoc etiam ad omnes febres bilioſas extendatur: denique an ἡμιτριταῖον καὶ τριταιοφυῆ πυρετὸν confundat Hippocrates, quæſtione dignum eſt. Ac primum περὶ τριταιοφυῶν hoc Galeno videtur, ut non ſignificent aut ἡμιτριταῖον, aut tertianam aliquam intermittentem: quamquam ex *initio Com. in particul.* 23. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* nomine hoc includitur & ſemitertiana, & producta tertiana; Verba Galeni hæc ſunt: *Quas autem febres* τριταιοφυεῖς *vocet, abunde dictum eſt, ſemitertianas videlicet, & productas tertianas*: quod abſurde dictum eſt quum ſæpe contendat aliis locis Galenus magnum eſſe diſcrimen inter τριταιοφυὲς καὶ ἡμιτριταῖον: ſed puto interpretem Latinum male vertiſſe vocem διότι: ipſe videre poſſis. Quod autem nomen τριταιοφυέος longam tertianam non ſignificet duabus id rationibus conſequi poſſumus: priore quidem, quum Hippocrates, *part.* 23. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epidem.* ſcribit: *Omnibus febribus* τριταιοφυέσι *nox ante acceſſionem moleſta eſt*; in Comm. Galenus: *Proprium eſt*, ait, *febrium* τριταιοφυῶν, *ut noctem ante acceſſionem moleſtiorem habeant, extenſis autem tertianis omnibus*

nibus non proprium: itaque aliud extenſa tertiana eſt, aliud τριταιοφυὴς; alioqui hoc Galenus *Comm. in partic.* 5. *ſect.* 3. *lib.* 1. *Epid.* ait: *Quum duodecim horis finitur acceſſio exquiſita tertiana eſt, ſi hac longior ſit ſimpliciter tertiana vocatur, cui præterea longior acceſſio eſt tertiana producta nuncupatur. Quæ autem πρὸς ἀπυρεξίαν non venit, ſi horrificas primo die acceſſiones habet, ſecundum autem diem leviorem, ἡμιτριταῖος dicitur; ſi ſimpliciter ſine horroribus tertio quoque die acerbior eſt, ea τριταιοφυὴς dicenda eſt.* Hinc patet e continuarum genere eſſe, & propterea longam tertianam τριταιοφυέα non dici. Nam & *in Aphoriſm.* 43. *lib.* 4. cum Hippocrates ſcribit: *Quæcumque febres tertia die exaſperantur*, hoc de tritæophyis intelligitur: periodus autem hæc; *quocumque modo intermiſerint*, de longis tertianis. An autem ἡμιτριταῖος καὶ τριταιοφυὴς idem ſit, longe magis ambiguum eſt: tamen & cauſa, & motu differunt. Nam Galeno *Com. in part.* 5. *ſect.* 3. *lib.* 1. *Epid.* ſemi-tertiana a primo inſultu ad incrementum horrorem habet, item quum longius progreditur: & in periodica acceſſione rurſus horrorem habet & συστολὴν, & rurſus eumdem horrorem, & contractionem: quod *cap.* 9. *&* 10. *lib.* 2. *de differ. febrium* explicat: & *Com. in partic.* 23. *ſect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* κατ' ἐξοχὴν πυρετὸς φρικώδης dicitur, quod per omne tempus acceſſionis ſymptoma horroris producatur: & bifariam fit, aut quum intenſio (Græcis ἐπίτασις) facit reduplicationes, aut quum aſcenſum tantum facit inæqualem. Sic in hemitritæo eſt inæqualitas in acceſſione particulari, & in univerſali ſtatu, quod in dies febris augeſcat more τῶν συνόχων ἐπακμαστικῶν, Galeno auctore *Comm. in particul.* 23. *ſectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* Sed τριταιοφυὴς unum & continuum, & æquale ab invaſione ad vigorem habet incrementum, & caret acceſſione ſecundo die: item horrore caret. Et quum dicimus habere æquale incrementum, id debet intelligi de particulari acceſſione, non de univerſali. Nam *partic.* 23. *ſectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* loquens ex profeſſo περὶ τριταιοφυῶν ait illas ἐξ ἐπισχέσεως vehementius exacerbari, & in dies increſcere: ſed hoc de univerſali acceſſione intelligendum, alioqui falſa opinio Galeni foret: ſic motus ratione ἡμιτριταῖος καὶ τριταιοφυὴς diſtinguuntur. Cauſa quoque longe inter ſe differunt: nam Galeno *Comm. in partic.* 5. *ſectio.* 3. *lib.* 1. *Epid.* ἡμιτριταῖος fit a bilioſo & pituitoſo humore ſimul mixto, τριταιοφυὴς a bilioſo humore quidem, ſed eo δυσκινητοτέρῳ καὶ δυσπεπτοτέρῳ, id eſt, qui lentior tardiorque eſt, & coctu difficilior: deinde addit, & hanc febrem τριταιοφυῆ partium principum phlegmonem eſſe dicunt: quod notandum: itaque nomine hemitritæi, & productæ tertianæ aliud quid ſignificatur quam τοῦ τριταιοφυέος. Quod confundebant veteres inducentes parvum hemitritæon & magnum hemitritæon, & nullam ſimplicem tertianam aut longam conſtituentes, quos ridet Galenus *Commen. in partic.* 23. *ſectio.* 2. *lib.* 6. *Epid.* & *nono & decimo cap. lib.* 2. *de differ. febr.* Et maxime quod ſi hemitritæus ex intermittentium genere foret, non eſſet pernicioſus ſecundum Hippocratis dictum *Aphor.* 43. *lib.* 4. *Aphoriſm.* At contra eidem Hippocrati *partic.* 5. *ſectio.* 3. *lib.* 1. *Epid.* hemitritæus omnino pernicioſus eſt. Τριταιοφυὴς autem hemitritæon non comprehendit, niſi generalius nomen ſumatur: unde Galenus *Comm. in partic.* 23. *ſectio.* 2. *lib.* 6. *Epid.* ait:

Si

Si quis omnes acutas febres τριταιοφυεῖς *appellet, non abs re fecerit: non tamen ulla febris ad integritatem deſinens* ἡμιτριταῖος *dicetur.* Quare hac correctione utitur Galenus, quaſi vero hemitritæus nomine τριταιοφυοῦς non recte contineatur, quum utraque ſit febris acuta & continua. Hoc dictum eſt ut omnis errandi tollatur occaſio: quia enim in tritæophyea febre eſt majus argumentum intermiſſionis, aut potius remiſſionis, ϗ παρακμῆς, quam in hemitritæo, ſi dicamus hemitritæon eſſe τριταιοφυῆ, ad intermittentium genus ſophiſtæ hemitritæon revocarent. Galenus enim de tritæophyea ita ſcribit: μόνος πυρετὸς τριταιοφυὴς ὁ πλησίον τῆς ἀπυρεξίας ἀφικνούμενος: Interpres, *fere in integritate remittitur*: nos ita vertemus, *Accedit ad vacuitatem febris.* Et paullo ante de eadem loquens dixerat. *Si qua febris tertio quoque die fortior ſit, nec intermiſſionem minimam afferat, ut æger ad ſinceram integritatem accedere videatur, ea febris acuta vocabitur.* Sic τριταιοφυὴς acuta eſt febris, proinde intermiſſione caret, remiſſionem habet, & quoad ſenſum ad ἀπυρεξίαν videtur accedere; unde accommodate ad hæc *Comm. in partic.* 23. *ſectionis* 2. *lib.* 1. *Epid.* ait: Acutæ autem & continuæ febres dicuntur ab Hippocrate quæ παρακμὴν quidem manifeſtam habebunt, ſed nullam ἀπυρεξίαν ſortiuntur, & numquam hominem relinquunt, ut loquitur *Comm. in part.* 25. *ſectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* Quoniam autem iſta παρακμὴ, & veluti ad ἀπυρεξίαν vicinitas maxime in febribus τριταιοφυέσι ſpectatur, ideo non vult in τριταιοφυῶν nomine includere ἡμιτριταίους: quamquam ſi largius nomen ſumitur, contineri poteſt, quum utraque febris continua ſit, acuta, tertio quoque die exacerbationem habens, necnon remiſſiorem ſecundum diem habeat: at id diverſa ratione ut dictum eſt. Quod autem ad hujus loci intelligentiam ſpectat maxime, Galeno placet *Comm. in particul.* 23. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* τριταιοφυεῖς, ſive παραφυεῖς (ſic enim vocant) in ratione periculi medias eſſe inter hemitritæους, & tertianas intermittentes, ſive ſimplices ſive longas. Sic quum Hippocrates *Aph.* 43. *lib.* 4. ait: *quæcumque febres tertia die fortiores* fiunt, μᾶλλον ἐπικίνδυνοι: Illud ἐπικίνδυνον bifariam referri poteſt, vel ut intermittentes conferantur cum continuis in quibus remiſſio eſt aliqua, aut latens, aut manifeſta, ſed intermiſſio nulla eſt, quod vocat οὐ βραχὺ διάλειμμα ποιεῖσθαι. nam illæ vacant periculo, hæ periculi ſunt plenæ: vel comparantur τριταιοφυεῖς cum hemitritæis, quod in illis manifeſta eſt παρακμὴ, ut etiam fere intermittere dicas: in his nil tale. Ideo addit: *quocumque modo intermiſerint*, ac ſi dicat, vel ut manifeſtum ſit διάλειμμα, vel βραχὺ, vel tantum ad ſenſum, quum tamen reapſe non ſit.

Quæri poteſt, an febris τριταιοφυὴς novum genus febris ſit, quum omnes febres & ſynochi putres, & imputres tertio quoque die exaſperentur, ideoque τριταιοφυῶν genere contineri poſſe videntur: nam & illud patet ex Galeno *Commen. in Aph.* 12. *lib.* 1. & paſſim *ex libris de Criſibus* & pleuritidi, & peripneumoniæ, & omni morbo a bile nato motus quoſdam eſſe tertianos & ut ita loquar τριταιοφυέας, ut & morbi a pituita de nocte moventur. Ut aliquid obiter dicatur, & peripneumoniæ & pleuritides, & cauſi & id genus morbi habent aliquid τριταιοφυὲς ϗ τριταιογενὲς, ſed tamen febris τριταιοφυὴς aliquid peculiare ſignificat, ut paullo poſt dicemus. Magna

quæ hoc loco ſeſe obtulit difficultas eſt de vera diſtinctione hemitritæi, & τριταιοφυῆς, quamquam diſerte Galenus doceat τριταιοφυῆ πυρετὸν medium quid eſſe inter hemitritæon & tertianam intermittentem, tamen iidem mores, ingenium, cauſa, motus, natura eadem eſſe videtur. Primum utraque eſt continua: ſed dices, hemitritæus κατ' ἐξοχὴν φρικώδης dicitur, quæ differentia magna eſt, ſed τριταιοφυὴς non dicitur horrifica. Tamen contrarium legitur: nam Hippocrates loquens de iis quæ τριταιοφυεῖς dicuntur, ait: *Omnibus rigores erant inordinati & erratici, & quidem parvi*: at ait Galenus, *parvi rigores ab horrore non differunt*: ſic τριταιοφυεῖς ſunt φρικώδεες. Quod ſi dicas non propterea horrificam eſſe τριταιοφυῆ, aut ſi horrifica ſit parum eſt, ſed ἡμιτριταῖος neceſſario eſt horrificus tertio quoque die, & per omnia febris tempora: niſi forte quis objiciat quod a Galeno ſcribitur *Comm. in part.* 5. *ſectio.* 3. *lib.* 1. *Epid.* de ſemitertiana loquente: *Si tabidis, aut aliter diu ægrotantibus ſemitertiana adeſt, forte licet horrore careat, ſemitertianam etiamnum vocabis*: quod ſi verum eſt dabitur ſemitertiana, quæ non erit φρικώδης. Quod autem attinet ad locum ſuperiorem, in quo Hippocrates febri τριταιοφυεῖ attribuit horrorem præter rationem; Galenus acute interpretatur hoc, ut vitetur confuſio hemitritæi & τριταιοφυέος; primum Hippocrates dicit, ῥίγεα σμικρὰ ἀτάκτως, ac ſi dicat, rigores eſſe inordinatos, nec neceſſario adfuiſſe, ut contingit in hemitritæo: deinde alia adduntur quæ ad diſtinctionem iſtam pertinent. Sic in multis ita conſentiunt ἡμιτριταῖος καὶ τριταιοφυὴς, ut idem eſſe videantur: accedit quod quum hemitritæus funeſtus ſit, non minus forte & tritæophyes calamitoſus exiſtat. Nam ex *Comm in partic.* 25. *ſectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* ait proprium eſſe febrium τριταιοφυῶν, uti & morborum malignorum, exacerbari diebus criticis: quo loco patet ad malignorum morborum naturam accedere. Præterea *Comm. in partic.* 5. *ſectio.* 3. *lib.* 1. *Epid.* Galenus ſubſcribit eorum opinioni qui exiſtimant τριταιοφυῆ ſequi ad inflammationem partium internarum: quod ſi verum eſt, ſpecie ipſa peſſima febris eſt. Accedit quod ex ſententia Galeni *Comm. in Aphoriſm.* 43. *lib.* 4. febres quæ tertia die fortiores fiunt, aut ſequantur malignam humorum putredinem, aut inflammationem partium internarum: quod maxime πυρετοῖς τριταιοφυέσι accommodatur. Inter cetera hoc urget maxime quod idem ſit tritæophyes & hemitritæus, quùm materia eadem ſit: quod ne cui mirum ſit, legatur Galenus *Comm. in particul.* 25. *ſectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* de tritæophyis febribus loquens: ſcribit enim *febres has non ex uno ſucco generari ſed pluribus, quorum calidior febrem acutam ſuccendit ſtatimque diſcutitur: Quæ dum corpus tenet, contingit frigidioribus corrumpi ac putreſcere: & ſic accendi ex illa remiſſione, quod eſt, veluti requie, & imminutione febris*: Et paullo ante dixit tritæophyea *ex crudis pituitoſiſque putreſcentibus accedere, flava bile concurrente: ſemitertiana autem fit quum par bilioſus humor adeſt*: Item ſcribit *in febre tritæophyea ſecundum diem leviorem eſſe, tertium graviorem quod vires a priore acceſſione fractas offendat.* At hæc verba omnia quid aliud quam hemitritæon declarant, & tamen de tritæophyea agitur. Sic uno loco in tritæophyis unum & æqualem motum agnoſcit, in alio loco de iiſdem agens ſcribit σμικρὰ διακουφίζοντες καὶ ταχὺ ἐξ ἐπισχέσεως παροξύνονται: quæ verba

ba inæqualem motum τριταιοφυῶν ſignificant. Itaque ſui longe diſſimilis eſt Galenus, alias in tritæophyis unum tantum humorem ſtatuens & æqualem motum, alias plane diſſidentia aſſerens. Nam dum τριταιοφυέας explicat, & Galenus & Hippocrates ἡμιτριταίους adumbrat, animiſque noſtris tenebras offundit. Sed ut ſibi Hippocrates congruat, hoc dicam: omnino τριταιοφυὴς medium tenet inter hemitritæon & tertianam intermittentem, nam illo decernitur mitior, hac vero deterior: verus τριταιοφυὴς ſit ab uno humore bilioſo ſed lentiore & coctu difficiliore, unde ſecundus dies levior, tertius autem acerbior exſiſtit, ac maxime phlogoſin partium internarum ſequitur. Sed eſt alius τριταιοφυὴς quodammodo hemitritæi naturam ſortiens, in quo & bilioſus & pituitoſus moram trahit: aut forte idem humor eſt, ſed duplicem habet ſubſtantiam, unam tenuem, craſſam alteram. Hoc enim uni etiam humori accidere ait Galenus *Commentar. in partic.* 48. *ſect.* 3. *lib.* 3. *Epidemiorum* ut tenuem craſſamque ſui partem habeat, quod ad hunc locum maxime pertinebit. Nam tenuior pars febriles acceſſiones diſſipabiles affert, craſſior autem fovet aliam acceſſionem & continuitatem febris. Sed in ſemitertiana, præſertim ſi exquiſita eſt, par eſt humor crudus & bilioſus, & pituitoſus: Itaque quæ ab Hippocrate uno in loco febris deſcribitur τριταιοφυὴς, præſertim *particul.* 25. *ſect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* accedit ad hemitritæon, & vere media eſt inter τριταιοφυέα proprie dictum & hemitritæon proprie quoque dictum. Et niſi ita res intelligatur, non poteſt excuſari Galenus quin confuderit & hemitritæon, & tritæophyea febrim. Febrium τριταιοφυῶν Hippocrates *in Coacis* paſſim meminit, ut quum ſcribit febres τριταιοφυεῖς cum anxietate malignæ ſunt: Item, febres τριταιοφυεῖς erraticæ in dies pares translapſæ ſunt δύσκολοι. Et alio loco ῥίγεα τριταιοφυέα maligna eſſe ait ſi in media inordinata febre exacerbentur: quo loco de rigoribus hemitritæi agere videtur malens dicere ῥίγεα τριταιοφυέα, quam ῥίγεα ἡμιτριταίου, quod nomen ἡμιτριταίου Hippocrati non placeat. Præterea ibidem legere eſt ἀλγήματα τριταιογενῆ καὶ ἀλγήματα τριταιογενῶς παροξυνόμενα quod genus dolorum tertiano more redeuntium & in febre, & ſine febre videmus. Nam ſæpe in tertianis febribus videas dolores die paroxyſmi reduces aut in ventrem, aut coxendicem qui ſæpe Medicis admirationi fuere, & quos primus Hippocrates obſervavit, hi autem abſceſſum minantur: Item & ſine febre ſæpe redeunt, præſertim ſi febris tertiana aut quartana præceſſerit, & dolorem colicum mentiuntur, eumdemque repetitionis typum habent, quem & febris cui ſuccedunt. Iſtos dolores τριταιογενεῖς gummoſi ſanguinis excretione ſolvi ſcriptis quoque mandavit Hippocrates *in Coacis.* Sed in immenſum nimis oratio noſtra excurrit.

TO X.

XΑΛΑ͂Ν a quo τὸ χαλαστικὸν a Gorræo explicatum deſumitur, apud Hippocratem pro dejicere, alvumque ſolvere ſumitur. Ita enim *particul. 6. ſect. 3. Prorrh.* κοιλίη dicitur τὰ ὑγρὰ χαλῶσα, alvus dicitur humiditates & ſeroſa dejiciens τὰ ὑγρὰ χαλᾷν, id eſt, τοῖς ὑγροῖς διαχωρέειν, quum

alvus liquidis ſeroſiſque humoribus ducitur ac fertur. Et *partic.* 7. *ejuſdem libri*, τῆς κοιλίης περίτασις ὑγρὰ χαλῶσα dicitur, id eſt, ad verbum re expreſſa, *Ventris circumtenſio dicitur humiditates ejiciens & excernens*: nam χαλᾷν ἐκκρίνειν ſignificat. Improprie autem dicitur circumtenſio dejicere, quum ipſius alvi proprium ſit excernere ac exonerare ſeſe. Sed loquendi forma Hippocratis eſt, κοιλίης περίτασις, ac ſi dicat, ἡ κοιλία περιτεινομένη τὰ ὑγρὰ χαλᾷ, *Circumtenſa alvus liquida excernit.*

TO Ψ.

ΨΑΘΥΡΑ' καὶ ὑποψάθυρα διαχωρήματα leguntur apud Hippocratem *partic.* 24. *lib.* 3. *Prorrh.* quorum excrementorum obſervatio non eſt omittenda ad diagnoſin & prognoſin: nam ſæpe æſtuantibus intimis temperatiſque extimis alvus liquidior eſt ex intervallis excrementa reddens arenulenta, ſive arenoſa, ſive friabilia, & in minimas partes ſuopte fere nutu diſſolubilia, unde colligas ſecurum eſſe morbum, quum contra ſtatuendum eſſe videatur. Iſta enim friabilitas excrementorum declarat partium internarum æſtum ſummum a quo partim liquidior fit alvus, partim arenulentorum excretio contingit; ὑποψάθυρα διαχωρήματα, Dureto dicuntur dejectiones in quibus quæ excernuntur in modum carnis minutim concerptæ friantur: nec admittit interpretationem τοῦ ὑποψαθύρου, ut arenulentum dicatur. Hippocrates *lib. de Glandulis*, & vocat glandulas σαρκία ψαφαρὰ, quod fruſtulatim ſecari facile poſſint & friari corpora glandularum. Apud Hippocratem in ſummo æſtu reperio excrementa reddi σπυραθώδεα, *part.* 6. *lib.* 1. *Prorrh.* quæ non niſi πρὸς ἀνάγκην redduntur: eos autem quibus excretiones hæ contingunt vocat καταξηρανθέντας, exſiccatos, arefactoſque idque ab æſtu febrili: hos inſignem vacuationem ferre non poſſe, nec parotidas, nec rigorem, teſtis eſt Galenus *Com. in illam part.* 6. *lib.* 2. *Prorrh.* Alii etiam reperiuntur exſiccati emaciatique, ſed non ab æſtu illo febrili, ut quos *lib.* 9. *Method. med.* & *lib.* 2. *de Diæta acutor.* τεταριχευμένους vocat, nimirum ab inedia triduana quatriduanave, a diatritariis præſcripta, emaciatos. Porro illa σπυραθώδεα excrementa non niſi vi excerni ſolita, non eadem ſunt cum arenulentis, niſi quod utraque ſunt ſicca, ſed σπυραθώδεα habent aliquid compactum ob reliquam quamdam, ſed exiguam viſcoſitatem, ſed ψαθυρὰ nihil glutinis habent, proptereaque minimo manuum affrictu friantur diſſolvunturque. Forte hoc contingit, quia quum arenulentæ ſunt excretiones, alvus jam liquidior eſt; unde dicit Hippocrates: arenidæ & liquidæ dejectiones: hinc omnis compactionis & glutinis tollitur occaſio. Nec enim credibile eamdem numero dejectionem liquidam eſſe & arenoſam: pugnant ſiquidem ſecum: ſed alvo liberiore exſiſtente excretio fit τῶν ψαθυρῶν. Sed quum ſpyratodea excernuntur πρὸς ἀνάγκην alvi eſt quædam ἀπόληψις ut ſcribit Hippocrates. Nec enim eſt neceſſe quoties vi & coacto educitur ſtercus alvum eſſe adſtrictam. Nam reperio apud Hippocratem alvum etiam liquidam, quam Hippocrates ὑγρὰ χαλῶσαν vocat, etiamnum πρὸς ἀνάγκην reddere. Ita enim *partic.* 7. *ſectio.* 3. *Prorrh.* *ventris circumtenſio liquida ad neceſſitatem*

reddens:

reddens : item & *partic.* 6. *ejuſdem ſectionis* : *Ex cervicis dolore & ſudore venter inflatus ſi liquida ad neceſſitatem dimittat.* Quod pleriſque uſuvenire vidimus quibus craſſioris humoris pars meſenterio intrinſecus inculcata non patet excretioni, liquida vero proluvies parum admodum adjuvans excernitur. Id præſertim obſervatum eſt in morbis anni 1573. qui in vulgus paſſim ſævierunt : Febres erant τριταιοφυεῖς de nocte exaſperatæ, in quibus alvus liquidior fuit, ſed ſymptomata non minuebantur : quibus autem craſſiores humores exacti ſunt foras, ii citius evaſerunt. Ceterum exiſtimo liquidiorem alvum eſſe quod facultas naturalis a calore febrili plurimum afficiatur, ut quod excernitur ſit ſymptomaticum, ideo autem ψαθυρὰ eſſe excrementa ob concluſum ſummum æſtum in partibus imis corporis. Unde aut σύντηξις ſequitur, aut abſumptio craſſioris cujuſdam mucoris qui excrementis loco glutinis eſſet : itaque talis excretio ut cauſa & ut ſignum mala eſt. Nec novum eſt æſtuantibus intimis alvum liquidiorem eſſe, quod in morbis prædictis hujus anni obſervavimus : nam duabus de cauſis oriri poteſt, & propter corruptionem alimenti a calore febrili, a qua corruptione facultas irritatur ad excretionem : & propter biliosi humoris a calore impenſe aucto generationem, aut alterius humoris qui bilioſi naturam ſit relaturus. Tertium accedit non negligendum, nimirum quod in iſto æſtu interno partes meſenterii quodammodo exardent & connivent : inde obſtructionis ſpecies oboritur a qua ἀνάδοσις impeditur. Quarto accedit quod in iſto æſtu omnia cruda ſunt, nec a calore naturali victo coquuntur : unde Hippocrates 4. *acut. partic.* 4. in ardentibus febribus dejectiones illas liquidas obſervat. Has cauſas alvi liquidioris aſſignat Galenus *Comm. in partic.* 2. *lib.* 2. *Prognoſt.* dum explicat qua ratione fluor alvi hydropi nato ab ilibus comes adſit.

FINIS.

INDEX

INDEX DEFINITIONUM MEDICARUM.

ΑΘΡΟΟΝ καὶ ἀθρόως. p. 209
Ἄκριτον. 211
Αλυσμὸς, ἄλυς καὶ ἄσα. 216

Βορβορυγμός. 217

Γλῶσσα περιπλευμονική. 220
Γριφόμενον. ibid.

Δυσθάνατον. 223

Ειλεός. 224
Εμπίπτειν καὶ ἐπιπεσεῖν, ἔχειν καὶ ἔχεσθαι, ὑρεῖν καὶ ὑρῆσαι, τὰ ἰόντα. 225
Ενδοιαςὸς Ἴκτερος. 226
Επανάςασις καὶ ἐπανάςημα. ibid.
Επανάκλησις. ibid.
Επάνθισμα ἀφρῶδες. 227
Επιγίνεσθαι, Επιγενόμενον, & Επιγένημα. 231
Επιδιδόναι. 236
Επίφυσις. 237
Εὔχροια. 238
Ἔφοδος. 240

Ημίῤῥοπος κρίσις. 242

Ικτεριώδεες. 243
Ιχὰρ καὶ ἰχᾶρες. 245

Κατάκλισις & ἔῤῥιψις. 247
Κατειλῦσαι φοναί. 250

Λειεντερία. pag. 252

Μύκης. 253

Νηδῦς. 254

Ξηρόν. 255

Παράκρουσις ἀσαφὴς καὶ ψηλαφάδης. 261
Πελιδνὸν & μέλαν. 262
Περίῤῥοια. 264
Πρόχειρον πνεῦμα. ibid.
Πυρετὸς περιψυχθείς. ibid.

Ρευματικὴ διάθεσις. 265
Ρῆξις. 268
Ριπτασμός. 269

Σπατίλη. ibid.
Σπάδων, *aut melius* σπαδών. ibid.
Σπυραθῶδες διαχώρημα. 270
Σύναγμα. 271
Σύντροφος νῦσος. 272
Σφακελίζειν. 275

Τέκμαρσις. 278
Τριταιοφυὲς & τριταιοφυὴς πυρετός. 279

Χαλᾷν. 285

Ψαθυρὰ & ὑποψάθυρα διαχωρήματα. 286

GULIEL-

GULIELMI
BALLONII
MEDICI PARISIENSIS
CELEBERRIMI
COMMENTARIUS
IN LIBELLUM THEOPHRASTI
DE VERTIGINE.

Etiam qui de contemnenda gloria libros conſcribunt, ipſis libris nomina ſua præfigunt, ſic quod profeſſione elevant, uſurpatione Memoriæ conſequuntur. Valer. Max.

BENEVOLO LECTORI
GULIELMUS DE BAILLOU
DOCTOR MEDICUS PARISIENSIS.
S. D.

SI vitare velis noxas vertiginis atræ,
Sævit in erectum quæ violenta caput,
Huic animum terſo ſolers intende Libello,
Ingenio uberior fructus & inde redit.

APPROBATIO.

HIc Commentarius in Libellum Theophraſti DE VERTIGINE M. GUILLELMI DE BAILLOU Medici Pariſienſis celeberrimi, Decani, & antiquioris Scholæ Magiſtri, eleganti ſtylo, & ſumma prudentia conſcriptus, atque à multis jamdudum expetitus, prodeat tandem in lucem, rei Medicæ ſplendorem aucturus, & utilitatem non mediocrem allaturus. Datum Pariſiis octavo Kalendas Novembris, Anni 1638.

DE S. JAQUE Decanus.

JOANNES DE BOURGES
Doctor Medicus Pariſienſis.

JACOBUS CORNUTY
Doctor Medicus Pariſienſis.

ΠΡΟΛΕΓΟ΄ΜΕΝΑ

DE VERTIGINE.

ANTEQUAM ad brevem & apprime eruditum contextum Theophraſti accedamus, in naturam & cauſas vertiginis inquirendum: nec enim Theophraſtus ad intimum examen de Vertigine penetravit, de ea præſertim quæ propriam Cerebri labem conſequitur, quæ eſt dirorum & feralium morborum præcurſor. Solius enim Medici eſt in eam arcem penetrare, & primariam a ſecundaria vertigine dijudicare: inde enim ſalus & conſervatio homini quæritur: quod non præſtant argutulæ minutulæque quæſtiunculæ quæ de ea re moventur: eas nauci pendimus, repudiamus: nihil eſt enim niſi hominum aures verbis inanibus verberare, non autem morbos aut eminentes, aut obſcuros curare ac demoliri.

Itaque de Vertigine quæritur an ſit morbus, an ſymptoma: ſi morbus, quis, ſi ſymptoma, cujus morbi. Ac primum aliud eſt vertigo, aliud tenebricoſa vertigo: illa in ſimplici imaginatione converſionis conſiſtit, in hac tenebræ obverſantur tamquam obnubentes & caligantes: hæc deterior eſt & morbo caduco affinior: ſenſus & motus alteratur, & viſus maxime perpetitur, unde cadendi ingruit neceſſitas. In utraque motus eſt inordinatus ſpiritus animalis qui non habet ſuum fulgorem & lumen, non ſuas περιόδους καὶ ῥοπάς, aditus, reditus, inclinationes. In eo ſtat natura & phyſiologia vertiginis quod ad modum generationis pertinet.

Quemadmodum enim quum ſpiritus animalis ſuum habet fluxum & refluxum, nil eſt anomalon, nil inæquale, omnia ſunt tranquilla, ſtat & homo & ratio, & animus præſidet nullis tumultibus vexatus: ſic quum ſpiritus alienus motus ratos & conſtantes perturbat & quatit, aut quum ſpiritus illuſtris inquinatur, aut via obſtruitur, læſio contingit, adeſtque falſa & irrita imaginatio converſionis & rotationis non exſiſtentis. Spiritus enim puri ſunt delatores imaginum rerum objectarum, qui ſi conſpurcati fuerint, vel impuritate cerebri, vel aliunde, hinc prompta vertiginum occaſio. Ad id facit & meatuum libertas, aut impedimentum: Ideo *1. De Diæt.*
Hippocrates ventrem ipſum mari ſimilem conſtituit: hic eſt cibi & potus penu, ut ſint motus accipiendi & reddendi vices; ut mare eſt animalium domeſticorum, nutritorum & nutriri ſolitorum alimentum: peregrinorum clades & interitus: treſque conſtituit περιόδους, & circuitus ignis: alios ad cavitates humorum juxta lunæ facultatem, alios ad circumferentiam, &

ambiens ſolidum juxta aſtrorum facultatem: medios intro & foras terminantes qui ignem fortiſſimum habent in omnibus dominantem. In hoc animus, mens, permutatio, prudentia, augmentum, ſomnus, vigilia. Hos in cerebro circuitus divinos orbes vocat Plato. Adſunt autem aut abſunt vertigines prout & humores, & meatus rite ſunt comparati. In his unus aſpectus maxime laborat e quinque ſenſibus: quia ut a circuli ambitu lineæ pares, ut radii in centrum tendunt: ſic a ſenſibus viæ & foramina quædam patent per quæ hauſtæ rerum imagines in cerebrum & ſenſum communem ut in arcem confluunt. Primarius enim ſenſus dicitur, quod ei ſenſus externi, ut ſatellites aſſiſtant. Itaque duplex facultas, externa una in ſenſus quinque partita, interna una quæ eſt ut judex & arbitra, communi quadam vi dijudicans ea quæ ſub varios ſenſus ceciderunt. Aſpectus de albo judicat, at non de dulci & albo. Hic arbitrium communis ſenſus deſideratur.

Altera eſt facultas conſervatrix quæ impreſſiones & veſtigia ſenſuum retinet, concipit ac recondit: licet abſint res, in ea tamen rerum ſimulacra impreſſa manent ac reſervantur. Et ut res externæ objecta ſunt ſenſuum externorum, ſic hæ imagines ſunt objecta facultatis fingentis, & imaginantis quæ φαντασία nuncupatur.

In ea tria cernuntur, imago, facultas fingendi, & actio qua rebus externis ſemotis & ſeductis facultas in ſimulacro verſatur. Eadem mirabili quadam vi fingit numquam externo ſenſu percepta, idque facit ubertate copiaque rerum prius impreſſarum per confuſionem tot imaginum, ex quibus, ut in ſpeculo, reſultant novæ rerum non prius perceptarum imagines. Si diu remanent, memoria exſiſtit. Hanc roborat & fovet ſpeculatio & meditatio quæ eſt crebra imaginum primarum repetitio ac replicatio, ut Tulliano verbo utar. Duplex rurſus memoria eſt, una patiens quæ imaginem recepit, agens altera quæ ex imaginis apprehenſione rem repræſentat; hæc eo dicta ſunt, ut facultatis imaginantis vis & natura percipiatur, quia in examine de Vertiginibus inde momenta quærentur.

Cæterum in Vertigine imaginatrix facultas errat, viſio aut imminuitur depravaturque aut aboletur: in ſimplici Vertigine imaginatio læditur quum referat rotationem rerum alioquin fixarum: ſic refert id quod non eſt: viſio autem imminuitur. At in Vertigine tenebricoſa depravatur imaginatio & viſio aboletur: præter enim falſam & mendacem imaginationem converſionis ac rotationis quæ non eſt in externis rebus viſus deficit ægrotantem ut ſæpe procidat, niſi ſcipione aut re firma utatur. Vertigo ergo eſt ſymptoma in genere læſionis facultatis imaginatricis quia depravatur, item & ſenſificæ, ut viſionis, quia aut imminuitur ut in ſimplici vertigine, aut depravatur deperditurve ut in tenebricoſa: maxime vero id fit ſi res in gyrum vertatur, quia ſpiritus viſivus qui eſt viſionis auctor, iis rebus quæ rotantur intentus, una cum iis convertitur, & omnia ægro circumagi putantur. Inde & facultatem imaginandi & ratiocinandi læſam putant. Ergo & læſio eſt viſionis, & error imaginationis, immo & motricis læſio accenſetur. Sic concurſus fit læſionis omnium quæ ad facultatem animalem pertinebunt.

Quidam

Quidam ex eo inferunt non lædi imaginationem quod æger vere ſciat non circumagi externa : at errant : aliud enim eſt ratiocinatio & cogitatio , aliud imaginatio. Quatenus enim (licet imaginaria ſit opinio circuitionis, & rerum immobilium in gyrum converſionis) æger vere ſcit rem ita non eſſe , tamdiu integritas eſt facultatis ratiocinantis. Eſt quidem converſio quædam interna & rotatio fortaſſis ſpirituum, ſed non externa. Sic quum res foris diu circumaguntur , tandem inducunt vertiginem fixo viſivo ſpiritu in res externas volubiles & rotatas, ita dum intus ob ſummiſſos tetros vapores motus eſt inordinatus ipſius ſpiritus animalis , & inde ſequitur vertigo, falſaque opinio circumactus rerum forinſecus poſitarum : Sic & interna rotatio & externa vertiginem inducit : opinioque rotationis ab externis rotatis ad internas partes transfertur : ut, rebus foris quietis, inæqualiter intus moto ſpiritu, ab internis ad externa: admirabiliſque eſt conſenſus earum partium. Et quum ab interna cauſa vertigo pendet, ea facilius exacerbatur, ſi æger intuetur res foris poſitas circumactas & volubiles. Dubitare etiam quis poſſit , an ipſe ſpiritus animalis rotetur. Itaque , ut finis fiat diſputationis, integra ratiocinatione poteſt imaginatio errare, ægrique phrenitici ſæpe id faciunt : ſciunt enim ſeſe deludi & decipi errareque , & non eſſe muſcas quas tamen ſe captare falſo imaginantur. Et ſi ſpiritus viſivus revera circumfertur, & aliquo modo allabitur ad trochum & vortices & choream , falſa non eſt imaginatio ipſius rotationis præſertim internæ, quia revera animalis ſpiritus circumageretur. Et id quæſtione dignum eſt. Quamquam (quocumque modo id fiat, ſeu interciſus motus animalis ſpiritus, ſeu impeditus, ſeu inæquabili motu agitatus) in vertigine eſt everſio & impedimentum, & quaſi repercuſſio ipſius ſpiritus animalis (melius interruptio diceretur) nequitque naturalem motum & ordinatum retinere , & ad locos ſolitos pervenire & permeare : vapor enim craſſus & exhalatio motum iſtum impedit quodammodo obſtruens. Ergo morbus a quo omnia ſymptomata fluunt, eſt obſtructio, qui morbus in via nuncupatur. Hic alias venit ex viſceribus partibuſque ſubjectis, alias ipſius cerebri eſt indigena, ex mala cerebri affectione pravoque in eo genito ichore aut humore. Quod autem ſit iniqua & inæqualis cerebri intemperies auctor tanti mali, Galenus docet, ut alias trademus : & id non eſt examine indignum : idem enim judicium eſt quod de flatibus : hi maxime generantur in inæqualibus temporibus , non quum aut omnia frigore rigent, aut omnia conflagrant : item in intemperie partium naturalium exciuntur flatus, id quod hypochondriaci teſtantur. *Lib. de loc. aff.*

Ergo ex ſuperioribus patet quæ pars affecta , cerebrum ; quæ actio ejus, nempe viſio , imaginatio , non ratiocinatio (licet de ea ambigatur) ut & in imaginatione , & ſenſu & motu ſit aut depravatio, aut imminutio , aut error. Hinc definitur vertigo, præſertim tenebricoſa , Actio corrupta ſenſus communis, præſertim imaginationis, cum quadam ad caſum propenſione a tetro ſpiritu in plexum retiformem tranſlato, dum laborans credit ac imaginatur corpus ſuum circumagi, aut res ſupra caput verti, quibus jungitur corruptio viſus, & obverſatio tenebricoſa. Poteſt definitio

 abſciſſior

abſciſſior & brevior eſſe, modo quæ neceſſaria ſunt non omittantur. Iſidorus putat in oculis gyrum excitari flatu ex humiditate reſoluta excitato. Quæri ſolet, cur mentio fiat imaginationis, cur & motus, qui lædi dicitur, an depravatio aut imminutio ſit viſus quum oculis clauſis fiat, & quis vertiginoſus. Cur non mentio fit auditus & olfactus quum ſenſus communis laboret, cujus internuntii ſunt reliqui ſenſus. Item an obſtructio ſit in anteriore parte cerebri, an in poſtica in qua Epilepſiam conſtituunt.

Quoniam autem clauſis oculis etiamnum vertiginis ſenſus eſt in ægro, poteſt eſſe vertigo ſine læſione viſus, quum tamen hæc læſio de eſſentia vertiginis eſſe videatur. Dico ego, etiam oculis clauſis ſenſum eſſe vertiginis non tam manifeſtum quam ſi oculi aperirentur. Apertio enim hæc dum lumen habet, & res objectas quæ converti videntur efficaciorem clarioremque facit vertiginem. Sic imaginationis error conſtituit potius vertiginem, quam ipſius viſionis. Dicunt alii in cæco, aut oculorum clauſione vertiginem eſſe poſſe, ſed non tenebricoſam vertiginem. De motus læſione id quoque dicitur, quod fiat, ſed non immediate, at mediate.

Ut ſatis autem fiat quæſtioni alteri, cur in definitione vertiginis non fiat mentio olfactus aut auditus in vertigine definienda, quum ſenſu communi læſo noxa ad particulares ſenſus pertineat: dicunt ſpirituoſum eſſe valde viſus organum, & cum motus inæqualis cauſa ſit præcipua vertiginis, labes & vitium in eo facilius percipitur quam in aliis. Unde apud Hippocratem olfactus ex aëre, guſtus ex humido, tactus ex terra, auditus ex igne, viſus ex æthere erit. Alii dicunt, quoniam in vertigine contingit error phantaſiæ cum motus quadam comprehenſione (ideo ante diximus mediate motum lædi) motus & ejus læſio non ita facile ab aliis ſenſibus percipitur, ut fit a viſu: ſic comprehenſio objecti motus coincidit cum errore facultatis imaginantis. Et licet actio communis ſenſus poſſet corrumpi circa comprehenſionem objectorum aliorum ſenſuum, non tamen inde vertigo aut contingeret, aut nominaretur. De morbo ſacro quoque quæſtio eſſe poſſit. Vertigo minutæ Epileſiæ nomen, omen & ſortem vindicat. Ergo nec cauſa, nec ſede differt niſi ſecundum magis & minus. De Epilepſia ita Galenus, *In multis Epilepticis cerebrum afficitur per ſe* (comparat enim Epilepſiam per communionem cum primaria) *morbi autem cauſa eſt frigidus craſſus humor, in cerebri ſinubus collectus, nervorum origines, præcipue vero dorſi medullæ primum principium occupans*: eadem & vertiginis conditio. Tamen quoniam in hac plexus retiformis maxime afficitur qui in antica potius parte locatus eſt, ut oculi & ventriculi anteriores, vertigo erit potius anticæ quam poſticæ partis, morbus ſacer poſticæ: licet ſit conſortio & affinitas inter vertiginem & morbum caducum: uterque morbus in via dicitur eſſe: vertiginoſi tandem in morbum ſacrum devolvuntur: quamquam de cauſa Epilepſiæ digladiantur auctores: nec enim ſemper videtur craſſus & frigidus humor cauſa ejus eſſe: teter vapor & exiguus humor lancinans & morbi ſacri, & vertiginis auctor eſſe poteſt: quod in aliis corporis partibus parum naturam excitaret aut irritaret, idem in cerebro terrifica edit ſymptomata ob

Lib. de hominis ſtructura.

Com. ad ſect. 6. lib. 6. Epid.

ob dignitatem partis. Quod ſi eſt, ut revera eſt, non eſt credibile tetrum vaporem quantitate exiguum, viribus potentem, efficacem tamen Epilepſiæ cauſam tantula mole ſua replere ac obſtruere poſſe. Afferunt locum ex Galeno, quod *velox & celeris Epilepticæ convulſionis diſcuſſio declarat craſſum quemdam humorem vias obſtruentem in ventriculis cerebri, nervorum principio ſeipſum quatiente, ut excludat quod moleſtum eſt.* Locus Galeni interpretatione eget: paullo poſt addit, *Epilepſiam non ab ariditate & velut maraſmo oriri, aut vacuatione, hoc indicio eſt quod cito fiat & ſolvatur: contra a craſſo quodam humore: ſubita enim obſtructio meatus a craſſo humore fit. Ut autem cerebrum ad ariditatem magnam perveniat, ut corio ſimile quid patiatur, multo tempore id evenit.* Quod dicitur a craſſo humore fieri quod cito & fiat & ſolvatur, id abſolute verum non eſt; nam humor craſſus & frigidus piger & lentus eſt ad motum, ſed id per comparationem audiendum eſt, contra opinionem eorum qui morbum ſacrum ab inanitione aut ſiccitate, diatheſique quadam hectica oriri credunt: ſi ita eſſet; non tam facilis eſſet, & ortus & ſolutio convulſionis illius. Hippocrates ait in ovium capitibus (quas frequens morbus caducus capit) ſerum quoddam & velut rorem graveolentem reperiri: non meminit illius craſſi & viſcidi humoris, ſed vocat eum ſeroſum humorem, & quaſi tabum ἰδρῶτα quo cerebrum diffluit & rigatur. Et cerebrum διεθέεται liquatur eroſum quodammodo, & in iſtud ſerum & tabum reſolvitur: ut pulmo in tetram aquam illiqueſcit quæ in thorace hydropem pulmonis facit: & ut hæc aqua putris tuſſes moleſtas excitat, ita in cerebro convulſiones & dolores, at non obſtruit. Niſi dicamus, more veterum medicinæ Magiſtrorum qui duplicem obſtructionem ſtatuunt, unam oppilativam, alteram attenuativam per compreſſionem quamdam partium aut vaſorum membranarumque concidentiam & collapſum: In oppilativa eſt latitudo nativa partium aut vaſorum, ſed obſtructio fit a materia aut congeſta, aut translata, aut attracta. Et dum Epileptici partes ſenſibiles & nervi vim patiuntur & ventriculi cerebri, ob enixum ad excutiendum id quod moleſtum eſt, anguſtiores fiunt ventriculi; & licet in iis aqua ſit aut tabum malignum quod non ſufficit ad obſtruendum plane obſtructione oppilativa & reali, valet ad attenuativam. Sic Hippocrates obſervat eos qui micturiunt in calculo aut dyſuria cogere in veſica multum fæcis dum in dolore comprimunt os veſicæ, quia tenuior materia exprimitur, fæx remanſit. In morbo ſacro præſertim per πρωτοπάθειαν ob veterem labem cerebrum ipſum liqueſcit; *in Epid.* id forte eſt quod vocat conſumtionem cerebri, Græce ἀνάλωσιν, fit aqua alluit & ambit cerebrum, & id quod influit (ἐπιῤῥέει) e venis (vox e venis non legitur) tenue eſt præ multitudine. Hippocrates inſinuat & innuit convulſionem Epilepticam fieri affluxu illius tetri ſeri in ambitum cerebri, nec requiri ventriculorum impedimentum.

Lib. 3. de loc. affect. cap. 7.

Libro de ſacro morb.

Lib. 6.

At omnes fatentur non oriri affectionem eam citra noxam ventriculorum: & Hippocrates vocat, humorem repere in corpus cerebri: & apud Galenum duplex eſt inane in cerebro; unum intus, aliud foris; illud in ventriculis, hoc in ambitu. Forte ea opinio non caret patronis quæ tuetur

Ad Aph. 51. lib. 7.

tur

tur in vetere cerebri vitio (ut in reliquo corpore hominum valetudinariorum quorum ventres pleni ſunt ſero) eſſe tabum , ſerum, aquam , ἰδρῶτα ut vocat Hippocrates , ſive in eo gignatur , ſeu liqueſcente cerebro ſit colliquamentum quoddam quod vellicans nervos convulſionem affert. Cur non idem in cerebro contingat quod & in cetero corpore inſit quidam ſudor teter , putris , reſudans e cerebro , ut reliqui ſudores qui a Theophraſto definiuntur per σύντηξιν : ſudor enim eſt σύντηξίς τις. Et in eo libro ait a pituita cerebrum exedi. Si pituita vitiat dentem , cur non & cerebrum ? Hinc Plinius , *Dentes igne indomiti tabe pituitæ cavantur.* Quoniam diſputandi æſtus nos abripit , dicamus de ſternutamento quod eſt epilepſiæ affine : inde eliciemus id quod morbum ſacrum committit eſſe quid flatulentum , acre , malignum. Galenus cauſam & efficientem & materialem ſternutamenti inquirens , ait : *Spiritus cauſa eſt vel ab infimis partibus , vel ab ipſo capite. Non quivis humor cauſa eſt ſternutamenti , ſed ii ſoli ſternutant quibus a capite humiditas aut eſt mordax , aut in flatum verſa.* Si quid acre naribus imponitur homo ſternuit. Et quod non quivis humor ſternuere facit , patet , ſæpe enim multum cerebrum plenum eſt , non tamen ſternuit homo : quia duplex eſt humiditas , una ſimplex , innocens , fatua , ἄπιος , altera per colliquationem ut quum a ſole aut vino calet. Subinde homo ſternutat quia is humor aculei quid habet. Plato ait phlegma non eſſe moleſtum niſi in πομφόλυγας verſum fuerit , id eſt , in bullas & flatulentum quid. Et id genus flatus ſollicitat cerebrum. Et idem Galenus diſtinguit crudum ſuccum a pituita : ille craſſitiem habet , hæc humiditatem potius cum natura flatulenta.

Lib. de ſacro morbo.

In Timæo.

1. de alimen. c. 1.

Unum reſtat quod negotium dat : ſternutamentum a capite levat & juvat : an humor tenuis , & an craſſus , an coctus , an incoctus. Galenus vult ſternutamentum eſſe boni ominis & ſalutare (nam aliud eſt malum ut ſignum & ut cauſa) humore attenuato & rarefacto , a calore autem rarefacto. Nam rarefactio fit a calore nativo ubere , quo imbecillo congeritur , & non diſcutitur materia. Unde vulgo e Xenodochiis jubent ægros exire quum primum ſternutant , quod bono id fiat omine , & quod in limine ſint ſanitatis , quaſi victore calore naturali materia ſit cocta & mitificata. Mirari ſubit cur Galenus dicat in bono ſternutamento humorem rarefieri : contra enim fieri videtur : nam initio ſternutamentorum materia eſt tenuis & liquida , acris , idque initio morbi : ſub finem morbi ſalutari ſternutamento materia eſt ſpiſſa , craſſa , glutinoſa , linteis adhærens : In coryza idem fit : nam initio coryzæ materia eſt tenuis , acris , exurens ; ergo non tenuis ut placet Galeno : & tandem retuſa ac mitificata acrimonia , humore non rarefacto , ſed craſſiore reddito coryza ceſſat. Humor ut vere coquatur requirit mixtionem , temperationem quæ facit ut humor non ſit ἄκρητος , & concoctionem quamdam. Quid ergo opus rarefactione in materia ſternutamenti , quum ipſa tenuitas officiat ? Initio morborum ῥευματικῶν frequentius ſternutatur & inutilius , & nil niſi ichor deurens excernitur : id quod ſymptomaticum eſt. In fine morborum materia fit craſſa , temperata , retuſa , manſueta , minus tunc ſternutatur , & tamen remanet aliquid acriuſculum

Hippoc. lib. de vetere medicina.

acriuſculum quod pungit & ſtimulat. Hinc ſternutamentum eſt motus involuntarius partim a morbo, partim a natura excitatus. In morbo caduco idem fieri creditur, ut materia ſit tenuis, ἄπεπτος, pungens, acris, provocetque naturam ad excutiendum. Idem materia rigoris facit. Idem materia quæ ceteras a morbo ſacro convulſiones facit: ſic in morbo ſacro, & ſternutamento requiritur craſſefactio quædam humoris ut natura ſit victrix: nam coquendo natura intendit humorem reddere craſſiorem, æqualiorem, mitiorem. Sic coctio fit incraſſando ut conſtans eſt omnium aſſertio. Tamen Hippocrates ait per putredinem omnia craſſeſcere, immo *Lib. de carnibus.* aquam ipſam. Magna hic quæſtio eſt. Dicunt Avicennam ſtatuere coctionem, nec incraſſando nec attenuando fieri, ſed ad æqualitatem quamdam, ut ad juſtitiam, reducendo ſeductis rebus alterius generis. Modo autem generaliore coctio dicitur eſſe in humoribus, dum craſſa tenuantur, tenuia incraſſantur, lenta inciduntur, putria in pus vertuntur, & natura victrix dicitur ſignificante coctione reductionem ad mediocre temperamentum. Si in morbo ſacro tenuis & acris materia eſt, quorſum angelica & pæonia, quum requiratur potius coctio & incraſſatio humoris? Quod epilepſiam & ſternutamentum creat natura flatulenta, patet ex Galeno: *Qui ſani repente caput dolent*, &c. Nam ſubitus dolor a natura eſt *Apho. 5. lib. 7.* flatulenta, ſtertor a craſſa materia vel in cerebrum lata, vel in eo mota, κατὰ τὴν μετάῤῥυσιν. Si lentus & frigidus foret humor, potius ſtuporem afferret, ut in attonito morbo videmus. Unde Galenus: *Cerebro patiente, & in calido affectu non quieſcit, at frigidi eſt immobilia tardaque reddere ea in quibus ineſt.* Si pituita eſt frigida, qui punctiones, ſtimuli & motus *Com. ad partic. 20. lib. 1.* convulſivi? Ergo & flatus malignus, & materia quædam pungens requiritur. Unde Hippocrates: *Flatus ſanguini miſcetur, & fit convulſio epileptica.* *Prorrh. Lib. de flatibus.* At duabus de cauſis flatus excitatur in frigida natura, ſi non eſt ſatis caloris ad movendum flatum, cerebri calefactio (agimus enim de effectibus flatuum in cerebro) in calidiore natura quum tota flatuum materia diſcutitur, ſi humor ſuperfluat cui calor cerebri impar ſit ad coquendum: tunc ventres cerebri facile flatu replentur. Sic calor & humor in cerebro ſternutamenta tum movent. Aër a pulmone elatus compreſſo confertim thorace, item & acre admotum nari ſternuere facit: ideo dicimus affines affectus epilepſiam, ſternutamentum & vertiginem: vi caloris humor tenuatur in cerebro contentus qui copia obruebat: idem de Vertigine. Hæc mediam naturam tenet inter periculoſas affectiones & non periculoſas. Calor nativus conatur humorem ſolvere, ſed tenuare, & per meatus inſenſibiles excernere nequit. Quum languet omnino, non nititur ſolvere. Sic vertigo fit languente calore nativo, ſed non ſumme languente ex opinione Galeni. Quod ad coctionem & attenuationem pertinet, dicimus aliud ὠμὸν *4. Acut. part. 41.* crudum, aliud ἄπεπτον. Coctum debere eſſe craſſius, incoctum vero tenuius. Apoplexia fit potius a craſſo & crudo ſucco, epilepſia a tenui, incocto & pungente. Crudum craſſum attenuatur coctione, quia τὸ ἑτερογενὲς excernitur, & dum ad æqualitatem reducitur, tenuius redditur ad ſenſum, ſed æqualius eſt in ſe, propterea craſſus eſt unitis ſimilibus partibus, & diſſimilibus excretis: quod opus eſt caloris ſegregantis & unien-

tis. Sic aliud eſt craſſum per coctionem, aliud craſſum per cruditatem. In ſternutamento initio humor & tenuis eſſe poteſt & crudus, qui tandem maturus craſſeſcit, & ſalutare tandem ſternutamentum facit: poteſt & craſſus eſſe mitior, ut pituita ſalſa aut acida, quæ temperatur, coquitur, mitificatur. Et in coryza, & malignis deſtillationibus, & in catarrho liquante, & qui συντικτικὸς dicitur, vulgo *la Coqueluche*, non ſolum fit obſtructio in meatu narium laborantium coryza, ſed intemperies accidit ſpiritui ventriculorum cerebri, & ipſi cerebro, ut ab obſtructione interna naſci ſolet. Unde qui efflatur ſpiritus in vera & maligna coryza, igneus ſentitur, & ſenſus frigoris ob pituitam, denique inæqualitas caloris & frigoris: quæ miteſcunt omnia per coctionem. Temperatio humoris acris ſpecies coctionis eſt, attenuatio craſſioris materiæ, & ad æqualitatem reductio, & incraſſatio vera ſemotis iis quæ ſunt ἑτερογενῆ coctio quoque eſt. Ut ad rem redeamus & diſputationis filum reſumamus; dicebamus non eſſe veriſimile tantulum humorem viribus potentem ita obſtruere poſſe ventriculos cerebri: idem & de vertigine judicium. Venenatus & crudus vapor qui palpitationem in corde excitat, in cerebrum elatus, & animales ſpiritus perturbans ſine oppletione tetræ vertiginis auctor eſſe poteſt: eo mitificato, cocto, diſcuſſo, moleſtæ circumactionis ſenſus deſinit. Theophraſtus non attingit vertiginem per affectionem cerebri, ſed eam quæ a ſpiritu alieno elato qui currentem ſpiritum animalem & ordinatum intervertit. Intereſt autem unde malum, ne temeraria ſit medicatio. Non omne a viſceribus malum eſt. Et forte non re-

Libro de ſtruct. hominis, qui liber forte non eſt. Hipp. De locis in hom. Gal. in Prorrh. partic.

cipiendus hic eſt Hippocratis textus. *Quæcumque in capite ſunt affectiones ex ſtomacho proveniunt, ut vomicæ, ſtrumæ, dentium dolores, tonſillæ, anginæ, ſuffocationes* &c. Contra libro alio caput omnium morborum pæne fontem inſtituit. Sed hæc ſunt alius loci & temporis. Vertigo aut a flatu, aut ab humore eſt: aut a capite & in capite, aut a viſceribus: a cerebro, a particulari repletione, ab intemperie inæquali, a cacochymia: aut a vitio ipſius cerebri (id quod in ſenibus fit, aut iis qui melancholia cerebri ſeu capitis laborarunt, aut qui magno mœrore, aut ſtudiis litterarum aut curis confecti ſunt) ut in capite ſit cachexia quædam, & διάθεσις quædam hectica ipſi cerebro inuſta impreſſaque quæ elui & tolli non poteſt. Ea maxime vertigo ſequitur veteres cephalalgias, aut hemicra-

In Coac.

nias, febris non eſt. De ea extat edictum Hippocratis: *Quibus ſunt cephalalgiæ & echus ſive ſoni varietas ſine febre, & una tenebricoſa vertigo incidit, vocis tarditas, manuumque ſtupor, eos aut apoplecticos, aut epilepticos fore expecta:* Id eſt, quæ vertigines a vetere vitio ſunt cerebri, fere apoplexiam, epilepſiam, aut ſiderationem capitis minantur: eam non attigit Theophraſtus ut in Medicorum ſtadiis & ſtudiis non verſatus. Aut ſi cognovit, quoniam exactius Medicorum requirit judicium & curam, aut quia immedicabilis eſt, dedita opera prætermiſit. Nunc Theophraſti verba audiamus.

ΟΙ ἴλιγγοι γίνονται, ὅταν ἢ πνεῦμα ἀλλότριον περὶ τὴν κεφαλὴν ἔλθῃ, ἢ ὑγρότης περιττωματικὴ, ἢ ἀπὸ τῆς τροφῆς ἐνίας, οἷον ἢ τοῦ οἴνου, ἢ καὶ ἄλλου τινὸς χυλοῦ, ἢ, τρίτον, ὅταν κινῇ τις κύκλῳ τὴν κεφαλήν. ὁ γὰρ τόπος ὁ περὶ τὸν ἐγκέφαλον φύσει μὲν ὑγρός ἐστιν. ὅταν δ' ἔλθῃ τι πνεῦμα ἀλλότριον, βιάζεται διαδυόμενον, καὶ πρὸς τὰς φλέβας ὠθεῖ κύκλῳ τὸ ὑπάρχον ὑγρόν. ὥστε τρόπον τινὰ τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐάν τις προαιρέσει κύκλῳ κινῇ τὴν κεφαλήν. οὐδὲν γὰρ διαφέρει ἔξωθεν ἢ ἔσωθεν εἶναι τὸ κινοῦν, οὔσης οἷον δίνης τινὸς τῆς φορᾶς τοῦ ὑγροῦ, μὴ συνεχοῦς ὁμοίως. ἀλλ' ἐν τῇ κινήσει τοῦ μὲν ὑστεροῦντος, τοῦ δὲ προτεροῦντος, τὸ ὑφιστάμενον ἀντικροῦον ἵστησι. τὸ δ' ἱστάμενον διὰ τὸ μὴ ἰσοῤῥοπεῖν ὁμοίως αὐτῇ, ᾗ ἂν ῥέῃ ταύτῃ φέρεται, καὶ τὸν ἴλιγγον ποιεῖ, καὶ καταβάλλει πολλάκις. αἴτιον δὲ, τοῦ μὴ δύνασθαι τὰ ὑγρὰ ῥαδίως στρέφεσθαι, καὶ δινεῖσθαι διὰ τὴν λεχθεῖσαν αἰτίαν, ὅτι οὐ συνεχῆ. παραπλήσιον γὰρ συμβαῖνον, ὥσπερ ἐν τοῖς ᾠοῖς τοῖς ὠμοῖς. οὐ τὸ γὰρ ταῦτα δύναται δινεῖσθαι διὰ τὴν ὑγρότητα σφάλλεσθαι, τὰ δ' ἑφθὰ δύναται, διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὸ σφάλλον ὑφιστάμενον, ἑνὸς ὄντος καὶ συνεχοῦς. αἱ μὲν οὖν αἰτίαι σχεδὸν αὗται, καὶ τοιαῦται τοῦ πάθους.

Vertigo naſcitur, quum vel alienus ſpiritus in caput aſcenderit, vel 1.
humor excrementitius, ſive is alicujus alimenti propria vi, ut vini, ſive alterius cujuſdam ſucci vitio genitus fuerit, vel etiam, quod tertium eſt, quum caput quiſpiam in gyrum circumegerit: Capitis enim locus natura ſua 2.
humidus eſt. Quum antea alienus quidam ſpiritus eo pervenerit, per venas permeans vim inſert, humoremque qui in iis continetur, torquendo, convertendoque, varie exagitat. Quare idem omnino fit, atque quum aliquis de induſtria caput in orbem circumducit. Nihil enim intereſt, an motu cieatur interno an vero externo: quum inſtar vorticis cujuſdam humoris motio rata & conſtanti continuatione careat. Verum quum in omni motu aliquid poſtre- 3.
mum ſit, aliquid etiam primum, id quod ſubſiſtit, dum alterum repellit, ejus motum ſiſtit: quod vero ſiſtitur, quia parem progreſſionem non habet, quacumque viam nactum fuerit per eam defertur, atque tum vertiginem inducit, ſæpe etiam in terram dejicit. Hoc autem ideo fit, quod quæ humida 4.
ſunt facile converti & inflecti nequeunt, ob eam cauſam quæ adducta eſt: nempe quod cohærente & continuata natura carent. Etenim tale quiddam iis 5.
contingit quod ovis crudis: non enim converti poſſunt, quia fuſum humorem habent: cocta vero poſſunt, quia id quod ſubſiſtit, Græce ὑφιστάμενον, *vagum & errantem motum non habet, unito jam & continuo humore. Sunt igitur fortaſſe tot & tales hujus affectus cauſæ.*

COMMENTARIUS.

IS non ſum qui ex aliorum incommodis mea mihi comparem commoda: & mihi laudem quæram aliorum detrimento: id ad peſſimum & vecors hominum genus pertinere ait Charinus adoleſcens apud Comicum. *Terent. in*
Agnoſco Grangerium fidelem interpretem, agnoſco & conciſum brevemque Scholiaſten: is ſua laude fraudandus non eſt: huic forte ut inſtauratori non minor laus debetur, quam primo parenti Theophraſto: perierat *Andria.*

 expoſiti-

expoſititius hic fœtulus ſemilacer, & mutilus, ni ille ſubveniſſet manumque ſuppoſuiſſet: lacunas multas replevit, & quaſi in vetere ædificio lapſabundo & caduco ruinas reformavit. Id operam ſum daturus ut, acceſſione mei laboris ad interpretis & Scholiaſtæ primos labores, commune quid reſultet quod auctori utrique, & mihi laudi ducatur, & pariter Rempublicam juvet & ſoletur.

Quæri merito hic poteſt qui fiat ut vapor a vino, aut humor alienus vertiginem moveat, quum multifariam cerebrum incaleſcat ac refrigeſcat *Horum demonſtratio ex lib. Hippoc. de inſomniis.* nullo tali oborto ſymptomate. Sed quod admiſtio rei alienæ, aut cerebri humectatio & refrigeratio magni momenti ſit (quum mens & hominis ratio in bona temperie ejus conſiſtat) inde patet quod vapore alimenti ſtatim animans indormiſcat, & quaſi ligatis ſenſibus relangueat: immo mortis adeſt imago, peregrinæ opiniones oriuntur: denique hominis prudentia mutatur, & quaſi percellitur. Nec mirum ſi facile aliquando vertigo contingat. Quod in alia parte corporis ne naturam quidem moveret aut irritaret, idem in cerebro & membranis ejus terrificum quid affert. *Galeni hæc opinio eſt.* Sed quis, qualis vapor aut quomodo afficiat, non facile eſt aſſequi: ut enim cerebro non quovis modo aut pleno, aut humectato, calefacto aut refrigerato ſternutatio contingit (alioqui ſternutamenti non eſſet finis) ut ante dictum eſt, ſed ſi humor aut in flatum verſus ſit, aut acrimoniæ ſit particeps, ſic non a quovis humore aut vapore, aut quomodolibet fit vertigo: Idem jam de Epilepſia eſt dictum. Credibile eſt non repetendam cauſam a craſſo, frigidoque humore, at potius a tenui, maligno, & a tabo quodam in cerebro genito: declarat facilis ſolutio: declarat curatio. Nam Epilepticis cauteria adhibentur capiti. An educitur iſta materia lenta & craſſa? Teter vapor: Serum putre illac effluit, aut malignus quidam ſpiritus. Præterea conſideranda eſt ratio ipſius ſubjecti. Sæpe enim in eo cerebro eſt διάθεσις auctor reducis paroxyſmi. Id enim *Lib. 4. Aphor. Quibus rigores &c. Serm. 3. Cap. 114.* paſſim Galenus docet: hæc imprimitur membranis & ipſi cerebro: quo pertinet Aëtii locus ex Archigene; *multi aſſiduo uſu hieræ Archigenis epileptici & melancholici curati ſunt, quum nullam excreviſſent bilem ſed malos habitus membranarum cerebri exterendo.* Ideo parva quantitate dabatur hiera, ut non tamen manifeſta evacuatione conferret, quam τὴν διάθεσιν tollendo. Subdit Aëtius: *Melancholici non tam dicendi ſunt qui bilem atram excernunt, quam qui in partibus ſolidis habent eam conſtitutionem.*

TEXTUS.

1. *Quum vel alienus ſpiritus &c.*

Comm. GAlenus alias alienum ſpiritum ad vertiginem, alias humorem requirit. Vertigo fit (ait) mota humiditate cum craſſo & vaporoſo ſpiritu:

ritu:

ritu : ac ſi craſſus & nebuloſus ſpiritus non ſufficiat. Alio loco, vertiginem facit motus inordinatus vaporoſi ſpiritus qui in partibus circum cerebrum fit : Græce ἐν τοῖς χωρίοις κατὰ τὸν ἐγκέφαλον. Sæpe in ventriculo colliguntur ſuperflua, unde in cerebrum ἀναθυμιάσεις efferuntur in caput, hinc vertiginis occaſio. Illo loco Galenus agnoſcit τὸ πνεῦμα ἀτμῶδες, non τὸ ὑγρόν, & tamen loquitur de vertigine ſenum in quibus, ſi alias, excrementa multa colliguntur : ſunt enim parte ſolida ſicci, excrementis humidi. Unde paullo poſt quæritur : Quum ſenum cerebrum ſit ſiccius, qui fiant vertiginoſi ? Siccitas enim vertiginem impedit : duplicem ſtatuimus vertiginem, unam per propriam affectionem cerebri, hæc deterior eſt, tenebricoſa fere, & præcurſor Epilepſiæ, aut Apoplexiæ. Theophraſtus addit disjunctionem ἤ, vel humor περιττωματικὸς, vel ſpiritus. Galenus jungit ſpiritum cum humore ut dictum eſt : at ſpiritus eſt tenebroſus & vapor qui comitem habet humiditatem. Apud Galenum nomen ἴλιγγος ſumitur & pro ea vertigine in qua ſola eſt ſpirituum turbatio & anomalus motus, & pro ea in qua tenebræ obverſantur. De poſteriore agit præſertim Galenus ut de deteriore, & ſub qua forte ſimplex facile comprehendi & intelligi queat : Idem fuit forte Theophraſti inſtitutum. Ut ſummatim dicam, cauſarum vertiginis aliæ ſunt procatarcticæ, aliæ antecedentes, ſunt & conjunctæ, ut in aliis morbis. Inter autem procatarcticas numerantur circumactus, rotationes, ſolis æſtus, caſus, ictus, inſolatio : denique quicquid ſpiritus aut humores calefacit aut exagitat, idipſum poteſt vertiginem inducere : Antecedentes a Theophraſto numerantur. Et pro conjuncta præcipuaque vertiginis cauſa debet facultati imaginatrici ſimilis ſpecies repræſentari iis quæ foris apparent, crapulæ, cruditas, vinum aut immodicum, aut vitioſum : & id de externis : ut motus inordinatus ipſius ſpiritus animalis hyparxin conſtituit vertiginis. Alienus enim ſpiritus, vel humor vim affert ſpiritui proprium motum curſumque currenti : unde inæqualitas eſt in motu, hic vera naſcitur vertigo. Cauſa conjuncta vel eſt in cerebro ut inæqualis intemperies, vel in latente viſcerum vitio.

Com. ad Aph. 17. lib. 3.

Galen. tertio loc. aff.

TEXTUS.

Capitis locus natura humidus eſt. 2.

FUndamentum hic maximum eſt quod corpus cerebri humidum ſit. Miror cur auctor non dicat abſolute (quum tamen id pronuntiandum eſſet) cerebrum eſſe humidum, ſed τὸν τόπον περὶ τὸν ἐγκέφαλον ὑγρὸν εἶναι. Nam locus circa cerebrum ſiccus & frigidus eſt, ſunt enim oſſa & membranæ quæ eum conſtituunt. Vertiginis autem facilitas ex humiditate cerebri pendet, ut poſtea dicetur. Ceterum de cerebro, an ſit humidum, & cur ita ſit (nec abs re Natura ita fabrefecit & finxit) ex Hippocrate

Comm.

Lib. de Carnibus. *In Epiſt.* derivare oportet. Primo *in Epiſtolis* & *libro de Carnibus*, exprimit cerebri σύςασιν, cujus maxime ratio habenda eſt. *Cerebrum ſedes eſt & metropolis frigidi & glutinoſi. Quod caleſcit primum omnium quum diffunditur pingue fit. Et cerebrum quia minimum pinguedinis, plurimum glutinoſi habet a calido exuri nequit*, &c. *Idem lib. de ſacro morbo.* Et Hippocrates: *Inſanienti neceſſe eſt præ humiditate moveri, cum plus æquo humidius fuerit. Eo commoto nec viſus, nec auditus quieſcit, ſed alia atque alia audit & videt.* Forte id dicit quoniam vulgo dicitur, in ſicco prudentia reſidet. *Quod an verum ſit, videndum.* Et motus iſte erroris cauſa eſt, quia quamdiu cerebrum quieſcit, homo ſapit. Et ea cerebri humiditas hic ab auctore cauſa eſt cur homo vertiginoſus fiat, nequeuntibus præ humore omnibus partibus cerebri commoveri & converti. Humiditas & glutinum quoddam in cerebro & commoda habet ſua & incommoda. Vertiginis maxima cauſa ex eo pendet ut dictum ante, & plenius dicetur. *In Epiſt.* Et quum a bile & pituita cerebrum afficiatur, ut Hippocrates docet dum rationem reddit cur homines delirent, ipſumque cerebrum humidum ſit, perſpiratu eget: ideo natura ſuturas affinxit, & oſſa perſpirantia dedit: *Proble. 47. lib. 10.* ea alioqui pars afficeretur & corrumperetur. Id quod Ariſtoteles *in Problem.* docet: dum quærit cur quibus rari dentes, brevioris ſint vitæ: quoniam os capitis denſum eſt: & cerebrum imbecillius, quia minus perſpirat, ideo facilius putreſcit, utpote ſua natura humidum. Quæ non moventur, & non exhalant facile putrent. Mas diutius vivit quam femina *4. de morbis.* ſuturarum ſuarum beneficio. Et Hippocrates: Caput & lien maxime patent morbis. Ægrotant & ab iis quæ natura inſunt, & ab aliis humoribus, & ab externis. Caput ſupra ſitum eſt cavum ac rotundum, & humorem ex reliquo corpore apprehendit, corpus enim vapores omnis generis in caput remittit, & rurſum caput relegat, quum non maneat in capite niſi ipſum *Hippoc. lib. de Gland.* doleat, ait Hippocrates. Maxime autem & facile ægrotat quia corpus eſt ſimile glandulæ, album eſt & friabile more glandularum, ait Hippocrates.

TEXTUS.

3. *Verum quum in omni motu, &c.*

Comm. EX ea demonſtratione pendet vertiginis cognitio: fit enim repercuſſus & repulſa vaporum aut flatuum alienorum ſeſe cum naturalibus ſpiritibus, & humoribus inſinuare conantium, & locos & canales occupare contendentium: hinc motus fit internus, alienus tamen & repercutitur id quod ſubit tamquam alienum: & quum repercutitur, quia non habet quo ſe referat, non habet liberas ῥοπὰς καὶ περιόδους, quocumque poteſt ſe proripit. Si modo extraordinario cerebri partibus & humoribus motis, periculoſa & caduca vertigo oboritur. Conſtans motio abrumpitur, nec ſuam habet continuationem.

TEX-

TEXTUS.

Hoc autem ideo fit, &c. 4.

JAm diximus quantum conferat humiditas cerebri tamquam τῦ ἐπιδεκτικῦ ad veram vertiginem: & quum loquimur de humiditate, audimus & de naturali humiditate cerebri, & de humoribus ipſis: de eo tamquam ſubjecto, de his tamquam cauſa materiali. In corpus ſiccum non tam facilè cadit flexibilitas & converſionis facultas. Corpus humidum fluit, & veri totum non poteſt, hinc vertiginis occaſio: fit enim διάστασις, & interruptio, quæ in corpore rigido & ſicco non fit. Et paullo ante deguſtavimus tantum labris extremis quæſtionem de ſenibus: hi vertiginoſi fiunt. Et tamen cerebrum eorum paſſum eſt quamdam ἀνάλωσιν per ætatis fluxum & flexum. Si partes ſicciores & internæ, & externæ, cur ita vertigine capiuntur? Id enim facit contra fundamentum quod eſt conſtitutum. In ſenibus partium ſolidarum quædam ſiccitas eſt, ſed eſt excrementitia humiditas qua partes rigantur: nec eo ſiccitatis venit ſenum cerebrum ut non molle ſit. Idem fit quidem in ſenibus quod ante in ovibus fieri diximus: eroditur cerebrum, liquatur, diffluit, dilabitur: hinc ſeri putris collectio: inde dolores, vertigines, & tuſſes cum ſerum putre a capite in aſperam arteriam delabitur. Sic in ſenibus eſt a putris pituita, calor nativus infirmus: caloris enim infirmitas ad vertigines facit. In ſenibus multa eſt cruditas: & quod maximè notandum eſt in eis eſt μαρασμὸς, & vaſorum & meatuum σύμπτωσις, conniventia, collapſus; hinc vertiginis & apoplexiæ opportunitas. (Galenus *Comm. in Aphor.* 31. *lib.* 3. docet & cur ſenes quidam ſint vigiles, alii non. An ſint ſicci, an humidi: locus eſt uberrimus.) Unde diximus ante duplicem eſſe obſtructionem attenuativam (per vaſorum conniventiam) & oppilativam: verba quidem ſunt aſperiora, ſed efficaciora. Sive ſit vera obſtructio, ſive per collapſum viarum vaſorumque, & vertigo & apoplexia & epilepſia hinc naſcendi occaſionem nanciſcuntur. Maxime vero graves hi affectus vertigini ſuccedunt ei quæ per proprium affectum cerebri fieri ſolet, præſertim ſi inveterarit; diatheſis enim neſcio quæ in partem principem inducta eſt: talem ad vertiginem non penetravit Theophraſtus, ſed ad vulgarem tantum. Sic & ea vertigo & morbus attonitus cerebri affectus proprius dicitur; morbus attonitus affectus quidem circa voluntariam actionem, qualis in ſentiendi actione ſomnus profundus: & in Epilepſia convulſio eſt hujuſmodi, qualis in ſentiendi functione, vigilia præter naturam; vigilia & convulſio ſunt ut motus vitioſi cerebri, ideoque partium ſigillatim omnium, quatenus inſtrumenta ſunt animalia non naturalia. Et in ea vigilia non naturali cerebrum depravate agit quia intempeſtive facultatem transfundit ad ſenſoria externa nullam quietem impertiens: at apoplexia

Comm.

De ſenibus.

apoplexia & ſomnus profundus ſunt actionum cerebri quædam quies & cohibitio coercitioque. Et morbus aut in collo eſt aut in ſpinali medulla, aut in crure, quia laborat nervus motum aut ſenſum parti transfundere conſuetus: Deinde addit Galenus: Quæ vero cauſa ſit convellendæ partis, non eſt facile dicere. Hic immodicarum vigiliarum cauſam, vim & cum convulſione convenientiam ſpecta: has immoderatas vigilias cruditates cerebri, flatus, ac inde vertiginis occaſio conſequitur: nam ſibilum, tinnitum, ſuffuſionem & peſſimum morbi genus vertiginem gignit: niſi dicas cruditatem cerebri potius ſomni cauſam quam vigiliarum. Et vertigo tam vigilibus quam ſomniculoſis contingit: ut Epilepſia & acuto ſenſu præditos, & obtuſo corripit. Hæc prolixius paullo ut vertiginem pluris faciamus quam fieri ſolet: quum in magnum diſcrimen nos conjicere ſoleat.

T E X T U S.

5. *Nam quiddam iis contingit quod ovis crudis, &c.*

COmparatio de ovo eſt ſatis concinna, & apta. Ariſtoteles ita: *Ova cruda, diviſo ac diſperſo humore, non vertuntur, quia humor unitur qui per motum diſpergitur: Ideo poſt motum ſedatur per quem humor modo æquali quaquaverſum ſe porrigit.* Hac comparatione intelligitur vis ſeſſionis & motus, non ut de converſione ovi agatur. Nam ovum crudum non bene vertitur, & homo crudus, id eſt aut vino aut cibo repletus, vertigine corripitur. Sed hæc non ſic ſunt audienda. Ceterum ſeu ſpiritus craſſus vel turbidus ſpectetur, ſive humor inſtabilis, ut fiat vertigo magna eſt conturbatio & velut ſeditio, ut alia præcedant, alia ſequantur, alia convolvantur, alia remeent & reciprocentur, quia ſpiritus ætherei obſcurantur, meatus offarciuntur, fluxus ac refluxus liberque motus ſpirituum impeditur, qui ſunt æquales & ordinati ad ipſius animæ tamquam Reginæ miniſterium juſſaque exſequenda. At natura nil extraordinarium & anomalum ferre ſolet: omnia ſuis momentis diſpenſat ac diſpungit. Ideo initio dicitur auctor diræ vertiginis ſpiritus ἀλλότριος, aut humor. Et quodam loco in Vertigine Galenus ait τὸ ὑγρὸν μετὰ πνεύματος παχέως moveri, non autem dicit τὸ ὑγρὸν ἀπὸ τοῦ πνεύματος κινεῖσθαι. Alio loco ait motum inordinatum auctorem eſſe vertiginis: non meminit humoris, ſed ſpiritus ſolius.

Ἀφ᾽ ὧν δὲ συμβαίνει γίνεσθαι τὰ καθ᾽ ἕκαστα περὶ ὧν ἀποροῦσι, πρὸς ταῦτα ἀνάγειν πειρατέον. οἷον διότι κύκλῳ περιπατοῦντες ἰλιγγιῶσι. καὶ ἔτι μᾶλλον καὶ ὅσω ἂν ἐλάττω κύκλον θέωσι σφοδρότερον. καὶ ἐὰν μετὰ πολλῶν, ἢ μόνοι, καὶ ἐπ᾽ ἀριστερὰ θέοντες, μᾶλλον ἢ ἐπὶ δεξιά. καὶ οἱ μακρότατοι δὲ μάλιστα. πάντων γὰρ τούτων, καὶ εἴτι ἄλλο τοιοῦτον, ἐν τοῖς ὕστερον εἰρημένοις αἰτιᾶται. Εἴ περ γὰρ ὁ

ἴλιγγος

ἴλιγγος γίνεται ἐάν τις ἐν τῷ αὐτῷ στρέφῃ τὴν κεφαλὴν, δῆλον ὡς εἴτις ἐγγὺς τούτου στρέφοιτο, τάχιστα ἂν καὶ μάλιστα τῶν λοιπῶν ἰλιγγιάῃ, ἐγγυτάτω δὲ ὁ ἐν ἐλάττονι κύκλῳ στρέφων, καὶ ὅσῳ ἂν θᾶττον μᾶλλον. διόπερ οἱ θέοντες τῶν περιπατούντων, καὶ οἱ ταχέως τῶν βραδέως. θέουσι γὰρ ἐγκεκλεικότες πρὸς τὸ κέντρον, ὥς ὅταν κατ' εὐθὺ τὰ μήκη αὐτῶν ἐκπίπτει πρὸς μίαν κορυφὴν, συνάπτειν, καὶ γίνεσθαι κῶνον, βάσιν δ' εἶναι τὸν κύκλον. διὸ συμβαίνει καθάπερ ἐν τῷ αὐτῷ στρέφειν τὴν κεφαλὴν, καὶ ὅσῳ ἂν ἐλάττω κύκλων μᾶλλον, ὀξύτερος γὰρ ὁ κῶνος, καὶ ἐὰν θᾶττον πλεονάκις ἐν τούτῳ γίνεσθαι κατὰ τὸν ἴσον χρόνον, καὶ τοῖς μακροτέροις δὲ μᾶλλον, ὅσῳ ἐγκλείουσιν. ἐγγυτέρω γὰρ ἔχει τὴν κεφαλὴν ὁ μείζων, τὸ τοῦ κώνου κορυφῆς. διὸ σχεδὸν ὥσπερ ἐν τῷ αὐτῷ συμβαίνει ἴσην ἔχοντα τὴν κεφαλήν. οὕτω δὲ μάλιστ' ὁ ἴλιγγος. καὶ οἱ ἐπ' ἀριστερὰ θέοντες τῶν περὶ δεξιὰ μᾶλλον ἰλιγγιῶσι, ὅτι μᾶλλον ἴσως νεύουσι, καὶ ὀξυτέραν ποιοῦσι γωνίαν πρὸς τὸν κύκλον. ἐμβριθέστερα γὰρ ὄντα τὰ δεξιὰ, προσαποβιάζεται μᾶλλον αὐτοῖς διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀριστερῶν. καὶ ἐὰν μετὰ πολλῶν θέωσι μᾶλλον καὶ θᾶττον ἢ μόνοι. πρὸς γὰρ τῷ κύκλῳ περιφορὰ καὶ ἡ ὄψις αὕτη προβάλλουσα τοῖς θέουσι, καὶ συνεχὴς οὖσα, τῷ ἐγκεφάλῳ ποιεῖ τινα κίνησιν ἑτέραν καὶ ταραχήν. ἀπὸ γὰρ τῶν ἔξω διαδίδοται καὶ πρὸς τοῦ ἐντός. ὥστε ἐπεὶ καὶ ἑκάτερον ποιεῖ τὸν ἴλιγγον, οἷον ἥτε κύκλῳ κίνησις τῆς κεφαλῆς, καὶ ἡ ὄψις συνεχῶς βλέπουσα τῷ κύκλῳ κινούμενον, ἐξ ἀμφοτέρων εὔλογον θᾶττον καὶ μᾶλλον γίνεσθαι τὸ πάθος.

VErum a quibus ſingula quæ ſæpe in quæſtionem vocantur fieri contingat, 1.
ut doceamus danda nobis eſt opera. Ejus generis ſunt hæc. Quid cauſæ ſit cur qui ambulando in orbem feruntur vertigine tententur : item cur eo magis quo minor eſt orbis, & celeriore curſu volvuntur : præterea cur po- 2.
tius qui cum multis circumaguntur quam qui ſoli : & qui ad ſiniſtram deflectunt magis quam qui ad dextram : & qui diutiſſime, omnium maxime in vertiginem incurrunt. Harum enim rerum, & reliquarum id genus, ſi quæ ſunt, cauſa in iis quæ proxime ſequuntur explicanda proponitur. Si enim vertigo invadit ſi quis caput in orbem torquet, manifeſtum eſt eum qui hujus inſtar convertitur inter ceteros celerrime maximeque vertigine tentari : proxime vero eum qui anguſtiore orbe circumagitur, eoque magis, quo celerius. Propterea qui currunt, magis quam qui ambulant in vertiginem incurrunt, item- 3.
que qui feſtinanter, magis quam qui lente. Currunt enim in centrum inclinantes : quia dum ipſorum longitudines recta labuntur, in unum apicem conveniunt, conumque efficiunt, cujus baſis eſt circulus. Quamobrem idem ipſum ſit quod ubi caput circumagitur : præcipue vero quo minor eſt orbis (conus enim acutus magis eſt) atque etiam quo celerius talis converſio æquali temporis intervallo ſæpius repetita fuerit : idque quibus procerum magis eſt corpus, quo magis inclinantur. Qui enim procero magis eſt corpore, coni apicem capite propius attingit, adeoque fit ut caput illius cum hujus altitudine æquetur. Sic autem vertigo maxime inducitur. Qui vero curſu magis ſiniſtram petunt vertigine magis tentantur quam qui dextram, quia magis fortaſſe nutant, atque angulum acutum magis deſcribunt, dum in orbem torquentur. Quum enim dextræ partes graviores ſint, magis urgent, atque in inte- 4.
riorem partem magis propendent, ob ſiniſtrarum infirmitatem. Quin etiam

5. *ſi cum multis curſu ferantur, promtius multo in vertiginem incidunt quam ſi ſoli: quoniam corporis in orbem contorſio, aſpectus etiam ipſe in eos qui currunt conjectus, unuſque ac continuus, in cerebro motum quemdam alienum & tumultum excitat. Nam tum ab iis quæ intro geruntur, tum ab iis quæ foris adveniunt diſpergitur. Itaque quando utrumque vertiginem inducit, capitis nimirum circum-actio, & aſpectus in eos qui currunt continenter defixus, conſentaneum eſt maxime ab utroque hunc affectum creari.*

COMMENTARIUS.

ANte de cauſis converſionis ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, & ab internis partibus, nunc περὶ ἐπιδεκτικοῦ agit quum eo modo aut illo affectum eſt. Et licet ſcopus ſit auctori agere de vertigine quæ fit per conſenſum (nec enim eam quæ proprio affectu cerebri contingit, quæque eſt medicæ contemplationis, complectitur) tamen hic ex vertigine quæ fit capite circum-acto docere vult omnes totius corporis in orbem converſiones vertiginis auctores eſſe. Et varias formas explicat a motu, a loco brevi aut non, a motu in ſiniſtram aut dextram, motu in orbem celeri, tardo, a figura, a tempore. In tempore duæ ſunt differentiæ, diuturnitas & celeritas, quamquam celeritas ad motum potius refertur.

Miranda eſt prorſus divinæ ſapientiæ efficientia & vis inexplicabilis: nam cum homo ſit cœleſtis, & natura os illi ſublime dederit, tamen licet & ei caput ſphæricam formam habeat, magnaque pars membrorum perfectæ rotunditatis venuſtate gloriari poſſit, motus ſphæricus homini nocet. Ex ſeptem differentiis motus, ſeptimus ſphæricus qui cæteris præcellit, & qui corporibus cœleſtibus proprius eſt, ſolus homini non convenit: gravem alioqui vertiginem apoplexiæ diræque mortis prænuntiam incurret. Quæ hæc fatalis conditio, homo a cœlis ortus ſphæricis, in mundo ſphærico natus, ſphæricam dignitatem in capite & aliquot partibus forma ſortitus, motum ejus ſphæricum imitari non audebit? Caſus alioqui præceps, quum nec audiat ſæpe, nec videat & quaſi extra ſe ſit. Motus directi illi ſunt innocentes, ſphæricus nocentiſſimus, maxime ſi caput (quod quaſi corporis cælum eſt) convertatur. Et tamen licet motus oculorum ad cælum, ut ad originem hominis, ſit vertiginis cauſa, id alia ratione intelligendum eſt. Defixio & contentio oculorum in rem objectam, & eorumdem in profundum directio vertiginem inducit: ſed id ubi immodicum eſt: at rotatio & circum-actio omnium facillime vertiginis auctor eſt: unde & dirum nomen vertiginis ſortem quamdam in rebus humanis miſeram indicat: ut rerum vertigo ſit miſera & tumultu plena converſio, quum omnia circumactu quodam & mixtione rerum peſſum dicuntur dari. Et iniquo Vertumno homines nati dicuntur quorum cogitationes, & conſilia ſunt varia, inſtabilia, volucria, ut ex iis nil reſultet & manet præter fucum & pappos. Mirum tamen cur motus iſte orbicularis & vorticoſus tam ſit & ominoſus & ſiniſter, & aliquid lævum ſignificans, quum olim apud ſacra pulvinaria deorum ſupplicationes & decernerentur & fierent, idque in orbem, quod iſte motus orbicularis

fauſtior.

fauſtior videretur : immo noſtra circularis vita dicebatur, ut ejus lubricum & inconſtantia ſignificaretur, & omnium rerum ad idem punctum converſio. Ut rem abſolvamus, cerebrum & caput ſunt magni momenti : ideo antiquitas voluit (id quod figmentis ejus innotuit) homines velato capite incedere. Sic enim caput veneratione & religione aliqua obſervabant, quod in eo eſſet arx & præſidium ipſius rationis, a quo & per tubos ſenſus & motus in ceteras partes derivaretur. Immo natura (ſi modo in eo non tam cautæ matris quam incautæ novercæ vices agat) in ipſa fœtus formatione amplum, magnum, & ipſa proportione ceteris membris inæquale fabrefecit. Immo multum ſanguinis & ſpiritus & humoris mucoſi repoſuit ac reſervavit tamquam in penu quodam, ut habeat quo ſe tueri poſſit, & ut aliunde non mendicet. Sed iſta ſupellex, iſta annona, quam cerebrum tamquam arx firma & promus condus reſervat, magna mercede & incommodo compenſatur : nam infans ad lacrymas abjectus, greſſus impotens & vilis jacet, capite ſcilicet reliquum corpus prægravante. Unde huc pertinent duo loci nota digni, unus Aphrodiſæi, alter ſummi Hippocratis. Ille quærit qui fiat ut cetera ab homine *Proble. 106. lib. 2.* animantia ſtatim nata uſu pedum a natura conceſſo progrediantur, homini id boni natura invidit : *Quoniam* (ait) *bruta calorem nativum omni ex parte, & in omnem partem parem diffuſum habent, plus caloris in capite homines habent : itaque non ante eriguntur & ambulant, quam æqualiter in omnes corporis partes calor diffundatur.* Niſi quis dicat, ſi plus caloris in capite, calor autem ad motum faciat quia corpus mobilius reddit, homo prius incedere debet quam belluæ. Craſſius eſt caput collatum cum reliquo corpore, calidius (ita videtur Alexand. Aphrodiſæo.) Eſt etiam multus mucus & crudus humor quo calor hebeſcit, & hoc modo quaſi obruitur.

Alter ex Hippocrate locus cujus intelligentia ad tractatum de vertigine *Lib. de ſacro morb.* conferet. Ita Hippocrates: *Corpus pueri in utero matris repurgatur. Cerebrum, ut & ceteræ partes, effloreſcit & purgatur. Id fit vel intra, vel ſupra vel infra modum : ſi probe ac moderate purgetur, nec plus nec minus defluat, huic fœtui caput valde ſanum eſt : ſi amplior colliquatio* (ἀπάτηξις) *a toto corpore fuerit, creſcens fœtus morboſum caput habebit, & ſonitu plenum, nec ſolem, nec frigus tolerabit : ſi purgatio non contingat, ſed in cerebro ſpiſſetur & cogatur, fœtus pituitoſus erit; immo ſi pueris erumpunt ulcera, in capite, aut auribus, aut reliquo corpore, ii ſani degunt.* Alio autem loco motus *Libro de ſeptimeſtri partu.* iſtos ad numerum quemdam quadragenarium in utero referri vult. Unde ita ait : *Quadragenarii primum in fœtibus indicant : qui primos dies quadraginta egerit, effugerit quoque aborſum : nam ſi alias, in primo quadragenario aborſus fiunt. Alius eſt quadragenarius in quo circa menſem octavum fœtus ægrotant. Tertius eſt in quo ſi naſcuntur pueri, affliguntur, ſi eos effugerint & exegerint, robuſti ſunt ac ſapientes. Nam & ſplendores facile vident, ſtrepitum audiunt, quod ante facere non potuerunt, tamquam incrementum habeat hoc tempus* (Græce ἐπίδοσιν aliquid aliud ſonat quam incrementum,) *tum juxta alia, tum circa ſapientiam. Maxime vero quod vix rideant prius quam quadraginta dies tranſierint. Nam puerorum* αἱ δυνάμεις ἀμβλυώνονται

ται ἐν μύξεσιν : lego, ἐν μύξαις : *hebetantur facultates in mucis*, id eſt, in pituitis quibus ſcatet corpus, & caput maxime puerorum recens in lucem editorum. Deinde addit, καὶ ὁ θάνατος διὰ μοῖραν ἔλαχεν, *Mors fato quodam eis & ſorte contingit. Quæcumque etiam orta ſunt naturales quaſdam converſiones & mutationes certis ſtatiſque temporibus ſortiuntur. Eſt autem obſervatione dignum in novem menſibus octo quadragenos conſiderari. Sextus quadragenarius cadit in octavum menſem, in nonum ſeptimus, & incipit octavus quadragenarius. Octo completi quadragenarii ſuperant novem menſes.* Unde eodem *libro de ſeptimeſtri partu* vocat natos in ſeptimo quadragenario decimeſtres. De motu orbiculari dictum eſt cur tantopere officiat homini quum ad formam circuli quaſi ſit effectus & formatus. Calor diſputationis incendit nos, & plura, quam inſtitutum fuerat, dicta ſunt, ſed non omnino negligenda.

TEXTUS.

3. *Ideo qui currunt, &c. currunt in centrum inclinantes, &c.*

COMMENTARIUS.

Κεντρὸν, centrum, conus, umbilicus, punctum ſynonyma ſunt. Ac paullo poſt dicetur de diviſione motus ſpiritus in rebus levibus ac gravibus, id quod ad vertiginem inducendam apprime facit. Grave in medium tendit, levia ambitum petunt: & ob eam deſertionem tumultus excitatur. Nunc de iis qui currunt, & qui feſtinanter currunt cur facile vertiginoſi fiant, explicat. Ratio in textu aperta, & in Commentario apertior eſt. Tranſit enim a capite ad totum corpus: ut exemplo capitis, cujus converſio ſtatim vertiginem inducit, de cetero corpore determinet.

TEXTUS.

4. *Quum enim dextræ partes graviores ſint, &c.*

COMMENTARIUS.

Quæſtio eſſe poteſt an dextræ partes ſint graviores & ponderoſiores: hinc enim elicitur probatio cur qui curſu in ſiniſtram potius partem vergunt, vertiginem potius ſentiant quam qui in dextram. Illud notum ex Hippocrate; *Corpora quæ exercentur & partes magis ſunt ſanæ, facilius creſcunt & ſenium facilius ferunt.* Unde Celſus: *Corpora quæ exercentur facilius curantur.* Ejuſmodi ſunt partes dextræ: præſertim de dextris hominibus, non de his qui ſola ſiniſtra utuntur. At maxima pars hominum dextera eſt. Ex Hippocratis ſententia dextræ partes ſunt calidiores, efficaciores; ſiniſtræ ſunt frigidiores, ideo ponderoſiores. Et *in libris de morbis* quum de ſectione purulentorum agit Hippocrates ait: *Optandum eſſe ut pus ſit potius ſiniſtra quam dextra parte. Morbi partium*

dextra-

dextrarum ſunt fortiores quam ſiniſtrarum. Ac ſi dicat Hippocrates. Quum fortiores ſint dextræ partes non tam facile de ſanitatis præſidio repelluntur quam ſiniſtræ : ideo quum ſemel laborant, morbos fortiores experiuntur. Item Hippocrates : *Magnam vim in corpore habet mamma dextra,* 2. *Epid.* *oculus dexter. Dextra ſunt calidiora, vegetiora, agiliora : ſiniſtra invalida, imbecilla.* Unde etiam nomen ſiniſtri aliquid ominoſum ſignificat & ſiniſtrum. Sic Theophraſtus debuit dicere partes dextras eſſe fortiores, ſed non graviores. Id quod validum eſt urget, trahit & rapit ſecum imbecillum. Nec prætereundum id quod Ariſtoteles ſcribit de partibus dextris : *Probl.* 5. *lib.* 6. Reddit rationem cur facilius ſomnus obrepat accubitu in dextrum latus, quam in ſiniſtrum. *Somnus,* ait, *eſt privatio quædam motus, & neceſſe eſt partes eas quieſcere quarum moveri intereſt : ſunt autem dextræ, quum earum maxime ſit motus : & quum decumbimus in dextras, initium reſurgendi quaſi detinetur ac obligatur.* Plinius vero ait frequentiora eſſe inſomnia Vere & Autumno, & ſupino magis decubitu. *Plin. c.* 4 *lib.* 28. Et cibi celerius coquuntur, dextri lateris incubitu, difficilius in ſupinis. Plura eo loci vide.

TEXTUS.

Quin & ſi cum multis curſu ferantur, facilius vertigine capiuntur. 5.

COMMENTARIUS.

Qui cum aliis currunt, & circum-aguntur, per ſe vertiginoſi fiunt, & ob objectum aliorum, quorum, dum convertuntur, ſpecies noſtros oculos afficit, & inde ad imaginandi facultatem transfunditur. Tamen objiciet quis : Quum aliquis ſolus circumagitur, minor eſt circulus quam quum aliis vertitur, orbis enim major eſt : ergo quum ſolus agitatur, facilius vertigine capietur. Reſpondendum : Si quis ſolus convolvitur & agitatur, ſe quam breviſſime verſat, facile fiet vertiginoſus, per adductam paullo ante rationem de minore circulo : ſed ſi quum ſit ſolus ſe dilatat & circum-actum extendit, a vertigine vacuus erit. Accedit quod qui cum aliis circum agitur facile præ aſpectu aliorum converſorum, afficitur. Id paullo poſt illuſtrabit exemplo navigiorum agitatorum.

Ὅτι δὲ διὰ τῆς ὄψεως κίνησιν ἰλιγγιᾷν συμβαίνει, φανερὸν ἐκ πολλῶν. οἵτε γὰρ πλέοντες θᾶττον καὶ μᾶλλον ἰλιγγιῶσιν, ὅταν ἐμβλέπωσι τοῖς κύμασι, καὶ τῇ τῶν ὅλων ἄστρων κινήσει. διὸ καὶ ἐγκαλύπτονται τοῦτ' εὐλαβούμενοι, καὶ οἱ τὰς αἰώρας, καὶ τοὺς τροχοὺς θεωροῦντες, καὶ συμπεριφέροντες τὴν ὄψιν, ταχὺ σκοτοῦνται. συμβαίνει γὰρ κινουμένην κύκλῳ τὴν ὄψιν κινεῖν τὰ ἐντὸς, καὶ ταράττειν ἀνομάλως. ἰλιγγιῶσι δὲ καὶ οἱ τὰ ὑψηλὰ, καὶ τὰ μεγάλα, καὶ ἀπότομα ἀποβλέποντες, διὰ τὸ συμβαίνειν μακρὰν ἀποτεινομένην σείεσθαι καὶ κραδαίνεσθαι τὴν ὄψιν, σειομένην δ' οὕτως, καὶ κινουμένην ταράττειν καὶ κινεῖν τὰ ἐντός. ἀναβλέπουσι δὲ οὐ συμβαίνει τοῦτο, διὰ τὸ μὴ ἀποτείνειν μακρὰν, ἀλλ' ἀποτέμνεσθαι ἐν τῷ φωτί. γίνεται δ' ἴλιγγος καὶ ὅταν

εἰς τοῦτο βλέπωσι συνεχῶς, καὶ ἐπατενίζωσι. διὸ καὶ ἐπαπορεῖται διά τί ποτε κινουμένης κύκλῳ τῆς ὄψεως, καὶ ἠρεμούσης, συμβαίνει τὸ αὐτὸ πάθος. ἄτοπον γὰρ τὸ αὐτὸ ὑπὸ τῶν ἐναντίων. αἴτιον δὲ τοῦ μὲν ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ τὸ εἰρημένον, τοῦ δ' ἐν τῇ ἐπιστάσει, καὶ τῷ ἀτενισμῷ, διότι τὰ ἐν τῷ κινεῖσθαι σωζόμενα ἡ στάσις διΐστησι, καὶ ἡ στάσις τῆς ὄψεως, διάστασις ἑνὸς μορίου, τἄλλα τὰ συνεχῆ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ διΐσταται. διϊστάμενα δὲ καὶ χωριζόμενα τὰ βαρέα, καταβαρύνει, καὶ ποιεῖ τὸν ἴλιγγον. τὰ γὰρ πεφυκότα κινεῖσθαι τήνδε τὴν κίνησιν, ἄλλως τε καὶ συμμένει διὰ ταύτην, εἰ δὲ μὴ καθάπερ Ηράκλειτος φησὶ, καὶ ὁ Κυκεὼν, διΐσταται κινούμενα. εἴη δ' ἂν καὶ τῇ κυκλοφορίᾳ τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀποδιδόναι. διΐσταται γὰρ ἡ δίνη. τὰ δὲ βαρέα καὶ κοῦφα δέον ἅμα εἶναι, τὰ μὲν εἰς μέσον ἄγοντα, τὰ δ' εἰς τὸ ἔσχατον. ποιεῖ δὲ καὶ τὸ κύπτειν ἰλίγγους διὰ τοῦτο. χωρίζεται γὰρ τὰ βαρέα, καὶ ἐλαφρὰ μὲν ἄνω, τὰ δὲ κάτω. δεῖ δ' ἅμα εἶναι, καθάπερ ἐλέχθη.

1. *ACcidere autem ob aſpectus motionem ut omnia circumferri videantur, ex multis rebus perſpici licet. Nam & qui navigant multo celerius vertigine tentantur, quum ad fluctus, aut aſtrorum motus, oculos convertunt: quare faciem obvolvunt qui id formidant. Quinetiam qui res penſiles, aut turbines, dum circumaguntur, intuentur, aut oculorum aciem contorquent, celerrime in vertiginem incidunt: fit enim ut aſpectus dum in orbem torquetur, quæ intro ſunt commoveat, & inæqualiter perturbet. Præ-*
2. *terea qui res altas, aut magnas, aut abruptas ſpectant, vertigine tentantur, quia aſpectum in longum extentum quaſſari, & vibrari contingit: ſic autem quaſſatum & commotum, eorum quæ intro ſunt perturbationem afferre. Iis autem qui ſurſum oculos attollunt idem non accidit, quia non longe*
3. *ſe profert aſpectus, ſed in ipſo lumine intercipitur. Fit etiam vertigo quum in rem eamdem oculos continenter intentos & infixos habent. Quocirca dubitatur etiam qui fiat ut quum aſpectus in orbem circumque fertur, quumque quieſcit, idem affectus excitetur: abſurdum enim videtur ex contrariis aliquid, quod unum idemque ſit produci. Verum ejus quod per motum qui in orbem fit uſuvenit ea eſt ratio, quæ ante adducta fuit: ejus autem quod ex intentiſſimo intuitu & continuo naſcitur, ſtatuenda eſt, quod quæcumque mo-*
4. *tu ſeſe tuentur quies disjungit, ac quies quidem aſpectus, quando unius partis disjunctio eſt, reliqua quæ in cerebro conjuncta & continuata ſunt disjun-*
5. *git. Quum autem gravia disjuncta quodammodo diſtracta fuerint, gravitatem inferunt, vertiginemque pariunt. Quæ enim ita a natura comparata ſunt, ut eodem motu moveantur, hujus præſertim opera unita & conjuncta manent: ſin minus, ut inquit Heraclitus, atque Cyceon, dum moventur disjunguntur. Fuerit etiam fortaſſe in corporis motu in orbem facto ejuſdem*
6. *rei efficiendæ vis: disjungit enim circum-actio: gravia autem & levia ſimul*
7. *eſſe convenit, ita quidem ut illa ad medium ducant, hæc autem extremas partes appetant. Capitis etiam in terram inclinatio eamdem ob cauſam vertiginem facit: gravia enim & levia diſpergit, hæc quidem ſurſum, illa autem deorſum: iſta autem ſimul eſſe oportet, ut dictum eſt.*

TEX-

TEXTUS.

Accidere autem ob aſpectus motionem, &c. 1.

COMMENTARIUS.

DEmonſtrat cur qui in turba circum-aguntur facilius vertigine corripiantur, dum alius alium circum-agi videt: id enim ad motum aſpectus refertur. Ceterum unum eſt notandum (ut poſt docebitur quum de ebriis & purgatis, & ægris vertiginoſis dicetur) quod ſanis poſt multos circuitus vertigo contingit, ægris ob unicam in gyrum converſionem. Item accidit quum quis videt aliquid convolvi: quia ſpiritus viſivus intentus iis quæ circumvolvuntur, una cum iis rotatur, falſoque putat omnia circum-agi.

TEXTUS.

Præterea qui res altas, aut magnas, aut abruptas ſpectant, vertiginoſi ſunt: 2.

Paullo infra,

Iis qui ſurſum oculos tollunt idem non accidit.

COMMENTARIUS.

MIrum eſt quod hic auctor dicat ex elatis ſurſum oculis vertiginem non accidere; ſi alta, aut magna, aut prærupta elato oculo aſpiciuntur, ſtatim contingit vertigo, quia quaſi vibratur & quaſſatur aſpectus. Nam vulgo videmus, ſi vel aliquantum caput doleat aut grave ſit, aut ſi quis e ſomno repente excitetur, ſtatim capi vertigine ſi ſurſum oculos ſuſtulerit. Longe enim ſe profert aſpectus, nec intercipitur, ut putat Theophraſtus forte ex Platone qui igneos radios ex oculo effluere putat, qui concurrunt in medium lumine illuſtratum, & cum radio ſolari. Pari enim celeritate iſtum radium cum radio Solis efferri credidit Plato. Dicet quis aliud eſſe ſimpliciter attollere oculos, (nec enim tam prompta vertiginis occaſio eſt) aliud intueri res magnas, aut altas, aut præruptas: unde hic ait auctor in navigiis eos facilius vertigine capi qui ad aſtrorum motus oculos convertunt.

TEXTUS.

Fit vertigo quum in rem eamdem oculos continenter defixos habent, &c. 3.

COMMENTARIUS.

AUctor quæſtionem ſicce non prætereundam proponit. Si motus vertiginem inducit iis conditionibus quæ dictæ ſunt, quies ſpiritum moderans,

derans curſumque temperans a vertigine vindicabit: unde poſtea dicet per ſeſſionem quietiores reddi ſpiritus, qui, dum aſſurgitur, turbulento motu cientur. Dicimus duplicem, unam abſolute ut quæ motui opponitur, & qua ſpiritus reficiuntur motumque naturalem ſervant, & περιόδυς. Altera eſt quies quæ conſiſtit in abſoluta ceſſatione a motu cum pertinaci oculorum in rem aliquam defixione & intentione: & ea quies vertiginem inducit: Et hac diſtinctione obſcuritas hujus loci diſcutitur. Notum quippe eſt, ſpiritus motu ſuo naturali & ordinato conſervari. At quies immoderata, ut quæ fit in ſumma attentione & fixione oculorum in rem aliquam, διάστασιν diviſionem quamdam affert: ſic στάσις διάστασιν affert. Nam στάσις τ̃ ὄψεως eſt cauſa στάσεως humorum & ſpirituum: & στάσις humorum & ſpirituum διαστάσεως cauſa eſt; quia quæ gravia ſunt deſeruntur a levioribus, id eſt, humores, forte & cerebrum ipſum a ſpiritibus. Nam in œconomia cerebri & ſpiritus & humores, & cerebrum ipſum ſuos motus inſitos & genuinos habent: quorum perturbatio gravium morborum

part.27.lib.4. acut. cauſa eſt. Id quod Hippocrates & Galenus quodammodo declarant dum explicant morbos qui conſequuntur ἔμπηξιν, humorum & ſpirituum ἀποπλήξεις, utitur etiam iis verbis, στάντων χυμῶν. De quo nomine στάσεως, ſi Deus permiſerit, plura dicemus.

T E X T U S.

4\. *Quies aſpectus disjungit, &c.*

COMMENTARIUS.

Dicat quis: An tantopere nocet quies aſpectus intentis in rem objectam oculis? Nam etiam in ea quiete motus eſt actio, unde aſſidua cogi-

Lib. de Diæta. tatio occæcare creditur abducto intro viſu. Et Hippocrates ait quoſdam eſſe labores naturales, alios violentos. Naturales ſunt, labor viſus, auditus, vocis, curarum. Viſus quidem talis vis eſt: Anima in id quod videtur movetur & caleſcit, calefacta vero evacuata humiditate ſiccatur. Idem de auditu, idem de cura. Hic vides in animi intentione quietem non eſſe, ſed motum quemdam, calefactionem & humiditatis conſumptionem. Paullo ante monuimus quæſtionem qui fiat ut & motus & quies vertiginem inducat. Duplex a nobis quies eſt propoſita & explicata. Unde nunc quæri poteſt an ob intentionem oculorum in objectum pertinaciorem motus ſpirituum corrumpatur & dividatur per quamdam ſtationem, & quaſi congelationem, (id autem vertiginis cauſa eſt quia tollitur τὸ συνεχὲς) vel quia humores currunt ad vertiginem movendam pote deſerti a ſpiritibus: Ad vertiginem enim maxime facit corruptio motus ſpirituum. At in ea obſtinata intentione ſpiritus quidem affluunt & ſtant, & humores ut graviores aliam quamdam στάσιν habent: & a mobilioribus ſpiritibus relinquuntur. Eam στάσιν, quam διάστασιν inducere diximus, ſequuntur graves morbi, ut paullo ante dictum eſt: fieri enim diximus humorum σφήνωσιν καὶ πῆξιν. Id fit maxime in obſtructione, repletione & diremptu ſpirituum

ſpirituum ab humoribus, dum partes & humores non illuſtrantur a ſpiritu, qui eſt ὄχημα humorum. Sed aliter atque aliter fit in obſtructione, aut plenitudine ſumma, ut aliter in motu circulari, aliter in quiete per oculi pervicacem attentionem, unde aut ſpiritus intercipiuntur, aut inæqualiter moventur, unde pars languet non afflata ſuo ſpiritu: Et humores non habent ſuam ἀναπνοὴν, ut vocat Hippocrates.

TEXTUS.

Quum autem gravia disjuncta, & quodammodo diſtracta fuerint, &c.

COMMENTARIUS.

HIc ad gravitatem refugit, quod quæ ſunt gravia ſi diſtrahantur a levibus, & contra, fit vertigo. Natura cerebrum grave, ſpiritus tenues, ætherei & ob elaborationem exactam, ſplendidiores & lucidiores tenuioreſque, quam & vitales & animales; ſunt inſtrumenta actionum. At cerebrum multis arteriis intertextum eſt, & ni ſpiritus multos haberet, iners & ignavum maneret: hi porro habent ſuos ratos & conſtantes motus & vias pervias. Si motus hic intercidatur, vertigo, ſi viæ obſtruuntur, vertigo aut quid deterius, ſi grave deſeritur a levi, ob eam derelictionem vertigo contingit. Ubi quis attentius aliquid intuetur, ſpiritum alibi quaſi occupatum ad ſe traducit, & in quiete continet, ſuum nativum ſpiritus motum non ſervat, deſeruntur humores & torpidi manent, immo cerebrum ipſum grave & brutum deſeritur: itaque fit diſſociatio & diremptio quædam dum grave a levi derelinquitur. Et quod notandum, iſta deſertio non modo contingit in iſta acuta intentione oculi in objectum, ſed etiam in motu ipſo circulari (cujus cauſam ad motum inordinatum ſpiritus animalis retulimus.) Unde Theophraſtus ita ait: *Fuerit etiam fortaſſe in motu circulari ejuſdem rei efficiendæ vis*, id eſt, disjunctio quædam levium & gravium. *Nam circum-actio disjungit (gravia autem & levia ſimul eſſe debent) ut gravia ad medium ducant, levia partes extremas appetant: Inclinatio etiam capitis fit etiam gravibus a levibus disjunctis.* Et ſi fere omnis vertigo eam agnoſcit cauſam. Nam paullo ante vertiginem fieri diximus interciſo motu ſpiritus animalis ſubeunte vapore tetro, aut ob humorem, item ob obſtructionem. Numquid in his duobus eſt etiam deſertio gravium & levium? Sic potentiſſima eſt ea cauſa ubique fere locum habens. Et ante diximus humiditatem & cerebri & humorum cauſam eſſe potentem, cur homo fiat vertiginoſus, corpore humido nequeunte facile converti (ut de ovo facile conſtat.) Eadem humiditas cauſa quoque eſt, juncta gravitate, cur facile ſeſe mutuo deſerant levia & gravia, licet cerebrum conſtet ex gravibus & levibus admirabili quadam moderatione & proportione. Et ni cohæſerint duo iſta, vertigo adeſt. In re autem humida & gravi (quale eſt cerebrum) non ita rite cohærent. Unde videmus a ſolo vapore etiam vertiginem oriri. Interrumpitur motus ſpiritus, & fit repercuſſus quidam ob alienum ſpiritum furtim ſummiſſum. Et quod facit nimia humiditas in vertigine una, id facit gravitas in altera, quia una pars movetur, altera non. Eſt ita diviſio & continuitatis ſolutio.

TEXTUS.

6. *Disjungit enim circum-actio, &c.*

COMMENTARIUS.

QUæ motum ſpirituum dividunt, ea vertiginem creant. Circumactio motum dividit, item vapor inferne ſurſum ſummiſſus, aut in cerebro genitus, dum torquet ſpiritum aut repercutit: ergo teter vapor &c. circum-actus vertiginem facit. Maxime vero id fit quia gravia a levibus deſeruntur. Pars una cerebri poſt aliam movetur quia molle & humidum: & cohæſio unioque evertitur. Et vapor verticem quemdam in carotidibus tumultuans dividit eo modo quo circum-actus, & facit intus quod circum-actus foris, & interna eſt cauſa vertiginis.

TEXTUS.

7. *Gravia autem & levia ſimul eſſe convenit: ita quidem ut gravia ad medium ducant, levia extremas partes appetant.*

COMMENTARIUS.

POtentiſſima cauſa vertiginis gravium & levium diremptio. Nam quæ conjuncta ad actionis perfectionem valent, disjuncta eamdem pervertunt. Ob mollitudinem cerebri pars poſt alteram movetur, unde propenſio ad vertiginem. Sed quum grave natura ad medium tendat, ſpiritus ob mobilitatem alio inclinent, maxime vero ad circumferentiam, hinc cadendi occaſio deſertione & divulſione levium & gravium. Dum omnia rite aguntur in corpore, gravium & levium eſt coitus & mutuus conſenſus: ſi contra fit, vertigo naſcitur: dicat quis. Si ſpiritus ut leves facile ſe alio referant & naturali motu aut ſurſum evolent, aut circumferentiam appetant, gravia ſint immobilia aut medium petant ubique eſt occaſio vertiginis, & homo fere deberet eſſe vertiginoſus: eſt enim ſemper ea lucta & diſſimilitudo motuum naturalium.

Ποιεῖ δὲ καὶ ἄλλη τις ἐναντίωσις, ὡς δοκεῖ, τὸν ἴλιγγον, οἷον τῆς ἐνδείας, καὶ πληρώσεως. ἡ μὲν γὰρ ἔνδεια σύντηξιν, ἡ δὲ πλησμονὴ περίπλωσιν ἐποίησεν, ὥστε πλήρεις γίνεσθαι τοὺς πόρους. ἀνιοῦσα γὰρ αὕτη καταβαίνει καὶ διΐστησι ταῖς περιόδοις, ὥσπερ ἐστὶν ὁ ἴλιγγος. ἐπεὶ καὶ αἱ μέθαι καὶ αἱ φαρμακεῖαι, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις παραπλήσια, διὰ τοῦτο ποιεῖ τοὺς ἰλίγγους. ὅθεν καὶ τὸ σημεῖόν τινες ἐπ' ἀμφοῖν κοινὸν λαμβάνουσιν. ὅταν γὰρ μὴ δύνηταί τις τοὺς στρωτῆρας ἢ δοκοὺς ἀριθμεῖν, τὸν μὲν οὔπω κεκαθάρθαι, τὸν δὲ μεθύειν φασίν. ἡ ὑγρότης ἡ ἀλλοτρία γὰρ ἐμπεπτωκυῖα, ποιεῖ τὴν ταραχήν. διὸ καὶ ἐφ' ὅσων ἄλλων συμβαίνει πνεύματος ἢ ὑγρότητος γίνεσθαι τὸ πλῆθος, ἢ καὶ τῶν ὑπαρχόντων διάστασιν, ἀπὸ πάντων συμβαίνει τοῦτο τὸ πάθος. ἀνιστάμενοι δὲ, μᾶλλον ἢ καθίζοντες ἰλιγγιῶσιν, ὅτι ἠρεμούντων συνίσταται τὸ ὑγρὸν ἐν τῇ κεφαλῇ πλέον, ὅταν δὲ κινῶνται, σφαλερὸν γίνεται καὶ εἰς ἓν μόριον θρόον ἄγον ποιεῖ τὸν ἴλιγγον.

Verti-

VErtiginem inducere etiam videtur altera quædam contrarietas, qualis 1.
eſt ea quæ inter famem & ſatietatem intercedit: Fames enim colliqua- 2.
tionem, ſatietas autem excrementorum colluviem invehit: ita ut meatus corporis propterea impleantur. Hæc enim, quum viam ſibi paravit deſcendit, & circuitionibus quibuſdam fertur, quod efficit ut vertigo invadat. Nam & crapula, & medicamenta alvum ducentia, & quæcumque horum ſimilia ſunt, eamdem ob cauſam vertiginem pariunt. Inde fit, ut amborum ſignum quoddam commune habeatur. Quum enim nequit aliquis tigna & tabulas tignis inſtratas numerare, alterum quidem nondum purgatum ajunt, alterum vero crapula nondum liberatum. Siquidem humor alienus in caput irruens perturbationem affert. Quare a quibuſcumque ſpiritus aut humoris multitudinem congregari accidit, aut eorum quæ in corpore ſunt disjunctionem fieri, ab iis hunc affectum excitari conſentaneum eſt. Qui autem aſſurgunt, magis quam 3.
qui ſedent vertigine tentantur, quia in quieſcentibus humor capitis unitus manet, quum vero moventur, inſtabilis eſt, atque in partem unam confertim traductus vertiginem parit.

TEXTUS.

Vertiginem inducere videtur, &c. 1.

COMMENTARIUS.

NOn parum refert ad curationem ſcire an vertigo ſit a repletione, an ab inanitione. Si illinc eſt, evacuantia conferunt, ſi hinc, adjectione potius utendum eſt. Quum agitantur humores a medicamento, vertigo adeſt. Si ſupra modum evacuantur, vertigo. Initio febrium, vertigo a copia & meatuum obſtructione, ſub finem aut deſinit, aut adeſt ab imbecillitate. Viperinarum carnium uſus in Elephante prodeſt, ſed donec vertigo inducatur, eouſque comeduntur: eaque vertigo purgatione non eget. Qui de carne viperina ſcribunt Auctores duo annotant, unum quod ſi coctæ fuerint viſum clariorem reddunt, alterum, per cutim corpus repurgant & faciunt quoddam eximium: & ſi caro in corii duritiem coaluit, decidit deperitque ἐςραλόδερμα. Vertigo oboriens eſt quaſi ſignum & meta ſufficientis uſus paſtillorum de Tiro, eaque fit quia exactius cerebrum repurgatur, eoque exquiſitioris fit ſenſus, & vix ulla aëris aut vaporum fallaciter ſubrepentium incommoda ferre poteſt. Immo ſeipſo fit imbecillius, & viſum clarum reddit, quia proprietate occulta defœcat cerebrum.

TEXTUS.

Fames enim colliquationem &c. 2.

COMMENTARIUS.

INediæ non tam vertiginoſos reddunt ob repletionem quamdam ventriculorum quam ob colliquationem quamdam quæ ex eventu replet. Et in longa inedia partes quaſi fatiſcunt & dilabuntur; unde videmus in obſidionibus urbium, in defectu ciborum, corpora fame liquata alias pla-

ne extabeſcere & macerari macraque reddi : alias intumeſcere fuſis & liquatis carnibus. In laſſitudine & ſiti homo ad iram pronus eſt : & ea animæ aſperitas benigno ſucco temperatur : lenit tranſitum ſpiritus & molliores facit meatus ne ſcindant euntem & redeuntem. Cæterum duo facit genera eorum qui caligine & vertigine capiuntur, unum ebriorum, alterum eorum qui medicamento purgantur. Neutri trabes laquearium numerare poſſunt præ ſpirituum agitatione & impedimento. Diſcuſſa ebrietate, & peracta medicamenti actione eaſdem numerant : repreſſi enim ſunt vapores. Ad eas rationes unum addam ad vertiginis ὕπαρξιν apprime faciens : nempe quod initio febrium, præſertim a copia crudorum humorum natarum, vertigines & temporum pulſus contingunt. Ad criſin id durat, donec natura coxerit humores & ſecreverit purum ab impuro. Licet corpus imbecillius reddatur per purgationes, tamen vertigines tolluntur, corpore ad temperamentum reducto. Et ante dictum eſt ſanis poſt circuitus multos vertiginem accidere, ſed ægris eamdem contingere unica in gyrum converſione.

Plin. ex Platon. cap. 24. lib. 22.

T E X T U S.

3. *Qui aſſurgunt, &c.*

C O M M E N T A R I U S.

VErtigo non tam prehendit motos quam quietos. Quo pertinet forte locus de epilepſia ex Platone quæ fit quum pituita atræ bili juncta divinas capitis periodos & orbes, & illapſa fuerit & infeſtaverit : & ut in ſomno mitior eſt, ſic quum vigilantes prehenderit diutius urget. Et licet aliquando quietis in lecto omnia circumagi videantur, tamen facilius motis accidit. Quod motus conjungit, quies nimia dividere videtur, unde fit vertigo in exacta animi in rem attentione & oculorum defixione contumaci. Quod etiam quies unit, dividit motus. Unde vertiginoſi quidam dum quieſcunt deſinunt eſſe tales, & ſi moventur rurſus vertiginoſi fiunt. Sic motum & quietem oportet diſtinguere, alioqui facilis erit in errorem lapſus. Attexenda eſt & hæc quæſtio : An in ea vertigine quam contentio animi & oculorum intentio inducit, quia fit ob quietem, ſit diviſio levium & gravium, an ſit ſpiritus animalis motus inordinatus, in quo demum eſſentiam vertiginis conſiſtere diximus. Hæc enim ſimul ſtare non videntur, ut ſit quies & ſpirituum diremptione modo, modo levium & gravium diviſione, motus inordinatus : qui ſi non eſt, nec vertigo eſſe poteſt. Sed hæc ad eos qui res exactius expendunt & examinant.

A P P E N D I X.

D E P L E X U R E T I F O R M I,

& de corpore quod in Cerebro φαλοειδὴς *dicitur.*

QUoniam diximus primariam vertiginem affecto cerebro multo deteriorem ea quæ fit ex conſenſu (quam poſteriorem Theophraſtus deſcri-

deſcripſit) in ea fuit maxime laborandum. Si intemperies calida in cerebro, liquationem facit, humores acriuſculos reddit, extenuat & quaſi in ſervorem & furorem agit: Si frigida cruditatem parit, inde proventum craſſorum vaporum, ut in viridi ligno ardente; qui per arterias in anteriores ventriculos cerebri repentes & exitu prohibiti, ut in clibano circumaguntur, & turbulentos motus conciunt: id fit in eo corpore quod ψαλοειδὲς dicitur, concameratum & fornicatum. Eſt autem corpus durum tribus ut arculis conflatum medium Cerebri ventriculum ſuſtinens; fit ex indurata Cerebri ſubſtantia; incipit a fine corporis calloſi quod τυλλοειδὲς dicunt, fornici ſimile eſt ne medius ventriculus concidat. At in marcore cerebri & conſumtione, quam Hippocrates vocat ἀνάλωσιν, quis dubitat quin illud corpus labet? Hinc vertigo, hinc apoplexia; ſed eſt plexus retiformis conſiderandus. Auctores enim dicunt vertiginis cauſam proximam tenuem ac calidum vaporem per arterias in cerebri ventres repentem qui in plexu retiformi humores exagitans, ſenſus & motus turbulentos ciet. Nec ſufficit eſſe tenuem & calidum ſpiritum, Galenus & Theophraſtus humiditatem neſcio quam requirit & ſpiritum craſſum & caliginoſum: unde Ebrii fiunt vertiginoſi ob eos vapores craſſos illuſtribus ſpiritibus officientes. Et ubi calida eſt intemperies cum aliqua partium adjacentium intemperie frigida, proventuſque humoris inæqualiter præparati, hic fit facile fuligo, nubes, unde motus æſtuans & turbulentus, inde vertigo. Diximus enim tum maxime oriri quum & cerebrum inæqualiter affectum eſt, & materia inæqualiter affecta, comptum, ornatumque naturæ & caloris efficientiam non nacta. Ubi enim infirmior calor eſt & crudus ſuccus, hinc vertiginis occaſio. Ceterum humor & ſpiritus e genere ſunt fluentium: his motis corpus commovetur. Diximus ante maxime auſtrina conſtitutione ob fumos & humores caliginoſos eum affectum naſci: & humorem excrementitium ad eam concurrere generandam, & ex Galeno fieri mota humiditate cum craſſo ſpiritu, qui natura debet eſſe limpidus & illuſtris. Id in ſuffuſione patet: vis enim luminoſa oculi a craſſo vapore præſtringitur & hebetatur: ſpiritus primo impellit: humor ſtabilis non eſt: & quia ſuo termino non continetur, ſpiritum aut ſequitur, aut antevertit. Mirus eſt locus apud Hippocratem de incommodis aut commodis ſpiritus corporei aut non corporei, id eſt, ætherei non corporei, & cum carne & ſanguine magnum commercium non habentis, unde plexus retiformis a natura fabrefactus eſt ut exacte elaboretur ſpiritus animalis repurgata omni fæce & terrena ſubſtantia: & iſte ſpiritus ita exactus ad ſapientiam facit non habens μίξιν, & communionem cum corpore. Homo enim prudentior eſt & exquiſitior, ſpiritu ſummo elaborato, ut quicquid impurum & corporeum extrahatur eo modo quo in arte chymica puræ & ſinceræ ſubſtantiæ exquiruntur. Quæ Hippocratis ſententia mirum quid habet: Putat enim aërem qui per nares attrahitur (quia qualis aër tales & ſpiritus) ad ſapientiam plurimum conferre: nam (ut ait) quum cerebrum ad ſe aërem attraxerit in ſeipſum, primum ad ipſum allicitur: deinde ad reliquum corpus aër diſpergitur, & in cerebro ſuum vigorem relinquit, & quicquid prudentiæ ac ſapientiæ habet. Si in corpus primum perve-

Lib. de morbo ſacro.

Locus hic licet aliquid novi dicat non tam requirit interpretem acrem quam mitem & benevolū.

niret, poſt ad cerebrum, relinqueret in carnibus & venis prudentiam ac judicium, & ad cerebrum calidus perveniret, non purus, ſed mixto humore a carne & venis, non ſincerus. Itaque dico cerebrum eſſe interpretem & internuntium intelligentiæ ſi ſanum fuerit. Ad ejus autem ſanitatem facit aër limpidus & purus. Quod autem aër qui recens attrahitur aliud quid habeat quam quum aut refringitur, aut incaleſcit in corpore, id ipſum declarat Aphrodiſæus quærens cur præciſo aut conſumpto gargareone homo tabeſcat: Quia integro gargareone aër retinetur & paullum incaleſcit, nec ſuo frigore præditus pulmonem ſubit, quod in malis ducitur.

Diximus ergo de plexu retiformi in quo ſpiritus retentus & ſanguis conficitur: ſit autem ex multiplici complicatione arteriæ caroticæ ad baſin cerebri: ſub craſſa meninge fit iſte contextus & complicatio. In ſpatio enim largo Natura velut thalamum inſtravit huic arteriarum contextui qui in mortuis collapſis vaſis vix percipitur; ut ſemini per multos gyros, & lacti per vaſa multa patet via, ut per moram fiat elaboratio. Et quia a corde ad cerebrum breve eſt iter (quia intendit ſpiritum vitalem elaborare) natura ſupplevit iſtum plexum ut labyrinthum, ut ſpiritus hic elaboretur antequam in ventriculos inducatur.

De corpore concamerato ſeu fornice paullo ante dictum. Nunc addam unum. Quum ab imbecillo calore flatus gignitur præſente humido: ſi ſpiritus exitum non habet more flammæ in fornace in gyrum vertitur. Id fit in cerebro, & juvat id capitis figura rotunda (hinc cælum capitis vocatur) item ventriculorum cerebri concameratio quam facit corpus ψαλλοειδές. Et quum vapor ad ſuperiorem fornicis, ut alicujus fornacis partem, fertur recta, nec altius ferri poteſt, reflectitur & in orbem agitur, ut quum exhalatio fumida ſurſum tendit (quia nubes præcludunt viam) in latus fertur & flatum creat. Ex eo Theophraſtus demonſtrationem vertiginum derivavit: Sive enim motus internus, ut ab interna cauſa, ſive externus, ab externa ut a motu rerum rotatarum, motus continuus interrumpitur. Demonſtratio Theophraſti ea eſt: In omni motu aliquid eſt primum, aliquid poſtremum. Id quod ſubſiſtit dum alterum repercutit, motum ejus prævertit & repellendo ſiſtit. Id quod ſiſtitur quia ſuo progreſſu & continuo motu caret, quamcumque viam nanciſcitur, per eam defertur, & tunc vertiginem inducit. Magni autem momenti eſt vapor alienigenus. Docet ſomnus in quo vapor blandus ſenſus illigat, & quaſi mortuo ſimilem hominem reddit: immo quaſi prudentiam tollit aut ſuſpendit potius. Hippocratis eſt argumentum: Quid faciat teter vapor, quum blandus & mitis tantopere efficiat & officiat? Denique ne nimium ſcribendo, & ſenſus & oculos intendendo, vertiginoſi fiamus, ſcribendi finem faciamus.

FINIS.

GULIEL-

GULIELMI

BALLONII

MEDICI PARISIENSIS

CELEBERRIMI

DE CONVULSIONIBUS

LIBELLUS,

IN QUO SOLENNIS QUÆSTIO EXPLICATUR,

Cur ſauciatis dextra capitis parte Convulſio ſanæ partis contingat.

Μικρὴ αἰτίη ἄκεσιν λύεται, ἢν μή τι περὶ τόπον κύριον πάθῃ. Hippocrates lib. de Præcept. *Parva cauſa medela exſolvitur, niſi quid circa locum principem fuerit affectum.*

APPRO-

APPROBATIO.

HIc Libellus DE CONVULSIONIBUS, In quo ſolennis Quæſtio explicatur, *Cur ſauciatis dextra capitis parte Convulſio ſanæ partis contingat* M. GUILLELMI DE BAILLOU, Doctoris Medici Pariſienſis celeberrimi, Decani, & antiquioris Scholæ Magiſtri; eleganti ſtylo, & ſumma prudentia conſcriptus, atque à multis jamdudum expetitus, prodeat tandem in lucem, rei Medicæ ſplendorem aucturus, & utilitatem non mediocrem allaturus. Datum Pariſiis octavo Kalendas Novembris, Ann. Dom. 1638.

DE S. JAQUE Decanus.

JOANNES DE BOURGES
Doctor Medicus Pariſienſis.

JACOBUS CORNUTY
Doctor Medicus Pariſienſis.

BENE-

BENEVOLO LECTORI

JACOBUS THEVART,

DOCTOR MEDICUS PARISIENSIS.

S. D.

SI furit in ſacram Convulſio Palladis arcem,
Et quatit incurſu cætera membra ſuo;
BALLONIUS terſo docet hanc curare libello,
Nec ſinit humanum creſcere in exitium.
Docta ergo hæc legito magni monimenta laboris,
Et volve aſſidua, Lector amice, manu.
Palladiæ liber hic vindex ſi dicitur arcis,
Quid vetat hunc ſacrum dicere Palladium?

IN COMMENDATIONEM

LIBELLI DE CONVULSIONIBUS

EPIGRAMMA.

DUm gravis excelſum labefactat cauſa Cerebrum,
Haud dubie, ut fertur, cetera membra dolent.
Franguntur vires animi, pariterque labaſcunt
Corpora, & ad ſtygias ſæpe feruntur aquas.
BALLONIUS cauſas dum Spaſmi, & ſigna recludit,
Auxiliis etiam queis medeare docet,
Efficit ut perſtet Mens ſana in corpore ſano,
Optari a Medica quid magis arte poteſt?

JACOBUS THEVART,
Doctor Medicus Pariſienſis.

IN EJUSDEM OPERIS COMMENDATIONEM.

EPIGRAMMA.

MOrbus ineſt nervis, Medicis Convulſio dictus:
Quem Spaſmum patria Græcia voce vocat.
Vis effræna mali, non illo ſævius ullum
Inſilit, & robur corporis omne quatit.
Non ita te Ixion laſſat rota: non ita torquent
Diſtentum trochleæ, funiculique reum;
Spaſmus uti, vexans ægrum, vim viribus infert,
Et colluctantem ſternere dirus amat.
Hanc ſollers, BALLONE, doces depellere peſtem,
Gliſcere & ulterius qua potes arte vetas.
Sic deinceps melius Convulſio dicta feretur,
Convellet ſtudio quam Medicina tuo.

ADRIANUS VALESIUS.

IN EDITUM HOC OPUS CURA

JACOBI THEVART,

Doctoris Medici Pariſienſis,

EPIGRAMMA.

MIraris quod tot dederit Convulſio paſſim
Funera, tot miſeris intuleritque necem.
Deſine mirari: nondum tua cura, THEVARTI,
BALLONII præſtans hoc opus ediderat.

JACOBUS CORNUTY
Doctor Medicus Pariſienſis.

MARCO

MARCO MYRONIO,

ARCHIATRO REGIO

GUL. DE BAILLOU εὖ.

QUUM circiter Idus Octobris impetratæ ab Rege eſſent literæ, quibus ego in numerum Medicorum Regiorum cooptarer, *libellum de Convulſionibus* conſcribebam. Ita enim quod otii ſupereſt a publico munere in honeſtum otium confero. Magnam me hercle ex his literis regiæ munificentiæ obſidibus voluptatem cepi. Sic enim & facta eſt mihi adeundi tui poteſtas & ad majora Regio munere ſtimulus eſt additus, quum honos ad egregia invitamentum eſſe ſoleat: Nullus enim adeo humanitatem exuit ut non ſtimulo gloriæ inſtigetur. Quod fecit ut multi per ſe cogniti viri ſua induſtria aliis clariore loco natis præluxerint, eorumque luminibus obſtruxerint. Quamquam is non ſum qui rumuſculos inanes aucuper, quum id pertineat potius ad hominem male feriatum, ſuæ levitatis teſtimonium undique colligentem. Et ſi is es qui te multis præſtes affabilem, tamen ab aditu neſcio quid me revocavit: Humanitatis ſpes alliciebat, ſed quædam gravitas, quæ præſidem ſanitatis Regiæ decet, retardabat. Quum te ſemel ſum allocutus, ſenſi iſtam gravitatem ita conditam ac temperatam, ut quantum gravitas detraxerit tantum humanitas conveniendi tui deſiderium injecerit. Ac mihi perſuadeo hunc libellum, ingenii mei tamquam fœtum, gratum tibi fore, quando te ita facilem mihi præbueris: eoque libentius obtuli, quod is tunc ſcriberetur, quum gratioſi quidam homines apud Regem de Regiæ liberalitatis fonte hunc rivulum in me derivarunt. Tuum ſuffragium quærebatur, ne donum hoc incognito homini

mini offerretur: Nomen meum edidiſti, & fidem meo nomine datam liberaſti. Næ vir ingenuus es & prudens: nam æſtimatis commodis & incommodis aulicæ vitæ generis, quod non eſt ita tranquillum ut noſtrum, me Regio munere, tamquam aura benigniore excitatum repreſſiſti, ita tamen ut de ſpe non dejiceres. Hæc ita temperaſti, ne ſpe inani illectus majora mihi opinionis errore affingeres. Feliciter cœpta res eſt, ſed ut perficiatur, te etiam rogo. De libro id non dicam: non offero aliquid oculis tuis dignum, tamen qui meus in te ſit animus, ex hoc munuſculo colliges. Quæſtionem tractamus quæ multos exercuit. Si lima non eſt adhibita nec ſervatus ordo, in cauſa eſt noſtra ſcribendi diligentia interciſa ac interrupta, ut ſæpe media pagina revocatus hæſerim. Hic tamen tibi multa in memoriam revocabuntur quæ tempore exciderunt. Sic in picturis quædam rudi carbone delineata refricant memoriam eorum quæ in tabulis terſe ac artificioſe depicta ſunt. Sic legendis noſtris jucunda erit, tibi gravioribus occupato, olim & lectorum & obſervatorum recordatio. Habeo multa opuſcula quæ in nonum annum premo, quæ quum maturuerint in lucem ſucco prægnantia jucundo efferentur. Faxit Deus ut diutiſſime Rex ſuo Myrone utatur Medico & Conſiliario. Vale. Lutetiæ Pariſiorum die 16. Octobris 1582.

BENE-

BENEVOLO LECTORI,

GULIELMUS DE BAILLOU,

Doctor Medicus Pariſienſis.

ΕΥ ΠΡΑΤΤΕΙΝ.

INGENUI *hominis eſſe puto, ſi quid peccarit, negare nolle, ſed ultro etiam fateri, & id deprecari. Humanum eſt peccare: & is inhumanior videatur, vel qui aliquid humani a ſe alienum putat. At ipſa peccati negatione tacita quædam voluntas, & ad peccandum propenſio includitur. Gnaviter impudentem non voco eum qui aliter faciat, licet pudoris limitem egrediatur: & id quidem, ne quid acerbius de eo dicam: contra, erranti ipſa confeſſio medicina eſt. Medicina quidem, quod labem, qua aſpergi poſſit, facile eluat, immo ante diluat, quam de illo errandi opinio in mentibus hominum, dicta factave aliorum non ſat bene interpretantium, radices egerit: dummodo fucus non fiat, nec vana excuſatio prætexatur, quæ latentis prævaricationis opinionem facere poſſit: id autem eſt veteratoris, non hominis ingenuitatem præ ſe ferentis. Ad eam rationem componere me in animo eſt: nam ſi quid hoc ſcribendo libro peccatum eſt, & peccatum eſt, agnoſco crimen, amplector etiam, ipſe me mea confeſſione induo, ut ne quis hunc felicem errorem de induſtria commiſſum mihi invideat. Non jam peccati nomen, ſed dexteritatis animi gratiam mereatur. Utne quid obſcurius dicam, tria ſunt hoc loco quæ animadverti velim, quod tribus me modis lapſum tantiſper videam, donec lapſus occaſionem aperiam. Primum, quod tractatio mea juſto longior ſit, quum ea res præſertim agatur quæ paucioribus comprehendi poſſit: at*

—— ἐπιτροχάδην ἀγόρευε
Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως (*a*). Homerus Il. γ.

ut de Menelao Homerus. Optandum vero foret ut quot ſunt ῥήματα (*b*) *tot*

eſſent

(*a*) Atrides vero ſuccinctè pauca, ſed valdè argute concionabatur. Ἀντὶ κεφαλαιωδῶς, ταχέως, ἐν τῷ ἐπιτρέχειν τὰ πολλὰ, ἐσπουσμένως. Summatim, per capita, cum celeritate, ut plurimum percurrendo, quoniam non erat, πολύμυθος, multiloquus. Ex Euſtathio Iliad. γ.

(*b*) Verba.

eſſent νοήματα (*c*). *Deinde, in hoc lapſus videri poſſim quod propoſitis ultro citroque rationibus, vix aliquid concluſerim: at in concluſione operis perſpicua, laus enitet maxima & relucet: alioqui animus fluctuat, nec habet poſt varios rationum fluctus & impulſus, in quo tandem conquieſcat. Solo Epilogo uſi ſumus,* τὴν ἀνακεφαλαίωσιν (*d*) *in longo orationis tractu apprime neceſſariam, neglexiмus. Tertius vero error ille eſt. De convulſione partis oppoſitæ in morituris a vulnere capitis, ſerio diſputatum eſt. E re non videtur eſſe in quæſtione illa tantopere deſudare, quæ neglecta prætermiſſaque nil incommodi, tractata parum aut nihil fructus afferat. Hic nec ſeritur, nec metitur cuiquam. De convulſione agitur, quæ in ſaucios cadit, quum tenui extremaque ſpe ſalus pendet. Id ad* λογοδαιδάλους καὶ σοφιστὰς (*e*) *potius. Hi futilibus concertatiunculis altercant, oleum perdunt, fucos venditant, & ſuam potius infantiam declarant. Nil inde niſi inanis verborum ſtrepitus, & anilis muliebriſque applauſus. Ad alios hæc ſiniſtra diligentia. Ac quod oratio mea longius ambitioſiuſque excurrat, quaſi ſine modo ac frenis, id paullo alienius videatur: quum alioqui magna laus ſit brevis & conciſæ orationis. At quæ nimis ſe effundit & crebra faſtidioſaque verborum repetitione, & rerum moleſta redundantia, minus leporis habet, nauſeæ plurimum. In hoc itaque peccatum eſt. At hoc peccatum ſponte commiſimus, & ſi præmeditationi pœna decernenda eſt, huic decerni debet. Id autem fecimus, partim ut prævaricationis crimine careremus, partim ut calumniatoris dentem effugeremus. Ac de prævaricatione quidem. Quoniam hoc libro varias variorum rationes attulimus, nec non conjecturas noſtras (quas in hac umbratili armorum meditatione cum præclaris rationibus voluimus certare ac contendere, adeo quiſque innata quadam indulgentia ſuæ favet inventioni) ſi plus his quam illis tribuiſſemus, in injuſtitiæ ſuſpicionem incidiſſemus. Sic voluimus & has & illas amplo campo & arena decernere, nec illis potius quam his repagula obtendere. Et ut in foro, ſic in diſputando, (præſertim dum momentis rationum ex variorum auctorum penu depromptarum res tota diſceptat) ſi dicenda tranſeuntur, ſi curſim & breviter ea attinguntur, quæ ceteroquin inculcanda ſunt, prævaricationis ſuſpicio eſt. Quod autem calumniæ tempeſtas longiore oratione effugiatur potius, quum in id criminis magna hominum pars præceps ac prona ruat, & quum non tam velint imitari quam æmulari, id ex præclaro Tullii loco elicietur:* Quum hæc de natura deorum uberius diſputantur & fuſius, facilius effugiunt Academicorum calumniam; quum autem brevius anguſtiuſque concluduntur, tum apertiora ſunt ad reprehendendum. Nam ut profluens amnis aut vix, aut nullo modo, concluſa autem aqua facile corrumpitur; Sic orationis flumine reprehenſoris vitia diluuntur, anguſtia autem orationis non facile ſe ipſa tutatur. *At dices, longa oratione rationes ipſæ molliores ac enervatiores redduntur, contra oratio brevis pungit, acris eſt, rem premit ac cogit. Contra aliis placet, longiore orationis tractu vim quamdam & pondus accedere. Utque corpori ferrum ſic oratio animo non ictu magis*

(*c*) Notiones.
(*d*) Per recapitulationem.
(*e*) Logodædalos, Verboſos, & Sophiſtas.

magis quam mora imprimitur. Et relinquitur legentium animis aculeus non pungendo, ſed infigendo. At oratio longa infigit, brevis pungit. Et libris auctoritatem & pulchritudinem adjicit magnitudo. Optimus eſt modus, fateor. Sed non magis ſervat modum qui infra rem, qui brevius, qui preſſius & obſcurius, quam qui enucleatius & effuſius dicit. Quamquam, ſi ad faſtidium quotidianum deliciaſque legentium reſpicitur, ex librorum mediocritate commendatio quærenda eſt. Singulis rationibus ſua explicatio, ſua clepſydra debetur. Ne peccemus cum iis qui in foro comperendinationes malè tollunt, & paucioribus clepſydris cauſas præcipitant. Debet enim dari ſpatium ad diſputandum, & apertus eſſe campus quando de veri inquiſitione laboratur. Secundus hic error. Magnus eſt rationum & verarum & probabilium cumulus. Hæ ita ſæpe paribus certant viribus, ut utris palma decidi debeat, ignoretur. Multa interjecta, quæ quum extra rem eſſe videantur, in re tamen inſita putabuntur, non notha & inſitiva, ſed germana credentur. Quum ſæpe interrupta ſit ſcribendi ſeries, quum ſcribendo ſæpe vocatus, revocatus, interventus, ſcribendi ſtudium interciſum, modo intermiſſum, tardius reſumtum (ita enim fert publici noſtri muneris ratio) fieri non potuit ut ea ratio ad unguem obſervata ſit qua ſcribentium ingenia & induſtria apparent & florent. Idem ordo, idem ſpiritus, idem ſtilus, progreſſio, idem ſcribendi impetus, κ) ἐνθουσιασμὸς (*f*), *non ubique apparet & exſiſtit. Quo fit ut de Lectore præclare mereri videamur, ſi in hac perturbatione & inæquabilitate legentis animum non ſuſpendamus, ſed* ἀνακεφαλαιώσει *& ſumma rerum laborem ſolemur ac mitigemus. At* ἐπίλογος (*g*) *eſt neceſſarius, non* ἀνακεφαλαίωσις (*h*). *Illum, quia artis eſt adjecimus, hanc omiſimus, idque dedita opera, ut ne quis nos imprudentia lapſos putet. Id autem fecimus partim propter eos quos librorum helluones vocant, partim propter inertes; qui ut ſapere videantur brevitatem ſibi mirum in modum placere dicunt. Quod ad librorum helluones, illi vel inſpecto indice librorum, vel* ἀνακεφαλαίωσιν *intuiti ſe in ſummos Doctores evaſiſſe credunt, quum tamen in magna rerum ignoratione verſentur. Devorant enim & ſine ſenſu epulas iſtas deglutiunt, quas ventriculus nequeat coquere ac modificari. Diuturno deſiderio ſibi famem non obſonant, cum alioqui ad percipiendum fructum voluptatemque ſatius eſſet ſenſim deguſtare, ut ingerendi, ſic digerendi ratio conſtaret. Satius quoque eſſet eos Eryxii Philoxenis collum habere gruis, ut ex guſtatu major caperetur voluptas. De inertibus, & qui mollitie diffluunt, quibus* βραχυλογία (*i*) *voluptati eſt, nil amplius dicam, niſi quod ridiculum ſit eorum delicias deſidiamque, quaſi rectam judicandi regulam reſpicere. Illud enim pro ſuæ mollitiei patrocinio afferunt, magnam vim eſſe brevitatis. Sed ſi hos in conſilium adhibeas, non ſolum dicent ſatius eſſe breviter dicere, ſed omnino nil dicere. Malunt enim bonas horas in voluptatibus collocare. Sed hos valere jubeamus. Reſtat tertius locus de infructuoſa illa diſputatione de convulſione quæ mortis quum ſit prænuntia, tractationis Medicæ eſſe non videatur. Hic locus lubricus eſt, & pluribus*

(*f*) Enthuſiaſmus.
(*g*) Epilogus.
(*h*) Recapitulatio.
(*i*) Breviloquentia.

pluribus eſſet illuſtrandus niſi in re minimè neceſſaria oratio longior nauſeam afferret. At multis quidem de cauſis hæc curioſa etiam diſputatio non inutilis videatur, immo neceſſaria. Homini enim quadrat & quatenus homo eſt, & quatenus rerum noſcendarum genitivo detinetur deſiderio. Item quatenus τὴν πρόνοιαν (k) *conſectatur, ut homo eſt: quid enim tam hominis eſt omnem humanitatem exuentis, quam miſeros ægros, cognito, quod ſpes ſalutis, aut nulla aut exigua ſupereſt, ſine auxilio, quod doloris fomentum eſt, relinquere? Magna enim ad calamitatem calamitatis fit acceſſio. Sit ita ſane, incurabilis eſt convulſio partis ſanæ reſoluta ægra in capitis tromate, an non ideo & blando alloquio & præſentia noſtra ægrum proſequi & demulcere debemus? Inhumanum eſt ægrum ſuæ calamitati ſinere & quaſi aſſignare ſubſtracta omni ope ut ejus animus proſtratus & humi jacens nil aliud præter deſperationem in conſilium rerum ſuarum adhibeat. Non quod prudens Medicus incurabilium morborum artem propterea profiteatur. Sed hanc pietatem & humanitatem relinquamus. Quum hæc quæſtio ſit difficilis, quum iſta convulſio in partem non ſauciam incidat, licet nullus ad ægros fructus inde redeat, licet nil inde quiſquam emolumenti demetat, quum cuique innatus ſit ſciendarum rerum amor & igniculus, hanc præterire inertiſſimi hominis foret.*

Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas.

Præterea, glorioſum eſt hominem præſentire ac præſagire quorſum res evaſura ſit, ut eouſque noſtra procedat induſtria, ut ne hiſtrionum, impudentium & crumenas miſerorum ægrorum emungentium more, tamdiu vana ſpe & ægros & amicos lactemus & producamus, donec cum extremo ſpiritu, ultimus etiam nummus ex crumena exeat, exſpiret, & evolet. Ac triplicem hanc dotem & qua homo ſe hominem præbeat, & ſuum diſcendi ſtudium declaret, & præclaram præſagiendi vim acquirat; uno loco Hippocrates omnium bonorum auctor concluſit. Diſputat de prolapſione femoris in poſteriorem partem, deque articulo poplitis qui coafficitur: & licet id mali curationem non admittat, tamen in conſiderationem Medicam cadere affirmavit. Illius hæc verba ſunt perpetuæ credenda memoriæ: At hæc quæ de luxatione prolapſuque femoris minimè curabili dicta ſunt, extra medicam conſiderationem eſſe videntur, quid enim attinet ea diſputare quæ curationem non admittunt? At multum intereſt. Hæc enim intelligere ejuſdem eſt mentis, judicii & profeſſionis, ac ea cognoſcere quæ curabilia judicantur: nec enim poteſt fieri ut hæc duo a ſe invicem ſeparentur ac divellantur. Danda quippe opera, ut quæ curabilia ſunt, incurabilia non reddantur. Ea vero quæ alioquin incurabilia ſunt, ſic intelligi debent ut ne maximè offendant. Prædictiones autem ſplendidæ gloriaque dignæ ex eo exſiſtunt, quod intelligimus, quo, & qualiter, & quando deſinere debeat, ſive in curabilem, ſive in incurabilem naturam convertatur. *Ut nemo amplius dubitet ſi quæſtionem de convulſione incurabili alioqui tam luculenter tractaverimus, hanc noſſe & confert, & aliqua ad ægros allevatio pertinet, & prædicendi gloria Medicus reſplendet. Tamen non hic tam gloriam & fumos aucupemur, nec tantopere rerum etiam arcanarum, & a communi ſenſu remotarum deſiderio conflagremus,*

Hippocr. part. 103. de art. Eodem quoque argumento excuſamus Hippocratem qui in Epidemiis magnam partem ægrorum qui vi morbi aut errore Medicorum interiere proponit. Rident enim tantum vi-

(k) Prævidentiam.

gremus, quam bene merendi de ægris, & ab iis morbos profligandi ſtudio teneamur. Quum enim, ut præclare Hippocrates, ὅλος ὁ ἄνθρωπος ἐκ γενετῆς νῦσος ἐὴ (*l*), *totus ſit Medicus in communi iſto hoſte oppugnando, non tam fucum, acutiem, argutiaſque & ſophiſticas digladiationes conſequatur, quam veram, germanam ac ſolidam doctrinam. Ceterum ut finem faciam, iis non ſcribo qui in alieno opere ſunt ingenioſiores: non iis quos faſtidiendi optima quæque mollior laſcivia delectat: ſcribo candidioribus, quorum favor, benignitaſque facile convellet, & exteret eos qui id quod ſcribimus, iniquius ſunt obſervaturi. Adduximus rationes recentiorum, quum nulli ex antiquis hanc quæſtionem tractaverint, quas non minoris æſtimavimus quod recens natæ, quod ab iis profectæ qui noſtro hoc cælo & aëre nobiſcum fruuntur. Id propter eos delicatulos dico, quibus mirum in modum placent quæ aliquid priſcum redolent, ea vero faſtidiunt quæ a ſuis hominibus inventa fuerunt & excogitata. O imbecillitatem judicii, ne dicam delicatam malitiam! Quaſi obeſſe debeat noſtrorum hominum inventis, quod noſtri ſint ſæculi; quod nobiſcum vixerint: & tamen ita fert hominum malignitas, ſiniſtrumque ingenium. Infelix, mehercules, ſæculum quod hanc gloriam ſuis ſibique invidet! Si eos admiramur auctores qui ante nos fuerunt, & eorum imagines ſtudioſe conquirimus, cur honos qui debetur iis qui nobiſcum vivunt eamdemque ducunt animam, quaſi ſatietate apud nos elanguebit? Id quippe pravum malignumque eſt non admirari eos qui admiratione digni ſunt, eorumque induſtriam ideo minoris facere quod eos videre, alloqui & amplecti licuerit. Et qui ſtimulus nobis ineſſe debet ad eos amandum, idem ad contemnendum reliquus eſſe videtur. At noſtris non deeſt ſua quædam vis, non ingenii dotes etiam aliquatenus cum antiquorum laudibus conferendæ. Ceterum, de hoc noſtro labore hoc dicam, ſi forte in hominum manus venerit, mihi valde curæ non eſſe ſi non omnibus placeat, ſatis eſt mihi ſi bonis & candidis arrideat. Hi enim ſuo candore quicquid indoctius & pinguius erit, eluent: & iis omnia mea placuiſſe putavero, ſi quædam diſplicuerint. Ut enim in cœna & opipare parato convivio quidam ſunt cibi qui non ſunt ſtomachi quorumdam, immo qui ingrati, tota tamen cœna ſua laude non caret; ita in libris, licet quædam omnino apta & congrua non ſint, & ad cujuſque etiam ſtomachum non faciant, non ſunt tamen debita laude privandi: totis enim libris ſua quædam gloria decernenda eſt. Diutius cunctatus ſum, nonumque in annum id quicquid eſt preſſi, tandem de emittendo cogito, ratus cunctationem vitio haud carere: nam ſi modum excedit, inertiæ deſidiæque, etiam timiditatis nomen meretur. VALE.*

rum quod meminiſſe debuiſſet ſolum eorum qui revixerunt & ſanitati ſunt reſtituti.

(*l*) Totus homo à generatione morbus eſt.

DE CONVULSIONIBUS
LIBELLUS,
In quo Solennis Quæſtio explicatur,

Cur ſauciatis dextra capitis parte, convulſio ſanæ partis contingat?

QUUM ea quæ quæruntur eximia ſunt, & cognitione digniſſima, in iis ponendum eſt operæ plurimum, quum iniquum ſit ulla inquirendi inveniendique difficultate deterreri: nil enim eſt quod improbus labor non aſſequatur, & adeptos ſpes gloriæ ſolabitur atque deliniet: ac illa non modo quærenda ſunt, ſed exquirenda expoliendaque, quum nulla ſit tam abſtruſa, & a ſenſibus animiſve remota veritas quæ non labore eliciatur, & diſputando limetur. Quæ nunc proponitur quæſtio, multis negotium dedit, eorumque ingenia exercuit: ut in ea gravi tractatione quam περὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων (*m*) Hippocrates excoluit, hic unus ad diſputandum reliquus angulus videatur. Cetera enim eo libro comprehenſa, partim experientia, partim ratione, partim editis in id operis commentariis, ſatis patent & illuſtrantur. Ad hanc unam de convulſione partem omnes aſpirarunt, hanc unam deguſtarunt, nullus eſt aſſecutus. Inutilis forte videatur hic noſter, poſt tot virorum doctorum conatus, labor; ſed ſi ceteris fuit ſtudium & aſſequendi deſiderium, mihi non deerit diligentia: eſt enim in quo induſtriam noſtram, quantula eacumque ſit, oſtentare poſſim. Si forte hic noſter labor in quorumdam manus inciderit, eos, ut hunc boni conſulant, rogo. Si non probent omnino, nec eo etiam conſilio ſcripſi ut ab iis probetur, qui in alieno opere nimium ſunt ingenioſi: ſuſque deque fero, ſi aliqua probent, omnia non diſplicuiſſe gaudebo. Huc candidiores animos appello: nitar, daturuſque ſum operam, & quoquo res vertat, meam de quæſtione aperiam ſententiam. Candidiores non appello, ut errori meo calculum adjiciant, ſed ut poſt hæc lineamenta & adumbrationem, vivos colores addant & appingant. Adblandiuntur, ſcio, quidam, videnturque meo labori ſubſcribere: tali

(*m*) De Capitis vulneribus.

tali laudis aucupio non delector, ſed blandiantur, dummodo per hoc mendacium noſtrum ſtudium commendetur. Non is ſum qui tantum mihi tribuam, ut nil limatius, terſius, veraciuſque ſcribi poſſit, ſed

Eſt quadam prodire tenus.

Ultima enim fere ſcriptis omnibus deeſt linea; nedum noſtris, quæ nulla re cum ceteris contendunt. Sed jam in quæſtionis arcem ingrediamur. Primum quærendum, an id fiat ut ſauciata dextra capitis parte, ſiniſtra morituro, convellatur. Deinde an ſit vera convulſio. Tertio quando contingat, an ſolum morituris, & quum exigua extremaque ſpe ſalus pendet. Denique cur fiat. Quod quum confectum erit, habebit tandem animus in quo ſatiatus conquieſcat. Et ea ratio ineunda eſt, alioquin vix veritas appareret: eaque partitio plurimum orationi lucis & gratiæ conferet: nec ſolum efficiet ut clarius ſit quod dicetur, ſed reficiet quoque legentem certo ſingularum partium fine, non aliter quam facientibus iter multum detrahunt defatigationis notata inſcriptis lapidibus ſpatia. Nam exhauſti laboris noſſe menſuram voluptati eſt, & hortatur ad reliqua fortius exequenda, ſcire quantum itineris ſuperſit.

Ac quod oppoſitæ partis convulſio accidat, idque conclamatis deſperatiſque rebus, propter doctiſſimi Hippocratis auctoritatem recipitur. Hujus verbis, etſi demonſtratione non roborantur, tamen fidem derogare nefas eſt. Etſi vero nulla ſupereſſet auctoritas, ſenſus ipſe fidem facit: ubi autem is adeſt, fruſtra de re dubitatur. Loci autem in quibus Hippocratis latet auctoritas tantiſper luſtrandi ſunt, donec ex obſcuritate veritas eruatur. A libro περὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων auſpicandum, quod illic de læſionibus capitis de inſtituto agatur. Ita Hippocrates: *Si cui ex vulneribus capitis moriundum eſt, nec ſervari is poteſt, his ſignis hoc colligatur. Convulſio* (quæ inter ſymptomata enumeratur) *pleroſque invadit in alia corporis parte. Si in dextra parte fuerit vulnus, ſiniſtra convelletur, & contra.* Et de Evergetæ filio in capite læſo: *Livefactis oſſibus ſanies exiit graveolens, vomitus contigit, & ſub finem convulſiones. Membrana imputris erat.* In Græco, καὶ τὰ σπασμώδεα ἐπὶ τῇ τελευτῇ (*n*), id eſt, morte inſtante. Τελευτᾷν (*o*) enim & mori, & deſinere, & τὸ κρίνεσθαι (*p*), ex Philotheo ſignificat. Subdit Hippocrates, *ita ut alii clangoſam vocem ederent, alii impotentes fierent; & ſi in dextris eſſet vulnus, ſiniſtris convellerentur.* Et hic locus paullo difficilior: nam a duobus particularibus exemplis ad plures in capite ſauciatos orationem tranſtulit. Et dubitatur an ſit is periodorum ſenſus, & ſi in dextris vulnus eſſet, ἀκρατέες (*q*), id eſt, impotentes parte ſiniſtra fierent, vel, ſi in dextris eſſet vulnus, ſiniſtra parte convellerentur. Uterque ſenſus e textu erui & elici poteſt, etſi poſterior cum re propoſita magis cohæret. Eſt & alius apud Hippocratem Lib.7. Epid.

(*n*) Convulſiones propè mortem.
(*o*) Mori, Deſinere.
(*p*) Judicari.
(*q*) Impotentes.

5. Epid. cratem locus: *In Omilo famula capite læſa eſt: ei fuit intereundum præ magnitudine* τρώματος (r) *Convulſio manum ſiniſtram invaſit, nam in dextris magis ulcus habebat.* Hinc patet neceſſe eſſe ut alia pars, quam quæ vul- *Hipp. 5. Epid.* nerata eſt, convellatur. Sed alia commemoranda hiſtoria: *Antonomus ex capitis vulnere mortuus eſt. Suturis inflictum erat vulnus ſincipite medio: non animadverti*, ait Hippocrates, *eum ſecari oportere. Suturæ me deceperunt.* Eleganter Græce, ἔκλεψαν δέ μου τὴν γνώμην αἱ ῥαφαί (s). *Primum ad claviculam, deinde ad latus dolor vehemens. Convulſio utramque manum afflixit: in medio enim capite ac ſyncipite erat vulnus.* Hic ratio redditur cur ad utramque manum convulſio pertinuerit: media enim capitis pars læſa erat, ut æque & dextras & ſiniſtras convulſio occuparet: quaſi neceſſe ſit aliam partem ſauciari, aliam convelli. Deinde ait dolorem & ad claviculam, & ad latus (ſed utrum fuerit latus non dixit) perveniſſe: id quod non contingit citra effuſionem ſeri maligni eo, tranſactis vel- *Hipp. 4. Epid.* ut cuniculis, permanantis. Ut etiam de Metrophanti filio legere eſt qui quum in capite læſus eſſet circa humerum abſceſſus eſt obortus. Ac quæri poteſt, an quæ cauſa in ſuperiore ægro convulſionis in manibus fuerit, eadem dolorem in humero excitarit. Accedit quod phlyctænæ, quibus lingua perſperſa eſt, ab eodem ichore principium duxerint, qui ab interiore cerebro male affecto expreſſus eſt, & tales phlyctænæ mortis prænuntiæ putantur. Niſi dixeris ideo utramque manum convulſam, quod media capitis pars fuerit ſauciata: claviculam & humerum affici, aut per ſimplicem conſenſum, qui ſine materia fit, aut per communicationem materiæ: quæque materies tumentem faciem reddit, eadem refuſa ac rejecta deorſum dolores eſt genitura. Itaque ut pars dextra tum convellitur, cum ſiniſtra ſaucia eſt, ita utramque manum promiſcue convulſio attingit, quia mediam capitis partem vulnus obſedit. Nec eſt credibile iſtam dolentem claviculam humerumve analogiam habere cum parte dextra aut ſiniſtra quæ elanguet aut reſolvitur, quum Hippocrates meminerit doloris in clavicula oborti.

Quamquam & obiter quæſtio moveri poteſt, cur ad manus potius convulſio pervenerit, cum in ſyncipite vulnus fuerit? At nervi qui motum manibus impertiunt hinc non oriuntur, ſed a primis cervicis ſpondylis. Id ex Galeno, quum explicat cur Pythioni tremor a manibus inceperit, quum in primo intercoſtali congeſta eſſet materies lenta & craſſa. Hæc autem ad inferendam ſpirandi difficultatem ſatis non erat, ad tremorem manuum *Galenus Com. ad ſect. 1. lib. 3. Epid.* & convulſiunculam ſuffecit: *Cum Pythioni manus tremuerint*, ait Galenus, *probabile eſt in primis thoracis regionibus, ubi continuus eſt thorax ultimis cervicis vertebris, humorum copiam extitiſſe non multam ut dyſpnœan excitaret* (*quamquam & primum* μεσοπλεύριον (t) *ad reſpirationem non valde confert*) *Et quum eſſet vitium in nervorum radicibus qui ad manus perveniunt, & nervi gravarentur, tremor manuum contigit. Nam ex primo meſopleurio & vertebris*

(r) Vulneris.
(s) Deceperunt meam cogitationem Suturæ.
(t) Intercoſtale.

tebris ſuperpoſitis nervi muſculos manuum moventes naſcuntur. Et de filia Ageſii quæ quum eſſet anheloſa, manum doleret, ita Galenus: *Docuimus ſi pectoris partes ſuperiores circa primum & ſecundum coſtarum interſtitium laborant, conſentaneum eſſe ut manus in iſtius affectionis conſenſum adducantur: nervi enim ab iſtis interſtitiis ad manus derivantur.* Itaque credibile iſtam ſaniem quæ dolorem in claviculis & latere peperit, dum τὸ μεσοπλεύρειον prolueret, convulſionis in ipſis manibus cauſam exſtitiſſe: nam partium vicinitas ad id facit, & quæ ſunt vicina quæque propinqua ea primum ac maxime affici ſolent. Unde Hippocrates animadvertit in pleuritide partium thoracis ſuperiorum, gravitatis ſenſum oboriri circa brachium ad muſculum qui vulgo ſcalenus vocatur; diſtendi enim ajunt iſtum muſculum ob plethoram venæ illac tranſeuntis, & item in claviculis dolorem. Nec enim abs re eſt aſſignata hæc diſtinctio. Dolor enim ob tenſionem fit κατὰ τὴν συμπάθειαν, quia partes iis continuæ quæ inflammantur, citra ſanguinis redundantiam tenduntur: ſed id ob membranarum naturam & continuitatem fieri ſolet. Unde multi decipiuntur qui ideo a defluxione a capite pleuritin oboriri putant quod ad jugulum & vicinas partes dolor pertingat: id enim non contingit ob humoris affluxum, ſed propter ſympathiam: gravitas vero circa brachium ſentitur, quia illuc ſanguis & repat, & ibi coacervetur. Gravitatis ſenſus plenitudinis eſt ſignum: & ſi humoris copia tenſionem facit, tenſio vero dolorem: ut nil intereſſe videatur, ſive ſit tenſio, ſive gravitas, quum dolorifica ſit tenſio. Aliter tamen res habet. Aliud enim tenſio ob cumulum & congeſtionem in parte ipſa, aliud tenſio per ſympathiam in partibus præſertim membranoſis: quamquam in pleuritide eſt & collectio ſyſtropheque in parte ipſa, & tenſio per ſympathian partium vicinarum. Sed hæc obiter dicta ſint: licet ab inſtituto paullo alieniora, tamen ex iis quædam elicientur quæ ad rem multum pertinebunt.

Galen. Com. ad part. 4. ſect. 4. 6. Epid.

Hipp. 2. acut.

Ac jam confectum eſſe puto auctoritate Hippocratis in letalibus capitis vulneribus partis adverſæ convulſionem contingere. Nec refert ſcire a quo vulnere, & qua in parte inflicto, ſeu nervus incidatur, ſive cranium ſolum, ſive eos ſcindatur aut effringatur, hoc formidandum ſymptoma eveniat: Omne enim capitis vulnus letale, & a quo mors neceſſario conſequitur, eam convulſionem inducere poteſt: non quod omnes eo modo convellantur neceſſario, ſed id ut plurimum evenire teſtatur experientia. Et quum meminimus letalis vulneris, id audiendum vel per ſe, vel κατὰ τὸ συμβεβηκός: eſt enim ubi vulnera quædam ſanabilia putantur, quæ ex eventu letalia ſunt: eſt ubi quædam toto genere ſunt ejuſmodi.

Locus poſtulat ut quæramus an vere ſit convulſio, an tantum σπασμῶδές τι (*u*). Singultus convulſionem quidem refert, convulſio tamen vere non exſiſtit. In ſuris tibiarum dolor ſæpe excitatur, hic a flatu excitatur, & σπασμὸς φυσώδης (*x*) dicitur, & συνολκὴ, convulſio tamen pro-

(*u*) Quidquam ſpaſmodicum, ſeu corruptum.

(*x*) Convulſio flatulenta.

Fernel. in Pathologia. Galen. Com. in Prorr.

prie non vocatur : & hyſtericis *αἱ συνολκαὶ σπασμώδεες* (*y*) ſæpe contingunt, quæ tamen in veram convulſionum familiam recipiendæ non ſunt, nec enim σπασμοὶ vocari debent : unde Hippocrates quum affectionem aliquam vere convulſionem eſſe non putat, non σπασμὸν, ſed σπασμῶδές τι vocare ſolet. & ita a vera convulſionis eſſentia rem ſeparat & diſtinguit. Et quodam

Com. ad part. 23. ſectio 1. lib. 1. Prorrh.

loco : *Singultus*, ait, *eſt tamquam* διάθεσις σπασμώδης τοῦ στόματος τῆς γαστρός (*z*). Ubi notanda eſt loquendi formula. Et alias affectum convulſivum vocat qui ante mortem neceſſario convulſionis affert periculum. *In Prorrhetico* autem vocat τὰ πάθη σπασμώδεα (*a*), in quibus in principio, aut non multo poſt quam fieri cœperint convulſiones perſeverant ex repletione ortum habentes : quæ enim ab initio prehendunt, a repletione magis oriuntur : quod diligenter animadvertendum eſt. Quod autem ea muſculorum retractio verſus ſuum principium, in eos ſæpe incidens qui vi τῶν τρωμάτων (*b*) interituri ſunt, vere ſit convulſio, ex ipſa definitione intelligi poteſt. Sed hujus partes omnes hoc loco expendere, non eſt noſtri otii. Ceterum hanc affectionem Hippocrates σπασμὸν non vocaſſet, niſi vera convulſio foret. Aliis enim locis quum convulſionem impropriam ſignificat, ita loquitur, σπασμός τις, vel σπασμώδεα πάθη, vel συνολκαὶ σπαχσμώδεες. Omitto hic τὰ σπάσματα (*c*), quæ vicinitate nominis σπασμόν τινα (*d*) ſignificare videbuntur. At hoc nomine divulſiones aut nervoſarum propaginum, aut membranarum includuntur, nec nomine τοῦ σπασμοῦ continentur.

Nec abs re dubitatur an ſit proprie convulſio an non : fruſtra enim quæreretur cur reſoluta parte una convellatur altera, ſi non eſſet convulſio. Atque ita primo in verbo laborandum fuit : nec abs re id inter primarios Medicos controvertitur. Alii enim credunt eam retractionem oppoſiti muſculi, partis adverſæ oppoſitæque muſculo aut præciſo, aut reſoluto, vere convulſionem eſſe, ſed id fieri ex eventu : ut pars quidem convellatur, ſed veram convulſionis cauſam in ſe non contineat : nam quum convulſio aut inanitionem, aut repletionem auctorem ſuum agnoſcat, ſi pars proprie convellitur, cauſarum alteram præſentem habeat neceſſe eſt : ſed paralyſis partis oppoſitæ, convellendi ex eventu alteri parti occaſio exſiſtit. Id autem ſolenni axiomate corroboratur : quoties in diverſis partibus muſculi congeneres pares virtute exſiſtunt, reſolutio unius convulſionem alterius afferre ſolet. Alii id non convulſionem propriam, ſed retractionem revulſionemque quamdam, aut rigorem potius crediderunt : quorum opinionem ut nimis ſupinam facile Hippocratis auctoritas labefactabit. Nec credibile eſſet tot locis Hippocratem, verborum proprietati ſtudentem, nomine τοῦ σπασμοῦ in vulneribus capitis uſum fuiſſe, ſi aut rigor tantum, aut revulſio, aut ſimile quid fuiſſet, non autem convulſio. Et verborum Hippocratis proprietas eſt potius amplectenda, quam quorum-

(*y*) Tractus Spaſmodici.

(*z*) Diatheſis Spaſmodica ex ore ventriculi.

(*a*) Paſſiones ſpaſmodicas.

(*b*) Vulnerum.

(*c*) Spaſmata.

(*d*) Convulſionem quamdam.

rumdam Latinorum non ſatis plauſibilis diligentia. Licet Tetanum rigorem Celſus verborum lenocinio verterit, non deſinit tamen Tetanus vere eſſe convulſio: ſpecies enim veræ Convulſionis putatur: & quod de Tetano dicitur, idem de ea convulſione dici poteſt, quæ ſequitur alterius partis reſolutionem: quia enim parte altera reſoluta, ſana pars ſeſe contrahit, eam vere convelli negant: aliquando enim ea pars contracta velut immota manet: omnis autem convulſionis eſſentia in motu conſiſtit: ſi motus deeſt, vera quoque convulſionis deeſt eſſentia. Atque hoc ſe præſidio ſatis tutos putant. Quod ſi verum eſt, nec Tetanus, nec ἐμπροσθότονος (*e*), nec ὀπισθότονος (*f*) vere convulſio eſt, nec ea retractio quæ paralyſin alterius partis ſequitur, quia immota manet, nec ea convulſio quæ inciſo oppoſitæ partis muſculo incidit. Sed admittamus in Tetano totum velut rigere corpus & immotum manere, item præciſo muſculo oppoſitæ partis partem alteram retrahi, deinde quieſcere, tamen in morituris a vulnere capitis pars quæ convellitur non ita immota manet: ſed alias contrahitur, diſtenditur, riget, alias ſubſultat & convulſorie movetur: tandemque appetente morte tota immobilis riget: idem & oculis, & palpebris, & aurium fibris contingit. Convulſio enim in eas partes incidit, & tamen eſt potius quædam τάσις (*g*), quam κίνησις (*h*): ut potius convulſio conſiſtere videatur (quod doctrinæ gratia dictum velim) ἐν τῇ τάσει, quam ἐν τῇ κινήσει. Id quod etiam Galenus abunde explicavit. Dum enim exponit quid ſit ὄμμα πεπηγὸς (*i*) Hippocratis, ita ait: *Fixus concretuſque fit oculus ob moventium oculos muſculorum immobilitatem; immobilitas autem propter omnium oculi muſculorum vel reſolutionem, vel æquam, & quæ in neutram partem vergat, tenſionem fieri ſolet, vel propter exactam moventis muſculos potentiæ imbecillitatem.* Hic vides immobiles fieri oculos διὰ τὴν τάσιν ἰσόῤῥοπον (*k*), hoc autem ad convulſionem refertur, & tamen immobilitas & rigor quidam eſt. Et *in Prognoſt.* quum agitur de aurium fibris quæ præ ſiccitate invertuntur, ita Galenus: *Ab inanitione & ſiccitate aurium fibræ invertuntur, extenuantur, ſiccantur, & ſic retrorſum tenduntur verſus originem muſculorum ſenſum illis præbentium. Etenim corrigiis exſiccatis convelli proprium eſt.* Tenſio itaque fit & convulſio: id autem abſque motu non eſt: motus autem eſt quia a termino a quo ad terminum ad quem fit mutatio. Et licet pars poſtea rigeat in eodemque ſtatu maneat, non deſinit tamen convelli, ut non ſit amplius ἐν τῷ γίγνεσθαι (*l*), ſed ἐν τῷ γενέσθαι. Facile autem ſiccatis muſculis & nervis contingere ſolet. Accedit ad ſuperiora de convulſione palpebrarum notandus locus: *Quum palpebra pervertitur, aut diſtrahitur, aut contrahitur*, (ſignificantius Græce, τὸ

Comm. ad part. ſectio. 2. lib. 1. Prorrh.

(*e*) Emproſthotonos, ſeu convulſio cervicis & reliqui corporis verſus anteriora.

(*f*) Opiſthotonos, ſeu tetanus, ſive tenſio aut convulſio cervicis & ſpinæ verſus poſteriora.

(*g*) Tenſio.

(*h*) Motus.

(*i*) Oculus defixus.

(*k*) Propter tenſionem æqualis tendentiæ.

(*l*) In fieri, in facto eſſe.

τὸ βλέφαρον καμπύλον, ῥιγνὸν, συνεςαλμένον) (*m*) *id aut propter tenſionem convulſificam, aut ob reſolutionem in altero ex muſculis oculos claudentibus fieri ſolet.* Et Galenus ſemper uſurpat τῆς τάσεως nomen, quum dicit διὰ τὴν τάσιν σπασμώδεα (*n*) fieri iſtam συςροφὴν, vel συςολὴν,(*o*), quamquam συςέλλεσθαι καὶ συςρέφεσθαι (*p*) idem. Et iſte neotericus qui magnum quid ſe effinxiſſe putat quum ait præciſo muſculo oppoſito, aut paralyſi partis oppoſitæ non contingere veram convulſionem, ſed quamdam potius retractionem & rigorem; quum pars quæ retrahitur, & ſana ſit, & immobilis maneat, allucinari nobis videtur: Hippocrates enim & Galenus indifferenter utuntur vocibus, ἀπεςραμμένον, συνεςαλμένον, καμπύλον ἢ ῥιγνὸν (*q*): ut diſtorſio, retractio, perverſio, tenſio convulſifica, nomine convulſionis includantur, præſertim ſi motus involuntarius præceſſerit: non quod per ſe ἀποςροφὴ, ἢ καμπυλότης, aut συςολὴ (*r*) ſit σπασμὸς, ſed quia illa quæ convelluntur καμπύλονται, συςρέφονται, καὶ συςέλλονται (*s*): nec ita Neotericus in vocibus ludere debuit ut nomen convulſionis in præciſione muſculi oppoſiti, aut vulnere capitis obrueret & obſcuraret. Unum obiter monere oportet. Diximus ante perverſionem palpebræ contingere ſolere, tum ob convulſificam tenſionem, tum ob reſolutionem quæ contingit uni muſculorum oculos claudentium: hoc multis mirum videtur quibus eſt potius credibile iſtam contorſionem a tenſione convulſifica eſſe, quam a reſolutione muſculi. Sed quæſtionis hujus ſolutio ab interprete τῶν προγνωςικῶν (*t*) repetenda.

Ac jam an non vere convulſio eſſe poſſit, uti eſt viſum iſti neoterico, aperiundum eſt; vere, inquam, convulſio, niſi manifeſtus ſit motus: definitur enim motus ἀπροαίρετος (*u*) muſculorum verſus ſuum principium: ac arguit Fallopium & eos qui reſoluta parte una alteram proprie convelli putant, quod convulſiones quaſdam immobiles comminiſci videantur. Ac primum ex Celſo citat aliud eſſe rigorem, aliud diſtenſionem nervorum: ut in Epilepſia & tortura oris vere ſit convulſio & diſtentio nervi, in Tetano autem & aliis duabus ſpeciebus non ſit vere σπασμὸς, ut Tetanus & aliæ duæ ſpecies ad rigorem, non ad convulſionem revocentur: indeque id conſequi putant quod non ſit motus. Quod ſi motus deſit in ea contractione quæ accidit ex vulnere capitis interituris, aut in ea quæ ex præciſione muſculi evenit, deſinit quoque vera eſſe convulſio. Præterea argumentum nectit ex etymo ipſo: Tetanus enim ἀπὸ τοῦ τόνε (*x*) derivatur, τόνος ἀπὸ τε̃ τείνεσθαι (*y*), at τὸ τείνεσθαι καὶ σπᾶσθαι longe diſcrepant: Tetanus itaque proprie convulſio non eſt: & concludit ἐν τῷ σπασμῷ motum eſſe,

(*m*) Palpebra incurvata, Diſrupta, Contracta.

(*n*) Propter tenſionem convulſivam.

(*o*) Syſtrophe, Syſtole.

(*p*) Contrahi, Perverti.

(*q*) Perverſum, Contractum, Incurvatum, vel Diſruptum.

(*r*) Perverſio, vel Incurvatio, aut Contractio.

(*s*) Incurvantur, Pervertuntur, Contrahuntur.

(*t*) Prognoſticorum.

(*u*) Involuntarius.

(*x*) A tono.

(*y*) Tonus à tendendo; Tendi, Convelli.

eſſe, ἐν τῷ τόνῳ ἀκινησίαν (z): ſic motus de eſſentia convulſionis exſiſtit: & τὸ σπᾶσθαι (a) abſque motu non eſt: τὸ δὲ τεινόμενον (b) contra: ubi itaque immobilitas eſt, ibi abeſt convulſio. Contra licet objicere illud Hippocratis: Ille enim eam inter paralyſin & convulſionem ſtatuit differentiam, ut convulſio ἐν τῇ τάσει (c) exſiſtat, & paralyſis ἐν τῇ λύσει (d). *2. Epid. Galen. cap. 4. lib. de rig. & palpit.* Quum avis præpetibus alis in aëre ſubnixa volat, dicitur eſſe ἐν τῇ τάσει: Galenus autem *lib. de motu muſculorum* hoc proprio nomine vocat τόνον, & κίνησιν τονικὴν (e) ejuſmodi actionem: contentio enim æqualis eſt facultate animali vegeta ac erecta: ſed quum telo icta præceps devolat, ἐν τῇ λύσει eſſe dicitur: facultatem enim eſt obitus & ruina: illaque contentio naturalis penitus ſublata eſt. Item quum ægri decumbentes rectam figuram retinent, facultatis integræ ſignum id exſiſtit; quum vero ad pedes devolvuntur ac projiciuntur, non jam amplius actio eſt, ſed morboſa affectio, inclinante ac occumbente facultate. Unde iſta ἔρριψις καὶ τῶν ἄρθρων ἀνάκλασις, καὶ τὰ σκέλεα διακεκαμμένα, καὶ διαπεπλεγμένα (f), aut interitum, *1. Progn.* aut magnam perniciem præſagio quodam indicant: tollitur enim καὶ τόνος καὶ τάσις (g) partium, & λύσις καὶ θάνατος (h) ſuccedit. Iſta autem τάσις, quæ ἀπὸ τοῦ τείνεσθαι (i), derivatur, aliquando naturalis eſt, aliquando contra naturam, ut ἐν κινήσει τονικῇ, ut in convulſione, nec deſinit motus aliquis eſſe ſed ſubobſcurus. Inflexio autem corporis duplex eſt, una mala & ſummæ infirmitatis ſignum, neſciente ægro qua figura ſeſe componat: unde & ἔρριψις καὶ τὸ διαπεπλεγμένον κακὸν (k). Alia eſt inflexio roboris naturæ index per contentionem quamdam muſculorum: & ea bona eſt, immo facit ventriculos quoſdam excretioni ventorum & excrementorum idoneos: ideo Ariſtoteles dicebat melius eſſe cubare inflexo corpore quam intento: inflexo corpore, locus datur flatibus: externo nulla caverna ejuſmodi poteſt adigi, locum enim omnia viſcera complent; inflexo laxantur & ſinuantur. Locus hic præclarus *probl. 3. lib. 6. Probl. Ariſtotelis*: Et apud Galenum ἐκτείνεσθαι (l) convelli proprie ſignificat. *Ad aph. 2. lib. 5.* Id non animadvertit neotericus qui ἐν τετάνῳ καὶ ὀπισθοτόνῳ (m) negat motum eſſe, ſed tantum τόνον καὶ τάσιν τινὰ, ideoque motum abeſſe, & ſic convulſionem nullam eſſe. Ut ante docuimus ἐν τόνῳ καὶ τάσει motum eſſe obſcurum, & quaſi implicitum. Quid reſpondeat Hippocrati? qui ita de Epilepſia ait, venas internas ſecato dum magnus morbus in tenſione eſt, Græce ἐν τῇ τάσει: *Epid. ſect. 5. lib. 2.* vere autem intelligit de paroxyſmo epileptico in quo alias motus eſt obſcurus, alias manifeſtus, & τάσις quædam eſt: in Tetano non eſt manifeſtus. Non video

(z) In tono motus ablationem.
(a) Convelli.
(b) Quod tenſum eſt.
(c) In tenſione.
(d) In ſolutione.
(e) Tonon, & motum tonicum.
(f) Dejectio, & articulorum reflexio, & recurvatio, & crura contorta, & complicata.
(g) Tonus, & Tenſio.
(h) Solutio, & mors.
(i) A tendendo.
(k) Dejectio corporis, & complicatio crurum peſſima.
(l) Vehementer contendi.
(m) In Tetano, & Opiſthotono, ſeu Convulſionum genere, vide ſup.

deo cur Celſus Tetanum, & alias ſpecies nomine rigoris expreſſerit: niſi forte a quodam accidenti, nempe a rigiditate quadam partium, maluerit per rigorem quam per convulſionem exprimere: ac ſi ea formula loquendi eſſet plauſibilior, & ad ſenſum potius accommodata: ita autem loquitur, frigidus modo convulſionem, modo rigorem infert, illud σπασμὸς, hoc autem τέτανος dicitur. At hic potius verborum quodam lenocinio & aucupio laborat. Ceterum in Tetano motus eſt & is obſcurus, ſed perpetuus motus eſt cum contentione quadam, unde incredibilis dolor eſt. In aliis convulſionibus diſtentio fit, & ſuccuſſus, ſed etiam excuſſio, & motus eſt manifeſtus. Et Tetanus definitur convulſio perpetua totius corporis rigidi, & in neutram partem inclinantis: fit enim contractis ad ſuum principium muſculis, & in ea contractione manentibus: nec quæ convelluntur partes moveri videntur, quod æqualiter ante & retro tendantur: tenſio autem hæc non fit citra motum non tam ſenſu quam ratione deprehendendum: & eo crudelior hæc convulſio, quod perſeverat, brevique hominem conſumit, ut quæ in numerum acutiſſimorum morborum referatur: & quia convulſio non intermittit, acceſſionibuſque non eſt diſtincta, ideo manifeſtus non eſt motus. Quod autem in ea contentione motus ſit aliquis cum naturæ conatu, inde patet, quia partes breviores fiunt & contractiores: inſtante autem morte λύονται, ſeu ſolvuntur, & μαλθακῶς (*n*) laxantur. Huc autem afferre licebit exemplum de ſpeciebus articulationis Διάρθρωσις καὶ συνάρθρωσις (*o*), ex eo differunt quod in illa ſit motus manifeſtus, in hac nullus, aut ſubobſcurus, addit Galenus *lib.* περὶ ἄρθρων (*p*): tamen ἀρθρωδία ſpecies ad διάρθρωσιν (*q*) refertur, quamvis in multis partibus quæ διὰ τὴν ἀρθρωδίαν articulantur, aut nullus, aut admodum obſcurus ſit motus: id in connexione coſtarum cum vertebris, radii cum carpo, & aſtragali cum oſſe ſcaphoide cernere eſt. Sic non eſt exacte motus quærendus, nec in ſpeciebus articulationum in quibus motus eſſe debet, nec in convulſionibus, quamvis per motum ἀπροαίρετον (*r*) definiantur. Et quum Hippocrates in ulceribus tibiarum nec ambulandum, nec ſedendum putat, etiam in ſeſſione ipſa motus eſt aliquis. In Tetano motus eſt tonicus, ἀπὸ τῆς τάσεως nomen habens, & ἀπὸ τοῦ τόνου. Tonus autem, ait Aretæus, & τῶν νεύρων & τῆς ἐντάσεως nomen eſt, id eſt, & nervum, & nervi contentionem ſignificat. Eſt autem hac in parte potius Galenus ſequendus: ita enim de motu tonico ſcripſit. *Quatuor differentiæ motuum in muſculis reperiuntur: nam aut contrahuntur, aut extenduntur, aut transferuntur, aut tenſi manent. Tetanus autem fit dum invitæ partes in contraria ab oppoſitis muſculis retrahuntur: conſtat autem* ἐκ τοῦ ὀπισθοτόνου καὶ ἐμπροσθοτόνου. Ut ridendus ſit qui ἐν τῷ τόνῳ motum eſſe negat, ut quum brachium tenſum manet omnibus muſculis pariter contendentibus: & τῷ τόνῳ τὴν ἀκινησίαν (*s*) attribuere plenum eſt ignorantiæ, ac ſi motus tonicus

Hipp. σπασμὸν ἀπὸ τετάνου *diſtinxit Aph.* 17. *&* 20. *lib.* 5. *& Aph.* 5. *lib.* 4.

Galen. cap. 2. *lib. de Sympto. cauſis.*
Galenus loco ſuperiore.

(*n*) Molliter.
(*o*) Diarthroſis, & Synarthroſis.
(*p*) De Articulis.
(*q*) Arthrodia ad Diarthroſin refertur.
(*r*) Spontaneum.
(*s*) Tenſioni partium immobilitatem attribuere.

tonicus motus non ſit : immo major eſt actio & contentio muſculorum quam ſi reflecteretur vel inflecteretur : Galenus autem doctrinæ gratia motum tonicum promiſcuum quid putat ex motu & immobilitate. Tandem ita conficiunda eſt tota res. Quum membrum contortum apparuerit, perinde ac ſi in naturali ſitu foret, rigidum tamen manet, nec ab eo ſitu dimovetur, convulſio eſt muſculi qui ad proprium principium contractus partem ſimul cui inſeritur adducit immobilemque reddit : ea tamen cautio eſt adhibenda, dummodo id non fiat vitio peculiari articuli. Callus enim in articulo enatus, aut humor prohibere poteſt liberam in juncturis motionem, quod contingit quum luxatio in particula non recte curata fuerit : id quod ἐν τῇ ἀγκυλώσει (*t*) cernere eſt ; contorta quidem pars eſt, & manet in eo ſtatu unde non dimovetur, convulſio tamen non exſiſtit. At quod partes contrahantur intorqueanturque τὸν τρόπον σπασμώδη, licet motus evidens non ſit, & tamen convulſio ſit, ſatis ex ſuperioribus apparebit.

Reliquum eſt ut quæramus cur convulſio partem ſanam in iis qui a capitis vulnere interituri ſunt, occupet, & an ſolis morituris id contingat. Poſterioris partis aſſertor videtur eſſe Hippocrates: *Si cui*, ait, *e vulnere capitis moriendi neceſſitas imponitur, nec ſervari potis eſt, his ſignis ita colligendum*, &c. Tunc meminit iſtius convulſionis. Sic illa convulſio deſperatis profligatiſque omnibus hominem adoritur ſauciatum eumque conſumit : nec alias incidit, niſi quum, reſoluta parte una, extremo ipſo ſpiritu ac conatu natura ſuccumbere parata eſt.

Ac ut res eodem filo facilius explicetur, in cauſas convulſionis inquirendum eſt, an inanitio & repletio duæ ſolæ ſint cauſæ ; an convulſio ex accidenti fiat eaque ad alterutram cauſarum referenda ſit ; an vera ſit, parſque quæ afflictis ita rebus laborat, convellendi cauſam in ſe contineat : an vero ea convulſio extremi tantum conatus naturæ ſit conſequens, an a morbo fiat, an a natura, an ab utroque : num repletio, num inanitio eam afferat, an ſit quid tertium : & in eo difficultatis nodus conſiſtit. Quod autem ad convulſionis cauſas pertinet, ſi quis præter inanitionem ac repletionem cauſam aliam ſtatuerit, paullo fortaſſis alienior videatur : tamen Galenus quum de ſingultu agit, tertiam cauſam commentus eſt, quum tamen ſingultus convulſionis rationem induat. Et ut concedam vere convulſionem non eſſe, quod ad cauſam attinet, idem eſt judicium. Et Galenus ex Hippocrate animadvertit ſingultum, eo modo quo & vera convulſio oriri creditur, a repletione & inanitione principium cauſamque ducere : Vulgo tamen inter convulſionem & ſingultum differentia ſtatuitur, quamvis aliquid affine habere videantur : eoque primum a convulſione ſingultum ſecernunt, quod hic ſit motus quidam conflatus ex laxitate quadam & contractione. Primum enim laxat ſe ventriculus ciboſque ea ratione deſerit, nec naturaliter complectitur, deinde collectis veluti viribus ſeipſum aſtringit, magnaque totius ſui corporis compreſſione ſingultum edit.

Com. ad Aphor. 13. *lib.* 3.

Vu 2

(*t*) In immobilitate articulationis cum tumore duriori.

Cap. 3. lib. κατὰ τόπυς. edit. Et Galenus dum agit de ſubverſione ventriculi docet laxitatem a copia contingere, & a nimia humiditate, *Irriguus enim ventriculus per nimiam humectationem eodem modo laxatur quo & nervorum ligamenta.* Unde ventriculi contingit affectio quæ ὑπτιασμὸς & ἀνατροπὴ (*u*) vocatur. Quamquam ὑπτιασμὸς, & nauſeabundam ventriculi affectionem ſignificat, & appetitus abolitionem Donati opinione, ut idem omnino non ſit quod ὑπτιασμός: Latine ſupinitas ventriculi redditur & ſubverſio. Quamquam nomen ὑπτιασμῦ in ea ſignificatione non legitur apud Hippocratem, ſed aliter *libro de fracturis*: ſignificat enim χρονίαν μορίυ τινὸς ἐπίκλισιν (*x*), quum diu pars veluti ſupina jacuit. Si itaque ventriculus primum laxatur atque diſſolvitur, ſed deinde ſeipſum colligens conſtrinxit, duplex omnino motus eſſe videbitur: ideoque vere convulſio non eſt: niſi quis dicat diſtentionem nervorum (quæ Græcis σπασμὸς dicitur) & contractionem & extenſionem ſignificare: niſi enim diſtentionis nomen contractionem aliquam ſignificaret, fruſtra nomen σπασμὸς Latine diſtentio redderetur. At longe aliter res habet: nam quum ventriculus nimia humiditate irriguus laxatur, non convellitur: ſed quum moleſta eſt materia, qualitate potius quam quantitate infeſtans, tum ſeſe colligens, dum excutere rem moleſtam conatur, ſingultiendi occaſionem affert. Audiatur Galenus tres ſingultus cauſas pluresque aſſignans & duas tantum veræ convulſionis. *Ego in convulſione tertiam cauſam præter inanitionem & repletionem nondum reperi: ſingultum vero ſine his fieri video, acribus humoribus, aut ſeroſis, aut medicamentis ſtomachum mordentibus, quibus rejectis ceſſat ſingultus: & cibo mordacem qualitatem nacto ſingultus contingit.* Et aliis locis: *Singultus eſt convulſiva oris ventriculi affectio, quod os vel humorum copia gravatur, vel propter frigiditatem contriſtatur. Alii ex rigore oris ventriculi ſingultiunt. Et pueri ſingultiunt tum ob corruptionem alimenti in ventriculo, tum ob partis frigiditatem.* In quo Galenus bifariam decipi videtur: Seroſus humor, aut piper in ventriculo diſſolutum, aut corruptio alimenti ad repletionem referuntur: ſic fruſtra tertiam illam ſingultus cauſam confinxit. Denique, ſi tertia hæc ſtatuitur ſingultus cauſa, eodem modo & tertia veræ convulſionis cauſa poni ſtatuique poteſt: nam aura tetra inferne elata feriens cerebrum & convellendi occaſionem afferens, nec ad repletionem, nec ad inanitionem referetur. Item ſi ex frigore convulſio contingit, quo modo ex rigore & frigore oris ventriculi ſingultus oritur, an ad repletionem, an ad inanitionem revocabilis eſt? Si quædam tertia cauſa hæc conſtituitur, a ſeipſo Galenus diſſidebit. Hujus hæc verba ſunt: *Quod vero ex plenitudine jugiter* (σωυεχῶς (*y*) Græce, an bene reddatur Latine, videatur) *ſingultus fiat, indicant pueri crebro, quum ſunt repleti, ſingultientes. Rigor autem & frigiditas omnis quum nervoſa corpora difficilia ad difflandum reddant, cauſa ſunt ut repleantur, atque ideo in ipſis ſingultiunt*; hic textus bifariam contra Galenum facit: nam & exemplo puerorum docet a repletione

Cap. 7. 6Patholo.

Hip. lib. 2. de fractur.

Comm. ad part. 23. lib. 1. Prorrh.

Com. ad Aph. 13. lib. 6.

(*u*) Supinitas, & ſubverſio.
(*x*) Diuturnam cujuſdam partis inclinationem.
(*y*) Aſſiduè.

tione ſingultum eſſe: tamen paullo ante adducit idem de pueris exemplum ut tertiam aliam cauſam a repletione, & ab inanitione aſtruat. Secundo, dum frigus & rigorem, Græce τὸ κρύος (z), quod potius rigens frigus aut crudorem interpretamur, tamquam tertiam convulſionis cauſam necnon & ſingultus conſtituit, ut nec nomine repletionis nec inanitionis comprehendat, aliter longe hoc in loco ſentit: nam ad repletionem refert frigus iſtud: replet enim ex eventu dum ſpiramenta cutis ſtringit. At hæ opiniones longe ſunt diſſentaneæ. At tantum virum, quantum Galenum agnoſcimus, inconſtantiæ inſimulare nefas puto: & forte in aliis locis paullo largius, in aliis paullo ſtrictius de convulſione & ſingultu diſputare voluit: nam dum omnis & convulſionis & ſingultus cauſam ad repletionem & inanitionem referimus, nimis fortaſſis generaliter pronuntiamus. Hoc autem ſæpe erroris occaſionem in medendo prætexuit: ubi enim Medicus putat ab inanitione affectum non oriri (non enim ſæpe & convulſio, & ſingultus ab inanitione eſt, quamquam fieri non negamus) ſtatim ad repletionem tollendam ſe convertit: unde ut evacuationem moliatur, nullum non medicamenti genus experitur: indeque ægris periculum non raro intentatur: una enim cum humoribus quos fruſtrà medicamentum exagitat (ut pote qui morbi cauſæ non ſint) anima ipſa evolàt. Ut quum ſingultus a preſſu coſtarum, a maligna aura, a perfrigeratione, a prolapſu inteſtini oritur, is ab inanitione quidem non eſt, an a repletione? Si repletio, quænam? Et quod remedium adhibendum? Itaqûe prudenter Galenus præter inanitionem & repletionem, novam quamdam ſingultiendi cauſam comminiſcitur, quam utinam & ad convulſionem quoque retuliſſet: Sic Medici falſa repletionis opinione ducti, tot evacuantia remedia non excogitarent: hinc nil niſi vexatio, & medentium magna ſequitur calumnia: & hæc forte cauſa eſt quæ induxerit Galenum ut tertiam iſtam cauſam adumbraret. Gorræus *in definitionibus Medicis*, & Hollerius eam partem attigerunt, & rationes explicarunt quibus ſe eam Galeni opinionem tueri poſſe putarent: hanc autem quæſtionem Doctiſſ. Scaliger *Comm. in lib. decimum Ariſtotel. de Hiſt. Animalium nuper in lucem editum*, explicavit. Quis negabit humorem nullo modo auctum acrem aut acidum evadere, & nervos pungere, unde convulſio? Et Avicennas a caliditate ſine materia convulſionem naſci putat, ut non repletio, non inanitio cauſa ſit. Niſi forte dicat quis, fieri poſſe, ut is humor qui non nimius, ſed ceteris æqualis habeatur, dicatur ideo abundare quod ad naturæ functiones aut priſtinam concretionem inutilis ſit. Et ad eamdem Scaligeri ſententiam accedit quod ait Galenus *Comm. ad Aphor.* 57. *lib.* 5. ob cachexiam totum corpus aggravatur ſanguine, licet modum naturæ convenientem ſua multitudine non exceſſerit. Certum etiam eſt Avicennam ſtatuiſſe convulſionis epilepticæ ſpeciem quam vocat non proportionatam ad materiam: & ea eſt quæ κατὰ συμπάθειαν fit, qualitate mordaci quæ rara eſt: & ejus Galenus meminit *in locis affectis* in hiſtoria Grammatici;

(z) Frigus.

tici; quæ vero ab inanitione aut repletione eſt ea eſt κατ' ἰδιοπάθειαν, quamquam σπασμός τις priorem illam quodammodo ad repletionem referat. Quod quoniam quæſtione dignum reperimus, ab eo non fuit abſtinendum.

Paullo plenioribus velis ſolvimus, ſed remigrandum eſt, quum ſuperius conſtituerimus explicare cur morituro ex vulnere capitis pars ſana convulſione tentetur: nam convulſionis cauſas generalius explicare expedireque oportuit, ut ad eas ea convulſio revocetur quæ vulneris occaſione contingit: quod dum fieret nova quædam difficultas oblata eſt. Nam quum idem forte de ſingultu judicium foret, eſt enim ſingultus σπασμός τις, æquum viſum non eſt duas convulſionis cauſas, ipſius autem ſingultus tres aſſignare: in quo forte conſtans in Galeno opinio deſiderari potuit. Vacillat enim dum modo frigus tamquam quid tertium conſtituit, modo qualitatem ex cruditate reſultantem. Sic nodus iſte diſſolvendus fuit, alioqui vix ea difficultas explicari potuiſſet. At iis difficultatibus devoratis liberius excurrere licuit. Quamquam quod nunc proponitur, difficillimum eſt ad explicandum: pauci enim, quos modo ſciam, in ea parte elaborarunt.

Potiſſima quæſtio eſt quæ noſtra ingenia exercere debet, cur ſana pars convellatur, & ægra reſolvatur. Cur enim pars ægra non convellitur potius, deinde reſolvitur & elanguet? Ac primum noſſe oportet, quum noſtrum corpus geminum ſit, dextra dextris magis conſentire & ſiniſtris ſiniſtra: unde illa εὐθυωρία, & τὸ κατ' ἶξιν (a), toties ab Hippocrate celebratum. Tamen non deſinit magnus eſſe conſenſus dextrarum partium cum ſiniſtris, & contra. Porro quum fiat cenſenſus vaſorum communione, operis ſocietate, & generis ſimilitudine, quumque ea quæ vicina ſunt quæque propinqua primum ac maxime affici ſoleant, non parvi refert ſcire qui reſoluta parte ſiniſtra, dextra convellatur, verſuſque ſuum principium retrahatur. Ac poſuimus ante duplicem eſſe conſenſum, unum abſolutum, alterum ſecundum quid, ut Recentiores loquuntur. Abſolutus dicitur quum (exempli gratia proponatur dolor capitis) ad cerebrum ipſum nil pertinet corporeum a parte communicante præter læſionem ipſam, id eſt, non tam fit per communicationem materiæ, quam affectionis & doloris participationem. Ob generis enim ſimilitudinem læſo nervo in parte aliqua, cerebrum, aut muſculus temporalis abſoluto conſenſu fit doloris conſors, conſentiens & particeps: Contra, ſi dolor communicatur per materiam aliquam ſummiſſam translatamve, ſeu ſit ichor, ſeu exhalatio, ſeu ſpiritus, communicatio non abſoluta vocari ſolet: maxime vero per ſpiritus ipſos affectum communicari arbitrantur: quæ opinio maxime placuit Herodoto qui nullam ſectam ſequi viſus eſt magis, quam eorum qui ſpiritibus omnia tribuerunt, Græci πνευματικοὺς vocant. Arculanus ex Avicenna exempla proponit conſenſus abſoluti, dolorem capitis ex convulſione, ex dolore juncturarum & punctura nervi: in iis enim negant quippiam corporeum & materiale ad caput rapi, ut non vapor, non ſpiritus eo

Hippocr. lib. de humoribus.

Arculanus cap. de cauſis Cephal.

Galenus cap. 27. lib. 1. de Simpl.

(a) Rectitudo fibrarum, & quod eſt ſecundum rectitudinem.

eo aſcendat, ſed aut qualitas manifeſta, aut occulta, ut vis venenata. Quamquam, qui qualitas ſine materia deferri poſſit? Alia eſt quorumdam ratio ab Arculano adducta quæ plus habet genii quam ingenii, plus acuminis quam ſolidæ veritatis: ſi licuerit, ea ratio a nobis exponetur. Inter exempla abſolutæ communionis poſſumus & alia multa enumerare. Hæc paullo plenius explicantur, quod ex iis rationum momenta ad inſtitutum pertinentia exquirantur. Inter exempla hæc erunt. Quum quis frigus aliquod non mediocre in pedibus ſenſit, ſeu nudus in frigido ſolio inambulet, ſi non longe poſt coryzam patiatur, aut lacrymantes oculos habeat, numquid id per conſenſum fieri dicetur? An communicatio fit materiei? Nequaquam. Item quum præciſo cerebro bilioſa vomitio ſupervenit, numquid communicatio eſt materiei? Nequaquam. Sed ſimilitudo generis, & nervorum compaſſio ad id plurimum facit: os enim ventriculi inſignibus nervis inſignitum cum cerebro patitur affinitatemque habet: nec intereſt, an dicamus cerebro læſo præciſoque, aut ejus membranis vulneratis tumultum iſtum in ventriculo excitari: utriſque enim læſis vomitio ſupervenit bilioſa, ut Galenus docet. Quamquam Eraſiſtrati ſequaces in alia fuerunt opinione: negarunt enim eam vomendi neceſſitatem induci poſſe affecto ore ventriculi per ſympathiam, niſi ad membranas affectio pertineret; meningas enim nervorum principia ſtatuerunt: & ideo craſſam meningem ratione ſui id genus nauſeas, vomitiones, ſubverſioneſque ventriculi inferre poſſe putaverunt. Et quidam ex Recentioribus ſolis membranis ſenſationem ſeu ſentiendi actum attribuerunt: quod forte in Eraſiſtrateorum ſcholam irrepſerint. Nec abs re memini ipſorum Eraſiſtrateorum, non ipſius Eraſiſtrati: nam quum olim Eraſiſtratus eam opinionem de membranis nervorum parentibus tutatus fuiſſet, ſenior factus eamdem repudiavit: cerebrum enim ſolum nervorum principium eſſe affirmavit. Ad eam ſententiam Macrobius elegantibus verbis ex profeſſo explicat cur quum cerebrum ſit τὸ πρῶτον αἰσθητικόν (*b*), ipſum tamen non ſentiat, id quod a ratione alienum videtur, ut quum expers ſenſus ſit, ſenſum ceteris impertiat: docetque non eſſe neceſſe ut ipſum tamquam primarium animæ inſtrumentum ſentiat: Cerebrum quod tactu ſui vel hominem torquet, vel frequenter interimit, non ſuo ſenſu, ſed veſtitus ſui id eſt omenti, hunc infert dolorem. Ac ſatis de communicatione abſoluta dictum eſt. De non abſoluta exempla apponere non eſt neceſſe, ut quæ ſatis per ſe ſint perſpicua: nec alienum erit Jo. Vigonii præſtantiſſimi Chirurgi hoc loco verba uſurpare, hæc diſtinctionem continent, cujus ope aditus erit facilior ad quæſtionis propoſitæ penetralia. Duplicem ſpaſmum conſtituit, unum materiæ analogon, alterum non analogon. Rurſus prius membrum in duas partes diremit, ut ſpaſmus materiei analogus aut ſit ab inanitione, aut ab repletione. Videtur autem interpretari ſpaſmum materiei non analogon eum qui abſque materia fit: quamquam paullo confuſius: partim enim ſuam omnino proponit opinionem, partim totus videtur

Com. ad Aphoriſ. 5. lib. 6.

Fernel.

Cap. 9. lib. 7.

Joannis Vigonii opinio. Cap. 16. tract. 1. lib. 3.

tur

(*b*) Primum ſenſibile.

tur ex aliorum opinione pendere: & quum duas diviſiones propoſuerit, unam deguſtavit tantum, alteram inexplicatam reliquit. Et ut ex aliorum judicio nobis aperiat quæ ſit vis & ratio ſpaſmi qui non eſt materiæ analogus, affert exemplum de punctura a re valde acuta, aut de re perfrigerata. Adducit autem Aphoriſmum, *frigidum ulceribus mordax, convulſionem, rigorem & denigrationem partibus affert*: deinde ſubjungit, idque fit ſine materia. Et quod facit frigus ſine materia per ſimplicem quemdam conſenſum, idem facit punctio ſive a venenato animali, ſive a re acuta illata. Deinde non ita longe poſt adjicit, licet ſuperiora omnino probare non videatur, ſi quis inde ſpaſmus conſequatur, eum materiei non analogon eſſe, id eſt, materialis ea fit convulſio, quod & ratione doloris affluxus in partem fiat, & ratione ipſius læſionis in parte ipſa, aut vapor, aut humor alienus, aut virus concipiatur. Et eo conſilii citat Galenum (locus autem Galeni nondum mihi occurrit.) *Convulſio autem quæ ob puncturam & ſolutionem continuitatis nervorum contingit, fere ſemper ab humiditate eſt.* Cui loco non eſt abſimilis ille quo vult dandam perpetuo operam ut punctarum partium ora pateant, ut calidum medicamentum affuſum per ora vapores educat attrahatque humorem circa locum affectum in alto deliteſcentem. Immo pleriſque placet ut nervus tranſverſim deſecetur, ut punctim facta læſio virus non ſupprimat: facta enim punctim ſolutione, ſubſiſtit reſeſque fit virus formidabilium ſymptomaton cauſa & auctor, ut dubitem an ſit plauſibilis ea de re Aphrodiſæi opinio. Quum enim quærit cur non ita inflammatio ſequatur præciſionem nervorum, ut puncturam, rem ita diſſolvit: *Quia ſpiritus inæquali punctionis ſegmento occurrens retorquetur, atque in ſe coactus ſtipatur ac recaleſcit. At præciſo penitus nervo, ſpiritus omnis effluit & abit.* Quæ verba magnum quid ſpirant & portendunt, ſed obſcurius rem exponunt, ne dicam, obſcurant. Itaque patet ex Galeno & Vigonio etiam in nervorum punctionibus ſpaſmum ἐπιγενόμενον, (*c*), materiei participem eſſe, ſive multa ſit, ſive pauca, ſed ſua qualitate eam moleſtiam inferre nata. Quantitate enim non tam nocet quam qualitate, quum a natura alienior exſiſtit. Et ita convulſio non analoga materiæ dicitur, quum affectio graviſſima eſt, perpuſilla materia exiſtente, ut id quod contingit terrificum non tam materiam cauſam ſui agnoſcat, quam qualitatem vix explicabilem, aut partium communicationem; aut earumdem naturalem conſtitutionem. Exigua enim mali cauſa in nervo eſt magni momenti: vis enim conſideranda τοῦ ἐπιδεκτικοῦ (*d*).

Aphoriſ. 17. & 20. *lib.* 5.

Cap. 2. *lib.* 3. *de compoſ. Medic.* κατὰ γένη. *Probl.* 121. *lib.* 2.

Nec quæſtione indignum eſt, an quum frigus convellendi occaſionem affert, abſque materia id fiat: id enim volunt fieri illi de quibus Joannes Vigonius ante. Sed prius diximus ex Galeno frigus (Græce τὸ κρύος) convulſionis cauſam eſſe, quod difflationem prohibens nervos repleat, & ſic ad repletionem id referendum, & ſine materia ea convulſio non fit. Quamquam Galenus alio loco aliter ſenſit. In Aphoriſmis enim affectionem

(*c*) Epigenomenon, & ſuperveniens. (*d*) Suſcipientis.

nem nervi a frigore penetrabili profectam ad ipſam refrigerationem retulit, quæ cogit conſtringitque ipſos nervos, unde convellendi nata occaſio. Verba hæc illius ſunt: *ut non oportet nervorum ſubſtantiam a calore immodico exſolvi, ſic nec ultra modum refrigerari, in unum cogi ac cohiberi*: melius Græce συνάγεσθαι, σφίγγεσθαι (*e*). Et neſcio quid in mentem venerit Galeno ut non admittat lectionem vulgarem Hippocratis quæ eſt ejuſcemodi. *Frigidum facit convulſiones, denigrationes, & rigores febriles*: ſed ita legendum putat, frigidum tetanos facit & rigores, qui ipſi convulſiones, nigredines, & febres afferunt: ſed hæc obiter: nam & legimus, καὶ τὸ ψυχρὸν, καὶ τὸ κρύος, καὶ τὸ ῥίγος (*f*) convulſionis veram cauſam eſſe. An id fiat per repletionem an non, an ſimplici quodam modo & ſine materia, ipſe ex ſuperioribus colligas.

Com. ad Aphoriſ. 17. lib. 5.

Explicata conſenſus varietate, ut unus abſolutus, & ſine materiei, ſaltem quæ ſub ſenſum cadat, communicatione, alter cum materia, ad veram rei quæ proponitur explicationem properandum videtur. Levis tamen ſcrupulus animo noſtro inhæret quem eximere melius eſt, quoniam ad ſuperiorem diſputationem pertinebit. Arculanus inter ceteros diſtinxit eum conſenſum abſolutum, & non abſolutum. Galenus paullo aliter ſenſit, ſed eodem recidit ejus opinio. Duplicem enim ſtatuit ſympathiam, unam per communicationem aut vaporis aut humoris fieri putat, alteram per privationem aut facultatis, aut materiei aliunde ad edendam actionem ſuppetentis. Priorem modum Neotericus ſcriptor abſolute & poſitive fieri dixit: eſt enim materiæ communicatio. Et ut concedam aliunde aut humorem aut vaporem traduci, tamen pars quæ per conſenſum afficitur illæſa dici non poteſt: & a parte affecta aliquid ad partem quæ per conſenſum laborat tranſmittitur: ut cum in febre continua ſynciput laborat per conſenſum viſcerum male affectorum: non tamen deſinit laborare ea pars a qua prima mali labes, & cui alia tantum conſentit: nam quæ ſunt vicina quæque propinqua, & quæ ὁμογενῆ (*g*), primum ac maxime afficiuntur, κοινωνία (*h*) enim id facit. Et ad eam rem præclare Galenus, ὅσα κατὰ συμπάθειαν γίγνεται νοσήματα, τούτων οὐδέν ἐστι λυτικὸν τῶν ἐξ ἀρχῆς παθῶν (*i*): Id eſt, *quicumque morbi per conſenſum contagionemque fiunt, primarium morbum nullo modo tollunt*. Et alibi: *Pauci morbi longi fiunt per ſympathiam, & abſque loco patiente*: qui locus eſt notandus. Quod Hippocrates demonſtrat, dum rationem reddit cur iis quos gibboſitas inferiore ſpinæ parte occupat, renum dolores & veſicæ ſuperveniant, & tamen gibberoſitas non adimitur. Id quod intelligendum ſincerius & cum dioriſmo: nam ſi materia tuberculi quod gibbum & genuit & aluit, alio transferatur, per iſtam μετάστασιν (*k*) humorum morbificorum aut varices, aut dyſenteria obori-

Cap. 6. lib. 1. de loc.

Hippocr. lib. de humor.
Gal. con. ad part 9. lib. 3. de artic.
Ad part. 9. l. 3. de Artic.
Com. ad Aphoriſm. 29. lib. 2.

(*e*) In unum cogi ac cohiberi.
(*f*) Frigidum, Frigus, Rigor.
(*g*) Ejuſdem generis.
(*h*) Communio.
(*i*) Quicumque morbi per conſenſum, contagionemque fiunt, primarium morbum nullo modo tollunt.
(*k*) Morbi demigrationem ab una parte in aliam.

oboritur, hinc gibbi ſolutio contingit: quamquam & abſceſſus oboriri poteſt, gibbum non ſoluturus, ut eodem loco annotat Hippocrates. Sed ſi dolores renum, aut veſicæ oboriuntur per ſympathiam, hæc ratio priorem affectionem, nempe gibboſitatem, non exſolvit: quia non fit μετάςασις humoris tuberculorum ſpinam intorquentium parentis. Nunc ad reliqua progrediundum: repetendus eſt enim orationis curſus. Ergo ſympathia duplex eſt, una per communicationem materiæ, altera per privationem. De priore dictum eſt: poſterior quæ per privationem fit, ita a Galeno explicatur: *Quibus partibus vel materiei vel facultatis ſuppeditatio corrumpitur* (Græce διαφθείρεται) (*l*) alii legunt non tranſmittitur, *actionem lædi rite dixeris, parte ipſam edente illæſa. At ſi a vaporibus & humoribus ipſa lædatur, eam non recte illæſam dixeris.* Facultatis porro vel cum eſſentia ad partes diffunditur, vel ſine eſſentia: cum eſſentia ad nervos viſioni dicatos, ſine eſſentia ad crura: id quod controverſia vacare non videtur.

Porro in rei propoſitæ cauſis explicandis multi elaboraverunt: nec plane conſtat quæ ſit vera ac germana iſtius convulſionis partis oppoſitæ cauſa. Alii alia excogitaverunt, quæ tamen ad examen revocari debent.

Prima ratio. Quibuſdam videtur id fieri propter ſpiritus & ſanguinis partis ſanæ conſumptionem; idque ob inflammationem ſauciatæ partis: & credibile eſt partis ſanæ naturam ſedulam ac ſui diligentem ſuas copias ac ſuppetias ad partem læſam miſiſſe, unde ea pars ſana poſtea paupertate ſpiritus & ſanguinis laborat. Quod autem ſit inflammatio partis læſæ, declarant puſtulæ ac velut phlyctænæ quæ a parte inflammata in linguam exſudant: ni dixeris eam ſaniem quæ per os fiſſum tranſcolatur dum mora deteriorem acquirit qualitatem, per choanam ſeu πύελον refundi: quæ dum linguam proluit puſtulas in ea ſua acrimonia excitare poteſt. Ea enim cavitas, quæ choanam facit, incipit inde ubi duo meatus coeunt, unus ex fundo medii ventriculi, alter a meatu in poſtremum ventriculum: deſinit autem in glandulam cerebro & duræ meningi in clinoide ſubditam, quæ pituitam ex medio ventre per hunc ductum, tamquam per infundibulum, tranſcolat in palatum & nares. Sic quum ab imo cerebro ſanies exprimi poſſit, non mirum ſi in lingua puſtulæ effloreſcant, licet

Lib. de locis in homine. etiam non præceſſerit inflammatio. Ita enim Hippocrates: *Si os capitis fiſſum fuerit, ſerram adhibe, ne in oſſis fiſſuram ſanies influens membranam cerebri putrefaciat: nam per anguſtias ſubiens, nec inde exiens affligit & hominem furere facit.* Ubi notabis & ſaniem a pericranio manantem, aut a diploe ipſa per os fiſſum in membranam diffuſam poſſe poſtmodum tranſcolari diffundique in cerebrum. Si in corpore ipſius cerebri maneat, furendi occaſionem afferet; ſi in ventriculos fluxerit, & ab iis per choanam refundatur, in ore puſtulæ excitabuntur: quamquam forte ut mors conſequatur, aut formidabilia ſymptomata conſequantur, membranas vitiari non eſt neceſſe. Ita enim ante de Evergetæ filio explicatum

Hipp. 7. Epid. eſt cui mors obtigit oſſibus livefactis, ſed imputri membrana ut Hippocrates obſervat. Ac primæ rationis auctor de inflammatione partis læ-

ſæ,

(*l*) Corrumpitur.

ſæ, cujus occaſione ſanguis & ſpiritus abſumitur, aliam & rationem adſtruxit: ait enim convelli partem ſanam, reſoluta ægra per tranſlationem humoris morbifici a parte læſa in ægram ſanam. Hic enim humor cum teter ſit, in cerebro aut convulſionis aut furoris occaſio exſiſtit. Si vi naturæ in faciem effunditur, eryſipelas promovet quod ſolutionis morbi, & vitandi periculi cauſa obſervatur. Sin pars fruſtra nititur excutere illam ſaniem & virus, concuſſione fruſtra tentata, motu convulſivo id extundere ac exigere conatur. Et cum in vanum id fiat, conſternatur Natura, ac victa morboque ſuperata procumbit. Sed de ea ratione poſtea viderimus.

Secunda ratio.

Hippocr. ad finem lib. de vulner. cap.

Aliis æquius eſſe videtur & rationi convenientius ſi ad ſimplicem ſympathiam quæ ſine materia fit ſaltem analoga, confugerint: diximus enim conſenſum eſſe dextrarum partium cum ſiniſtris: id quod audiendum tum de vicinitate loci, tum vaſorum communione & operis ſocietate. Et ut concedam ſiniſtra ſiniſtris κατ' ἶξιν (*m*) maxime conſentire, non deſinit eſſe conſenſus ſiniſtrarum cum dextris: dummodo id non extendatur longius: ut non conferatur dextrum brachium cum ſiniſtro pede, ſed dextrum brachium cum dextro pede, & ſiniſtra pars capitis cum dextra: at credo ita utramque conſentire ut facilis ſit μετάστασις ab una in alteram. Id quod declarant pleuritides: ſiniſtra enim pleuritis facile ſuccedit dextræ ut fiat μετάστασίς τις: quod & in capite uſuvenire poteſt. Ac Hippocrates ſcripſit: *Frequentes in phreniticis permutationes ſignificare convulſionem*: Græce, τὰ πυκνὰ μεταπίπτοντα (*n*): qui locus audiendus eſt de ſymptomaton mutatione, ut modo deliret, modo ratiocinetur quis, modo ſurdus, modo fiat ἄναυδος (*o*): atque iſta μεταβολὴ καὶ μετάπτωσις (*p*) fit ob humorum μεταῤῥύσεις ſeu transfluxiones & demigrationes a parte in partem, etiam in cerebro ipſo, ut a nervis in parenchyma ipſius cerebri (ut ſic dicam), aut in omentum, id eſt, in membranas fiat tranſlatio. Si enim cauſa aliquo loco fixa ſit, firma fixaque ſunt ſymptomata, ait Galenus: immo in cerebro ipſo fit κατάῤῥυς & μετάῤῥυσις (*q*), id quod Galenus eo modo explicat: *Si alias*, ait, *ex alia parte cerebri humor contriſtans in aliam cerebri partem defluat* (Græce ὁ χυμὸς καταῤῥέων) (*r*) *& nervis a cerebro natis incidat*, *convulſionem affert.* Quidam tamen in cerebro ipſo iſtum fieri καταῤῥεῖν, id eſt, defluxum negant, ſed ſi manat tabum a parte in partem, id per expreſſionem quamdam fieri autumant. In cerebro quippe, ut & in toto corpore, dextra aut ſunt ſiniſtris valentiora, aut contra. Quamquam notandum eſt quod Hippocrates ſcripſit de dextrarum partium cum ſiniſtris comparatione. Dum enim agit de ſecandis purulentis, jubet ut corpus huc & illuc vertatur, quo audiri poſſit contentæ in thorace materiei fluctuatio & ſtrepitus; deinde ſubdit: *Optandum eſſet ut in ſiniſtra potius parte humor educendus contineretur*:

Tertia ratio.

Part.27.lib.II. Prorrh.

(*m*) Secundum rectitudinem.
(*n*) Frequentes permutationes.
(*o*) Anaudos, ſermonem non exprimens.
(*p*) Permutatio morbi priori ceſſante.
(*q*) Catarrhum, & tranſfluxio.
(*r*) Succus defluens.

tur : nam dextras urere ac ſecare letalius eſt. Quo enim robuſtiores ſunt partes dextræ ſiniſtris, tanto etiam fortiores dexterarum morbi exſiſtunt. Hoc paullo incredibilius poſſit videri : tamen eſt Hippocraticum. Et eſt alius locus plane ſimilis *lib.* 2. *de natur. hum. particul.* 5. *Qui morbi a fortiſſimis membris fiunt ſunt robuſtiſſimi & graviſſimi. Si in parte maneant, neceſſe eſt fortiſſimo laborante turbari corpus univerſum. Si a fortiſſimo in imbecillius venerint, ægre ſolvuntur ; ſi ab imbecilliore ad fortius, facile ſolvitur.* Pro partibus dextris locus eſt etiam notandus apud Ariſtotelem quum quærit cur ſomnus magis accedit, quum parte dextra cubamus : quia eſt privatio motus, ſomnus : ergo oportet ut hæ partes quieſcant, quarum eſt proprium movere : dextrarum autem partium movere intereſt, ait Ariſtoteles *problem.* 5. *lib.* 6. Hoc quoque attigit Macrobius *Saturnal. lib.* 7. quum in ſuccum cibus reformatur, jam jecoris cura ſuccedit : eſt enim jecur ſanguis concretus, & habet nativum calorem quo confectum ſuccum in ſanguinem vertit. Hunc calor jecoris adminiſtratum per venarum fiſtulas in ſua quæque membra diſpergit, parte quæ ex digeſtis frigidiſſima eſt in lienem refuſa. Lien, ut jecur caloris, ita frigoris domicilium eſt : nam ideo omnes dextræ partes validiores ſunt, & debiliores ſiniſtræ, quia dextras regit calor viſceris ſui, ſiniſtræ, contagione frigoris ſiniſtras eas partes obtinentis, hebetantur. Ideo Hippocrates 1. *de morbis mulierum* dum loquitur de reſiccatis uteris, vocat autem τὰς μήτρας ἀυανθείσας (*s*), ait eos deſiderio cujuſdam humiditatis prurire ac titillari : quod ut expleant, partes ſuperiores appetunt : hinc ſuffocationis uterinæ occaſio : Maxime autem hepar appetunt πρὸς τὴν ἰκμάδα (*t*) : quia τῆς ἰκμάδος fons eſt hepar, id eſt benigni & gratioſi humoris, cujus eſt appetens uterus. Denique Hippocrates 2. *Epid. Circa naturam* (ait) *plurimam vim habet mamma dextra : oculus dexter & quæ infra ſunt hac parte.* Tamen id videtur eſſe controverſum apud Galenum *Com. ad part.* 44. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* quum quæritur de fœtu qui concipitur in dextra parte uteri, aut in ſiniſtra. Itaque, ſi partes cum partibus conferantur, ſiniſtræ dextris vi ſunt impares : (Quamquam contra Hippocratem Aphrodiſæus dixit dextram partem ſiniſtra eſſe ſanatu faciliorem, ſed de hoc videris :) ut non ſit mirum ſi inter has partes dextræ facile in ſiniſtras id oneris quo gravantur, deponant. Quare & vicinia, & operis ſocietate, & communione vaſorum dextra ſiniſtris maxime conſentiunt & coafficiuntur. Unde illud Hippocratis : *Confluxio una, conſpiratio una : conſentientia omnia.* Juxta quidem corporis naturam omnia conſpirant : juxta vero partem, partes in unaquaque parte ad opus. Multo clarius alio loco : τὸ σῶμα πάντῃ ἀνοιγόμενον, ἀναπνέον καὶ κινέμενον, id eſt, *undequaque patens, ſpirans, & motum* : Obſcuritas in verbo κινέμενον (*u*) latet : nam id vel ad magnum partium inter ſe conſenſum refertur, vel ad orgaſmum & incitationem naturalem quam ſingulæ partes habent :

Lib. de alimen.

Lib. de locis in homin.

(*s*) Uteros exſiccatos.
(*t*) Propter humiditatem.
(*u*) Motum.

habent : nam mutuo ſe reſpiciunt & adjuvant. Hinc vulnerato pede, affluit e longinquis partibus ſanguis & ſpiritus ad ſuppetias ferendas : læſo pedis calce cerebrum commovetur : Utero ſemen concipiente, cerebrum id perſentiſcit : in hyſterico ſtrangulatu, omnes partes coafficiuntur. Et illud eſt præclarum Hippocratis de mulieribus quibus quum ſanguis fluere incipit, venis uteri apertis omnes totius corporis venæ καταῤῥήγνυνται, καὶ τὸ ὅλον σῶμα καταῤῥήγνυται (*x*), quod verbum elegans eſt, & non ſatis, meo judicio, Latine redditur, *corpus diſrumpitur*, *diſcinditur* : eſt enim illius verbi vis magis efficax, & ἐνεργητικωτέρα (*y*). Tandem per illud ſolenne axioma concludam : *Corporis principium nullum eſt, ſed omnia ſimiliter principium & finis : Circulo ſcripto principium non reperitur.* Magna eſt vis ipſius conſenſus : major ſæpe difficultas unde, & a qua parte prima mali labes. Diximus ante ex Galeno quod morbi qui per conſenſum fiunt, primarium morbum non tollunt : ut dolor capitis in febre & a febre, febrem non tollit. Sed major difficultas in conſenſu partium, quia pars exigua affecta magnas in corpore turbas concitat : declarat facile punctio nervi : unde ignoratur ſæpe quo referenda prima mali origo. Et hic dixit Hippocrates (dum tacite conſentiendi vires admiratur) *omnia principium eſſe & finem : Totum corpus ſibi ipſi ſimile eſt, & parva pars omnia habet, quæ & pars maxima.* Deinde ſubdit eleganti utens verbo, *quicquid minima pars perfert*, ἐπαναφέρει πρὸς ὁμοεθνίην (*z*), id eſt *ad partes affines, & gentilitio velut jure cognatas refert : unaquæque ad ſuam, ſive bonum, ſive malum ; ideo corpus dolet & lætatur*, ἀπὸ ἔθνεος σμικροτάτου, id eſt, *ob minimam affinitatem*, vel potius ὑπὸ ἔθνεος ob affinitatem, σμικροτάτου rei & partis minimæ, ut genitivus σμικροτάτου referatur ad μέρεος, id eſt, partis, non ad genitivum ἔθνεος : unde ſubdit, *nam in minima*, Græce τῷ σμικροτάτῳ, ſuppl. μέρει, *omnes inſunt partes, & hæ ad gentiles & cognatas ſibi ipſis ſingula transferunt & denuntiant*, Græce ἐξαγγέλλουσι. Sed hæc licet præter inſtitutum dici videantur, ex iis tamen ad ea quæ proponuntur, rationes eruentur : declaratur enim vis & facultas τῆς συμπαθείας.

Lib. 1. de morb. mulier.

Lib. de locis in homin.

Inter rationes allatas ea fuit potiſſima qua dicebatur natura a parte læſa excutere materiam in partem ſanam : Et hic conatus eſt naturæ in ſecernendo eo quod putrefactum eſt & corruptum a ſano & integro. Sic Hippocrati in vulnere capitis os livefactum & arefactum diſcedit : Sic in ulceribus caro renutrita ſecernit id quod a medicamento putrefactum eſt, idque juxta doctrinam Hippocratis : Sic dum iſte eſt conatus naturæ, & ſpecies quædam κρίσεως, reſoluta ac ignava parte dextra, ſiniſtra aut motu concuſſivo, aut convulſivo ea re quam ſibi moleſtam ſentit, vult ſe liberare. Docuimus enim ante quomodo ſaniem iſtam, natura, qua data porta, vult amandare a ſe, unde puſtulas in lingua & eryſipelata excitat

Quarta ratio.

Lib. de vulner. cap. lib. de locis in homine.

(*x*) Diſrumpuntur & totum corpus diſrumpitur.

(*y*) Magis efficacia.

(*z*) Refert ad partes affines & cognatas.

citat in vultu. Immo longius propelleret ſi poſſet, & ſi viarum beneficio ac favore juvaretur. Quo pertinet commemorabilis hiſtoria Metrophanti filii. *Hippocr. 4. Epid.* *Hic in capite percuſſus eſt ab alio puero idque oſtraco, duodecima die febricitavit. Occaſio fuit quod quum partes circa ulcus detergeret, perfrixit: labia ſtatim ſunt elevata, cutis ulterius ab ulcere attenuata eſt, quum autem ſectus eſſet non tarde, pus non effluxit, levationem non ſenſit. Juxta aurem videbatur ſuppurari, & in maxilla dextra (circa dextram enim ulcus erat) tamen hoc ſuppuratum non eſt, ſed cito dexter humerus ſuppuratus eſt: mortuus eſt circa 24. diem.* Non eſt reſolutus parte dextra quæ affecta erat, non convulſus oppoſita: quia natura adhuc potens κατ' ἶξιν (*a*) excuſſit & depoſuit in humerum partem materiei. *4. Epid.* Ac Hippocrates aliam ſuperiori attexuit hiſtoriam ejus qui aurem doluit, deinde factus eſt ἄφωνος, & dextrarum partium impotens: a ſiniſtris diſtortus eſt ſiniſter oculus graviter dolens, collum quoque induruit. Hæc hiſtoria aliquid aſſimile habet ei quæſtioni in qua laboramus: nam quum dextra auris dextræque partes laboraſſent, ἀκράτεια (*b*) quæ eſt germana & affinis παραλύσεως in partes prius laborantes incidit, ἴλλωσις καὶ διαστροφὴ (*c*) in ſiniſtrum oculum, id eſt, ſiniſtra pars convulſa eſt: in quo admirabilis eſt motus, inclinatio & conatus Naturæ. Inde colligere eſt in morituris a vulnere capitis partes læſas reſolvi ac effœminari: alias vero ſanas excuſſa in illas virulenta ſanie diſtorqueri ac convelli. Natura enim ſemper conatur hoc virus amandare; Unde vidimus in nobili viro Villanovano, quum media cerebri pars ob ictum concuſſa foret, unde ſenſim abſceſſus ea parte altus, conceptus ac nutritus eſt, conqueſtum illum de intolerabili dolore eoque fugaci ad utrumque tempus & frontem, quum tamen ea parte non foret abſceſſus. Unde id? Excuſſa vi naturæ portiuncula tenuioris ſaniei a majore quadam mole puris medio cerebro contenti, defectæ & manantis: & talis ſanies implacabiles dolores excitabat, convulſiones alioqui, ſi in ventriculos cerebri immigraſſet, provocatura: unus enim & idem humor varia edit ſymptomata pro variis partibus quas obſidet & occupat. Obſervatione autem dignum eſt quod ille nobilis Villanovanus interiit centeſimo die a læſione & ictu, quum magna oſſis frontis pars abſceſſiſſet, & vulnus ſolidatum fuiſſet: Interiit enim ab abſceſſu cerebri: Abſceſſus autem a concuſſione erat. Mirum cur abſceſſus cerebri non illum ſuſtulerit citius. Diximus alio loco cerebrum, quia ſedes eſt humidi & frigidi, ipſum per ſe non facile inflammari ex Hippocratis ſententia: Item in partibus carnoſis & humidis facile & inflammationem & cancrum ab atra & adurente bile concipi: non facile autem in cerebro, quia temperamentum frigidum & humidum reſiſtit: id quod Aphrodiſæus accurate explicavit. Et non ita pridem in Collega noſtro, qui abſceſſu in ſimo hepatis concepto, febre lenta extabuit, idem obſervavimus: nam quum ſimum hepatis abſceſſu detineretur,

(*a*) Secundum rectitudinem.
(*b*) Impotentia.
(*c*) Diſtorſio & perverſio.

tur, dolores etiamnum ſentiebat circum membranas hypochondrio dextro obtentas. Unde hoc? per cæcos ductus reſudabat ichor acer a ſimo hepatis in gibbum, & ab hoc in vicinas membranas, & in diaphragma ipſum, ibi dolores acerrimos concitans.

At objiciat quis: Si illa ſanies in dextra parte cerebri continebatur, cur non prius convulſionem in parte laborante excitabat, & non paralyſin partis læſæ, convulſionem autem ſanæ afflictis jam rebus proſtrataque Natura? Facultas enim partis læſæ nondum fatigata erat. Sana vero pars facile ſeſe liberare poteſt quum omnia ejus bona ſunt integra, aut parum afflicta. At magnus eſt naturæ conatus tum quum mors intentatur, & diſſolvi ea debent quæ nexu admirabili ſociata fuerunt ac colligata. Id maxime a Galeno docetur *libris de pulſibus*, αἱ διοικοῦσαι δυνάμεις τὸ σῶμα, ἀνάγκης τινὸς καταλαβούσης σφοδρότερον ἐνεργοῦσι (*d*): loquitur de pulſu qui deſperatis animam agentibus Medicos fallit, quia tum editur majore appulſu venæ micantis: natura enim conatur quaſi pugnam inſtaurare: & hic bonus pulſus fallax eſt, & tantum extremi naturæ conatus ſignum. Unde illud antiqui auctoris:

Acerrima eſt virtus quam ultima neceſſitas excutit.

Maxime vero elucent terrifica ſymptomata, ſi corpus validius eſt, florens ac juvenile: id quod vulgus ſatis apte enuntiat quum hunc aut illum vi violentiaque mori dicit: cauſa enim morbi morbuſque inferiora viribus videntur, ſed tandem eas externunt vel proſternunt: immo etiam nemo fere ſine convulſione mori dicitur, præſertim ſi quid eſt quod reſiſtat. In febre lenta nil eſt criticum ſæpe, quia nulla irritatio, nulla lucta quæ certamen decernat, nulla major vis & impreſſio, unde ſenſim & fere ἀλύπως (*e*) ægri extabeſcunt & conſumuntur: Ignis enim tandem defectu pabuli ἀποσβέννυται (*f*): juxta ſententiam Hippocratis. *Part. 5. ſect.*
Hominis anima ſemper producitur (Græce ἀεὶ φύεται, id eſt, λέγουσί τινες, *5. lib. 6. Epid.*
τελειοῦται (*g*), & alio loco, αὐξάνεται (*h*) *uſque ad mortem*, *ſin igne in-* *Hippo. 1. de*
candeat ac deflagret, *una cum morbo & anima corpus depaſcitur.* (Qui- *diæt.*
dam τὸ φύεται explicant, id eſt, anima incumbit in augendo, coquendo, ſecernendo) Alii majore vi moriuntur, unde Tullius: *Omnis con-* *Cicero in Ca-*
glutinatio recens ægre, *inveterata facile divellitur.* Hæc autem fiunt quum *tone major.*
inæqualiter partes afficiuntur, quumque pars una graviter affligitur, aliæ partes fere ſunt immunes, aut leviſſime afficiuntur: tanto autem magis id fit, quanto pars exquiſitius ſentit: id quod in vulnere capitis contingit: nam exigua ſanies, in anguſta parvaque capitis parte concluſa, tanti eſt momenti ut corpus conſumat ac diſſolvat, reliquis partibus integris & intaminatis: id quod non faciat vicecupla portio ſaniei in alia parte: adeo magni

(*d*) Potentiæ rectrices corporis, ingruente neceſſitate, vehementiùs operantur.

(*e*) Sine dolore.

(*f*) Extinguitur.

(*g*) Dicunt nonnulli, perficitur.

(*h*) Augetur.

magni eſt momenti arx illa rationis & animæ tribunal. Et Galenus rationem reddens cur qui repente capite dolent mutique & ſtertentes redduntur, intra dies ſeptem pereant, ita ait: *Partes principes non diu ferunt fortes ſimul ac diuturnas paſſiones, etiamſi ad ſenſum exiguæ videantur*; unde illud: Nullum capitis vulnus leviter contemni debet. Et alio loco Hippocrates: *Parva cauſa medelis remediiſque exſolvitur niſi ſi quid circa locum partemque principem laboret.* Quo pertinet, ne quis decipiatur more vulgi magnitudine cujuſpiam rei, præclarum illud Galeni: *multa in Medicina ſunt, quæ licet graviora eſſe videantur, mitiora tamen revera & minus formidanda exſiſtant. Graviora enim ſunt ea in quibus majores ſympathiæ, & conſenſus eveniunt: nam quæ nullam cum præcipuis partibus ſympathiam afferunt, ſed per ſe ipſa judicationem faciunt* (Græce καθ᾽ ἑαυτὰ τὴν κρίσιν ποιέουσι) *minus ſunt pernicioſa, licet vehementiora eſſe videantur.* Alia enim gravia ſunt τῇ φαντασίᾳ, alia τῇ δυνάμει (*i*). Illud præclaro exemplo innoteſcit ſumpto a fractura coſtarum, aut contuſione earumdem: Ita Galenus, *fracturæ quidem coſtarum quum ſimplices ſunt & ſolæ ſpeciem gravioris contuſionis præſeferunt, vi tamen ſunt mitiores, & abſque periculo curantur.* Male textus Latinus factus eſt, & fere ſine ſenſu: Verba Græca ſunt, τὰ κατάγματα τῶν πλευρῶν, ὅταν ἁπλᾶ καὶ μόνα γένηται, τὴν μὲν φαντασίαν χαλεπωτέραν τῆς περιθλάσεως ἔχει, τῇ δυνάμει δὲ ἐπιεικεστέραν: id eſt, fracturæ coſtarum ſimplices & ſolæ, ſpeciem quidem difficiliorem & periculoſiorem habent quam contuſiones ipſæ, tamen vi & facultate mitiorem, id eſt, κατάγματα πλευρῶν τῇ φαντασίᾳ χαλεπώτερά εἰσιν περιθλάσεων, ἀλλὰ τῇ δυνάμει ἐπιεικέστερά εἰσι. Nam quum intro impellitur fracta coſta, aut contuſa eſt, non jam ſimplex eſt affectio, pluſque periculi affert contuſio, quia communicatur pulmoni, quam fractura ipſa. Adeo magni eſt momenti cum aliis partibus ſympathia, iis præſertim quæ principem in corpore locum ſortiuntur. Illud elegantiſſime Latina lingua explicavit Celſus: dum enim oculorum morbos a morbis aurium diſtinguit, quoniam utaque pars ut eſt affinis cerebro, ita affinitate malorum & ſymptomaton idem cerebrum videretur attingere, ita ſcripſit: *Aurium uſum proximum a luminibus nobis natura dedit; ſed in auribus aliquanto majus periculum eſt: nam vitia oculorum intra ipſos nocent; aurium inflammationes doloreſque, interdum etiam ad dementiam mortemque præcipitant*: Nam cum cerebro communicatio fit. Nota formam loquendi, vitia intra ipſos oculos nocere, id eſt, alio malum non transfertur, & criſis intra eos fit, quod Hippocrates, ut ſupra dixit, vocat ἔχειν τὴν κρίσιν (non κρᾶσιν (*k*), ut legitur male in textu Baſilienſi) καθ᾽ ἑαυτὰ (*l*). Itaque ut concludam tandem multa ſunt quæ φαντασίᾳ graviſſima eſſe videntur, quæ tamen τῇ δυνάμει (*m*) mitiora ſunt: ut contra multa quæ per ſe exigua, & κατὰ τὴν φαντασίαν (*n*) videntur, quæ tamen

Com ad Aphor. 51. *lib.* 6.

Lib. de vulner.

Galen. Com. ad part. 54. *lib.* 3. *de artic.*

Galenus ibid.

Textus depravatus.

Celſus cap. 7. *lib.* 6.

(*i*) Per apparentiam, alia verè & eſſentialiter.

(*k*) Habere criſim, non craſim.

(*l*) Secundum ipſa.

(*m*) Ex eſſentia.

(*n*) Ex apparentia & imaginatione.

tamen multum periculi neglecta ſunt creatura. Quod Hippocrates obſervavit dum explicat morbos qui pleriſque contigerunt, *glabritiem capitis & menti oſſium denudationem & caſum, hæc autem quibuſdam ſine febre*; deinde ſubdit; ἦν δὲ ταῦτα φοβερώτερα ἢ κακίω (*o*), non autem ϗ κακίω, ut male in codice Baſilienſi: id eſt, τῇ φαντασίᾳ *formidanda erant, ſed* κατὰ τὴν δύναμιν *periculi erant expertia.* Hæc eo pertinent ut adhibita judicii norma, & rerum natura diligenter inſpecta ac indagata, non ad ſenſum res æſtimemus, ſed rem a re & morbum a morbo accurate diſtinguamus. *Part. 22. ſect. 3. lib. 3. Epid.*

Diximus ante (ut reditus fiat unde digreſſio) exigua puris parte in abſceſſu particulæ cerebri collecta, mortis neceſſitatem ingruere: unde forte alia pars cerebri integra contra vim mortis ſeſe opponens, trahenti fato (ut ita dicam) cedere non velit. Sic quum una pars extreme laboret, altera tuta ſit, ut ſequatur partium alioqui integrarum diſſolutio, præſertim in junioribus, quum febris tantum quædam ſymptomatica ſit, id ſine majore quadam vi & renixu fieri non poteſt: & hanc convulſionis partis ſanæ occaſionem quidam affirmant. Vidimus ſervulum quemdam annos natum tredecim capite ſauciatum idque hyeme: hunc graviſſima comitata ſunt ſymptomata, quæ moriendi neceſſitatem attulerunt. Cum ejus hera ſumptuum metu chirurgos advocare nollet, ignorans quanti momenti hoc in capite vulnuſculum foret, muliebria quædam & anilia medicamenta applicavit: fiſſum erat os, & explorando Chirurgi poſt duodecimum diem cognorunt, ſerraque opus eſſe renuntiarunt. Hi contumelia affecti ſunt, quod carnificum more ægrum excruciare & crudeliter tractare vellent, quum tamen toti in miſelli ſalutem incumberent. Exiſtimabat hera eos rem parvam attollere, quo plus proficere viderentur, & plus nummorum emungerent: tandem illius inhumanitatis fructus in caput miſeri ægri redundavit: nam quum præjudicata ignaræ mulierculæ opinio, & pecunia præpoſita fuiſſet clamantis ægri ſaluti, funeſtus exitus piaculo dignus eſt inſecutus: vulnus enim ſanabile, inhumanitas illius inſanabile reddidit: mors cita non fuit, quod hyems, quod florens ætate foret. Mirum eſt, immo omni opinione majus quod contigit. Nam octavo ante obitum die, & ſequentibus, de incredibili partium, aliarum poſt alias, dolore conquerebatur: mox pes dolebat, deinde præeunte iſto immani dolore, pars emortua elanguebat: ſequenti die crus idem patiebatur: & ſic ſingulæ partes, aliæ poſt alias extinctæ ſunt ac demortuæ: præceſſerunt & σιωολκαὶ (*p*) convulſionibus ſimiles. Sic duodecies pæne mortuus (nam vim ipſius diſſolutionis & mortis ſingula quæque pars pertulerat) tandem conſumptus & mortuus eſt: & τῶν πόνων χρονίων ϗ ἰσχυροτάτων ὄφιλος ὁ θάνατος (*q*), ut loquitur Hippocrates: nec ejulatus, nec lamenta homunculi diremtum violentum ſingularum partium patientis avaræ mulierculæ animum mollire ac flectere potuerunt: & ita vivus (ut vulgus loquitur) mor- *Hippocr. lib. de vulnerib. cap.*

(*o*) Quæ erant magis terribilia, quam pejora.

(*p*) Tractus.

(*q*) Diuturnarum paſſionum & fortiſſimarum ſuffragium eſt mors. *Hippocr. Capit. Vulner.*

mortuus eſt. Idem pene contigit nobili mulieri : huic quum obortus tumor foret in mala dextra, diſcuti non potuit : tandem ad ſuppuratum venit : id quod effluebat tetri erat odoris : interna per os fuit eruptio. De applicando foris cauterio cogitabatur. Mulieres ut amantes ſunt ſui, & cura cultus ſui quia eripi non poteſt, impetrari ab iis id nequivit : pus ſuppreſſum : tandem, quum ſat bene habere videretur, repente in genu dolor incredibilis ortus eſt, hinc horror, hinc repentina mors. Unde dolor tam repentinus? Quod pro foribus mors erat, & in conjugis ſui ſinu repente extincta eſt. An a maxillis ad genu ipſum vis maligna morbi ſe inclinavit eo materia translata? Nequaquam vero. Sed quia vi extingui emorique partes oportuit quæ ſpiritu, ſanguine & vita plenæ erant : nec enim novum eſt ante obitum, quum jam in propinquo mors eſt, neſcio quos dolores inenarrabiles & inexplicabiles excitari, de quibus ægri queruntur, vel quod tales actu dolores ſint, vel quod ægroti comminiſcantur. Id obſervavit Celſus, & ex antiquiſſimis ſcriptoribus deſumſit. Verba ejus ſunt quum ſigna proxime advenientis mortis explicavit : *Dolores etiam circa coxas & inferiores partes orti, ſi ad viſcera, id eſt ad ilia vel diaphragma tranſierunt, ſubitoque deſierunt, mortem ſubeſſe teſtantur, magiſque, ſi alia ſigna acceſſerunt.* Duobus his exemplis patet convulſionem, tremorem, immaneſque dolores ſequi aliquando quum febris non eſt inſignis (nam tunc hominem facile conſumit) quum ætas florens juvenileque corpus eſt, & ſatis exiguum vulnus, quod negligentia letale eſt : & tamen non videtur homini necando ſatis : nam non niſi vi quadam corpus diſſolvitur : Vulgus ita loquitur, hic corde ſano exſiſtente interit. Sic fieri poteſt ut ſanæ partes, præſentientes quodammodo diſſolutionem ſui, convellantur, non translata forte materia a læſa parte jam occumbente, non conſumptione ſpiritus ab inflammatione, ſed quia parti ſanæ eſt pereundum, & violenta partium diſſolutio & diremtio ſubeunda : id quod concuſſione, horrore, diſtentione, convulſione, tamquam extremis præſidiis nititur aſſequi. Unde patet eos qui peſte intereunt, quum facultatibus reliquis integris, vitalis vim patitur, quodam horrore perhorrendo & vehementiſſimo prehendi, & ſic repente interire. Et quidam alii, tum quum mors ipſis hæret præcordiis, ſeipſis validiores, vegetiores cibique appetentiores redduntur : immo omnia agunt quæ & ſani ipſi : id quod extremi Naturæ conatus ſignum eſt : maxime vero id fit quum pars princeps laborat, ſuperſtite aliarum partium & ſenſu & integritate. Id autem non in omnibus cernitur, quum quidam ſenſim intereant, alii non niſi vi quadam, & cum acerrimæ virtutis reſidentis ſignificatione. Id quod Ariſtoteles explicavit. *Levibus morbis in ſenectute obortis cito animantia moriuntur : nam quia tum exiguus calor eſt, quum in diuturna vita plurimum ſit exhauſtus, quæcumque partis contentio adhibeatur, celeriter extinguitur, ut ſi tenuis & modica in eo flamma ineſſet quæ parvo impulſu reſtingueretur : ob eamque cauſam ſine dolore eſt ea mors quæ in ſenectute obrepit. Senes enim moriuntur ſine majore impulſu, nec animi diſſolutionem, atque diſceſſum a corpore ſentiunt.*

Celſus.

Ariſt. li. de Resp.

Nunc duas illas conjecturas expendamus, priorem de ſecretione & ſepara-

para-

paratione ejus quod vivit, ab eo quod elangueſcit, tabeſcit ac emoritur: poſteriorem, de ſpecie quadam κρίσεως. Iſte enim ultimus naturæ conatus in convulſione, præſente languore ac paralyſi partis læſæ, κρίσεως æmulus eſt. Nunc de priore quam tamen paullo ante deguſtavimus. Hippocrates diſputans de receſſu oſſis læſi & ſquallidi ab oſſe vivo ac humido ita ſcripſit: *Os quod diſcedere debet tunc diſcedit quum plurimum exſangue factum eſt: reſiccatur enim ſanguis in oſſe & tempore & medicamentis. Et quod quamprimum exaruit, ipſum diſceſſerit a reliquo oſſe vivo & ſanguinem habente, id conſtat, &c.* Idem & alio loco ut ante diximus. Eſt enim credibile ſi carnes ſunt ὁλκοὶ (*r*), id eſt, attrahunt familiarem naturæ ſuæ ſuccum: & ſi raro ſpirans, ut loquitur alio loco, attrahit ad ſe ſanguinem, cur non expellet id quod naturæ ſuæ contrarium eſt? unde id quod eſt ſanguine uber, ſpirans, vivens, fugat & amandat a ſe id quod contrario modo affectum eſt. Itaque ſi os vivum id fugat & rejicit quod evanidum eſt & emortuum, cur non pars capitis cerebrive illæſa, ſana, vivens & ſpiritu turgens alteram partem velut ſphacelo & marcore affectam fugare conabitur, ut ab ea diſcedat ac divellatur? Id quod motu extraordinario ac critico conatur efficere: & quia moriendi neceſſitas adeſt, id motu concuſſivo aut convulſivo (quia alia ratio deeſt) facere annititur: quod dum fruſtra facit, rebus conclamatis, ſic convulſum animans occumbit. Si ratione exonerationis ſaniei a parte læſa in ſanam id fieret, id potius alio tempore, & non expectaret natura tempus ipſius mortis ad excluſionem materiei virulentæ in partem ſanam. Docuimus ante eryſipelas in facie ſalutariter apparere, ut quaſi excuſſo ichore vulnus purius exſiſtat.

Lib. de vulner. capitis.

Lib. de locis in homine. Sectio. 6. lib. 6. Epid. Lib. de natura pueri.

Altera conjectura de ſpecie κρίσεως eſt perſequenda. Non eſt novum ut convulſiones, maniæ, furores aliquando circa criſes fiant: immo, quod mirum, μανία per ἔκστασιν ſolvitur, licet ἔκστασις ſit velut mania aucta Hippocrati: *quoniam*, ait Galenus, *ex vehementi motu cauſarum furorem facientium, ſolutio cum ratione & jure conſequitur*: ut in morbis acutis vehementiſſima ſymptomata bonas criſes efficiunt. Et alio loco: *Furioſis convulſio accedens morbum exſolvit.* Sic materia collecta in cerebro, aut quæ in membranam reſudavit, dum inſtante morte vi naturæ, tamquam extremo conatu, diffunditur in partes vicinas, convulſionem afferre poteſt partis ſanæ: quamquam ſine affluxu illius materiei per ſympathiam, præſertim dum diremptionis iſtarum partium naturalium neceſſitas adeſt, convulſio poteſt contingere ut pluribus ante demonſtratum eſt: & id quodammodo criticum eſt. Id vero maxime evenit ſi corpus juvenile, non vi febris conſumptum, ut ad motum contra naturam ciendum vires ſuperſint; multo vero magis ſi ſtimulus aliquis ſit, aut ſanies, aut aura venenata. Quamquam non credibile quin ratione viciniæ tetro vapore pars ſana afficiatur, ſed cur inconvulſa ad tempus mortis maneat, id opus, hic labor eſt. Non omittenda eſt hiſtoria cujuſdam qui nephriticus quum eſſet laboravit ſup-

Apho. 5. lib. 7.

In Coac.

 preſſione

(*r*) Tractiones.

preſſione urinæ: tandem interiit. Omnino ſuppreſſa erat urina, & tamen ren tantum unus calculo erat occupatus. Cur alter non obſtructus ſuo deerat officio? Nam eo natura corpus geminum eſt architectata. Id ratione conſenſus eveniſſe credebant: ut integer ren laboraret κατὰ συμβεβηκὸς (s) ratione alterius ægrotantis renis: & ob iſtum conſenſum ſuum deſerebat officium. Multo magis id cerebro contingere poteſt. Magna eſt illa vis conſenſus partium, ut ſana in alterius læſæ contagionem occulta quadam vi trahatur. Nec id tam facit communicatio ichoris quam intimus is conſenſus & harmonia partium, ut natura in extremo illo conatu, tamquam reliquas naufragii tabulas collectura, convulſionem moliatur. Quicquid enim in ſanis partibus vivit & ſpirat, tamquam diſſolutionis neſcium & mortem naturæ inimicam fugiens, obſiſtit, reluctatur, & diſſidii ingruentem neceſſitatem amandare conatur. Convulſio videtur opus ipſius naturæ, quamquam Galenus ſolius morbi ſymptoma eſſe contendit: & tamen eamdem convulſionem in apoplexia & paraplegia commendat, quod ea utilitas non mediocris conſequatur. In morte autem κρίσις quædam eſt, ſi nomen κρίσεως latius extenditur, & τὴν λύσιν (t) ſignificat. Si victa ac triumphata natura, nullus major cietur motus; ſi vires ſint æquales, & natura ſuperſit, aliqua ratione id quod moleſtum eſt nititur excutere, id autem concuſſio aut convulſio facit.

Com. ad part. 27. lib. 4. acut. ad part. 26. lib. 3. Prorrh.

Sed & quærat quis, quum letale eſt vulnus capitis an neceſſe malum communicari cerebro ſive id fiat per ſimplicem conſenſum, aut per depoſitionem & excluſionem materiei a læſa parte in ſanam, aut κατὰ τὴν διαδοχὴν (u) ipſius partis ſanæ, præſertim quum imbecillior incipit fieri? Aliquando vero fiſſum non eſt cranium nec læſum ullo modo: aliquando fiſſum, & ni modiolus tempore adhibeatur, periculum adeſt: aliquando illæſo cranio, leviter contuſa carne, cerebrum intus eſt concuſſum. Hippocrates quum nullum vulnus negligi monet, id etiam cranio ad carnem ſuperpoſitam referendum putat. Noſtra enim ſæcula obſervarunt temporis quamdam conſtitutionem in qua leviter capite læſi, licet pericranium ipſum ab extrema cauſa læſum non foret, peribant. Ideo Hippocrates: *Cavendum* (ait) *ne quid mali oſſi accidat ex male curata carne: nam & perforato oſſi, & alias nudato, ſano tamen, & ſi læſionem ex telo habeat, & tamen ſanum putetur, periculum magis imminet ne ſuppuret, etiamſi alias futurum non eſſet: Inflammata enim carne os ipſum flammam concipit, & cum oſſe mala quæ carni inſunt communicantur, unde periculum.* Et licet a telo os ſit intactum, ratione malæ curatæ carnis, coafficitur, hinc convulſio, hinc mors: perſpirat enim & conſpirat totum corpus: & qualitas per os communicatur: quod ſæpe occulte & λαθραίως (x) fieri ſolet. Nam experientia obſervatum eſt innumeros a morbis cerebri poſt convulſiones & concuſſiones interiiſſe, quorum in cerebro per anatomen nil videre contigit quod terrifici ſymptomatis cauſa exſtitiſſet: & id pleroſque fefellit ratos

Hippocr. lib. de vulner. cap.

(s) Secundum accidens.
(t) Solutionem.
(u) Per ſucceſſionem.
(x) Latenter.

tos ſe aliquid ἀξιόλογον (*y*) reperire poſſe in cerebro laborantium extinctorum : adeo occulta ſæpe cauſa convulſionis , & morbi cerebri aliquid habent θεῖον ἄδηλον καὶ θαυμαστόν (*z*). Aliquando in ſeſe læditur , contunditur , & venæ turgent & rumpuntur. Id quod Nerii filiæ hiſtoria patefecit. *Hæc in ſyncipite manu percuſſa joco , vertigo ,* ἄπνοια (*a*) , *febris vehemens , capitis dolor : Septima circa aurem dextram pus multum : Omnia meliora. Deinde febris ,* ἀναυδία (*b*) , *faciei pars trahebatur , convulſio , tremor , mors.* In cerebro contuſio erat , alioqui læſi cranii Hippocrates meminiſſet. Tantula pars læſa in cerebro , & cauſa morbi mortiſque exigua magni fuit momenti. Unde Hippocrates *lib. de locis in homine* , licet minima pars afficiatur , non deſinit & totum corpus affici. *Minima corporis pars* , ait Hippocrates , *omnia habet quæ & maxima.* In cerebri affectionibus parva cauſa eſt conſideranda. Ita enim Hippocrates *libro de præceptionibus : Parva cauſa remedio facile exſolvitur , niſi ſi quid circa locum præcipuum afficiatur.* At Cerebrum principatum habet. Mirum tamen eſt quum principatum obtineat , & ſitum ſuperum , qui tot congerat excrementa , & tot morbos experiatur : Id quod *lib. de Glandulis* Hippocrates declarat. Et Hippocr. 4. *de morbis* , ſplenem (partem imbecillimam) & caput in eadem claſſe partium morboſarum reponit : rationes eo loci ſunt requirendæ : nec abs re id eſt conſiderandum. Si in ſincipite malum erat , cur non utraque parte convellebatur , nec enim magis dextræ quam ſiniſtræ meminit antiquus magiſter. Quod tamen alias factum eſt , cum docuit cur in utramque partem convulſio inciderit , cum medio capite vulnus exſtitiſſet. Deinde ſi abſceſſus in dextra parte erat magis , quia ad aurem dextram pus influxit , quare convellebatur potius dextra parte ? Eſt enim id in quo laboratur. Nam qua parte alebatur abſceſſus , eadem & cauſa mortis , hæc ſtupore elangueſcit , altera pars ſana convellitur. Et obiter quærat quis an aliud ſit trahi partem , aliud convelli , ἕλκεσθαι (*c*) eſt , ut opinor , convulſionis πρόδρομός τις (*d*) , & ad τὰς συνολκὰς (*e*) de quibus ante , & quæ veræ convulſionis ſunt imitatrices atque æmulæ , referri debet. De eo autem obiter. 5. *Epid.*

Ex iis itaque quæ dicta ſunt conſtat convulſionem & id genus ſymptomaton funeſtorum ſequi non modo ſi ad membranas vulnus penetret, ſed, licet ad pericranium tantum pertingat. Id autem ex Hippocrate apparet. Si enim male curetur caro vulnerata , ſubjectum os afficitur : Ac ſi mors aut convulſio non conſequatur , niſi tabum ipſum , aut ſanies virulenta os primamve tabulam attingat. Oſſis autem vitium , quatenus os eſt , per ſe ea ſymptomata non affert : ſed quum ad alteram membranarum aut virus , aut prava diatheſis pervenerit. Dici enim non poteſt quantæ læſiones actionum , quantaque ſymptomata conſequantur minimum vitium partium nervoſarum. Ac de iis omnes , pro ſuo quiſque judicio , æſtimabunt. Si

(*y*) Effatu dignum.
(*z*) Quidpiam Divinum ; arcanum ; prodigio ſimile.
(*a*) Apnœa , reſpirationis ablatio.
(*b*) Sermonis defectio.
(*c*) Trahi.
(*d*) Quædam percuſſio.
(*e*) Contractiones ſpaſmodicas.

itaque pericranium aut inciſum fuerit, aut aliter læſum, cujus occaſione aut mors, aut convulſio eveniat, nil mirum eſſe debet: nam vel reſolvitur pars, vel non reſolvitur. Si reſolvitur, quia pericranium continuum eſt, reſolutio unius partis, partis oppoſitæ convulſionis auctor exſiſtit. Si non reſolvitur, facile communicatur virus aut quid ſimile parti ſanæ: id quod ante abunde demonſtratum eſt. Nec omittendum illud quod Fallopius animadvertit: ait enim anatome deprehendiſſe ſe, venas omnes quæ per corium diſſeminantur, quacumque in parte fuerint, ita inter ſe communicare, ut venæ dextrarum partium, ſiniſtrarum venis continua ſerie copulentur: unde dextrarum cum ſiniſtris magnus eſt conſenſus, quod vaſorum ſocietas intercedat. Accedit quod minime ſit explicabilis conſenſus partium cum partibus aliis: id quod in hyſtericis affectionibus apparet: id quod in fractura calcis quam convulſio ſequitur, cernere eſt: id quod in menſtruorum motu periodico clarum eſt, præſertim quum laborioſius emoventur, clarum exſiſtit. Pluribus id non licet explicare, quum ante plenius diſputatum ſit.

Ac denuo (ut aliquid tandem conſtituatur) rationes ſupra adductas expendere neceſſe habeo. Ac de prima quidem ratione. Rata quidem multa ſunt, ſed exploranda denuo. Conſentaneum videtur ut dextra potius pars, ſi læſa ſit, convellatur, quam ſiniſtra quæ illæſa eſt. Galenus id expreſſiſſe videtur explicans illud: *Convulſio ex vulnere letalis*: ex vulneribus fiunt convulſiones ratione ſequentis ipſa vulnera inflammationis quum partes nervoſas attigerit. Et primum convelli videntur quæ e directo ſunt partium inflammatione laborantium; deinde poſtquam cerebrum quod principium eſt attigerit inflammatio ad totum extenditur corpus. Textus Græcus ſubobſcurior videtur. Nomen enim πάθος (*f*) in Græco conjungitur cum verbo ἅψηται (*g*), ut ſit hinc ſenſus: *Si affectio cerebrum attingat.* In Latino vero jungitur vox πάθος cum verbo ἐκτείνεσθαι (*h*), ut ſit hic ſenſus, *affectio ad totum corpus extenditur.* Vidi juvenem annorum viginti ſaucium oculo dextro fracta orbita a primo ſtatim die ἄφωνον, convulſum dextro brachio, & femore, reſolutis ſiniſtro brachio & femore per undecim dies, tandem interiiſſe. Diſſecto capite cerebrum dextrum totum fuit purulentum, ſiniſtrum plenum ſeroſa pituita. Cujus quidem rei rationem reddere videtur Galenus *Commentario ad partic.* 11. *lib.* 1. *Prorrh.* Ut in externis partibus affectiones incipiunt, & non totæ vel inflammantur, vel intument: ita cerebrum quum inſignem magnitudinem habeat, multaſque nervorum propagines, phlegmonem ejus alias ab aliis incipere oportet: qua vero parte affectum fuerit, & nervorum propagines affici convenit. Porro Galenus loco ſupra commemorato aſſerit neceſſum eſſe ut convulſio primo partem affectam vulneratamque afficiat. Deinde ſi inflammatio cerebrum attigerit, quum æque vires ſuas infundat in dextras & ſiniſtras partes, non potius dextra quam ſiniſtra pars convellitur.

Aph. 2. *lib.* 5.

Deſtruitur prima ratio.

(*f*) Paſſio.
(*g*) Attingit.
(*h*) Tendi.

tur. In quo prima ratio jacet & deſtruitur, qua dicebatur convelli partem ſanam ob conſumptionem ſpiritus & ſanguinis vi inflammationis quæ partem læſam afflixit. Quare ergo non convellebatur prius pars læſa vi inflammationis? Eſt enim credibilius, ſiquidem inflammatio convellendi cauſa eſt, eam convulſionem potius contingere debuiſſe tum quum inflammatio vigebat, quam quum inclinavit & deferbuit, ut ἐμπύρευμα (*i*) tantum relinquatur. Et ſi valet auctoritas Galeni, quum ipſa pars per ſe inflammetur, quum partes nervoſæ aut membranoſæ afficiantur, ſana pars non convelletur, ſed læſa & vulnerata. Duo enim hæc uſu veniunt, prius, quod partium nervoſarum inflammationem convulſio conſequatur: unde Galenus negat in articulari morbo nervorum, membranarumve inflammationem eſſe, quia non adſit convulſio: pauci enim aut nulli arthritici convelli viſi ſunt; poſterius, quod natura ligamenti, chordæ, & nervi tardius inflammetur, ſemel autem conceptam inflammationem non facile deponat. Et Hippocrates *lib. de Carnibus*: *Cerebrum ſedes eſt & metropolis frigidi & glutinoſi; ideo quia minimum pinguitudinis habet, glutinoſi vero plurimum a calido non exuritur. Ubi enim glutinoſum affuerit frigido, citra pinguitudinem, exuri non vult, ſed tempore caleſcens congelatur.* Sic tarde cerebrum inflammatur ſi Hippocratis ratio valebit. Eodem pertinet & illud quod ab Aphrodiſæo ſcriptum eſt: Cur atra bilis in mamma & crure cancrum faciat, in cerebro nequaquam. Eſt eo loci præclara demonſtratio, & huc pertinens valde: legatur locus *Probl.* 90. *lib.* 1. Ex quibus forte colligimus in vulneribus capitis aut non eſſe inflammationem poſitivam (ut ita dicam) membranarum, ea enim convulſionem afferret, & ſic læſa pars potius convelleretur: aut ſi eſt inflammatio, non initio vulnerationis contingit: tamen quum pars ſana convellitur, tum viget inflammatio in parte ſauciata, cujus occaſione ſana coafficitur & attrahitur: hinc reſolutio læſæ partis, & contractio illæſæ. Sed qui pars læſa inflammata non ipſa per ſe contrahatur & convellatur, non autem reſolvatur? Inflammatio enim non reſolvit ſed contendit & contrahit: & pars inflammata ſeipſa fit aſtrictior. Niſi quis dixerit neceſſum eſſe ut tum quum pars læſa inflammatur, ſana retrahatur propter læſæ partis aſtrictionem & collectionem. Tribus enim modis convulſio κατὰ τὴν συμπάθειαν contingit, illæſis partibus quæ convelluntur. Vocat autem Galenus τὰς τάσεις τῶν συμπαθειῶν cauſas; αἱ τάσεις autem dicuntur quum vel aponeuroſis, vel nervus a parte una in aliam pertinet, & dum tenditur, pars etiam ſana afficitur per ſympathiam ob generis ſimilitudinem & continuitatem partium. Eſt & quædam communis totius corporis τάσις, quia velut membrana obtenditur continua toti corpori, quæ quum afficitur pariter æqualiterque totum corpus afficitur, ut in febre quam ὀστόκοπον (*k*) vocant. Primo, quum reſolutus eſt muſculus congener, tunc enim oppoſitus muſculus convellitur. Secundo, quum oppoſitus muſculus extenditur. Tertio, quum id quod ſanum eſt, ab eo quod continuum eſt & proximum, attrahitur.

Com. ad Aph. 49. lib. 6.

Galen. Com. ad part. 104. lib. 3. de artic.

(*i*) Empyreuma, Ignitio.

(*k*) Oſſa defatigantem.

trahitur, ut in uteri ſeceſſionibus contingit (melius Græce, ὡς ἐπὶ τῶν τῆς ὑστέρας μεταστάσεων, in Baſilienſi codice inepte legitur, ἑτέρας μεταστάσεων.) Ad tertium autem modum id de quo nunc diſputatur, referetur: id enim quod ſanum eſt, id eſt, pars cerebri ſana, attrahitur a parte læſa & inflammata. Sed hic obiter monendum an hic tertius modus convenire poſſit cerebro quum continuum non ſit, ſed in duas diviſum partes; an continuum dici poſſit καταχρηστικῶς (*l*), continuum tamen ob nervos a parte una in alteram propagatos. Et hæc quæſtio commemorabilis eſt & huc maxime pertinens. Dicebamus paullo ante (inde enim digreſſio facta eſt) quia pars inflammata aſtringitur & ſe colligit, ideo ſana trahitur adducitur que, unde convellendi occaſio. Et ideo quis facile credat convulſionem & paralyſin diverſarum partium contingere poſſe tamquam ſymptomata ἐπιγενόμενα, διὰ τὴν αὔξησιν (*m*), & propagationem cauſæ morbificæ, maxime quum ad membranas ipſius cerebri labes pervenit. Quod ſi primis diebus membrana ipſa inflammaretur, convulſio idem in tempus incideret. Et quando convulſio incidit, per auctionem cauſæ morbum faciuntis, id fit quod ἐπιγένεσιν (*n*) vocant. Mille enim locis verbum τὸ ἐπιγενέσθαι (*o*) ſignificat. Et quia partes nervoſæ, ut ante dictum eſt, non ita facile inflammantur, nec aucti morbi vis ad membranas ſe vertit, ideo non ita initio convulſiones eveniunt: immo initio ne tantilla quidem febris eſt. Itaque convulſio potius aderit quum ſumma ſunt omnia, & poſt vigorem inflammationis, non quidem inflammationis partis læſæ, ſed partium ſanarum, & in conſenſum vocatarum, ut membranarum cerebri, aut ipſius cerebri: quod quum cito non eveniat, nec convulſio ſtatim oborietur. Quamquam urget Galeni auctoritas: vult enim in vulneribus convulſionem ſequi ex inflammatione, eamque partium eſſe inflammatarum. Ac dicere partes inflammatas primum non inflammari abſurdius eſt, & non proinde convelli partes e directo poſitas, id quod placet Galeno. Si enim læſa pars παραλύεται (*p*), & illæſa convellitur, vel eſt inflammatio, vel non. Si inflammatio, cur potius reſolvitur & elanguet? Contra enim trahi, tendique vi inflammationis debet. Si eſt inflammatio major, non quidem initio, ſed quum viget malum, ſymptomata quoque ſui generis edet: & tamen convulſio accidere videtur quum omnia deferbuere, & quum inflammatio deſæviit; Quid enim παράλυσις (*q*) aliud annotat quam νέκρωσιν, λύσιν, σφάκελον, & ἀναστοιχείωσιν (*r*), ut loquitur Galenus, partis ad paralyſin tendentis? Ergo non eſt credibile vi inflammationis convelli partem, cum pars ſana ab inflammatione ſit tuta; & ſi ob partem læſam inflammatam id eveniat in tempus vigoris potius incidet. Quod de phreniticis quæri poteſt. Si convellantur, an non potius in vigore morbi, & quum inflammationis ſumma ſunt omnia? Symptomata enim tunc elucent, & major

(*l*) Abuſivè.
(*m*) Incidentia, propter incrementum.
(*n*) Epigeneſin, Supergenerationem.
(*o*) Epigenomena, quæ ſuperveniunt per incrementum.
(*p*) Reſolvitur.
(*q*) Paralyſis.
(*r*) Mortificationem, Solutionem, Sphacelum, Reelementationem.

major eſt naturæ conatus, & oppugnatio cauſæ morbum foventis. Niſi quis dicat convelli potius inſtante morte quum non jam amplius alteratio fit, ſed alienatio temperamenti partis: de quo paullo poſt. Obiter unum animadvertemus. Si convellitur pars ſana, aut convulſionis cauſam habet, ut virus, aut reipſa inflammationem, aut non habet. Si non habet, contingit tantum ex eventu, nempe ratione reſolutæ partis alterius, (ſed qua ratione pars altera reſolvatur dictum eſt) aut quia conſumptionem ſui ſpiritus & ſanguinis contractam præ inflammatione partis ſauciatæ pars ſana perſentiſcit. Si vero cauſam habet in ſe, aut inflammationem, aut virus depoſitum, qua vi deponitur virus? Eſt enim reſoluta pars male affecta. At reſoluta pars non habet potentiam depellendæ ſaniei virulentæ. Niſi dicamus διὰ τὴν διαδοχὴν (*s*) id fieri, vel partem ſanam, jam extincta altera, infirmam reddi, vel attrahere virus: aut id fieri per contagium; unde teter vapor convulſionis cauſa eſſe poteſt. Et ſi ſurgentibus & ſummiſſis vaporibus e viſceribus ipſis convulſiones, & id genus alia cerebro contingunt, quid? quum domi, id eſt, in cerebro ipſo mali labes nutritur, alitur ac concipitur? Id autem perſentiſcit potius pars ſana: ut pote nondum defecta & languida facta: læſa non id ſentit ut pote infecta, contaminata, reſolvi jam prona per facultatis extinctionem, per ἀναστοιχείωσιν, & ἀναισθησίαν (*t*). Sequitur ergo ut pars altera ſana (ſana autem ὁμωνύμως (*u*) dicetur) ſentiens iſtud virus, & fruſtra depellere adnitens (quum ad extrema jam proceſſum ſit) convellatur: id quod probabile videtur. Si itaque pars læſa exſolvitur, videtur ab omnibus graviter peccari qui in vulneribus capitis curandis verſantur. Nam ſi cui infligitur vulnus parte dextra, initio ad revulſionem ex eadem parte laxata percuſſaque vena ſanguis detrahi ſolet: & increſcente dolore auctiſque ſymptomatis, ex cephalica ejuſdem lateris laborantis detractio fit: quod paullo imprudentius fieri videtur. Si enim ita frequenter pars laborans aperta vena exinanitur, dum vulneris ratio habetur, tantumdem de partis viribus, evacuato ſpiritu & ſanguine, detrahitur: hinc major occaſio inducendæ paralyſeos. Itaque e re futurum magis videtur, ſi in oppoſita parte laxetur vena. Sed hæc ad methodum medendi pertinent: quæ ἐκ τῆς ὁδοῦ (*x*) animadvertiſſe non pigebit.

Atque inter diſputandum duo propoſita ſunt, quæ, ne ſeries ordoque rerum perturbaretur, diligentius non fuerunt diſcuſſa, prius eſt, dum diximus phreniticos inſtante morte convelli potius, quam quum inflammatio ſumma eſt. Poſterius, quod Galenus exiſtimat ex vulnere convulſionem contingere ob inflammationem: nos autem & inflammationem cauſam eſſe putamus, & rejectionem depoſitionemque materiei virulentæ in partem aliquam. Miror enim cur Galenus hanc unam cauſam, nempe inflammationem, ſtatuat convulſionis, quum pars aliqua vulnerata eſt: quaſi vero ex alia occaſione naſci non poſſit. Melius, meo judicio, Hippocrates: *Eva-* *Com. ad Aph. 2. lib. 5. Aph. 65. lib. 5.*

(*s*) Per ſucceſſionem.
(*t*) Reelementationem, & Inſenſibilitatem.
(*u*) Æquivocè.
(*x*) Perfunctoriè.

neſcente, ait, *tumore in ulceribus convulſiones contingunt* : *contra*, *quibus tumores in ulceribus oboriuntur*, *raro convelluntur*. Galenus in commento tum convelli ait, quum ulcera vel magnitudinem effatu dignam aſſumſerint, vel κακοήθειάν τινα (*y*), & quum ab iis partibus ulceratis humor tumoris auctor ad partem aliquam primariam per μετάςασιν ſe inclinaverit. Sic in parte dextra cerebri œdema aliquod conceptum eſſe poteſt ratione vulneris, quod diſparens, translato alio humore, convellendi occaſio exſiſtit. Ut autem id fiat, repentinum quemdam motum ϰ̀ ῥοπὴν fieri oportet. Et ſapienter Hippocrates utitur verbo ἐξαίφνης ἀφανίζεσθαι (*z*). Qua ratione non videtur ſatis probare illud Hippocratis: τὰ ἐπώδυνα ἀκρίτως καταμολυνθέντα, φλαῦρα; καταμολύνεσθαι (*a*), eſt λύεσθαι κατὰ βραχὺ (*b*), id eſt, ſenſim ſolvi, ut ſenſim humor transferatur. Et vult multo melius id dici poſſe ſi adjiciatur ἐξαίφνης ἀφανισθέντος χυμοῦ (*c*), ut ſit ſubita emotio & μετάςασις humoris dolorificam διάθεσιν committentis. Et ita addit: Id quod huic inſtituto accommodatum eſt, τὸ ἐξαίφνης ἀφανισθῆναι τὰς ὀδυνηρὰς διαθέσεις, ἄνευ τοῦ κατ᾽ ἄλλοτι μέρος τῶν προφάνων ἀπόςασιν γενέσθαι, ϰ̀ πρὸς τὰ σπλάγχνα δηλοῖ τὴν μετάςασιν τῶν λυπούντων γεγονέναι. Illud, *Repente evaneſcere & diſparere diſpoſitiones dolorificas*, (id eſt, τὰ οἰδήματα ϰ̀ φλεγμονὰς, ut alio loco Galenus explicat) *præterquam quod in alia parte manifeſta abſceſſum eſſe docet*, *etiam ad viſcera ipſa translationem humorum moleſtiam inferentium fieri teſtatur*. Sic non videtur probare illud καταμολυνόμενον (*d*), ut tarda fiat humorum diſceſſio. Tamen 2. *Epid.* videtur per τὸ ἐμολύνθη ſubitam quamdam ſolutionem ſignificare: Ita enim Galenus *Com. ad particul.* 45. *ſectionis* 2. *lib.* 6. *Epid.* τὸ μολύνεσθαι (*e*) vocat τὸ τῆς ὀξείης κινήσεως ϰ̀ μεταβολῆς παυσάμενον ϰ̀ ἀποψυχθὲν (*f*). Hoc autem videtur contrarium iis quæ hoc loco dicuntur. Tamen poteſt eſſe ſubita ceſſatio a motu, & tamen ut quod coquebatur, ſenſim atque ſenſim diſparet. Et revera ἀφανίζειν (*g*) ſignificat ſubito ceſſare, καταμολύνεσθαι ſenſim vaneſcere. Ex his apparet non a ſola inflammatione convulſionem in vulneribus evenire, ſed translata alio materia, non ſenſim quidem, ſed repente & incitatiore quodam motu.

Partic. ult. ſect. 3. *Prorr.*

Com. ad Aphor. 63. *li.* 65.

Nunc de Phreniticorum convellendi cauſis: diximus ante eos diſtendi convellique quum mors in propinquo eſt, non autem quum inflammationis ſumma ſunt omnia. Quod ſi verum eſt, hinc elicias cur convulſio in vulneribus capitis non tam eveniat quum viget inflammatio alteraturque pars, quam quum deferbuit, & partis alienatio jam facta eſt. Id quod Galenus ex Hippocrate acutiſſime docet explicans illud: *Deſipientiæ obſcuræ & blandæ valde nephriticæ*: *phrenitides obſcuræ ſunt quod vulgus Medicorum ſæpe lateant*: *exiſtimant enim tum homines eſſe phreniticos quum homines ægri ejulant*, *& in aſſidentes inſiliunt*: *at deterrima eſt hæc phrenitis*: *hecticam enim quam-*

Part. 35. *lib.* 1. *Prorrh.*

(*y*) Malignitatem quandam.
(*z*) De repente evaneſcere.
(*a*) Quæ doloroſa ſine judicatione emoliiuntur, Pernicioſa ſenſim ſolvi.
(*b*) Breviter diſſolvi.
(*c*) De repente ſuccis evaneſcentibus.
(*d*) Quod ſenſim diſparet abſque ratione.
(*e*) Evaneſcere abſque ratione.
(*f*) Acuti motus, & mutationis quies, & perfrigeratio.
(*g*) Evaneſcere.

quamdam in cerebro ali diſpoſitionem indicat. Quum enim initio inflammationis qualitas ipſius humoris bilioſi toti cerebri corpori nondum confuſa eſt & permixta, tumultuariæ fiunt deſipientiæ: At progreſſu temporis ſimile quippiam contrahitur lanis quæ a tinctoribus imbuuntur: imbibitur enim id quod elui non poteſt: id eſt, aliquando cerebrum alteratur tantum, aliquando alienatur temperamentum, & velut hectica quædam diathéſis inducitur. Alienatio autem alteratione multo deterior exſiſtit: atque hanc diſtinctionem ad inſtitutum accommodemus: Convulſiones & terrifica ſymptomata quæ morituris a vulnere capitis accidunt non excitantur tunc quum inflammatur pars, ſed quum valde alterata & pæne alienata eſt. Sic eſt probabile forte convulſionem quamdam eſſe tacitam partis affectæ, manifeſtam tantum partis non ſauciatæ. Sed hæc tantum conjectura noſtra eſt. Quid enim impedit quominus per iſtam alienationem, antequam intermoreretur & reſolveretur, obſcure convulſa fuerit. At ita non eſt apparens, ut eſt convulſio partis illæſæ, & ſic id quod ſanum eſt attrahitur ab eo quod læſum eſt, quæ tertia eſt ſpecies convulſionis quæ fit κατὰ τὴν συμπάθειαν, ut ante ex Galeno dictum eſt. Atque ita ſatisfactum videtur objectioni quæ de inflammatione movetur, quod nimirum credibilius fuerit moveri convulſive animal ſæviente inflammatione, non autem quum deferveſcit. Acriores enim ſunt morſus & ſtimuli vigentis inflammationis quam inclinantis. Alienatio enim temperamenti, quod ἐν ποιᾷ κράσει (*h*) conſiſtit, deteriora edit ſymptomata, quam alteratio, obſcuriora quidem, & κατὰ τὴν φαντασίαν leviora, ſed per ſe & reipſa funeſtiora, ut de obſcura phrenitide demonſtratum eſt.

Jam vero qui oppugnant rationes primas de translatione materiei virulentæ a parte læſa ad ſanam, (fieri enim poteſt ut tumore ἐξαίφνης evaneſcente alio materia tranſcurrat) & de conſumtione ſpiritus & ſanguinis in parte ſana, objiciunt & illud, de quo ante, ab ægra parte potius trahi ſanam partem, quod inflammatio conſtringat, contendatque: item convelli potius debere totum corpus, quam partem unam. Ad totum enim cerebrum vis inflammationis videtur pertinere, ſive id fiat per ſe, ſive κατὰ συμβεβηκός (*i*). Item, ſi virus ad partem ſanam fertur, pellitur a læſa parte. At quæ vis pellendi inerit parti jam moribundæ: niſi ad extremum conatum partis ad interitum tendentis referamus. Mirum enim quanta vis eluceat in iſto diſſidio, diſſolutione partium, & ἐν τῇ ἀναστοιχειώσει (*k*), maxime ſi corpus floreat, nec vi majoris febris ſit exſolutum: quæ cauſa potior videtur ceteris ad inferendam convulſionem. Pars enim ſana & velut viva per ſympathiam tantum affecta diſſolutionem ſui patitur: quod citra vim magnam contingere nequit. Ridiculum alioqui foret convulſionem natura ipſa inclinante ac projecta contingere, quum ad convulſionem viribus & contentione opus ſit, ut docuimus ante cauſas τῆς λύσεως καὶ σπασμοῦ καὶ τόνου (*l*) diſtinguentes. Quod ſi verum, cur non integris viribus convellebatur animans? Si aut flatus virulentus, aut nonnulla materies afficit

 partem

(*h*) In qualitate craſeos.
(*i*) Secundum accidens.
(*k*) In reelementatione.
(*l*) Solutionis, Spaſmi, & Toni.

partem ſanam, non jam affecto morbo eveniet convulſio: metaſtaſis enim fieret ſuperſtite partium robore. Si credibile non fieri convulſionem per μετάςασιν: quamquam magna vis eſt τῆς διαδοχῆς partium, magna quoque vis eſt particulæ materiei virulentæ, quantula ea ſit: & id præſertim circum læſiones partium nervoſarum.
Part. 45. ſect. 3. lib. 6. Epid. Περὶ διαδοχῆς (*m*) ita Hippocrates: *Loci alterius loci excipientes* (ſupple materiam quæ fertur orgaſmo, excretione, attractione,) *aut propter dolorem*, qui *præceſſit*, *aut conjunctus*, *aut futurus eſt cum morbo*, *aut ob gravitatem*, *aut alio quopiam*, *liberant*, *aut aliis* κοινωνίαι *communicationes*; alio loco vocat ἀδελφιξίας (*n*). *Migrationes*
3. de articul. *fiunt*, ait Galenus, *humorum ob communicationem & conjunctionem naturæ membrorum*, *ut* ὄρχις οἰδήσας ἀπὸ βηχέων ὑπόμνημά ἐςι κοινωνίας, ςήθεσι, μαζοῖς,
Sectio. 1. lib. 2. Epid. γονῆς καὶ φωνῆς (*o*): ita interpres: *Teſticulus tumefactus in tuſſientibus*, *documentum eſt affinitatis cum pectore*, *mammis*, *clara voce*. Male interpres,
Loci depravatus. & ſine ſententia, melius ita Latine: Teſtis præ tuſſi intumeſcens argumentum eſt affinitatis cum pectore & cum mammis, genituræ & vocis. Multo magis dextra pars cerebri eam κοινωνίαν cum ſiniſtra habitura eſt, ut inexplicabilis ſit affectuum communicatio. Dicat quis cerebrum quum ampla pars non ſit, cur affecta una parte, altera non ſtatim coafficitur. Immo contra fit ex Galeni ſententia; ait enim Galenus *ad part.* 11. *primi Prorrh.* cerebrum hominis inſignem magnitudinem habere, multaſque nervorum propagines, & phlegmonem cerebri non ſtatim in toto oriri cerebro, ſed alias ab aliis earum exoriri: ſic convulſiones una parte eveniunt, & non alia quod obſervatione dignum eſt. De vi particulæ materiei virulentæ abunde dictum eſt, licet etiam materia totius abſceſſus letiferi ad
Ad par. 38. li. 3. Prorrh. partem ſanam non demigret. Eſt enim Galeni locus nota dignus, cur lumbis dolentibus in ſuppreſſis hæmorrhoidibus καρδιαλγία eveniat, quum longo intervallo utraque pars ſit diſcluſa: *Copia ſanguinis in venis coacervata*, *ſerum quoddam tenue* (Græce ὀῤῥὸς λεπτὸς) *in ventrem refluens*, καρδιαλγίαν *parit in os ejus maxime conſcendens ob ſenſum ejus exquiſitum.* Pari jure, abſceſſu exſiſtente in cerebri parte læſa, & eamdem corrumpente, tenuis ichor reſudare poteſt, qui feriens partem dextram illæſam, convellendi occaſionem afferat. Sed cur potius hæc reſudatio phlegmone deferveſcente, quam eadem flagrante? ut quum ſingultus inflammato hepatis concavo gignitur ob reſudans ſerum a parte inflammata, non quum extinguitur, ſed quum viget.

Ultima pars & ratio non eſt prætereunda de exhauſto & inanitione. Convelli enim partem ſanam putant quod ſpiritus & ſanguis illius ſit abſumptus. Exiguus ſæpe abſceſſus eſt, nec tanta inflammatio quæ rapuerit ſanguinem & ſpiritum a parte ſana: nec credibile eo deveniſſe partem ſanam ut inanita ſit: nam ſi exhauriebatur, cur non ante convellebatur, & integro ſenſu & facultate integra? Ut enim dolor fit dum res frangitur, contunditur, & id fit ἀθρόως: ſic convulſio debet potius evenire dum ſpiritus

(*m*) De ſucceſſione.

(*n*) Cognationes, Communiones, Conſenſus, Fraternitates, Affinitates.

(*o*) Teſticulus tumefactus in tuſſientibus documentum eſt affinitatis cum pectore, mammis, genituræ, & vocis.

ritus exhauritur, quam quum exhauſtus eſt: fieri autem mutationem oportet, non jam factam: alioqui hectica laborantes convellerentur. Contra qui affatim inaniuntur convelluntur, id enim ἀθρόως (*p*) fit. Sed hic dubitatur an ſit continua, an ex intervallis. Quum eſt ex intervallis, cerebrum quatit ſe ut excludat quod moleſtum eſt, non ſic in tetano: quomodo diſtinguit Galenus Epilepſiam a ceteris convulſionis formis: & eam *Galenus cap.* Epilepſiam, contra quorumdam opinionem, ab exhauſto non oriri ait quod *7. lib. 3. loc.* cito illa fiat, & cito ſolvatur. Ac tandem confugiendum eſt ad extre- *aff.* mum naturæ conatum, ac dicere oportet partem ſanam incipere exinaniri, non exhauſtam eſſe. Senſus enim reliquus & integritas partis, parte læſa jam intermoriente, (nam vi morbi ſuum vigorem amittit, τόνον ἐκλείπειν, & velut λειποψυχεῖν (*q*), vocat Hippocrates elegantiſſime loquens de medicamentis quæ ventis perflata vigorem amittunt, & velut λειποψυχοῦσι) ſenſus inquam reliquus ad motus convulſivos plurimum facit. Et pleroſque vidimus vi morbi convulſos, quorum in capite nil commemorabile deprehenſum eſt quod convellendi occaſionem attuliſſet: ac ſi ea convulſio contigiſſet non tam ob conatum rei moleſtæ excutiendæ & expellendæ, quam per quamdam collectionem & receſſum naturæ ſuas copias diſſipatas & divulſas recolligentis. Id fit per quamdam ἀντίτασιν (*r*) naturæ & morbi. Nam ubi vires ſunt pares, ibi eſt renixus maximus: & natura eſt ἀντίτονος (*s*). Vulnus quidem exiguum, abſceſſus non ita magnus, ſed partis præcipuæ & quamdam in corpore prærogativam habentis, obſidione magnus dicitur, & opinione major, & homini necando ſatis: vires non ita detritæ & imminutæ, præſertim quum a vulnuſculo intereundum ſit: Ut mirum non ſit reluctatio ſit maxima & adverſaria quædam, colligente ſe natura, contentio. Hinc illæ lacrymæ, hinc convulſiones, hinc ſymptomatum terror. Et illud eſt quod nos conſideramus & comminiſcimur. Et tum id evenit quum ſubita & conferta eſt mutatio. Referre vero cauſam iſtam ad conſumptionem ſpiritus in parte ſana, unde iſta conſumptio? non fuit inflammata, affluxus præterea eſt perennis a corpore in cerebrum: itaque aut reſolveretur pars ſana, aut non convelleretur propria convulſione.

Reſtat ut concludamus aliquid, ne legentis commentarium hunc animus varias in partes fluctuans diſtrahatur. Quamquam ea ſumus uſi methodo ut ordine rationes adverſæ ponerentur: deinde conjecturæ noſtræ & rationes probabiles quæ in certis rationibus convellendis inſumerentur. Sed rerum ſeries aliquando perturbata fuit, propter quæſtionum quæ ex iis quæ diſputantur, tamquam ex fontibus rivuli ſcaturiebant, varietatem. Diximus videri probabile ut ſimplex & abſolutus conſenſus cauſa foret cur pars oppoſita eaque ſana convelleretur: immo quo modo reſoluto muſculo oppoſitæ partis ex eventu convellitur alterius adverſæ partis muſculus: ſic fortaſſis æquum videtur ut reſoluta una cerebri parte altera pars cerebri illæſa convellatur. Dextræ enim & ſiniſtræ partes mutuo ad ſuam firmitatem

 retinendam

(*p*) Cumulatim.
(*q*) Tonum exolvi, & langueſcere.
(*r*) Antitaſim, contranitentiam naturæ & morbi.
(*s*) Contranitens morbo.

retinendam conſpirant. At dices : reſolutio iſta congeneris muſculi, paris robore & viribus, convellendi occaſio alteri muſculo oppoſito exſiſtit, & id in muſculos cadit, cur non & in cerebri partes oppoſitas, non quidem ratione medullæ cerebri, ſed ratione & nervorum & membranarum ? ut qua ratione os ventriculi convelli dicitur in ſingultu, licet muſculus non ſit, ita cerebrum convellatur non quidem totum, ſed ea pars quæ illæſa erat, reſoluta altera. Ut enim utraque pars cerebri in opus unum conſpirat, ita fit, ut una intermortua, tendatur altera contrahaturque. Quid etiam im-
3. de articulis. pediat ſi dicamus hic evenire id quod diximus ante ex Galeno dum agitur de convulſione κατὰ τὴν συμπάθειαν; *Fit*, ait, *convulſio quum id quod ſanum eſt ab eo quod continuum eſt attrahitur* : vel etiam, ſanum attrahere ad ſe id quod ſanum non eſt, & id ex eventu, quia quod ſanum non eſt amittit ſuum τόνον, vigorem, ac reſolvitur, & ſequitur ſani conatum & tractum τονικὸν, ut ita dicam. Nec omittam pericranium ipſum : nam quum vulneretur, & ejus vulnus cerebro communicetur, ut ante dictum eſt, cur non reſolvetur pars dextra cranium tegentis membranæ & muſculi, & convelletur ſiniſtra : ut convulſio ea ſit quæ in muſculis oppoſitis congeneribus cernitur ? Unde quum Hippocrates cavet ne ſectio fiat in temporibus, & ſupra tempora ; in temporibus metu convulſionis, ſupra tempora, metu hæmorrhagiæ : ita ait : *Sectum in temporibus convulſio prehendit, ſi tempus ſiniſtrum ſectum, convulſio dextrarum partium : & contra.* At id ratione muſculorum oppoſitorum evenit. Et hæc conſideranda cuique relinquimus.

Non eſt neceſſe refellere rationes eorum qui exhauſtum convulſionis cauſam autumant, nec non μετάῤῥυσιν (*t*) materiei virulentæ in partem ſanam : de iis enim abundè dictum. Agnovimus quidem eſſe vim magnam vaporis, aut flatus venenati, ſi etiam e viſceribus ſurgat, nedum ſi alatur, foveatur, retineaturque in arce mentis, omnis motionis & ſenſationis fonte. Id in arboribus ipſis cernere eſt : nam ſiderationem neſcio quæ aura maligna & malefica afferre ſolet : & tam ſubiti tantique maleficii fere incognita eſt cauſa. Verum omnibus diligenter ſubductis rationi videtur affinius, ut convulſio partium ſanarum ad extremum potius naturæ conatum referatur : eſt enim parti ſanæ, incolumi, & a læſione tutæ vi & neceſſario occumbendum : id quod citra manifeſta argumenta reluctantis naturæ fieri nequit. Unde vulgo dicitur, quod convulſio fere omnem animantem morientem comitatur : nemo enim fere ſine convulſione moritur præſertim ſi qua pars reſiſtit. At ſæpe tantulum eſt malum in capite quod mortem affert, unde cæteræ partes vi moriuntur, quia pars princeps leviter quoad φαντασίαν laborat : ſed in parte principe nil leve & contemnendum eſt. Unde illud Hippocratis 2. *de natur. humana* : *A fortiſſimis membris morbi fiunt graviſſimi : nam ſi in parte manent, laborante membro fortiſſimo, reliquum corpus turbari eſt neceſſe.* Hujus rei fidem facit varia ratio intereundi in ſenibus vietis & defectis, & in junioribus quorum virtus eſt vernans & maſcula. Exemplum propoſitum eſt de animalibus quæ jugulantur, quæque ſubito, nulla prægreſſa affectione quæ vires minuerit, intereunt : Motus contractionis & cujuſdam convulſionis apparent, tamquam indicia naturæ manus

(*t*) Transfuſionem.

manus dare nolentis, & ægre ſui diſſolutionem ferentis. In animalibus quæ morbo confecta obeunt, id non cernitur. Quum enim vitæ noſtræ filum bifariam concidatur, aut fato, aut caſu, fatum (εἱμαρμένη Græcis, & Demoſthenes vocat τὸν τῆς εἱμαρμένης θάνατον quod notandum eſt) in perennitate effluvii triplicis ſubſtantiæ conſtituunt, unde fatalis quædam moriundi neceſſitas, ut eleganter ὁ Ἄνθρωπος εἱμαρμένος (*u*) dicatur, fato decretus & aſſignatus. Caſus autem in vi ac potentia rerum extrinſecus incidentium, in cœli morbo, ac diætæ vitio, conſiſtit. At major quædam vis in ea diſſolutione quæ caſu contingit ſæpe cernitur, quam in ea quam fatalis affert neceſſitas. Sine ſenſu ac dolore aliquando contingit diſſolutio. Qui autem a capitis vulnere intereunt, febribus ſymptomaticis implicantur: hæ in aliis affectionibus terrifica non habent ſymptomata, at non ita in vulneribus capitis. Quoties enim nervoſum genus cerebrumque afficitur, deliriorum, convulſionum, tremorumque metus eſſe ſolet: magna enim eſt vis cerebri, admirabilis Naturæ in eo architectando ſollertia. Itaque quum capite ſaucius, particula tantum læſus ſit, cætera vero ſanus, mirum non eſt ſi motibus quibuſdam inordinatis natura ſeſe tueri velit adverſus inſtantis mortis & diſſolutionis impetum & quoad ejus fieri poteſt obſiſtat.

Et ut tandem ſcribendi commentandique finis & modus ſit aliquis, omnes eos quibus noſter deſudat labor rogamus ut hæc omnia boni conſulant. Non tam τῇ ἀνακεφαλαιώσει, quam ἐπιλόγῳ, id quicquid eſt concludendum fuit. Rationem hujus rei præfatio prætulit. Si quæ redundant & luxuriant, ea ſtilo ſunt depaſcenda ac revocanda. Multa ſunt diſputata animi gratia, non ulla de nobis concepta opinione. Multa hic ſola nituntur conjectura. Immo effecimus, ut noſtræ conjecturæ juſto militiæ ſacramento cum ſanis & germanis rationibus contenderent. In re enim difficili & lubrica, & quæ tot eruditos male habuit hactenus & exercuit, difficile eſt ſtatim aliquid ſtatuere: at oratione limatur veritas. Et licet multa ſint quæ in illam partem trahant, plura ſunt quæ in contrariam revocant: totumque in quo laboratur, ita perplexum eſt & ambiguum, ut judicium quorumdam requiramus qui rem totam definiant. Malo hac in parte abſolutam rei definitionem & quaſi deciſionem cum aliqua timiditatis opinione deſiderari, quam ſi fiducia aliqua male conſulta aliter feciſſem, meam prudentiam requiri.

APPENDIX AD LIBRUM

ΠΕΡΙ ΣΠΑΣΜΩΝ.

DIximus ex Galeno cur præciſo cerebro vomitus ſuperveniat bilioſus. An id fiat cerebro ipſo cæſo, an membranis ſolis affectis, quæſtio quoque fuit. Cerebrum enim ipſum inſenſile eſſe credunt, & ſi quis ſit ſenſus, eum totum membranis ipſique omento (ut Macrobius loquitur) acceptum

(*u*) Homo Fato obnoxius, Fatatus, ut loquitur *Iſaac. Caſaubonus.*

ceptum ferunt. Tamen Galenus ad cerebrum ipſum cauſam iſtam bilioſi vomitus refert. *Non ſolum*, ait, *vulnerato cerebro ſuccedit bilioſa vomitio, ſed & membrana craſſiore.* Quamquam Eraſiſtratei, & qui ſenſum omnem a membranis repetunt facile eludere poſſint dictum Galeni: vix enim intactis membranis cerebrum vulneratur. Sic eodem ſemper revolveretur: nam quum ſequitur ἐπιγέννημα (*x*) quoddam commemorabile propter læſionem, id ſemper contingere, non tam ob ſauciatum cerebrum, quam ob affectam membranam, dicetur: non pervenitur enim ad cerebrum niſi per medias membranas.

Sed alia longe difficilior quæſtio: Dicunt quidam ſe obſervaſſe in pleriſque eorum qui a vulnere capitis inſigni interierunt, abſceſſum in concava jecinoris parte. An id fiat eveniatque neſcio, ſed tamen a pleriſque Chirurgis id obſervatum eſſe audivi. Sed ſi fiat, qua ratione contingat, & an ſit veriſimile id fieri poſſe, porro quæſtione dignum erit.

Primum illud eſt verum quod Hippocrates & Galenus ſcribunt præciſo cerebro & febrem, & bilis vomitum ſupervenire. *Bilis revomitur*, ait Galenus, *affecto ventriculo qui cerebro compatitur*: ad os enim propago nervorum inſignis pertingit. *Immo*, ait Galenus, *in magnis doloribus, & vehementi mœrore ad ventriculum bilioſa ſuperfluitas confluit, maxime ſi ventriculus male affectus fuerit.* Unde ergo in concavo hepatis abſceſſus fiet? Quidam dicunt a cerebro per continuitatem membranarum internarum imperſpicuarum ſenſim pus manare, & progredi eo donec ad hepar pervenerit: Id non eſt probabile. Afferam meam conjecturam, quando demonſtrationem aut ἀποδεικτικόν τι (*y*) huc adducere nequeo, deſumamque ex eo Galeni loco ſupraſcripto. Vulnerato cerebro membraniſque affectis, os ventriculi coafficitur, humoreſque perturbantur, unde bilis vomitio. Si multa fit bilis evacuatio, ea ab abſceſſu vindicare poteſt. Si pauca bilis evacuatio, & frequens eſt nauſea, aut quia æger vomere non conſuevit, aut quia bilis craſſior, motu difficilis, & quodammodo incuneata (ἔμπηξιν (*z*) Galenus vocat) aut quia libertas meatuum non eſt, dum humor movetur & non excluditur, oppreſſionemque facit aliquam, poteſt in concavo hepatis colligi & inflammari, & præter ſymptomaticam febrem quam excitat τρῶμα (*a*) capitis, eſſentialem febrem concitare. Hinc collectio, hinc inflammato, hinc abſceſſus. Accedit quod in vulneribus capitis negant dandum pharmacum. Si daretur & evacuaretur bilis commota & non excluſa, ab abſceſſu liberaretur æger. Numquid in febribus eſſentialibus abſceſſus in concavo hepatis fieret niſi Medicus daret operam purgationi? Et quia os compatitur ventriculi, Natura ſuas ſuppetias mittit ad eam partem obfuturas, quia non excluditur materia. Phlebotomia & purgatio eſſet vindex ejus abſceſſus. Et nuper in quodam qui pugione vulneratus erat, tamen in internam capacitatem vulnus circa nothas coſtas qua pertingit diaphragmatis extremum, non penetrarat; tamen in hepate repertus eſt abſceſſus. Unde id? Forte eodem modo quo in vulneribus capitis.

(*x*) Epigeneſis.
(*y*) Quidpiam demonſtrativum.
(*z*) Fixationem, Concretionem, & quodammodo incuneationem.
(*a*) Vulnus.

FINIS TOMI PRIMI.